

פרדס רימונים - חלק ב

פְּשָׁטִים וְרַמְזוֹת, דְּרוּשִׁים וְסוּדוֹת, הִלְכוֹת וְהַנְהָגוֹת, עֲצוֹת וְהַדְרָכוֹת,
הַעוֹלוֹת וְנִלְמָדוֹת מִתַּרְגֵּי הַמִּצְוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה.
וְעַמָּם מְשַׁבְּצִים "פְּרִי מִגְדִּים" אֲבָנֵי חֵן מְאִירִים לְבֹאֵר הַמַּאֲמָרִים - עַל סֵדֶר הַמִּצְוֹת קט"ו - רי"א
נִתְחַבֵּר בְּעֶזְרַת ה' וְתַבְרַךְ מֵאֲתֵי דָוִד רַחֲמֵי יִצְיָו חוֹלוֹן יַע"א

הסכמות

אקדמות מילין

מצוה קט"ו: מעשה קרבן העולה

מצוה קט"ז: מעשה קרבן המנחה

מצוה קי"ז: שלא להקריב שאור או דבש

מצוה קי"ח: שלא להקריב קרבן בלא מלח

מצוה קי"ט: מליחת הקרבן

מצוה קכ"ב: קרבן בית דין שטעו בהוראה

מצוה קכ"א: קרבן היחיד ששגג במצוה

מצוה קכ"ב: מצות עדות

מצוה קכ"ג: קרבן עולה ויורד

מצוה קכ"ד: שלא להבדיל בחטאת העוף

מצוה קכ"ה: שלא ליתן שמן זית במנחת החוטא

מצוה קכ"ו: שלא ליתן לבונה במנחת החוטא

מצוה קכ"ז: דין המועל בהקדש

מצוה קכ"ח: קרבן אשם תלוי

מצוה קכ"ט: קרבן אשם ודאי

מצוה ק"ל: השבת הגזל

מצוה קל"א: הרמת הדשן

מצוה קל"ב: הדלקת אש על המזבח

מצוה קל"ג: שלא לכבות האש שעל המזבח

מצוה קל"ד: אכילת שירי המנחות

מצוה קל"ה: שלא להחמיץ את שירי המנחות

מצוה קל"ו: קרבן מנחה של כהן גדול
מצוה קל"ז: שלא לאכל מנחת כהנים
מצוה קל"ח: מעשה קרבן החטאת
מצוה קל"ט: שלא לאכל מבשר חטאת פנים
מצוה ק"מ: מעשה קרבן האשם
מצוה קמ"א: מעשה קרבן השלמים
מצוה קמ"ב: שלא להותיר מבשר הקרבנות
מצוה קמ"ג: שרפת הנותר מן הקדשים
מצוה קמ"ד: שלא לאכל פגול
מצוה קמ"ה: שלא לאכל בשר קדשים שנטמא
מצוה קמ"ו: שרפת בשר קדשים שנטמא
מצוה קמ"ז: שלא לאכל חלב
מצוה קמ"ח: שלא לאכל דם
מצוה קמ"ט: שלא יכנסו הכהנים למקדש מגדלי שער
מצוה ק"ן: שלא יכנסו הכהנים למקדש קרועי בגדים
מצוה קנ"א: שלא יצאו הכהנים מן המקדש בשעת עבודתם
מצוה קנ"ב: שלא להכנס שתוי יין למקדש
מצוה קנ"ג: בדיקת סימני בהמה וחיה
מצוה קנ"ד: שלא לאכל בהמה וחיה טמאה
מצוה קנ"ה: בדיקת סימני דגים
מצוה קנ"ו: שלא לאכל דג טמא
מצוה קנ"ז: שלא לאכל עוף טמא
מצוה קנ"ח: בדיקת סימני חגבים
מצוה קנ"ט: טמאת שמונה שרצים
מצוה ק"ס: טמאת אכלין ומשקין
מצוה קס"א: טמאת נבלה
מצוה קס"ב: שלא לאכל שרץ הארץ
מצוה קס"ג: שלא לאכל מיני שרצים שבפרות
מצוה קס"ד: שלא לאכל משרץ המים
מצוה קס"ה: שלא לאכל מן השרצים המתהוים מן העפוש
מצוה קס"ו: טמאת יולדת
מצוה קס"ז: שלא יאכל טמא מן הקדשים
מצוה קס"ח: קרבן יולדת

מצוה קס"ט : ענין טמאת הצרעת
מצוה ק"ע : שלא לגלח שער הנתק
מצוה קע"א : הנהגת המצרע בזמן טמאתו
מצוה קע"ב : ענין צרעת הבגד
מצוה קע"ג : טהרת המצרע
מצוה קע"ד : תגלחת המצרע
מצוה קע"ה : טבילה לטמאים
מצוה קע"ו : קרבן המצרע
מצוה קע"ז : ענין צרעת הבית
מצוה קע"ח : ענין טמאת הזב
מצוה קע"ט : קרבן הזב
מצוה ק"פ : ענין טמאת שכבת זרע
מצוה קפ"א : ענין טמאת הנדה
מצוה קפ"ב : ענין טמאת הזבה
מצוה קפ"ג : קרבן הזבה
מצוה קפ"ד : שלא יכנסו הכהנים בכל עת אל הקדש
מצוה קפ"ה : עבודת יום הכפורים
מצוה קפ"ו : שלא לשחט קדשים חוץ לעזרה
מצוה קפ"ז : כסוי הדם
מצוה קפ"ח : שלא לקרב אל העריות
מצוה קפ"ט : שלא לגלות ערות אביו
מצוה ק"צ : שלא לגלות ערות אמו
מצוה קצ"א : שלא לגלות ערות אשת אביו
מצוה קצ"ב : שלא לגלות ערות אחותו
מצוה קצ"ג : שלא לגלות ערות בת בנו
מצוה קצ"ד : שלא לגלות ערות בת בתו
מצוה קצ"ה : שלא לגלות ערות בתו
מצוה קצ"ו : שלא לגלות ערות אחותו מאשת אביו
מצוה קצ"ז : שלא לגלות ערות אחות אביו
מצוה קצ"ח : שלא לגלות ערות אחות אמו
מצוה קצ"ט : שלא לגלות ערות אחי אביו
מצוה ר"א : שלא לגלות ערות אשת בנו
מצוה ר"ב : שלא לגלות ערות אשת אחיו

מצוה ר"ג: שלא לגלות ערות אשה ובתה
מצוה ר"ד: שלא לגלות ערות אשה ובת בנה
מצוה ר"ה: שלא לגלות ערות אשה ובת בתה
מצוה ר"ו: שלא לגלות ערות אשה ואחותה
מצוה ר"ז: שלא לקרב אל אשה נדה
מצוה ר"ח: שלא ליתן מזרענו למלך
מצוה ר"ט: שלא לשכב עם הזכר
מצוה ר"י: שלא לשכב עם הבהמה
מצוה ר"יא: שלא תשכבנה הנשים עם הבהמות

הסכמות

ספר זה נתערך בחלקו הראשון (של הספר המודפס) בהסכמתם ובברכתם של מרן ורבנן הגאונים:

זצ"ל	יוסף	הגר"ע	מרן
שליט"א	עמאר	הגר"ש	הראשלי"צ
שליט"א	יוסף	הגר"י	הראשלי"צ
שליט"א	ממודזיץ	האדמו"ר	כ"ק
שליט"א	מצאנז	האדמו"ר	כ"ק
שליט"א	בעדני	שמעון	הגר"ר
שליט"א	שמואלי	בניהו	הגר"ר
שליט"א	יוסף	אברהם	הגר"ר
שליט"א	מאזוז	מאיר	הגר"ר

אקדמות מילין

בפתיח החלק השני לספר "פרדס רמונים" על מצוות התורה, מצאנו לנכון לצטט את דברי הרה"ק רבי מנחם מנדל מוויטבסק זיע"א בצנאצתו לבניו ולתלמידיו, שם הורה לכל שומעי לקחו ללמד את תרי"ג מצוות התורה הדק היטב היטב הדק, ולהיות בקיאים בעניינן, ולהשתדל לסימן לכל הפחות אחת בחודש.

והנה ידיעת המצוות וטעמן הנה מיסודי ועקרי דתנו, וכפי שהתבטא הגה"ק רבי חיים מצאנז זיע"א שפ"ש שכל חייל נאמן חיב לדעת את חקי הצבא, וכל נהג חיב לדעת את כללי הנהיגה, כך כל יהודי חיב לדעת את תרי"ג מצוות התורה ומהותן, ובלא זה העקר חסר מן הספר.

ועל כן באנו בבבית עם חברנו, הוא הקלמוס הנאמן לדברינו, וזה שנים שניגעים אנו במלאכתנו, ומקל הנודים אהוה בדינו, לנדד שנה ותנומה מעינינו, ולמעט מפתנו ולחמנו ומימינו, מסדר יומנו ומחוק למודינו, על מנת לרקם ולעצב המאמרים, על כל מצוה ומצוה המה ערוכים, על פי ארבעת מיני הרבדים, פשטים ורמיזות סודות ודרושים.

ובעזרת האל ובעצת רבותינו הקדושים, זכינו לעת הזאת בה דברינו שוב מגשים, בפני קהל ישראל עדת קדושים, קטנים וגדולים גברים ונשים, המבקשים להחכים מתוכן המאמרים, ולהתבשרם בניחוח דברי חז"ל המאירים, בתוספת פרי מחשבותינו ולקחינו הועיירים, האמורים לאשר יבקש את רצון האלקים, ומתוך כך נזכה כלנו להיות חילים נאמנים, העובדים במסירות את אדון האדונים, ואף להשלים המלאכה בכתיבתנו, את כל תרי"ג מצוות תורתנו, עדי נזכה במהרה לקריאת "הגיע זמן גאלתכם", וכימי קדם ישמח וינחם, לעם אהוב אך עצוב וכאוב ונרדף, ובכל זאת לעולם לא יגיע ולא יעף, ואף על המוקד עלה ונשרף, וכמו עבד אל רבו תמיד ישאף, לחסות בצל אל יושב בשמים, שישוב ויחיינו מיומים, וינחמנו בכפלים, בבנין ירושלים, אכ"ר.

ודבר בעתו מה טוב, להודות ולהוקיר לרוב, לאל המלך הטוב והרחמן, השומרני ואוהבני בכל זמן, ומפח יוקשים דלני והצילני, ובדרך נכונה וסלולה הוליכני.

וכן לרבותי הקדושים והטהורים, כזהר החמה המה מאירים, ולהורי וקרובי האהובים, ישמרם וינצרים האל ממרומים, ולרעיתי היקרה מפנינים, המעמדת את רגלי בשערים, וליקירי הנעימים שומעי לקחי, שבכל עת עומדים לימיני

נזכה כלנו יחד עם כל בית ישראל, לשפע רוחניות וגשמיות מידי האל, בבריאות ובפרנסה ברוח ובנקל, בגיל ובשמחה ובששון ובהלל, ובמלוי כל משאלות לבנו לטובה, עדי זקנה וגם שיבה, אמן ואמן.

הכותב וחותם, כ"ב לחודש סיון
שנת "ברוכים אתם לה" (תשע"ה)
ע"ה דוד בן מרדכי רחמי יצ"ו.
בסיעתא דשמא

מצוה קט"ו: מעשה קרבן העולה

כמו שכתוב:

"אם עלה קרבנו מן הבקר זכר תמים יקריבנו...
וסמדך... ושחט... והפשיט... ונתח... וערכו... והקטיר...
אשה ריח ניחוח לה'". ויקרא א', ג' – י"ג.

לפשוטו של מקרא

חלק נכבד מעבודת הבורא יתברך המבארת בתורתנו הקדושה הוא ענן הקרבת הקרבנות. וארבעה מינים של קרבנות מן החי הם: העולה והחטאת והאשם והשלמים, המובאים על ידי היחיד ועל ידי הרבים. ונוספו עליהם הפסח והבכור והמעשר, המובאים על ידי היחיד בלבד הרמב"ם ז"ל בריש הלכות מעשה הקרבנות. מהם חובה ומהם רשות, מהם לכפרה ומהם להודאה, כל אחד ואחד כדיניו וכמשפטיו כפי שיבאר אי"ה כל אחד במקומו. הובא בתלמוד במסכת תמורה, ונתבאר באורך ברמב"ם בהלכות מעשה הקרבנות, ואנו נפרט ונבאר הדברים אי"ה כל דבר במקומו.

סוג הקרבן הראשון הנזכר בתורה הוא קרבן העולה במדרש הגדול הובא: מפני מה לא פתח הכתוב אלא בעולה? לפי שהיא המעולה שבכל הקרבנות. ועוד: מפני שהיא מעלה את ישראל מדינה של גיהנם. ממיאיה: הגר, והנזיר, והזב, והיולדת ועוד. ובאה מן הכפשים ומן העזים ומן הבקר הזכרים בלבד מבואר בתורה (פרשת ויקרא) ובסמ"ג (עשין מצוה קפ"ג) וברמב"ם (הלכות מעשה הקרבנות פרק א' הלכה ח'). ומכל מקום יש שאינם באים אלא ממין מסויים כגון עולת הצבור שאינה באה מן העזים, ועולת כהן גדול ביום הכפורים שאינה באה אלא מן האילים, וכן על זו הדרך. בין גדולים ובין קטנים שיש מהקרבנות שאינם באים אלא מבן שנה או שנתיים, מה שאין כן העולה שבאה מיום השמיני והלאה. והובא ברמב"ם שם, ומן התורים ובני היונה בין זכרים ובין נקבות כן נלמד בגמרא מסכת תמורה (דף י"ד ע"א) שאין דין תמות וזכרות בעופות, ונפסק ברמב"ם שם.

ומצות עשה מן התורה על הפהנים המשרתים בבית המקדש להקריב את העולה כמשפטה כמבאר בתורה: משקבל הכהן את העולה השחוטתהשכן נתבאר במשנה בזבחים (ריש פרק ג') ששחיטת הקדשים כשרה בזר אף לכתחילה, והובא ברמב"ם בהלכות פסולי המוקדשין (פרק א' הלכה א'). ובזוהר הקדוש (במדבר דף קכ"ד) מבואר שאף אסור לכהן לשחטם בהיות שהכהן מקומו ממדת החסד לכן אין לו לעורר את מדת הדין בשחיטה זו. עיין שם. בצפון המזבחשכן כל קדשי הקדשים, והעולה בכללם, שחיטתם בצפון המזבח. וראה בגמרא יומא (ל"ו ע"א) וברמב"ם בהלכות בית הבחירה (פרק ה' הלכה ט"ז) מה נחשב לצפון המזבח. עליו לקחת את דמה במזרק ולזרקו במזרק על גבי פתלי המזבחבאופן הנזכר ברמב"ם בהלכות מעשה הקרבנות (פרק ה' הלכה ו'), עיין שם. ולאחר מכן מפשיט את העולהובתלמוד (זבחים פ"ה ע"ב) וברמב"ם (פרק ו' מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ב') מובא שחלקים מסויימים כמו הצמר שבראשי הכבשים וזקן התיישים והקרניים כל זמן שלא נתלשו משאירם להקטר יחד עם הקרבן, כמו שכתוב (ויקרא א', ט'): "והקטיר הכהן את הכל". ומנתחה לנתחים, ומסיר את גיד הנשה מן הזרד, ומולח את הנתחים במלח ומקטירם על גבי המזבחכראה ברמב"ם שם ואופן ניתוח איבריה שאינם רשאים לחתוך איבר אחד לשניים כמוש"כ (ויקרא א', ו') "ונתח אותה לנתחיה" ודרשו על כך (חולין י"א, א') "ולא נתחיה לנתחים", ומספר הכהנים הנדרשים לישא איבריה למזבח, ע"ש ואכמ"ל. ואם היתה עולת העוף עליו למלקה בצפרנו ממול ערפה, ולהבדיל הראש מהגוף בשני סימנים ולמצות דמה על גבי קיר המזבח, לאחר מכן מפריד איבריה וזורקם על גבי האישים כפי המבאר במשנה בזבחים (ס"ד ע"ב) ובסמ"ג (מצות עשה ק"פ) וברמב"ם (פרק ו' מהלכות מעשה הקרבנות הלכה כ' – כ"ג). ע"ש באורך פרטי הדינים בעולת העוף. וכהן ששנה מדיני עשייתה והקרבתה הרי זה בטל מצות עשה.

רמז הפתוב – עולה לה'

קרבו העולה נקב בשם זה על שעולה הוא פלו לה' על גבי המזבחכראה אבות דרבי נתן (נוסחא א' פרק ד') שם אמרו שחביבה עולה יותר מכל הקרבנות, שהיא עולה כולה כליל לאשים, שנאמר "והקטיר הכהן את הכל המזבחה". אף חלקיק זעיר לא נותר ממנו לבני האדם, אלא כל פלו עולה ונשרף כליל למען ה' ולקבדוכן דרשו בתורת כהנים (פרק א') על הפסוק "והקטיר הכהן את הכל" – לרבות הקרניים והטלפיים. מלמד שהיו מקריבים את כל כולו על גבי המזבח. וכדגמת מעשה העולה כן נדרש מן האדם להקריב את כל פלו על מזבח התורה ומצוותיהכך הובא בילקוט "לקח טוב" על הפסוק "זכר תמים יקריבנו" – כשם שהאיש אם אינו תמים (שלם) אינו לרצון, כך הקרבן אם אינו כזה אינו לרצון.

לא די בכך שיקבל יהודי על עצמו תרי"ב מצוות וענפיהן, תולדותיהן וגזרותיהן, בכדי להפקיעו מהגדר של "מומר לכל התורה כלה". שכן הורונו חכמינו זכרונם לברכה שכל שחסיר מעליו על מצוה אחת ממצוות התורה וחקמיה, גם אם תהא מהקלות שבהן, עם כל זאת "מומר" שמו, ואת פושעים נמנה, ונדול עונו מנשואכן כתב רבינו יונה בספרו "שערי תשובה" בשער הראשון. כי יהודי הוא שלמות, מפלי שום חסר פלל. ולו יחסר מן השלם מעט שבמעט – שלם כבר לא יקרא.

אדם צריך לעבד ה' מתוך נכונות ומסירות לכל. בכל מצב, בכל מחיר, אני את ה' לא עוזב. עבד נרצע לאדון הכלוראה עוד בספרנו פרדס רמונים חלק א' (מצוה כ"ח) מש"כ בס"ד מעניין זה. ורק על ידי שמבטל את ישותו ואת רצונותיו בפני הבורא יוכל לדבק ולהתקרב אליו יותר ויותר.

הגה"צ הרב אליהו דסלר זצ"ל בספרו "מכתב מאליהו" חלק א' עמוד 240 מאמר התשובה. כותב שחיוב ההתקרבות של האדם לה' היא עד כדי מיתה. "ואהבת את ה' אלהיך... ובכל נפשך" – אפלו נוטל את נפשך. שכן לעולם התכלית יותר מקדשת מן האמצעים, והרי כל חיי העולם הזה אינם אלא אמצעי להשיג את קרבת ה'. וכך מה שאמרו חכמינו ז"ל שפקיח נפש דוחה את כל התורה – לא נאמר על התשובה, שאם כן לא שיד בן הטעם של "חלל עליו שבת אחת כדי שישמר שבתות הרבה".

ראייה לדבר מביא הרב דסלר ממשה רבנו ע"ה, בעת שעמד לפני הקדוש ברוך הוא ובקש "הראני נא את כבודך שמות ליי, י"ח. , ותשובת הקב"ה היתה "לא תוכל לראות את פני כי לא יראני האדם וחי". ובאר הרדב"ז בתשובה שבקשת משה היתה לעלות בדרגה ולקבל את נבואתו באספקלריא המאירה, אך הקב"ה השיבו שאם ישיג מדרגה זו לא ישאר בחיים, ועם ישראל צריכים לו שויבילם אל הארץ המבטחת. ומכאן למד הרב דסלר שאלוילי היו ישראל צריכים למשה – היה מוטל עליו למסור נפשו ולמות כדי להשיג את ה'. עד כמה גדולה היא המסירות נפש הנדרשת מן האדם כלפי בוראו.

גם הגר"ח מוולאז'ין זצ"ל בספרו "נעימה קדושה" כתב כעין זה. שם הביא שפעמים שהאדם על ידי חטאיו כל כך מתרחק מהקב"ה עד שנקרחת נשמתו משרשה, ולא תוכל לדבק חזרה בתשובה אל אם כן ימות בה, ובכל זאת מחיב בה האדם. וכמו שמצינו בתלמוד מעשה ברבי אלעזר בן דודיא שלא נשלמה תשובתו עד שפרחה נשמתו מרוב צער ומסכת עבודה זרה (י"ז ע"א). וראה שם בגמרא מה שדרשו על הפסוק "וכל באיה לא ישונו" שישנו עבירות מסוימות שתשובתן ממהרת את מיתתם מחמת צערם וכפיית יצרם, וזוהי גזירת מלך עליהם למות. והדברים מבהילים. , וכך עוד מעשים רבים כגון אלו.

ידועים דברי רבותינו בעלי המדרש ראה מדרש בראשית רבה (פרשת וישב). על הפסוק "וישב יעקב" – בקש יעקב לישב בשלוח קפץ עליו רגזו של יוסף. ולכאורה הדברים תמוהים: וכי מי יותר ראוי למנוחה ולשלוח מייעקב אבינו ע"ה, איש תם יושב אהלים שכל כלו חתיכה של תורה וקדושה!! ולמה לתקף אותו על בקשה פשוטה ומצדקת שכזו!! על כך עונים המפרשים הקדושים שאמת שאין ראוי למנוחה ושלוח יותר מן הצדיקים, אבל למה לבקש דבר שכזה? הרי אדם מבקש דבר שחסר לו, ועובד ה' פניעקב אבינו לא אמור להרגיש שום חסר מלבד קרבת אלקיו! לא אמור להיות לו שום רצון מלבד מלוי חובתו כלפי בוראו! וזאת היתה התביעה על יעקב אבינו, שהובילה לצרת מכירת יוסף בנו. הא למדת, שהעולם הזה הוא דמיון אחד גדול, והקדוש ברוך הוא יכול אף לקצמו, אבל לך אסור לדמין אותו...

מסקנת הדברים: קרבו העולה לממדנו את החובה המטלת עלינו להתמסר לתורה ולמצוותיה עד פלות הנפש, בכל לבבנו ונפשנו ומאודנו, ובזכות זאת נזכה לדבק בעץ החיים וחי לעולם.

דרוש וחדוש

אחד מהשלבבים בהקרבנות עולת העוף הוא מצוי דמו של העוף על קיר המזבח, כמו שכתוב "ונמצה דמו על קיר המזבח" ויקרא א', ט"ו. ובתלמוד זבחים (ס"ו ע"א). העלה הנדון כמה מדמה נדרש להמצות? מעוטו או רבו או פלו?

ושם נתבאר שלמדים כמה שכתוב במעשה העולה "עולה הוא" ויקרא א', י"ז. שלכתחלה יש למצות את כל דמה, דהינו גם מגופה וגם מראשה, ואם מצה את דם גופה בלבד הרי זה פשוט, שכן רוב דמה בגופה, אך אם מצה רק את דם ראשה נפסל הקרבן, שכן מסתבר שרוב דמה אינו מצוי בראשה. וכן פסק רבנו הרמב"ם ז"ל בהלכות תיובת הלכות מעשה הקרבנות (פרק ו' הלכה כ').

בסוד עבדיך

בספר "מגיד מישורים" למרן רבי יוסף קארו ז"ל לריש פרשת ויקרא. עין שם מה שהוסיף בדבר ואכמ"ל. הביא שגלה לו המגיד מן השמים שכל אדם שמסר נפשו ומת על קדשת שמו של הבורא יתברך הרי הוא כקרבן ממש שהעלה על גבי המזבח, וזוהי הזכות הגדולה ביותר שיכולה להיות לאדם עלי אדמות.

אולם הוסיף לבאר שהגדול ביותר הוא דוקא זה שנסרף על קדשת שמו יתברך, שכן מי שנהרג או נחנק על קדוש ה' עדין נותר בשרו בזה העולם והרי הוא כקרבן חטאת או אשם שעוד צדדים אחרים נהנים ממנו, אולם מי שנסרף על קדשת ה' הרי הוא כקרבן עולה שכלו עולה כליל לה', ואף גופו עולה ודבק במקום הקדש כדגמת יעקב אבינו שגם גופו עלה ודבק בקדשה

מצוה קט"ז: מעשה קרבן המנחה

כמו שכתוב:

"ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה'... ויצק... ונתן...
וקמץ... והקטיר... אשה לה" ויקרא ב', א' – ט"ז.

לפשוטו של מקרא

כבר נתבאר לעיל שהקרבת הקרבנות הנה חלק נכבד מעבודת ה' יתברך. והנה מלבד הקרבנות הבאים מן החי, צננו הבוא על קרבן הבא מן הצומח, והוא קרבן המנחות.

שנים עשר סוגי מנחות הן: עמר התנופה המובא בחג הפסח, כמבואר בתורה בחומש ויקרא (כ"ג, ט' – י"ד). ובמצוה ש"ב יבוארו אי"ה דינו ועניינו. , וישתי הלחם הבא בעצרת, כמבואר בתורה בחומש ויקרא (כ"ג, ט"ז – י"ז). ובמצוה ש"ז יבוארו אי"ה דינו ועניינו. , ולחם הפנים הבא מידי שבת בשבתו, כמבואר בתורה בחומש ויקרא (כ"ד, ה' – ט'). ובמצוה צ"ז נתבאר בס"ד דינו ועניינו. - אלו המובאות על ידי הרבנים, ומנחת חוטא בחוטא המחוייב קרבן חטאת ואין באפשרותו להביא קרבנו מן החי, שמביאו מן המנחות, כמבואר בתורה בחומש ויקרא (ה', י"א – י"ג). וסוטה היא מנחת הקנאות המובאת על ידי בעל האשה הסוטה כמבואר בתורה בחומש במדבר (פרק ה'). וחנוף היא מנחה שמביא ומקריב כל כהן ביום כניסתו לעבודת המקדש, כמבואר בתורה בחומש ויקרא (ו', י"ג). ונחיתתה היא מנחה המובאת בכל יום על ידי הכהן הגדול. ובמצוה קל"ו יבוארו אי"ה דינה ועניניה. וסלת ומחבת ומרחשת ומאפה ורקיקין וחמשה מיני מנחות הללו הן רשות לאדם להביאן בנדר או בנדבה, כל אחת כדיניה. - אלו המובאות על ידי היחיד. מהן חובה ומהן רשות, ואינן באות אלא מסלת חטין בלבד, חוץ ממנחת עמר התנופה ומנחת הסוטה הבאות מן השעורים.

ומצות עשה מן התורה על הפהנים המשרתים בבית המקדש לעשות כל מנחה כמצותה האמורה בתורה: מהן שנגבלות בשמן ובבלונה ומהן שלא, מהן שנגאפות בתנור ממתכת שהיה במקדש ומהן הבאות בלא אפיה, מהן שנקמצות על פס זד הפהן ונקטרות על המזבח ויתרו נאכל לפהנים, ומהן שנסרפות כלילוכפי שיבואר אי"ה לקמן במצוה קל"ד ובמצוה קל"ז. עיין שם. וכהן ששנה מדיני עשייתה והקטרותה הרי זה בטל מצות עשה, ויתר פרטי הדינים של כל מנחה ומנחה הלא הם מבארים בארץ ברמב"ם ז"ל בהלכות תירואה הלכות מעשה הקרבנות פרקים י"ב, י"ג. ולגודל ריבוי החילוקים והפרטים בדבר לא הבאנום כאן.

רמז הפתוב – קטן וגדול

קרבן המנחה מכנה בפי חכמינו ז"ל "מנחת העני". וזה בהיות שמנחה זו הייתה מובאת בדרך כלל על ידי העניים והאביונים, שלא היה באפשרותם להביא את קרבנם לה' מן החי, לכן היו מביאים קרבן מנחה מן הצומח, מה שהיה עולה הרבה פחות. ורבותינו בעלי התלמוד העירו את תשומת לבנו לשנוי בלשון הכתוב גבי קרבן המנחה בו כתוב "נפש פי תקריב", מה שלא מצינו בשאר הקרבנות. וכך מסבירים חז"ל את פשר הדבר:

אמר רבי יצחק: מפני מה נשתנתה מנחה שנאמר בה **"נפש כי תקריב"**? אלא אמר הקדוש ברוך הוא: מי דרכו להביא מנחה? עני, שאין בידו בהמות. מעלה אני עליו כאלו הקריב את נפשו לפני.

מטבע האדם, להתפעל ולהתרגש מגדל ומכמות. **"איזה בית גדול"**, **"איזה ארנק תפוח"**, **"איזה ספר עב פרוס"**, ועוד התבטאויות כגון אלו השגורות על לשונו של האדם רוב היום. כשרואים רב עם הרבה שמשים – מיד מסיקים שפננאה הוא צדיק גדול, וכששומעים על מפעל המכיל עשרות או מאות פועלים – מיד מדמינים את המיליונים שודאי הוא מגלגל...

אך רבותינו הקדושים בחכמתם העזימה והאצילית למדונו שלעולם אין לשפט ולהתרשם מהרשם הראשוני שקבלנו. העולם אומר כי **"אין הזדמנות שניה לרשם ראשוני"**, אך דברים אלו נכונים רק לאדם ההולך שולל אחר כח הדמיון שבו. מה שאין כן אדם שקול, המכריע את דעותיו על פי שכלו שחננו הבורא יתברך, יודע שהרשם הראשוני שמתקבל אצלנו על הזולת הוא מהיל באחוזים רבים של חיצוניות, התפעלות, ושאר משרתי הדמיון. ורק לאחר שניחם הדמיון ממלאכתו, נתן יהיה לשקל באמת ולקבע את דעתנו על הדבר. כך כתב רבנו החזון איש זצוק"ל בספרו **"אמונה ובטחון"** פרק א' אות ח'. וראה שם גם בריש פרק ה'. כי הדמיון הוא כח נאצל מן השכל, אך הוא שטחי ביותר ובלתי עיוני. טבע הדמיון לשכנע את האדם להאמין לדבריו ולאסור את לבו לבל יבדק את אמתותם ונכונותם. עכ"ל.

תורתנו הקדושה גלתה לנו בקרבן המנחה שטוב אמתני אי אפשר למדד במדות גשמיות. לא במטרים ולא בקילוגרמים, לא במספרים ולא בצבעים. טוב אמתני נמדד **בפנימיותו**. מנחת העני אמנם דלה היא בכמותה ובקורתה, אולם מה רב הוא ערכה בהיותה יוצאת מלבו של העני כשנפשו משתפכת לצדה. כך גם **זייד טוב** ונאמן הוא זה שיעמד לצדך בשעת צרה, ולא זה שמפזר עליך טבין ותקילין. **אשה טובה** היא זו שתהא לך לעזר מול גלי החיים הסוחפים ותבנה את ביתכם בתבונה, ולא זו שתענה על דרישות החברה. **עסק מצליח** הוא זה המניב רווחים ראויים וקבועים לטוב רחוק, ולא זה המגלגל מחזור שנתני של מיליונים ומסעים בגרעון.

"אל תבט אל מראהו ואל גבה קומתו" שמואל א', ט"ז, ז'. , כך אמר ה' לשמואל הנביא שהתפעל מתארו של אליאב כמו שכתב רש"י שם שאמר לו הקב"ה לשמואל אף על פי שקרוי אתה "רואה", מכל מקום הפעם לא ראית. ועל אף שמצינו שפעמים שתוארו של האדם כן מכריע כמו לענין כהונה גדולה שצריך שיהא גדול בנוי ובכה, עם כל זאת אין זה השיקול המכריע לגמרי. ומהרה"ק ממעורר שטש מקובלנו שאדם שתואר פניו יפה מעיד הדבר על נשמה גדולה, אולם אין הדבר מוכרח תמיד, ועוד שהצדיקים מזהים יופי שונה מהיופי ששאר העם רואים. וראה מה שכתב המלבי"ם בפירושו על הפסוק הנ"ל בשמואל ותהנה. **"כי האדם יראה לעינים וה' יראה ללבב"**! אני איני מסתכל על כמות, ולא על גדל ומספרים. עינים אלקיות מתבוננות על תכנו ופנימיותו של הדבר. והראה היא אתם עצמכם שנבחרתם להיות לי לעמי וצאני, למרות שמעטים אתם בין העמים, כטפה מן הים. וכפי שדאג להבהיר לנו אבינו מלכנו ביום בו בחרנו לו לעם: **"לא מרבכם מפל העמים חשק ה' בכם"** דברים ז', ז'.

אדם שקל הכרעותיו הן על פי התורה יודע שלא להתפעל מחיצוניות כללכפי שצויתה אותו התורה בהלכות הדינים ששני בעלי דין הבאים להתדיין לפני הדיין והיה האחד לבוש בגדים יקרים והשני לבוש בגדים בזויים אומרים למכובד או הלבשהו כמותך, או לבש כמותו, כדי שלא יסתתמו טענות העני וכדי שלא להטות את דעת הדיין בפסיקתו. ראה שלחן ערוך חושן משפט (סימן י"ז סעיף א'). בחכמתו ובעינו החדה מפשיט הוא את המדבר מכל הרשמים המחצנים, ושופטו על פי האמת הפנימית בלבד. וזוהי המכנה בפי

חכמינו ז"ל "דעת תורה" שכן "דעת תורה" אינה מתייחסת רק לפן ההלכתי שבדבר, אלא לנקודת האמת הפנימית שבכל דבר וענין.

דרוש וחדוש

בתלמוד מנחות (ע"ב), וכמו שכתוב בתורה "וכל מנחת כהן כליל תהיה". וב"מב"ס בפרק י"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ט' - י'. מובא שכהן שנהג קרבן מנחה מקטיר את פלה על גבי המזבח ואין אוכלים ממנה מאומה, ואלו בת פהו שנהגיה קרבן מנחה קומצים ממנה מעט למזבח והשאר נאכל לכהנים כדין כל ישראל שהביא מנחה שחלקה מוקטר וחלקה נאכל לכהנים.

והג"ר יוסף רוזין זצ"ל בספרו "צפנת פענח" סימן פ"א. נסתפק מה הדין בכהן שנהגיש קרבן מנחה ונפטר בטקס הספיק להקריבו, והניח אחריו בת שעליה מוטל להקריב את קרבן אביה – האם מנחה זו נחשבת למנחת פהו ותקטר פלה, או שנחשבת למנחת פהנת ותאכל על ידי הכהנים?

והעלה שהדבר תלוי בגדון הגמרא זבחים ו' - ז'. גבי אדם שנפטר והניח לשני בניו קרבן להקריבו אם נחשב לקרבן השתפים או לא, ומסקנת הגמרא שם שלענין ירשה אינם יורשים את הקרבן, אבל לענין פרה אכן נחשב להם הדבר לכפרה. ולענין קרבן המנחה נטתה דעתו שנחשב לקרבן האב, וממילא תקטר פלה ולא תאכל פלה, כדין מנחת פהו כן נראה מדבריו בחידושי על הלכות כלאיים (פרק ט' סוף הלכה ו'). עיין שם באורד.

בסוד עבדיך

בבאור ענין קרבן המנחה על דרך הסוד ראה להרה"ק מקאמאנא זצוק"ל בספרו "עשירית האיפה" על תורת כהנים (פרשה י' אות ז'). שכתב לבאר שחמשת סוגי המנחות הבאות מרצון האדם הן מקבילות לחמש בחינות הנפש שבאדם: המרחשת היא כנגד הנפש הבאה לכפר על רחישת הלב, ונרמז בפסוק "רחש לבי דבר טוב". וכן מנחת המרחשת טעונה כיסוי בשעת עשייתה, שהיא בבחינת הלב שמכוסה. והמחבת כנגד הרוח שהוא הדבור של האדם, ולכן מנחת המחבת אינה טעונה כיסוי, כמו הדבור שהוא יוצא ומגולה. ומאפה ורקיין כנגד הנשמה והחיה, והסלת כנגד היחידה.

וכך אחת מהמנחות הללו יש לה את היכלת והמסגלות להאיר ולתקן את אותו חלק מחלקי נשמתו של האדם שאלו היא מקבילה ושייכת.

מצוה קי"ז: שלא להקריב שאור או דבש

כמו שכתוב:

"כָּל שְׂאֹר וְכָל דְּבַשׁ לֹא תִקְטְרוּ מִמֶּנּוּ אֲשֶׁה לַה' וַיִּקְרָא ב',

י"א.

לפשוטו של מקרא

מצות לא תעשה מן התורה בעת שעומדים הפהנים להקריב קרבן או להקטיר מנחה או קטרת בבית המקדש שלא יערכו בהם כל שאור או דבש. ובכלל אסור השאור שלא יעשו המנחה עצמה חמץ כלל אלא מצה בלבד כן פסק הרמב"ם בהלכות מעשה הקרבנות (פרק י"ב הלכה י"ד). וכל זה דווקא בדבר הקרב על גבי המזבח, משא"כ מנחת שתי הלחם שאינה קריבה על המזבח שמותר לעשותה חמץ וקרבן שתי הלחם של עצרת שמותר להביאה דבש, כמבואר בתלמוד (מנחות נ"ב ע"ב). ובכלל אסור הדבש שלא יערכו בה כל מין ממיני הדבש, כגון דבש הדבורים ודבש התמרים וכן כל מהל היוצא מהפרות המתוקים כן כתב רש"י בפירושו על התורה במקום שכל מיני הדבש בכלל, וכן כתב ספר החינוך בבאורו על מצוה זו, וכן כתבו התוספות (מעילה י"ב) ועוד.

ואסור זה חל בין בשעת לישת המנחה, ובין בשעת אפיתה, והעושה פן הרי זה עבר על מצות לא תעשה מן התורה ולוקה על כל שלב ומעשה לכו למדו ממה שכתבה התורה (ויקרא ב', י"א) "לא תעשה חמץ", וכן כתבה (ויקרא ו', י"ז) "לא תאפה חמץ", לחייב על כל מעשה יחידי שבה. והוא ברמב"ם (שם). ומכל מקום אינו חייב על כך אלא אם כן הקטירם על גבי המזבח אחד עם הקרבן או לשם הקרבן, אבל אם העלים לבדם על המזבח בתור עצים לבעירה הרי זה פטור לכו למדו בתלמוד (זבחים ע"ו ע"ב) ממה שכתוב "לא יעלו לריח ניחוח" – לריח ניחוח אין אתה מעלה, אבל אתה מעלה לשם עצים. וכן פסק הרמב"ם ז"ל בהלכותיו (פרק ה' מאיסורי המזבח הלכה ג').

רמז הפתוב – ואפלו בהסתרה

אז הרת תורתנו הקדושה שלא לערב במנחתנו שום שאור ודבש, ואם ערבו בה אחד מהמינים הללו הרי זו מנחה פסולה. וחובה עלינו להתבונן ולהבין מהו הרמז המסור לנו באזרה המורה זו, ומהי העצה שמינצת לנו התורה במקום זה.

והנה ידוע שענין הקרבת הקרבנות הוא לקרב את האדם אל בוראו, על ידי שמוציא מהונו ומפספו לכבוד הקדוש ברוך הוא, ואותה הנתינה מקרבת את המקריב אליו ותברך ומעוררת בו הרהורי תשובה ואהבה כלפי ה'. ורבותינו הקדושים מלמדים כי לא רק בבית המקדש היו עם ישראל מקריבים קרבנות, אלא גם לאחר חרבן בית מקדשנו ותפארתנו ממשיכים עם ישראל להקריב מעצמם בגוף ובממון ובנפש לכבוד הבורא ותברך, במסירות נפש על קדשת ה' ובקיום מצוותיו חרף כל המניעות והקשיים הנוחתים עליהם, וגדולה הקרבת הקרבנות והתאוות של האדם יותר מהקרבת כבש או מנחה, כיון שהאדם אוהב את עצמו יותר מאת ממונו, ואת כל הון ביתו ותן באהבתו להרגל מסים שהרגל בו או למלוי תאוה מסימת שחפץ בה, ואם עתה עומד הוא ומקריב את רצונו על גבי המזבח, ומבטל את רצונו מפני רצון הבורא – הרי שאין לך קרבן גדול מזה, וזכותו ומעלתו רבה ונשגבה.

אלא שפדי להקריב קרבן מנחה לה', דורשת התורה מהאדם שלא יכניס בקרבנו שני רכיבים הפוסלים את קרבנו ומונעים את התקבלותו לפני שוכן מעונה: השאור והדבש. כי השאור טבעו לנפח את העסה ולהתפחה, והדבש בעת שירתיוהו באש טבעו להעלות קצף, ותורתנו הקדושה מדתה לסלד מכל נפחות וגאון, וכלשון הכתוב: "תועבת ה' כל גבה לב" משלי ט"ו, ה'. ועיין סוטה (ד' ע"ב) מה דרשו על פסוק זה. . ללמדך שבמעשי המצוות ובמסירות נפש של האדם לכבוד קונו אסור לערב אף לא טפת יורה וגאון, והעושה כן הרי זה מקדיח את תבשילו ומאבד את כל שְכָרָא בראשית חכמה (עמוד ר"כ) שביאר כן מהמדרש. .

עקר ערפה של מסירות נפש הוא כשנעשית בסתר ובצנעה, ולא בפמבי על מנת להתגאות ולהתנהר. ואם נוהג אדם בכל מיני חסידיות ומפרסמן ומתפאר בהן - הרי זה יצא שכרו בהפסדו, ומוטב היה שלא יעשה כלל ולא יתפאר בהן. מטעם זה פסק השלחן ערוך שהמתענה תענית רשות ומפרסם עצמו לאחרים פדי להשתבח הרי זה נענש על כך, ואם שואלים אותו אם הוא בצום הנכון הוא שישנה ויאמר "לא" ראה שלחן ערוך אורח חיים (סימן תקס"ה הלכה ו') ובדברי המשנה ברורה שם. וכפי שמספר על הגה"ק רבי יעקב כולי זצ"ל בעל ה"מעם לועז" שפעם אחת היה שרוי בתענית הפסקה ג' ימים רצופים לילה ויום, ולקראת סיום התענית הצריך לילך לבית אחד העשירים והלה כבדו במשקה, וכדי שלא לפרסם ולגלות את תעניתו שבר הרב את הצום ושתה, ובלבד שלא לגלות את הדבר לאיש! כן כתב הגה"ק רבי אליעזר פאפו זיע"א בספרו "פלא יועץ" (ערך "תענית"), עיין שם מה שכתב עוד מנחיצות הצנעה לתענית. כי המתנאה במעשיו הטובים עליו הכתוב אומר: "מי בקש זאת מידכם רמס חצרי" ישעיה א', י"ב. , שפכיכול באים אתם לתצרותי להקביל את פני במנחה, אף תוף פדי הקרבנתכם אתם רומסים ומבזים את מקדשי בגאון וביהרה שבלבכם, ולכן מוטב היה שלא תבואו כלל!

כך מספר במדרש על דוד המלך ע"ה שחבר את ספר התהלים מתוך מסירות נפש עצומה ורדיפות קשות ונוראיות, ומתוך כל זאת יצא ספר התהלים שעליו כל יהודי משתפך בעתות צרה וציקה, והנה בשעה שסיום דוד המלך לחבר את ספר התהלים זחה עליו דעתו על שזכה

לחבר ספר נפלא שפנה להקדוש ברוך הוא, אך מיך נזדמנה לפניו צפרדע אחת ואמרה לו: "אל תזוה דעתך עליך, שאני אומרת שירה יותר ממך, ועל כל שירה ושירה שאני אומרת אני ממשיכה עליה שלושת אלפים משלים!" (ילקוט שמעוני (סוף תהלים). ללמד לאדם שאין לו להתגאות במעשיו הטובים, וכל מה שיעשה האדם אינו אלא כטפה מן הים לעמת החובה המטלת עליו לעשות כלפי בוראו.

מטעם זה אומרים חכמינו ז"ל שהלוחות הראשונים נשתברו, על אף היותם מעשה אלקים, בהיות שנתנו ברעש ובקולות. לעמת זאת הלוחות השניים על אף היותם מעשה ידי אדם עם כל זאת נשתמרו ונתקמו, בהיות שנתנו בשקט מבלי שום פרסום ורעשים כן הובא במדרש תנחומא (פרשת כי תשא). כי גם הדבר הקדוש והנעלה ביותר – ברגע שהכבוד והפרסום יכנסו בו – מיך יפחת ויאבד את ערכו, וכל מעלתו ותבטל ותתגמד לעמת אחד שנוהג בצנעה, ומסתיר את צדקותיו ומעשיו הטובים.

נוסף על כך כותב הגה"ק רבי אליעזר פאפו זיע"א כי כל פניה קלה במעשי המצוות והרגש של גאון ונהרה בזכותיו מעבירה מיך את זכותיו מן הקדשה אל הקלפה, ומפרינט את הסטרא אחרא מאותם המעשים כן הובא בסוף ספרו "פלא יועץ". וכפי שכתוב בהר הקדוש שבשעה שהיה אדם מקריב את קרבנו בבית המקדש, לא היה קרבנו מתקבל לראון אלא רק לאחר שהיה נשבר לב המקריב בקרבנו, וקלפת הגאון היתה סרה ויבדלה ממנו, ובלא זה היו מוסרים בשמים חלילה את קרבנו למאכל הכלבים, וזהו מה שכתוב "זבחי אלקים רוח נשברה" (תהלים נ"א, י"ט). שעקר הזבח הוא ברוח השפלה ראה פרשת פנחס (דף ר"מ ע"א). ובהיות שפיוס קרבנותינו הם המעשים הטובים והזכיות שבידינו, לכן חובה עלינו להזהר מלהתגאות בהם, מה שעלול לאבד ולהפריח חלילה את כל מעלתם וחשיבותם.

אפלו אם יסתיר אדם את מעשיו הטובים, רק בינו לבין עצמו ותפאר ויתגאה בהם – מיך תעלה בהם הצננה והסרחון, ולא יעלו לראון לפני המקום ברוך הוא. וכפי שכתב רבנו הנעם אלימלך הקדוש זיע"א לפרש את הפסוק "אם יסתיר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה'" (ירמיה כ"ג, כ"ד). – שאפלו אם יסתיר אדם את מעשיו הטובים, רק מכניס וכולל בתוכם את הרגשת ה"אני" שלו שבזכותו וממעלתו הגיע למה שהגיע – מיך כבר "לא אראנו נאם ה'"! ובהיות שדבר זה הנו מסור ללב, ואין אדם יודע את שבלב חברו, לכן שומה עלינו לחזק את עצמנו ביותר בדבר הזה, לעשות כל מעשינו לשם שמים ולכון דעתנו לכבוד המקום, ועל ידי כן נזכה שיתקבלו מעשינו לריח ניחוח לפני ה', אמן.

דרוש וחדוש

רבנותינו הראשונים מוני המצוות נחלקו באסור העלאת שאור או דבש על גבי המזבח האם הוא לאו אחד או שני לאוין:

לְדַעַת הַרְמַב"ם ז"ל בְּסֵפֶר הַמִּצְוֹת בְּמִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה צ"ח, וְהוּבָא גַם כֵּן בְּהַלְכוּתוֹ (אִיסוּרֵי הַמִּזְבֵּחַ פֶּרֶק ה' הַלְכָה א'. וְרָאָה שֶׁם בְּכֹסֶף מִשְׁנֵה שָׁכַתָּב לְצַדָּד בְּדַעַת הַרְמַב"ם). וּמִכָּל מִקוֹם גַּם לְדַעַת הַרְמַב"ם אִם הַקְּרִיבִים כָּל אֶחָד בְּפָנָיו עֲצָמוּ לֹקֵה שְׁנֵי מַלְקוּיֹת. אֲסוּר שְׂאֹר וְאֲסוּר דְּבִשׁ שְׁנֵיהֶם לֹא אֶחָד הֵם, כִּדְּ שְׂאֵפְלוֹ אִם הַקְּרִיב אֶת שְׁנֵיהֶם יַחַד אֵינוֹ לֹקֵה אֶלָּא שְׁלֹשִׁים וְתִשְׁעַ מַלְקוּיֹת עַל לֹא אֶחָד.

וְאֵלוֹ לְדַעַת הַרְמַב"ן ז"ל לְבַהֲשׁוֹתָיו עַל סֵפֶר הַמִּצְוֹת. וְנִימוּקוֹ עִמּוֹ שֶׁלֹּכַל אֶחָד מֵהַשְּׁנַיִם נֹזֵכֵר לֹא מִשְׁלוֹ. ע"ש בְּדַבְּרֵיו. וְכַעֲשֵׂן זֶה תַּמָּה ג"כ הַרְאֵב"ד בְּהַשְּׁגוֹתָיו עַל הַרְמַב"ם בְּהַלְכוּתוֹ, ע"ש. כָּל אֶחָד מֵהֶם הוּא לֹא בְּפָנָיו עֲצָמוֹ, כִּדְּ שְׂאֵם הֶעֱלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ שְׂאֹר וְדְבִשׁ יַחַדְיוֹ לֹקֵה שְׁנַיִם: אַחַת מִשּׁוּם שְׂאֹר, וְאַחַת מִשּׁוּם דְּבִשׁ.

בְּסוּד עֲבָדִיד

בְּבֹאֹר אֲסוּר הַקְּרִבַת שְׂאֹר אוֹ דְּבִשׁ עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ עַל דְּרָדָּה הַסוּד רָאָה לְהַרְה"ק מִקְּאֵמָרְנָא זִיע"א בְּסֵפֶר "אוֹצֵר הַחַיִּים" עַל הַתּוֹרָה פֶּרֶשֶׁת וַיִּקְרָא. שְׂכַתָּב שְׂכָל עֲנִין תַּרְנִי"ג הַמִּצְוֹת בְּכָלֵל וְהַקְּרִבַת הַקְּרִבָּנוֹת בְּפֶרֶט הוּא בְּרֹר וְתַקוּן נִיצוּצוֹת הַקְּדוּשָׁה שְׂבָאָדָם שְׁנֵפְלוֹ בְּיַדֵי קְלַפַּת נִגְהָ עַל יְדֵי חֲטָא עַץ הַדַּעַת. וּבְהִיּוֹת שְׁהַשְּׂאֹר וְהַדְּבִשׁ שְׂרָשָׁם מִמִּדַּת דִּין דְּגִדְלוֹת וּמִדַּת דִּין דְּקִטְנוֹת, לְכוּ נֶאֱסְרוּ בְּהַקְּרִבָה, כִּדְּ שְׂלֵא יִינְקוּ כַחוֹת הַטְּמֵאָה עַל יְדָם מִהַשְּׁפַע וּמִהַחֲסָדִים הַיּוֹרְדִים בְּהַקְּרִבַת הַקְּרִבָּן, וְשְׂלֵא יַעֲכְבוּ וְיִמְנְעוּ אֶת הַבְּרֹר הַנֶּעֱשֶׂה בְּהַקְּרִבַת הַקְּרִבָּנוֹת וְהַמְּנַחוֹת. וְלְכוּ שְׂא"ר ו-חֲמ"ץ עוֹלִים בְּגִימְטְרִיא ע"ץ הַדַּעַת.

וְרַק קְרִבָּן שְׁתֵּי הַלְחָם שֶׁל חֵג הַשְּׁבִיעוֹת הַבָּא בְּיוֹם מִתֵּן תּוֹרָה מִתֵּר לְבוֹא חֲמֵץ, לְהוֹרוֹת שְׂבָכָם הַתּוֹרָה נִתֵּן לְגַבֵּר עַל הַיִּצָּר הַרַע וְלְהַכְּנִיסוֹ לְקְדוּשָׁה, וְכוּ קְרִבָּן בְּפוּרִים שְׁעֲנִינוּ וְתַחֲלַת הַכְּנִסַת הָאָדָם לְקְדוּשָׁה מִתֵּר לְבוֹא דְבִשׁ, לְהוֹרוֹת שְׂבַתֲחֵלַת הַכְּנִיסָה לְקְדוּשָׁה בְּהַכְּרַח שְׂתִהְיֶה יִנְיָקָה כָּל שְׂהִיא לְקַלְפוֹת מַעֲבֻדָּתוֹ כִּדְּעַ לְיֹדְעֵי ח"ן.

מִצְוֵה קִי"ח: שְׂלֵא לְהַקְּרִיב קְרִבָּן בְּלֹא מִלַח

כְּמוֹ שֶׁפָּתוּב:

”וְלֹא תִשָּׁבֵית מִלַּח בְּרִית אֱלֹהֶיךָ מֵעַל מִנְחַתְךָ” ויקרא ב',

י"ג.

לְפָשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא

אַזְהַרְתָּ הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה עַל הַכֹּהֲנִים הַמְשֻׁרְתִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁלֹּא יִקְרִיבוּ שׁוֹם קָרְבָן אוֹ מִנְחָה אֶלָּא אִם כֵּן יִמְלִיחוּהוּ תַחֲלָה בְּמִלַּח. וְאִין לְךָ דְבַר הַקָּרֵב לְמִזְבֵּחַ בְּלֹא מִלַּח אֶלָּא הֵיִינן וְהַנְּסָכִים וְהַדָּם וְהַעֲצִים בְּלִבְדָּכּוֹן מִבּוֹאֵר בְּתַלְמוּד בְּמִסְכַּת מִנְחוֹת (כ' ע"א), וְהוּבָא לְהַלְכָה בְּרַמְבַּ"ם בְּהַלְכוֹת אִיסוּרֵי הַמִּזְבֵּחַ (פֶּרֶק ה' הַלְכָה י"א). וְכַתּוּב שֶׁ הַרְמַבַּ"ם ז"ל שָׁדִין זֶה שֶׁהֵיִין וְהַנְּסָכִים וְכוּ' אֵינִם טְעוּנִים מִלַּח הוּא קַבְלָה בְּיַד חֲכָמִים וְאִין לוֹ מִקְרָא לְסִמוּךְ עֲלֵיו, וְעֵינֵינוּ בְּכַסֵּף מִשְׁנֵה שֶׁמָּה שֶׁהַקֶּשֶׁה עַל דְּבָרָיו וְמָה שֶׁתִּירָץ.

וְאִם עָבַר הַכֹּהֵן וְהַקָּרִיב הַקָּרְבָן עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ בְּלֹא מִלַּח כִּלְכַל הָרִי זֶה לֹוֹקָה, אוֹלָם הַקָּרְבָן לְכַשְׁעֲצָמוֹ כְּשֶׁר וְהִרְצָה לְכַפֵּר עַל בְּעָלְיוֹ. מִלְּבַד מִן הַמִּנְחָה שֶׁהַמִּלַּח מַעֲכָב בְּקִמְצָתָהּ וּבְלַעֲדֵיו נִפְסָלָה הַמִּנְחָה לְמַדּוֹ מִשִּׁנְיֵי הַלְשׁוֹן בֵּין הַקָּרֵב שֶׁכָּתוּב בּוֹ "עַל כָּל קָרְבַּנְךָ תִּקְרִיב מִלַּח" לְבֵין הַמִּנְחָה שֶׁכָּתוּב בָּהּ "וְלֹא תִשָּׁבֵית". רֵאָה בְּרַמְבַּ"ם בְּהַלְכוֹת אִיסוּרֵי הַמִּזְבֵּחַ (פֶּרֶק ה' הַלְכָה י"ב) וּבְכַסֵּף מִשְׁנֵה שֶׁמָּה. וְכַתּוּב קִי"ט יְבָאֵרוּ אִי"ה דִּינֵי מְלִיחַת הַקָּרְבָן וְהַלְכוֹתֶיהָ.

רִמָּז הַפָּתוּב – לְמַעַן אַחֵי וְרַעֵי

בְּרִית כְּרַת הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא עִם הַמִּלַּח: "לֹא תִשָּׁבֵית מִלַּח בְּרִית" ויקרא ב', י"ג. וְרֵאָה בְּרִכּוֹת (ה' ע"א). אִין זֶה סֵתֵם כְּרִיתֵת בְּרִית רְגִילָה, זֹהוּ שֶׁתְּפֹת נִצְחִית שֶׁל בּוֹרָא כֹּל הַעוֹלָמִים עִם אֶחָד מִנְבְּרָאֵיו. אֵת כָּל קָרְבָּנֵינוּ שֶׁל הַקָּב"ה נִצְטוּוּ עִם יִשְׂרָאֵל לְמִלַּח בְּמִלַּח בְּטָרִם הַהַקָּרְבָּה, מָה שֶׁמַּעֲלָה אֵת הַמִּלַּח בְּדִרְגָתוֹ וּבְמַעֲמָדוֹ לְרֵאשׁ הַסֵּלֶם.

אִם נִתְבַּוְּנָן בְּמִלַּח לְכַשְׁעֲצָמוֹ וְנִחַפְּשׁ בּוֹ אִיזוֹ מַעֲלָה, דְּבַר טוֹב אוֹ תִּכּוּנָה מִיְחַדָּת, לֹא נִמְצָא בּוֹ דְּבַר אֶחָד טוֹב. הָאוֹכְלוֹ טוֹעֵם טוֹעֵם הַדּוֹחָה כֹּל בְּן אָנוּשׁ, תּוֹעֵלֶת תְּזוּנָתִית אִין בּוֹ אֶפְלוּ בְּמַעֲטָכֵי שֶׁאִמְרוּ רְבוּתֵינוּ שֶׁהַמִּלַּח אֵינוֹ נַחֲשָׁב לְמִזוֹן כָּל וְלֹכֵן אִין מַעֲרֵבִין בּוֹ (עֲרוּבִין כ"ו ע"ב), וְהַמְבַרֵךְ עֲלֵיו "בּוֹרָא מִינֵי מִזְוֹנוֹת" לֹא יֵצֵא יָדֵי חוֹבָתוֹ (בְּרִכּוֹת ל"ה ע"ב), וְהַנּוֹדֵר מִן הַמִּזוֹן מוֹתֵר בּוֹ (בְּרִכּוֹת ש"ס). , נִזְקִיו הַבְּרִיאוּתִים לְגוֹף גְּדוֹלָיִם וְעֲצוּמִים שֶׁכִּידּוּע רִיכוּז מִלְחִים גְּבוּה בּוֹף גּוֹרֵם לְעֵלִיָּה בְּלַחַץ הַדָּם וְלַעֲדוּ בַעֲיּוֹת רְפוּאוּת בְּאִדָּם. וְאִף הַצּוּמָח

סובל מנזקי המלח ש"גונב" ממנו את המים. , גם את מי הים שכל כך נדרשים ונצרכים לאדם הוא פגם ופסל אפילו לשתית הפלבראה בשלחן ערוך אורח חיים סימן ק"ס. . נדמה הדבר שהמלח הוא הנברא הטפל ביותר ביקום, אשר כל אשר בו ישא עיניו למרום ויתמה: על מה שוא בראת...תהלים פ"ט, מ"ח.

אך כבר למדנו כי ראיתו של הבורא שונה משלנו. או ליתר דיוק: אין לנו בכלל ראיה למול ראיתו של הבורא ברוך הוא. המלח לכשעצמו אמנם אין בו שום יתרון או מעלה, אך דבר אחד הוא יודע מצוין: ליצל ולהועיל לאחרים.

יושב אדם לאחר יום עבודה מפרך, רעב כמי שיומים שלמים לא אכל, והנה רעיתו המסורה מגישה לו את צלחת האכל המהבילה. איזה אכל, אילו ריחות, רק לברך ולשקע במלאכה. אבל מיידענו טועים לו טעימה קטנה, ומיד מנתר ממקום מושבו. רץ למטבח, פותח ארון אחר ארון, לא נח ולא נרגע, עד שחוזר הוא עם צנצנת קטנטנה בידו: מלחיה. מהו כבר המלח לעמת המאכל? בשביל זה משכת את ידך ועכבת את אכילתך? אך התשובה ברוחה לכלנו: המלח מטעים את המאכל, נותן בו טעם טוב. בלעדיו אין טעם במאכל, ולו המושבח והשמן ביותר.

המלח מטבעו גם משמר כל דבר הנמלח בו. בעבר היו מולחים בשרים במלח על מנת לשמרם בדרכים, וכך היו הולכים עמם דרכים ארוכות מבלי שיתקלקלוראה שבת (ע"ה ע"ב). וכן הביא הגה"ק בעל ה"ישמח משה" זיע"א (פרשת קרח) שברית כרותה עם המלח שלא יבאיש דבר שימלח בו. . גם לצאמח דואג המלח לסייע ולעזר: במי המשקה קימים מגון מיני מלחים כגון הנתרן והכלור ועוד. המחזקים את הצמח ומסייעים בגדילתו, ובלעדיהם הצמח לא יוכל לעמד ולהתקיים אפילו שעה אחת, מה ששוב מראנו עד כמה גדולה היא תרומתו של המלח לבריאה כלה, והפל בהסתרה מבלי שגדע כלל.

נמצאנו למדים שהמלח לכשעצמו אין בו שום מעלה עצמית, ועם כל זאת בחר בו הקב"ה לבן ברית. ולמה? מפני שדואג הוא לסייע לאחרים. כך היא נקדת מבטו של המלח: אז מה אם אני לכשעצמי מה אני? אז מה אם אין בי שום מעלה או תועלת עצמית? אבל לאחרים אני יכול לסייע – שאחרים ישתבחו ויתעלו על ידי - אז למה לא?! על כך ראוי המלח לברית המפלאה הזוראה בפירוש רש"י ז"ל על התורה (במדבר י"ח, י"ט) שכתב שהמלח מבריא את אחרים. .

המלח אינו חושב על כך שהוא נתן ונמס בתוך אחרים, על כך שאף אחד לא זוכר אותו כחלק מארוחת הצהרים הדשנה. העקר שלשני יהיה טוב, העקר שאותו יאהבו. כך אדם שיודע להיטיב ולהרים את הזולת, גם אם זה כרוך בכך שאתכופף אני והוא יעלה על גבי ויגבה – עם אחד כזה הקב"ה כורת ברית עולם. אדם שיודע להיטיב גם כשלא יוצא לו מזה משהו, שמיטיב עם הזולת גם אם זה על חשבון שהוא עצמו יתמעט – אין לך אהוב וקרוב לבורא ממנו. שהרי זוהי מדתו של הבורא בכבודו ובעצמו: שמעט כביכול את עצמו על מנת להכניסנו ולבראנו. שסובל ומקבל בשתיקה את עוונותינו כדי שאולי ביום מן הימים נתעורר בתשובה כמו שכתבנו בספרנו פרדס רמונים ריש חלק א' בבאור י"ג מדות של רחמים. עיין שם. . כזה הוא מלכנו, ועם כאלו חפץ הוא להתרועע. אז אמר לי מי אתה ואמר לך מי חברך...

מטבעו של האדם הוא לאהב ביותר את עצמו. מיום שיוצא הוא לאויר העולם, ואף לפני כן עוד בבטן אמו, עמל וחרד הוא על דבר אחד ויחיד: לאסוף ולכנס. לי ושלמי ובשבילי, ואני ורק

אני ושוב אני, ואין כמוני ואין עוד מלבדי, כך קונה האדם בנפשו את מדת הלקיחה. אך המלח מלמדנו שאצל הקב"ה לא חכמה היא לקחת, לא חכמה היא לקבל. החכמה היא לתת את עצמי לשני, גם אם זה על חשבוני.

ואכן, רבים הם המהוים לנו לסמל ולדגמא בזאת, בעלי חסד וכח נתינה אמתי. אחד מהם הוא דוד המלך ע"ה. דוד הדבר עד כמה השתוקק דוד המלך לבנות את בית המקדש. הן לא כל הוא לשבת רגוע בביתו בעוד שהקב"ה הנו חסר בית קבע. ולמרות שלמעלה מארבע מאות שנה חלפו מאז נכנסו עם ישראל לארץ ישראל, עם כל זאת לא התעורר אף אחד לבנותו, עד שבא דוד ושאל: "אנכי יושב בבית ארזים וארון האלקים ישב בתוך היריעה?!". שמואל ב', ז', ב'. . ולמרות שידע דוד שלא יהיה בין החיים ביום שיבנה בית המקדש, עם כל זאת היה מתפלל ומניח לבנינו ואומר "למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך, למען בית ה' אלקינו אבקשה טוב לך" תהלים קכ"ב. . נכון שבשבילי זה לא טוב, נכון שהדבר מקרב את קצי, אבל למען ידי, למען רעי, ולמען ה' יתברך אני מבקשכן הובא בירושלמי שקלים (ז' ע"ב) שהקב"ה הודיעו לדוד כי שלמה בנו יבנה את בית המקדש, והוא לא יהיה בין החיים בעת מלכותו, ועם כל זאת היה דוד המלך מבקש שיבנה. ואף כשהיו ליצני ופרוצי הדור הולכים אצל חלוננו של דוד ואומרים "דוד דוד, אימתי יבנה בית המקדש?! אימתי בית ה' נלך?!". וכל כוונתם היתה להכעיסו – עם כל זאת היה שמח בדבריהם בכל לבו, כמו שכתוב "שמחתי באומרים לי בית ה' נלך". . זוהי נתינה אמיתית.

חכמינו ז"ל דרשו בתלמוד בבא מציעא (ל' ע"ב). את הפסוק "והודעת להם את הדרך ולכו בה ואת המעשה אשר יעשו" שמות י"ח, כ'. על הדרך בה דורש הקב"ה מאתנו לילך בה: "והודעת להם – זה בית חיייהם (פרנסת האדם), את הדרך – זו גמילות חסדים, ולכו – זה בקור חולים, בה – זו קבורה, ואת המעשה – זה הדין, אשר יעשו – זו לפני משורת הדין". ושאלו חכמי הגמרא במקום שהרי לכאורה בקור חולים הנו גמילות חסדים?! אם כן מה בא הפסוק לרבות ולחדש?! והשיבו שם שבא הפתוב לרבות שאפלו שהמבקר הוא בן גילו (מאותו המזל ומשרש נשמתו) של החולה, ובעקבות כך יעביר לו החולה אחד חלקי ששים מחליו, עם כל זאת נדרש ממנו לקיים בו מצות בקור חולים. ומדברים אלו אנו שוב למדים פני"ל, עד היכן היא חובתו של האדם להיטיב ולסיע לזולת, ואפלו שיתכן וינזק מהטבתו לזולת – עם כל זאת מחיב הוא להיטיב עמו ולסיעו.

דרוש וחדוש

כתב הרמב"ם ז"ל בהלכות אסורי המזבח בפרק ה' הלכה י"א. שגין הנסכים אף על גב שעולה על גבי המזבח עם כל זאת קבלה בידינו שאינו טעון מלח.

ואלו בהלכות מעשה הקרבנות פרק ט"ז הלכה י"ד. וכן מדויק מלשונו בריש פרק ב' מהלכות מעשה הקרבנות, עין שם. כתב שגם בגין יש ליתן מלח לפני נסוכו, הכיצד?!

והפסוק משנה במקום ומכל מקום ראה בלחם משנה שם שדחה את יישובו של הכסף משנה ונשאר בצ"ע על דברי הרמב"ם. התעורר לסתירת הדברים, וכתב לישב שבהלכות אסורי המזבח המדבר הוא בגין

הַנְּסֻכִּים הַבָּאִים עִם הַקֶּרֶבֶן שְׂאֵינוֹ טְעוֹן מִלַּח, וְאֵלוּ בְּהִלְכוֹת מַעֲשֵׂה הַקֶּרֶבֶנוֹת הַמְדַבֵּר הוּא
בְּיַד נָדָר אוֹ נֶדְבָה הַבָּא לְבַדּוֹ שֶׁכֵּן טְעוֹן מִלַּח. וְכֹן מְדִיק מְלִשׁוֹן הַזֶּהָב שֶׁל רִבְנוֹ הַרְמַבְיִים שֶׁכְּתֹב
"בְּיַד הַבָּא בְּפָנָי עֲצָמוֹ נוֹתֵן עָלָיו מִלַּח וּמִנְסֻכּוֹ... וְדו"ק."

בְּסוֹד עֲבָדֶיךָ

בְּבֹאֵר פְּעֻלַּת הַמִּלַּח עַל דְּרָךְ הַסּוֹד כְּתֹב רַבִּי שְׂמַעוֹן בֶּר יוֹחָאִי זִיע"א בְּזֵהָר הַקְדוֹשׁ בְּרֵאשִׁית דְּר
רמ"א ע"ב. וגם בספר הפליאה (בד"ה "ותהיה זהיר") הביא כעין זה. עיין שם. כִּי הַמִּלַּח הוּא קִיּוּם הָעוֹלָם,
וּבְרִית כְּרוּתָה לְמִלַּח שֶׁלֹּא יִסְרִיחַ לְעוֹלָם מִשּׁוּם שֶׁהוּא מְמַתֵּק אֶת הַמֶּר לְתַת לוֹ טַעַם, וְאֵלּוּלֵי
הַמִּלַּח לֹא הָיָה יָכוֹל הָעוֹלָם לְהִתְקַיֵּם וְלִסְבֹּל אֶת הַמְרִירוֹת שֶׁבּוֹ. וְזֶהוּ מֵה שֶׁכְּתוּב "אִם לֹא
בְּרִיתִי יוּמָם וְלִילָה חֲקוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׁמְתִי" יִרְמִיָה ל"ג, כ"ה.

וְהוֹסִיף רִבְנוֹ בְּחַיֵּי ז"ל לְבַאֲרֵבבֵּאוֹרוֹ עַל הַתּוֹרָה (פֶּרֶשֶׁת וִיקְרָא). עַל דְּרָךְ הַקְּבֵלָה כִּי בְּמִלַּח קִיּוּמִים
שְׂנֵי כָחוֹת הַפּוֹכִיחִים זֶה מְזַהֵם וְהֵם הָאֵשׁ וְהַמַּיִם שֶׁכֵּן מִקּוֹר הַיּוֹצְרוֹת הַמִּלַּח הוּא מֵהַמַּיִם, וְכַפִּי שְׂמוּבָא בְּמִדְרַשׁ
שְׁבַשְׁעָה שְׁבַרָא הַקְּב"ה אֶת הָעוֹלָם וְחִילַק וְהַבְדִּיל בֵּין הַמַּיִם הָעֲלִיוֹנִים לְמַיִם הַתַּחְתּוֹנִים גַּעַם הַמַּיִם הַתַּחְתּוֹנִים בְּבִכּיָה עַל
שְׁנַזָּר עֲלֵיהֶם לִירֹד לְמִקּוֹם טוֹמָאָה, עַד שֶׁפִּיִּסָּם הַקְּב"ה וְהַבְּטִיחָם שֶׁבְּמִלַּח הַיּוֹצֵא מֵהֶם יִמְלַחוּ אֶת הַקְּרִבְנוֹת. וְעַצֵּם
הַפְּרִדַּת הַמִּלַּח מֵהַמַּיִם נַעֲשִׂית מִכַּח הַחוּם וְהָאֵשׁ, נִמְצָא שֶׁבְּמִלַּח טְמוּנִים כַּח הַמַּיִם וְהָאֵשׁ יַחְדָּו. , שֶׁהֵם הַכָּחוֹת
הַמְּקַיְמִים אֶת הָעוֹלָם, וְהֵם מְדַת הַדִּין וּמְדַת הַרְחָמִים.

מצוה קי"ט: מליחת הקרבן

כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב:

"עַל כָּל קֶרֶבֶן תִּקְרִיב מִלַּח" וִיקְרָא ב', י"ג.

לְפָשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא

מצות עשה מן התורה על הפהנים המשורתיים בבית המקדש שבכל קרבן העולה על גבי המזבח יתנו בו מלח לפני הקרבנו. ולכתחלה מצוה למלחו יפה ובשפע משני צדיו כמו שמוֹלְחִים אֶת הצֶלֶיֶן אמרינן בתלמוד במנחות (כ"א ע"א): "כיצד הוא עושה? מביא האבר ונותן עליו מלח והופכו וחוזר ונותן עליו מלח ומעלהו". וכן הובא ברמב"ם בהלכות איסורי המזבח (פרק ה' הלכה י"א). , ובדיעבד אפלו מלחוהו בכל שהיא ואפלו בגרגיר אחד נתקימה המצוה כן פירש הרמב"ם את דרשת הגמרא (מנחות כ"א ע"א) "תקריב – כל שהוא". ודלא כרש"י שם שפירש שכל שהוא היינו בכל סוג של מלח.

את המלח לקרבנות היו לוקחים משל הצבור בלבד ולא מנדבת היחיד כן מסקנת הגמרא במנחות (כ"א ע"ב), וטעם הדבר כתב בספר החינוך שזה להגדלת הבית, שבמקום עשירות אין עניות כמובא במסכת שבת (ק"ב ע"ב). עיין שם. , ובש"ל עשה מקומות היו מולחים במקדש: בלשכת המלח – היו מולחים את עורות הקדשים, ועל גבי הכפוש – את האיברים, ובראש המזבח – את הקמץ והלבונה והמנחות הנשפרות ועולת העוף מנחות (כ"א ע"ב). והובא ברמב"ם בהלכות איסורי המזבח (פרק ה' הלכה י"ג). ועיין בלחם משנה שם מה שכתב להוכיח בדעת הרמב"ם שמליחת העורות לא היתה נעשית ממש בלשכת המלח אלא בלשכת הפרווה, רק שממנה היו לוקחים את המלח לצורך כך.

ואם עבר הכהן והקריב את הקרבן בלא מלח הרי זה בטל מצות עשה מן התורה, מלבד הלאו שעבר כפי שנתבאר במצוה הקודמת.

רמז הפתוב – סוחר ממלח

מצות התורה שכל קרבן שנקריב לגבוה יהיה ממלח. אך מה יעשה אדם שאינו כהן ואינו מקריב קרבנות? ממלח את עצמו! וכפי ש'הורונו חכמינו ז"ל: "כך דרפם של תלמידי חכמים... זריז וממלח" מסכת כלה רבתי (פרק ג').

פרוש המלה "ממלח" הוא על פי מה שמצאו חוקרי הטבע כי גוף האדם מרכב ממים ושמן וסיד ומלח. ועל פי מחקרים שערכו מצאו שאדם חריף ובעל שכל נמצאו בו יותר מלחים בגופו, מה שמשייך את הפנוי "ממלח" לאדם חריף ושנון המפעיל את שכלו כד ביאר הגר"ש סגל זצ"ל, בנו של ה"נודע ביהודה", בהקדמה לספר אביו (שו"ת נו"ב מהדו"ק). וזהו מה שאמרו חכמי התלמוד קידושין (כ"ט ע"ב). שהאב קודם לבנו ללמוד, אלא אם כן היה הבן "זריז וממלח" שאזי בנו קודם לו. והיינו גם כן שאם הבן בעל שכל ובינה יתרה, אזי מן הראוי להקדימו ולהעדיפו ללמוד.

אך לא רק תלמידי החכמים נדרשים להיות כאלו. כל אחד ואחת מאתנו זקוק במשך חייו למדה הזו של "ממלח". הסבא מנובהרדוק זצ"ל היה רגיל לומר כי העברה הכי גדולה זו להיות טפש. האדם נחן בשכל נפלא, כלי עצום המשמשו בכל רגע בחיים, ומי שאינו משתמש בכלי היקר הזה – שלא יתפלא אם ההצלחה ממנו והלאה. מכירים בלנו את המכשיר החדישני המנוט את נהג הרכב ליעד המבקש. רק תעזר בו ותגיע בדיוק למקום. אך מה רבה היא רעתו

שֶׁל אֶחָד שֵׁיט לֹא אֶת הַמְכַשֵּׁיר הַנִּי"ל תַּחַת יָדוֹ, וְהִלָּה נֹסֵעַ הַלּוֹדֵי וְנִסְוֵעַ אֶל הָאָרֶץ הַלֵּא נֹדַעַת מִבְּלִי לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ כְּלָל! הֲרִי זֶה שְׁטוּת שְׂאִין כְּדִגְמָתָהּ! כִּף הוּא אָדָם שְׂאִינוּ מְקִיִּים אֶת עֲצַת חַז"ל "סוֹף מַעֲשֵׂה בְּמַחְשָׁבָה תִּחְלָה".

הַלְכָה לְמֹשֶׁה מְסִינֵי הִיא שְׁבִשְׁלֵשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת הַתּוֹרָה נְדַרְשָׁת: מְקַל וְחֹמֶר, מְגַזְרָה שְׁוֶה, דְּבָר הַלְמִיד מִעֲנִינוֹ וְכוּ' כֹּן הוּבָא מֵרַבִּי יִשְׁמַעֵאל בְּרִישׁ תּוֹרַת כַּהֲנִים. וּמִפְּאֵת חֲבִיבוּתָהּ וְחִיבוּתָהּ שֶׁל אִמְרָה זֶה תִּקְנוּה רַבּוּתֵינוּ לְהַקְרָא מִיַּד יוֹם בְּקִרְיַת הַקְּרַבְנוּת שֶׁל הַבּוֹקֵר, רָאָה שֶׁלַּחן עֵרוֹךְ אֹרַח חַיִּים (סִימָן נ) וּבְנוֹשָׂא כְּלִיו שִׁם. .
מֵהוּ הַצַּד הַשְּׁוֶה שְׁבִהֵם? שֵׁיט לְהַפְעִיל אֶת הַשְּׂכָל! אִמְנֵם כֹּל אוֹתָן דְּרִשׁוֹת הַנְּדַרְשׁוֹת אֵינָן בָּאוֹת אֲלֵא כְּשִׁישׁ מִסּוֹרַת עֲלִיָּה וְקַבְלָה אִישׁ מִפִּי אִישׁ, אֲבָל הַלְכָח הַיּוֹצֵא מֵהוּ הוּא שֶׁלֹּא הַכֹּל יִכְתְּבוּ לָךְ, לֹא הַכֹּל יִגִּידוּ לָךְ, יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁעֲלִידֵךְ לְהַפְעִיל אֶת הַשְּׂכָל וְלַהֲבִין לְבַד מִבִּין הַשִּׁיטִין. וְבִינוּ נָא זֹאת. אֶל תִּסְתַּכֵּל רַק בְּמָה שְׁכָתוּב, אֶלֶּא גַם בְּמָה שְׁלֹא כָתוּב. אֶל תִּקְרָא רַק אֶת הַשְּׁחֹר, אֶלֶּא גַם אֶת הַלְבָן. חֲכָמֵינוּ ז"ל אָמְרוּ: "שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים עֲשֵׂה מִשֶּׁה רַבֵּנוּ מִדְּעִתּוֹ וְהִסְכֵּים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲמוֹ" (שִׁבְת פ"ז ע"א) . וְכִי לְמָה הִנֵּה צָרִיךְ מִשֶּׁה לְעֲשׂוֹתָם מַעֲצָמוֹ וּמִדְּעִתּוֹ? וְאִם הַקְּב"ה אֶכֶן הִסְכֵּים עֲלֵיהֶם, אִזּוּ מִדּוּעַ לֹא צִוְּהוּ עֲלֵיהֶם בְּמִפְרָשׁ? אֶלֶּא לְמִדְּתָ שְׂשִׁיטָנָם דְּבָרִים שְׂאֵתָה אָמּוֹר לְהַבִּין וְלַעֲשׂוֹת מַעֲצָמָךְ, מִבְּלִי שְׂאִיִּמְרוּ לְדוּלְכוּ דִּיקוּ חַז"ל לֹמַר שֶׁעֲשֵׂה "מִדְּעִתּוֹ" וְלֹא "מַעֲצָמוֹ", לְרַמּוֹז שֶׁהַפְעִיל אֶת דְּעִתּוֹ וְשֶׁכֹּל הַזֶּה וְהַשִּׁיג אֶת הַרְצוֹן הָאֱלוֹקִי הָאִמְיָתִי שֶׁבְדָבָר. וּכְמוֹכֵן שֶׁלֹּא כֹּל אָדָם זֹכֵה, וְלֹא כֹּל הַרוּצָה לִיטוֹל אֶת הַשֵּׁם יְבוֹא וְיִטוֹל לְחַדֵּשׁ חִידוּשִׁים מַעֲצָמוֹ בְּדָבָרִים הַעוֹמְדִים בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְאִדְרָבָה פַעֲמִים שִׁיחִיהָ הַדָּבָר בְּגֵדֵר "כֹּל הַמוֹסִיף גּוֹרֵעַ", אֲלֵא רַק הַעִיקְרוֹן הוּא הַנְּלַמֵּד מֵהַדְּבָרִים, וְכֹל לְבָבוֹת דּוֹרֵשׁ ה'. וְרָאָה בְּחוֹלִין (ז' ע"א) שֶׁפַעֲמִים שֶׁבְּכוּנָה מִשְׂאִירִים לְאָדָם אֶת הָאִפְשָׁרוֹת וְהַזְכוּת לְחַדֵּשׁ וְלַתְקַן דָּבָר בְּבַחֲיִנַת "מִקּוֹם הַנִּיחוּ לֹא אֲבוֹתָיו לְהַתְגַּדֵּר בּוֹ". עֵינֵי שִׁם. וְזֶה גַם כֵּן עֵינֵי "קִדְשׁ עֲצָמָךְ בְּמוֹתָר לָךְ" שֶׁלְכָאוּרָה אִם רָצִיתָ הַתּוֹרָה שֶׁנִּקְדַּשׁ עֲצָמָנוּ וּנְפֹרֵשׁ מֵאוֹתוֹ דָּבָר אִזּוּ לְמָה לֹא צִוּוֹתָהּ אוֹתָנוּ עַל כֵּךְ וְזֶהוּ! אֲלֵא רָצִיתָ תּוֹרַתָנוּ הַקְּדוּשָׁה לְלַמְדָנוּ וְלַהֲרַגִּילָנוּ לְהַפְעִיל אֶת שְׂכָלָנוּ וְלַבִּין דָּבָר מִתּוֹךְ דָּבָר וְלַעֲשׂוֹת יוֹתֵר מִמָּה שֶׁכָּתוּב. וְלֹא כְמוֹ הַטּוֹעִים וְטוֹעֲנִים "אִם מוֹתֵר אִזּוּ לְמָה לְהַחֲמִיר?!", ה' הַטּוֹב יִכְפַּר בְּעַדָם. . וְזֶהוּ הַנְּקָרָא "מִמְלָח".

לְמִדּוֹנוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל "חֲכָם עֲדִיף מִנְּבִיא" (בְּבֵא בְּתָרָא (י"ב ע"א). וְלַמְדוּ זֹאת מִמָּה שֶׁכָּתוּב בְּתַהֲלִים (צ', י"ב) "וּנְבִיא לֵבב חֲכָמָה" – הַקְּטָן (נְבִיא) נִתְלָה בְּגִדוֹל (חֲכָמָה) . וְשְׂאֵלָנוּ פַעַם מִדּוּעַ הַחֲכָם עֲדִיף מִמְּנוֹ? וְאִם כִּפֵּר תֵּאמַר "גְּדוֹל" מִנְּבִיא וְלֹא "עֲדִיף"?! וְחֲשַׁבְנוּ לֹמַר בְּס"ד שְׂפָדֵי לְהַקְרָא חֲכָם נִתְנוּ רַבּוּתֵינוּ שְׁנֵי קְרִיטְרִיוֹנִים: הָאֶחָד הוּא "אֵין חֲכָם כִּבְעַל הַנְּסִיּוֹן" סִפְרָה הַעֲקֵדָה שַׁעַר י"ד. , וְהַשֵּׁנִי הוּא "אֵיזְהוּ חֲכָם הַרוּאָה אֶת הַנּוֹלָד" תַּמִּיד (ל"ב ע"א) . וְכִי שְׂיִתְבוּנוּ בְּשְׁנֵי כְּלָלִים אֵלוּ יִמְצָא שְׁנֵי כְּלָלִים הַפּוֹכִים: בְּעַל הַנְּסִיּוֹן – הוּא אָדָם הַמְּסַתַּפֵּל לְאַחֹר עַל מָה שְׂעֵבֵר עָלָיו, וּמִפִּיק לְקַחִים מִן הָעֵבֵר. לְעַמַּת זֹאת הַרוּאָה אֶת הַנּוֹלָד – הוּא אָדָם הַמְּסַתַּפֵּל קְדִימָה עַל הָעֵתִיד מָה שְׂעֵלּוֹל לְבוֹא וְלַצָּאת בְּסוֹפָם שֶׁל הַדְּבָרִים. לְלַמְדָךְ, שְׂפָדֵי לְהַקְרָא "חֲכָם" חֲנִיב אֶתָּה לְהַסְתַּפֵּל עַל כֹּל דְּבָר מְשֻׁנֵּי הַבְּטִים: עַל הָעֵבֵר – מָה קָרָה לְמִי שְׂעֵשֶׂה זֹאת, וְעַל הָעֵתִיד – מָה הַתּוֹצָאוֹת שְׂיִצְאוּ מִכָּךְ. וְזֶהוּ הַנְּקָרָא "חֲכָם". מִמִּילָא נְבִין מִדּוּעַ הַחֲכָם עֲדִיף מֵהַנְּבִיא: שְׂהֲרִי הַנְּבִיא יָכוֹל בְּנְבוּאָתוֹ לְרָאוֹת רַק אֶת הָעֵתִידוֹת, זֹהִי מַעֲלָתוֹ הַחִידָה בְּהִיּוֹתוֹ "נְבִיא". וְאֵלוּ הַחֲכָם הוּא עֲדִיף מִמְּנוֹ, שְׂשִׁיט בּוֹ גַם כֵּן אֶת הַמַּעֲלָה שֶׁל רוּאָה אֶת הָעֵבֵר. וְלָכֵן מַעֲלָה הוּא מִמְּנוּ פִי עֲשָׂרַת מוֹנִים.

הַקְּב"ה בְּרָא אֶת הָאָדָם "בְּצַלְמוֹ וּכְדַמוֹתוֹ", וּפְרָשׁוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל "לְהַבִּין וְלַהֲשִׁיבֵל" רָאָה פִּירוּשׁ רַש"י ז"ל עַה"ת (בְּרַאשִׁית א', כ"ו) . , שְׂזָהוּ הַכֹּחַ הָאֱלֹקִי שְׂהִטְבַּע בְּתוֹךְ כֹּל אֶחָד וְאֶחָת מֵאֲתָנוּ לְשַׁקֵּל אֶת מַעֲשֵׂינוּ, וְלַהֲתְבוּנוּ בְּדַרְכֵינוּ, וְלַהֲבָדִיל בֵּין הַטּוֹב לְרַע וְלַבְּחֹר בְּדָבָר הַנְּכוֹן וְרָאָה עוֹד לְקַמֵּן בְּבִאוֹר מִצּוּה קַנְיָ"ג בְּחֻלְק הַרְמּוֹז . וְאָדָם שְׂאִינוּ מַפְעִיל אֶת הַכַּחוֹת הַנְּפִלְאִים הַלְלוּ הַטְּמוּנִים בְּתוֹכוֹ, וְאִינוּ מִבִּין דְּבָר מִתּוֹךְ דְּבָרוֹכֵן כְּתִב בּוֹזֵהר הַקְּדוֹשׁ בְּמַדְבַּר (קִבְי"א ע"ב): "אִיזְו חֲכָם? הַמְּבִין דָּבָר מִתּוֹךְ דָּבָר". וְרָאָה חֲגִיגָה (י"ד ע"א) כַּעֲיֵן זֶה. , וְאִינוּ מִפִּיק לְקַחִים מַטְעִיּוֹת שְׂלוֹ אוֹ שֶׁל אַחֲרִים – הֲרִי זֶה אֲבָד אֶת צְלָם הָאֱלֹקִים שְׂבוּ, וּבְמָה יִתְאַפְּשֵׁר לְקָרָאוּ "אָדָם"?!

הדברים נכונים בתחומים רבים ושונים במהלך חינו, כגון בדבורנו עם הזולת – מה לומר ואיך לומר, ובחוסנו כלפי אחרים – בכבוד ובחשד וברגישות, ובהחלטות שמחליטים אנו לעצמנו – בהירות ומתוך שקול דעת וחשיבה נכונה, ועוד עניינים רבים שבעזר ה' ניחד לכל אחד מהם את המקום והזמן המתאים לו.

דרוש וחדוש

נחלקו רבותינו הראשונים האם מצוות נתינת המלח היא רק על החלק הקרב על המזבח, או גם על החלק הנאכל לפניהם?

הרא"ה ז"ל כתב שגם על החלק הנאכל לפניהם יש מצוות עשה של מליחת הקרבן הבהביא שער המלך משמו בב"ה ד"י.

אולם מדברי הרמב"ם ז"ל עולה שדוקא את החלק העולה למזבח חיבה התורה למלחן כתב לדייק בשער המלך מלשון הרמב"ם בהלכות איסורי המזבח (פרק ה' הלכה י"א) שכתב: "מצוות עשה למלוח כל הקרבנות קודם שיעלו על המזבח ואין לך דבר שקרב על גבי המזבח בלא מלח". וכן דעת הרא"ש שאין נותנים מלח אלא על החלקים הקרבים על המזבח כגון האיברים והפדרים והקמחן כתב בחידושו עמ"ס פסחים פרק כל שעה (דף קכ"ח ע"ב). , וכן כתב הרשב"א בספרו תורת הבית.

בסוד עבדיך

בבאור ענין מליחת הקרבן על דרך הסוד כתב הגה"ק רבי שמואל סגל זצ"ל בספרו "בנין שמואל" בית הקרבן ח"ג פרק י'. עיין שם באורך. לבאר שהמלח הוא ברית העולם, וכמו שכתוב "מלח ברית אלהיך". וברית היא בחינת העטרה, שהיא נמצאת ב"סוד. והמזבח הוא בחינת המלכות, ויסוד המזבח הוא בחינת ה"סוד, והחצי העליון שביסוד הוא בחינת העטרה.

ועל ידי מליחת הקרבן מתמתקים הדינים שבמלכות כדגמת בשר הקרבן המתמתק על ידי המלח. ומטעם זה מליחת הקרבנות היתה נעשית דוקא בחצי העליון של יסוד המזבח, שהוא בחינת העטרה המתקת את הדינים כמבאר בספרים הקדושים, ואכמ"ל.

מצוה ק"כ: קרבן בית דין שטעו בהוראה

כמו שכתוב:

"וְאִם כָּל עֵדֵי יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ... וְהִקְרִיבוּ הַקֹּהֵל פֶּרֶן בְּרֹב
בָּקָר לְחֹטְאֹת... חֹטְאֹת הַקֹּהֵל הוּא" ויקרא ד', י"ג – כ"ו.

לפשוטו של מקרא

מצוות עשה מן התורה שפאם שגו בית הדין הגדול בהוראה והתירו לעם את האסור, ועשו רוב העם בתלמוד (הוריות ה' ע"ב) נחלקו התנאים מה הגדר של "רוב העם" בזה, ופסק הרמב"ם בהלכות שגגות (פרק י"ב הלכה א') כרבי שמעון בן אלעזר שרוב קהל אפילו אינם רוב שבטים, או רוב שבטים אפילו אינם רוב קהל, נקראים רוב העם. על סמך דברייהם ואחר כך נודע שטעו בהוראתם, הרי הם חייבים להביא קרבן על טעותם רמב"ם הלכות שגגות (פרק י"ב). ונחלקו בתלמוד (הוריות ג' ע"ב) מניין מביאים הוצאות הקרבן, וראה ברמב"ם הלכות שקלים (פרק ד' הלכה ב') שפסק שעורכים לכך מגבית מיוחדת מהעם.

ואיזה קרבן מביאים בית הדין? אם היתה שגגתם בחטא עבודה זרה מביאים פר לעולה ושעיר לחטאת מכל שבט ושבט. ואם בשאר פרות מביאים פר חטאת מכל שבט ושבט. ומקטירים את חלבם על גבי המזבח, ומדמים מזים על קרנות המזבח, ויתר הדברים הנעשים בקרבן תמצאם ברמב"ם ז"ל בהלכותיהם הלכות שגגות (פרקים י"ג – י"ד). עיין שם באורך אימתי יהיו פטורים בין הדין הגדול מהקרבן, ואימתי יהיו העם חייבים, ומי הם הנקראים "בית דין הגדול", ומה נחשב ל"שגגה", ועוד יתר הדינים ואכמ"ל.

גם הנשיא והפכה הגדול שטעו בהוראה לעצמם ועברו על אחד מהדברים הנזכרים לעיל דינם להביא קרבן על שגגתם. ולמדו חכמינו בעלי התלמוד ז"ל שהנשיא הנזכר הוא המלך הוריות י' – י"א. שכן כתוב בו "מכל מצות ה' אלקיו" ודרשו זהו שאין על גביו אלא את ה' אלקיו. והפכה הגדול הנזכר הוא פהו שנמשח בשמן המשחה ושהיה חכם מפלא הראוי להורות הוריות ז'. שאם לא כן אין הוראתו הוראה ולא נחשב לשוגג. וכן הובא ברמב"ם בריש פרק ט"ו מהלכות שגגות.

ובית דין או נשיא או פהו גדול שנתחייבו בקרבן זה בזמן שבית המקדש קיים ולא הביאוהו הרי שבטלו מצוות עשה מן התורה.

רִמּוֹ הַפְּתוּב – מוֹעֵצַת הַחֲכָמִים

אֲחֵרִיּוֹת כְּבִדָּה רוֹבֶצֶת עַל כְּתִפֵּיהֶם שֶׁל בֵּית הַדִּין, בְּהִיוֹתָם אֵלּוּ הַמּוֹרִים לָעַם אֶת הַדָּרֵךְ וְלִכּוֹ בָּהּ וְאֶת הַמַּעֲשֵׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן שְׁמוֹת י"ח, כ"י. וְאִמָּנָם זְכוּת גְּדוּלָּה הִיא לְאָדָם לְהִיּוֹת מוֹרָה וּמְדַרְיָךְ לְאַחֲרִים מִהִי הַדָּרֵךְ הַיְשָׁרָה וְהַנְּכֹנֶה לִילָדָךְ בָּהּ, וּמָה הַמַּעֲשֵׂה הַנְּכוּן לָהֶם לַעֲשׂוֹת, וְגַם שָׁכְרוּ הָרַב עַל כֵּךְ שֶׁמּוֹר לוֹ בְּמִשְׁלָם, אוֹלָם חוֹבָה גְּדוּלָּה הִיא מַצְדּוֹ לְוָדָא שֶׁהַעֲצָה אוֹתָהּ הוּא מְשִׂיא וְהַהֲדָרָכָה אוֹתָהּ הוּא מַעֲנִיק הִיא בְּאִמָּת הַטּוֹבָה וְהַנְּכֹנֶה וְהַיְשָׁרָה עֲבוּרָו.

שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ אוֹמֵר בְּסֵפֶר מְשָׁלִי "מִיָּם עֲמָקִים עֲצָה בְּלֵב אִישׁ וְאִישׁ תְּבוּנָה יִדְלָנָה" מְשָׁלִי כ"י, ה"ו. וּבִבְאֵר בַּעַל הַמַּצּוֹת דָּוִד "שֶׁהַחֲכָם הָאֲמִתִּי דָרְכּוֹ לְהַסְתִּיר אֶת עֲצָתוֹ בְּעֵמֶק הַלֵּב, וְיִקְשֶׁה לְזוּלָתוֹ לְהַשִּׁיגָה כְּדִגְמַת מַיִם הַנִּמְצָאִים בְּמַעְמָקֵי הַיָּם". וְיֵשׁ לְהַבִּין מִדּוּעַ? מַה יֵּשׁ לְחֲכָם כָּל כֵּךְ לְהַסְתִּיר וְלְהַצְנִיעַ אֶת עֲצָתוֹ? הֲרֵי אוֹתוֹ שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ צָנַן בְּמָקוֹם אַחֵר "אֵל תִּמְנַע טוֹב מִבְּעָלְיוֹ" מְשָׁלִי ג', כ"ז. , אִם כֵּן לָמָּה לֹא לְהַשִּׂיא עֲצָה טוֹבָה לְכָל מִי שֶׁיִּבְקֹשְׁנָה? וְכִי מַה יִּפְסִיד כְּבָר אָדָם מִלְּתֵן עֲצָה טוֹבָה לְחֵבְרוֹ?

תְּשׁוּבָה לְדַבֵּר רְצִינּוֹ לומר בַּסֵּד עַל פִּי דְבָרֵי קִדְשׁוֹ שֶׁל הַרְה"ק רַבִּי נַחְמָן מִבְּרֶסֶלַב זִיע"א בְּלִקּוּטֵי מוֹהָר"ן וְתוֹרַה ז' אוֹת ג'. וְרֵאָה עוֹד בְּסֵפֶרנו "דוּבַב שְׁפֵתֵי יִשְׁנִים" (פֶּרֶשֶׁת בַּהַר) מְש"כ בּוּזָה בַּסֵּד. , שֶׁם מוּבָא כִּי עֲצָה שֶׁאָדָם מַעֲנִיק זוּלָתוֹ אֵינָה סֵתֵם דְּבוּר בְּעֵלְמָא. הַעֲצָה בְּפִנְיֵימִיּוּתָהּ הִיא סוּג שֶׁל זְוִיג רִוְחָנִי הַנַּעֲשֵׂה בֵּין הַמִּיַּעַץ לְמִתְיַעַץ. כֵּךְ אָמְרוּ חֲכָמֵי הַגְּמָרָא כִּי הָאֵיבָר מִמֶּנּוּ נוֹבַעַת וְיוֹצֵאת הַעֲצָה הוּא אֵינּוּ הַמּוֹחַ אֶלָּא דִּןְקָא... הַכְּלִיּוֹת בְּרַכּוֹת (ס"א ע"א). , מִהֵן נוֹבַעַת הַעֲצָה אֶל הַמּוֹחַ וּמִשָּׁם לְפָה. וְיָדוּעַ הַדְּבָר כִּי הַכְּלִיּוֹת הֵן כְּלֵי הַזָּרַע וְהַתּוֹלָדָה שֶׁל הָאָדָם, מַה שֶׁמִּלְמַדְנוּ שֶׁבְּחִינַת הַעֲצָה הִיא כְּדִגְמַת זְוִיג רִוְחָנִי בּוֹ מְשִׁיפֵי וּמַעֲנִיק הַמִּיַּעַץ מְחַכְמֵתוֹ וּמַדְעֵתוֹ לְזוּלָתוֹ לְכוּן נִקְרָא הַדְּבָר "מְשִׂיא עֲצָה" מִלְשׁוֹן נִישׁוּאִין, וְכִמוּ שֶׁאִמְרָה חוּה לְהַקְבִּי"ה "הַנְּחַשׁ הַשִּׂיאֲנִי" מִלְשׁוֹן נִשׁוּאִין שֶׁבַעֲצָה שֶׁהַעֲנִיק לָהּ נַעֲשֵׂתָה בְּחִינַת זְוִיג, וְזֶהוּ עוֹמֵק דְּבָרֵי חוּ"ל שֶׁהַנְּחַשׁ רָצָה לִישֹׂא אֶת חוּה וּבֵא עֲלֶיהָ וְהַטִּיל בָּהּ מְזוּהָמָתוֹ. וְהַדְּבָרִים עֲמוּקִים. . וּמִכָּפֵן נִשְׁכָּח וְנִבְּיָן שֶׁפְּשָׁם שְׁאֵת זָרְעוֹ שֶׁל הָאָדָם אֲסוּר לוֹ לְהוֹצִיא לְבִטְלָה לְלֹא תוֹעֲלָת, וְכַשֵּׁם שֶׁבְּרוּר לָנוּ שֶׁאֵף אָדָם לֹא יִפְקִיר אֶת אוֹנוֹ לְכָל מָאן דְּבַעֲי, כֵּךְ הוּא הַדְּבָר בְּהַשְׂאֵת עֲצָה יֵשׁ לְהַזְהִיר שֶׁתְּהִיָּה מַעֲנִיקָת לְאָדָם הַגּוֹן כְּמוֹ שֶׁאִמְרוּ חוּ"ל (חולִין קל"ג ע"א) "אִמֵּר רַבִּי זִירָא אִמֵּר רַב כֹּל הַשּׁוּנָה לְתַלְמִיד שֶׁאֵינּוּ הַגּוֹן הִרִי זֶה כּוּזָרֵק אֲבָן לְמַרְקוּלִיס". הַחֲפֵץ בְּאִמָּת לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ וְלִישְׁמָהּ שֶׁאֵם לֹא כֵן עֲלוּל לְהַחֲשֵׁב לוֹ הַדְּבָר בְּבַחֲנֵהּ שֶׁל הוֹצֵאת זָרַע לְבִטְלָה, שֶׁפֶה שֶׁל מַעֲלָה הוּא כְּדוּגְמַת פֶּה שֶׁל מַטָּה (בְּרִית קוֹדֶשׁ), וְרֵאָה מַה שֶׁהַבְּאֵן בַּעֲנִין זֶה בִּ"פֶּרֶדֶס רְמוֹנִים" חֶלֶק א' (מַצּוּה נ"ה). וְלְהַפְּיֵק מִמֶּנָּה תוֹעֲלָת חַיּוּבִית וְלֹא שְׁלִילִית חֲלִילָה כֵּן הִבִּיא הַגְּמָרָא רַבִּי אֲלִיעֶזֶר פֶּאֶפּוֹ זִיע"א בְּסֵפֶרוֹ "יַעֲלוּ חֲסִידִים" (אוֹת ק"ל) שֶׁאֵם מִבְּקַשׁ אָדָם מִמֶּד עֲצָה כִּיֶּד לַעֲשׂוֹת דְּבָר שֶׁהוּא נֶגֶד רְצוֹן הַבּוֹרָא אֵל תַּעֲנֵהוּ, שֶׁנַּחֲשָׁב אֶתָּה בּוּזָה לְמַסִּיעֵי בִיד עוֹבֵר עֲבִירָה. , וְרַק אֲזַרְשָׁאֵי אָדָם לְתַנְהוּרָא עוֹד בְּסֵפֶרנו "דוּבַב שְׁפֵתֵי יִשְׁנִים" עַה"ת (פֶּרֶשֶׁת בַּהַר) מַה שֶׁכְּתַבְנוּ בּוּזָה. לְכֵן הַחֲכָם אֵינּוּ מְמַהֵר לְהַשִּׂיא עֲצָתוֹ אֶלָּא לְמִי שֶׁרָאוּי לְכַךְ בְּאִמָּת.

וּמִשְׁעָה שֶׁאָדָם בְּרוּר לוֹ שֶׁנִּכּוֹן וְרָאוּי לוֹ לַיַּעַץ לְזוּלָתוֹ, שׁוּמָה עָלָיו לְוָדָא כִּי הַעֲצָה אוֹתָהּ הוּא נוֹתָן הִיא בְּאִמָּת עֲצָה הוֹגֵנָת וְטוֹבָה וְנִכּוֹנָה בְּעִבוּר הַמִּתְיַעַץ. כִּי גְּדוּלָּה הוּא עֲנִשׁוֹ שֶׁל הַמְּשִׂיא עֲצָה שֶׁאֵינָה הוֹגֵנָת, שְׁעוֹבֵר עַל "לִפְנֵי עֵזֶר לֹא תִתֵּן מִכְּשָׁל" וְיִקְרָא י"ט, י"ד. וְכֵן הִבִּיא רַשִׁי ז"ל בְּפִירוּשׁוֹ שֶׁם בְּשֵׁם הַתּוֹרָה כְּהִנִּים. וְהוּבָא לְהַלְכָה בְּרַמְב"ם הַלְכוֹת רוּצָח (פֶּרֶק י"ב הַלְכָה י"ד). , וְעַל "לֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עֵמִיתוֹ" וְיִקְרָא כ"י, י"ז. וְכֵן הִבִּיא רַשִׁי ז"ל בְּפִירוּשׁוֹ שֶׁם. , וְהֲרִי הוּא בְּכָל "אֲרוּר מִשְׁנֵה עֵזֶר בְּדָרֵךְ" דְּבָרִים כ"ז, י"ב. וְהוּבָא בַּחֲפֵץ חַיִּים (אֲרוּרִין, ב'). , וְעַל כֵּךְ תִּקְנֵנוּ לָנוּ אֲנָשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָּה לְבִקְשׁ וְלְהַתְּחַנֵּן בְּכָל

יום "ותקננו מלפנו בעצה טובה מלפניך" מתוך ברכות קריאת שמע של ערבית. הן כלפי עצמנו, והן כלפי אחרים.

מקלל החיוב להשיא עצה הוגנת לזולת, שישקל המיעץ את דברי שואלו ברצינות ובכבד ראש, ולא ימהר להשיב ולהשמיע דבריו. שכל עצה העשויה במהירות היא סכלות כן כתב רש"י ז"ל בפירושו על ספר איוב (ה', י"ג). כי כך היא דרכו של החכם, שאף על פי שישמכו אחרים על חכמתו, עם כל זאת יירא הוא מן המושגה והשבוש לשון רבינו יונה בפירושו על ספר משלי (י"ב, ט"ו). וזהו שאמרו חז"ל שאחת ממדותיו של החכם השלם היא להיות "ירא הוראה" כפי שהובא במסכת דרך ארץ זוטא (פרק ב') שלא יגיס אדם דעתו בהוראה, ובמסכת אבות (ו', ו') נאמר שאחד מקניני התורה הוא שאינו שמח בהוראה. וראה בשלחן ערוך חושן משפט (סימן י') מה שכתב בענין חובת הזהירות בהוראה.

כמו כן, למדונו רבותינו שפונת המיעץ בעצתו צריכה להיות לשם שמים, מבלי שום אינטרס ונגיעה אישית. וכפי שמובא במדרש על רבי אלעזר בן ערף שכל עצה שהיה מיעץ היתה מצליחה, שאלוהו וכי נביא אלה? אמר להם לא נביא אני (והיום אולי היו כאלו שאומרים "כן, יש לי רוח הקדוש..."), אלא כך מקבלני מרבתי שכל עצה שהיא לשם שמים סופה להתקיים, וכמו שכתוב "עצת ה' היא תקום" מדרש ילקוט תהלים (סימן תרי"ז). כמה זהירות יש למיעץ לחברו או לתלמידו שלא ליעץ לו לפי טובתו ותועלתו האישית, אלא אך ורק לפי טובת השואל! ורק וראת שמים גדולה ואמתית היא זו שתוכל לשמרו שלא לנטות מקו הישר וממדת האמת. וה' הטוב נחננו בדרך אמת ויצילנו משגיאות בתורתו אמן.

דרוש וחדוש

כתב רבנו הרמב"ם ז"ל בהלכות תיורק ט"ו מהלכות שגגות הלכה ז'. שכהן גדול שעבר מתפקידו מפני מום או זקנה וכיוצא בזה, עם כל זאת נשאר דינו שאם חטא בשגגה מביא פר שגגת כהן משיח, ועדין נחשב לכהן גדול לענין זה.

אולם בעל ה"לחם משנה" בפרושו על הרמב"ם שם תמה על דבריו שהרי משעה שעבר מתפקידו כבר אינו רשאי לשמש ככהן גדול, וממילא למה לענין זה יקרא כהן גדול? והגדיל קושייתו שהרי כל מה שאמרו חז"ל בפרק ב' דהוריות ובפרק קמא דמגילה "אין בין כהן המשמש לכהן שעבר אלא פר יום הכיפורים ועשירית האיפה" היינו בכהן שעבר מחמת קרי וחר לאחר מכן לעבודתו, אבל כהן שנפסל לגמרי לעבודה מחמת מום או זיקנה מניין לו לרמב"ם שנשאר בתקן של כהן גדול? ועוד עיין בדבריו שם. ונשאר על דבריו בצ"ע.

אולם רבים מהאחרונים כתבו לישוב את דברי הרמב"ם: מהם שכתבו שלא דבר הרמב"ם אלא בשעבר הכהן הגדול מתפקידו ולאחר מכן חזר לתפקידו כן כתב ליישב בספר "אבני שהם" על הרמב"ם שם, וכעין זה תירץ גם כן בעל ה"זכרון יעקב". ע"ש. , ומהם שכתבו שלדעת הרמב"ם אכן נשארים בו כל דיני כהן גדול מלבד הנזכרים בתו"ל כן כתב להוכיח בספר "אורח מישור", ראה שם ראיותיו לכך בדעת הרמב"ם בפירושו על המשניות ובדעת עוד רבים. , וכן הובאו ישובים נוספים, חפשי

ומצארה ספר "ידיו של משה" על הרמב"ם שם, וב"חקרי לב" חלק אורח חיים(סימן קט"ו דף רמ"א ע"ב), ובספר "אשר לשלמה". ואכמ"ל.

בסוד עבדיך

בבאור ענין קרבן בית דין שטעו בהוראה על דרך הסוד כתב הרמב"ן ז"ל כי חטא אדם הראשון, וחטא העגל במדבר, וחטא בית הדין שטעו בהוראה – שלשתם הם חטאים הדומים זה לזה וכלם משרש אחד. ולכן אמרו חכמי האמת שאדם הראשון הקריב שור על חטאו, ואף חטא העגל היה בו שור כמו שאמרו חז"ל במדרש שישראל לקחו פביוכול אחת מארבע הדמיות שבמרובה העליונה – הינו השור, ואף חטא הקהל שעשו בהוראת בית דין כפרתו בפר. וזהו מה שכתוב בחטא הקהל "חטאת הקהל הוא" פונת הכתוב במלת "הוא" היא לפר שהוא הוא שרש חטאת הקהל, דהינו הפר שעשו ישראל בחטא העגל. עכ"ל.

מצוה קכ"א: קרבן היחיד ששגג במצוה

כמו שכתוב:

"וְאִם נִפְשׁ אַחַת תַּחַטָּא בְשִׁגְגָה... וְהֵבִיא שְׁעִירַת עֲזִים...
וְסִמְךָ... וְשַׁחֲטָה... וְהִקְטִיר... וְנִסְלַח לוֹ" ויקרא ד', כ"ז – ל"ה.

לפשוטו של מקרא

מצות עשה מן התורה בזמן שבית המקדש קים על כל איש או אשה מישראל שעברו בשגגה על עברה שענשה במזיד הוא כרת להביא קרבן חטאת קבועה לכפרה על שגגתומכות (וי"ג ע"ב), ויבמות (ט' ע"א). ורמב"ם הלכות שגגות (פרק א'). ודווקא בעבירה שהיא לאו שיש בו מעשה, למעט המבטל קרבן פסח ומילה שאינם לאו אלא עשה, ולמעט המגדף את השם שהוא לאו שאין בו מעשה. וכן נתמעטו בתורה שלשה שמביאים קרבן עולה ויורד כמבואר בגמרא וברמב"ם שם, ויבואר אי"ה במצוה כ"ג, ע"ש. . וְאַרְבָּעִים וּשְׁלֹשָׁה מִיַּי לְאוּיֹן הֵם שְׁחִיבִים עֲלֵיהֶם חֲטָאת קְבוּעָה. מֵהֶם : הַבֵּא עַל הָעֲרִיּוֹת, הָעוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה, הַמְחַלֵּל אֶת הַשֶּׁבֶת, הָאוֹכֵל חֵמֶץ בְּפֶסַח וְעוֹד רַאֲהָ בְּרַמְבַּ"ם הִלְכוֹת שִׁגְגוֹת (פֶּרֶק א' הִלְכָה ד') מֵחֵן כֹּל אוֹתָן אַרְבַּעִים וּשְׁלֹשׁ עֶבִירוֹת שְׁחִיבִים עֲלֵיהֶן חֲטָאת קְבוּעָה. .

למדו חכמינו ז"ל שאין אדם חיב קרבן חטאת על שגגתו אל אם כן היה שוגג מתחילה ועד סוף המעשה, אבל אם היה מזיד בתחלה ונעשה שוגג (כגון ששכח), או שהיה שוגג מתחלה ונעשה מזיד (כגון שנזכר) – אינו נחשב לשוגג להתחייב קרבן חטאת עליה שבת סוף פרק הזורק (ק"ב ע"א) וסמ"ג עשין (מצוה ר"ג), והובא להלכה ברמב"ם ריש פרק ב' מהלכות שגגות. . כמו כן אם ידע שהדבר אסור, אלא שלא ידע שהוא בכרת - גם זה אינו נחשב לשוגג להתחייב קרבן חטאת עליה שבת (ס"ט ע"א) וברמב"ם שם. ראה שם באורך מה נחשב לשוגג החייב בקרבן ומה לא. .

והמתחייב בקרבן זה בזמן שבית המקדש קים ואינו מביאו הרי זה בטל מצות עשה מן התורה.

רַמְז הַפְּתוּב – אַחַד שׁוֹגֵג וְאַחַד מִזִּיד

בלמדנו את מצות התורה להביא קרבן חטאת על עברה בשוגג מתעוררת בתוכנו שאלה קשה : וכי מה אשם הוא אדם שנכשל בשוגג בעברה כזו או אחרת? הלא הקדוש ברוך הוא בוחן לבות וכליותהלים ז', י'. , וְכָל לְבָבוֹת דּוֹרֵשׁ ה' וְיִצָר מִחֲשָׁבוֹת מִבְּיַד בְּרִי הַיָּמִים א', כ"ח, ט'. , וְחָשַׁב מִחֲשָׁבוֹת לְבַלְתִּי יָדַח מִמֶּנּוּ נִדְחַשְׁמוּאֵל ב', י"ד, י"ד. , וְלֹא רָאִית הַבּוֹרָא כְּרֹאִית בְּשׁוֹר וְדָם כִּי הָאָדָם יִרְאֶה לְעֵינָיו וְה' יִרְאֶה לְלִבְבִשְׁמוּאֵל א', ט"ז, ז'. , אִם כֵּן מִדּוּעַ תּוֹבֵעַ הַקֹּב"ה אֶת הָאָדָם וּמְחַיְבוֹ לְהַקְרִיב קֶרְבָּן עַל מַעֲשֵׂה שְׁעֵשֶׂה בְּשׁוֹגֵג שְׁלֹא בְּכוֹנֵת תַּחֲלָה, וּמִצָּרִיכוֹ תִקְוֶן עַל דָּבָר שְׁעֵשֶׂה שְׁלֹא מִתּוֹךְ רַע וְזָדוֹן לָבֵב? ! וּבִפְרֹט שְׁכָבֵר נִתְבָּאֵר לְעִיל בְּחֵלֶק הַפְּשֵׁט שֶׁהִגְדַּרְת שׁוֹגֵג הִיא שְׁלֹא הִיְתָה לוֹ שׁוּם יָדִיעָה אוֹ כּוֹנָה זְדוּנִית מִרִּישָׁא וְעַד גְּמִירָא? ! אֶתְמָה!!

ואמנם כמה תשובות בדבר, ושבעים פנים לתורה, אך אנו בחרנו להשען כאן על אילנא רבִּרְבָּא, מגדולי הראשונים והמפרשים בעלי חכמת האמת, רבנו משה בן נחמן – הרמב"ן ז"ל. וְכָךְ כּוֹתֵב הוּא בְּבָאֵרוֹ אֶת הַפְּסוּק "כֹּה יֵשׁ בְּכֶם שֶׁרֵשׁ פָּרָה רֹאשׁ וְלַעֲנָה, וְהִתְבָּרַךְ בְּלִבּוֹ לֵאמֹר שְׁלוֹם יִהְיֶה לִי, כִּי בְּשִׁרְרוֹת לְבִי אֶלְךָ לְמַעַן סְפוֹת הָרֹוֹה אֶת הַצְּמֵאָה" דברים כ"ט, י"ז – י"ח. : וְדַע כִּי נִפְשׁ הָאָדָם מִמְּקוֹרָה וּמִשְׁרָשָׁה אֵינָה מִתְאַוָּה לְדַבְּרִים הָרָעִים לָהּ, בְּהִיוֹתָהּ חֲצוּבָה מִמְּקוֹם טְהוֹר בְּעֵלְיוֹנִים. וְלָכֵן נִקְרָאתָ הִיא בְּתַחֲלָה "הָרֹוֹה", שְׁאִינָה צְמֵאָה וּמִשְׁתַּקְקֶת לְדַבֵּר שְׁאִינוֹ בְּרִשׁוּתָהּ. אוֹלָם כְּאֲשֶׁר תְּבוֹא בְּאָדָם מִקְצַת מִן הַתְּאַוָּה, וְיִטְעַם וְיִרְגִּישׁ מִמֶּנָּה, אֲזַי יִלְךְ וְיִוָּסֵף בְּנִפְשׁוֹ תְּאַוָּה יִתְרָה, עַד שֶׁתְּהִיָּה נִפְשׁוֹ צְמֵאָה מֵאֵד לְדַבֵּר הַהוּא

שעשתה יותר מבטרים שעשאתו. ואף תוסיף ותתאנה לדברים רעים אחרים שלא היתה מתאנה להם בתחלה כלל. כגון הנשטף בתאות הנשים היפות עוד יבוא להתאוות לזמה גדולה ורחוקה ממנה, והנשטף בתאות המאכל המתור תתעורר בו התאנה גם למאכל האסור. וזהו אמרו יתברך **"שרש פרה ראש ולענה"** שמשרש קטן של פגם וטעימת העברה יפרח וירבה לעץ גדול ואיתו שימשך את האדם ליתר העברות החמורות. וזהו **"למען ספות הרנה את הצמאה"** שבגלל שנתגאל בעברה בהיותו בבחינת **"הרנה"**, לכן הגיע גם כן לבחינת **"הצמאה"** והוסיף ונתאנה לעוד פגמים ועוונות. עכת"ד.

ועל פי דברי קדשו אלו אמרנו להבין בס"ד את מצות התורה לכפר ולתקן את העברה בשוגג שעבר אדם על ידי הבאת הקרבן והודוי עליו והקרבתו. שעל אף שעברתו זו היתה בשוגג גמור, ומבלי שום תאנה לעשתה בגדר **"רנה"**, עם כל זאת אלולי תשובתו וכפרתו עליה היתה פח התאנה שנקנס בו מתעורר ומתגבר בלב, וקונה קנן ושבייתה בנפשו, עד שהיה הופכו לנפש **"צמאה"** לאותם מעשים ודומיהם, ואחריתו מי ישורנו.

ומכאן ילמד אדם שכל מעשה שהוא עושה אינו נגמר בעשתו, אלא אדרבה מכאן הוא רק מתחיל, להשפיע ולעורר בו את אש התאנה, ודוחפו לשוב ולעשותו שוב וביתר חמרה ומבלי נקיפות מצפון. וזהו ענין מה שהזהירונו חכמינו ז"ל **"הואיל ועבר עברה ושנה בה נעשית לו כהתור"** אמרת רבי יוחנן בסוכה (נ"ב ע"ב). , שאם עברת עברה ולא עמלת מיד למחקה ולבטלה, אזי תדע לך שמכאן והלאה מצבך רק ילך ויחדר, עד שיעשה לך הדבר כהתור ממש.

וזהו גם כן פרוש הפלל שלמדונו חז"ל **"אבר קטן יש לו לאדם, מרעיבו שבע משביעו רעב"** סוכה (נ"ב ע"ב). , שכל זמן שנשאר האדם רעב מן התאנה הזו ולא טעם ממנה – עדין יזכה וישאר בגדר של **"רנה"**, דהינו **"שבע"**, ולא יזדקק לאותה התאנה. אבל משטעם והשביע עצמו ולו במעט ממנה, אזי מיד תתעורר בו אש התאנה, עד שתביאו לגדר **"צמאה"**, דהינו **"רעב"**.

וזהו גם כן ענין **"עברה גוררת עברה"** אמרת בן עזאי במסכת אבות (פרק ד משנה ב'). , שאלולי טעם מן הראשונה לא היתה מתעורר בו היצר לעבר אף את השניה, רק כעת שעבר על הראשונה אזי נתעורר בו היצר והתאנה לעבר על השניה. ועל פי זה יובנו דברי רבי יוחנן שקשה קורא את הפסוק **"כי את כל מעשה האלהים יבא במשפט על כל נעלים"** קהלת י"ב, י"ד. הנה בוכה ואומר: **"עבד שרבו שוקל לו שגגות כזדונות תקנה יש לו?!"** ראה חגיגה (ה' ע"א). , ולכאורה מי אמר לו לרבי יוחנן שהמשקל של השגגות זהה למשקל של הזדונות? ואולי על השגגות ישנו דין אחד, ועל הזדונות יש דין אחר?! אלא שרבי יוחנן הבין שאם עבר אדם עברה בשוגג אזי בהכרח שאש התאנה נכנסה בו, ומשם כבר בודאי יגיע גם לעשותה במזיד אם לא יעמל למחקה ולתקנה, וממילא מכרח הוא שלבסוף ידונוהו גם על מזיד. ועל כך הנה בוכה.

המורס מכל האמור, שאין לזלזל אף לא במכשול קל בשוגג, ולשוב בתשובה על כל מעשה קל שבקלים שאינו תואם לרצונו של הבורא ברוך הוא, ולמצא את הדרך לתקן ולמחוק את הרשם שנעשה עליו בסבתו אמנם כיום בעוונותינו הרבים אין בידינו להקריב קרבן חטאת לכפר, אולם דרכים חילופיות לכפרת עוונותינו כן בנמצא, הן בעסק התורה שהוא הגדול שבתיקונים כדרשת חז"ל (מנחות ק"י ע"א) עה"פ **"זאת התורה לעולה"**, והן בקריאת פרשת הקרבנות (תענית כ"ז ע"ב), והן בקבלת היסורין באהבה (ברכות ה' ע"א), והן בתיקונים שמסרו לנו רבותינו הקדושים בעלי חכמת האמת (ראה שער רוח הקודש לרבינו האריז"ל), ועל כך יפנו כל

אחד ואחת לרבם להיוועץ עמו מהן דרכי התשובה המתאימים והנצרכים לו. , וְסָר עֲוֹנוֹ וְחָטְאֵתָּהּ תִּכְפְּרֵישְׁעִיהָ
ו', ז'. , וְטוֹב לוֹ בְּזָה וּבְבָא.

דְּרוֹשׁ וְחַדוֹשׁ

בְּשׁוֹ"ת "לֵב חַיִּים" לְהַגְהֵ"ק רַבֵּי חַיִּים פֶּאֶלְאָגִי זְצ"ל דָּן בְּשִׂאָלָה הָאֵם בְּיָמֵינוּ שֶׁבְּעוֹנוֹנוֹתֵינוּ
הַרְבִּים אֵין לָנוּ בֵּית מִקְדָּשׁ וּמִזְבֵּחַ שְׂכִיפָר עָלֵינוּ, בְּכָל זֹאת חוֹבָה עַל אָדָם שְׂעֵבֵר עֲבָרָה בְּשׁוֹגֵג
שְׁחִיב עָלֶיהָ קָרְבַּן חֲטָאת לְכֹתֵב לְעֲצָמוֹ לְזַכְרוֹן שְׁחִיב הוּא קָרְבַּן חֲטָאת, בְּכַדִּי שְׂלִכְשִׁיבְנָה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ יִזְכֵּר לְהַבִּיאֹ לְכַפֵּרָה עַל מַעֲשָׂיו?

וְכֹתֵב בְּתַחֲלָה לְהוֹכִיחַ מִפְּמָה סְגִיּוֹת בְּתַלְמוּד שְׂאָכָן צָרִיךְ לְעֲשׂוֹת כְּכֹן כֹּתֵב לְהוֹכִיחַ מִדְּבַר רַבִּי אֶלְעָזָר
בְּיוֹמָא (פ' ע"א) וְרַבִּי הוֹשַׁעִיא בִירוּשְׁלַמִּי מִסַּכַּת פֶּאֶה (פֶּרֶק א' מִשְׁנָה א') שֶׁהָאוֹכֵל חֵלֵב בְּזִמְנָן הוּא צָרִיךְ שִׁיכְתוּב הַשִּׁיעוֹר
שֶׁאֵכֵל. וְכֵן מִמָּה שֶׁאִמַּר רַבִּי נֶתָן (שְׁבֵת י"ב ע"ב) שֶׁרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל קָרָא בְּשַׁבַּת לְאוֹר הַנֵּר וְהַטְּהוּ וְכֹתֵב לְעֲצָמוֹ עַל פִּנְקָסוֹ "אֲנִי
יִשְׁמַעְאֵל בֶּן אֱלִישֶׁע קְרִיתִי וְהַטִּיתִי נֵר בְּשַׁבַּת וְלִכְשִׁיבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֲבִיא חֲטָאת שְׁמִנָּה". , וְשָׂכָן כֹּתֵב הַשִּׁל"ה
הַקְּדוֹשׁ זֵיע"א בְּסִפְרוֹ "דָּרְךְ חַיִּים תּוֹכְחוֹת מוֹסֵר" דְּקַעִיב ע"ב. עֵינֵי שֶׁם שֶׁכֹּתֵב לְהוֹכִיחַ כֵּן כִּנ"ל. וְהַרְבֵּ
"יָד אֱלֹהִי" סִימָן כ"ט. וְעוֹד כְּמָה אֶחָרוֹנִים.

אוּלָּם בְּדַעַת הַתְּשִׁבָ"ץ בְּחֵלֶק ג' סִימָן ח"ו. הַבִּיא שֶׁם שְׂאֵין צָרִיךְ לְכֹתֵב, וְלִכְשִׁיבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
וְיָבֹא מִלְּךְ הַמְּשִׁיחַ מִמִּילָא הוּא יוֹרָה חֲטָאִים בְּדָרְךְ וְהַרְיָחוּ בִּירְאָתָהּ וְיוֹרָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד
אֶת תְּשׁוּבָתוֹ הַרְאוּהָ לוֹ. וְכֵן כֹּתֵב בְּעַל ה"צִמְח דָּוִד" בְּסִדֵּר וִיקָרָא דְּרִי"ג. . וְכֵן הַעֲלָה לְמִסְקָנָה עֵינֵי
שֶׁם שֶׁכֹּתֵב לְהוֹכִיחַ כֵּן מִחֲסוּגִיָּה בְּכִרִיתוֹת (ט' ע"א) גְּבִי גַר אִם צָרִיךְ בְּזִמְנָן הוּא לְהַפְרִישׁ רוּבַע לְקִינוֹ כַּדִּי לְהַבִּיאֹ לְכְשִׁיבְנָה
בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וּמִסְקֵנָתָה גִּמְרָא שֶׁרַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זְכַאִי בִּיטֵל זֹאת מִפְּנֵי הַתְּקֵלָה, וְכֵן פֶּסֶק הַרְמַב"ם בְּהַלְכוֹתָיו (פֶּרֶק י"ג
מֵאִיסוּרֵי בִיאָה הַלְכָה ה'), וּמִדְּלָא כֹתְבוּ שֶׁצָּרִיךְ לְכָל הַפְּחוֹת לְכֹתוֹב לְעֲצָמוֹ זֹאת מִשְׁמַע שְׂאֵין בִּזָּה חַיִּיב כִּנ"ל. הַרְבֵּ
"לֵב חַיִּים" שְׂאֵין חַיִּיב לְכֹתֵב זֹאת לְעֲצָמוֹ, רַק יַעֲשֶׂה בְּתַחֲלָה תְּשׁוּבָה שְׂלֵמָה, וְיִקְבַּל עָלָיו
הַתְּעֲנִיּוֹת שֶׁהַתְּחִיב בָּהֶם כְּפִי חֲטָאוֹ כְּפִי חֲטָאוֹ הוֹרָה רַבְּנוּ הָאֲרִיז"ל, וְגַם יִרְבֶּה לְעַסֵּק בְּתוֹרָה וּבְפָרֵשׁ
בְּסִדֵּר הַקְּרִבָּנוֹת, וְהַמְחִמִּיר עַל עֲצָמוֹ גַּם לְכֹתֵב זֹאת לְעֲצָמוֹ לְמִזְכָּרָת עוֹן קְדוֹשׁ יֵאָמֵר לוֹ.

בְּסוֹד עֲבָדִיךָ

בְּבִאוֹר עֵינֵינוּ הַקְּרִבָּן וְתַקְוֵנוּ עַל דָּרְךְ הַסוֹד כֹּתֵב הַרְה"ק רַבֵּי אַבְרָהָם אֶזְרַלָּי זֵיע"א בְּסִפְרוֹ
"חֲסֵד לְאַבְרָהָם" בְּמַעֲיָן ב' נַהַר מ"ז. כִּי הַרְשָׁעִים שֶׁנִּתְחַיְבוּ מִיְתָה עַל מַעֲשֵׂיהֶם פְּעָמִים שְׁנַדוֹנִים
לְחֹזֵר לְעוֹלָם הַזֶּה בְּגִלְגוּל שֶׁל בְּהֵמָה. וְאִזִּי, אִם יֵשׁ לָהֶם זְכוּת כָּל שְׁהִיא, כְּגוֹן שֶׁהִרְהוּ לְפָנֵי
מִיְתָתָם בְּתְשׁוּבָה אוֹ פִּיּוּצָא בְּזָה, אִזִּי תִתְלַבֵּשׁ נִפְשָׁם בְּבֵהֵמָה טְהוֹרָה הַקְּרִבָּה עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ,
וְלֹאֲחֹר שֶׁמְקַבְּלָתָהּ זֹאת עֲנִשָּׁה בְּמַעֲשֵׂה הַשְּׁחִיטָה שֶׁבּוֹ הַכֹּהֵן שׁוֹחֵט אֶת הַבְּהֵמָה מִלְּמַטָּה וּמִיְכַאֵל הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל

שוחט את נפש אותו רשע מלמעלה. עיין שם. מייד עולה ומסתלקת נפשה, בסוד עשן המערכה העולה ומתמר מעלה.

אולם אם לא היתה לה זכות זו אזי תתגלגל בבהמה טהורה הנשחטת ונאכלת לעם ומטעם זה אמרו חכמינו ז"ל שרשע אסור לו לאכול בשר בהמה בהיות שיתכן שאף הוא בעצמו עתיד להתגלגל בבהמה שכזו. ואם גם זה לא, אזי תתגלגל בבהמה טהורה שנתנבלה או שנטרפה. ואם גם זה לא, אזי תתגלגל בבהמה טמאה או בכלב, שזהו גלגול קשה עד למאד וכמעט שאין לו תקנה. ה' יצילנו.

מצוה קכ"ב: מצות עדות

כמו שכתוב

"וּנְפֹשׁ כִּי תַחַטֵּא וְשָׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים וְהוּא יָדַע אִם רָאָה אוּ
יָדַע אִם לֹא יָגִיד וְנִשְׁאַא עֲוֹנוֹ" ויקרא ה', א'.

לפשוטו של מקרא

מצות עשה מן התורה על כל איש מישראל אשר יודע עדות כל שהיא על חברו, לזכות או לחובה, בדיני ממונות או נפשות או בשאר אסורים, שישבא להעיד בבית הדין בפני הדיינים כן כתב השלחן ערוך בתחילת הלכות עדות (חושן משפט סימן כ"ח). וחבירו בא למעט גוי שאין להעיד לו כמבואר בשלחן ערוך שם (סעיף ג'). וצריך גדול יש במצוה זו לקיים העולם ולהעמידו, שכן בהעדרה לא נתן יהיה לחיות חיים מתקנים המבססים על מצוות התורה ודיניה.

חלוק יש בין עדות בעניני ממון לשאר עדות: שבעדות ממון אין חובה על האדם להעיד את עדותו אלא אם כן תבעו בעל הדין או בית הדין שישבא להעיד שבועות (ל"א ע"ב) ורמב"ם הלכות עדות (פרק א' הלכה א') ושלחן ערוך שם. , ואילו בשאר עדות על האדם לבוא מנימתו לבית הדין ולהודיעם על עדותו ולהעידה כן כתב הרא"ש ז"ל במכות (פרק א') שכל הרואה דבר ערוה חייב להעיד לקיים מה שנאמר "ובערת הרע מקרבך", וכן למד הכסף משנה (ריש הלכות עדות) בדעת הרמב"ם, וכן הובא בספר החינוך.

והיודע עדות כל שהיא ונמנע מלבוא ולהעידה הרי זה בטל מצות עשה מן התורה, וחיב בדיני שמים שלחן ערוך שם. וראה בנושאי כלים שם שדנו באורך באופן שחבירו הפסיד ממון מחמת העדר עדותו ולכן תפס לו ממון כנגד מה שהפסיד האם מוציאים מידו או לא, עיין שם. . ואם גם נשבע לשקר שאינו יודע עדות הרי זה חיב קרבן עולה ויורד ראה שבועות (ל' ע"א) מתי מחייב בקרבן זה. . ולגדל חמרת הדבר נקטה התורה בלשון "ונשא עונו".

תנאים ודינים רבים נאמרו במצות העדות, רבם סובבים סביב פשרות העד וכשרות העדות. שאין מקבלים עדות מהקטן, ולא מהאשה, ולא מהגוי, ולא מהרשע, ולא מהשוטה, אלא מאיש ישראל גדול הכשר במעשיו וצלול בדעתו. גם הקרובים פסולים להעיד על קרוביהם, ובכללם הנוגע בדבר והמשחד וכיוצא בזה ראה כל זאת ועוד בשלחן ערוך חושן משפט (סימן ל"ג – ל"ז).

עקר העדות אינה מתקזמת אלא מפיהם של העדים עצמם, אולם פעמים שגם עדותם בכתב או חתימת ידם תשמש כעדות, הכל כפי הענין והזמן בבא בתרא (קס"ח) ורמב"ם (פרק ג' מהלכות עדות הלכה ד') ושלחן ערוך חו"מ (סימן ל"ח סעיף י"א). ואם נתן עדותו כתובה על שטר ואמר "מה שכתוב כאן אני מעיד" ראה בריטב"א על מסכת מכות (סוף פרק א') שמועיל. . ולפני שייעדו העדים מז'הירים אותם בכל מיני אפנים על חמרת המעיד עדות שקר שנהדרין (כ"ט ע"א) ושלחן ערוך חו"מ (סימן כ"ח סעיף ז'). , וינתר דיני העדות מבארים בשלחן ערוך ובספרי הפוסקים.

רמז הפתוב – איש האמת

מיום ברא אלקים את השמים ואת הארץ, מתקזמת מלחמה מתמדת בין שתי ממלכות גדולות ועצומות השולטות על כל העולם בלו: ממלכת האמת וממלכת השקר. כל באי העולם הנם נתינים של אחת משתי ממלכות אלו, עבדים המכופפים את עצמם ואת אישיותם תחת חסותן של מעצמות אלו, ומקוים ומיחלים לקבל מהן את חיותם והצלחתם בחיים.

הדבקים במפלגת האמת מתמסרים ללכת בדרכיה, שומרים ודבקים בעקרונותיה, עמלים ויגיעים להרבות את אהדיה ולהגביר את חילותיה, ומבקשים לפרסמה בעולם בכל הזדמנות אפשרית. בתמורה מצפים הם שהאמת תהא לגר לרגלם, ותאיר להם את הדרך הנכונה, ותפתח בפניהם שערים ועולים ואוצרות גנוזים השמורים ומבטחים למי שמוסר נפשו על מדת האמת, ודבק בה בכל לבבו ונפשו ומאודו.

ומצד שני, הדבקים במפלגת השקר מנגעים את מחם בכל דרכים ותחבולות להשיג את מבקשם, אינם בוחלים בשום דרך ואמצעי המבטיח לספק להם את מבקשם, וגם אם זה על חשבון צער או הפסד של הזולת. מוכרים הם את נשמתם לשקר ולתרמית תמורת פת לחם יבשה, ומקריבים את אישיותם ואת מצפונם על מזבח הסלון בעד פמה שקלים או עבור מעט כבוד ואהדה.

כלם שתפנים במלחמת האמת עם השקר, וכל איש ואשה מישראל הוא הצד הלוחם. לשנם הבורחים במחנה הכשר, ולשנם הבורחים דוקא במחנה שפנגד. וכמו בכל תחום ודבר בחיים שתורתנו הקדושה מורה לנו מהי הדרך הנכונה, גם כאן נותנת התורה את צויה לדבק במדת האמת, ולסייע ביד נציגי האמת, הם הדיינים והשופטים, להוציא את האמת לאור ולגלות מיהו הזכאי ומיהו החיב, מיהו הדובר אמת ומיהו המשקר ומהרה"ק רבי יהושע מאוסטרובצה זיע"א מובא שישנם אנשים האוהבים את האמת בהיות שהיא מועילה להם, וישנם אנשים האוהבים את השקר בהיות שהוא מועיל להם. נמצא, שאינם אנשי אמת ולא אנשי שקר, אלא אנשים האוהבים את עצמם. אך איש אמת הוא אחד האוהב את האמת על עצם היותה אמת, בין אם היא מועילה לו ובין אם היא מפסידה.

חובה זו לסייע בהוצאת האמת לאור אינה מגבלת במערכת המשפט בלבד. ענפיה וזרועותיה חובקות את העולם כלו בצווי האלקי שזועק לעבר כל אחד ואחת מאתנו גם ברגע זה: "אם לוא יגיד ונשא עונו!" אל תבנה את האישיות שלך מאבני השקר והמרמה, אל תעצב את התדמית האישית שלך על אדני הצביעות והחנפה, בני אל תלך בדרך אתם, מנע רגלך מנתיבתם! משלי א', ט"ו. כי משעה שמרגיל אדם את לשונו לשקר – לא ירחק היום וישקר הוא גם לעצמו! כמו שאמר רב לרבי חייא בנו ששיקר למטרה טובה: "לימדו לשונם דבר שקר" – היום זה למטרה טובה, ומחר זה כבר למטרה אחרת... (ראה כל המעשה ביבמות ס"ג ע"ב). ומתוך שמתרגל אדם לשקר לאחרים – מתחיל להאמין הוא גם בשקר של עצמו, וכמו שאמר הרה"ק מקאצק זיע"א שאזהרת התורה "לא תגנוב" נכתבה פעמיים: אחת שלא תגנוב דעת אחרים, ואחת שלא תגנוב דעת עצמך.

אם נתן לך הבורא זכלת להיטיב עם אדם, לסייע לו בעדות כזו או אחרת, אל תמנע טוב מבעליו בהיות לאל דף לעשות! משלי ג', כ"ז. לו היו אחרים יודעים דבר השני לך לא היית חפץ שיודיעו? כמה מתסכל הוא הדבר לחיות בספק או בחסר ידיעה, להיות תלוי ועומד נתון לחסדיהם של אחרים, אם כן למה תענה את חברך ולא תניח את דעתו?

דגמא לך היא צנאת שלמה המלך ע"ה: "אל תאמר לחברך לך ושוב ומחר אתו ויש אתך" משלי ג', כ"ח. אם יש לך תשובה לשאלתו, אם יש לך אפשרות לסייעו, למה תדחה אותו שוב ושוב? למה לצערו ולטלטלו לחנם? אדם נשאל מחברו אם יגיע לארוע פלוני, והלה עונה בתשובה הידועה: "נראה", "אולי", "בלי נדר" וכיו"ב. אז אם אכן אינו יודע ואינו בטוח החרשתי, אבל אם אינך מתכוון להגיע למה לפתח בלב חברך תקוות שוא? ואם יודע אתה שתגיע אז למה לשחק במשחקי "קשה להשגה"? שלמה המלך לא מסכים לזאת!

עוד צננו שלמה בחכמתו: "אל תחרש על רעה רעה והוא יושב לבטח אתך" שם פסוק כ"ט. חברך מאמין בך, חברך סומך עליך, הזהר שלא למעול באמונו, שכן אין לך יותר נבזה ושפל מהבוגד באמון הזולת. האמון הוא הדבר האישי והיקר ביותר שיש לו לאדם עלי אדמות, ואותו הוא מעניק רק לאנשים ספורים. ואם מעלת באמון חברך ונצלת את בטחונו בך – אין שום קרבו בעולם שיכפר לך על מעשיך! וראה לקמן בבאור מצוה קכ"ז מש"כ בס"ד בענין החזרת האמון באדם. התורה מספרת על נסיונו הגדול של יוסף הצדיק עם אשת פוטיפר שנסתה להכשילו בעברה, אך יוסף נעמד איתו וסרב להתפתות בטענה: "הן אדני לא ידע אתי מה בבית וכל אשר יש לו נתן בידי... ואיך אעשה הרעה הגדלה הזאת וחסאתי לאלקים?" (בראשית ל"ט, ח' - ט). ובאר הרמב"ן ז"ל שטענת יוסף היתה כי בהיותו שאדוניו הפקיד את הבית בידו, ונתן בו את כל אמונו, לכן יחשב לו הדבר לבגידה. והבגידה באמון אדוניו היא חטא גדול ורע לאלקים, שכן "עיניו בנאמני ארץ" על פי הכתוב בתהלים (ק"א, ו): "עיני בנאמני ארץ לשבת עמדי הולך בדרך תמים הוא ישרתני".

ומכאן ילמד אדם למלא את חובתו כלפי הזולת בעצה ובתושיה, בעדות ובמידע, ובכל דרך אחרת אפשרית לסייע לזולתו ולהצילו מכל צער ועגמת נפש והפסד, וטוב לו בזה ובבוא.

דרוש וחדוש

בשנים האחרונות המצאה שיטה לבדיקת אמתות דברי האדם על ידי מכונה הנקראת "מכונת אמת", שפעלתה לזהות על פי תנועת העצבים וזרימת הדם של הנבדק האם הדברים שהיא אומר הוא אומרם באמת או בשקר והנה על פי הממצאים של מכון הפוליגרף עולה שמכונה זו אינה קולעת תמיד בממצאה, אלא בלמעלה מתשעים אחוז מהמקרים בלבד. ועיקר פעולתה נעשית על ידי ששואלים את הנבדק שאלות אחרות שאינן קשורות לדיו, ובמכונה נעשה זיהוי תגובות גופו של הנבדק כשאומר דברים נכונים, וכשאומר דברים שאינם נכונים, ולפי זה ניתן לאחר מכן לזהות האם התשובה הנצרכת לנו שווה בתגובותיה לדברי האמת או השקר. ובספרי האחרונים העלתה השאלה האם ניתן לסמוך על תוצאות מכונה זו ולפסק על פיה את הדין או לא?

והנה בשו"ת "קב ונקי" בסימן תקפ"ב. הובא בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל שאמנם אין למכונה זו נאמנות של עדות גמורה להוציא ממון על פיה, אולם מכל מקום יש לסמוך על תוצאותיה לענין הטלת שבועה על הנתבע, כדיו טענת שמא במקום שיש רגלים לדבר שקדעת הרמ"א מטילים שבועה על הנאשם כן הובא בהגהת הרמ"א על השלחן ערוך חושן משפט (סימן ע"ה סעיף י"ז). ויש להעיר שכיום המקובל בבתי הדין שאין משביעים את הבעלי הדין מחמת חומרת הדבר ומחשש לשבועת שקר, ממילא ברוב המקרים חל הדין של "מתוך שאינו יכול להשבע משלם", ואם כן השלכה גדולה יש לדבר שכיום יהיה הדין אף להוציא ממון על פי זאת, וצ"ע למעשה.

אמנם לדעת השלחן ערוך בחושן משפט (שם). הסובר שאין לחייב שבועה על סמך טענה שאינה ודאית בשום אופן – נראה שאין לחייב את הנתבע כלל על סמך תוצאות המכונה, אלא רק לצרפה כסגוף לשקול דעתם של הדיינים כמבאר בשלחן ערוך גבי דין המרמההרה חושן משפט (סימן צ"ט) גבי דיון המרגיש שהדין הוא מרומה כיצד עליו להתייחס לכך ואכמ"ל. וכן הסכים עמנו הדיין הג"ר יורם כהן שליט"א.

בסוד עבדיך

בבאור ענין העדות על דרך הסוד ראה בספר "פלא הרמון" פרשת בחוקותי. שכתב שעקר קיום השמים והארץ נעשה על פי שני עדים, והם: התורה וישראל. וזהו עמק פונת הכתוב "על פי שני עדים... יקום דבר", שה"דבר" זהו מוצא פיו של הקב"ה בו ברא שמים וארץ, וכמו שכתוב "בדבר ה' שמים נעשו" תהלים ל"ג, ו'. ועל פי דהינו בעבור ובשביל שני העדים האלה, שהם התורה שנקראה עדות דברים ד', מ"ה. ועוד עיין בבעל הטורים (שם) שכתב ש"עדות" עולה בגימטריא

"תלמוד" וד"ל. , וְיִשְׂרָאֵל שְׂמַעֲדִים עַל הַקֶּבֶד הַשְּׁבִיעָה שְׁעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה הָרִי הֵם כְּעֵדִים הַמְעִידִים עַל בּוֹרָאם, וְכִמוּ שֶׁכָּתוּב (תהלים קכ"ב, ד') "עֲדוֹת לְיִשְׂרָאֵל לְהוֹדוֹת לְשֵׁם ה'". , יְקוּם דָּבָר – שְׁנַצְטָרְפוּ אוֹתֵינוּ דְבוּרוֹ שֶׁל הַקֶּבֶד לְדְבוֹר שְׁלָם שֶׁהוּא הַשְּׂמִים וְהָאָרֶץ. וְלָכוֹ בְּשָׁעָה שֶׁיִּשְׂרָאֵל עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה הָרִי הֵם מְקִיָּמִים אֶת הָעוֹלָם, וְאִם חָלִילָה אֵינָם עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה אֲזִי אֵין קִיּוּם לְעוֹלָם, כְּמֵאֵמֶר הַנְּבִיא "אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה חֻקוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שְׁמַתִּי" יִרְמִיָה ל"ג, כ"ה. .

מצוה קכ"ג: קרבן עולה ויורד

כְּמוֹ שְׁכָתוּב:

"וְנִפְשׁ כִּי תִחַטָּא... אוֹ נִפְשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע... אוֹ נִפְשׁ כִּי תִשָּׁבַע... וְהֵבִיא אֶת אֲשָׁמוֹ לֵה' עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא" וַיִּקְרָא ה', א' – י". .

לְפִשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא

מִצְוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה עַל הַחוּטָא בְּאֶחָד מֵאַרְבַּעַת הַחַטָּאִים הַמְּנוּיִים כָּאֵן שֶׁיֵּבִיא לְכַפֵּרְתוֹ קֶרְבֵן, וְהוּא הַנִּקְרָא "קֶרְבֵן עוֹלָה וְיֹרֵד" וְנִקְרָא כֵן עַל כִּי לֹא יַעֲמוּד בְּמִין אֶחָד קְבוּעַ, אֲלֵא יִבִּיא מִזֶּה הַמִּין פַּעַם וּמִזֶּה הַמִּין פַּעַם, הַכֹּל לְפִי הַשְּׂגָת יַד הַחוּטָא שֶׁנִּתְחַיֵּב בְּהַבָּאת הַקֶּרְבֵן. הַרְמַב"ם בְּסֵפֶר הַמִּצְוֹת (מִצְוָה ע"ב). וְאִמְנָם גַּם הַמִּצְוָה וְהַיּוֹלֵדֶת מִבִּיָּאִים קֶרְבֵן עוֹלָה וְיֹרֵד, אֲוֹלָם אוֹתָם נִבִּיא אִי"ה בְּמִקוּמָם וּבְמִצְוֹתָם. . וְהַעֲבָרוֹת עֲלֵיהֶן מִתְחַיֵּב לְהֵבִיא קֶרְבֵן זֶה הוּא: הַנִּכְנָס לְמִקְדָּשׁ בְּשִׁגְגָה בְּהִיּוֹתוֹ טָמֵא בְּאָב הַטָּמֵא הַרְמַב"ם הַלְכוֹת בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ (פֶּרֶק ג' הַלְכָה י"ב). , וְהָאוֹכֵל מִבְּשָׂר הַקֶּדֶשׁ בְּשִׁגְגָה בְּהִיּוֹתוֹ טָמֵא בְּאָב הַטָּמֵא הַמִּשְׁנָה בְּרִישׁ כְּרִיתוֹת, וְהוּבָא בְּרַמְבַּ"ם הַלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמּוֹקֵדֶשׁ (פֶּרֶק י"ח הַלְכָה י"ג). , וְהַנִּשְׁבַּע שְׁבוּעַת בְּטוֹי לְשִׁקֵּר בְּשִׁגְגָה שְׁבוּעוֹת (ל"א ע"ב) וְרַמְבַּ"ם הַלְכוֹת שְׁבוּעוֹת (פֶּרֶק א' הַלְכָה ג'). , וְהַנִּשְׁבַּע שְׁאִינוֹ יוֹדֵעַ עֲדוֹת לְחַבְרוֹ לְמִרְוֹת שְׁיֹדֵעַ – בֵּין בְּמִזֵּד וּבֵין בְּשִׁגְגָה בְּגִמְרָא (שֵׁם) וּבְרַמְבַּ"ם (שֵׁם הַלְכָה י"ב – ג'). . עַל כָּל אַחַת מֵהַעֲבָרוֹת הַלְלוֹ הָרִי זֶה חַיֵּב לְהֵבִיא אֶת קֶרְבָּנוֹ: אִם עָשִׂיר הוּא – מִבִּיא כְּשֶׁבֶה אוֹ שְׁעִירָה בְּלֶבֶד. וְאִם עָנִי הוּא – מִבִּיא עוֹף אוֹ קֶמַח בְּלֶבֶד. וְאִם הָיָה עָשִׂיר וְהָעִנִי אוֹ עָנִי וְהָעָשִׂיר הַכֹּל הוֹלֵךְ לְפִי

שְׁעַת הַהֶקְרָבָה כְּרִיתוֹת (כ"ז ע"ב) וּרְמַב"ם הַלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמוֹקֵדֶשִׁין (פֶּרֶק ה' הַלְכָה ט'). עֵינַי שֶׁמֶה דִּינוֹ שֶׁל אָדָם שֶׁכֶּבֶר הַפְּרִישׁ קָרְבָּנוֹ וְלֵאחֶר מִכֵּן הֶעֱשִׂיר אוֹ הֶעֱנִי כִּי צָדַע עָלָיו לְנַהוּג, וְאִכְמ"ל.

לְמָדוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל שֶׁבְּכָל עֲבֵרוֹת אֱלֹהֵינוּ חַיֵּב קָרְבָּן אֶלָּא בְּאִפְסוּד שְׂיָדַע בְּתַחֲלָה אֶת טְמֵאָתוֹ וְאִסּוּרוֹ, וְלֵאחֶר מִכֵּן נֶעְלַם וְנִשְׁכַּח הַדָּבָר מִמֶּנּוּ וְעָשָׂא, וְלֵאחֶר מִכֵּן חָזַר וְנִזְכָּר - הֲרִי זֶה חַיֵּב בְּקָרְבָּן עוֹלָה וְיִזְרַד. אֲבָל אִם לֹא יָדַע כָּלֵל מִלְּפָנֵי כֵּן, אוֹ שְׂיָדַע גַּם בְּשַׁעֲהָ שְׂעָשָׂה, אוֹ שֶׁהִיָּה אָנוּס - בְּכָל אֱלֹהֵינוּ לֹא נִתְחַיֵּב בְּקָרְבָּן עוֹלָה וְיִזְרַד שְׁבוּעוֹת פֶּרֶק רֵאשׁוֹן. וְרָאָה שֶׁמִּבְּאֵרֶת הַגְּמָרָא בְּאוֹפְנִים שְׂאִינוּ חַיֵּיב בְּקָרְבָּן מִהַמְּכַפֵּר לוֹ עַל מַעֲשָׂיו. וְהוּבָא בְּרַמְבַּ"ם הַלְכוֹת שִׁגְגוֹת (פֶּרֶק י"א), עֵינַי שֶׁמֶה פְּרוּט הַחַיִּיבִים וְהַפְּטוּרִים.

הַחַיִּיבִים בְּקָרְבָּנוֹת אֱלֹהֵי הַסֵּם כָּל אִישׁ וְאִשָּׁה מִיִּשְׂרָאֵל וְהַאֲשֶׁה שֶׁנִּתְחַיֵּיבָה קָרְבָּן בַּעֲלָה מִבִּיָּאָה בַּשְּׂמֵה, כַּמְבוֹאָר בְּנִדְרִים (ל"ה ע"ב) וּבְרַמְבַּ"ם הַלְכוֹת שִׁגְגוֹת (פֶּרֶק י" הַלְכָה ו'). , לְרַבּוֹת הַמְּלָךְ וְהַפְּתָהוּן הַמְּשִׁיחַ וְהַדִּיּוֹטְכָן כֹּתֵב הַרְמַבַּ"ם בְּהַלְכוֹת שִׁגְגוֹת (שֶׁמֶה הַלְכָה ז'), וְדָלָא כְּהֵרָאב"ד שֶׁחֲלַק לְפִטוּר בַּחֲלָק מִמְּקָרִים, רָאָה בְּכַסֵּף מִשְׁנָה שֶׁמֶה שֶׁכֶּתֵב לְבָאֵר בְּאוֹרֵךְ רֵאיוֹתֵיהֶם וְטַעַמָם. , מְלָבַד קָרְבָּן עַל שְׁבוּעַת הַעֲדוּת שְׂאִינָה שְׂיָכַת אֶלָּא בְּאִישׁ וְלֹא בְּאִשָּׁה, בְּהִיּוֹת שֶׁהַאֲשֶׁה אִינָה שְׂיָכַת בְּמִסִּירַת עֲדוּת, כְּמִבְּאֵר לְעִילְבַּמְצוּהָ ק"ב. עֵינַי שֶׁמֶה. וְהַמְּתַחֲיֵב בְּקָרְבָּן זֶה בְּזִמְנֵן שֶׁבֵּית הַמְּקֻדָּשׁ קָיָם וְאִינוּ מִבִּיָּאוֹ הֲרִי זֶה בְּטַל מִצְוֹת עֲשֵׂה מִהַתּוֹרָה.

רִמְזֵי הַפְּתוּבָה – עֲשֵׂה פָּפִי יְכַלְתֶּךָ

מִצְוֹת קָרְבָּן עוֹלָה וְיִזְרַד הֵיא מִצְוָה מִיְחֻדָּת בְּמִינָהּ. מִפְּרִים אָנוּ כְּפֶה סוּגֵי עֲבֵרוֹת עֲלִיהוֹן מִתְחַיֵּב אָדָם לְהַקְרִיב קָרְבָּן לְכַפֵּרְתּוֹ, אוֹלָם כֵּאֵן בְּאַרְבַּעַת הַעֲבֵרוֹת הַמְּסִימוֹת הִלְלוּ שְׂמֵה הַתּוֹרָה דְּגַשׁ עַל הַחֲלוּקָה בֵּין הָעֵנִי לְעֵשִׂיר, שֶׁכָּל אֶחָד חוֹבְתוֹ לְהַבִּיא אֶת הַקָּרְבָּן בְּהֵתָאָם לְמַצְבּוֹ הַפְּלִלִי וְלֹא אַחֲרָת. וַיֵּשׁ לְהַבִּינֵן מִהוּ הַדְּגֵשׁ שֶׁנִּתְּנָה כֵּאֵן עַל דָּבָר זֶה?

וְלֵאחֶר הַתְּבוּנָנוֹת בְּאַרְבַּעַת הַדָּבָרִים עֲלִיהֶם נִתְחַיֵּב אָדָם בְּקָרְבָּן עוֹלָה וְיִזְרַד, מְצָאנוּ בַּס"ד שֶׁהַמְּכַנֵּה הַמְּשִׁיחַ בְּכֹלֵם הוּא שְׂעָשׂוֹ דָּבָר שְׂאִינוּ תוֹאָם לְמַצְבָּם וְלִמְהוּתָם: הַנְּכַנֵּס לְמִקְדָּשׁ טְמֵא וְהַאוֹכֵל מִן הַקֹּדֶשִׁים בְּהִיּוֹתוֹ טְמֵא – שְׂנִי אֱלֹהֵינוּ אִינָם רֵאוּיִים לְכָךְ, וְעַל אִף שֶׁאֲכִילַת הַקֹּדֶשִׁים הֵיא מִמִּנְיֵן הַמְּצוּוֹתֵיהֶם לְקַמּוֹ בְּבֵאוֹר מִצְוָה ק"ד. , אוֹלָם לְגַבִּיהֶם נִחְשָׁבַת לְעֲבָרָה. וְכֵן הַנְּשַׁבַּע שְׁבוּעַת בְּטוּי עַל דָּבָר שְׂעָשָׂה אוֹ שְׂעָשָׂה - אָמְנָם יְכָל לְקַיֵּם מִצְוֹת "וּבְשֵׁמוֹ תִּשְׁבַּע" דְּבָרִים י', כ'. וְרָאָה תְּמוּרָה (ג' ע"ב). , אוֹלָם בְּפַעַל לֹא עָמַד בְּדָבָרֵינוּ וְנִמְצָא מְחַלֵּל שֶׁמֶה שְׂמִים וְנוֹשָׂא לְשׂוֹא. וְהַנְּשַׁבַּע שְׂאִינוּ יוֹדַע עֲדוּת לְחִבְרוֹ – הֲרִי זֶה מְנַסָּה לְהַתְּכַחֵשׁ לְיָדִיעַתּוֹ וְלִהְיוֹתוֹ בַּעַל כַּח הַשְּׁפָעָה עַל הַזִּילָת. כָּל אֱלֹהֵינוּ אֲבָדוֹ אֶת הַ"אֲנִי" הַאֲמַתִּי שֶׁבָּהֶם וְהִלְכוּ שׁוֹלָל אַחֵר "אֲנִי" אַחֵר שְׂרָצוּ אוֹ שְׁחָשְׁבוּ לְהִיּוֹת.

וְלָכוֹן תִּקְנָתָם וְכַפֵּרְתָם הֵיא בְּכָךְ שֶׁיִּזְכְּרוּ אֶת עֲצָמָם, וְיִדְבְּקוּ בְּמַעֲמַד וּבְדִרְגָּה בֵּה הֵם נִמְצָאִים, וְלֹא יִנְסוּ לְהִיּוֹת מִהַ שְׂהֶם אִינָם. אִם עֵנִי אֶתָּה – הֵבֵא קָרְבָּן עֵנִי, וְאִם עֵשִׂיר אֶתָּה – הֵבֵא קָרְבָּן עֵשִׂיר. הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא אִינוּ חִפְץ בְּמֵה שְׂאִינוּ אֶתָּה, וְאִף אִם זֶה יוֹתֵר, כִּי לְפַעְמִים יוֹתֵר מִדִּי זֶה פְּחוֹת בְּבַחֲיִנַת "כָּל הַמוֹסִיף גּוֹרַע" סִנְהֵדְרִין (פ"ח ע"ב). וְכֵן מִצִּינוּ בַּחז"ל שְׂצִינוּ (כְּתוּבוֹת נ"ב ע"ב) שְׂאִין

פודים את השבויים יתר על כדי דמיהם מפני תקון העולם, מה שמלמדנו שלא תמיד העשייה מעבר היא טובה ונכונה ורצויה, והבו.

בתלמוד מובא פתגם שהיה שגור בפי חכמי לבנה: "אני ברירה וחברי ברירה (פרש רש"י): אני העוסק בתורה ברירה אני, וכן חברי שהיה עם הארץ ברירה הוא), אני מלאכתי בעיר והוא מלאכתו בשדה, אני משקים למלאכתי והוא משקים למלאכתו. פשם שהוא אינו מתגדר במלאכתי, כך אני איני מתגדר במלאכתו. ושמא תאמר אני מרבה והוא ממעיט – שנינו אחד המרבה ואחד הממעט ובלבד שיכון לבו לשמים" ברכות (י"ז ע"א). ובאר המהרש"א במקום שחכמתו של האדם היא מהדברים הנגזרים בשעת בריאתו כמבואר בנדה (ט"ז ע"ב) שמלאך הממונה על ההריון שואל מהקב"ה "טפה זו מה תהא עליה... חכם או טיפש?". ולכן אדם העוסק כפי זכלתו בתורה ולו במעט וכמובן שהדגש הוא על "כפי זכלתו". שאם יש ביכלתו לעסוק בתורה הרבה והוא עוסק בה מעט לא ינקה ביום הדין, אולם אם אין ביכלתו לעסוק הרבה מחמת עול הפרנסה או חלישות שכלו וכיב"ז אזי מתקיים בו הכלל של "אחד המרבה ואחד הממעט". אם היתה פונתו במעט הנה לשמים, הרי ששכרו שנה לשכרו של המרבה. והלקח המופק מדברי קדש אלו הוא שאין לי להתגדר במלאכת חברי, ולנסות להיות מה שלא אני, אלא חובתי היא לדבק במטרה וביעד שלי, ולהיות לא פחות ולא יותר ממה שאני. שכן מה התועלת אם אעשה דבר שאינו מחובתי ומסמכותי?

כל אחד קבל מהבורא יתברך את הכלים המתאימים לו, ואתם עליו לבצע את מלאכתו ושליחותו נאמנה. כיצד נגיב בראותנו קבלו בגנו המבקש לבנות בגנו גורד שחקים בסכין נתוחים ובפינצטה? וכיצד נסתפל על רופא הנגש לרפא את מטפלו עם גרזן ומסור חשמלי? ודאי לא היינו חפצים בקבלו שכזה, ולא ברופא שכמותו (ועליהם אכן נתן להמליץ את דברי חז"ל "כל העוסק בגנו מתמסר" יבמות ס"ג ע"ב), ו"הטוב שברופאים לגיהנם" קידושין (פ"ב ע"א). אף האם לא דומים אנו לפעמים לאותו קבלן או רופא, בבקשנו להיות כמו פלוני או אלמוני, ולעשות יותר או פחות מהמליעד והמתאים לנו?! חובתנו לזכר שלא רוב המעשה הוא שמגביה את מעמדנו, ולא מעוטו הוא שמוריד את ערכנו. אלא פונת הלב היא המכריעה, ורק על פיה דנים ומוודדים את מעשינו במרומים.

כך דרשו חכמינו ז"ל בתלמוד על הפסוק "וילבש צדקה פשריו" ישעיה נ"ט, י"ז. – מה שריון זה כל קלפה וקלפה מצטרפת לשריון גדול, אף צדקה כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול לבבא בתרא (ט' ע"ב). ובאר בעל "נעם המצוות" להג"ר נפתלי קרעצמער זצ"ל, עיין שם (חלק ב') בבאור מצוה קכ"ג. שהכונה היא לצדקה הנאספת למטרה מסוימת, כשכל אחד ואחד נותן סכום פעוט כפי זכלתו, עד שמצטרף הכל לחשבון גדול, ויכול אדם לחשב לעצמו מה כבר נתתי? סך הכל פרוטה או שנים! על כך אומרים חז"ל שכמו שהשריון אמנם גדול וחזק, אף כל קלפה וקלפה שבו נקראת "שריון" בפני עצמו, כך גם בצדקה אמנם נדרש סך גדול, אולם כל מי שנתן כפי זכלתו ולו פרוטה אחת, הרי זה נחשב לו שנתן את כל הסכום הנדרש.

ואת זאת למדו חכמינו ז"ל ממצות הקרבנות: בקרבן הבהמה נאמר "אשה ריח ניחוח", ואף בעולת העוף נאמר "אשה ריח ניחוח", ואף בקרבן המנחה נאמר "אשה ריח ניחוח". ללמדך, שאחד המרבה ואחד הממעט ובלבד שיכון לבו לשמים מנחות (ק"י ע"א). תפסיק להסתפל על ה"כמה", אל תתייחס לכמות, תן דעתך שיהיו מעשיך יוצאים מן הלב ויעלה לך הדבר לריח ניחוח לפני ה'.

וְזָהוּ מַה שֶׁאָמַר הַחֶכֶם בְּאֵדָם: "מִתּוֹקָה שְׁנַת הָעוֹבֵד, אִם מֵעֵט וְאִם הַרְבֵּה יֹאכַל" קֹהֵלֶת ה', י"א.
וְרָאָה בַּגִּמְרָא בְּמִנְחוֹת (ש"ס) שֶׁהֵבִיאוּ פְסוּק זֶה כְּסִימוּכִין לְהַנִּיחַ. , רָצָה לֹאמַר הָעוֹבֵד כְּשֶׁמִּגִּיעַ סוּף הַיּוֹם, שֶׁב
הוּא לְבִיתוֹ וְסוֹעֵד אֶת לְבוֹ, וְלֵאחֵר מִכֵּן עוֹלָה הוּא עַל צוּעוֹ וְנִסַּח אֶת שְׁנַת הַלְיָלָה שְׁלוֹ. בְּעַת
שֶׁיִּשְׁן הוּא, אֵינּוּ מְרַגֵּשׁ אִם אָכַל הַרְבֵּה אוֹ מֵעֵט, אֲכָל כְּזֶה אוֹ אַחֵר. הָעֵקֶר שֶׁבְּסוֹפָם שֶׁל דְּבָרִים
הִגִּיעַ לְשַׁעַת מְנוּחָתוֹ לְאַחֵר יוֹם שֶׁל עֵמֶל וְעִבּוּדָה בּוֹ מֵלֵא אֶת מְלֵאכְתּוֹ נֶאֱמָנָה. כִּדּוּם הַדְּבָרִים
לְגַבִּינוּ: בְּעוֹלָם הַבָּא לֹא מְרַגֵּשׁ אִם הֵייתָ הָרַב הָרֹאשִׁי אוֹ אֶחָד מִן הַמְּנַגְּנִים, אִם לְבִשְׁתָּ שְׂחֹר לְבוֹ
אוֹ יָרֵק וּתְכֵלֶת, אִם סִימָנֶת אֶת הַשֵּׁ"ס אוֹ אֶת סֵפֶר הַתְּהִלִּים. בְּעוֹלָם הַבָּא לֹא מְכַרְיָעִים עַל פִּי
הַקְּרִיטְרִיוֹנִים הַלְלוּ. הָעֵקֶר שֶׁהִגְעֵתָ לְעוֹלָם הַבָּא לְאַחֵר עֵמֶל וְעִבּוּדָה, לְאַחֵר שֶׁעֲשִׂיתָ אֶת הַמְּטָל
עֲלֶיךָ.

וְאֵת זֹאת לְמַדְנֵנוּ מִקְרָבָן עוֹלָה וְיִוֵּרֵד. תִּבְנֶנָּה אֶת עֲצָמְךָ לְפִי מִי שֶׁאַתָּה, לְפִי מַה שֶׁבִּיכְלָתְךָ. וַיִּמָּה
שֶׁמֵּעֶבֶר לִיכְלָתְךָ - הָרִי הוּא כְּאֵלוֹ אֵינּוּ קִיָּם. לְכֵן אֶחָד הַמְּרַבֵּה וְאֶחָד הַמְּמַעִיט וּבִלְבָד שֶׁיִּכְבֹּד
לְבוֹ לְאָבִיו שֶׁבְּשָׂמִים.

דְּרוֹשׁ וְחֲדוּשׁ

כְּבָר נִתְבָּאָר לְעִיל שֶׁהָאִשָּׁה שֶׁנִּתְחַיְבָה קְרָבָן עוֹלָה וְיִוֵּרֵד בְּעֵלָה מְבִיא אֶת קְרָבָנָה בְּשָׂמָה.
וּבִתְלֻמוֹדְרָאָה כָּל הַסּוּגִיָּה בְּנִדְרִים (לִי"ה ע"ב). הַתְּעוֹרְרָה הַשְּׂאֵלָה בְּבַעַל עֲשִׂיר הָאִם יְבִיא עֲלֶיהָ קְרָבָן
עֲשִׂיר בְּהִיּוֹתוֹ כְּזֶה, אוֹ שֶׁמָּא יְבִיא עֲלֶיהָ קְרָבָן עֲנִי בְּהִיּוֹת שֶׁהָאִשָּׁה לְכַשְׁעֲצָמָה אֵין לָהּ דְּבָר
מִשְׁלָה, שֶׁכָּל מַה שֶׁקִּנְתָּה הָאִשָּׁה קָנָה בְּעֵלָה, וְאִם כֵּן הַדִּין נוֹתֵן שֶׁיְבִיא עֲלֶיהָ קְרָבָן עֲנִי?

וְנִפְשֵׁט הַסֵּפֶק בְּגִמְרָא מִדְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה הַנְּשִׂיא שֶׁלְּמַד שֶׁבְּהִיּוֹת שֶׁהַבַּעַל מִתְחַיֵּב בְּכִתְבַת אִשְׁתּוֹ
לְהִיּוֹת אַחֲרָי עַל כָּל צְרָכֶיהָ וְהוֹצָאוֹתֶיהָ שֶׁל אִשְׁתּוֹ, וּבְכֻלָּם לְשֵׁלֵם אֶת כָּל קְרָבָנֹתֶיהָ שֶׁמִּחֲיֵבֶת
בְּהֵסֵכֵן לְשׁוֹן רִשׁוּי בְּנִדְרִים ש"ס, שְׁחֻבַת הַבַּעַל לְשֵׁלֵם עַל הַקְּרָבָנוֹת שְׁחִיבַת בְּהֵס. וּבְרַבִּינוּ נִיסִים (ש"ס) בִּיאַר דְּהֵיִינוּ לְמַעַט
נִדְרָה וּנְדוּבוֹתֶיהָ שְׁחִיבַת לְשֵׁלֵם עֲבוּרָה. וְכָל זֶה דְּלֵא כְּהַרְ"שׁ וְהַתּוֹסֵפוֹת יו"ט שְׁכַתְּבוּ שֶׁאֵף חֲטָאוֹת וְאִשְׁמוֹת שֶׁל
הָאִשָּׁה אֵינִים מוֹטְלִים עַל הַבַּעַל. רָאָה מִשְׁנֵה סוּף נִגְעִים (פֶּרֶק י"ג מִשְׁנֵה י"ב). וְרָאָה עוֹד בְּפִירוּשׁ "לֵב מִבִּינִי" עַל הַרְמַב"ם
(שִׁגְוֹת פֶּרֶק י" הַלְכָה ו') שֶׁדָּן בְּחִיּוּבֵים אֵלוֹ בְּאוֹרֵךְ וְאִכְמ"ל. , לְפִיכֵן אֶכֶן נְחֻשְׁבֶת גַּם הִיא לְעֲשִׂיָּה כְּמוֹתוֹ,
וּמִמִּילָא מְבִיא עֲלֶיהָ קְרָבָן עֲשִׂיר. וְכֵן פָּסַק רַבְּנֵי הַרְמַב"ם ז"ל בְּהַלְכוֹתֵי יוֹבְהַלְכוֹת שִׁגְוֹת פֶּרֶק י" .

בְּסוֹד עֲבָדֶיךָ

בְּבִאוֹר קְרָבָן עוֹלָה וְיִוֵּרֵד עַל דְּרָךְ הַסּוֹד רָאָה לְהַרְ"ק מִקְאֲמָרְנָא זִיע"א בְּסִפְרוֹ "אוֹצֵר
הַחַיִּים" בְּבִאוֹרוֹ עַל מִצְוֵה זוֹ. שֶׁכְּתֹב לְבִאָר שֶׁכָּל אַרְבַּעַת הַחֲטָאִים הַנִּזְכָּרִים שֶׁחַיְבִים עֲלֵיהֶם קְרָבָן
עוֹלָה וְיִוֵּרֵד הֵם מִשְׁרֵשׁ חֲטָאוֹ שֶׁל אָדָם הָרֹאשׁוֹן בְּעַת אֲכָלוֹ מֵעֵץ הַדַּעַת. וּבְפִגְמִים אֵלוֹ גַּרְם

שכחות הטמאה נאחזו וינקו מבחינת "אלהים של מעלה", והוריד למטה את כל העולמות והנשמות העליונות, עד שנעשו בבחינת עולים ויורדים.

ולכן יש צורך גדול לתקן את חטאו בשתי בחינות: בבחינת עליה, שזהו קרבן עולה של העשיר, ובבחינת ירידה, שזהו קרבן יורד של העני. כל אחד כפי הבחינה המלידת לו לפי שרש נשמתו, בכדי לתקן בשלמות את חטאו של אדם הראשון.

מצוה קכ"ד: שלא להבדיל בחטאת העוף

כמו שכתוב:

"וּמַלַּק אֶת רֹאשׁוֹ מִמּוֹל עֶרְפוֹ וְלֹא יִבְדִּיל" ויקרא ה', ח'.

לפשוטו של מקרא

מצות לא תעשה מן התורה על הכהנים המשפתיים בבית המקדש בעת שיבואו להקריב קרבן חטאת של העני הבא מן העוף, שיזהר הכהן שלא להפריד הראש מן הגוף במליקתו לגמרי, אלא ישארו גוף העוף וראשו מחברים כן פירשו רוב הראשונים את אזהרת התורה "לא יבדיל", דלא כרשי"י שפירש דהיינו שלא ימלוק שני סימנים אלא סימן אחד בלבד. , כפי שראוי והדור לקרבן להיות שלם בהקרבתו.

אפן המליקה הנו שיאחז הכהן את שתי רגלי העוף בין שתי אצבעותיו, ואת שתי גפיו בין שתי אצבעותיו, ומלק את ראש העוף בצפרנו ממול ערפו, דהינו שיתד את עצם המפרקת של העוף, ולאחר מכן יתד גם כן את שני הסימנים או את רבו של אחד מהם בצפרנו. וזו מהמלאכות הקשות שהיו נעשות במקדש.

ומפל מקום אם שנה באפן אחיזת העוף במליקתו עם כל זאת הרצה הקרבן לכפר על בעליו. אבל אם הבדיל והפריד ראש העוף מגופו במליקתו הרי הקרבן פסול והכהן העושה כן חייב

רִמְזוּ הַפְּתוּב – אִישׁ הָאֱלֹקִים

בְּהַקְרַבְתָּ קִרְבָּן הָעוֹף נֶצְטוּיֵנוּ בְּשָׁנֵי צוּוּיֵים, הַנִּרְאִים כְּסוֹתָרִים זֶה אֶת זֶה בְּמִטְרָתָם: מֵצֵד אֶחָד נֶצְטוּיֵנוּ "וּמֶלֶק אֶת רֹאשׁוֹ מִמּוֹל עָרְפוֹ" – לְחַתֵּךְ וְלִמְלֹק אֶת רֹאשׁ הָעוֹף עַד שֶׁתִּשְׁבֵּר מִפְּרֻקְתּוֹ, וּמֵצֵד שְׁנֵי הַזְּהָרֵנוּ בְּאִזְהָרָה חֲמוּרָה "וְלֹא יִבְדִּיל" – שֶׁלֹּא לְהַפְרִיד הָרֹאשׁ מִן הַגּוֹף לְגַמְרֵי בְּמִלְקָתוֹ, אֲלֹא שֶׁיִּשְׁאַרְוּ גוֹף הָעוֹף וְרֹאשׁוֹ מִחֻבְרֵים זֶה לָזֶה. וְהַתְּמִיחָה הִיא גְדוּלָּה: לְהַפְרִיד אוֹ לֹא? לְחַתֵּךְ אוֹ לֹא? לָמָּה "לְסַבֵּךְ" אֶת הָעֵנָבִים? אִם רָצוֹן הַתּוֹרָה לְהַשְׁאִיר אֶת הָעוֹף חַי – אִזּוֹ נֶקַח אוֹתוֹ לְלוּל וּנְגִדְלוֹ בְּנַחַת וּבְהַשְׁקָט, וְאִם רָצוֹנָה לְהַקְרִיבוֹ לַה' – אִזּוֹ נִשְׁחַט אוֹתוֹ עַד הַסּוּף! אֶתְמַהּ!!

אֵךְ יָפָה הִיא תוֹרַתְנוּ, מִתּוֹקוֹת הֵן מִצּוּוֹתֵינוּ, מְאִירוֹת וּמְחַכְּמֹת כְּמוֹ נֵר בְּאִישׁוֹן לַיְלָה. וְכֵן רִאִינוּ לוֹמֵר בַּס"ד:

הַקְרָבָן כְּפִדוּעַ מִטְרָתוֹ לְהוֹדִיעַ לְאָדָם אֶת הַדָּרֵךְ אֲשֶׁר יֵלֵךְ בָּהּ וְאֶת הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה, לְתַקּוֹן אֶת דְּרָכָיו וְלִישָׁר אוֹרְחוֹתָיו. וְהָעוֹף הוּא מִהַמִּיחָדִים שֶׁבְּנִבְרָאִים: פְּעָמִים שֶׁתִּרְאֶהוּ רוֹבֵץ עַל הָאָרֶץ, תָּר אַחֵר מִזּוֹן בְּאִדְמָה וּמִדְּדָה בֵּין הַסְּלָעִים, וּפְעָמִים שֶׁתִּרְאֶהוּ פוֹרֵשׁ כְּנִפְיָם וּמִגְבִּיחַ עוֹף עַד שְׁמֵי הַשָּׁמַיִם. נוֹשֵׁק וּמִחְבֵּר הוּא אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ כְּאִלּוּ הָיוּ שְׁנֵיהֶם מְנַת חֶלְקוֹ וְגוֹרְלוֹ. וְעַם יִשְׂרָאֵל כְּפִדוּעַ נִמְשָׁלוּ לְיוֹנָהכּוֹן דְּרָשׁוּ חַז"ל עַה"פ (תהלים ס"ח, י"ד) "כִּנְפֵי יוֹנָה נַחְפָּה בַּכֶּסֶף" – זוֹהִי כִּנְסַת יִשְׂרָאֵל. שְׂאֵף הֵם רְגְלֵיהֶם בְּאָרֶץ וְרֹאשָׁם מִגִּיעַ הַשָּׁמַיִמָה. וּבְמַעֲשֵׂיהֶם וּבְמִצּוּוֹתֵיהֶם מִחֻבְרֵים וּמִאֲחָדִים הֵם אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ, אֶת הַגְּשָׁמִיּוֹת וְאֶת הַרוּחַנִיּוֹת.

וְאֶת זֶאת מוֹרָה אוֹתָנוּ הַתּוֹרָה בְּקִרְבָּן הָעוֹף, שֶׁמֵּצֵד אֶחָד עָלֵינוּ לְהַפְרִיד אֶת הָרֹאשׁ מִהַגּוֹף, לְהַגְבִּיחַ אֶת עַצְמֵנוּ וְלְהַתְּעַלּוֹת וְלְדַבֵּק בְּעֵלְיוֹנִים, אֵךְ מֵצֵד שְׁנֵי לֹא לְהִנְתֵּק לְגַמְרֵי מִהַגּוֹף, אֲלֹא לְהַשְׁאִיר עִם הַחֹמֶר וְלְהַפְּכוֹ לְצוּרָה, לְהַשְׁאִיר עִם הָאֲרָצִיּוֹת וְלְהַתְּעַלּוֹת לְרוּחַנִיּוֹת. אֲסוּר לוֹ לְאָדָם לְהַשְׁאִיר מִחְבֵּר כָּל כָּלוֹ לַגּוֹף וְלַחֹמֶר, וְלִשְׁקַע בְּהַבְּלִי עוֹלָם חוּלְף, אֵךְ גַּם אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְעַלּוֹת וְלְהַתְּעַלּוֹת מִבְּלִי לְהַתְּעַלּוֹת אֶת הַגְּשָׁמִיּוֹת יַחַד אִתּוֹ לְמִרוֹמִים.

כֵּן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל עַל מִשְׁה רַבֵּנוּ, אַבִּי הַנְּבִיאִים, מִקְּבֵל הַתּוֹרָה מִיַּד הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: "מִשְׁה אִישׁ הָאֱלֹקִים" – מִחֻצְיוֹ וּלְמִטָּה אִישׁ, מִחֻצְיוֹ וּלְמַעַלָּה אֱלֹקִים אִמְרַת רַבִּי אֲבִין בְּמִדְרַשׁ רַבָּה פְּרֻשַׁת וְזֹאת הַבְּרָכָה. בְּגוֹף הָרִי הוּא כָּל הָאָדָם, אֵךְ בְּרֹאשׁ מְשׁוּטֵט הוּא בְּעוֹלָמוֹת הָעֵלְיוֹנִים. נִכּוֹן אֲנִי אוֹכֵל, נִכּוֹן אֲנִי שׁוֹתֵה, אֲבָל הָרֹאשׁ נִשְׁאֵר תְּפוּס בַּבְּרָכָה, הַמִּחְשָׁבָה שֶׁקוֹעָה בְּרָצוֹן הָאֱלֹקִים.

וְלֹא רַק מִשְׁה רַבֵּנוּ נִדְרָשׁ לְהִיּוֹת כֵּן, אֲלֹא כָּל אֶחָד וְאֶחָת מֵאֲתָנוּ מִתְּאִימִים וּמִיַּעֲדִים לְזוֹ הַתְּכֵלִית. כְּשֶׁאוֹכְלִים – לְאָכַל בְּפִשְׁרוֹת הַמִּתְּאִימָה וּבִטְהָרַת הַיָּדַיִם וּבְבִרְכָה בְּכֻנְהַכְּמִבּוּאָר

בהלכות נטילת ידים וברכות והסעודה. וכמובא בספרים הקדושים שמאכ"ל אותיות מלא"ך, לרמוז שבכח האכילה יכול האדם להעפיל לדרגת מלאך. , כְּשֵׁיִשְׁנַיִם – לִישׁוֹן כְּמוֹ שֶׁהוֹרוֹנוּ רַבּוֹתֵינוּ לְאַחַר קְרִיאַת שְׁמַע עַל הַמְטָה וּמִתּוֹךְ מַחְשַׁבֵּת טְהָרָה הֵינּוּ שְׁלֵם לִישׁוֹן עַל בִּטּוֹן אֵלָּא עַל צִדּוֹ, וְעֵינָיו שֶׁלְחוֹן עֵרוֹךְ אֹרַח חַיִּים (סימן רל"ט) וּבְנוֹי"כ שֶׁם. , כְּשֵׁיִגְעִים לְפָרְנֶסֶתְנוּ – לְשֵׁא וְלָתֵן בְּיֶשֶׁר וּבְאַמּוּנָה וּלְהַפְרִישׁ מִהַרְוֹחַ לְצַדִּיקָהּ רַחֵם שֶׁבֶת (ל"א ע"א) וּבְבֵא בְּתָרָא (פֶּרֶק קַמָּא) וּכְתוּבֹת (ס"ו ע"ב). , וְכֹן הִלָּאָה בְּכָל פְּעֻלָּה חֲמִירָתָהּ שְׁעוֹבָרָתָהּ תַּחַת דִּינָהּ. וְכַפִּי שְׁלֵמִדּוֹנוֹ חֲכָמֵינוּ ז"ל בְּתַלְמוּד שֶׁשֵּׁשֶׁה דְּבָרִים נֶאֱמָרוּ בְּבִנְיָ אָדָם, שְׁלֵשָׁה כְּמִלְאָכֵי הַשָּׁרָת וּשְׁלֵשָׁה כְּבִהְמוֹת: יֵשׁ לָהֶם דַּעַת, וּמְהֻלָּכִים בְּקוֹמָה זְקוּפָה, וּמְדַבְּרִים בְּלִשׁוֹן הַקִּדְּשׁ - כְּמִלְאָכֵי הַשָּׁרָת, וְאוֹכְלִים וְשׁוֹתִים, וּפָרִים וְרָבִים, וּמוֹצִיאִים רַעֲי - כְּבִהְמָה חֲגִיגָה (ט"ז ע"א). . וְצָרִיךְ לְהִבִּין מָה רָצוּ רַבּוֹתֵינוּ לְלַמְּדֵנוּ בְּזֶה? וְכִי לֹא יָדוּעַ לָנוּ שְׁאֵנוּ הוֹלְכִים בְּקוֹמָה זְקוּפָה, וְשֵׁאֵנוּ אוֹכְלִים וְכוּ'! אֵלָּא מָה שְׁרָצוּ הוּא לְהִבְחִיר לָנוּ נְחֻרְצוֹת: כָּל זֶה נֶאֱמָר בְּךָ – אֵתָּה עֲלִיד וְלִהְיוֹת כְּמִלְאָךְ, וְלִהְיוֹת כְּבִהְמָה. תַּדְמָה לְכָל אֶחָד בְּמָה שְׁצָרִיךְ, וּתְחַבֵּר אֶת שְׁנֵי הַדְּבָרִים יַחַד לְהַעֲלוֹתָם לְקָרְבָן לַה'. תֵּאֱכַל – אֶבֶל בְּדַעַת, תִּפְרָה וְתִרְפָּה – אֶבֶל בְּקוֹמָה זְקוּפָה, תּוֹצִיא – אֶבֶל בְּקִדְּשָׁה וּבְטְהָרָה. תַּחֲתֶיךָ בֵּין הַשָּׁנִים, אֶבֶל אֵל תִּפְרִיד!

וְזֶהוּ פֶשֶׁר חֲלוּמוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אַבִּינוּ ע"ה בּוֹ רָאָה "סֶלֶם מְצַב אֲרָצָה, וְרֵאשׁוּ מְגִיעַ הַשְּׁמַיְמָה, וְהֵנָּה מְלָאכֵי אֱלֹקִים עֹלָיִם וְיִרְדִּים בּוֹ, וְהֵנָּה ה' נָצַב עָלָיו" בְּרֵאשִׁית כ"ח, י"ב. וְרֵאשׁוּ ב"כִּלִּי יִקְרִי" שְׁפִירֵשׁ שֶׁם כַּעֲשֵׂן מִה שֶׁהִבְאֵנוּ כֹּאן. . הֵינּוּ שְׁסֻלָּם הַעֲלִיָּה הָאֲמִתִּי שֶׁל הָאָדָם הוּא דְּוָקָא זֶה הַמְצָב בְּתוֹךְ הָאֲרָצוֹת וְהַגְּשָׁמִיּוֹת, אֵד רֵאשׁוּ מוֹנָח בְּרוּחָנִיּוֹת וּבְעֵלְיוֹנִים, וְכָל עֲלִיוֹתָיו וְיִרְדוֹתָיו הֵן בְּבַחֲנֵינָת מְלָאָךְ הַמְעֻלָּה אֵת הַכָּל לְגִבּוֹתָ, אֵזִי הֵנָּה ה' נָצַב עָלָיו. וְהַמְתַּבּוֹנֵן יַחֲזֶה שֶׁכָּכֵל שֶׁהַסֶּלֶם מְצַב יוֹתֵר אֲרָצָה – כֶּךָ רֵאשׁוּ מְגִיעַ יוֹתֵר הַשְּׁמַיְמָה, כֶּשֶׁם שֶׁבְּבִאָר כָּכֵל שֶׁהַמִּים יוֹתֵר עֲמֻקִּים כֶּךָ הֵם יוֹתֵר זְכִים וְנִקְיִים שְׁכֹן מְצִינוּ רַבּוֹתֵינוּ שְׁדוּקָא הַדְּבָרִים בְּהֵם הַיֵּצֵר וְהַהֲתַגְשְׁמוֹת יוֹתֵר חֲזֻקִים הֵם אֵלוֹ הַמְעֻשִׁים הַרוּחָנִיִּים וְהַנְּשֻׁגָבִים בְּיוֹתֵר, כְּגוֹן הָאֲכִילָה וְתַשְׁמִישׁ הַמְטָה וְעוֹד, וְאֲכַמ"ל. .

וְלָכֵן לְמִדּוֹנוֹ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל שְׁגוּף בְּרִיא וְשֵׁלֶם מְדַרְכֵי ה' הוּא לְשׁוֹן הַזֶּהָב שֶׁל רַבִּינוּ הַרְמְבִּים בְּהַלְכוֹת דְּעוֹת (רִישׁ פֶּרֶק ד'). , כִּי לֹא הַגּוּף הַבְּרִיא לֹא נָתַן יְהִיָּה לְעַבֵּד אֵת ה' כְּרֵאוּי, וְלָכֵן חוֹבְתָנוּ לְשִׁמְרוֹ וְלְהַבְרִיאוֹ כְּפִי צָרְפוֹ וְלֹא לְזַלְזֵל בְּצַרְכָּיו. וְהַזֹּכֵר יִסּוּד זֶה לְשִׁמּוֹר עַל הַחֲבוּר הַנִּי"ל בֵּין הָרֵאשׁוּ לְגוּף, וְלְהַעֲלוֹת אֵת שְׁנֵיהֶם יַחַד לְעַבּוֹדַת הַבּוֹרָא, זֶהוּ עוֹבֵד ה' הַשְּׁלֵם וְהַכּוֹלֵל.

דְּרוֹשׁ וְחֲדוּשׁ

בְּתַלְמוּד בְּסוּגִיָּה בְּזַבְחִים (שם). נְחַלְקוּ הַתְּנָאִים בְּהִבְנֵת דְּבָרֵי הַכְּתוּב גַּבִּי חֲטָאֵת הָעוֹף "וְלֹא יִבְדִּיל" מִהִי כְּפִנְתַּת הַתּוֹרָה :

לְדַעַת רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן הַתּוֹרָה פְּטָרָה אֵת הַכְּהֵן מִלְּהַבְדִּיל בְּחֲטָאֵת הָעוֹף, אוֹלָם אִם רָצָה הַכְּהֵן לְהַבְדִּיל הֲרִי זֶה רְשָׁאִי, שְׁלֵא כְּמוֹ בְּעוֹלַת הָעוֹף שֶׁחִיְבָה הַתּוֹרָה לְהַבְדִּיל.

אוֹלָם לְדַעַת חֲכָמִים הַתּוֹרָה אֶסְרָה עַל הַכְּהֵן לְהַבְדִּיל בְּחֲטָאֵת הָעוֹף, כְּמוֹ בְּשִׁאָר לְאוּיִן שֶׁבְּתוֹרָה שְׁלִשׁוֹן "לֹא" הוּא לְאֶסוּר. וְכֹן נִפְסָק בְּמִשְׁנָה וּבְרַמְבַּ"ם בְּהַלְכוֹת מַעֲשֵׂה הַקְּרַבְנוֹת (שם). .

בְּסוּד עֲבָדֶיךָ

בְּבֵאוֹר אֲזַהֲרֶת "לֹא יִבְדִּיל" עַל דְּרָךְ הַסּוּד רָאָה לְהַרְהוֹר "ק בַּעַל הַדָּגָל מִחֲנֵה אֶפְרַיִם זִיע" אֶפְרַשֶׁת וַיִּקְרָא. שְׁפָתַי שְׁפָעֵמִים שְׁהַעוֹסֵק בְּתוֹרָה מְרֹב שְׁקִיעוֹתוֹ וַיִּגְיַעְתּוֹ בְּתוֹרָה עָלוּל לְהַפְסִיק מִמִּפְחֵשְׁבָתוֹ וּמִדְּבִקוֹתוֹ בְּה' יִתְבָּרַךְ כֵּן כֹּתֵב הַמַּהֲר"ל מִפְּרָג זצ"ל בַּהֲקַדְמָה לְסִפְרוֹ "תַּפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל" שֶׁפְּעֵמִים שֶׁאֵהֶבֶת הַתּוֹרָה עָלוּלָה לְהוֹוֹת דּוֹקָא סְתִירָה וְהַפְרָעָה לְאַהֲבַת ה'. כִּי הַתּוֹרָה חֲבִיבָה מְאֹד עַל לומְדֶיהָ, וּבִשְׂבִיל אֲהַבְתָּם לְתוֹרָה פְּעֵמִים שֶׁמִּסְתַּלְקֵת אֲהַבְתָּם הַמְקוּם בְּאוֹתָהּ שֶׁעוֹסְקִים בָּהּ. וְרָאָה עוֹד מֵעֵינַי זֶה בְּסִפְרִי "מִכְתָּב מֵאַלְיָהוּ" (חֶלֶק ה' עֲמוּד 369) וְאֶכְמ"ל. (עַל כֵּן בָּאָה אֲזַהֲרֶת "לֹא יִבְדִּיל" לְהוֹרֹת לְאָדָם הַעוֹסֵק בְּתוֹרָה הַקְדוּשָׁה שֶׁהִיא קֹדֶשׁ הַקְדָּשִׁים שֶׁלֹּא יִפְרִיד אֶת הַגּוֹף מִהָרָאשׁ דְּהֵינּוּ שֶׁלֹּא יִפְרִיד עֲצָמוֹ מִהַדְּבִקוֹת בְּבוֹרָא יִתְבָּרַךְ מִתּוֹךְ שְׁקִיעוֹתוֹ בְּתוֹרָה, שְׂאֵם כֵּן זֶה תּוֹרָה דְּלֹא סִלְקֵת וּפְרָחַת לְעֵלְא, וְלֹא תִהְיֶה לְרָצוֹן לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, אֲלָא יִחְזִיק אֶת עֲצָמוֹ גַּם בְּאוֹתָהּ הַעֵת בְּדְבִקוֹת בְּבוֹרָא יִתְבָּרַךְ.

וּבְשֵׁם זְקֵנוֹ רַבְּנֵי הַבַּעַל שֵׁם טוֹב הַקְדוּשׁ זִיע"א הִבִּיא שְׁפָרֵשׁ עַל זֶה הַדְּרָךְ אֶת מֵאֵמֶר חֲכָמֵינוּ ז"ל "אֵינּוּ דוֹמָה שׁוֹנֵה פְּרָקוֹ מֵאָה פְּעֵמִים לְשׁוֹנֵה פְּרָקוֹ מֵאָה וְאַחַד" חֲגִיגָה ט' ע"ב. שְׁרָצוּ לומר בְּדְבָרֵיהֶם שֶׁיֵּשׁ לְאָדָם לְשׁוֹנֵת אֶת פְּרָקוֹ מֵאָה פְּעַם, אֲבָל יַחַד עִם הַקְּב"ה שֶׁנִּקְרָא אֶחָד, וְלֹא שֶׁתְּחַלֵּשׁ דְּבִקוֹתוֹ בְּבוֹרָא יִתְבָּרַךְ מִתּוֹךְ שְׁקִיעוֹתוֹ בְּלְמוֹדוֹרָא עוֹד מִזֶּה בְּצוּוֹת הַרִיב"ש מֵה שֶׁכָּתַב בְּזֶה וְאֶכְמ"ל.

מצוה קכ"ה: שלא ליתן שמן זית במנחת החוטא

כְּמוֹ שְׁכָתוּב:

"לֹא יִשִּׂים עָלֶיךָ שֶׁמֶן" וַיִּקְרָא ה', י"א.

לְפָשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא

מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה מִן הַתּוֹרָה עַל הַכֹּהֲנִים הַמְשֻׁרְתִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, בְּעֵת שֶׁיִּקְרִיבוּ קָרְבַן חֲטָאת שֶׁל עֲנֵי הַבָּאָה מִן הַמִּנְחֹת כַּנֶּזְכָּר לְעֵיל, שֶׁלֹּא יִתְּנוּ בָּהּ שְׁמֹן. וְזֶה לְמַרְוֹת שֶׁשְּׂאֵר הַמִּנְחֹת כֹּן טְעוּנוֹת שְׁמֹן, בְּמִנְחַת הַחוּטָא אֲסָרָה הַתּוֹרָה לִיתֵן שְׁמֹן כִּן מִבּוֹאֵר בַּמִּשְׁנָה בַּמִּנְחוֹת (נ"ט) וּבַרְמב"ם הַלְכוֹת מַעֲשֵׂה הַקִּרְבָּנוֹת (פֶּרֶק י"ב הַלְכָה ז') שֶׁכֵּל הַמִּנְחוֹת טְעוּנוֹת שֶׁמֶן מִלְבַּד מִנְחַת הַחוּטָא וּמִנְחַת הַקִּנְאוֹת.

וְאִם עָבַר הַכֹּהֵן וְנִתְּן בְּמִנְחַת הַחוּטָא אֲפֵלוּ כֹּל שֶׁהוּא שְׁמֹן וְהִקְרִיבָהּ עַל גִּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ הֲרִי זֶה עָבַר עַל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה מִן הַתּוֹרָה וְחַיֵּב מִלְקוֹת, וְהַמִּנְחָה נִפְסָלָה. אוּלַם אִם לֹא יַעֲרַב אֶת הַשְּׁמֹן בְּמִנְחָה אֲלֵא רַק נִתְּנוּ בְּתוֹךְ כָּלִי וְהִנִּיחוּ עַל גִּבֵּי הַמִּנְחָה, אֵינּוּ עוֹבְרִי בְּזֶה עַל אֲזָהָרַת "לֹא יִשִּׂים עָלֶיהָ שְׁמֹן" וְהַמִּנְחָה לֹא נִפְסָלָה כִּן לַמְדוּ בַּגְמָרָא שֶׁם (ס' ע"א) מַלְשׁוֹן הַכְּתוּב "עֲלֶיהָ" – דּוּקָא בַּגּוּפָה שֶׁל מִנְחָה אֲסָרָה הַתּוֹרָה לִיתֵן הַשְּׁמֹן. וְכֵן נִפְסַק בַּרְמב"ם (שם).

רְמֵז הַפְּתוּב – כְּסוּי חֲטָאָה

תִּשְׁעֵי סוּגֵי מִנְחֹת הָיוּ קָרְבוֹת בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, כְּשֶׁכֶּלֶן טְעוּנוֹת לּוֹג שְׁמֹן עַל כָּל עֲשָׂרוֹן שֶׁל קָמַח וְקִמֵץ לְבוֹנָה, מִלְבַּד שְׁתֵּי מִנְחֹת שֶׁהָיוּ קָרְבוֹת בְּלֹא שְׁמֹן וּלְבוֹנָה כָּלִל: מִנְחַת הַחוּטָא וּמִנְחַת חוּטָא עֲנִי. וְרַבּוֹתֵינוּ הַקְדוּשִׁים הֵמָּה רָאוּ כֵּן תַּמְהוּ, נִבְהָלוּ נִחְפְּזוּ, עַל מַה וְלָמָּה פָּטְרָה הַתּוֹרָה אֶת הַחוּטָא מִנְתִּינַת הַשְּׁמֹן וְהַלְבוֹנָה? וְכִי יֵשׁ חוּטָא נִשְׁכָּר שֶׁמִּקְל אֶתָּה בְּעֵנְשׁוֹ וּבְכַפְּרָתוֹ? אֲדַרְבָּה! הַדִּין נוֹתֵן שֶׁהַחוּטָא יִתְחַיֵּב בְּיוֹתֵר שְׁמֹן, לְכַפֵּר עַל מַעֲשָׂיו הָרָעִים!

אֲמַנִּם חֲכָמֵינוּ ז"ל שֶׁכָּל רֹז לֹא אֲנִיס לָהֶם וְכָל נִסְתֵּר לְפָנֵיהֶם גְּלוּי עֲנּוּ גַם אֶת הַתְּשׁוּבָה: שֶׁלֹּא יִהְיֶה קָרְבָּנוֹ שֶׁל הַחוּטָא מְהֻדָּר כִּן הוּבָא מִרְבִּי שְׁמַעוֹן בַּמִּנְחוֹת (ו' ע"ב). הוֹלֵךְ לוֹ הַחוּטָא לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ, כְּשֶׁבָּיְתוֹ סֵל שֶׁל קָרְבַן מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשְׁמֹן וּבְלִבוֹנָה. רִיחָה הַנְּעִים וּמִרְאָה הַמְּבָרִיק מוֹשִׁכִים וְזוֹהָרִים, רַק חֶסֶר שֶׁיֵּצֵא בְּתַפִּים וּבְמַחֲוֹלוֹת עַל הַזְכוֹת שֶׁנִּפְלָה בְּחֻלְקוֹ לְעַבֵּר עֲבָרָה וְלִהְבִּיא אֶת קָרְבָּנָה!!! הַלְזָאת? קָרָא חֲטָאת! הַלְזָה יִקְרָא בְּעַל עֲבָרָה הַמִּתְחַרֵּט! אֲדָם הַמִּתְחַרֵּט וּמִתְבַּיֵּשׁ בְּדָבָר שֶׁעָשָׂה מִחֶפֶז מְקוּם בּוֹ יוֹכֵל לְקַבֵּר אֶת כְּלָמָתוֹ, וְלֹא יַעֲלֶה עַל דָּל שֶׁפָּתְיוֹ אֶת זְכָרָה, אִף לֹא מִתּוֹךְ שְׂנֵה! אִם כֵּן פִּיצַד גְּבִיא זֶה קָרְבַן הַדּוּר וּמִפְּאֵר בְּכָל מִינֵי שְׁמָנִים וּבְשָׂמִים! לְכֹן אֲסָרָה הַתּוֹרָה לְעַרְבֵי שִׁים שְׁמֹן אוֹ לְבוֹנָה בְּמִנְחַת הַחוּטָא.

וּכְדָגְמַת אוֹתוֹ חוּטָא, כִּדּוּשׁ לְכָל אֲשֶׁר זָנַח אֶת תַּעֲתוּעֵי הַיֵּצֵר וַיִּשָּׂר אֶת אוֹרְחוֹתָיו לְאוֹרְחוֹת צְדִיקִים לְהַתְּבַיֵּשׁ וּלְהַתְּבוֹשֵׁשׁ בְּעֵבְרוֹ וּלְכַסּוֹת פְּשָׁעָיו מִבְּנֵי אֲדָם כִּן הִבִּיא הַגֵּה"צ רַבִּי אֱלִיהוּ דְסַלַר זצ"ל בַּסֵּפֶר "מִכְתָּב מֵאֱלִיהוּ" (חֶלֶק ד' מֵאִמֵּר הַתְּשׁוּבָה) שֶׁהַחוּטָא בִּכְחַת תְּשׁוּבָתוֹ וְצִעְרוֹ עַל מַעֲשָׂיו הֲרִי זֶה כֵּאִילוּ מִקְרִיב מִמֶּשׁ אֶת חֲלָבוֹ וְאֶת דָּמּוֹ, וְנִמְצָאת תְּשׁוּבָתוֹ בַּבְּחִינַת קָרְבַן מִמֶּשׁ. כִּי אִם מְזִכִּיר וּמְסַפֵּר הוּא עַל מַעֲשָׂיו הָרָעִים לְכָל שׂוֹאֵל, וּמִשְׁתַּף אֶת הַפֶּלֶל בְּ"עֲבַר הַזְוָהר" שֶׁהִיָּה לוֹ, נִמְצָא שֶׁמִּתְהַדָּר הוּא בְּחֲטָאתוֹ, וְעִזּוֹת פָּנִים הִיא לוֹלְשׁוֹן הַרְמַב"ם בַּהֲלָכוֹת תְּשׁוּבָה (פֶּרֶק ב' הַלְכָה ה'). , וְלֹא לְזָאת בְּעַל תְּשׁוּבָה יִקְרָא.

כך דרשו רבותינו ז"ל את דברי דוד המלך ע"ה "אשרי נשוי פשע כסוי חטאה" (תהלים ל"ב, א). מכאן שיש לאדם להסתיר את חטאות נעוריו ולא לפרסמו (פ"ו ע"ב). וראה שם שאם היה זה חטא לחבירו אזי חייב להודות בפניו כדי שימחל לו עליו, וכן אם היה זה חטא שכבר נתפרסם ושואלים מי עשאו גם כן יודה בכך. , שמעוט כבוד שמים הוא לספר לרבים את מעשיו הרעים כן פירש רש"י ז"ל (שם) בד"ה "בחטא". ועוד שבה מראה הוא שאינו מתבייש בהם באמת, והרי למדונו חכמינו ז"ל שהבישה בעברה היא זו שמוחקת ומבטלת אותה (ראה ברכות י"ב ע"ב) ותוספות בברכות (ל"ד ע"ב). לכן מצות התורה היא שאדם שהצטברו בגופו מותרות מאכל ונצאת שמה... והפרתה... ושבח וכסית את צאתה, כי ה' אלקיך מתהלך בקרב מחנך דברים כ"ג י"ג – ט"ו. אין מצוה לפרסם את הפסלת שבך, אדרבה יש בה הרחקת השכינה מעליך, אלא התכסה בבושה גדולה וגנו מזד את עברך.

בכלל הדברים, שפשבאים זוג להקים בית כשר ונאמן בישראל, על אדני התורה והקדשה, שלא יכניסו עמם לביתם החדש את עברם הרע. לא ספורים, ולא חנויות, לא רשמים, ולא זכרונות. נקיות הדבור והמחשבה בין בני הזוג היא מיסודות הבית וחסידותו, אם כן למה להזכיר בו נשכחות שמוטב היה לו לא היו כלל ומעולם! מה יוסיף לבניית הקשר של בני הזוג הזה אם יספרו זה לזו את פשלוניות הילדות ואת חסרונות העבר שלהם? מה שהיה היה, ומכאן ולהבא יש להתחיל להתחלה.

וכשם שהגר בשעה שנתגיר ונסתפח לעם ישראל הרי הוא כתינוק שנולד מבלי שום קשר לעברו (כ"ב ע"א). , כך בעל תשובה צריך להרגיש שהנו כתינוק חדש שנולד ממש מבלי שום קשר או זכר לעברו. וכפי שהבהיר רבנו הרמב"ם ז"ל בהלכות תשובה. : איזהו בעל תשובה? זהו שמסיר חטאו ממחשבתו לגמרי, עד שמרגיש ואומר שהוא אדם אחר ואינו אותו האיש שעשה את אותם המעשים. בטח ובטח שלא להתפאר בהם ולהתנאות בהם, ולספרם לכל עובר ושב, שבה מחליש הוא את כח תשובתו ומחזיר את עצמו לעברו הרע.

דרוש וחדוש

כתב רבנו הרמב"ם בהלכות תשובה מעשה הקרבנות (פרק י"ב הלכה ח'). בזה"ל: "נתן (שמן) והקריב – לוקה".

ובספר "מעשי למלך" להג"ר ישעיה זילברשטיין זצ"ל. על הרמב"ם הקשה על דבריו שהרי אזהרת התורה גבי נתינת שמן לא נאמרה בלשון "לא יקריב עליה שמן" אלא "לא ישים", דהינו שפבר בעצם נתינת השמן על החטאת מיד נפסלה המנחה והפכה עובר אסור, ולא דוקא בהקרבתו. וכן נראה מהסגיה במנחות העוסקות בדין זה. אם כן, מדוע כתב הרמב"ם שדוקא אם "נתן והקריב לוקה"? ונשאר בצריך עיון על דברי הרמב"ם.

אולם בספר לקוטי הלכות להגה"ק רבי ישראל מאיר הכהן – החפץ חיים זצוק"ל. העלה שדעת הרמב"ם לא מתחייב הכהן בנתינת שמו במנחה אלא משקריבה על גבי המזבח. ורק לענין פסלות המנחה היא נפסקת מיד משערב בה את השמן, וכן נראה מדברי הרמב"ם בעוד מקומות אחרים בהלכות פסולי המוקדשין (פרק י"א הלכה י'). ולפי זה מתיישבת לשון הגהב של הרמב"ם היטב. ודו"ק.

בסוד עבדיך

בבאור טעם אזהרת "לא ישים עליה שמו" על דרך הסוד ראה בספר "אמרת הצופה" שכתב שהשמן הבא בקרבן המנחה הרי הוא מרמז למאור העליון שהיא שכינתא עילאה השורה על מביא המנחה, ונרמז בקדש שתבת "שמן" בחלופי אתב"ש הוא שם "בי"ט", העולה בגימטריא שם אהי"ה.

ובהיות שהחוטא בחטאו הסיר מעליו את המאור העליון וסלק את השכינה הקדושה מעל פניו, על כן הזהירה התורה שלא יתן חוטא זה שמו במנחתו, כדי להורות ולהודיע שנסתלקו ממנו האורות העליונים הללו, ונסתלקה השכינה מעל פניו.

מצוה קכ"ו: שלא ליתן לבונה במנחת החוטא

כמו שכתוב:

"ולא יתן עליה לבנה" ויקרא ה', י"א.

לפשוטו של מקרא

מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה מִן הַתּוֹרָה עַל הַכֹּהֲנִים הַמְשֻׁרְתִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, בְּעֵת שֶׁיִּקְרִיבוּ קָרְבַּן חֲטָאת שֶׁל עֲנֵי הַבָּא מִן הַמְּנַחֲוֹת כַּנֶּזְכָּר לְעֵיל, שֶׁלֹּא יִתְּנוּ בְּקָרְבַּן לְבוֹנָה. וְזֶה לְמַרְוֵת שֶׁשְּׂאֵר הַמְּנַחֲוֹת כִּן טְעוּנוֹת קִמְץ לְבוֹנָה, בְּמִנְחַת הַחוּטָא אֲסָרָה הַתּוֹרָה לִיתֵן לְבוֹנָה כִּן מְבֹאֵר בַּמִּשְׁנָה בַּמִּנְחֹת (נ"ט) וּבַרְמַב"ם הַלְכוֹת מַעֲשֵׂה הַקְּרִבָּנוֹת (פֶּרֶק י"ב הַלְכָה ז') שֶׁכָּל הַמִּנְחֹת טְעוּנוֹת שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה מְלַבֵּד מִנְחַת חוּטָא וּמִנְחַת קִנְאוֹת.

וְאִם עָבַר הַכֹּהֵן וְנִתֵּן בְּמִנְחָה כְּזֹאת לְבוֹנָה, מְבֹאֵר בְּתַלְמוּד שֶׁאֲמַנָּם הַמְּנַחָה נִפְסְלָה, אוֹלָם עֲדִין בְּיָדוֹ לְתַקְנָה עַל יְדֵי שֶׁיִּלְקֹט הַלְבוֹנָה מִתּוֹכָהּ. וְרַק אִם הַקְּרִיבָה כְּמוֹת שֶׁהִיא עַל גְּבֵי הַמְּזִבְחַת הָרִי זֶה חֵיב מִלְּקוּת בַּמִּשְׁנָה שֶׁ. וּבַגְּמָרָא שֶׁם נִתְבָּרַר שֶׁרַק אִם נִתֵּן עֲלֶיהָ לְבוֹנָה שַׁחֲוָה שֶׁאֵין מִצִּיאוֹת לְהוֹצִיא אֶת כּוֹלָה הָרִי הַמִּנְחָה נִפְסְלָה לְעוֹלָמִים וְאֵין לָהּ תִּקְוָה. וְאִזְהָרָה זֹו הִנָּה אִזְהָרָה נִפְרָדֶת מֵאִזְהָרֵת "לֹא יִתֵּן עֲלֶיהָ שְׂמֹן" הַנִּזְכָּרֶת לְעֵיל, וְלוֹקָה עַל כָּל אַחַת מֵהֶן בְּפָנֵי עֲצָמָה.

וְאִם לֹא עָרַב אֶת הַלְבוֹנָה בְּמִנְחָה, אֲלֵא נִתְּנָה בְּתוֹף כְּלֵי וְהִנִּיחוֹ עַל גְּבֵי הַמְּנַחָה, אֵינוֹ עוֹבֵר בְּזֶה עַל אִזְהָרֵת "לֹא יִתֵּן עֲלֶיהָ לְבוֹנָה", וְהַמְּנַחָה לֹא נִפְסְלָה, כַּנֶּזְכָּר לְעֵיל גְּבֵי אִזְהָרֵת "לֹא יִשִּׂים עֲלֶיהָ שְׂמֹן" רָאָה כָּל זֹאת בַּרְמַב"ם שֶׁם.

רִמְזֵי הַפְּתוּב – זְהֵמַת הַחֲטָא

הַשְּׂמֹן וְהַלְבוֹנָה הֵנָּם סִמְמָנִים חֲשׂוּבִים וִיקָרִים בְּיִתְרָה, הַמְּפָאָרִים אֶת קָרְבַּן הַמְּנַחָה. הַמְּנַחָה לְכַשְׂעֲצָמָה לֹא אוֹתָם רְכִיבִים נִרְאִית מְאֹד דְּלָה וְעֵלּוּבָה, חֲסֵרֶת יָפִי וְנִטּוּלֶת רִיחַ. וְלֹא לְחֻנָּם מְנַעַה הַתּוֹרָה נִתְיַנֵּת סִמְמָנִים אֵלוֹ בְּמִנְחַת הַחוּטָא. לְלַמֶּדֶד, שֶׁאֲדָם שֶׁנִּתְלַכְלַךְ בְּחֲטָא, נִטְלָה מִמֶּנּוּ כָּל נֶזֶר וְעֻטְרָה, וְאֲבָד מִמֶּנּוּ כָּל חוֹן וְרִיחַ שֶׁל קִדְשֵׁהוּרָאָה בַּסֵּפֶר "עֵיר מִקְלָט" לְרַבִּי דוּד לִידָא זְצִ"ל שֶׁכָּתַב שֶׁהַשְּׂמֹן וְהַלְבוֹנָה מוֹרִים עַל הַגְּדוּלָה אֲשֶׁר בְּהֵם נִמְשָׁחִים הַמְלָכִים וְהַכֹּהֲנִים, וְכִן כָּפִי שְׂרוּאִים אֲנִי בַּחוּשׁ שֶׁהַשְּׂמֹן צָף וְעוֹלָה תְּמִיד כְּלִפֵּי מַעֲלָה, וְכָל זֶה אֵינוֹ שִׁיד בְּבַעַל הַעֲבִירָה.

בְּכָל אֶחָד וְאֶחָת מֵיִשְׂרָאֵל יֵשׁ שְׂנֵי כַּחוֹת הַמְּחַפְּרִים יַחַד: גּוֹף וְנִשְׂמָה. וְלְכָל אֶחָד מֵהַשְּׂנֵי יֵשׁ אֶת הַתָּאֵר וְהַמְּרָאָה שְׁלוֹ. יֵשׁ אֲדָם שְׂגוּפֵי חֶסֶן וְנָאָה, אֲדָם נִשְׂמָתוֹ מְכַעֲרֶת וְחֵלּוּשָׁה, וְיֵשׁ שְׂגוּפֵי מִדִּיף נִיחּוּחוֹת עֲרָבִים, אֲדָם נִשְׂמָתוֹ סְרוּחָה וְדוּחָה. הוּאֵיל וּבִשְׂעָה שֶׁמִּתְגַּאֵל אֲדָם בְּעֲבָרָה, מִיָּד נִדְבָקֶת בּוֹ זְהֵמַת הַחֲטָא וּמִפְסִידָה לוֹ אֶת צוּרְתוֹ וְאֶת צִלְמוֹ, עַד שֶׁמִּי שֶׁעֵינָיו קְדוּשׁוֹת וְזִכּוֹת רוּאָה וּמְזַהָה מִיָּד אֶת פְּגָמָיו וְאֶת עוֹנוֹתָיו עַל עֲצָמוֹתָיו וְכִמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל ל"ב, כ"ז) "וְתִהִי עוֹנוֹתָם עַל עֲצָמוֹתָם". וְכִן פִּירֵשׁ הַרְה"ק רַבִּי בְּרוּךְ מִמַּעַז'בוֹז' זִע"א אֶת מֵאִמֶר חו"ל (גִּיטִין ב' ע"ב) "בְּפָנֵי נִכְתָּב וּבְפָנֵי נִחְתָּם" שֶׁעַל פְּנֵי שֶׁל הָאָדָם נִכְתָּבִים וְנִחְתָּמִים כָּל עוֹנוֹתָיו.

יָפִי אֲמַתִּי שֶׁיֵּשׁ רַק אֲצֵל אֲדָם הַפְּרוּשׁ מִן הַחֲטָא. וְלָכֵן אֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל שֶׁכָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ חוֹן בְּיָדוֹ עֲשֵׂה אֶת הַחֲטָא וְהַמְּרָאָה שְׂמִים, שֶׁנֶּאֱמַר "וְחֶסֶד ה' מְעוֹלָם וְעַד עוֹלָם עַל יִרְאָיו" אֵימֶרֶת רַב פֶּפֶא בְּסוּכָה (מ"ט ע"ב). וְשִׁלְמָה הַמְּלַךְ אָמַר "לְעֲנֻיִם יִתֵּן חוֹן" מִשְׁלִי ג', ל"ד. , בְּהִלּוֹת שֶׁהָעֵנָּה מְחֻזָּק הוּא שֶׁלֹּא יִחְטָא, וְעַל כֵּן מְכַתֵּר הוּא בְּכַתֵּר הַחוֹן. וְכִפִּי שֶׁכְּנֶתֶה הַתּוֹרָה אֶת יוֹסֵף הַצַּדִּיק "יִפְהַ תָּאֵר וְיִפְהַ מְרָאָה" בְּרֵאשִׁית ל"ט, ו'. , שֶׁיִּפְּלוּ הָרוּחָנִי הוּא זֶה שֶׁהַשְּׂפִיעַ גַּם עַל יָפִיו הַגְּשָׁמִירָאָה בְּפִירוּשׁ רַשִׁי ז"ל שֶׁם. . וְכָל מִי שֶׁחֲכָמָה וְהִשְׁפֵּל בּוֹ פְּנֵי מְאִירוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "חֲכָמַת אֲדָם תָּאִיר פְּנָיו" קֵהֶלֶת ח',

א'. וראה בפירוש המהר"י"ץ שם. . וכפי שידוע לידועי חכמת הנסתר שבמצחו של האדם נתן להפיר בקל מעשיו וחסדאיראה למהרח"ו ז"ל בשער רוח הקודש (דרוש א', ב') מה שכתב מרבינו האריז"ל כי הרשעים קליפת החושך מכסה את נפשם ורוחם, ולכן אין עורם מאיר. וזוהי פנימיות הפסוק (משלי כ"ד) "נייר רשעים ידעך" – נייר ראשי תיבות נפש ריח, שהללו דועכים וכבויים אצל הרשע מחמת מעשיו הרעים. ועוד כתב שם באורך מענין חכמת הפרצוף, וכבוד אלקים הסתר דבר. .

גם ריחו של האדם מעיד על דרגתו הרוחנית, כמו שכתוב במלך המש"ח "והריחו בריחו בריאת ה' ישעיה י"א, ג'. ומהרה"ק רבי שמואל מקמינקא זיע"א מובא שהרהורי עבירה יש להם אחיזה בריח החוטם, וכפי שדרשו חז"ל על הפסוק "לא תנאף" – לא תהנה אף. והרה"ק מברדיטשוב זיע"א היה אומר שבהריחו ריח הטבק היה מבריה הרהורי זימה מאנשים רבים. , שבריחו של האדם נתן להפיר את חטאיו. כי משעה שעובר אדם עברה נדבקה בו זממה נוראה המדיפה ממנו ריח רע הנפר למי שיראת ה' היא אוצרו, ומי שתורה וקדשה בו זכה שידבק בו ריח גן עדן והכל מבקשים להסתופף בצלו ובקורתוראה מה שכתב המהרח"ו ז"ל בשער רוח הקודש (שם) שגם בהריח האדם את הבשמים יוכל להכיר איה מקום נשמתו ועוד דברים, ע"ש. .

לו היה האדם מבין משמעותה של עברה, ואת השלכות שיש לה על בעליה, היה חרד ונרא עד מאד שלא קשלה. אין לה יותר שכל ומאוס מאדם האדוק בעברה, עד שאפלו הבהמות והחיות מרגישות בסרחונו וסולדות ומתרחקות ממנו, כפי שמובא בספרים הקדושים שכלבים הנובחים על האדם פעמים שזה מחמת העברות והגאונהשכן בשירה אומרים הכלבים "בואו נשתחוה ונכרעה", מה שמסמל על שפלות של הכלבים כלפי הבורא. ולכן בשעה שרואים הם אדם בעל גאוה נובחים עליו. ולכן ישנה סגולה לאדם שמתירא מכלב נובח שירד על ברכיו, והטעם הוא הואיל ובכך מראה הכנעה וממילא הכלב ינוח מועפו. וראה בספר "מלבוש לשבת ויו"ט" (פרשת וישב). שבו, לכן נובחים וצועקים לעברו. פיון שאדם העובר עברה אינו אותו אדם עם עברה, אלא בריה חדשה לגמרי, ישות חדשה בעולם.

על הגאון מוילנא צדיק"ל מספר שהיה יוצא מפעם לפעם לגלות לכפרת עוונותיו (אילו עוונות...), וזה מבלי לגלות את זהותו אלא אם כן היה צורך של ממש. ובאחת מגליותיו הגיע לעיר ברלין שהיתה באותם ימים מרכז גדול לתורה ולחכמה, אלא שרוח המשפילים החלה לפעם שם ונסתה לקעקע את מורשת ישראל. ואחד מראשי המשפילים שהיה גם כן רופא בעל שם ערך בדיקות בגופות מתים והוכיח שישנה חלילה טעות בקבלת חז"ל שבגוף האדם ישנם שס"ה גידים, בהיות שהוא מצא בשני גופות שיש בהן רק שס"ד גידים. חכמי העיר השיבו מצדם שדברי חז"ל אינם צריכים ראיות וכנראה שהמדע טועה, אולם תשובות מעין אלו לא ספקו את הכופרים ונוצרה אורה עגומה ואפופה על היהודים.

הגאון בראותו את כל זאת, חשף את זהותו ובקש לבחון את הגופות. ומשראה את מקום הגידים החסרים, בקש לקחת ולחקר אחר שתי הגופות הללו אם היה האחד בעל תאנות נאוף גדול והשני בעל גאונה גדול, ואכן כך נמצא. והסביר הגאון צ"ל שמחמת שהרבו ודשו באותן העברות, לכן אבדו מהם אותם גידים השכימים אליהם. ונעשה רעש וקדוש שם שמים גדול מהדבר. הא למדת, עד כמה גדולה היא השפעת עברה גם על מציאות גופו של האדם.

דוד המלך ע"ה אומר בתהלים: "בור כרה ויחפרהו ויפל בשחת ופעל"תהלים ז', ט"ז. . מה הכוונה? אלא אדם עובר עברה וחושב טוב, נגמר, עשיתי, מכאן והלאה דף חדש. אבל טעות בידו! כרית בור, ודע שהבור הזה מחכה להזדמנות שתפול בו ותנזק. יש בור גדול, יש בור קטן, אבל להנזק ממנו אתה תנזק ויהי מה. כי מיום שנבראו שמים וארץ לא היה אדם שעבר עברה והרויח ממנה, שיצא שמת ממנה. זה רק ענין של זמן עד שיתחרט על הרגע בו החליט

לְעִשׂוֹתָהּ. וְיִוְתָר מְזָה כּוֹתֵב בְּעַל הַ"זֵּהב שְׁבֵא" שֶׁבְּשָׂעָה שְׁעוֹבֵר אָדָם עֲבָרָה, לֹא דִי בְּכָד שְׁלֹקָה עֲלֶיהָ בְּיִסְוִרִין קִשִּׁים וּמְרִים, אֶלָּא מִיָּד נַעֲשֶׂה שִׁיָּד לְסִטְרָא אַחְרָא שְׁבָאָה וּמְסַמָּאת אֶת עֵינָיו וּמְטַעָה אוֹתוֹ בְּדַרְכּוֹ וּמְפִילָה אוֹתוֹ לְמִקּוֹמוֹת שְׁפָלִים וְנִדְחִים בְּיִוְתָר, וְהַכֵּל מִפֶּחַ הַעֲבָרָה שְׁעֵבֵר וְנָפַל בָּהּ.

לְפִיכָד מְנַעָה הַתּוֹרָה אֶת הַחוּטָא מִלְתֵּן בְּמִנְחָתוֹ שְׁמֹן וּלְבוֹנָה, לְרַמֵּז לוֹ שֶׁבְּעַל עֲבָרָה אֵינוֹ רָאוּי לְשׁוּם כְּבוֹד וְהַעֲרָכָה, וְלִשׁוּם נֶזֶר וְעֲטָרָה, וְגַם מֵה שֶׁכֶּבֶר הָיָה בְּיָדוֹ קְרוֹב לְוִדְאֵי שְׁיִטְלוּ מִמֶּנּוּכְמוֹ שֶׁאִמְרוּ חֲז"ל (פְּסִחִים ס"ו ע"ב): עַל הַמְתִּייהָר וְעַל הַמְתַּגָּאָה שֶׁאִם נִבְיָא הוּא נִבּוֹאוֹתוֹ מִסְתַּלְקַת מִמֶּנּוּ, וְאִם חֲכָם הוּא חֲכַמְתּוֹ מִסְתַּלְקַת מִמֶּנּוּ. כִּי כְבוֹד חֲכָמִים וְנִחְלוּמִשְׁלֵי ג', ל"ה. , וְלִהְנַחִיל אוֹהֲבֵי יֵשׁ וְאוֹצְרוֹתֵיהֶם אֲמַלְאֵמִשְׁלֵי ח', כ"א. , וּבְיָד הָאָדָם הָאֶפְשָׁרוֹת לְלָכֵת בְּדַרְכֵי יִשְׂרָאֵל אוֹ חֲלִילָה בְּדַרְכֵי מוֹת, וְהַבּוֹחֵר יִבְחַר.

דְּרוֹשׁ וְחֲדוּשׁ

בְּמִשְׁנֵה נְאֻמֵּר שֶׁהַנּוֹתָן בְּמִנְחַת הַחוּטָא שְׁמֹן וּלְבוֹנָה – הָרִי זֶה חֲזָב עַל הַשְּׁמֹן בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, וְעַל הַלְּבוֹנָה בְּפָנֵי עֲצָמָהּ.

וְכִתְבוּ הַתּוֹסְפוֹת בְּשֵׁם רַבֵּנוּ תַּם רָאָה תּוֹסְפוֹת (מִנְחוֹת ס' ע"א) ד"ה "יִכּוּל". , שֶׁכֵּל זֶה דְּוִקָא כְּשֶׁנִּתֵּן הַכֶּהֵן אֶת שְׁנֵיהֶם בְּשִׁנְיָהּ מִנְחוֹת נִפְרָדוֹת: בְּאַחַת שְׁמֹן, וּבְאַחַת לְבוֹנָה. אֲבָל אִם נִתֵּן בְּמִנְחָה אַחַת גַּם שְׁמֹן וְגַם לְבוֹנָה - אֵינוֹ חֲזָב אֶלָּא מִשׁוּם הָרֵאשׁוֹן מֵהֶם שֶׁנִּתְּנוּ בְּלֶבֶד, שֶׁכֵּן מִשְׁנֵתָן אֶת הָרֵאשׁוֹן מִיָּד נִפְסְלָה הַמִּנְחָה, וּמִמִּילָא הַשְּׁנִי שֶׁנִּתְּנוּ לֹא נִחְשָׁב לְנִתְיָנָה עַל מִנְחָה כְּשֶׁרָה וְלָכֵן פְּטוּר עָלָיו.

אוּלָּם רַש"י ז"ל כְּתֵב שֶׁאֶפְלוּ נִתְּנוּ שְׁנֵיהֶם בְּמִנְחָה אַחַת חֲזָב שְׁנֵים, וְכֵן נִרְאָה מִלְּשׁוֹן הַרְמְב"ם ז"ל בְּהַלְכוּתוֹ שֶׁכְּתֵב "נִתְּנוּ וְהַקְרִיב לֹקָה עַל הַשְּׁמֹן בְּפָנֵי עֲצָמוֹ וְעַל הַלְּבוֹנָה בְּפָנֵי עֲצָמָה" מִשְׁמַע שֶׁחֲזָב שְׁנֵי לְאוּרֵי אֶפְלוּ בְּאֶפְסוֹ שֶׁנִּתְּנוּ אֶת שְׁנֵיהֶם בְּמִנְחָה אַחַת וְכֵן תִּמָּה בַּעַל הַ"מִּשְׁנָה לְמַלְכָּ" עַל דְּבַרֵי רַבֵּנוּ תַּם וְנִשְׂאָר בְּצִדֵּי עֵינֵי עַל דְּבַרֵי. וְלַעֲנִיד נִרְאָה לֹמֵר שִׁיְסוּד מִחֲלוּקַתֶּם תְּלוּי בְּמִחְלוּקַת הַרֵאשׁוֹנִים שֶׁהִבְאֵנוּ לַעֲלֵל (מִצּוּחַ קַכ"ד בַּחֲלֵק "דְּרוֹשׁ וְחִידוּשׁ") הָאִם חֵיב הֵלָא הוּא בְּנִתְיָנָה אוֹ בְּהַקְרֵבָה: שְׁלֹדַעַת הַרְמַב"ם אֵין חֵיב עַל הַנְּתִינָה עֲצָמָה אִלָּא בְּהַקְרֵבָה. וְאִם כֵּן שְׁפִיר יִתְחַיֵּב עַל שְׁנֵיהֶם שֶׁכֵּן בְּשַׁעַת הַהַקְרֵבָה שֶׁהִיא הַעֵיקֵר שְׁנֵיהֶם נִמְצָאִים בְּמִנְחָה (דְּאֵלֵת"ה אִם כֵּן מְדוּעַ יִתְחַיֵּב לְהַרְמַב"ם אִף עַל הָרֵאשׁוֹן שֶׁנִּתְּנוּ? וְהָרִי עוֹד בְּטֵרַם שֶׁהַקְרִיב כִּבֵּר נִפְסְלָה הַמִּנְחָה? אִלָּא בַּעַל כְּרַחֵךְ שֶׁלְהַרְמַב"ם לֹא גִרַע שֶׁהַמִּנְחָה נִפְסְלָה, כִּי עֵיקֵר הַקְפִּידָה הֵינָה עַל הַהַקְרֵבָה וְלֹא עַל הַנְּתִינָה). אוּלָּם רַבֵּנוּ תַּם סוֹבֵר שֶׁהַחֵיב הוֹלֵךְ עַל שַׁעַת הַנְּתִינָה, וּמִמִּילָא בְּשַׁעַת שֶׁנִּתְּנוּ אֶת הָרֵאשׁוֹן מִיָּד נִפְסְלָה הַמִּנְחָה וְחֵיב עָלֶיהָ, וּמִמִּילָא לֹא שִׁיךְ לְהַתְחַיֵּב גַּם עַל הַנְּתִינָה הַשְּׁנִי, בְּהִיּוֹת שְׁבִנְתִּינָה עַל מִנְחָה פְּסוּלָה לֹא חֵיבָה הַתּוֹרָה. וְלַדַּעַת רַש"י ז"ל עַל אִף שֶׁכֵּבֵר בְּנִתְיָנָה מִתְחַיֵּב, מִכֵּל מִקּוּם יִסְבּוֹר שְׁחֵיב עַל שְׁנֵיהֶם בְּהִיּוֹת שְׁסוּף סוּף נִתְּנוּ שְׁנֵיהֶם בְּמִנְחָה. כְּנִלְעִיד. .

בְּסוּד עֲבָדִיד

בבאור ענין "ולא יתן עליה לבנה" על דרך הסוד ראה בספר "עיני העדה" לרבי אליהו הכהן
האיתמרי זיע"א שהביא פרשת בא, על הפסוק "ולא יתן" ששילשה מקומות בתורה נזכרו המלים
"ולא יתן": "ולא יתן המשחית" שמות י"ב, כ"ג. , "ולא יתן עליה לבנה" ויקרא ה', י"א. , "ולא
יתן עליו לבנה" במדבר ה', ט"ו. .

וענינו להורות לעם ישראל כי הקב"ה הוא שומר דלתות ישראל, ולא יתן למשחית להכניס
אל בתי ישראל לנגף, ועל פן אין להם לישראל ללכת בחקות הגויים המבריחים את המזיקים
מבתיהם על ידי הקטרת הלבונה בביתם כפי שנהוג בקרב עובדי האלילים, אלא שומר פתאים
ה' ולה' הישועה. וכפל הכתוב את אזהרת "ולא יתן" שתי פעמים: אחת בלשון זכר - כנגד
סמא"ל הזכר, ואחת בלשון נקבה - כנגד לילי"ת בת זוגו.

מצוה קכ"ז: דין המועל בהקדש

כמו שכתוב:

"נפש כי תמעל מעל... והביא את אשמו... ואת אשר
חטא מן הקדש ישלם ואת חמישתו יוסף עליו" ויקרא ה',

ט"ו - ט"ז.

לפשוטו של מקרא

כל ישראל מזהרים שלא למעל בקדשי שמים, דהינו שלא ליהנות מן ההקדש המיעד למזבח
או לבית המקדש או לפנהינים. וכל הנהנה מדבר מקדשי ה' בשוה פרוטה הרי זה מעלכו מפורש
בתורה (דברים י"ב, ז'): "לא תוכל לאכול" וכו'. ואי"ה במצוות תמ"ב - תמ"ט יבוארו פרטי הדברים ודיניהם
ומקורותם. ומצות עשה מן התורה על כל איש או אשה מישראל שמעל בשגגה בקדשי שמים
להביא קרבן מעילה שהוא איל בשוי של שני סלעים, ולשלם את אשמו דהינו כפי מה שנהנה
בתוספת חמש. והחמש הזה הוא אחד חלקי ארבע מהקרבן, כך שיחמד עמו יהיו חמש

חלקים וכאמור דין זה אינו אלא במועל בשוגג, אבל המועל במזיד הרי זה לוקה ומשלם את הקרן בלבד. וראה כל זה ועוד ברמב"ם הלכות מעילה (פרק א').

למדו חכמינו ז"ל ב**תלמוד** שתשלום הקרן והבאת הקרן הם המעכבים את כפרתו, אולם הוספת החמש למרות שהיא מצות עשה עם כל זאת אינה מעכבת את הכפרה כן מבואר בסוף בבא קמא (ק"א ע"א) ממה שכתוב "באיל האשם" – האיל (קרן) והאשם (קרן) מעכבים, ואין החומש מעכב. וכן למדו שהמקריב את קרבו מעילתו תחלה ולאחר מכן מביא את תשלום אשמו לא יצא, אלא עליו לשלם את חובו תחלה ורק לאחר מכן להקריב את קרבנו בגמרא (שם), וכן פסק ברמב"ם (שם הלכה ה'). וראה בהשגות הראב"ד מה שתמה על דברי הרמב"ם ובמהרי"י קורקוס מה שיישבו בטו"ד, והובאו דבריו בכסף משנה שם.

עוד נתבאר ב**תלמוד** שדוקא המועל ודאי חייב בקרבו ובתשלומים, אבל המסתפק בעצמו אם מעל בקדשי שמים או לא מעל הרי זה פטור הן מן הקרבו והן מהתשלומים מחלוקת רבי עקיבא וחכמים במשנה בכריתות (כ"ב ע"א), ונפסק כחכמים שפטור לגמרי. והמתחייב בקרבו זה בזמן שפית המקדש קיים ואינו מביאו הרי זה בטל מצות עשה מן התורה.

רמז הפתוב – קרן נאמנות

צוויים רבים צותה אותנו התורה הקדושה, חלקם בקיום ועשה, וחלקם באל תעשה, אולם כאן התורה מצוה לאדם שכבר מעל בקדשי ה' והשתמש או נטל דבר שלא ברשות הבורא שישבינו בתוספת חמש ממנו, ובכך ינקה מאותו העוון וישוב הכל למקומו. ולכאורה מה הריוחה התורה בצווי זה? אם לכפר לו על העוון – הרי יש את הקרבו אותו מחייב הוא להביא לכפרתו, ואם כן למה עליו גם להוסיף משהו על מה שמעל?

ומה שנתראה בסייעתא דשמיא הוא שאדם שמעל ובגד באמונו הזולת, ועבר על דברו ועשה לו דבר שאינו כהגון, לא יוכל לבקש את סליחתו ולהביע את חרطתו ובזה להחזיר את המצב לקדמותו. שהרי סוף סוף רחוק ופרוד נעשה כאן, והקשר שביניהם נתרוּפף, ומעתה בנקל לו לשוב על טעותו ולמעול בו בשנית. ובמשל למסמר התקוע בקיר, ובא אחד והוציאו – אם ישוב להכניס את אותו המסמר לאותו המקום ברור לכלנו שיהא רוּפף וחלש במקומו, ולא ירחק היום עד שיפיל המסמר מעצמו. כיון שבעת הוצאתו נוצר פער ורוח בין המסמר לחר. אם כן מהי תקנתו? שיקח מסמר גדול יותר וינעץ במקום, וזה ודאי יתקע בתזקה ולא יצא בשנית אלא בכח גדול. כך באשר מעל אדם בקדשים, ונהנה באסור מפלי המקדש, גם אם יתחרט על כך ויכפר בקרבו עדין בנקל יוכל לשוב לסורו. לכן הצדק שיחזיר יתר על מה שנטל ונהנה, ובזה יתקן את הקשר וההערכה שלו כלפי הקדשים, ומכאן והלאה יוכל לעמד איתן ולא לשוב עוד על אותו המעשה.

חכמינו ז"ל למדונו את הכלל "שנה ופרש קשה מכלם" פסחים (מ"ט ע"ב). וראה בפירוש רש"י ז"ל שם שפירש בדרך קצת שונה. ולכאורה למה? מדוע? הרי ההגיון אומר להפך: שסוף סוף יש לו

יסודות טובים, וזכרונות נעימים, ומסתבר הדבר שעוד ישוב ביום מן הימים אל צור מחצבתו? אם כן מדוע כל כך התנאשו רבותינו מזה שהיה קרוב לה' ונתרחק? אלא גם זה מהטעם האמור, שמאחר שכבר נתרחק פעם אחת – מכאן והלאה לא יקשה בעיניו הדבר להתרחק בשנית, וגם אם ישוב – לא נראה שיחזיק הדבר לזמן רב. לכן גם כן הזירונו שפיון שעבר אדם עברה ושנה בה מכאן והלאה נעשית לו כהתראמת רב הונא ביומא (פ"ו ע"ב). – כיון שכבר התרגל לעבר ולשוב ממנה, ורגש החרטה והמצפון קהה בלבו, עד שנראה בעיניו כאלו זה בסדר שוב לעבר, ואין דבר המעפבו מלחטא. ומכאן יצאה הצהרת התנא: **כל האומר אחטא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה** משנה ביומא (פ"ה ע"ב). – כיון שבטורם שחטאת עוד היתה בה היראה מן החטא, רק האמנת שמייד לאחר מכן תשוב, אך ברגע שיצאת ממחצת הבורא כבר "נשתחרר הלחץ" מלבד, ונקל בידך להמשיך ולצאת עוד ועוד, לרדת מדחי אל דחי.

במצוה זו העניקה לנו התורה את הפתרון למי שכבר שנה ופרש, לזה שעבר ושנה, לאחד שהרגש והמצפון דהה ונעלם מלבו. הכיצד יבסס את תשובתו? מה יעשה בכל זאת כדי שתתקיים חזרתו? אז כמו שבמשל המסמר עליו לקחת מסמר גדול יותר מהראשון, כך על זה האדם יהיה להוסיף על הקדש שהיה בתחלה, ולטמן את עצמו עמוק יותר בתורה ובמצוותיה, להוסיף מחל על הקדש ולהרחיב את גבולות הקדשה, וכך הקשר הגדול והחדש שירקם לו עם בורא עולם יוכל בע"ה לעמד ולהתקיים לאורך זמן.

כך הוא הדבר גם בין בני אדם. ישנו רגש עדין ועמק הנמצא בתוככי האדם הנקרא "אמון". זהו הרגש שהאדם שומרו למקרים מיחדים, ולאנשים בודדים שהוכיחו את עצמם ורכשו ממנו את אמונו בדמים מרבים. אדם שנותן אמון בחברו – כמוהו כמי שהפקיד את נשמתו בידי אותו נאמן, ובידו לעשות בו ככל אשר יעלה בדעתו, ולכן לא ממהר אדם ליתן אמון בזולתו אלא לאחר שנסהו כמה פעמים. ממילא, אם מעל אדם באמונו של חברו – לא יוכל לשוב ולקבלו הימנו כבתחלה. מכאן והלאה כבר יהיה הכל שונה. תמיד יחשד בו, לעולם יחשש ממנו, ואם בכל זאת יחפץ הלה לשוב ולרכוש את אמונו – יצטרך להוכיח את עצמו בדברים גדולים ומשמעותיים בהרבה יותר.

מבין כל הנבראים בחר הקדוש ברוך הוא באדם שישימש לו לשליח, למתנדב ולמוסר התורה – **משנה רבנו ע"ה**. ובנדאי הבחורות של משה רבנו לתפקיד זה היתה כרוכה בסבות רבות, כגון מדותיו הנאצלות ומסירותו המפלאה, אולם את עקר סבת הבחירתו גלנו הבורא ברוך הוא באמרו: **"בכל ביתי נאמן הוא"** במדבר י"ב, ז'. בו אני בוטח, עליו אני סומך, ונאמנותו כלפי היא זו שהכריעה את הפך, והעניקה לו את תואר **"איש האלקים"**, ולא שום דבר אחר. מה ששוב מלמדנו כמה חשובה היא מדת הנאמנות בעיני בורא העולם.

גם **ההלכה** מניחסת משקל נכבד למשג "נאמנות". שסתם אדם האמינה בו התורה בדבר אסור על פי הכלל (גיטין ב' ע"ב) ש"עד אחד נאמן באיסורין", וראה שלחן ערוך יורה דעה (סימן קכ"ז) מהם התנאים לנאמנותו. , ועל פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר דברים י"ט, ט"ו. וראה דיניהם בשלחן ערוך חושן משפט הלכות עדות. , והאשה נאמנת על ספירת ימי טהרתה ועל טבילתה כן דרשו בתלמוד (כתובות ע"ב ע"א) מהפסוק (ויקרא ט"ו, כ"ח) "וספרה לה שבעת ימים" – לה לעצמה. , אולם באם נתפס אדם מאלו משקר ומועל בנאמנותו – מייד אבד את כח נאמנותו, ולא נאמן לו בדבריו אלא על ידי שיוכיח את חרטתו ואת נאמנותו יותר מהרגיל, בתשובה גמורה ובשנוי המעשים לפנים

משורת הדין, או שגיבא הוכחות מוצקות וברורות לדבריו, כמבאר בשלחן ערוך ובספרי ההלכההא שלחן ערוך חושן משפט (סימן ל"ד) ויורה דעה (סימן קפ"ה) ובאחרונים.

והנה אחרי הודיע אלקים אותנו את כל זאת, נמצאנו למדים שפדאי לו לאדם לחשב היטב בטורם מועיל הוא בקדשי שמים, שהרי הקדוש ברוך הוא הפקיד בידינו את הדבר היקר לו מכל – זו התורה הקדושה ומצוותיה, אז כמה עלינו להזהר שלא למעל בתפקידנו זה ולשמרה מכל משמר, כי די במעילה אחת וכבר אבדה נאמנותנו כלפי הבוראוכפי שאמר בר קפרא (מדרש רבה דברים ד', ד'): אמר הקב"ה לאדם נרי (התורה) בידך ונרד (הנפש) בידי, אם אתה משמר את נרי אני משמר את נרד, ואם אתה מכבה את נרי אני מכבה את נרד. . . . וכן הוא הדבר גם בקדשי האדם – שיש לאדם להזהר ולהשמר שלא למעל באמון של חברו, ולא לנצל את האמון שנתן בו לרעת זולתו, כוון שאם יאבדנו יהיה לו קשה מאד לשוב ולרפוש את אמונו מחדש, מה שידרש ממנו רבות ונצורות.

דרוש וחדוש

בספר "תקנת עזרא" לרבי עזרא אלטשולר זצ"ל, בביאורו על היד החזקה להרמב"ם הלכות מעילה (פרק א' הלכה ג'). דן במקרה שאדם נהנה מדבר הקדש שיש לו אחריות, כגון אדם שהקדיש קרבו והתחייב באחריותו שבאם יאבד או ימות יביא קרבו חדש, ולאחר מכן בא אחד ואכל את הקרבו שהקדש, וחזר בעליו והקדיש קרבו חדש – האם בכל זאת יתחייב המועיל קרבו מעילה ותשלום בתוספת חמש, או שמא מכיון שבפעל ההקדש לא הפסיד מאומה ממילא לא יחולו עליו חיובים אלו?

וכתב לחלק בין דבר הקדוש בקדשת הגוף, לבין דבר הקדוש בקדשת דמים: שבדבר הקדוש בקדשת הגוף ממש, כגון המקדיש קרבו מסים לבית המקדש והתחייב באחריותו, ובא אחד והפסידו, הרי שהמשתמש בו מעל בהקדש למרות שלא הפסידו דבר, וממילא על אף שיש אחריות לקרבו בכל זאת הרי זה מעל, וחייב קרבו מעילה ותשלומים וחמש.

אולם בדבר הקדוש בקדשת דמים בלבד, כגון המתחייב סך מסים לבית המקדש ומסרו, ובא אחד והפסידו, שהדין הוא שאין במעות אלו דין מעילה אלא אם כן נפסדו ונחסרו, אזי באפו שפנה שיש אחריות לדבר ויש מי שישלם להקדש ממילא לא נחשב שהפסידו להקדש, ולכן לא נחשב שמעל בהקדש, וממילא פטור מקרבו ומחמש, רק את הקרן יהיה חייב לשלם לבעליםעיון שם שכתב כן גם בשם שו"ת עונג יום טוב (סימן כ"ו).

בסוד עבדיך

בבאור ענין תשלומי החמש על מעילה בקדשים על דרך הסוד ראה בספר "אמרת הצרופה" בבאורו על מצוה זו. שכתב שעקר תועלת עבודת המשכן ומעשה הקרבנות הנזה לתקן את חטאו של אדם הראשון. ומטעם זה נתנו שבועת ימי המלוואים כנגד שבועת ימי הבריאה, ודוקא הכהן שהיה המבחר שבנבראים ושרשו הוא מסטרא דחסד (ממדת החסד) הוא זה הראוי לעסק בקדשים הללו ולאכל מן הקדש, ואלו זר האוכל מן הקדש הרי זה מגביר את חטא אדם הראשון וממשיכו.

והנה במעשה חטא אדם הראשון כתב רבי שמעון בר יוחאי זיע"א בזהר הקדוש בתקוני הזוהר סוף תיקון י"ט. עיין שם באורד. שנקסרו אותיות י"ו משם הו"ו"ה ברוך הוא, ונותרו אותיות ה"ה. ולאחר מכן בחטא העגל נסתלקה גם כן ה' הראשונה, ונותרה ה' האחרונה יחידה ובודדה. ולכן המועל בקדש נחשב לו שפגם באות ה' האחרונה משם הו"ו"ה, ולכן תקונו הוא להביא למקדש חמש שהוא כנגד אות ה' משם הו"ו"ה ברוך הוא שעתה נחסר ונפגם במעילתו.

מצוה קכ"ח: קרבן אשם תלוי

כמו שכתוב:

"וְאִם נִפְשׁ כִּי תִחַטָּא... וְאָשָׁם וְנִשָּׂא עֹוֹנוֹ וְהִבִּיא אֵיל תַּמִּים מִן הַצֹּאן בְּעֶרְכָּךְ לְאָשָׁם אֶל הַכֹּהֵן וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל שְׂגֵיתוֹ אֲשֶׁר שָׁגַג וְהוּא לֹא יָדַע... אָשָׁם לְה' וַיִּקְרָא ה', י"ז – י"ט."

לפשוטו של מקרא

כבר נתבאר לעיל שאיש או אשה מישראל שעבר במזיד על עבירות מסוימות הרי זה חייב כרת מן השמים. ואם חטא באחת מהן בשגגה הרי זה חייב קרבן חטאת וראה מצוה קכ"א. ומצות עשה מן התורה שבאם נסתפק אדם אם חטא באחד מהחטאים הללו אזי עליו להביא

למקדש קרבן הבא על הספק הנקרא "אשם תלוי" והוא איל תמים. וקרבן זה מכפר לו על הספק, ותולה לו עד שפאם יודע לו שאכן חטא אָזי יביא חטאתו כריתות (כ"ה ע"א) ורמב"ם הלכות שגגות (פרק ח' הלכה א').

בתלמוד מבאר שלא מתחייב אדם בקרבן אשם תלוי אלא באפן שהיה שם אסור קבוע, דהינו שוודאי היה בפניו דבר אסור רק נסתפק לו אם באמת עשאו או לא. כגון שהיו לפניו שתי חתיכות של בהמה: אחת שמן (המתר) ואחת חלב (האסור), ואכל אחת מהן והשנייה אבדה, ומספק בעצמו איזו מהן אכל. וכן אם הייתה חתיכת חלב ודאי ואכלה, אלא שנסתפק אם היה בה שעור פגית או לא. וכן אם היו אשתו ואחותו בפית ובעל אחת מהן ואינו יודע את מי. בכל אלו הרי זה חייב קרבן אשם תלוי. אולם אם הייתה רק חתיכה אחת ואכלה, ונסתפק אם הייתה של חלב או של שמן - אזי אינו חייב קרבן אשם תלוי בהיות שלא היה שם אסור קבוע כריתות (י"ז - י"ח) ורמב"ם שם (הלכה ב').

והמתחייב בקרבן זה בזמן שבית המקדש קיים ועובר ואינו מביאו הרי זה בטל מצות עשה מן התורה. ויתר פְּרָטִי הדינים והאפנים בהם יתחייב ויפטר מקרבן הרי הם מבארים בַּרְמְב"ם ז"ל בהלכות תורה הלכות שגגות פרק ח'.

רִמּוֹז הַפְּתוּב – בְּלִי שׁוּם סִפֵּק

קרבן אשם תלוי הוא קרבן הבא על הספק, מה שיכול ללמד אותנו כיצד התורה מתחשבת לספקות. ישנם בני אדם הטועים לחשב שכל שאינו ודאי אסור – הרי הוא מתר, ואם אין אפשרות להוכיח את האסור בדבר – הרי זה מתר גמור. אולם מחיוב הבאת קרבן אשם תלוי אנו למדים שגם הספק הוא סוג של חטא ופגם, ועל האדם לכפר עליו ולתקנו, מה שאומר שכל שאינו ודאי מתר – הרי הוא אסור, והבא להתירו עליו החיוב להביא ראיה להתירו ואין כוונתנו מהחיבת ההלכתי גרידא, שבו כבר דנו חכמי התלמוד, אלא המדובר כאן הוא מן החיבת המוסרי ההשקפתי שבנושא, וכדלקמן.

יתר על כן: בתורת כהנים מבאר שקרבן חטאת הבא על הנדאי ערכו סלע, ואלו קרבן אשם תלוי הבא על הספק ערכו שני סלעים, שהתורה החמירה בספק עברה יותר מבודאי עברה, כדי שלא יבוא אדם להקל על עצמו במקום הספק ולחפש לעצמו כל מיני היתרים מפקפקים. וכך כתב רבנו יונה ז"ל שזוהי עקר היראה להזהר מן הספקות, שהיא מעידה על האדם שמעשיו אינם על דרך ההרגל אלא מתוך יראת חטא אמתית ראה בפירושו עמ"ס ברכות (ריש פרק א' בד"ה "והא"). ושם הביא על פי התלמוד שערך החטאת הוא אחד חלקי ארבעים ושמונה מהאשם. ע"ש. וכן הביא הרמ"א ז"ל בהגהותיו על השלחן ערוך סימן תר"ג בהגהה. שעל ספק עברה יש לאדם להתעבב יותר בתשובתו, מה שמלמדנו איזה ערך וחשיבות יש לספקות וכיצד עלינו להתניח עליהן.

מטעם זה צונו חכמינו ז"ל "הסתלק מן הספק" אמרת רבן גמליאל באבות (פרק א' משנה ט"ז). שפשאדם עושה דבר ויודע שהוא אסור – מצפוננו מנסרו ואינו מניחו על כך, ועוד יבוא היום

ויתחרט ויצטער עליו ויבקש לתקנו. אולם העושה דבר שלא בטוח שהוא אסור – מפעם לפעם רק תתחזק בלבו ההרגשה שהדבר הנו מתר, ותרחק ממנו החרטה והתשובה. ולכן נצטוינו להסתלק מן הספק ולא לעמד בקרבתו בכלל, שפא יפל אדם ברשתו ואחריתו עדי אובד.

והאמת היא שפך היא דרכו של היצר הרע בפעיה שבא להחטיא את האדם בעברה, אינו מיעץ לו מיד לעבר על עברה מחלטת, אלא מתחיל להעלות בלבו כל מיני ספקות וצדדים להקל: אולי יש מתירים, ואולי פרגע לה זה בגדר "צדד" ו"פקוח נפש", ואולי בכלל אין דין ואין דין חלילה, וכך הולכים הספקות ומתגברים בלבו עד שמשכנעו לפול בעברה. וכל כך גדול כחו של היצר להכניס בלב האדם ספק עד שאפלו על דבר שאסורו ברור באחותו שאסורה לו יכול הוא למצא סבות וסברות להתירו. ואמרנו פעם בס"ד שזהו פרוש מאמר חז"ל "אין אדם עובר עברה אל אם כן נכנסת בו רוח שטות" אמרת ריש לקיש במסכת סוטה (גי ע"א). – דהינו שאומר הוא על כל דבר "זה רוח, אור, שטיות, אין בזה בעיה". אחד שאינו לוקח דברים ברצינות ואינו משים את לבו לחוש למעשיו, זהו הדבר הגורם לכל העברות בלן.

חכמינו ז"ל דורשים את הפסוק "ונגע לא יקרב באהלך" תהלים צ"א, י. – שלא תמצא אשתך ספק נדה בפעיה שאתה בא מן הדרך ברכות (נ"ה ע"ב). . ובאר רש"י ז"ל במקום שבפעיה שאדם מוצא את אשתו ודאי נדה – מבין הוא שהיא אסורה ומשלים עם המציאות, וממילא אין סכנה גדולה בדבר. אולם כשהדבר נתון בפניו בספק הרי הוא מצר ודואג על כך, ויצרו תוקפו ואומר לו "טהורה היא, ועל חנם אתה מונע את עצמך" עכת"ד. והדברים תמוהים: הכיצד יכול לומר לו שהיא טהורה ומתרת? הרי הדבר נתון בספק? אלא כפי שאמרנו לעיל, שפך היא דרכו של היצר לומר לאדם שכל מה שאינו אסור ודאי – הרי הוא מתר גמור, הפך דעת תורתנו הקדושה.

וכך כתב הנפטר הגדול רבנו הרמב"ם ז"ל בצואתו לבנו: ברחו מן הספקות והעמידים בחזקת זולתכם. כי טעמת הדמאי תביא לנגיעת הודאי, והמעט יהפך להרבה, והנסתר יהפך לנגלה, עד שיחזק האדם בכל העברות בלן. לכן הקונה מהו אל ישמח, והמוכר מהו אל יתאבל, והסומך עליהן יבוש בחייו ויפלים במותו. עכת"ד.

בו נאמן לאביו הוא זה ששואל את עצמו בכל עת: "אולי ימשני אבי והייתי בעיניו כמתעתע?" בראשית כ"ז, י"ב. אולי יש משהו לא נכון במעשיו? אולי לא נהגתי פשוטה? תמיד מעורר הוא ספקות וחששות על עצמו, ואינו מרדימן ומעלימן. וכפי שהורינו רבותינו ז"ל: "אהב את השמא ושנא את המה בכך" אמרת רבי חזקא במסכת דרך ארץ זוטא (פרק א'). . תמיד תחשב בטורם כל מעשה אולי יש בזה נדנד עברה? אולי יש מקום לשאלה? ואל תאמר על כל דבר מה יש בזה? מה כבר אני עושה? וזוהי הדרך המשובחת ביותר, שיהא האדם גרא תמיד שפא ימצא בידו איזה שמץ חטא שיעקבהו מן השלמות לשון קדשו של רבינו הרמח"ל זיע"א בבאור דרך קניית הזהירות. וכמובן שכל האמור הוא באופן ובמינון ובזמן הנכון, ולא שיבוא לידי זהירות יתירה שתעבירו על דעתו, שכן אמר החכם "מכלל הזהירות שלא להזהר יותר מדאי". . והדברים ידועים. . על אחת כפה וכמה דבר שיש בו חשש אסור או נדנד עברה – ודאי שנהגת התורה היא לפרש ולמשהו ידך ממנו עד שיתברר לה שהדבר מתר כשמלה חדשה ראה כתובות (מ"ו ע"א). , ואזי תוכל לעשותו מבלי שום חשש.

דרוש וחדוש

נתבאר לעיל שאין אדם מתחייב בקרבן אשם תלוי אלא באפן שהיה אסור קבוע במקום (כגון שתי חתיכות שאחת מהן הייתה חלב, ושתי נשים שאחת מהן אחותו וכן על זו הדרך). ונחלקו הראשונים מקור נידון זה הוא מהמשנה בכריתות (י"א ע"ב), שם לא נתבאר אם מדובר בשהיתה חתיכה אחת או שתיים. מה הדין באפן שאדם אכל חתיכה יחידה שהיתה בפניו, אלא שעד אחד מעיד בפניו ששם חלב הייתה, ועד אחד מעיד ששם שמן הייתה, האם נתחייב זה בקרבן אשם תלוי או לא?

והנה בדעת רבנו הרמב"ם ז"ל מבאר שאפלו הייתה חתיכה אחת בלבד רק שהעדים מעידים כל אחד אחרת הרי זה נחשב שנקבע האסור על פי עדותם וממילא חייב בקרבן אשם תלוי כן נראה ברור מלשון קדשו בהלכות שגגות (פרק ח' הלכה ג'). וכן צידד ב"כסף משנה" על הרמב"ם שם.

אולם הרמב"ד ז"ל תמה על דברי הרמב"ם הללו היכן נקבע האסור בזה? הרי סוף סוף העדים סותרים זה את זה, וממילא נשאר הספק אם הייתה זו חתיכת חלב או שמן? לכן פרש הרמב"ד שרק באפן שהעד האחד מעידו שאכל חתיכה נוספת עם השמן, והיא הייתה של חלב, והעד השני מעידו שרק שמן אכל (שלא מכחישו שהייתה חתיכה נוספת רק טוען שלא אכלה) - אזי חייב האוכל קרבן אשם תלוי. אבל בפשטא דהייתה חתיכה אחת רק ספק ממה הייתה אינו מתחייב בקרבן אשם תלוי כן צידד בספר "מחנה יהודה" על הרמב"ם. עיי' שם.

בסוד עבדיך

בבאור מצות הבאת קרבן אשם תלוי על דרך הסוד כתב בספר "אשל אברהם" לרבי אברהם טוביאנה זצ"ל, באור על תרי"ג מצוות. לבאר שהקדוש ברוך הוא שומר את הצדיק מכל משמר שלא תבוא שום תקלה על ידו, בהיותו דבק ביראת ה' כל היום בתמידות. וכמו שכתוב "בפעור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו" שמות כ', י"ז. - שפעור יראתו על פניכם לכו לא תחטאו.

ולכן אדם שנפל ספק בדעתו אם נכשל בדבר אסור הרי זה הספק עצמו כבר מוכיח שאינו צדיק שלם, ושנפשו אינה מטהרה דיה, שאם כן לא היה נכנס ספק כל שהוא בלבו. אלא ודאי שכבר חטא כמה פעמים לפניו, ולכן נפל בידו הספק הזה. ולכן החמירה בו התורה להצריכו קרבן על הספק, פיון שעצם הספק כבר מעיד על חסרונו וקלקולו.

מצוה קכ"ט: קרבן אשם ודאי

כמו שכתוב:

"נִפְּשׁ כִּי תִחַטָּא... וְאֵת אֲשָׁמוֹ יָבִיא... וְנִסְלַח לוֹ עַל אַחַת
מִכָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לְאַשְׁמָה בָּהּ" ויקרא ה', כ"א – כ"ו.

לפשוטו של מקרא

מצוות עשה מן התורה על כל איש או אשה מישראל להביא קרבן הנקרא אשם ודאי על כל אחד מחמשת הדברים הבאים: א. מי שהיה ממון ישראל בידו בגזלה או בגנבה או בשמירה וכיוצא בזה וכחש בשבועה, ולאחר מכן התחרט והשיב הממון לבעליו ודווקא שהיה שוה פרוטה שיש בו דין השבון, כמבואר בבבא קמא (ק"ג ע"ב). ויתר דינו ראה ברמב"ם הלכות שגגות (פרק ט'). ב. מי שמעל ונהנה מן ההקדש בשוגג כנזכר לעיל ראה לעיל מצוה קכ"ז. ג. מי שהיה נזיר ונטמא בשוגג או במזיד ראה כל דיניו במסכת נזיר (מ"ד ע"ב) וברמב"ם הלכות נזירות (פרק ו'). ד. מי שהיה מצרע ונטהר מצרעתו ויתר דיניו יבוארו אי"ה לקמן במצוה קע"ז. עיין שם. ה. מי שבא על שפחה נחרפת המיעדת לאיש כריתות (ט'). וראה כל דיני ואופני החיוב והפטור ברמב"ם הלכות שגגות (פרק ט').

מדיני הקרבן, שצריך שיונדע לו לאדם חטאו ותחלה ורק אחר כך יביא קרבנו, אבל אם הקריבו קדם שנודע לו חטאו ולאחר מכן נודע לו חטאו אינו עולה לזמחלוקת תנאים בכריתות (כ"ב ע"א) והובאה בפירוש רש"י ז"ל עמ"ס שבת (ע"א ע"ב), דלא כפירוש התוספות שם. ונפסק ברמב"ם בהלכות שגגות (פרק ט' הלכה י'). וכל ישראל שונים בקרבן זה: המלך והפכה הגדול וכל שאר עם הארץ הוריות (ט') וברמב"ם שם. וקרבנו הוא איל השנה שתי סלעים כמובא בפסוק, וראה בכריתות (כ"ב ע"ב).

ואם נתחייב אדם בזמן שבית המקדש קים בקרבן זה באחד מאלו האפנים ועבר ולא הביאו הרי זה בטל מצות עשה מן התורה.

רמז הכתוב – טעות, טועים, טעיתי

אחד התנאים בהבאת קרבן האשם ובתקון העברה הוא הכרת החטא. וכפי שאמרה התורה: "ויהיה כי יחטא ואשם" ויקרא ה', כ"ג. – שיכיר בעצמו לשוב בתשובה, ויהיה בדעתו להתודות כי חטא ואשם לשון רש"י ז"ל בפירושו עה"ת שם. . כי בלי שיכיר אדם במציאות שחטא ושטעה בדרכו, לא תתכן אצלו מציאות של תשובה או שנוי המעשים.

אדם שאינו רואה שום בעיה במעשיו, ונראה הוא בעיני עצמו כמי שממשלם ומתקן בדעותיו וכטלית שכלה תכלת – רחוקה ממנו התשובה וההשתנות כרחק השמים מן הארץ, וכרחק המזרח מן המערב. כי כל מה שתאמר ותעיר לו נראה בעיניו שלא עליו מדברים, ולא כלפיו הדברים מפנים, ואין לו מה לנסות להפנים ולשקל את הדברים, כי כבר מנוי וגמור אצלו שהוא כבר מתקן.

לכן בטורם הספיקה התורה לדבר על כפרה, בקשה היא לברר דבר אחד: האם מבין אתה שאינך בסדר? האם מכיר אתה בטעותך? אם לא – אז אין לנו מה לדבר. כל קרבן שבעולם לא יועיל לך עד שתבין שאינך בדרך הנכונה – אז נוכל לדבר על דרך התקון, אבל לא לפני כן.

כל אדם יצא לו במשך חייו להפגע ממאן דהוא. מדיד או ממפר, מקרוב או מרחוק, ולמים בא הלה לפיטו. כלנו יודעים שבאותו שלב חשוב לנו לשאול דבר אחד: המבין אתה שפגעתי ביי? שנהגתי בי שלא כשורה? שטעית בשקול דעתך? אם לא – אז על מה אתה מבקש סליחה? הרי מי שמבקש סליחה זאת אומרת שמבין הוא שטעה, ומי שלא מבין שטעה אז על מה לו לבקש סליחה? לא די בשנוי המעשים, לא מספיק בפתיחת דף חדש, יש צורך בהכרת הטעות. ובלעדיה – לא ירחק היום ומידענו יחזר שוב על טעותו, ואם כן מה הועילו חכמים בתקנתם?

אדם המבקש לפיט את חברו על דבר שעשה לו חיב לשבת ולהתבונן בעצמו, לבחון את מעשיו, לאתר את טעותו ולהתחרט עליה. לא די בכך שתאזר אומץ ותבקש את סליחתו, אין בכך תועלת של ממש אם לא הכרת בטעותך. אם רוצה אתה באמת לחדש קשר יציב ואיתן עליך לאתר את הטעות ולתקנה, ובלעדי כן זה רק ענג של זמן.

בני זוג שנקלעו למריבה לא די בכך שיפיטו זה את זה. עליהם לשבת ולדון על מה הריב, והיכן היתה הטעות, וכיצד יש לתקנה! ובלעדי זאת לא ירחק היום וימצאו הם את עצמם בריב חדש, על אותה המתכנת של הריב הקודם. כי עקר תקון המעשים עומד על הכרת הטעות.

כך הם הדברים גם בין אדם למקום: אם לא תבין שאינך בסדר, שמעשיך הם קשים וחמורים, כיצד תגיע להשתנות ולהתעלות? הרי למדונו חכמינו ז"ל ש"אין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן נכשל בהם" גיטין (מ"ג ע"א). , כי רק בשעה שאדם מבין שהוא נכשל, ונותן אל לבו במה לא היה בסדר, רק אז הוא יכול באמת לעמד על הדרך הנכונה והישירה. לכן אחד משלבי התשובה הוא הודויראה ברמב"ם הלכות תשובה (פרק א', ב'). , כדי שיעל ידי שיפרש את חטאיו בפיו תתבהר ותתברר אצלו המציאות שעשה מעשים שלא יעשו. ומטעם זה הקב"ה כל כך אוהב ומחבב את שבורי הלב כמו שכתוב בתהלים (ל"ד, י"ט) "קרוב ה' לנשברי לב ואת דכאי רוח יושיע". ופירש בעל המצודת דוד שזהו המכניע עצמו ושב ממעשיו. , את אלו המרגישים תמיד "אבל אשמים אנחנו" בראשית מ"ב, כ"א. , כי אלו קרובה היא תקנתם ותשובתם, וקרובה שיוענתם לבוא. מה שאין כן אלו שפסל על לבם כמו שכתוב בתהלים (מ"ט, י"ד) "זה דרכם כסל למו" ודרש רבה שידעים הרשעים שדרכם תובילם למיתה, אלא שחלב מכסה את לבם ומונעם מלהכיר ולהודות בטעותם. , וגאנתם

אינה מנחת להם לקבל את המציאות שטעו בדרכם, עליהם נאמר "דרך רשעים כאפלה לא ידעו במה יכשלו" משלי ד', י"ט.

כל אדם מטבעו אינו אוהב לטעות, ויתר על כן אינו אוהב להודות על טעות שעשה. אך רבותינו מלמדים שאיננו יודעים להודות על טעות, וסבור שאף פעם אינו טועה, ספנה גדולה מרחפת מעליו ומעל הסובבים אותו. כי גם אם נראה בעיניו שטועה הוא בדרכו עם כל זאת ומשיך בה, ואף יוליד אחרים תמימים עמו בכדי להצדיק את עצמו ואת מעשיו. וגם כשיוכחו לו נאמנה שטעה במעשיו – מיד ימצא איזה תרוץ להצדיק את טעותו וינסביר למה לא הוא האשם בך. אדם שפנה קשה מאד לשנות, והשהיה במחצתו אינה מהדברים הנעימים, וספוינו לשוב בתשובה הם אפסיים, בהיותו שונא את התוכחותכפי שהביא הרמב"ם בהלכות תשובה (פרק ד' הלכה ב') שהשונא את התוכחות זהו אחד הדברים המעכבים מהאדם את התשובה.

דגמא מפלגה לדבר מצינו בנביא המספר על חיאל בית האלי, שבקש לבנות את יריחו למרות קללת יהושע "בבכרו ינסדנה ובצעירו יציב דלתיה". ובאמת כבר משהניח את יסודות העיר כבר את אבירים בכורו, וכך הלך וקבר את כל בניו ל"ע עד שכשהציב את דלתות העיר קבר את שגוב צעירוראה מלכים א' (סוף פרק ט"ז), וסנהדרין (ק"ג ע"א). והמתבונן תמה איך לא חזר בו חיאל? הרי רואה אתה בעליל שטעית ושמשלם אתה על כך בליקר, בדיוק כמו שהבטיח הנביא? אלא כך היא מדתו של זה שמסרב להכיר בטעותו. גם נראה בעינינו איך עתיד הוא לפל לתהום עם כל זאת ומשיך בדרכוראה בחז"ל שם שגם לאחר מכן כשעמד אליהו הנביא ז"ל וערך את הנסיון עם נביאי הבעל למי ידלק המזבח מאיליו, והלך שוב חיאל והתחבא תחת מזבח הבעל כדי להדליקו בסתר כאילו נדלק הוא מאיליו, וכל זה כדי לא להודות שטעה. וה' יזכנו ללכת בדרכי ישרים, ולהכיר בטעיותינו, ולישר נתיבותינו למען שמו באהבה אמן כן יהי רצון.

דרוש וחדוש

בשלחן ערוך הובא שטוב לומר בכל יום פרשת עולה ומנחה ושלמים וחסאת ואשם אורח חיים (סימן א' סעיף ה'). ובשו"ת "לב חיים" לרבי חיים פלאגיי זיע"א בחלק א' סימן י"ז. דן האם רשאי אדם לומר לאחר קריאה זו "יהי רצון שיהא זה חשוב ומקבל כאלו הקרבתי קרבן עולה ומנחה ושלמים וחסאת ואשם"?

והנה בטור כתב לומר כן על כל הקרבנות הנזכרים, מלבד על קרבן העולה, בהיות שאינו בא בנדבהרהא בטור אורח חיים (סימן א'). אבל לאחר קריאת פרשת האשם יכול לומר, שכן סובר שהאשם בא בנדבהכן כתב הדמשק אליעזר בחידושו למסכת חולין (מ"א ע"ב) בשיטת הטור. ובמהרש"ל עשה פשרה לומר בלשון תנאי, וראה ב"לב חיים" שם שדחה סברתו.

אולם בשלחן ערוך פסק שרק לאחר קריאת פרשת העולה והמנחה ושלמים יאמר כן, ולא לאחר פרשת החטאת והאשםראה שלחן ערוך אורח חיים (סימן א' הלכה ז'). וזה בהיות שסובר שגם האשם אינו בא בנדבה. וכן העלו רוב הפוסקים להלכה, וכן פסק בשו"ת "לב חיים" למעשה.

בסוד עבדיך

בבאור ענין קרבן האשם ופגעתו על דרך הסוד ראה לרבי שמעון בר יוחאי זיע"א בזהר הקדוש ויקרא (דף כ"ז ע"ב). שכתב שהשכינה הקדושה משולה ליונה וזה שני כנפים שהן מצוות העשה שעם ישראל עושים, ועל ידן השכינה יכולה לעלות ולצאת מן הגלות. אולם מצוות הלא תעשה באם ישראל עוברים עליהן הרי הן כמלכדת לשכינה הקדושה הנאחזת ונתפסת בהם, ועל ידי כן מכבידים על כנפיה ומונעים ממנה מלעלות ולהתחבר עם קודשא בריך הוא ביחוד גמור. וקרוב האשם שמביא האדם הוא השמד המשחרר את כנפי השכינה והעוונות הנאחזים בה, ומאפשרת לעלות מעלה מעלה.

מצוה ק"ל: השבת הגזל

כמו שכתוב:

"והשיב את הגזלה אשר גזל" ויקרא ה', כ"ג.

לפשוטו של מקרא

אזרת התורה על כל איש ואשה מישראל שלא לגזל איש את רעהוראה לקמן מצוה רכ"ט בבאור אזהרה זו ודיניה. ומצוות עשה מן התורה על מי שעבר על אזהרה זו וגזל דבר מישראל ששייב את הגזלה אשר גזל לבגליה.

בכלל המצוה, ששייב דוקא את הדבר עצמו שגזל ולא את שויו, כל עוד הוא קיים ונתן להשבון למדו בתלמוד במסכת בבא קמא (ק"ב ע"א) ממה שהאריך הכתוב בלשון "אשר גזל" – ללמד שיחזיר את

מה שגזל ממש. אָבֵל אִם אֵינוּ יָכוֹל לְהַחְזִירוֹ כְּמוֹ שֶׁגָּזְלוּ, כְּגוֹן שֶׁאָבֵד, אוֹ שֶׁגָּזַל עֲצִים וְחֲתָכֶם, אוֹ שֶׁגָּזַל דָּבָר מֵאֶכָל וְאֶכְלוּ וְכֹן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה, אֲזִי מִצְוָה לְהָשִׁיב אֶת שְׁוֵי הַגְּזֵלָה וּבָזֶה יוֹצֵא יָדֵי חוֹבְתוֹ בַּגִּמְרָא שׁם, וּנְפִסֵּק בְּשִׁלְחַן עֶרֶוֹד חוּשׁוֹן מִשְׁפֵּט (סִימָן שׁ״ס סַעִיף א׳).

חִיּוֹב הַשְּׁבֵת גְּזֵלָה אֵינוּ אֶלָּא מִשְׁנֵה פְּרוּטָה וְנִמְעָלָה, אָבֵל הַגְּזֵל פְּחוּת מִשְׁנֵה פְּרוּטָה עַל אֵף שֶׁעֲבָר עַל אִסּוּר גְּזֵל מִהַתּוֹרָה עִם כָּל זֹאת אֵינוּ מִצְוָה בְּהַשְׁבֵּתָהּ סִנְהֶדְרִין (נ״ז ע״א) וְשִׁלְחַן עֶרֶוֹד (שׁם סַעִיף ב׳). וְרָאָה שׁם בְּדִין גְּזֵלָה שֶׁהִיתָה שׁוֹה פְּרוּטָה כַּשֶּׁגְּזֵלָה וְלֵאחֶר מִכֵּן הוֹזֵלָה לְפָחוּת מִשׁוֹה פְּרוּטָה אוֹ לְהִיפֹךְ מִהַדִּין. וּפְעָמִים שֶׁחֵיב הוּא לְלָקֵחַ לְמָקוֹם הַבְּעָלִים לְהַשִּׁיבָהּ, וּפְעָמִים שֶׁדִּיּוֹ בְּכַף שֶׁמוֹדִיעֵם לְבֹא וּלְקַבְּלָהּ מִמְּנוּכֹן מִבּוֹאָר בְּמַסַּכַת בְּבֵא קֵמָא (ק״ג ע״א): שֶׁאִם כֹּפֵר הַגְּזֵל וְנִשְׁבַע שֶׁלֹּא גָזַל וְלֵאחֶר מִכֵּן שָׁב וְהוֹדָה - יוֹלִיכֵנו אַחֲרָיו אֶפִּילוֹ לְמַדֵּי. אֲבָל אִם לֹא כֹפֵר בְּשִׁבּוּעָה אֲזִי הַקָּלוּ עַל הַגְּזֵל שֶׁלֹּא נִעוֹל דֶּלֶת לְפָנָיו שְׁבִים וּפְטוּרוֹהוּ מִלִּילֵךְ אֶל הַנְּגוּל. וְאֶפִּילוֹ הוּא יוֹדֵעַ שֶׁכִּפֵּר נִתְיָאֵשׁוּ בְּעֵלְיָהּ מִמְּנָה עִם כָּל זֹאת חֵיב הוּא לְהַשִּׁיבָהּ שִׁלְחַן עֶרֶוֹד חוּשׁוֹן מִשְׁפֵּט (סִימָן שׁ״א). וְרָאָה שׁם בְּאִילוֹ אֹפְנִים כֵּן מִשְׁפִּיעַ יָאוֹשׁ הַבְּעָלִים עַל הַשְּׁבֵת הַגְּזֵלָה.

לְמַדּוֹ רְבוּתֵינוּ בְּתַלְמוּד שֶׁמִּדִּין תּוֹרָה אָדָם שֶׁגָּזַל דָּבָר - כָּל שֶׁבַח שֶׁהַתּוֹסֵף בְּגְזֵלָה הֵרִי הוּא שֶׁל הַבְּעָלִים, לְמִרְוֹת שֶׁכִּפֵּר נִתְיָאֵשׁוּ מִמְּנָה. אוּלָּם תִּקְנֵת חֲכָמֵינוּ ז״ל, בְּכַדֵּי לֹא לְנַעַל דָּלֶת בְּפָנָיו הַשְּׁבִים, שֶׁהַמְּשִׁיב גְּזֵלָה לְבְּעָלְיָהּ יִחְשָׁב עִם הַבְּעָלִים בְּכַמָּה הַשְּׁבִיחָה וְיִקַּבֵּל הַשְּׁבַח מִבְּעַל הַגְּזֵלָה גִּיטִין (נ״ה ע״א). וְדוֹקָא מַה שֶׁהַשְּׁבִיחָה לֵאחֶר יָאוֹשׁ, אֲבָל מַה שֶׁהַשְּׁבִיחָה לְפָנָיו כֵּן נִשְׂאָר שֶׁל הַבְּעָלִים. וְמַה שֶׁהַשְּׁבִיחַ הַגְּזֵלָה בְּגוֹלָה הֵרִי הוּא שֶׁל הַגְּזֵלָה בְּכָל אֹפֶן. רָאָה כֵּל זֹאת וְעוֹד בְּשִׁלְחַן עֶרֶוֹד חוּשׁוֹן מִשְׁפֵּט (סִימָן שׁ״ב). כְּמוֹ כֵּן תִּקְנֵנוּ שֶׁהַגְּזֵלָה קוֹרָה וּבְנָאָה בְּתוֹךְ קוֹרוֹת בֵּיתוֹ וְכַעַת בָּא לְהַשִּׁיבָהּ שֶׁרִשָּׁאִי הוּא לִיתֵן אֶת שְׁוֵיָהּ בְּמָקוֹמָהּ בְּכַדֵּי שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לְפָרֵק אֶת בֵּיתוֹ מֵהַטֵּעַם הַנּוֹכַח לְעִיל. וְרָאָה בְּשִׁלְחַן עֶרֶוֹד חוּשׁוֹן מִשְׁפֵּט (רִישׁ סִימָן שׁ״ס).

וּמִי שֶׁבָּדָדוֹ גְּזֵלָה שֶׁגָּזַל וְאֵינוּ מְשִׁיבָהּ לְבְּעָלְיָהּ הֵרִי זֶה מְבַטֵּל מִצְוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה. וְיִתֵּר דִּינֵי הַהַשְּׁבָה מוּבָאִים בְּרַמְבַּ״ם ז״ל בְּהַלְכוֹתֵיהֶם הַלְכוֹת גְּזֵלָה וְאֲבָדָה. וּבְשִׁלְחַן עֶרֶוֹד חוּשׁוֹן מִשְׁפֵּט הַלְכוֹת גְּזֵלָה. עֵינֵינוּ עָלֵיהֶם.

רִמְזֵי הַפְּתוּב – תִּקְנֵת הַשְּׁבִים

בְּחֵלֶק הַפְּשׁוּט שֶׁל מִצְוָה זוֹ נִתְבָּאָר שֶׁתִּקְנֵת רַבּוֹת תִּקְנֵנוּ רְבוּתֵנוּ ז״ל לְהַקְלֵ עַל הַגְּנֵב, עַל מְנַת שֶׁלֹּא יִמְנַע מִלְּשׁוֹב בְּתִשׁוּבָהּ. וּבְלִשׁוֹן חַז״ל נִקְרָאוֹת תִּקְנֵת אֵלוֹ ״תִּקְנֵת הַשְּׁבִים״. וְכָל כֶּף יַחֲסוּ חֲכָמִים חֲשִׁיבוֹת לְדָבָר, עַד שֶׁעָקְרוּ חֵלֶק מִדִּינֵי הַתּוֹרָה וּפְטְרוּ אֶת הַגְּנֵב מִצְוֹת הַהַשְּׁבָה הַמְּזַכֵּרֶת בְּתוֹרָה, וְהַתִּירוּ לוֹ לְהָשִׁיב בְּדַרְכֵים חִלּוּפִיּוֹת, וְעוֹד חֵיבּוֹ אֶת הַגְּנֵב לְשַׁלֵּם לְגֵנֵב פְּצוּיִים שֶׁאֵינָם מְחִיבִים עַל פִּי דִין תּוֹרָה. וְכָל זֶה לָמָּה? מִפְּנֵי תִקְנֵת הַשְּׁבִים.

רְבוּתֵנוּ הַקְּדוּשִׁים רָאוּ בְּסִיּוּעַ לְאוּלֵת בְּתַקוּן מַעֲשֵׂיו פְּחוּבָה מוּסָרִית גְּדוּלָה עַל כָּל אִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל. לֹא רַק הַרְבֵּנִים מְחִיבִים בְּדָבָר, וְלֹא רַק בְּדַבּוּרִים וּבְשִׁכְנוּעִים. אֶלָּא כָּל אֶחָד וְאֶחָת מִיִּשְׂרָאֵל, וְאֵף עַל חֲשָׁבוֹן פְּסָפוֹ הַפְּרָטִי – מִחוּבְתוֹ לְסִיּוּעַ לְאוּלֵת לְהַתְקַרֵּב לְבוֹרָא וּלְדַבֵּק בְּאַמֶּת. כִּי כָּל יִשְׂרָאֵל עֲרָבִים זֶה לָזֶה, וְאִם חֲתוּם אֶתָּה בְּעֲרָבוֹת עַל פְּלוּגֵי וְהִלָּה פְּשִׁט אֶת הַרְגֵל, בְּעַל

כְּרַחֵף יִתְבַּעוּ מִמֶּדֶד אֶת חוּבוֹ. וְכָל תְּרוּצִים שֶׁבְּעוֹלָם שֶׁל "אֲמַרְתִּי לוֹ" וְ"הִזְהַרְתִּי אוֹתוֹ" לֹא יוֹעִילוּ לָךְ בַּדָּבָר, אֲתָה אֶת חוּבוֹ תִּצְטָרֵף לְשֵׁלֶם. כֶּף הוּא הַדָּבָר גַּם בְּחוּבֵתְנוּ כְּלָפִי הַזֹּלָת, לַעֲמֹל וּלְטָרַח בְּכָל דָּרֶךְ אֲפֻשְׁרִית לַפְתִּיחַ לָהֶם שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה וְלִסְיַע לָהֶם בַּדָּבָר.

וְכֵן נֶאֱמַר בְּתַלְמוּד יְרוּשְׁלָמִי עַל הַפְּסוּק "אָרוּר אֲשֶׁר לֹא יָקִים אֶת דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת" דְּבָרִים כ"ז, כ"ו. – כָּל שֶׁהֵיָה בִּידּוֹ לְהַחֲזִיק וְלֹא הַחֲזִיק הָרִי הוּא בְּכָלֵל אֲרוּר יְרוּשְׁלָמִי סוּטָה (פָּרָק ד' הַלְכָה ד'). . שְׂאֵם יֵשׁ בְּאֲפֻשְׁרוּתָךְ לְחֹזֵק אֲדָם, לְעוֹרְרוֹ בְּתְּשׁוּבָה, לְקַרְבוֹ לְתוֹרָה – חֲשֵׁב כְּמָה נְפֹשׁוֹת תְּלוּיוֹת בְּמַעֲשֵׂה זֶה: הוּא וְאִשְׁתּוֹ וּבְנֵי בֵּיתוֹ, וּנְכָדָיו וְנִינְיָו וְצִאֲצִאֵיו עַד סוּף כָּל הַדּוֹרוֹת – כְּלֵם עוֹמְדִים וּמְצַפִּים וּמִיִּחְלִים שֶׁתּוֹאִיל בְּטוֹבָךְ לְשַׁלַּח יָדְךָ אֵלָיו וְלְהַעֲלוֹתוֹ עַל דָּרֶךְ הַמְּלָךְ. וְאִם חֲלִילָה זְלִזְלַת בַּדָּבָר, וְהִתְעַצְלַת מִלְּקָרָא לוֹ לְשַׁעוֹר תּוֹרָה אוֹ לְתַפְלָה, אוֹ שֶׁהִחְלִשְׁתָּ אֶת דַּעְתּוֹ וְרוּחוֹ וְחֻשְׁקוֹ בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת – אוֹמֵר הַקָּב"ה: "מָה עֲשִׂיתָ? קוֹל דְּמִי אַחִיד צֶעֱקִים אֵלַי מִן הָאֲדָמָה!!!" בְּרַאשִׁית ד', י. וְרַאה בְּמַדְרַשׁ רַבָּה שֶׁם שְׁפִירַשׁ "דְּמִי" הֵינּוּ כָּל זְרַעִיוֹתָיו שֶׁל הַבַּל שֶׁהָיוּ אֲמוּרִים לְבוֹא אַחֲרָיו שְׁבָאוּ אֶל קִין בְּטְרוּנִיהָ. .

וְיֵשׁ אֲשֶׁר יָבֵא אֲדָם וְיִטְעֵן: "וְכִי מִי כָּבֵר יִשְׁמַע לִי? וְכִי יֵשׁ בִּי אֶת הַכְּלִים וְהַכְּשׁוּרִים לְכֶךָ?" עַל כֶּךָ הַשִּׁיב הַסְּבָא מִנוֹבַה רְדוּק וְצ"ל עַל פִּי דְּבָרֵי חַז"ל הַקְּדוּשִׁים הַמְּסַפְּרִים לָנוּ אוֹדוֹת אֶלְקָנָה אָבִיו שֶׁל שְׁמוּאֵל הַנְּבִיא, שֶׁבְּשַׁעָה שֶׁהֵיָה עוֹלָה לְרָגֶל לֹא הֵיָה לוֹ אֶלָּא בְּרַחוּבָה שֶׁל עִיר, וְזֶה כְּדִי שֶׁיִּתְעוֹרְרוּ וְיִשְׁאַלוּהוּ הַסּוֹבְבִים לְהִיכֹן פְּנֵיו מוֹעֲדוֹת, וְהֵיָה מְשִׁיב לָהֶם שֶׁהוֹלֵךְ לְבֵית ה' אֲשֶׁר בְּשִׁילָה, שֶׁמִּשֶׁם תֵּצֵא תּוֹרָה וּמִצְוֹת, וּמִדְּוַע לֹא תִּבּוֹאוּ עִמִּי וְנִלְךָ יַחַד? וּמִיָּד הָיוּ עֵינֵיהֶם מְשַׁגְּרוֹת דְּמַעוֹת וּמְצֻטְרָפִים עִמוֹ, עַד שֶׁלְּאַחַר כְּמָה שָׁנִים נִמְצְאוּ כָּל יִשְׂרָאֵל עוֹלִים לְרָגֶל בְּזִכְרוֹתָ. אֲמַר לוֹ הַקָּב"ה: אֶלְקָנָה! אֲתָה הַכְּרַעְתָּ אֶת יִשְׂרָאֵל לְכַף זְכוּת – אֲנִי מוֹצִיא מִמֶּדֶד בֶּן שְׁיִכְרִיעַ אֶת יִשְׂרָאֵל לְכַף זְכוּת. וּבְזִכְרוֹת זֹאת נוֹלַד לוֹ שְׁמוּאֵל לְרַאה כָּל זֹאת בִּילְקוּט שְׁמוּאֵל א'. . וְאִם נִתְּבַוֵּן לְרַגַע בְּמַעֲשָׂיו שֶׁל אֶלְקָנָה נִכַּח שֶׁלֹּא הָיוּ לוֹ לְאֶלְקָנָה לֹא חֲסִידִים וְלֹא מוֹסְדוֹת, לֹא תַקְצִיבִים וְלֹא תַמְיִכוֹת, לֹא כְּנָסִים וְלֹא מוֹדְעוֹת, וְעַם כָּל זֹאת זָכָה לְהַכְרִיעַ אֶת כָּל יִשְׂרָאֵל לְכַף זְכוּת! לְלַמֶּדְךָ עַד כְּמָה גְּדוֹל הוּא כְּחוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאַחַת מֵאֲתַנּוּ בְּאֲשֶׁר הוּא.

וְיֵשׁ אֶת אֵלוֹ הַמְּבַקְשִׁים לְפָטוֹר אֶת עַצְמָם בְּטַעֲנוֹת כְּמוֹ "נִסִּיתִי לְדַבֵּר, אֲבָל כְּמָה אֲפֻשֶׁר לְנַדְּדוֹ?! כְּבָר לֹא נַעִים לִי לְשַׁכְנַע!!" עַל כֶּךָ אוֹמְרִים חַז"ל צֵא וְלַמִּד מְרַבֵּי פְּרִידָא שֶׁשָּׁנָה לְתַלְמִידוֹ אַרְבַּע מֵאוֹת פְּעַם וְלֹא הִבִּין, חֲזַר רַבִּי פְּרִידָא וְשָׁנָה לוֹ אַרְבַּע מֵאוֹת פְּעַמִּים נוֹסְפוֹת וְהִבִּין. וְזָכָה עַל כֶּךָ לְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנוֹת חַיִּים נוֹסְפוֹת, וְשָׁכַל בְּנֵי דוֹרוֹ זְכוֹ לְעוֹלָם הַבְּאֵרָא הַמַּעֲשָׂה בַּעֲרוּבִין (נ"ד ע"ב). . וְהֵיָה לְאַחַר הָאֲרַבַּע מֵאוֹת פְּעַם הָרַאשׁוֹנוֹת יָכַל רַבִּי פְּרִידָא לְטַעֵן "דִּי, מְסַפִּיק, הַתְּאַמְצְתִּי מַעַל וּמַעְבָּר. כְּמָה אֲפֻשֶׁר לְנִסּוֹת?!", אֲבָל רַבִּי פְּרִידָא לֹא נִהַג כֵּן. הוּא חֲזַר וְשָׁנָה וְ"נַדְּדוֹ" לְתַלְמִידוֹ עוֹד אַרְבַּע מֵאוֹת פְּעַם לְמִרְוֹת שֶׁלֹּא חֲשַׁב שֶׁיִּקְלַט זֹאת, וְעַל כֶּךָ זָכָה לְשַׁכֵּר עֲצוּם שְׂאִין כְּדָגְמָתוֹ.

בְּכָלֵל הַדְּבָרִים, שֶׁיְהוּדֵי הַבָּא לְשׁוּב בְּתְּשׁוּבָה אֵל חֵיק הַיְהוּדוּת, שׁוּמָה עֲלֵינוּ לְהַקְל מַעֲלֵיו עַד כְּמָה שֶׁאֲפֻשֶׁר עַל מְנַת שֶׁלֹּא תִּכְבַּד עֲלָיו הַעֲבוּדָה. וְלָכֵן כְּחָא דְּהִיתִירָא בְּהַלְכָה הֵנוּ כְּחַ עֲצוּם וְנִפְלָא שְׁנַתְנוּ הַקָּב"ה לְמוֹרֵי הַהוֹרָאָה לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּמִקְרָים כְּגוֹן אֵלוֹ, לְהַקְל מַעַל הַשֵּׁב עַד כְּמָה שְׁנַתְנוּ, וְלְהַנְעִים לוֹ אֶת קִיוֹם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ, עַד שֶׁיִּתְרַגַּל בְּמִלְאָכָה וְיִוָּכַל לְהוֹסִיף וְלְהַחֲמִיר עַל עַצְמוֹ כְּפִי כְּחוֹ וּרְצוֹנוֹ. אֲבָל וְדַאי שֶׁבְּתַחֲלַת שׁוּבוֹ וְהִתְקַרְבוֹ אֵין לָנוּ לְנַהֵג עִמוֹ בְּדָרֶךְ קִשָּׁה וּמְחַמֵּרָה, אֶלָּא אֲדַרְבָּה לְחַפֵּשׁ לְהַקְל עֲלָיו עַד כְּמָה שֶׁהַתּוֹרָה מְרֻשָּׁה לָנוּ, בְּכִדִי שֶׁלֹּא לְנַעַל דָּלַת בְּפְנֵי הַשֵּׁבִים.

גם אדם שחטא לך ונהג בך שלא כשורה, ולאחר זמן בא לפייסך ולבקש את סליחתך, צווי רבותינו שלא יהא אדם קשה לרצותכו אמרו באבות (פרק ה' משנה י"א) שהקשה לרצות קרוב להקרא רשע, עיין שם. , ולא יהיה אכזרי מלמחלכו הובא בהגהת הרמ"א על השלחן ערוך (אורח חיים סימן תר"ו) בשם המהרי"ל. , אלא יפתח בפניו שערי רחמים ורצון. כי כמו שהוא טעה במעשיו ובדבורו כלפיך כך גם אתה עלול לטעות במעשיך כלפי אחרים, וכשם שהיית חפץ שגיבנו אחרים את טעותך ואת חרטתך וימחלו לך כך עליך להבין ולמחל לזולת על מעשיהם. ובזכות זאת תזכה שמן השמים יעבירו גם לך על כל פשעיך כמאמר רבא בראש השנה (י"ז ע"א) למי נושא הקב"ה עוון" למי שעובר על פשע.

דרוש וחדוש

בשו"ת "שאלת יעב"ץ" סימן ע"ט. לרבי יעקב עמדין זצ"ל דן אודות אדם שהרבה לגזל וכעת התעורר לשוב בתשובה ולקבל דרך תשובה, אלא שלא השיב עדין את גזלותיו הרבים, האם נחשב הוא כבר לבעל תשובה שנימחלו עונותיו או לא?

והשיב במתק לשונו שהכלל הנקוט בגדינו הוא שאי אפשר לאדם לטבל כששרץ בגדו. וממילא אם יש ביכולתו של זה להשיב את גזלותיו, והנגזלים תובעים ודורשים את דמיהם, ובכל זאת הוא מתמהמה, הרי שכל תשובתו לא הועילה לו ומצאתו לא רחץ ולא נמחל לו מאומה מגזלותיו. ואף הוסיף שיש מקום לנדונו על כך שאינו משיב את הגזלה לבעליה, אם לא שראים בית הדין שיש צורך לקרבו ולהקל מעליו את הדין כדי שלא לנעל דלת בפני השבים.

וכל זה דוקא כשיש בגדו האפשרות להשיב את גזלותיו. ואולם אם אין ממון בגדו להשיב - הרי זה פטור ממצות ההשבה, ובעצם חרטתו ותשובתו מתכפר לו העוון, רק יבקש את מחילת הנגזל ויפייסנו, ויתחייב לו בשטר שאם תשיג ידו מיד יפרע לו את חובו, ובזה נמחל לו אותו העוון. שלא תבעה התורה מהאדם יותר ממה שביכולתו לתקן ולעשות.

בסוד עבדיך

בבאור חיוב השבת הגזלה לבעליה על דרך הסוד ראה בשער הפסוקים מרבנו האריז"ל שכתב שמי שגזל את חברו בעולם הזה ומת מבלי להשיב הגזלה לבעליה, אזי צריך שישוּב לעולם הזה בגלגול כדי להשיב את הגזלה אשר גזל, כגון שיעבד אצלו באפן שיעשה לו רוח יותר ממה שמשלם לו, או שיאבד ממונו והלה ימצאנו קדם יאוש של הגזלן שאז הממון שניד על פי דין לגזלו, ובזה תקן את גזלתו.

ועל פי זה באר רבנו יוסף חיים זצוק"ל לבספרו "בן יהודע" על מסכת בבא קמא (ק"ט ע"א). את דרשת הגמרא על הפסוק "כי מה תקנות חנף כי יבצע כי ישל אלוה נפשו" איוב כ"ז, ח' – רב הונא ורב חסדא נחלקו: אחד פרש נפשו של גזלן, ואחד פרש נפשו של נגזל. ובאר רבנו הגרי"ח זיע"א שמילת "ישל" היא מלשון שולה דגים מן הים, שהוא ענן וציאה ומשיכה, והינו שהקב"ה מושך נפש הגוזל והנגזל לשוב לעולם הזה כדי להשיב הגזלה לבעליה.

וכן זהו עמק דברי רבי חמא ברבי חנינא בגמרא סנהדרין (ח' ע"א). ראה בן יהודע שם. שאמר שדין הנוטל ממון מאחד ונותנו למשנהו שלא כדין הרי זה מטריח את הקדוש ברוך הוא להחזיר הממון לבעליו. ולכאורה מה שגך אצל הקב"ה טרח או יגיעה? אלא שכל שנוי והפוך מסדרו של עולם נקרא בלשון "טרח", והנוטל ממון מחברו שלא כדין הרי זה מטריח את הקדוש ברוך הוא לשנות מסדרי הבריאה ולהוריד את נשמת הגזלן והנגזל לעולם הזה בשנית בכדי להשיב הגזלה לבעליה. עכ"ל.

מצוה קל"א: הרמת הדשן

כמו שכתוב:

"והרים את הדשן אשר תאכל האש את העלה על המזבח ושמו אצל המזבח" ויקרא ו', ג'.

לפשוטו של מקרא

מצות עשה מן התורה על הכהנים המשרתים בבית המקדש לפנות את הדשן המצטבר על גבי המזבח מהקרבת הקרבנות, ובכך תדלק אש המזבח יפה, ויתנאה מקום ההקרבה.

הרמת הדשן ופניו היתה נעשית מידי יום ביומו: בימות החל מעלות השחר, ובמועדים מתחלת השליש האמצעי של הלילה, וביום הכפורים מחצות הלילה יומא (כ' ע"א) וברמב"ם הלכות תמידין (פרק ב' הלכה י"א). תחלה היתה הכהן המילעדראה בתלמוד (שם כ"ב ע"א) שבתחילה לא היו עורכים

פייס (הגרלה) על כך אלא כל כהן השייך לבית האב המשרת היה רשאי להרים את הדשן. אולם בעקבות תקריות מסויימות שארעו בבית המקדש תיקנו חכמים לערוך פייס על הרמת הדשן. **טוֹבֵל וְלוֹבֵשׁ בְּגָדִים מִיַּחַדִּים** לְמִצְוַת זֹבְגֵי הַנְּקֵרָאִים "בגדי הרמה", והיו פשוטים יותר משאר בגדי הכהונה. ובארו חכמינו ז"ל טעם הדבר שאין זה מכבוד המקום ברוך הוא לעבוד את שאר עבודות הכהונה בבגדים שבהם ניקה את המזבח. , **לְאַחַר מִכּוֹן הָיָה נוֹטֵל מִחֶתֶת שֶׁל כֶּסֶף וְעוֹלָה לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁסָּה הָיָה נוֹטֵל מִן הָאֶפֶר שֶׁנֶּאֱכַל בְּיֹתֵר בְּלֵב הַמִּזְבֵּחַ, וּמִזְרִידוֹ וּמִנִּיחוֹ בְּמִזְרַח הַכֶּבֶשׂ בְּרַחוּק שֶׁלְשָׁה טַפָּחִים מִכֶּבֶשׂ הַמִּזְבֵּחַ. וְלֹא הָיָה מְשַׁלֵּיכוֹ בְּבִיּוֹן אֲלָא בְּנֶחֱת דָּרָךְ כְּבוֹד, שֶׁקִּדְשָׁה הָיְתָה בּוֹכֵן לַמְדוֹ בַתְּמִירָה (ל"ד) מִלְשׁוֹן הַכְּתוּב (ויקרא ו', ג') "וּשְׂמוֹ" – שִׁנִּיחֵנוּ בְּנֶחֱת. , וּמִיָּד הָיָה הָאֶפֶר נִבְלָע בְּכֶבֶשׂ בְּדָרָךְ נְסִיּוּמָא (כ"ע"א) וּתְמִיד (כ"ח ע"ב) וּבְרַמְבַּ"ם הַלְכוֹת תְּמִידִין. .** כִּד הָיָה נֶעֱשֶׂה בְּכָל יוֹם בְּטָרָם הַחֲלוּ הַכֹּהֲנִים בְּעִבּוּדַת הַמִּקְדָּשׁ.

בְּנוֹסֵף עַל כֵּן, כָּל כֶּמָּה יָמִים כִּשְׁהֵיְתָה מִצְטַבֵּרַת כְּמוֹת גְּדוּלָה שֶׁל אֶפֶר שְׁנוֹתֵר עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ עֲצָמוּ, הָיוּ בָּאִים יָתֵר הַכֹּהֲנִים הַחֲפָצִים בְּמִצְוָה זוֹ, וּמִפְּנֵי אֵת מִצְבּוֹר הַדָּשֵׁן אֵל תוֹךְ שֶׁפָּךְ הַדָּשֵׁן שֶׁהָיָה מְחוּץ לְעִיר. וּמַעוֹלָם לֹא נִתְעַצְלוּ הַכֹּהֲנִים מִלְהוֹצִיא אֵת הַדָּשֵׁן וְתְמִיד (כ"ח ע"ב) .

רִמְזֵי הַפְּתוּב – הָיָה הוֹוָה וַיְהִיָּה

קִדְשָׁה יִתְרָה מִיַּחַסְתֵּת הַתּוֹרָה לְאֶפֶר הַמִּצְטַבֵּר עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ. לְפִיכֵךְ הֶעֱנִיקָה מִצְוַת עֲשֵׂה מִיַּחַדֵּת לְאִסּוּפּוֹ, הַמְתַּקְיָמַת רַק לְאַחַר טְבִילָה בְּמִקְוֵה טְהָרָה וּלְבִישׁת בְּגָדִים מִיַּחַדִּים לְכְבוֹד הַמֶּאֱרָע. גַּם עַל אִפּוֹ הַנְּחֹתוֹ שֶׁל הָאֶפֶר הַקְּפִידָה הַתּוֹרָה שֶׁתְּהִיָּה בְּנֶחֱת וּבִירְאָת כְּבוֹד, וְאֵף יַחַד מְקוֹם מִיַּחַד לְיִתֵר הָאֶפֶר שֶׁהִצְטַבֵּר עַל הַמִּזְבֵּחַ וְלֹא נֶאֱסַף וְשִׁמוֹ "שֶׁפָּךְ הַדָּשֵׁן". בְּנוֹסֵף עַל כֵּן, מוּבָא בַתְּלִמוּד שֶׁנֶּסֶ גְּדוּל הָיָה נֶעֱשֶׂה מִיָּד יוֹם בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, בְּעַת שֶׁהָיָה הַכֹּהֵן מְבִיא אֵת חֲפוֹן הַדָּשֵׁן וּמִנִּיחוֹ עַל הַכֶּבֶשׂ, לְפָתַע הָיָה הָאֶפֶר נִבְלָע בְּקֶרֶקַע הַמִּקְדָּשׁ בְּדָרָךְ נֶס.

כָּל זֹאת מְרָאָה לָנוּ שֶׁחֲשִׁיבוֹת גְּדוּלָה הֶעֱנִיקָה הַתּוֹרָה לְאוֹתוֹ אֶפֶר, מֵה שְׁדוֹרֵשׁ מֵאֲתָנוּ לְחַקֵּר וּלְבַרֵּר מֵה יֵשׁ כָּל כֵּךְ לְכַבֵּד אֵת אוֹתוֹ אֶפֶר חֲסַר תּוֹעֵלַת וְתַכְלִית, וְלִנְהַג בּוֹ בְּמִשְׁנֵה זְהִירוֹת וּלְעֲשׂוֹת עֲבוּרוֹ אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים? הֲרֵי זֶה בְּסֵף הַכָּל קִצַּת אֶפֶר וְלֹא שׁוּם דָּבָר אַחֵר!:

אֲבָל הַמִּתְבַּוֵּן יִמְצָא בְּסִיעֵתָא דְשִׁמְיָא שֶׁלְקַח גְּדוּל וְחִכְמָה מִפְּלֶאָה טָמוֹן לָנוּ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמִצְוָה זוֹ, לְקַח לְחִינּוֹ וּלְכָל מֵה שֶׁסְּבִיבָנוּ. כִּי טְבַעוֹ שֶׁל הָאֶדָם הוּא לְהַסְתַּכֵּל תְּמִיד עַל כָּל דָּבָר כְּפִי מֵה שֶׁהוּא כְּרָגַע: טוֹב אוֹ רַע, מוֹעִיל אוֹ מְזִיק, גְּדוּל אוֹ קָטָן, מְבַלֵּי לְהַתְיַחֵס לְמֵה שֶׁהוּא הָיָה אוֹ לְמֵה שֶׁהוּא יְהִיָּה. וּפְעָמִים רַבּוֹת שֶׁהַסְתַּכְלוֹת מְטַעֲיֵת זוֹ מִפְּסִידָה וְהוֹרְסַת לָנוּ רַבּוֹת בְּמִשְׁפָּךְ חִינּוֹ עָלֵי אֲדָמוֹת. אֲדָם שֶׁבְּעֶבֶר הָיָה בְּעַל תְּפִקִיד חָשׁוּב, אוֹ בְּעַל סְמִכוֹת מִפְּלֶאָה, וְכַעַת יָרַד מִגְּדֻלָּתוֹ - לֹא מִתְיַחֵסִים אָנוּ לְעֶבְרוֹ אֲלָא לְמֵה שֶׁהוּא כְּרָגַע. אֲדָם שֶׁבְּעֶבֶר הָיָה עֲשִׂיר מִפְּלֶג וּבְעַל צְדָקוֹת וְלֹאחֲרוֹנָה יָרַד מְעֻשָׁרוֹ – רוֹאִים אָנוּ אוֹתוֹ כְּכָל הָאֲדָם. וְתְלִמִיד קָטָן בַּתְּלִמוּד תּוֹרָה שְׂאוּלֵי יְהִיָּה גְּדוּל הַדּוֹר הַבָּא אֵינָנוּ מִיַּחַסְתֵּת לּוֹ חֲשִׁיבוֹת מִיַּחַדֵּת לְעַת עֲתָה.

אֵךְ הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה מְלַמְּדָתָנוּ שֶׁגַּם הָאֶפֶר, שְׂאִין בּוֹ שׁוּם תּוֹעֵלַת וְשׁוּם שְׂמוּשׁ נֹכַחֵי לְאֲדָם – יֵשׁ לְנַהֵג בּוֹ בִּירְאָת כְּבוֹד, עַל עֲצָם הִיּוֹתוֹ קָרְבָן לְשֶׁעֶבֶר. נְכוֹן שֶׁכַּעַת אֵינּוּ כְּלוּם, אֲבָל פְּעַם הוּא

היה – אז אל תבזהו. וכך מצינו שהזהיר רבי יהושע בן לוי את בניו: הנהרו בזקו ששכח תלמודו מחמת אנסו ברכות (ח' ע"ב) וסנהדרין (צ"ו ע"א). שאמנם כעת כבר אינו חכם, ואולי אפלו אתם יודעים בפעל יותר ממנו, אבל בהיות שבעבר היה חכם – יש להזהר בכבודו לא פחות מכל חכם אחר. ומנין למד זאת? מלוחות הברית. שבשעה שצוה הקב"ה למשה לתקן ארון מכבד ללוחות הברית, צוהו להניח בו גם כן את שברי הלוחות הראשונות. למרות שבסוף נעשו לוחות חדשות, מכל מקום אין לזלזל בראשונות.

חז"ל מספרים על רבן גמליאל שהיה משמש כנשיא ישראל, ובעקבות קפדנותו על אחד התלמידים החלט להדיחו מתפקידו ולמנות את רבי אלעזר בן עזריה במקומו, וכן היה. לימים פיס רבן גמליאל את אותו תלמיד, והעלתה הבקשה להשיב את רבן גמליאל לתפקידו. אלא שכאן נתקלו חכמי הדור בבעיה: לא להחזיר את רבן גמליאל - זה לא הוגן כיון שראוי הוא לתפקידו, ולהוריד את רבי אלעזר בן עזריה - זה בלתי אפשרי כיון שמעלים בקדש ולא מורידים, עד שהחלט לבסוף לחלק ביניהם את התפקיד, כמובא בתלמוד כל המעשה הראה ברכות (כ"ח ע"א).

ומהנהגה זו של חז"ל ראינו ללמד בס"ד שגם בבני אדם קיים הכלל של "מעלים בקדש ולא מורידים". שאם רגיל אדם למעמד או להתייחסות מסוימת, מוטל עלינו לעשות כל שביכולתנו לספקה לו ולא לחסרה ממנו. וכך דרשו חז"ל את הפסוק "גזלת העני בבתיכם" ישעיה ג', י"ד. - זה שרגיל ליתן שלום לחברו ופעם אחת לא נתן לו, שנקרא גזל אמרת רב הונא בברכות (ו' ע"ב). - שהואיל ורגיל הוא לקבל זאת ממך, נעשה הדבר בגדר חובה שקף פלפיו ואסור לך למנעה ממנו.

כך מספרים רבותינו על רבא שפעם אחת הגיע אליו עני בן טובים ובקשו שייסענו תרנגלת פטומה ונין ישן. התפלא רבא על הדרישות הגדולות שיש לאותו עני בנחס למצבו הנוכחי, וסבר לסרב לבקשתו. אלא שלפתע נכנסה אחותו של רבא לאחר שלש עשרה שנה שלא ראה אותה, ובגדה: תרנגלת פטומה ונין ישן! הבין רבא שמן השמים שלחו זאת כדי ללמדו שיש להתייחס גם לעברו ולהרגליו של האדם, ומיד כבדו לשבת ולאכל מאותם המטעמים כתובות (ס"ז ע"ב). מה ששוב מלמדנו שיש להתייחס לא רק למצבו הנוכחי של האדם, אלא גם לעברו. ישנם בני אדם שחוו בעברם חנויות מסוימות, או גדלו בסביבה ובחברה מסוימת, שהשפיעה על טבעיהם לטובה או לרעה, ולכן הם מתנהגים כיום כפי שהם מתנהגים. וגם זה צריך להיות לנו לעזר כדי לדון את הזולת לכף זכות, ולהבין את השני ולקבלו כמו שהוא ולכבדו כפי טבעיו והרגליו.

גם לעתיד ישנה חשיבות רבה באפן התייחסנו לאדם או לדבר. כך מצויים חכמינו ז"ל: "אל תהי בז לכל אדם ואל תהי מפליג לכל דבר, שאין לך אדם שאין לו שעה ואין לך דבר שאין לו מקום" אבות פרק ד' משנה ג'. רצונם לומר שגם אם כעת נראה לך שאין בפלוני שום צורך או תועלת – טעות היא בגיך. פשוט אינך יודע להסתכל קדימה, לראות את הנולד, לכן אתה חושב כן. לא תוכל לדעת מתי תצטרך אותו ומתי תהא תלוי בידידותו ובעזרתו. פעמים שאדם מקל ראשו ומאבד קשר עם פלוני, ולקמים נזכח לדעת שאותו אחד נעשה בעל תפקיד חשוב שרק הוא ביכולתו לעזר לו. לא חבל! וכמה פעמים אדם זורק חפץ במחשבה ש"את זה אני לעולם לא אצטרך", ובדיוק יום למחרת נצרך לו הדבר הזה ביותר! ללמדך שאין לך

אדם שאין לו שעה, ואין לה דבר שאין לו מקום, לכן גם אם כעת הוא נראה כאילו חשוב –
הזהר בו והערף אותו, שמי יודע מה יהיה הלאה.

ומטעם זה הזהירונו רבותינו: "שלא תהיה אין מתקנאים בהם: נכרי קטן, נחש קטן, ותלמיד
קטן" (פסחים ק"ג ע"א). והכוונה שאין להתגרות בהם ולצער אותם על חנם. . וְלָמָּה? הרי קטנים הם
ונתונים תחת ידי ושפויטי? אלא שעתידים הם לעלות ולהתגדל, ועלולים לנקם בך ביום מן
הימים כן פירש רש"י ז"ל שם. . לכן אל תסתכל עליהם עכשו שהם קטנים ונלושים, אלא ראה
מה עתיד להיות עמם, ותפעל גם בהתאם למעמדם העתידי. וכל זה למדנו ממשנה הזהירות
שנצטוינו לנהג באפר הקרבנות, על אף שפרגע אין בו שום תועלת עבורנו. ולו חכמו ישכילו
זאת יבינו לאחריהם דברים ל"ב, כ"ט. .

דרוש וחדוש

לעיל נתבאר שהאפר המורם מידי יום ומנח על הכבש הנו קדוש בקדשת המזבח, ואסור
בהנאה. האם גם האפר המוצא מן המקדש חוצה היה אסור בהנאה או לא?

כתב רבנו הרמב"ם ז"ל בהלכותיו בהלכות תמידין ומוספין (פרק ב' הלכה ט"ו). שהאפר המורם מן
המזבח הרי הוא קדוש בקדשת המזבח, וממילא אסור ליהנות ממנו כלל ועקר, ואף לאחר
שהוצא מחוץ למקדש אל שפך הדשן עדין נשאר הוא בקדשתו.

אולם הרמב"ד ז"ל בהשגותיו על הרמב"ם שם כתב שרק באפר המורם ומנח בצד המזבח יש
אסור הנאה, אולם האפר שהיה מפנה על ידי יתר הכהנים אל מחוץ לירושלים הרי שיצא
האפר לחליו, ואין בו יותר דין מעילה, ומתיר הוא בהנאה הוראה בכסף משנה בשם המהר"י קורקוס
שביאר מחלוקתם על פי הגמרא בתמורה (ל"ד) ומחלוקת רב ור"י בפרק ב' דמעילה. ובמרכבת המשנה (שם) כתב שדברי
המהר"י קורקוס מגומגמין ולכן ביאר מחלוקתם בדרך אחרת. עיין שם ואכמ"ל. .

בסוד עבדיך

בבאור ענין הרמת הדשן על דרך הסוד ראה בספר תורת העולה לרבי משה איסרליש זצ"ל (בחלק ב'
פרק ה'). שבאר שהקרבנות הקרבנות היתה פעולה המורה על התכלות החומר ואבודו, מה שבא
לעורר את האדם ולהזכירו כי הקדוש ברוך הוא ברא את עולמו יש מאין, ושגוף האדם סופו
להתכלות מן העולם. ומטעם זה היה צריך לגס שהאפר שהורם מן המזבח היה נבלע ונגעלם
בכבש המזבח כנזכר בדברי חז"ל, מה שהיה מורה על ההתכלות הגמורה, לשוב לאין כבטרים
התהוותו. ומטעם זה גם כן כל הקרבנות הקרבנות היתה נעשית באולם דוקא, שהוא החלק

החיצון שבמקדש, להורות כי החלק הגשמי והחיצוני שבאדם הניתן יש מאין, ולכן סופו לשוב לאין. מה שאין כן החלק הרוחני והפנימי שבאדם, הוא חלק הנשמה שנוצב מאתו יתברך, אינו מתכלה לעולם, מה שמורה על השארות הנפש והתמדת קיומה.

מצוה קל"ב: הדלקת אש על המזבח

כמו שכתוב:

"אש תמיד תוקד על המזבח" ויקרא ו', ו'.

לפשוטו של מקרא

אחד מהנסים שנעשו לישראל במקדש היה שגחלת של אש ירדה מן השמים והציתה את המזבח היומא (כ"א ע"ב) ורש"י שם. וראה שם מה היו תכונותיה ומעלותיה של אש זו במקדש הראשון ובמקדש השני. ומכל מקום מצות עשה מן התורה על הכהנים המשרתים בבית המקדש לערף עצים בראש המזבח ולהצית בהם אש חדשה מידי יום בשלש מערכות: האחת מערכה גדולה שעליה מקריבים את קרבן התמיד ואת יתר קרבנות היום, והשנייה מערכה קטנה שממנה היו לוקחים אש במחתה להקטיר קטורת בכל יום, והשלישית אין עליה כלום אלא לקיים מצות "אש תמיד תוקד על המזבח" יומא (מ"ג ע"ב) וברמב"ם הלכות תמידין ומוספין (פרק ב' הלכה ד').

לערך המערכה הגדולה היה הכהן נותן שני גזרי עצים בחלק המזרחי של המזבח, כשקצוות הגזעים מגיעים לדשו שבמרכז המזבח, וזהו הנקרא "תפוח". את המערכה השנייה היה עורף מעצי תאנה לפיכך וראה מה שפירש רש"י בזבחים (נ"ח ע"א) טעם הדבר על פי אגדה שבעץ התאנה היתה תקנה לאדם הראשון לתפור ממנו מלבושים, ולכן לוקחים ממנו למזבח. כנגד קרן מערבית דרומית ומשוכה צפונה ארבע אמות, ומערכה שלישית היה עושה בכל מקום שרוצה על גבי המזבח תמיד (כ"ט) וברמב"ם שם (הלכה ז' – ט').

עוד למדו רבותינו שאין לכהן להצית את האש מחוץ למזבח, אלא עליו להציתה מלכתחלה על המזבח עצמו בלבד יומא (מ"ה ע"ב) וברמב"ם שם. ומצוה להקדים הדלקת האש לעריכת

העצים במזבחן דרשו בירושלמי יומא (ריש פרק ב'), והובא במשנה למלך כאן ובכסף משנה (פרק ד' מהלכות תמידין הלכה ה') בשם הריטב"א (וצ"ע אם הרמב"ם מסכים עם דבר זה להלכה, בהיות שלא הזכירו כלל). וכהן שעבר ונמנע מלהצית את האש במזבח הרי זה בטל מצות עשה מן התורה.

רמז הכתוב – האש שלי תוקד

חכמינו ז"ל מעידים בתלמוד על שני נסים גלויים שהיו באש המערכה: האחד – שמעולם לא כבו גשמים את האש של עצי המערכה, והשני – שאפילו כל רוחות שבעולם לא הזיזו את עשן המערכה ממקומו, אלא היה מתמר ועולה בקו ישר כלפי מעלה יומא כ"א ע"א, ומסכת אבות (פרק ה' משנה ה'). ומשני נסים מפלאים אלו יש לנו ללמוד שני יסודות איתנים ומוצקים בעבודת הבורא, שמי שיזכה לקנותם ולקיימם ודאי שעבודת ה' שלו תהיה הרבה יותר מצלחת ורצינית.

כל מעשה טוב שהאדם עושה בעולם הזה, כגון גמילות חסדים, למוד תורה או שאר מצוות, הרי הוא מרכב משני חלקים: מחשבה ומעשה. כשהמחשבה היא הפנימיות וה"נשמה" שבדבר, והמעשה הוא החיצוניות וה"גוף" שבו. וכשם שאי אפשר לאדם להתקיים בלא גוף או בלא נשמה, כך אי אפשר לעבודת ה' להתקיים בלא מחשבה ומעשה. רק שלוב אמתית של שניהם יחד הוא זה שיוצר את השלמות שבמעשים וכך נאמר בספר העיקרים (מאמר ד' פרק נ"א): האדם מורכב משני כחות הפכיים: כח החמרי וכח הרוחני, ואי אפשר שתושג השלימות האנושית אם לא בהיות תאום והסכמה ביניהם, שיתן כל אחד מהם את חלקו הראוי לו, ועל ידי כך יגיע לשלימות האמיתית. עכ"ל. , ומביא לידי בטוי את קיום הרצון האלקיוכפי שאמר החכם בספר הכוזרי (מאמר ה' אות כ"ז): מעשה בלעדי כוונה, או כוונה בלתי מעשה, תאבד התוחלת. עכ"ל.

על החלק הפנימי שבאדם אנו למדים מאש המערכה, שכל גשמים שבעולם לא יכלו לכבותה, כך חובת האדם להיות חי וטעון ברצונות ובהשקיים חיוביים בכל עת, לא משנה מה קורה ומה המצב. אצל עובד ה' לא קים משג של "מצבי רוח". לפעמים שמים ולפעמים עצוב, לפעמים חם ולפעמים קר, יהודי זה לא המכון המטאורולוגי ומזג האויר אצלו אינו אמור להתחלף. גם יסורין או קשיים פאלו או אחרים ל"ע אינם סבה מצדקת לאבוד החשק וההתלהבות הפנימית בלב המאמין, כי מי שהאש היוקדת בלבו היא אש של מעלה – כל גשמים שבעולם לא יצליחו לכבותה.

לא פעם רואים אנו בני אדם הקמים בבקר עם אנרגיות טובות ונכונות גדולה לעשייה חיובית: קם בעירנות, מתפלל תפלת שחרית בלח ובכונה, ועוד ידו נטויה. אלא ש"פנצ'ר" אחד בדרך לעבודה הופך לו את כל המצב רוח – מישהו זרק לו מלה פוגעת, או טעות בתפלה הצריכה אותו לחזור על תפלת שמונה עשרה, ופתאום אפה רואה שאת כל היום הוא "סוחר" כמו איזה סמרטוט, בלי חשק ובלי התלהבות. איפה כל התכניות? היכן הם כל הרצונות? הפל גזו ונעלם בו רגע והיה כל היום. זו לא אש של מעלה! זו לא פנימיות אמתית וחדקה!

עבודת ה' אמתית חייבת להיות מצקה ואיתנה, מיסדת על רצונות חזקים ומבוססת על פנימיות נציבה. לא שכל יומים הוא "בנפילה" ומקבל "חלישות הדעת" ונכנס ל"בלבולים". עבד ה' הוא תמיד שמת, תמיד צוהל, מאמין שהכל לטובה ומשתוקק בכל עת לזכות בעוד מצוה ובעוד מעשה טוב. לא משנה איזה יום עבר עלי, וכמה כסף יש לי בארנק, את האש שלי לא נצליחו לכבות. זו אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה.

אמנם דורנו הוא דור חלוש, דור שהחסון הנפשי והרגשי שלו לוקה בחסר, אם בדורות קודמים המשג "ירידת הדורות" הנה בחינה של ירידה ברכמה ובדרגה, מאדם גדול לאדם קטן, הרי שבדור שלנו הירידה היא מצורת אדם לגמרי. העולם פשוט נאבק לאבד מהאדם צורת אדם, ופעמים רבות שהוא אף מצליח. דעותיהם של בני האדם משתנות ומתחלפות בכל יום, ומצב רוחם של הבריות עולה ויורד כל הזמן כמו הדולר. אבל מי שיראת ה' בוערת בתוכו ואש התורה יוקדת בלבו – אין סבה שכל דבר קטן ישבר את רוחו. לא הפסד גשמי ולא פשולו רוחני הוא זה שירוקן לך את האויר. הנה נציב בדרךך, איתו בדעותיך, ולא כל ליצן (או קנאי...) שימתח בקורת על הרוחניות וההשקפה שלך ויכניס אותך לספקות ולבלבולים.

זוהי אש של המערכה, אש להבת שלהבת-יה. והגם שעל פי טבע מים אמורים לגבר על אש ולכבותה, כאן המדבר הוא באש שירדה מן הגבוה, עליה אמר שלמה המלך: "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ונהרות לא ישטפוה" שיר השירים ח', ז'. והמים מסמלים כידוע את המים הזיזונים אלו היצרים והתאוות המבקשות לסחוף את האדם ולהטביעו בתוכו. וכפי שכתב בספר החרדים (דף ס' ע"ב): "העולם הזה הוא כדוגמת ים סוער, וצריך האדם לדמות בדעתו כאילו הוא שט בתוכו ומרים את ראשו למעלה, ליוצרו, ויזהר פן יכנסו בפיו המים הזיזונים, וישמר מן הגלים המבקשים לטרדו ולהטביעו". עכ"ל. ומי שזכה שפנימיותו עונה לתנאים הנ"ל, הרי שזכה זה לפנימיות האמתית.

ועל החלק החיצוני שבאדם אנו למדים מעשן המערכה, שכל רוחות שבעולם לא הזיזוהו מישרותו ולא הסיטו אותו מהמסלול בו הוא אמור ללכת. עשן המערכה הנה עולה בקו ישר כלפי מעלה מבלי להתייחס לכל התנאים הסביבתיים שסביבו. גם אם זה לא נוח, וגם אם זה קצת קשה, אבל אני את שלי צריך לעשות. ורגילים אנו בכלל ש"קשה יש רק בלחם, וגם את זה אוכלים"! לא כל עוף שפורח מעליך צריך לשרף ולבטל אותך מלמודך שכן הובא בתלמוד (סוכה כ"ח ע"א) על רבי יהונתן בן עוזיאל שבשעה שיושב ועוסק בתורה כל עוף שפורח מעליו מיד נשרף, ואמר מי שאמר שהיום בני אדם יושבים ללמוד וכל עוף שעובר מעליהם הלימוד מיד נשרף... , ולא כל רוח שצאה תעקר ותהפך אותך על פניך כפי שהובא במסכת אבות (פרק ג' משנה י"ז) שמי שחכמתו מרובה ממעשיו דומה לאילן שענפיו מרובים אך שורשיו מועטים, שכל רוח שבאה עוקרתו והופכתו על פניו. מה שאין כן זה שמעשיו מרובים מחכמתו אפילו כל רוחות שבעולם באות ונושבות בו אינן מזיזות אותו ממקומו. ולכך צריך כל אדם לשאוף ולעמול.

אל תתעקם בגלל אחרים, אל תשנה את מעשיך בשביל למצא חן בעיני הבריות, זכר שרוחות שונות מנשבות בעולם בכל עת: רוח של כפירה, ורוח של יצרים, רוח של תאוות ממון ועוד, אבל אתה חייב להתמיד בדרךך ולא לפנות ימין ושמאל בדרכים עקלקלות. ההתמדה בעשייה היא מפתח ההצלחה, וכמאמר הכתוב: "עלת תמיד העשייה בהר סיני" במדבר כ"ח, ו'. – רצה לומר שרק עליה תמידית ורצופה היא זו שתביאך לתורה, להר סיני. ומי שחזק ואיתן כמו עמוד העשן של המערכה, ואינו נסוג או משנה דרכו מפני שום רוח המנשבת בעולם, הוא זה שעבודתו עולה לריח ניחוח ולרצון לפני ה' פעולה וקרבן.

דרוש וחדוש

נחלקו רבותינו הראשונים בגדר מצוות "אש תמיד" עליה נצטוינו מהי פונת הכתוב:

לדעת הרא"ה ז"ל בספר החנוך מצוות התורה היא להדליק האש מידי יום בבקר ובבין הערבים בלבד. אמנם אם בין לבין כבתה האש מסבה כל שהיא אין שום חיוב לחזור ולהבעירה שוב, עד לפעם הבאה. ומה שכתבה התורה "אש תמיד" פרושו מידי בקר וצהרים, בלי הפסקה של פעם אחת וכמו שפירש רש"י ז"ל (שמות כ"ז, כ"ו) במצוות "להעלות נר תמיד" שכל לילה ולילה קרוי תמיד, הוא הדין כאן. אבל לא שהבערה עצמה תחייב כל הזמן ברציפות.

אולם בדעת רבנו הרמב"ם ז"ל נראה שסובר שהמצוה היא שבכל עת תהיה האש דלוקה על המזבח תמיד בלא הפסקה, ולצורך כך יש להבעירה בכל יום בקר ובין הערבים כדי שלא תכבה. ולכן אם לרגע אחד כבתה האש לגמרי מצוה להדליקה שוב, ואפלו באמצע היום או באמצע הלילה. ואם לא הדליקה עברו על מצוות עשה מן התורה כן נראה מלשון הזהב שלו בספר המצוות (עשין כ"ט) ובהלכותיו (תמידין מוספין פרק ב' הלכה א'). וכן למד בעל המנחת חינוך בדעת הרמב"ם.

בסוד עבדיך

בבאור ענין אש של גבוה ואש של הדיוט שהיו במזבח על דרך הסוד כתב בספר "נחלת בנימין" שבעת הקרבת הקרבן על גבי המזבח באה נשמת החוטא עצמו ונקנסת בקרבן ונשרפת יחד עמו ועולה לרצון לפני ה'. ונרמז בפסוק "והאש על המזבח תוקד בו" – במקריב הקרבן ולא במזבח. ובהיות שהנשמה היא ניצוץ קדוש חלק אלוה ממעל, ממילא אין זה כבוד של מעלה שתשלט בה אש של הדיוט, לכן יורדת אש של מעלה ואוספת את הנשמה אל שרשה במקום העליון. ואלו האש של מטה היתה שורפת את בשר הקרבן עצמו, שלא היה נשרף על ידי האש של מעלה ונרמז יפה גם כן בעקידת יצחק בה אמר יצחק לאברהם "הנה האש והעצים ואיה השה לעולה", רצה לומר הרי הבאת אש של הדיוט, ואם כן ודאי בא אתה להקריב בהמה ולא אדם, אם כן הוא איה השה לעולה.

מצוה קל"ג: שלא לכבות האש שעל המזבח

כמו שכתוב:

"איש תמיד... לא תכבה" ויקרא ו', ו'.

לפשוטו של מקרא

בנוסף למצות העשה שעל הכהנים להצית אש על גבי המזבח בכל בקר, הזקרו כל ישראל במצות לא תעשה מן התורה שלא לכבות את האש המצויה על גבי המזבח. ואפלו כבה אדם גחלת אחת שעל המזבח הרי זה עבר על אזהרה זו (צ"א ע"ב) ורמב"ם הלכות תמידין ומוספין (פרק ב' הלכה ו'). ואף אם עדין לא הקרבו קרבנות על האש, אלא מיד משהדליקה בא זה וכבה – עם כל זאת עבר על אזהרת "לא תכבה" כן כתב במנחת חינוך (מצוה קל"ג). עיין שם.

עוד למדו רבותינו שבכלל האזהרה שאפלו אם הוריד את האש מעל המזבח, ורק לאחר מכן כבה, גם זה עבר על אזהרת "לא תכבה" וחיב מלקות. אולם אם נטל מאש המזבח לצרף דבר אחר כגון להקטרת הקטרת או להדלקת המנוחה, יותר אינה נקראת "אש המזבח", והמכבה אותה באפן שכזה אפלו בעודה בראש המזבח הרי זה פטור מחלוקת אביי ורבא ביומא (מ"ו ע"ב), ונפסק כרבא שאפילו כיבה על גבי המזבח פטור. והובא ברמב"ם (שם). וראה במנחת חינוך שכתב שנראה שמה שפטור היינו ממלקות, אבל איסור תורה יש בדבר, ועדיין נשאר בצי"ע על כך.

כמוכן, אם בא אדם זר או שאר פסולים להדליקה והדליק אש פסולה על גבי המזבח – על אש שכזו לא נאמרה אזהרת "לא תכבה", והמכבה אותה לא עבר אסור, ואדרבה מצוה לכבותה כן כתב במנחת חינוך (מצוה קל"ג). עיין שם.

וכל איש או אשה מישראל שכבה את אש המערכה הרי זה עבר על מצות לא תעשה מן התורה וחיב מלקות וראה בפירוש רש"י עה"ת שכתב שהמכבה אש המערכה עובר בשני לאוין, בהיות שנכפלה האזהרה בתורה פעמיים, וכן הובא בסמ"ג. אולם ברמב"ם ובעוד ראשונים לא נזכר כן, וצי"ע להלכה.

רמז הפתוב – המכבה את הניר

בבאור המצנה הקודמת דברנו בס"ד מגדל החשיבות לקים את האש וההתלהבות דקדשה בלבנו, ולחזקה וליצבה. ובבאור מצנה זו נבוא בעזרת ה' לדבר על הבט נוסף בנושא זה, בו לצערנו נופלים ונכשלים לפעמים גם הטובים שפחבורה, מחסר שימת לב פראוי.

ידוע שטבעו של האדם הוא לשאף להיות תמיד גבוה מעל כלם. אוהב הוא להיות המיוחד שבחברה, והמצלח שבבנים, והמכשרת שבבנות. ואמנם טבע זה יכול לשמש לו לאדם כסלם עליה לדרגות גבוהות יותר ממה שחשב לעצמו, בבחינת "קנאת סופרים תרבה חכמה", אולם פעמים שטבע זה מעורר בנו דוקא פעלה הפוכה, והיא להוריד את הזולת ולהשפילו לכל הפחות אלנו, כדי שלא יהא יותר מאתנו.

פעמים זה בא באיזטלא של "מה הוא מתנהג שונה מכלם? אסור לאדם לפרש מן הצבור!", ופעמים זה בא בטענה של "למה לו להחמיר? כחא דהיתירא הוא העדיף", ובמקרים יותר חמורים אף נשמע מבני אדם בטויים כמו "זו סתם התלהבות רגעית וקיצוניות מיתרת, הוא פועל מתוך גאונה והתנשאות". אך אם נתבונן באמת בתוך נפשו של ה"מתלונן" הנה נגלה בעצם שפשוט קשה לו שישנו מישהו טוב ממנו, לכן משתמש הוא בסברה ש"אסור לפרש מן הצבור", ובהיות אין לו די יראת שמים כדי להחמיר על עצמו, לכן זורק הוא ססמא שאפלו אינו מבין כמו "כחא דהיתירא עדיף", וכשכבר מיואש הוא מנסיונותיו ורואה את השני עולה ומתעלה בדרגות נשגבות – מפטיר עליו בשפה רפה שנה סתם, ורגעי, ולא באמת מבפנים.

למה כל זה הגיע? מדוע מידענו מתבטא בזלזול שכזה? אולי משום שקשה לו להתחנך ולהתעלות כמותו? ואולי כי קשה לו להתנתק מארח החיים המתירני אליו התרגל? וכאן מתערבת התורה ומזהרת: "אש תמיד תוקד על המזבח! לא תכבה!" אל תכבה לשני את האש שלו, אל תחליש אותו במה שפנה ועשה לעצמו. אם אתה לא מסגל להיות אדוק במצוות כמוהו, אז למה תזלזל במסירות שלו על הדבר? ואם לך אין יראת שמים כמו אותו בעל תשובה, מדוע תוריד מערכו ותקל במעמדו? הוא החליט להיות חס, להיות בווער, אז מדוע תקרר את רוחו פעמלק?

מי שמתבונן בתכנים של כלי התקשרת בגמינו קולט תופעה מאד מוזרה: המגזר החרדי מתקף על ידם שוב ושוב ללא הרף. מה עשו לכם אלה? מדוע אתם מדברים עליהם סרה כל היום? עושים כתבות אודות חוזרים בשאלה, ומפרסמים פשלונויות ומחודלים בודדים שנמצאו תחת ידם, אין לכם דברים משלכם לדבר עליהם שאתם כל כך מתעניינים בשומרי המצוות? אך התשובה היא ברורה כשמש בצהרים: פשוט קשה להם לקבל שעובדי ה' הם סמל לדגמא, הם אות למופת, הם מודל לחקוי. המציאות של גלי החוזרים בתשובה טופחת על פניהם ומעוררת בתוך לבם רגשות נחיתות ויסורי מצפון, ולכן מנסים הם לבטלם על ידי תקיפה והשפלה של שומרי התורה.

וכך לצערנו נתנו למצא ברבד האישי והחברתי, בו לא פעם ולא פעמים אדם מוצא את עצמו מתקף על חזותו הדתית, או על ארח חינו השמרני, ועל החתנה הצנועה והמפרדת שמתפון הוא לעשות, אבל אל חשש יקירי! דע כי אתה הוא המנצח במערכה, אתה הוא זה שנמצא על הסוס. פשוט הם קשה להם ללכת על ארבע ולראות אותך רוכב בהנאה, לכן מנסים הם למשך אותך אליהם למטה. זה כל הספור.

גם בין שומרי המצוות עצמם, איש על מחנהו ואיש על דגלו, לכל זרם ולכל קבוצה יש את החיובי והיפה שבה. וזה שאתה הולך בדרך ובהשקפה אחרת – אינו אומר שמעשיהם של השונים ממך פסולים או חסרי מעלה. פלוני משקיע בעבודת ההתבודדות והתפלה, ואלמוני מתרכז בהלכה, וזהו אף בעשיית חסד, וככלם אהובים כלם ברורים כלם קדושים. איננו חייבים לנהוג כמנהגם, אך גם אסור לנו לזלזל במלאכתם.

ואנו, הקוראים את זה המאמר, האם לא נהגנו אי פעם פאותם אנשים? זלזלנו בזולת ובמעשיו הטובים, והחלשנו אותו בדעות כוזבות ובסברות חסרות טעם רק כדי להצדיק את עצמנו, וכבינו את ההתלהבות שלו למצוה כזו או אחרת. אם כן, אולי נוכל לכפר על עצמנו בכך שנעזר את הזולת לתורה ולמצוות, ויחד איתם נתעורר גם אנו ונטע את אהבתו ויראתו בלבנו לעד, אמן.

דרוש וחדוש

כתב רבנו הרמב"ם ז"ל בהלכותיו שהמכבה אפלו גחלת אחת מהמזבח הרי זה חייב ולוקה. ובספר "מצל מאש" לגאון הרב ר"י אלפאנדארי זיע"א, בסימן נ"א. הסתפק כיצד יהיה הדין כשכבה אדם חלק מהגחלת, וחלקה עדין בוער, האם בכל זאת יתחייב או לא?

וכתבו האחרונים שמלשון הרמב"ם שכתב "אפלו גחלת אחת" יש ללמוד שדיוקא כשכבה את כלה חייב, אבל אם כבה מקצתה וחלקה עדין דולק לא עבר בזה על אזהרת "לא תכבה". וטעם הדבר כיון שמקצת כבוי לא נחשב לכבוי, שלא כבדיני שבת שמקצת כבוי נחשב לכבוי כמדין לנו ממה שאמרו שהמסתפק משמן הנר בשבת חייב משום מכבה. ורק אם כבה גחלת שלמה מהמזבח, אפלו יש על המזבח עוד גחלים בוערות, הרי זה חייב משום "לא תכבה", הואיל ואותה גחלת כבוייה עתה לגמרי כן העלה בספר "צורר החיים" על הרמב"ם להג"ר חיים יעקב זצ"ל, וכן הביא הג"ר מסעוד חי רקח זצ"ל בספרו "מעשה רקח" על הרמב"ם. וראה שם את כל ראיותיהם באורך.

בסוד עבדיך

בבאור ענין אזהרת "לא תכבה" על דרך הסוד ראה בספר "טעמי המצוות" שכתב לבאר שכל ענין הקרבת הקרבנות ועבודת המזבח הנה לבטל מעל ישראל את הדינים ולהרחיק מהם את המקטרגים המבקשים להפרע מהם על מעשיהם הרעים. ודבר זה נעשה על ידי שאותם כחות נפרעים מהקרבן איבר כנגד איבר, ובזה נמחה העוון מישראל. ולכן נקרא "קרבן" מלשון "קרב" שמקרב את ישראל לאביהם שבשמים ומוחק את עוונותיהם.

נמצא שאש המזבח היא זו המצלת את ישראל מן האש של גיהנם, ולכן נצטוינו שתהא האש דולקת על המזבח תמיד ולא תקבה, בכדי לפרסם למקטרגים את אהבת המקום ברוך הוא לעמו ישראל, ובכדי שלא יוכלו המים הזידונים לכבות את אש האהבה של הקדוש ברוך הוא לישראל ועל זו הדרך ניתן גם כן לפרש את המשנה באבות (פרק ה' משנה ה') "עשרה ניסים נעשו לאבותינו בבית המקדש... ולא כיבו גשמים אש של עצי המערכה" שכל המשטינים והמקטרגים שבעולם לא הצליחו לכבות את אש האהבה והכפרה של הקדוש ברוך הוא לעמו ישראל.

מצוה קל"ד: אכילת שירי המנחות

כמו שכתוב:

"והנותרת ממה יאכלו אהרן ובניו" ויקרא ו', ט'.

לפשוטו של מקרא

כבר נתבאר לעיל שישנן שנים עשר סוגי מנחות הנקטרות על גבי המזבח, כשחלקן נקטרות כליל על גבי המזבח, וחלקן רק קמץ מתוכן קרב. ומצות עשה מן התורה על הפהנים המשרתים בבית המקדש לאכל את שירי המנחות הנקמצות כן למדו בספרא (צו ב', ט') ממה שכתוב בהן "מצות תאכל" מלשון מצוה, שמצות עשה לאוכלן ולא רשות. וכן הובא במנחות (ריש פרק שביעי) ונפסק ברמב"ם הלכות מעשה הקרבנות (פרק י' הלכה ב'). וכל המנחות נקמצות ושירן נאכלים, חוץ ממנחת זכרי כהונה ומנחת חינוך וחיבתין וכהן שהביא מנחת חוטא או נדבה (מנחות שם ורמב"ם שם הלכה ט'). בעזרת בית המקדש זבחים (ני"ד ע"ב) וברמב"ם (שם הלכה ג'), ובדיעבד אם אכלו אותן בהיכל גם כן עלתה להם אכילתם זבחים (ס"ג ע"א) וברמב"ם (שם).

מדין תורה רשאים הפהנים לאכל את שירי המנחה כל אותו היום בו קרבה המנחה, וכך הלילה שלאחריו עד עלות השחר. אולם חכמינו ז"ל עשו סג לדבר לאכלן רק עד חצות הלילה ולא אחר מן, בכדי להרחיקם מן העברה זבחים (ני"ז ע"ב) וברכות (ט'). ונפסק ברמב"ם (שם הלכה ז' – ח').

עוד למדו חכמים שאין לחלק את שיגרי המנחות מנחה כנגד מנחה, פלוגי מנחה אחת ואלמוני מנחה אחרת, אלא יש לחלק כל מנחה ומנחה בין כל פהני בית האב, למרות שפעמים יוצא שכל אחד מקבל רק חלק מועטקידושין (ני"ג ע"א) ומנחות (ע"ג). ולמדו כן ממה שכתוב במנחת הסולת (ויקרא ז', יז) "וכל מנחה... לכל בני אהרן תהיה איש כאחיו".

וכהו שעבר ולא אכל את שיגרי המנחה שקבל, הרי זה בטל מצות עשה מן התורה.

רמז הפתוב – זה הקטן גדול יהיה

אם ננסה לדמון לעצמנו את התנהלות בית המקדש שיבנה במהרה, ואת סדרי העבודה וההקדבה בו, נגלה מפעל עצום של מאות ואלפי עובדים העמלים בצותא לקדש שם שמים ולכפר על עוונותיהם של ישראל. כל אחד שחטא בשגגה, כל מי שאשתו ילדה, אחד שגדר ושני שנדב, כלם מגיעים לאותו מקום יחידי למלאות את חובתם בהקדבת הקרבן. ודאי לחץ גדול ועמס רב שרר בבית המקדש בכל יום, שכן לא עבודה פשוטה היא. וכפי שמתארים לנו חכמינו ז"ל שבערב פסח, עת היו הפהנים מקריבים את קרבן הפסח, היו נועלים את דלתות העזרה מקבוצה לקבוצה מחמת העמס הרב שהיה נוצר בהראה פסחים (ס"ד ע"א).

וכעת ננסה להפגס במקום אותו פהו שהקריב קרבן מנחה של איזה עני מרוד, שמנחתו היא גם ככה בשעור המועט ביותר שנתן, ולאחר שקמץ הכהן ממנה וחלקה בין כל הפהנים – פעמים שהיה מקבל כל פהו אולי פמה גרמים בודדים של קמח או סלת, שאף לאפותם לא היה נתון כתב הרמב"ם ז"ל בהלכותיו (פרק י' ממעשה הקרבנות הלכה ט"ו): "הסולת אם יחלקה ביניהם נמצא מגיע לזה מלוא כפו סולת או פחות שאינו ראוי לא ללש אותה ולא לאפותו... עכ"ל. ועל כך מצוה התורה חד משמעית: "והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו". אל תזלזלו בשיגרי המנחות, הקפידו לאכלם עד תם! גם אם זה דבר מועט, גם אם זו כמות מזערית, אל תזלזלו בקטנות. העריכו כל פרוור וגרגיר שבה.

שלמה המלך ע"ה אמר "בז לדבר יחבל לו" משלי י"ג, י"ג. ודרשו רבותינו ז"ל שכל דוד המלך אביו אמר את הדבר, כמובא במדרש שדוד המלך תמה ושאל לפני הקדוש ברוך הוא: "רבונא של עולם! לכל בריותיך מוצא אני טעם, אבל בשוטים ובצרעה ובכפביש מה הנאה לעולם?" אמר לו הקב"ה: "חניף, שלסוף תצטרף להם בעצמך!" ואכן כשנתפס דוד והובא לפני אכיש מלך גת עשה דוד את עצמו פשוטה ובזכות זאת נצלכמובא בשמואל א' (פרק כ"א) כל המעשה. וזהו שכתוב בתהלים (ל"ד, א') "לדוד בשנותו את טעמו לפני אבימלך ויגרשהו וילד", שהיה דוד מוריד ריר על זקנו כשוטה, ואבימלך הוא אכיש מלך גת כמובא במדרש. , וכשפירח משאול והתחבא במערה בא עכביש וארג את קוריו ובזכות כך לא מצאו שאול, וכשנתפס בין רגלי אבנר באה צרעה ועקצתו ומתוך כך הצליח לחמק מידי שאול. מפאן למדו חכמים שאל יבזה אדם שום דבר שבנבראים.

תורתנו הקדושה מלמדתנו שלא לזלזל בקטנות. כך אומרים חכמינו ז"ל שאין הקדוש ברוך הוא נותן גדלה לאדם עד שבדקהו בדבר קטן מדרש רבה שמות (פרשה ב'). כי אדם גדול הוא זה

שְׁמִסְגֵּל לְזֹהוּת דְּבָרִים קְטָנִים, וְלִהְיֵת חֶסֶד אֲלֵיהֶם בְּהִתְנַחֵם. כִּדְּהִינְךָ מִסְפֵּרֶת עַל יַעֲקֹב אֲבִינוּ ע"ה שְׁחֹזַר בְּחֻזְרָה אֶת נַחַל יַבֵּק בְּשִׁבִיל לְקַחַת כְּמָה פְּכִים קְטָנִים שֶׁשָּׂכַח בְּמִקוּמוֹ, שֶׁכֶּף הַיָּא מִדְּתָם שֶׁל הַצְּדִיקִים לְהִזְהָר אֶף בְּדְבָרִים קְטָנִים אִמְרַת רַבִּי אֲלֵעֶזֶר בְּחוּלִין (צ"א ע"א). . אֶף הַדִּינִים הַזֵּהוּרֵי שֶׁלֹּא לְהַקְלֵל רֹאשׁ בְּדִין שֶׁל סְכּוּם פְּעוּט, שֶׁדִּין פְּרוּטָה כְּדִין מֵאָה מְנַהֵלְחוּ עֶרֶךְ חוּשׁוֹן מִשְׁפֵּט (סִימָן י' סֵעִיף ד'). . וְכָל אֶחָד יוֹדֵעַ שֶׁבְּדִינֵי הַתּוֹרָה פְּרֻטִים קְטָנִים יִשָּׁב כַּחַם לְהַפִּיךְ אֶת הַהֲלָכָה מִן הַקְּצָה אֶל הַקְּצָה שֶׁכֵּן אֹת אַחַת חֲסֵרָה בְּסִפְרֵי תוֹרָה פְּסֻלָּה אֶת כֹּל הַסֵּפֶר, וְשֶׁעֵרָה אַחַת מִחוּץ לְמִקְוֵה פְּסֻלָּה אֶת הַטְּבִילָה, וְמִיֵּלָה אַחַת שֶׁאֵדָם הַחֲסִיר בְּקִרְיַת שְׁמַע וְלֹא יֵצֵא יָדֵי חוֹבְתוֹ, וְכֵן עוֹד דּוֹגְמָאוֹת רַבּוֹת אֵין סִפּוֹר .

כִּדְּהִינְךָ הַיָּא מִדְּתָה שֶׁל הַתּוֹרָה שֶׁלֹּא לְזַלֵּל בְּקִטְנוֹת, כִּי מִי שֶׁרָגֵל לְהַסְתַּפֵּל לְטוֹחַ רְחוֹק יוֹדֵעַ שֶׁהַבְּדֵל קָטָן הַיּוֹם מִבִּיא לְהַבְּדֵל גְּדוֹל מְחֹרֵךְ רֵאִינוּ ב"מַגְדֵּל פִּיזָה" שְׁבִאטְלִיָּה שְׁטַעוֹת שֶׁל מִיֵּלִימֵטֵר בְּתַכְנוּיֹת הַבְּנִיָּה הַבִּיאָה לְעַקְמִימוֹת גְּדוּלָּה בְּבִנְיַת הַמַּגְדֵּל, עַד שֶׁרַבִּים מִשְׁחֵרִים לְמִקְוֹם בְּכַדִּי לְחֻזוֹת בְּטַעוֹת הַמְרַהִיבָה... . וְאַם הַיּוֹם עוֹבֵר אֲדָם עֲבָרָה קֵלָה, מְחֹר יָבוֹא לְעֵבֵר עֲבָרָה חֲמוּרָה שֶׁבֶת (ק"ה ע"ב), וְרֵאָה עוֹד בִּירוּשָׁלַיִם פֶּאֶה (פֶּרֶק א' מִשְׁנָה א'). . וְאַם בְּטֻלְתָּ מִן הַתּוֹרָה יֵשׁ לָךְ בְּטֻלִים הַרְּבִיָּה כְּנִגְדֵּף אֲבוֹת (פֶּרֶק ד' מִשְׁנָה י'). . וְאַם תַּעֲזֹבֵנִי יוֹם – יוֹמִים אֶעֱזָבֵךְ סִפְרֵי פֶרֶשׁת עֵקֶב (פֶּרֶק י"א). . וְתִתְרַגֵּל לְהִתְנַחֵם לְכָל דְּבָר קָטָן, כִּי הַתְּשָׁלוּם עָלָיו יִהְיֶה גְּדוֹל. וּמִתּוֹךְ שֶׁמִּתְרַגֵּל אֲדָם לְהִיּוֹת זְהִיר בְּדְבָרִים קְטָנִים – קוֹנֵה הַיָּא אֶת מִדַּת הַזְּהִירוֹת הַמְּסַנֵּעַת לוֹ בְּחַיִּים וּמְצִילָה אוֹתוֹ מִנְּפִילוֹת גְּדוּלוֹת. וְכִדְּהִינְךָ גַּם בְּתַחֲמוֹם הַכְּלָלִי שֶׁמִּפְעָלִים גְּדוּלִים וְעֲצוּמִים קָרְסוּ וּפְשָׁטוּ אֶת הַרְּגֵל רַק בְּגִלְלֵי שֶׁהַחֲלוּ לְזַלֵּל בְּדְבָרִים הַקְּטָנִים...

שְׁלֵמָה הַמְּלֵךְ מְלַמְּדֵנוּ בְּכַתְּבֵינוּ כִּי: "הוֹן מְהֵקֵל יִמְעֵט, וְקִבֵּץ עַל יָד יִרְבֶּה" מִשְׁלֵי י"ג, י"א. . וּפִרְשׁ הַרְּבִי"ג ז"ל בְּמִקְוֹם שֶׁהַהוֹן טְבָעוּ לְהַזְכִּיר וְלִהְיֵת חֲבֵר מְדַבֵּר שֶׁהוּא הֵבֵל וּמוֹעֵט מְאֹד, וְחֵלֶק אַחֵר חֵלֶק יִרְבֶּה לוֹ הוֹן. וְלִכֵּן הַחֲפֵץ לְהַשְׁתַּלֵּם בְּקִנְיֹן דְּבָר אֵין לוֹ לְבִזּוֹת הַחֵלֶק מִפְּנֵי קְטָנוֹ, אֶלֶּא יִקְחֵהוּ וְיִאֲסֹפֵהוּ אֶל הַדּוּמִים לוֹ וּבִאֲפֵן הַזֵּה יִשָּׁג מִמֶּנּוּ רַב. וְהַדְּבָרִים מְדַבְּרִים בְּעֵד עֲצָמָם וְכֵן הַזְּהִיר שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ בְּמִשְׁלֵי (כ"ז, כ"ד): "לֹא לְעוֹלָם חוֹסֵן" וּפִירֵשׁ רַש"י ז"ל בְּמִקְוֹם שֶׁגַם אִם אַתָּה עֹשִׂיר בְּכֶסֶף וְזָהָב אֵל תִּבְזֶה דְּבָרִים קְטָנִים שֶׁלֶךְ שְׁמָא לֹא יִתְקִיִים עוֹשֵׂרֵךְ לְעוֹלָם" עַכְתּוּד. , שֶׁאֲדָם שְׁרוּצָה לְהַצְלִיחַ בְּחַיָּו, תִּכְבַּ לְקַנּוֹת בְּנַפְשׁוֹ אֶת הַמְּדָה הַנִּפְלְאָה הַזֵּה שֶׁל זְהִירוֹת בְּקִטְנוֹת: כְּבָר בְּרֵאשִׁית לְמוֹדִיו הוּא יִשְׁכִּיל לְקַלֵּט וְלִשְׁנֹן כָּל פְּרֻט וּפְרֻט מְלִמּוֹדִיו – כִּדְּהִינְךָ יַעֲמֹד לוֹ לְמוֹדוֹ לְאַרְךָ זְמַן כִּדְּהִינְךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל רַבִּי יִשְׂרָאֵל סֵלְנֵטֵר זצ"ל בִּאֲגַרַת: "וְהַעִיקֵר שְׁבִרְפָאוֹת תַּחֲלוּאֵי הַנֶּפֶשׁ הוּא הַעִיּוֹן בְּהַלְכָּה הַדֵּק הַיֵּטֵב בְּכָל פְּרֻטֵי סֵעִיפִיָּה...". וְרַבִּינוּ הַחֲזוֹן אִישׁ זצ"ל בְּסִפְרוֹ "אִמּוּנָה וּבִטְחוֹן" (פֶּרֶק ג') הוֹסִיף בְּזֵה"ל: "בְּלִמְדוֹ בְּמִרוּצָה וּבִשְׁטַחְוִית לֹא קִנְהַ עֵדָנָה אֶת הַקְּנִין הַמְּבוֹקֵשׁ...". , גַּם בְּחַיֵּי הַנְּשׂוּאִין שֶׁלֹּו יַדַּע שֶׁדְּנוֹקָא הַדְּבָרִים הַקְּטָנִים הֵם אֵלּוֹ שְׁבוּנִים וּמְחֻזְקִים אֶת הַקְּשֶׁר בֵּינוֹ לְבֵינוּ זִנְגֵתוֹ כְּמוֹ הַזְּהִירוֹת בְּכַבּוּד הַשֵּׁנִי, וּמִיֵּלוֹי רַצוֹנוֹ, וּמִיֵּלוֹת עֵידוּד וְחִיבָה, שְׁלַעִיתִים נִרְאִים בְּעֵינֵי הָאָחַד כְּדְּבָרִים קְטָנִים אֵךְ בְּעֵינֵי הַזּוֹלָת נַחֲשָׁבִים כְּפִיקוּחַ נֶפֶשׁ... , וְכִשְׁנִיבּוֹא לְחַנֵּךְ אֶת יְלָדֵינוּ יִבְחִין בְּכָל בְּעִיָּה חֲנוּכִית עוֹד בְּטָרָם תְּחַמִּיר וְיִטְפֵּל בָּהּ בְּטָרָם יִהְיֶה מְאַחֵרֵךְ דְּרָשׁוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל ע"ה פ' "כַּחֲצִים בִּיד גְּבוּר כֵּן בְּנֵי הַנְּעוּרִים" שְׁכָמוֹ הַחֵץ כֹּל זְמַן שֶׁהֵינּוּ בִיד הַגְּבוּר עוֹד יִכּוֹל לְכוּנוֹ לֹאן שְׁצָרִיךְ, אֵךְ מִשִּׁירָה אוֹתוֹ יוֹתֵר לֹא יוֹכֵל לְכוּנוֹ, כִּדְּהִינְךָ הַיָּלֵד בְּעוֹדוֹ רַךְ בְּשָׁנִים נִיתֵן לִישֵׁר דְּרָכּוֹ, אֵךְ מִשְׁגָּדֵל וְיֵצֵא לְעוֹלָם הַגְּדוֹל כְּבָר קִשָּׁה הַדְּבָר. וְכָמוֹ עֵץ שֶׁבַעֵת נְטִיעֵתוֹ הִיָּה עָקוּם מֵעַט - בְּגִדְלוֹתוֹ יִהְיֶה עָקוּם הַרְּבִה. וְרֵאָה עוֹד בְּסִפְרֵנוּ פֶּרֶדֶס רְמוּנִים (חֵלֶק א' מְצוּה ס"א) מִשְׁי"כ בְּעֵנִין זֵה. .

בְּעֵסְקֵינוּ וּבְכַלְפֵּלֵת בֵּיתוֹ יַדַּע לְחַשֵּׁב כָּל שֶׁקֵּל שֶׁמוֹצֵיא אִם לְצָרֵךְ הַדְּבָר אוֹ לֹא, וְכִדְּהִינְךָ יִצְלִיחַ לְחַסֵּף הוֹצָאוֹת מִיִּתְרוֹת וְלִהְתַּקְּדָם בְּכַלְפֵּלֵת בֵּיתוֹ שׁוּזוּהֵי לְצַעֲרָנוּ אַחַת מִמַּחֲלוֹת הַדּוֹר הַנוֹכַחִי, שֶׁרַבִּים מְבַנִּים הָאָדָם הוֹלְכִים שׁוֹלֵל אַחֵר הַצַּעוֹת מִפְּתוֹת שֶׁל מוֹתְרוֹת לְמִינֵיהֶן, וְהוֹצָאוֹת קְטָנוֹת שֶׁאֵין בָּהֶן צוֹרֵךְ, וּפְרִיסַת תְּשׁוּלוּמִים וְכִיּוּב"ז, וּמִתּוֹךְ כִּדְּנִסְיָם הֵם לְמַעֲרַבּוֹלֵת שֶׁל חוֹבוֹת גְּדוּלוֹם שְׁכָל בִּאִיָּה לֹא יִשׁוּבוּן. וְהַדְּבָרִים יְדוּעִים. , וְאַף בְּשִׁמְרִית בְּרֵאשִׁיתוֹ יַדַּע לְבָדֵק מִיָּד כָּל בְּעִיָּה רְפוּאִית שֶׁצָּצָה בְּגוּפוֹ וְלֹא יִזְנִיחַ אוֹתָהּ עַד שֶׁתְּחַמִּיר וְתִתְּהָא חֲסֵרַת תְּקִנְהָ כִּדְּלִמְדוֹנוֹ רְבוּתֵנוּ שִׁישׁ לְאָדָם לְהַקְדִּים רְפוּאָה לְמַכָּה, וְעוֹד בְּטָרָם הַמְּצַב הַחֲמִיר יֵשׁ לְאָדָם לְטַפֵּל בְּבִעִיָּה וְלֹא לְהַזְנִיחָהּ, כִּי פְעָמִים שֶׁהַזְּנִיחַת מַחֲלָה יִכּוֹלָה לְהַבִּיא לֹא עֲלֵינוּ לְתוֹצָאוֹת בְּלַתֵּי הַפִּיכּוֹת. וּפּוֹק חוּזֵי מֵאֵי עֵמָא דְּבָר .

וכן על זו הדרך בכל תחום ונושא בחיים, יזהר בקטנות ויגיע לגדולות וראה עוד מה שכתבנו בזה בס"ד בספרנו "דובב שפתי ישנים" (פרשת שלח לד).

ומהו הדרך המקנה לאדם מדה נפלאה זו? איך זוכה אדם להתרגל בהנהגה זו? כל עובד ה' אמת יודע שקיום התורה ולמודה זו הדרך להשגתה. המקיים מצוות פהלכתו מתרגל לדקדק בכל פרט מפרטי המצוה, והעוסק בגמרא ובהלכה מסגל בנפשו את הטבע לבחון כל פרט ודעה מכל צדדיה והבטיחה, ומתוך כך לומד הוא להעריך ולא לזלזל אף בקטן שבקטנים. זהו רוח נפלא לחיים, שזוכים לו לומדי התורה ומקיימי מצוותיה, מלבד השכר העצום שבה.

דרוש וחדוש

האם רשאים הפהנים לאכל את שיגרי המנחות יחד עם מאכלים אחרים, או שמא עליהם לאכלם בפני עצמם?

בתלמוד למדו מכפל הלשון שקתבה התורה "והנותרת ממנה יאכלו... יאכלוה" ללמד שאם היתה המנחה מנה נכבדה ומרבה אין לפהנים לאכלה בתוספת דבר אחר, כדי שלא תהיה אכילה גסה. אולם אם היתה המנחה מנה מועטת הרי שאוכלים עמה הפהנים חלין ותרומה, כדי שתהיה נאכלת עם השבעון הובא בתורת כהנים (פרשת צו) ובתמורה (כ"ג ע"א). ונפסק ברמב"ם הלכות מעשה הקרבנות (פרק יי הלכה י"א).

ונחלקו הראשונים אם יאכלו הפהנים את החלין ממש יחד עם המנחה בעזרה כן כתבו התוספות בתמורה (שם) שלא נאסרה הכנסת חולין לעזרה אלא כשעושה בהם עבודה כל שהיא, אבל שלא לצורך עבודה מותר. , או שיאכלו את החלין מחוץ לעזרה, ולאחר מכן יפנסו ויאכלו את שיגרי המנחה על השבעון כתב רש"י (שם) מטעם שאין מכניסים חולין לעזרה.

בסוד עבדיך

בבאור ענין אכילת הפהנים משיגרי המנחות על דרך הסוד ראה בספר "אשל אברהם" בבאור מצוה קפ"ו. ועוד ראה שם באורים נוספים מתוקים ויקרים. לרבי אברהם טוביאינה זצ"ל שכתב לבאר שבחטא אדם הראשון נרדו נשמות רבות לדרגת דומם צומח חי ומדבר. והפהנים בהקרבנות הקרבנות והמנחות מעלים את אותן נשמות שיירדו לדרגות אלו מעלה מעלה מדרגה אחר מדרגה עד שישבו בהנהגה למדרגת "אדם" כפי שהיו בתחלה.

ובהיות שההנהגים הם במדרגת מיכאל השר הגדול המקריב מנשמות ישראל על גבי המזבח
העליון ומתקנו, לכן גם ההנהגים מקריבים את אותן הנשמות המגולגלות בצומח ובחי
בהקרבתן על גבי המזבח. ואת שירי המנחות שלא הקרבו על גבי המזבח ולא באו על תקונו
מתקנים ההנהגים באכילתם, להעלותם על ידי פן למדרגת "אדם" פנזר.

מצוה קל"ה: שלא להחמיץ את שירי המנחות

כמו שכתוב:

"לא תאפה חמץ חלקים" ויקרא ו', י"א.

לפשוטו של מקרא

כבר נתבאר לעיל שכל מנחה הקרבה על גבי המזבח אסרה התורה לעשותה חמץ ראה לעיל מצוה
קל"ז. ומצות לא תעשה מן התורה על כל איש ואשה מישראל שגם את שירי המנחות
הנאכלים לכהנים לא להחמיץ, בין בעת הלישה, בין בעת האפייה, ובין בכל שלב קודם שקרבה
על גבי המזבח. והעובר ומחמיץ את שירי המנחה באחד מהאפנים הנ"ל הרי זה חייב
מלקות מנחות (ני"ה ע"א) והוא ברמב"ם הלכות מעשה הקרבנות (פרק י"ב הלכה י"ד – ט"ו).
אולם משענה
שעלתה המנחה על ראש המזבח, אם לאחר מכן החמיץ את הקמח או את השירים אינו לוקה
על קרבנות מנחות (ני"ז ע"א) נתבאר שלאחר הקטרת המנחה ודאי שלא עובר על חימוצה. ונסתפק שם רב מרי באופן
שהעלה המנחה על ראש המזבח אך עדין לא הקטירה אם כעת עובר על חימוצה או לא, והגמרא נשארה בתיקו. וברמב"ם
פסק מספק לקולא שכבר משהעלה המנחה למזבח אין רשות להלקותו על חימוצה של המנחה ושייריה. ומכל מקום עיין
בבאור "יכתוב פאר" על הרמב"ם לרבי חנוך צבי הכהן לוי זצ"ל שתמה כמה תמיהות על דברים אלו, ולכן פירש את
הדברים בדרך אחרת. עיין שם.

עוד למדו חכמינו ז"ל שהחמיץ את המנחה ואת שיריה, על אף שכבר החמיצו לפניו, עם כל
זאת הרי זה חייב לוקה לומר למד רבי יוחנן במנחות (ני"ז ע"ב), ונפסק להלכה ברמב"ם (שם הלכה י"ד).
אם עשה בהן פמה פעולות שונות של חמוץ, הרי זה חייב על כל פעולה ופעולה בפני עצמה כגון
שלשה עם חמץ וקטפה וערכה ואפאה ובישלה – הרי זה חייב מלקות על כל שלב ושלב בפני עצמו. ולמדו זאת בגמרא

במנחות (נ"ו) מכפילות הפסוק "לא תעשה חמץ" ו"לא תאפה חמץ". עיין שם. והובא להלכה ברמב"ם (שם). וְאֶפְלוּ
רַק הַנִּיחַ שְׂאֹר עַל גִּבֵי עֲסֹתָהּ וְנִתְחַמְצָה מֵאֲלִיָּהּ הָרִי זֶה חַיֵּב עַל כֶּף מַלְקוֹתֶיךָ הוּבָא בַּמִּנְחוֹת (נ"ו
ע"ב) וברמב"ם (שם הלכה ט"ז). . אוֹלָם כֹּל זֶה לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא בַּמִּנְחָה וּבְשִׁירֵי מִנְחָה הַפְּשׁוּרוֹת לְקִטְר
עַל גִּבֵי הַמִּזְבֵּחַ, מֵה שְׂאִין כֹּן מִנְחָה פְּסוּלָה וְשִׁירֵיהָ שֶׁהִמְחַמְצוֹן הָרִי זֶה פְּטוּרֶיךָ לַמְדוֹ בַּמִּנְחוֹת (נ"ז
ע"א) מִלְשׁוֹן הַכְּתוּב (וַיִּקְרָא ב', י"א) "כֹּל הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַה' לֹא תַעֲשֶׂה חֻמֶּץ" – דוֹקָא הַקְּרִיבָה וְלֹא הַפְּסוּלָה שְׂאִינָה
קְרִיבָה. .

רִמְזוֹ הַפְּתוּב – שִׁירֵי מִצְוָה

כְּשֶׁמִּתְבַּוְנְנִים אָנוּ בְּאִזְהָרַת הַתּוֹרָה שֶׁלֹּא לְהַחְמִיץ אֶת שִׁירֵי הַמִּנְחָה, נִגְלָה בְּפָנֵינוּ הַבֵּט חָשׁוּב
וַיִּסוּדֵי בְּקִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ. שֶׁכֵּן טַבְעוֹ שֶׁל הָאָדָם הוּא לְבַקֵּשׁ לְהַפִּיק לְעַצְמוֹ אֶת מֶרֶב
הָאֵיכוֹת בְּמַעַט הַכֶּמֶוֹת, וּבְהַשְׁקָעָה מִיְנִימְלִית לְהִנָּיֵב תְּפִיקָה מְקַסִּימְלִית. וְאִמָּנָם שֶׁקוֹל זֶה נִכּוֹן
בְּעֵינֵי הָעוֹלָם הַזֶּה, אוֹלָם לֹא כֹן כְּשֶׁהַמְדַבֵּר הוּא בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹתֶיהָ. גַּם עַל שִׁירֵי מִצְוָה כְּמוֹ
שִׁירֵי הַמִּנְחָה שֶׁקָּרְבָה עַל גִּבֵי הַמִּזְבֵּחַ הַזֶּה הִיָּרָה הַתּוֹרָה בְּאִזְהָרָה חֲמוּרָה שֶׁלֹּא נִחְמִיץ אוֹתָהּ,
וְנִזְהַר לְאֶכְלָהּ כְּרֵאוּי וְכִיאוֹת מִבְּלִי לְזַלְזֵל בְּקִיּוּמָהּ וַיְדוּעָה דְרַשְׁתָּ חוֹ"ל בְּמַכִּילֵתָ עַה"פ "וּשְׁמַרְתָּם אֵת
הַמִּצְוֹת" מִכֵּאן שֶׁמִּצְוָה הַבָּאָה לִידֵךְ אֵל תַּחֲמִיצְנָה, אִף כֵּאֵן יֵשׁ לְדַרוֹשׁ שְׂאִיסוּר הַחֲמִצָּת שִׁירֵי הַמִּנְחָה בֹּא לְרִמְזוֹ שֶׁלֹּא
לְחַמְצוֹץ וְלִהְפְּסִיד שׁוּם מִצְוָה קְלָה שֶׁהִיא. .

רְבוּתֵינוּ ז"ל מְלַמְּדִים שֶׁבְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת חוֹבְתָנוּ לְהִיּוֹת זְהִירִים בְּמִצְוָה קְלָה כְּבַחְמוּרָה אִמְרַת
רַבִּי בַּאֲבוֹת (פֶּרֶק ב' מִשְׁנָה א'). . וְלֹא כְּמוֹ שֶׁשְׁכַלְנוּ מוֹרָה שְׁמוּטָב לְאָדָם לְעֶסֶק רַק בְּרָם וּבְנִעְלָה
בְּיוֹתֵר, אֶלָּא טוֹב אֲשֶׁר תִּאָּחַז בְּזֶה וְגַם מִזֶּה אֵל תִּנַּח אֶת יָדְךָ, כִּי יֵרָא אֶלְקִים יִצָּא אֶת כָּלֶם קִהְלַת
ז', י"ח. . וְכֶף נֶאֱמַר בְּתַלְמוּד יְרוּשָׁלַיִם עַל הַפְּסוּק "מִכֹּל מִשְׁמֶר נִצַּר לְבָבְךָ כִּי מִמֶּנּוּ תוֹצֵאוֹת
חַיִּים" מִשְׁלִי ד', כ"ג. וְרֵאָה בַּמִּפְרָשִׁים שֶׁם שְׁפִירְשׁוּ כִנ"ל. – מִכֹּל מֵה שֶׁנֶּאֱמַר לָךְ בְּתוֹרָה הַשְּׁמֶר, שְׂאִין
אֶתָּה יוֹדֵעַ מֵאִיזָה מֵהֶם יוֹצֵא לָךְ חַיִּים אִמְרַת רַבִּי יַחֲסֵק בִּירוּשָׁלַיִם פֶּאָה (פֶּרֶק א' הַלְכָה א'). . מַחֲוֹבֵת
הָאָדָם לְקִים אֶת כֹּל הַתּוֹרָה כְּלָה, כְּדִי שְׁמַתוֹךָ כֶּף וְדֵאִי נִגִיעַ לְשִׁלְמוֹת הָאֲמִתִּית בְּקִיּוּם רְצוֹן
הַבּוֹרָא. שֶׁכֵּן הוֹרִינוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל שֶׁבְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת אֵין לְהַסְתַּכֵּל מֵהוּ הַצּוּי, אֶלָּא מִיְהוּ הַמִּצְוָה
אוֹתוֹ! וְאִם כֹּן אֵין הֶבְדֵּל בֵּין מִצְוָה קְלָה לְחֲמוּרָה, שֶׁכֵּן כֶּלָן נִתְּנוּ מִרוּעָה אַחַד, אֵל אַחַד נִתְּנוּ,
וּפְרָנְסֵ אַחַד אֶמְרוּ, מִפִּי אֲדוֹן כֹּל הַמַּעֲשִׂים הַבּוֹרָא בְּרוּךְ הוּא חֲגִיגָה ג' ע"ב. וְרֵאָה בַּמִּדְרָשׁ רַבָּה (בַּמְדַּבֵּר
פֶּרֶשׁתָּ נִשָּׂא) שֶׁהוּבָא כַעֵין זֶה. , אֵלוֹ וְאֵלוֹ דְּבָרֵי אֶלְקִים חַיִּים עֲרוּבוּן (י"ג ע"ב). !

וְכֶף דְּרָשׁוּ בְּאַבּוֹת דְּרַבִּי נִתְּן פֶּרֶק ב' מִשְׁנָה ב'. עַל הַפְּסוּק "בְּטַגְךָ עָרַמְתָּ חַטִּים סוּגָה בְּשׁוֹשְׁנִים" שִׁיר
הַשִּׁירִים ז', ג'. – עָרַמְתָּ חַטִּים אֵלוֹ הַמִּצְוֹת הַחֲמוּרוֹת, וְסוּגָה בְּשׁוֹשְׁנִים אֵלוֹ מִצְוֹת קְלוֹת,
שֶׁבְּשַׁעַה שִׁישְׂרָאֵל נִזְהָרִים בְּשִׁנְיָהוֹן לְקִיָּמוֹ אֲזִי הוּן מְבִיאִים אוֹתָם לְחַיֵי הָעוֹלָם הַבָּא. וְכַמַּעֲשֶׂה
שֶׁהִיָּה בְּאָדָם אַחַד שֶׁקָּרָא הַרְבֵּה וְשָׁנָה הַרְבֵּה וְשִׁמְשַׁם תַּלְמִידֵי חֲכָמִים הַרְבֵּה, וַמַּת בְּחֻצֵי יָמָיו.
וְהִיָּתָה אֲשֶׁתּוֹ נוֹטֶלֶת אֶת תְּפִלּוֹ וְעוֹבֶרֶת בְּבֵתֵי הַמְדַרְשׁוֹת וְשׁוֹאֶלֶת לְחֲכָמִים "תּוֹרַתְכֶם שֶׁפְּתוּב
בְּחַכִּי הוּא חַיִּיד וְאַרְךָ יָמֶיךָ, מִפְּנֵי מָה מַת בְּעַלֵי בְּחֻצֵי יָמָיו?!" וְלֹא הִיָּה אִישׁ מְשִׁיבָה דְּבָר. יוֹם
אַחַד נִזְדַּמְּנוּ לָהּ אֲלֵיָּהוּ הַנְּבִיא וְשֶׁאֶלָּה: כִּיצַד נִהְגַּ בְּעַלְךָ עֲמָד בִּימֵי נִדְתְּךָ? אֶמְרָה לוֹ חַס וְשָׁלוֹם,
לֹא נִגַע בִּי וְלוֹ בְּאַצְבַּע קִטְנָה שָׁלוֹ. וּבִימֵי לְבוּנְךָ? אֶמְרָה לוֹ יֵשׁוּ עִמִּי בְּמִטָּה אַחַת וְלֹא עָלָה בְּדַעְתּוֹ

שום דבר אחר. אמר לה אליהו ברוך המקום שהרגו! שהרי התורה הזהירה "אל אשה בנדת טמאתה לא תקרב", וזה הקל בקלות והחמיר בחמורות שבת (י"ג), וראה שם בגמרא שיש אומרים שישן עמה במטה רחבה, וי"א שהיה בהפסקת בגד. ועיין עוד בפירוש רש"י והתוספות שם מה שנחלקו. . . ללמדך עד כמה חמור הוא ענישו של המקל בדבר הקל.

אמנם היו בני אדם במשך הדורות, ומסתבר גם שישנם ואף עתידים להיות, שילכו אחר שכלם ודעתם ויבקשו להתמקד אך ורק בחלק מסים ממצוות התורה: ישנם שיבחרו במצוות שבין אדם לחברו בלבד, ואת שבין אדם למקום זניחו, ויש שלהפך, ויש שיבקשו רק לעסק בתורה יומם ולילה מבלי לקיים שאר מצוות המצדמות להם, ויש שיתורו אחר המצוות השכליות שבתורה, ויש שיבקשו דוקא את המסתוריות והסגליות שבה. על אנשים שכאלו אומרים חכמינו ז"ל: כל האומר אין לי אלא תורה – אף תורה אין לו אמרת רבי יוסי ביבמות (ק"ט ע"ב). . . שאם חושב אתה לבחור רק חלק מסים הנראה לך מהתורה, ובשאר לזלזל ולפסח עליו – דע לך כי גם מה שתעשה לא יעמוד לך, כי משפטי ה' אמת צדקו יחדותהלים (י"ט, י). וראה עוד בספרנו "דוב שפתי ישנים" (פרשת כי תשא) מש"כ בזה בס"ד. . .

וְכַתֵּב רַבֵּנוּ חַיִּים וַיֵּטֵאל זִיע"א מְרַבְּנוּ הָאֲרִיז"ל כִּי יְרִידַת הָאָדָם לְזֶה הָעוֹלָם הִיא לְצַרְךָ תִּקּוֹן נִשְׁמַתוֹ מִחֻטְאֵי אָדָם הָרָאוּשׁוֹן, וּבְכֻלָּל הַתִּקּוֹן הוּא שְׂיָקִים אֶת כָּל תְּרִי"ג הַמִּצְוֹת בְּמַחֲשָׁבָה בְּדַבּוּר וּבְמַעֲשֵׂה, וְכֵן מְחַיֵּב הוּא לְעֵסֶק בְּתוֹרָה עַל דְּרָךְ הַפֶּשֶׁט הַרְמוֹז הַדְּרָשׁ וְהַסּוּד, וְאִם הִחְסִיר חֲלִילָה מִשְׁהוּ מִכָּל הָאֲמוּר, הָרִי שְׂיִצְטָרֵךְ לְשׁוּב וְלְרִדָּת בְּגִלְגּוּל בְּכַדִּי הַשְּׁלִים אֶת שְׁחֹסֵר. וְלִכֵּן אֲפִלוּ מִצְוֹת קְלוֹת, אוּ מִצְוֹת שְׂאִינָן בְּגִדְרָה חוֹבָה אֵלָא רְשׁוּת אֲצִלוּ, יֵשׁ לְרַדְף אַחֲרֵיהֶן וְלִקְיָמוֹן בְּשִׁלְמוֹת עַל מְנַת שְׁלֵא יִצְטָרֵךְ לְעַבֵּר אֶת הָעוֹלָם הַזֶּה בְּשִׁנִּיתוֹ כְּתַב בְּשַׁעַר הַגִּלְגּוּלִים (סוף הַקְדָּמָה ט"ז). אֲמַנֵּם צִיָּן שֶׁמִּשְׁמֹת שְׂאִינָן חֲדָשׁוֹת בְּעוֹלָם יִתְכּוֹן שִׁיחֵיו לְהוֹן רַק מִצְוֹת מְסוּיָמוֹת שְׁעִלֵיהֶם לְתַקֵּן מִהַגִּלְגּוּל שְׁעֵבֵר, וְלִכֵּן לֹא יוֹצֵרוּ לְשׁוּב בְּגִלְגּוּל עַל מִצְוֹת אַחֲרוֹת שְׂאִינָן חֶלֶק מִתִּקּוּנוֹ, אוֹלָם מְכַל מְקוֹם יוֹצֵרוּ לְהַתְעַבֵּר בְּתוֹךְ אִיזָה אָדָם אַחֵר שִׂיקִימוֹן בְּכַדִּי הַשְּׁלִימוֹן. ע"ש מְש"כ בּוֹה. . . מִה שְׁשׁוּב מִלְּמַדְנוּ עַד כְּמָה גְדוֹלָה הִיא הַחֲשִׁיבוֹת מִצְדָּנוּ לְתוֹר וְלְרַדְף אַחֵר כָּל מִצְוָה קְלָה הַמְּצַדְמָנַת לְדִינוּ, וְלֹא לְזַלְזֵל בְּשׁוּם מַעֲשֵׂה טוֹב הַנִּקְרָה לָנוּ בְּדְרָךְ.

נְצַטְוִינוּ בְּתוֹרָה עַל הַבְּאֵת קָרְבָן בְּעֲצָרְתִּי, הַעֲשׂוֹי מִשְׁנֵי כְּבָשִׁים, כְּשִׁחֲלַק מִתְּהַלִּיךְ הַהַקְרָבָה הַנוֹ הַנִּפְתָּ הַכְּבָשִׁים בְּמִקְדָּשׁ לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה. וְאֲמַנֵּם הַהֲנִפָה עֲצָמָה אִינָה מְעַכְבֵּת אֶת הַקָּרְבָן, שְׂאִי בְּלַעֲדֵיהָ הַקָּרְבָן כָּשֵׁר, אוֹלָם מְסַרְתָּ בְּיַד חֲכָמֵינוּ שְׁמַעֲלַת הַהֲנִפָה הִיא לְעַצֵּר וְלִמְנַע בִּיאַת רוּחוֹת רְעוֹת וְטָלָלִים רְעִים לְעוֹלָם. וּמִדְּבַר זֶה לְמַדּוּ רְבוּתֵינוּ ז"ל שְׁדוּקָא שְׁגִירֵי הַמִּצְוֹת שְׂאֲמַנֵּם אִינָן מְעַכְבּוֹת בְּקִיּוּמוֹן, אוֹלָם הוּ אֵלוּ הַמְּעַכְבּוֹת וּמוֹנְעוֹת אֶת הַפְּרָעָנוּיֹת מִלְּבֹאֵי עַל הָאָדָם רַאֲהָ סוּכָה (ל"ז ע"ב - ל"ח ע"א). . . וְזֶה נִכּוֹן לְגַבִּי הַדְּקָדוּק בְּאֲמִירַת הַבְּרָכוֹת בְּקוֹל, וְהַזְהִירוֹת בְּהִנְחַת הַתְּפִלִּין בְּמִקּוֹם הַמְּדִיק, וְהַהֲדוּר בְּתַכְלִית הַכְּשָׁרוֹת בְּמֵאֲכָלִים, וְהַהַקְפָּדָה עַל קִיּוּם הַמִּצְוֹת עַד תִּמְנוֹן מִבְּלִי לְהַפְסִיק בְּאֲמָצֵעַ, וְכֵן עַל זֶה הַדְּרָךְ. כָּל הַזְהִירוֹת הַקְּטָנוֹת הַלְלוּ – הוּ אֵלוּ שְׁמַצִּילוֹת אוֹתָנוּ מִן הַפְּרָעָנוּיֹת.

פְּעָמִים שְׁמַצְדָּמָנַת לוֹ לְאָדָם מִצְוָה קְלָה שְׂרַבִּים מִבְּנֵי הָאָדָם מְזַלְזָלִים בָּהּ, וְאֲמַנֵּם מוֹכֵן הוּא לְקִיּוּמָה בְּחַפְצָ לֵב, אֵלָא שְׁעוּמָד הוּא בְּפִנֵּי מִצְוָה גְדוֹלָה יוֹתֵר הָעוֹמְדָת לְהַגִּיעַ, וְלִכֵּן דוֹחָה הוּא אֶת הַקְּלָה מִפְּנֵי הַחְמוּרָה. כְּגוֹן שְׁמִסְרַב לְגַמֵּל חֶסֶד עִם הַשֶּׁכֵּן כִּינּוּן שְׁעוּד מְעַט יֵשׁ לוֹ שְׁעוּר תוֹרָה, אוּ שְׁנִמְנַע מִלְּסַיֵּעַ לְבָנֵי בֵיתוֹ בְּהִיוֹת שְׁמַמְהָר לְצִאֵת לְזִכּוֹת אֶת הַרְבִּים וְכֵן עַל זֶה הַדְּרָךְ. אֵךְ רְבוּתֵינוּ לְמַדּוּנוּ שְׁמַצְוָה קְלָה הַבְּאָה לְאָדָם אִינָן לְדַחוּתָהּ וְלַחֲמִיצָנָה אֲפִלוּ מִפְּנֵי מִצְוָה חְמוּרָה הָעֵתִידָה לְבֹאֵכֵן כְּתַב רִש"י ז"ל בְּפִירוּשׁוֹ עַמ"ס סוּכָה (כ"ה ע"ב בְּד"ה "שְׁחַל"). . . ! וְכַדְרָשֶׁת חַז"ל עַל

הפסוק "עוֹן עֲקָבִי יִסֹּבְנֵנִי" תהלים מ"ט, ו'. – אלו מעשים שאדם דש בעקבו ואינם חשובים בעיניו, אך מסבים הם לו לתבעו לעתיד לבוא אמרת ריש לקיש במסכת עבודה זרה (י"ח ע"א). ורבים הם הטועים בדבר, ומצוה להאירם ולהעירם בנחת.

דרוש וחדוש

כבר נתבאר לעיל שהמחמץ מנחה פסולה ושגריה הרי זה פטור. ובתלמוד מנחות (שס). נסתפק רב פפא באפן שאדם החמץ מנחה פשרה ולאחר מכן הוציאה לבחון (ובכך שהוציאה בעצם פסלה להקרבה) ושוב הכניסה וחמצה בשנית, האם יתחייב על החמוץ השני כמו על החמוץ הראשון, או שמא כיון שכבר נפסלה המנחה בהוצאתה יותר אינו מתחייב על חמוצה?

וספקו של רב פפא לא נפשט בתלמוד ונשאר הספק במקומו, על כן פסק רבנו הרמב"ם ז"ל בהלכותיו שהעושה כן אינו לוקה על חמוצה האחרון אלא הלכות מעשה הקרבנות (פרק י"ב הלכה י"ח).

בסוד עבדיך

בבאור ענין האזהרה שלא להחמץ את שגרי המנחות על דרך הסוד ראה מה שכתב רבי שמעון בר יוחאי זיע"א בזהר הקדוש ויקרא (ק"י ע"א). שפשם שבבית המקדש היו כמה וכמה סוגי קרבנות, וכל קרבן היה במהות ובדרך וביעוד משלו, כך בתורה ישגן דרגות שונות כפשטים ורמזים ודרשות וסודות וסתרי סתרים. ופשוטי העם מביאים את קרבנם מן החי שהן התפלות והמעשים טובים, והחכמים מביאים את קרבנם מן המנחות שהן סודות ורזי התורה, ותלמידיהם מביאים את קרבנם משגרי המנחות שהן הפלפול בדברי החכמים ופרושיהם. והצד השונה שבהם שכלם עולים לפני המקום ברוך הוא אשה ריח ניחוח לה.

ולכן, פשם שאת המנחות ושגריהן יש להזהר שלא להקטיר ולא לאכל בתערבת של חמץ ושאר, כך את התורה ופרושיה יש להזהר ללמד בקדשה ובטהרה לשם שמים מבלי לערב בה פסלת של חמץ ושאר שהוא היצר הרע.

מצוה קל"ו: קרבן מנחה של כהן גדול

כמו שכתוב:

"זֶה קָרְבַּן אֱהָרוֹן וּבָנָיו אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ לָהּ... וַיִּקְרָא ו', י"ג."

לפשוטו של מקרא

מצות עשה מן התורה שיקריב הכהן הגדול קרבן מנחה בכל יום מחציתו בבקר ומחציתו בין הערבים, והיא הנקראת "מנחת חביתי כהן גדול" או "מנחת כהן משים" כן כתב רמב"ם ז"ל בספר המצוות (עשין מ'). והובא גם כן בספר החינוך.

לצד הענין, הנה מביא הכהן הגדול מנחה המכילה עשרון העשרון הוא מדת נפח השווה לכאלפיים וחמש מאות סמ"ק לשיטת הגרא"ח נאה ז"ל. שלם של קמח ומקדשה בכלי, לאחר מכן הנה מחלקה לשני פלים קטנים יותר שהיו במקדש המכילים חצי עשרון כל אחד. בנוסף על כך הנה לוקח שלשה לגיון הלוג הוא גם כן מדת נפח השווה לכשלוש מאות וחמשים סמ"ק לשיטת הגרא"ח נאה ז"ל. של שמן המספיקות לשנים עשר רביעיות, ועושה מהן שנים עשר עסות, ולש כל אחת מהן רביעית שמן, ואופן מעט ומבשולן מעט במקבת כן למדו במנחות (ני ע"ב) ממה שכתוב בה "תפיני" ופירושו בין נא למבושל. ונפסק ברמב"ם שם.

לאחר מכן הנה לוקח את שנים עשר החלות וחולקן כל אחת לשני חצאים, וכל חצי הנה פותת לשנים, ומחצית מהן הנה מקריב עם חצי קמץ של לבונה בבקר, ומחצית מהן הנה מקריב עם חצי קמץ של לבונה בין הערבים, והכל הנה מקריב כליל לה' במנחות שם ובדף פ"ז ע"ב. והובא כל זה להלכה ברמב"ם הלכות מעשה הקרבנות (פרק י"ג).

ואם עבר הכהן הגדול ובטל הקרבן מנחה זוהרי זה בטל מצות עשה מן התורה.

רמז הכתוב – ברוך אומר ועושה

דמותו של הפהן הגדול מצטיירת בעיני כלנו כדמות הוד מזוהיה. אדם נשוא פנים, הדור בלבשו ואציל במדותיו, גדלתו בתורה מחיבת ועשירותו המפלגת מתבקשת מאליהו למדו חכמי הגמרא (יומא י"ח ע"א) מהפסוק "והכהן הגדול מאחיו" – בנוי, בכח, בעושר ובחכמה. הכל מתבטלים ומתכופפים בפניו, אפלו הנביא והסנהדרין אמרו בהוריות (י"ג ע"א) שכהן גדול קודם לנביא, ובמדרש תנחומא (פרשת מצורע) נאמר שנקרא "מלאך". שכן הוא הנשיא שבדור, הפהן הגדול מאחיו שנקנס לפני ולפנים. ואכן, נכונה היא התרשמותנו, אולם עם כל המעלה והשבח שבדבר, צויתה התורה את מידענו להקריב מידי יום קרבן מנחה לה'. מה מקומו של זה הקרבן? לאיזו מטרה הוא בא ומדוע?

והנה פיזוע תפקיד חשוב מוטל על כתפיו של הפהן הגדול, לעמד ולכפר על עוונותיהם של ישראל בכל עת, ולבטל מעליהם כל קטרוג או פתחון פה של השטן לרעה. לא דבר של מה בכך הוא, ואחריות גדולה היא להיות ה"מטאטא" של ישראל המנקה כל פתם ורוב שפמץ על בגדי האמה הנבחרת. וכמו ששלארף נדב נמסרו לו האמצעים הנדרשים למלוי תפקידו נאמנה, החל מצרכיו הגשמיים והכלכליים שמספקים במלואם על ידי העם, ועד למלוי צרכיו הרוחניים המאפשרים לו להתעלות בדרכות רוחניות גבוהות בכדי שיוכל להגן בזכותו על עם שלם.

אולם אחד הדברים הנצרכים ביותר לאחד שכזה, בכדי שיוכל באמת לכפר על האחרים, הוא להיות הוא בעצמו מכפר ונקי מכל חטא ועוון, ושלא תהא עליו שום אשמה ותעלמת שתסתם את תפלותיו ופעולותיו ותמנע ממנו מלכפר על ישראל. כיון שפמטאטא מלכלך לעולם לא יוכל לטאטא ולנקות אחרים, עד שינקה הוא את עצמו בתחלה. ומטעם זה נצטוה הפהן הגדול להקריב מידי יום בקר וערב את מנחת הפהן הגדול על מנת שיהא מכפר בעצמו, וכך יוכל אף לעסק ולהצליח בלכפר על אחרים.

כך דרשו חכמינו ז"ל בתלמוד את הפסוק "התקוששו וקוששו" צפניה ב', א'. – קשט עצמך ואחר כך קשט אחרים בבא בתרא (ס' ע"ב). ופירושו חפש והסר הקש מבין עיניך, ורק אחר כך תוכל לחפש ולהסיר הקש מעיני אחרים. שפע שלא תקנת את עצמך בדבר לעולם לא תוכל לתקן אותו אצל אחרים. מטעם זה צוה הקדוש ברוך הוא לאברהם אבינו שימול תחלה את עצמו ורק לאחר מכן את בני ביתאבראשית י"ז, י"ג. וראה בפירושו של רבינו אור החיים הקדוש ז"ע"א במקום שפירש כן על פי הגמרא במסכת עבודה זרה (כ"ז ע"א). ע"ש. , וכן צוה את אהרן להתנדות ביום הכפורים תחלה על עצמו ורק לאחר מכן על אחיו הכהנים ושאר ישראל לויקרא ט"ז, י"א. וראה הפירוש השפתי חכמים שם שכתב כן. , וכן לאחר חטא העגל נדרש אהרן להביא תחלה עגל בן בקר על עצמו ורק לאחר מכן על ישראל לויקרא ט, ב' – ג'. וראה בפירוש הכלי יקר שם שכתב כן.

ואמנם בתרבות אמות העולם מצינו שלא מכרח להיות קשר ותאום בין מה שהאדם מטיף ומלמד לאזלת לבין מה שהוא עושה בעצמו, כפי שמספר על אריסטו הפילוסוף הינוני שהיה מטיף לתלמידיו על דרכי האכילה ושמירת הבריאות, בו בזמן שהוא בעצמו לא היה מימש את עצותיו. וכששאלוהו תלמידיו "הכיצד?" השיבם שבעת ההרצאה אני "הפילוסוף", ואלו בביתי אני "אריסטו", ואין שום קשר מחיב בין השניים. אולם לא כן תורתנו הקדושה שרוקמת קשר אדוק ומחיב ביותר בין מה שהאדם אומר לבין מה שהוא עושה, ולדעתה לא בנמצא יצור שפל ובזוי יותר מזה שאמנם נאה דורש אולם אינו נאה מקיים חגיגה (י"ד ע"ב) ויבמות (ס"ג ע"ב). , בהיותו תובע ודורש דברים מהזולת, בו בשעה שהוא בעצמו אינו מקיים, ולכן

סופו של איוול זה שאף חכמתו ותורתו לא תתקיים ולא תעמד לוכפי שלימד רבי חנינא בן דוסא באבות (פרק ג' משנה ט'): "כל שחכמתו מרובה ממעשיו אין חכמתו מתקיימת".

כָּלֵל גְּדוֹל לְמִדּוּנֵי רְבוּתֵינוּ בְּתַלְמוּד: כָּל דָּבָר שֶׁהוֹצִיאוּ מִמֶּנּוּ מִמּוֹן בְּדִין – אֵינּוּ רְאוּי לְדוּבַב בְּתַרָּא (נ"ח ע"ב). וְרַאָה בְּפִירוּשׁ הַכְּלִי יִקָּר (דברים ט"ז) שְׁפִירֵשׁ עַל פִּי זֶה אֶת הַפְּסוּק "שׁוֹפְטִים וְשׁוֹטְרִים תִּתֵּן לָךְ בְּכֹל שְׁעָרֶיךָ... וְשִׁפְטוּ אֶת הָעָם מִשִּׁפְט צְדָקָה" – שֶׁרַק כִּשְׁהַשׁוֹפְטִים הֵם לְעִצְמָם וּבְעִצְמָם, אִזִּי יוּכַל גַּם לְשִׁפּוֹט אֶת הָעָם בְּצַדֵּק. שְׂאֵם נָטַל בְּעִצְמוֹ מִמּוֹן שְׂאֵם בְּיָשָׁר, כִּי צִד יוּכַל לְעַמֵּד וְלְהוֹרוֹת לְאַחֲרִים מֵהִי הַדָּרָךְ הַיָּשָׁרָה בְּדִין? לָכֵן מְכָרַח הַדָּבָר שֶׁיִּתְקַן אֶת עִצְמוֹ בְּטָרֵם יְבוֹא לְתַקֵּן אַחֲרִים. וְכַמְעַשָּׂה שְׁהֵיָה בְּרַבֵּי יִנְאִי שְׁהֵיָה לוֹ אֵילָן שְׁנוּפּוֹ הֵיָה נוֹטָה לְרִשׁוּת הַרְּבִים, וּבְיוֹם מִן הַיָּמִים קָבְלוּ בְּנֵי הָעִיר בְּפָנֵי רַבֵּי יִנְאִי עַל אֲדָם אֶחָד שְׁנוּף עֲצִי הֵיָה נוֹטָה לְרִשׁוּת הַרְּבִים וּמִפְּרִיעַ לְמַעַבְר הוֹלְכֵי הַרְּגֵל. רַבֵּי יִנְאִי שְׂמַע אֶת הַדָּבָרִים וּמִהָר לְקוּץ אֶת נוֹפּוֹ שְׂלוֹ, וְלֵאחֲרַי מִכּוֹן קָרָא לְאוֹתוֹ אֶחָד וְצָוָהוּ לְקוּץ אֶת נוֹפּוֹ. לְפַתַּע שְׂאֵלוֹ אוֹתוֹ אֶחָד: "וְהֵרִי גַם לְכַבּוֹדוֹ יֵשׁ עַץ שְׁנוּפּוֹ נוֹטָה לְרִשׁוּת הַרְּבִים?" אָמַר לוֹ רַבֵּי יִנְאִי לָךְ וְרַאָה, אִם קִצְצָתִי אֶת שְׂלִי – קִצְצֵ אֶף אֶתְּהָ אֶת שְׂלָךְ, וְאִם לֹא קִצְצָתִי אֶף אֶתְּהָ אֶל תִּקְצֹץ, וּבְאַמְתָּ רַאָה וְקִצְצָה רַאָה בְּבֵא בְּתַרָּא (ס') כֹּל הַמְעַשָּׂה, וְאָמְרוּ שֶׁם שְׁמָה שְׂרַבֵּי יִנְאִי לֹא קִצְצֵ אֶת נוֹפּוֹ עַד אִזִּי הוּא מְשׁוּם שֶׁחֲשַׁב שֶׁהַרְּבִים נִהְיִים מֵהַנוּף הַנוֹטָה וּמִסְתַּוְּפִים בְּצִלוֹ, וּמִשְׂרַאָה שֶׁהַרְּבִים מֵתְלוֹנְנִים עַל כֵּךְ מִיָּהָר לְתַקֵּן אֶת הַדָּבָר. וּמִנֵּיִן יָדַע רַבֵּי יִנְאִי לְעִשׂוֹת דָּבָר זֶה? מֵהַדָּבָרִים הַנִּזְכָּרִים בְּחֻבֹת הַזְּהִירוֹת לְהִיּוֹת שְׂלָם וּמִתְקַן בְּדָבָר בּוֹאֵנוּ מִבְּקָשִׁים לְתַקֵּן אֶת אַחֲרִים.

כָּל אֶחָד מֵאַתְּנוּ יֵשׁ בּוֹ בְּחִינָה שֶׁל "מְנַהִיג" כּוֹן פִּירְשׁוּ חַכְמֵי הַגְּמְרָא אֶת הַכְּתוּב בְּמַגִּילָה "לְהִיּוֹת כֹּל אִישׁ שׁוֹרֵר בְּבֵיתוֹ" – שֶׁאֶף הָאָדָם הַפְּשׁוּט בִּיּוֹתֵר נֹחַשׁ לַנְּגִיד בְּבֵיתוֹ. אֶחָד מְנַהִיג אֶת תַּלְמִידָיו, וְהַשְּׁנִי מְנַהִיג אֶת שְׂכָנָיו, וְהַשְּׁלִישִׁי אֶת בְּנֵי בֵּיתוֹ, אֵין לָךְ אֲדָם שְׂאֵם לְמִדִּים מִמֶּנּוּ. וּמְחֻבָּתוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד לְדָאָג לְהַנְהִיג אֶת צֵאֲנוּ בְּדָרָךְ וּבְצוּרָה הַטּוֹבָה וְהַנְּכֻנָה בִּיּוֹתֵר, וּלְכַדָּה נְדַרְשֵׁת מֵהָאָדָם שְׁלִימוֹת בְּדָבָר אוֹתוֹ הוּא מְלַמֵּד וּמְנַחֵל לְשׁוֹמְעָיו. מְנַהֵל שְׁגוֹנֵב וּמְרַמֶּה בְּעַסְקָיו אֶל יִתְפַּלֵּא אִם עוֹבְדָיו גַּם כּוֹן גּוֹנְבִים וּמְרַמִּים אוֹתוֹ. וְאֵב הַמְזוֹלָזֵל בְּהוֹרָיו אֶל יִתְפַּלֵּא שֶׁיִּלְדָיו מוֹזְלָזִלִים גַּם כּוֹן בְּכַבּוֹדוֹ. וְרַב הַמְתִּיָּהָר וּמְקַפֵּיד עַל תַּלְמִידָיו קְרוֹב הַדָּבָר שֶׁיִּנְהַגוּ גַם הֵם כְּלַפְּיוּ בְּאוֹתָהּ הַמְּדָה. שְׂמַעְשָׂה אֲבוֹת סִימָן לְבָנִים.

פְּעָמִים שְׂאָדָם מְרַגֵּשׁ שֶׁהַזּוֹלָת אֵינּוּ מֵאִיר לוֹ פְּנִים כְּרֵאוּי. אִם זֹ אֲשַׁתּוּ, וְאִם זֶה יָדִידוֹ מֵהַעֲבוּדָה אוֹ מִבֵּית הַכְּנֶסֶת, וְאָדָם תְּמַה לְעִצְמוֹ וְשׁוֹאֵל: "לָמָּה הוּא מְתַנְהַג אֵלַי כְּכֹה?" אִךְ שְׂלַמָּה הַמְּלִךְ לְמִדְּנוּ בְּסַפְרָיו כִּי "כְּפָמִים הַפְּנִים לְפָנִים כּוֹן לֵב הָאָדָם לְאָדָם" מִשְׁלֵי כ"ז, י"ט. וְלָכֵן אָמְרוּ רַבּוּתֵינוּ אִיזְהוּ מְכּוּבָד – הַמְּכַבֵּד אֶת הַבְּרִיּוֹת. שֶׁאִם אֶתְּהָ מִתּוֹקֵן בְּכַבּוּד הַזּוֹלָת אֶף אַחֲרִים יִנְהַגוּ כֵּךְ כְּלַפֵּיךָ. – אִם אֶתְּהָ אֵינְךָ מֵאִיר פְּנִים, מָה אֶתְּהָ מְצַפֶּה שֶׁיִּזְאִירוּ לָךְ אַחֲרִים אֶת פְּנִיָּהֶם? אִם אֶתְּהָ אֵינְךָ מְתַנְחַס לְאֲשַׁתְּךָ בְּכַבּוּד וּבְהַעֲרֵכָה הַרְּאוּיָה לְהַלְמָה שֶׁהִיא תִּנְהַג כְּךָ כְּלַפֵּיךָ? יִשְׂר וְתַקֵּן אֶת עִצְמָךְ בְּאוֹתָהּ הַנְּקֻדָּה וְאִזִּי תִרְאָה אִיךָ שְׂפָלָם מִתְיַשְׂרִים כְּלַפֵּיךָ גַּם כּוֹן בְּאוֹתָהּ הַמְּדָה.

וְלָכֵן הוֹרְתָה הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה לְכַהֵן הַגְּדוֹל, שֶׁהוּא הַמְּמַנֶּה לְכַפֵּר עַל כָּל עֲוֹנוֹתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, לְכַפֵּר עַל עִצְמוֹ תַּחֲלָה וּלְנִקּוֹת אֶת עִצְמוֹ מִכָּל אֲשַׁמָּה, וְרַק אַחֲרַי כְּךָ יוּכַל לְעַמֵּד וּלְכַפֵּר אֶף עַל עֲדָתוֹ.

דרוש וחדוש

האם מצות הקרבת קרבן מנחה של כהן גדול דוחה את השבת או לא?

בתלמוד מנחות (נ' ע"ב). נתבאר שטחינת הקמח לצרף מנחת כהן גדול והקדמתו אינן דוחות את השבת, ויש לעשות פעולות אלו מערב שבת. אולם לישת המנחה ואפיתה כן דוחות את השבת, ומצוה לעשותם בעצומו של יום ולא לפני כן, וזה מג' טעמים:

א. כל קרבן שקבעה לו התורה זמן הרי הוא דוחה את השבת.

ב. במנחת כהן גדול כתוב "תפיני", ודרשו על זאת בתלמוד "תאפה נאה", דהינו באותו היום.

ג. אם תאפה המנחה מבערב שלפני הרי שתפסל בלינה.

וכן פסק רבנו הרמב"ם ז"ל בהלכותיו מהטעמים הנ"ל לבהלכות תמידין ומוספין (פרק ג' הלכה י"ח – י"ט). וראה ספר "נר שמואל" על הרמב"ם לרבי שמואל וילנסקי זצ"ל מה שדן בדברי הרמב"ם על פי הגמרות הנ"ל, ואכמ"ל.

בסוד עבדיך

בבאור ענין מנחת כהן גדול הקרבה בכל יום על דרך הסוד ראה להרה"ק מקאמארא זצ"ל בספרו "אוצר החיים" פרשת צו, בבאור מצוה זו. שכתב לבאר שייב שעות היום הן כנגד י"ב מזלות שביסוד המושלים ביום, וי"ב שעות הלילה הן י"ב מזלות שבמלכות המושלים בלילה, וכל אחד מהם אחראי וממנה להוריד ולהשפיע בכל יום את השפע והברכה השייכים לאותו היום.

וזהו סוד מה שמקריב הכהן הגדול את י"ב לחמי החביתין בכל יום ויום, מחציתו בבקר ומחציתו בערב, כדי שיעל ידי כן ישפע השפע הראוי לישראל לאותו היום שזוהי בחינת הזיווג הנעשה בכל יום על ידי הכהן הגדול. ולכן הצריך הכתוב לעשות בחביתין דווקא, שזה בבחינת "עשאה כלי". ועוד עיין שם מה שקישר זאת למנחת החינוך שנצטווה הכהן להקריב בתחילת עבודתו, ואין לנו להאריך עוד בדבר.

מצוה קל"ז: שלא לאכל מנחת כהנים

כמו שכתוב:

"וְכָל מִנְחַת כֹּהֵן כָּלִיל תִּהְיֶה לֹא תֹאכַל" ויקרא ו', ט"ז.

לפשוטו של מקרא

כבר נזכר לעיל לראיה לעיל בבאור מצוה ב'. שישנן י"ב סוגי מנחות הנקטרות על גבי המזבח, כשחלקן מצוה להקטיר רק קמץ מתוכן והיתר נאכל לכהנים, וחלקן מצוה להקטירן כליל על גבי המזבח. ומצות לא תעשה מן התורה היא שכל המנחות הקרבות ובאות על ידי הכהנים הזקרים, לא יאכלו לשום אדם כלל, אלא יקטרו כליל על גבי המזבח מנחות (ע"ב ע"ב), ורמב"ם הלכות מעשה הקרבנות (פרק י"ב הלכה ט'). וכל זה דלא כדעת רבי שמעון בפרק אלו מנחות שסובר שמנחת חוטא של כהנים כן נקמצת.

ואלו הן המנחות הקרבות על ידי הכהנים? מנחת חנוך, ומנחת חביתין, וכהן שהביא מנחת חוטא או מנחת נדבה. בכל אלו חל האסור לאכול, והעובר ואוכלו בין איש ובין אשה, הרי זה עבר על מצות לא תעשה מן התורה. ואם אכל ממנה כזית הרי זה לוקה.

עוד למדו חכמינו שדוקא מנחות זכרי כהנה מקטרות כליל ואינן נאכלות כלל, אולם מנחת בת כהן נקמצת ושיגריה נאכלים כשאר מנחות ישראל וסוטה כ"ג. וזה בין שהיא רווקה ובין שהיא נשואה לישראל. אבל אם היא נשואה לכהן דינה כדלהן. ואשת כהן בין שהיא ישראלית ובין שהיא בת כהן בכל מקרה מנחתה נקמצת על גבי המזבח בהיות שהיא אינה מזכרי כהנה, אולם אין שיגריה נאכלים מפני בעלה שהוא מזכרי כהנה. אלא מפזרים את שיגרי מנחתה על בית הדשוסוטה כ"ג.

רמז הפתוב – ומצא חן ושכל טוב

כל המנחות דינו שנקמצות בחלקן על גבי המזבח, ויתרתן נאכלות על ידי הכהנים ובני ביתם. וכבר נתבארה לעיל התועלת שבאכילת הכהנים לכפר על בעל המנחה. והנה במנחת הכהנים עצמם צינתה התורה שלא תאכל לשום כהן, אלא תקטר פלה על גבי המזבח. והתמיהה על

כך היא גדולה: תינח הכהן בעל המנחה בעצמו, מובן מדוע לא יאכלנה, אלא כהנים אחרים מדוע שלא יאכלו ממנה ויכפרו על אחיהם הכהן?

ומה שחשבנו לדלות ממנה זו בסיעתא דשמיא הוא שפעמים רבות אדם באפשרותו לעשות דבר צודק, דבר נכון, דבר שיש לו טעם וסברה מובנת, ועם כל זאת יש לו להמנע מלעשותו, בהיות שעלול להראות לא טוב בעיני אחרים. בלשון חז"ל זה נקרא: "הרחק מן הפעור ומן הדומה לו" (חולין מ"ד ע"ב). אמנם זה מתר, נכון שאתה צודק, אבל לא פדאי לך, שאין הצר שזה בגנזק. אם מעשיך עלולים להצטיר בעיני הבריות כפסולים, גם אם ברור לך שהצדק עמך – משך ידך מהדבר. שפשים שנצטוינו לצאת ידי חובת שמים, כך נצטוינו לצאת ידי חובת אדם.

מטעם זה צונו התורה על הכהנים המהויים לסמל ולדגמא לעם ביישירותם ובנקיות פניהם שלא ישירו ממנחתם אף לחבריהם הכהנים, מה שעלול להראות בעיני העם כחשוד שמה לא הקריבו את קרבנם בשלמות וחפו איש על אחיו, ולהתפרש בצורה שאינה נכונה. אלא עליהם להקטירה כליל על גבי המזבח, ומן השמים כבר ישלימו את כפרתם. ודבר זה הוא לקח עצום עבורנו בכל צעד וצעד בחיינו לודא שמעשינו לא רק ישרים, אלא גם מישרים – הינו בעיני אחרים. שהרי כמה גדרות גדרו לנו רבותינו רק מהטעם של "מראית עין" ושמה יחשדוהו בעברה, מה שמלמדנו שמחובתנו למנע עשית מעשים המביאים לדברים אלו.

כך אמר הכתוב: "והייתם נקים מה' ומישראל" (דברים ל"ב, כ"ב). – אל תעשה דבר שבעיני הבריות נראה כאסור. שאם הבריות חושבים עליך רע, אף בשמים חושבים עליך רע, וכפי שגלונו חכמינו ז"ל: כל שאין רוח הבריות נוחה הימנו – אף רוח המקום אינה נוחה הימנו (אבות (פרק ג' משנה י')). ושלמה המלך למד לאדם: "ומצא חן ושכל טוב בעיני אלקים ואדם" (משלי ג', ד'). וראה ירושלמי שקלים (ח' ע"א) מש"כ בזה. – השתדל למצא חן בעיני הבריות, ולהחשב למשכיל ולטוב והגון בעיניהם. לכו לפני כל החלטה שאתה מקבל, וכל פעולה שאתה נוקט, בחן שגני דברים: איך אראה בעיני ה', ואיך אצטיר בעיני הבריות.

שלמה המלך היה החכם באדם, והעניק לנו בכתיביו עצה יקרה וחשובה: "הסר ממך עקשות פה, ולזות שפתים הרחק ממך" (משלי ד', כ"ד). עליך להבין שישנם אנשים המחפשים את הרע בשני, מנסים במה "לתפס" את הזולת, ובכדי לא לפול במלתעות פיהם עליך להיות זה ונקי, ללא שום פתחון פה. פעמים שתאלץ לותר, פעמים שתצטרך להפסיד, אבל בהסתכלות קדימה הדבר שווה. כך הורינו חז"ל בהלכות צדקה, שגבאי צדקה שאספו מעות לצדקה ונחפץ לפרטן למטבע גדול – אינו רשאי לפרט מכספו הפרטי, שמה יחשדוהו שנטלן לעצמו. וגבאי תמחוי שאספו מזון לעניים ונותר מזון מותר – אינו רשאי לקנותו בעצמו אלא מכרנו לאחרים בלבד, וגם זה מהטעם הנ"ל (ראה פסחים מ"ג ע"א) ושלחן ערוך יורה דעה (סימן רנ"ז סעיף ב'). ועיין עוד במש"כ בס"ד בספרנו "פרדס רמונים" (חלק א' מצוה כ').

כל אדם יוצא לו במשך חייו לשמש פיועץ לזולת. אם זה לידידו, ואם זה לתלמידו, ואם זה לבנו, וכו' על זה הדרך. ופעמים הנך עלול להקלע למצב בו שאלוד בעיניו בו יש לך נגיעה ואינטרס אישי. כמובן שעליך לעמד ולטהר את עצמך מכל נגיעה אישית, ולדלות עבורו את העצה ההוגנת לו, אבל גם לאחר שמצאת לנכון שבאמת הטוב בעבורו הוא דבר מסוים – חשב כיצד תצטיר תשובתך בעיניו. ולא דווקא פעת, אלא אם מחר תפשל עצתך ולא תצלח? האם

גם אז נאמין באמונה שלמה שיעצתך לו את עצתך באמונה? או שמא ינטר בלבו ויחטד שענית לו לפי טובתך ותועלתך? אם יש לך חשש קל שכזה – מוטב שלא תענהו. כי מי יודע מה ילד יום, ומי שהיום הוא אזהבך מחר עלול להיות שונאך, לכו הסר ממך עקשות פה ולזות שפתיים הרחק ממך משלי ד', כ"ד.

גם במעשים לא תמיד נכון למהר. פעמים שהנך מבקש להיטיב עם הזולת ולסייע לו, והלה מפרש את מעשיך כאלו לטובת עצמך נתכוננת, ולתועלתך האישית. ובמצב שכזה הסכנה היא גדולה, כיון שאתה מטבעך ודאי תצפה להערכה הראויה, ובשעה שתקבל הימנו את ההפך – תפגע עד עמקי נשמתך ואש השנאה תפרץ ביניכם. לכן גם לעשות טוב לא תמיד נכון, אלא יש לשקל ותחלה האם תקבלו מעשיך בעיני השני ברחמים וברצון או לא, שטובה שעשית היום לפלוני עלולה להצטיר בעיניו מחר כרעה, וכמו שנאמר במדרש: "טב לביש עבדת – ביש עבדת" מדרש רבה ויקרא (כ"ב, ב'). תרגומו: "טוב לרע עשית – רע עשית". ועוד נאמר (שם אות ז') "טוב לרע אל תעשה ולא יבוא לך רע".

המורס מפל האמור, שחובת האדם להזהר לבל יחשדוהו במעשיו, ולהיות נקי מפל שמך של פתחון פה לרעה, ולהמנע ממעשים העלולים להתפרש בצורה לא נכונה. ועל ידי כן יזכה בע"ה לעבר את העולם הזה בהשקט ובבטחה ובהצלחה רבה.

דרוש וחדוש

אדם שהוא ספק כהן ספק ישראל, מה דין מנחתו לענין קמיצתה ולענין אכילת שיגר? יח?

במשנה מבאר שולדות כהנת וישראלית שנתערבו זה בזה ואין ידוע מי של מי, נותנים עליהם חמרי כהנים וחמרי ישראלים. ובארו בגמרא שהמדבר הוא לענין מנחתם, שבהיות שאין ידוע לנו אם הנלד הוא כהן או ישראל, על כן מורים לו להקטיר אך ורק קמץ ממנחתו ולא את כלה, שמא ישראל הוא ומנחת ישראל שלא נקמצה פסולה כמו זבח שלא נשחט. ואלו שיגרי המנחה אינם נאכלים, שמא כהן הוא וישנו אסור תורה לאכל שיגרי מנחת כהן, לכן מפזרים את שיגרי מנחתו על בית הדשן שיבמות צ"ט – ק'. וראה בפירוש רש"י והתוספות שם שנחלקו מהו אותו בית הדשן המדובר כאן. וכן נפסק ברמב"ם ז"ל בהלכות יוראה הלכות מעשה הקרבנות (פרק י"ב הלכה י"א).

בסוד עבדיך

בבאור ענין הקרבת מנחת הפהן כליל על גבי המזבח על דרך הסוד ראה מה שכתב הגאון רבי משה איסרליש (הרמ"א) זצ"ל בספרו "תורת העולה" חלק ב' פרק כ"ט. כי בשעה שהיה כלל ישראל מביאים את מנחתם למקדש היו מערבים בה שני פחות מנגדים הם הטוב והרע יחד, והאמת והשקר היו פרוכים במנחה בכריכה אחת. ועל הפהנים המקריבים היה מוטל להבחין ולברר את החלק הטוב והרע והאמתי שבמנחה ולהקטירו על גבי המזבח לגבוה, ואת היתר היו מתקנים ומבררים על ידי אכילת ההדיוט.

אולם כל זה היה נכון רק במנחות העם, מה שאין כן מנחת הפהנים עצמם שהם תופשי התורה, ובנדאי היו יודעים ונוהרים בהבאתם את מנחתם לכוון בה רק מצד הטוב והאמתי שבה, לכן לא היה צורך שיאכלוה הפהנים אלא היתה נקטרת כלה לגבוה מבלי לשיר ממנה כלל.

מצוה קל"ח: מעשה קרבן החטאת

כמו שכתוב:

"זאת תורת החטאת... במקום קדש תאכל... כל זכר
בפהנים יאכל אתה קדש קדשים הוא" ויקרא ו', י"ח – כ"ב.

לפשוטו של מקרא

כבר נתבאר לעיל בבאור מצוה קמ"א ו-קמ"ד. שעל עברות מסוימות שעברו בשוגג איש או אשה מישראל, מן היחיד או מן הרבים, עליהם להביא קרבן הנקרא "קרבן חטאת". ומצות עשה מן התורה להקריב את החטאת כדיניה וכהלכותיה, ועל ידי זה יתכפר לבעל הקרבן על חטאו אשר חטא.

החטאות באות מן הכפשים, העוים והבקר, וכן מן התורים ובני היונה. זכרים ונקבות גדולים וקטנים רמבי"ם הלכות מעשה הקרבנות (פרק א' הלכה ט'). ושחיתתן היתה נעשית בצפון

הַמְזַבְּחִין כֻּלֵּי הַקִּרְבָּנוֹת הַמְכֻוֹנִים "קִדְשֵׁי קִדְשִׁים" שֶׁשְׁחִיטָתָם בְּצִפּוֹן הַמִּזְבֵּחַ, כְּמוֹ שְׁכַתּוֹב (וַיִּקְרָא אֵלָיו, י"א) "וּשְׁחַט אוֹתוֹ עַל יַד הַמִּזְבֵּחַ צְפוֹנָה". רָאָה זְבַחִים (מ"ז) וּרְמַב"ם הַלְכוֹת מַעֲשֵׂה הַקִּרְבָּנוֹת (פֶּרֶק ה' הַלְכָה ב', ג'). וְכַבֵּר בִּיאֲרֹנוּ לַעֲלֵל בִּס"ד שֶׁשְׁחִיטַת הַקִּרְבָּן נִיתְנָה לְזֵרִים, וְרַק מִקְבַּלַת הַדָּם וְהוֹלַכְתּוֹ נִצְרָךְ שִׁיחִיהָ כְּהֵן. וְכֹל זֶה מִלְבַּד חֲטָאת הָעוֹף שֶׁהִיִּת הַקִּרְבָּנָה בְּדֶרֶךְ אַחֲרַת כַּמְבוֹאֵר בְּרַמְבַּ"ם שֶׁם. . לְאַחַר מִכֵּן הָיָה הַכֹּהֵן לוֹקֵחַ מֵעֵט מִן הַדָּם בְּכָלֵי הַנִּקְרָא "מִזְרֵק", וּמִשָּׁם הָיָה מוֹלִיכּוֹ לְהַזְתּוֹ.

אִם הִיְתָה זֶה הַחֲטָאת מִן הַחֲטָאוֹת הַנֶּאֱכָלוֹת, אֲזַי הָיָה הַכֹּהֵן מוֹלִיךְ אֶת דָּמָה אֶל הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁם הָיָה נוֹתֵן מֵהַדָּם בְּאֶצְבָּעוֹעַל כָּל אַחַת מִקְרָנוֹת הַמִּזְבֵּחַ, כְּשֶׁמִּתְחִיל הוּא מְהַקְרֵן הַדְּרוֹמִית מִזְרָחִית, וּמִסִּים בְּקֶרֶן הַמַּעֲרָבִית דְּרוֹמִית, שֶׁם הָיָה גַם שׁוֹפֵךְ אֶת יְתֵר הַדָּם אֶל תּוֹךְ יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ. לְאַחַר מִכֵּן הָיָה מִפְּשִׁיט אֶת הַחֲטָאת מַעֲוָה, וּמוֹצִיא הָאֲמוּרִים וּמוֹלְחֵם וּמְקַרְיָם עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ. וְיֵתֵר הַבָּשָׂר הָיָה נֶאֱכַל עַל יְדֵי הַכֹּהֲנִים.

וְאִם הִיְתָה זֶה מִן הַחֲטָאוֹת הַנִּשְׂרָפוֹת, אֲזַי הָיָה הַכֹּהֵן מוֹלִיךְ אֶת דָּמָה אֶל הַהִיכָל, שֶׁם הָיָה מְזָה מֵהַדָּם כְּמִפְּרֵשׁ בַּתּוֹרָה, וְאֶת יְתֵר הַדָּם הָיָה שׁוֹפֵךְ אֶל תּוֹךְ יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ. לְאַחַר מִכֵּן הָיָה מוֹצִיא אֶת הָאֲמוּרִים וּמוֹלְחֵם, וּמְקַרְיָם עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ. וְיֵתֵר הַחֲטָאת הִיְתָה יוֹצֵאת לְהַשְׂרֵף מִחוּץ לְעִיר בְּבֵית הַדִּשָּׁן רָאָה בְּרַמְבַּ"ם פֶּרֶק ז' מֵהַלְכוֹת מַעֲשֵׂה הַקִּרְבָּנוֹת כֹּל דִּינִים אֵלּוּ וְעוֹד וּמְקוּרוֹתֵיהֶם. .

וְכֵהֵן שְׁעֵבֵר וְשִׁנָּה מִסֹּדֵר וּמֵאֲפֹן עֲשִׂית הַחֲטָאת הָרִי זֶה בְּטַל מִצְוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה.

רִמְזֵי הַפְּתוּב – תּוֹרַתְךָ שֶׁעֲשִׂיעִי

רְבוּתֵינוּ חֲכָמֵי הַתְּלֻמוֹד ז"ל עָמְדוּ עַל לְשׁוֹן הַתּוֹרָה "זֹאת תּוֹרַת הַחֲטָאת" – מִדּוּעַ לֹא נֶאֱמַר "זֹאת הַחֲטָאת"?! וְהַשִּׁיבּוֹ שֶׁבָּא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְלַמֵּד לְאָדָם יְסוֹד חָשׁוּב וְעֵילָאֵי בְּעֵבֻדַת הַבוֹרָא: שֶׁכָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרַת הַחֲטָאת, דִּהְיֵנוּ בְּהַלְכוּתֶיהָ וּבְדִינֶיהָ, הָרִי זֶה כְּאֵלוּ הַקְּרִיב קִרְבָּן חֲטָאת מִמֶּשֶׁ, וְנִתְכַפֵּר לוֹ עוֹוֹנוֹ כְּאֵלוּ הַקְּרִיב עָלָיו קִרְבָּן אֲמֵרַת רַבִּי יַחֲזֵק בַּמְנַחוֹת (ק"י ע"א). וְרָאָה שֶׁם שִׁדְרָשׁוּ כֵּן גַם עַל קִרְבַּן הָאֵשׁם וְכִיּוּב"ז. .

וּבְאִוֵּר הַדְּבָרִים הוּא שֶׁבְּשָׂעָה שְׁעוֹבֵר אָדָם עֲבָרָה חֲלִילָה, וְאֶפְלוּ בְּשׁוּגָג, נוֹצֵר רְחוּק וְחִיץ מְסִים בֵּינוֹ לְבֵינוּ הַבוֹרָא. וְזֶה מִחֲמַת אוֹתָם הַמְּקַטְרָגִים שֶׁנוֹצְרוּ מִמַּעֲשָׂהוּ הָרַע וְנִדְבָקוּ בְּנִשְׁמַתּוֹ עַד שֶׁמִּרְחִיקִים אוֹתוֹ מֵהַבוֹרָא בְּרוּךְ הוּא. וְעַל יְדֵי הַבָּאת הַקְּרָבָנוֹת הָיָה הָאָדָם מְטַהֵר אֶת נִשְׁמַתּוֹ מִזְהֵמַת הַחֲטָא וּמְקַרְבָּהּ בְּחִזְרָה אֶל מְקוֹר מַחְצָבֶתָה תַּחַת כְּסֵא הַכְּבוֹד. וְהִנֵּה הַתּוֹרָה כְּיָדוּעַ הִיא הַתְּגַלְמוֹת רְצוֹן הַבוֹרָא בְּעוֹלָמֵנוּ זֶה, וּבְשָׂעָה שִׁיּוֹשֵׁב אָדָם וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה וּבְהַלְכוּתֶיהָ מִמִּילָא מִתְקַרֵּב וְנִדְבָק הוּא בְּרָצוֹן הָאֱלֹקִי וּבְדַרְכֵי הַנְּהַגְתּוֹ וּמִתְקַיֵּמַת בּוֹמְצוֹת הַתּוֹרָה "וּלְדַבְּקָה בּו" דְּבָרִים י"א, כ"ב. , מֵה שֶׁמְבִיא אוֹתוֹ לְהִתְקַרֵּב לְהַקְבִּי"ה גַם מִבְּלֵי קִרְבָּן כְּזֶה אוֹ אַחֵר. וְלָכֵן הָעוֹסֵק בַּתּוֹרַת ה' וּבְחֻקֶיהָ הָרִי זֶה פּוֹעֵל מֵה שֶׁהִיָּה אֲמוּר לְפַעַל בְּכַח הַקְּרָבַת הַקִּרְבָּן.

חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל הַדּוֹרוֹת כָּלָם חִזְרוּ וְהִדְגִּישׁוּ אֶת הָעֲלִיוֹנוֹת שֶׁל מִצְוֹת תְּלֻמוֹד תּוֹרָה יְתֵר עַל שְׂאֵר הַמִּצְוֹת הַנִּזְכָּרוֹת בַּתּוֹרָה. שֶׁתְּלֻמוֹד תּוֹרָה כְּנִגְדַּת כָּלֶם פֶּאֶה א', א', , וְגָדוֹל תְּלֻמוֹד שֶׁמְבִיא לִידֵי מַעֲשֵׂה קִדְוִשִׁין (מ' ע"ב). , וְגָדוֹל תְּלֻמוֹד יוֹתֵר מֵהַקְּרָבַת תְּמִידִין אֲמֵרַת רַב בְּעִירוֹבִין (ס"ג

ע"ב). ומבנין בית המקדש ומהצלת נפשותמגילה (ט"ז ע"ב). , ותורה מגנה מן הפרענות בין בזמן שעוסק בה ובין בזמן שאינו עוסק בהאמרת רבא בסוטה (כ"א ע"א). וראה שם שמן הפרענות תורה מצילה אף כשאינו עוסק בה, ואילו מן החטא אינה מצילה אלא בשעה שעוסק בה, מה שאין כן מצוה שלעולם אינה מצילה מן החטא אף בשעה שעוסק בה. , ואין תחלת דינו של אדם אלא על תלמוד תורהסנהדרין (ז' ע"א). וכו'. וטעם הדבר הוא שהתורה הקדושה הרי היא כאילו גדול ופורהכפי שדרשו חז"ל עה"פ "עץ חיים היא למחזיקים בה". , ומעשי המצוות הרי הן הפרות. וכמוכן שעקר תכלית האילן הוא בשביל להסתפק ולהכלל מפרותיו, ואילו מבלי פרות אין בו שום תועלת, אולם אין חולק שאדם שנטע באדמתו אילן מעלתו גדולה בהרבה מזה שהלך לשוק וקנה כמה פרות בודדים, שכן זה אינו מבטח שיהיולו עוד פרות בעתיד, ואלו זה אילנו מחזק להניב לו פרות בלי סוף, ובו יוכל לתלות מבטחו בעת קשי ומחסור. כך האדם כל זמן שעוסק הוא במצוות – עדן אין לו ערבה שימשיך ויתמיד בהן, מה שאין כן העוסק בלמודה זוכה שתורתו תלוהו לארץ הדרה ותוליהו בדרה הישרה.

עוד דרשו רבותינואת הפסוק "כי נר מצוה ותורה אור"משלי ו', כ"ג. שקיום מצוה משול לאדם המדליק נר, ואלו העוסק בתורה משול לאדם המהלך באור היוםאמרת רבי מנחם בר יוסי בסוטה (כ"א ע"א). . ורצו ללמד בזה שהנר אף בהיותו דלוק בידך – עלול לכבות בן רגע, ומכאן והלאה אתה מהלך בחושך ובאפלה, מה שאין כן אור היום שגם אם לא תרצה, כל עוד היום מאיר הרי שהדרך נכרת וברורה לך. ולכן הורונו רבותינו ז"ל שיש לאדם לעסק בתורה בכל מצב ובכל אופן, אף אם עדין רחוק הוא מקיומה, כיון שהמאור שבה יאיר לו את השביל ויחזירנו למוטבירושלמי חגיגה (פרק א' הלכה ז'). . לפיכך ידע האדם נאמנה שגדול הוא כח למוד התורה להאיר על נשמתו של האדם ולהצית את אש הקדשה בלבבו, ומתוך כך יעלה ויבוא ויגיע ויראה וירצה לפני קונו לטובה ולברכה.

רבים הם האנשים, ובפרט מבני דורנו, התרים אחר האור שיאיר את חיייהם. חיים הם חיי הפקרות, מבלי טעם ותכלית, מגששים כעור באפלה, ומבקשים לגלות את האור. התאוות אינן מספקות, והמשכורות אינן מספיקות, וחיייהם הם מרדף אחר האשר שעד היום אף אינו נראה באפק. גם בקרב שומרי המצוות נתן פיוס למצא כמה שפאלו. נראה הדבר כאלו מצאו את האור, ושהאמת היא נר לרגלם, אך עיניהם פעצומות מראות ולבם טח משמע. אינם שמחים בצאתם, ולא ששים בבוואם, רק עושים באימה רצון קוניהם מבלי חשק ורצון. תפלתם מזלזלתכדרשת חז"ל (ברכות ו' ע"ב) עה"פ (תהלים י"ב, ט') "כרום זלות לבני אדם" - אלו דברים העומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלים בהם, ופירש רש"י ז"ל שם כגון התפילה. , ומצונתם מלמדהכתוכחת הנביא (ישעיה כ"ט, י"ג) "ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה". ופירש המלבי"ם שם שעושים המצוות מתוך הרגל וציווי הוריהם ולא מתוך כוונה ומחשבה. , וטעם עפר טועמים במצוותיהם, כאשה יפה וסרת טעםמשלי י"א, כ"ב. . הצד השונה שבהם ששניהם מרגישים ריקנות, חסר ספיק ושמחה. מהי הרפואה למחלתם? מהו המזור לכאבם?

על כך עונה נעים זמירות ישראל דוד המלך ע"ה באמרו: "פקודי ה' ישירים משמחי לב"תהלים י"ט, ט'. . מה רצה לומר לנו בפסוק זה? וכי מי אינו יודע שחקי התורה מישירים ומצדקים? אלא חשבנו לומר שדוד המלך ידע גם ידע שישנם החושבים לעצמם שאמת שהתורה היא משמחת אלקים ואדם, אבל ישנם עוד דברים היכולים לשמח, כמו הנאות העולם הזה, וכסף וזהב לרוב, תאוות הנשים ומשחקי הילדים, אולם דוד המלך מלמדנו כאן שכל מנעמי העולם הזה הם שקרנים, בתחלה מאירים לאדם פנים ומבטיחים לו אשר פנימי בלבבו, אך לבסוף אינו נוהל מהם אלא כאב לב ודאגה, צער וחרטה. תחלתם שלוח וסופם? סוריםמדרש רבה

(בראשית ס"ה, ה') ותנא דבי אליהו זוטא (פרק י"א). מה שאין בן פקודי ה' – הם ישרים, אמתים, מבטיחים ומקיימים, ומשמחים את לבו של האדם לעולמים.

וכמו שכתב רבנו חיים בן עטר זיע"א בספרו "אור החיים" הקדוש דברים כ"ו, ח': "אם היו בני אדם מרגישים במתיקות וערבות אור התורה היו משתגעים ומתלהטים אחריה, ולא יחשב בעיניהם מלא עולם כסף וזהב למאומה, כי התורה פוללת כל הטובות שבעולם. ולא לנשמה בלבד יגיע הטוב, אלא גם לבית הנשמה – הרוח והנפש, כל אחד יתעזב בה כפי יכולתו" עד כאן לשון קדשו. הא למדת, שכל המעלות והתועלות אמר רבי מאיר באבות (ריש פרק ו'): "כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה..." עין שם באורך. , הסגלות והרפואות אמר רבי יהושע בן לוי בערובין (נ"ד ע"א) שהחש בראשו / בגרונו / במעיו / בעצמותיו / בכל גופו יעסוק בתורה ויתרפא. ואכן היה מקיים מאמרו בעצמו כפי שמספרים עליו חז"ל (כתובות ע"ז ע"ב) שהיה נכרך יחד עם חולי הראתן (מחלה נוראה ומדבקת ביותר שאפילו ביצה שנולדה בעירם היתה נזרקת) ועוסק בתורה מבלי לחשוש!!! וראה בחתם סופר עה"ת (פרשת האזינו) שכתב שכל רפואה בעולם יש בה הכח לרפא דבר מסויים בלבד, אמנם התורה אינה כן, אלא כל עסק ועסק בה מרפא את כל הגוף בכל מקום שיהא בו חולי. עכת"ד. , החכמות והדיעות כאומרם ז"ל "ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא" (תרגום: אין דבר שאינו רמוז בתורה), וכתב הגר"א זצ"ל בביאורו לספרא דצניעותא (פרק ה' דף נ"ה) שכל מה שהיה והוה ויהיה עד עולם, הכל כלול בתורה מבראשית עד לעיני כל ישראל. ואפילו כל פרט ופרט מכל חיו של כל מין בהמה וחיה ועשב ודומם הכל מופיע שם. והדברים מבהילים! , כלן כלולות בתורה הקדושה. ואדם הבטל מן התורה הרי זה פורש מן החיים, ואינו אלא כדג המפרפר בהיותו מחוץ למים, ששכל שחולף הזמן כד הולכת ומתבטלת לחלוטין ונפסקת חיותו, ורק התורה היא שתהא לו למשיב נפש ולמקור חיים ראה בברכות (ס"א ע"ב) המשל שאמר רבי עקיבא ע"ה לפפוס בן יהודה. . לכן הפך בה והפך בה דכולא בה, ובה תתחזי וסיב ובלה בה, ומנה לא תזוע שאין לך מדה טובה הימנה! אמרת בן בג בג באבות (פרק ה' משנה כ"ב) וביאר רבינו עובדיה מברטנורא ז"ל: הפוך ועוסק בתורה שהכל תמצא בה, וגם עד זקנה ושיבה אל תעזבנה, ואף לא לטובת חכמות אחרות, שאין לך מדה טובה ממנה!

דרוש וחדוש

בתלמוד מבאר שחלקים מסוימים מן החטאות שאינם קרבים על גבי המזבח, הרי הם של הפהנים, ומתחלקים מידי ערב שבת בין פהני המשמר שעבדו באותו שבוע ראה זבחים (ק"ג ע"א) ורמב"ם הלכות מעשה הקרבנות (פרק ה' הלכה י"ט).

ונחלקו האחרונים במקרה בו פהן בא קרבן לידו, אך לא הספיק להקריבו במשמרתו עד שנסתמה אותה המשמרת, אזי מה עושים באותו הקרבן? האם ביכלתו להקריבו בעצמו במשמרת אחרים, או ששומר למשמרתו הבאה, או שמוציאים אותו מידו ומעבירים אותו למשמרת החדשה?

והנה הרב בעל ה"משנה למלך" הביא בדעת רש"י ז"ל שכל מה שלא הספיקו אנשי המשמרת להקריב במשמרתם הרי זה נשמר עמהם עד שתגיע משמרתם הבאה ראה משנה למלך על הרמב"ם הלכות גזילה ואבידה (פרק ח') שכתב להוכיח כן מסוגיית בני יהויריב (בבא קמא ק"א).

אולם בספר "מזל שעה" על הרמב"ם לרבי שלמה הכהן מסאלוניקי זצ"ל. הביא לחלק שדוקא
כשמיניעת ההקרבה היתה מצד בעל הקרבן, אזי תקנו שהמשמר שזכה בקרבן ישמרנו
ויקריבנו בפעם הבאה. אולם אם המקריב הביא את קרבנו פדיון, רק שהכהנים נתעצלו
והתעקבו בהקרבתו עד שתמה משמרתם, אזי לא זכו בקרבן כלל, ועליהם להעבירו למשמר
הבא אחריהם שכן מוכח מהסוגיה בבבא קמא שם שהעיקוב היה מצד בעל הקרבן, שהביא את אשמו בטרם השיב
הממון. ועוד שהרי לא זוכים הכהנים בקרבנות אלא משעה שנשחטו והוקרבו ולא בעודם בחיים. ועוד עיין שם
באורך.

בסוד עבדיך

בבאור תועלת קרבן החטאת לכפר על האדם על דרך הסוד ראה בספר "ילקוט יצחק" לרבי
יצחק זאלר זצ"ל, שם הביא בבאור מצוה קל"ט דברים אלו בשם בעל ה"נחלת בנימין". שכתב שבשעה שביא
אדם לעבר עברה מיד באותו הרגע מסתלקות ממנו הרוח והנשמה שאינן חפצות להשתתף
במעשה, ונשארת בו רק הרוח הבהמית המחיה את הגוף, והיא זו שמשתתפת בעשית
העברה הן הובא בזהר הקדוש (ויקרא ט"ז ע"א), עיין שם. ובתורת הגלגול מבאר שלבהמה ולחיה
ולעכו"ם אין נשמה כלל, אלא נפש בלבד. וזה בהיות שהנשמה הנה חלק טהור וקדוש ממצעל,
ואינה מסגלת לסבל את הגוף הנגוף של העכו"ם והבהמה.

ולכן, אדם העובר עברה די לו לכפרה ולתקון נפשו בהקרבת הבהמה, בהיות שאף בשעת
העברה היה רק עם הנפש בלבד פדגמת הבהמה. וזהו מה שאמרה התורה "נפש כי
תחטא" ויקרא ד', ב'. , ו"הנפש החטאת היא תמות" יחזקאל י"ח, ד'. – נפש דוקא, ולא רוח
ונשמה. וזהו גם כן עמק דברי חז"ל ששאלו לנבואה חוטא מה יעשה ויתכפר לו? אמרה הנפש
החטאת היא תמות, שאלו לתורה ואמרה גביא קרבן ויתכפר לוכן הובא בירושלמי מכות (פרק ב'
הלכה ו'). , שזה שקול כמו זה כפי שנתבאר לעיל. ואז מתקיים בחוטא הפסוק "ואתן אדם
תחתיד ולאמים תחת נפשך" ישעיה מ"ג, ד'. וראה בכלי יקר בפירושו על התורה (דברים ל"ב, ב') שפירש על זו
הדרך את הפסוק "אדם ובהמה תושיע ה'". עיין שם ותהנה.

מצוה קל"ט: שלא לאכל מבשר חטאת פנים

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב :

”וְיִכַל חֲטָאת אֲשֶׁר יוֹבֵא מִדָּמָה אֶל אֹהֶל מוֹעֵד לְכַפֵּר
בְּקֹדֶשׁ לֹא תֹאכַל בְּאֵשׁ תִּשְׂרֹף” ויקרא ו', כ"ג.

לְפָשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא

מִצְוֹת לֹא תִעָשֶׂה מִן הַתּוֹרָה עַל הַפְּהִינִים וְעַל כָּלל יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא לֵאכֹל מֵאוֹתָן חֲטָאוֹת שֶׁהֵיוּ מִזִּין מִדָּמָן עַל הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי שֶׁהָיָה בְּהִיכָל־מְבוֹאֵר בְּתַלְמוּד בּוֹבַחִים (פ"א ע"ב) וּבְרַמְב"ם הַלְכוֹת מַעֲשֵׂה הַקֶּרְבָּנוֹת (פֶּרֶק י"א הַלְכָה ג'). . אֶלֶּא יֵשׁ לְשֶׂרֶף אֶת אֲמוּרֵיהֶן עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ, וְאֵת יִתְרַ הַבֶּשֶׂר הָיוּ שׂוֹרְפִים מִחוּץ לְעִיר בְּבֵית הַדְּשָׁן, כְּפִי שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעִיל בְּמִצְוָה קל"ח.

חֲטָאוֹת הַפְּנִימִיּוֹת הַנִּזְכָּרוֹת בַּתּוֹרָה הֵן : פֶּר וְשָׁעִיר שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים, וּפֶר כֹּהֵן מְשִׁיחַ, וּפֶר הָעֶלֶם דָּבָר שֶׁל צְבוּר, וּשְׁעִירֵי עֲבוּדָה זָרָה. וְלִמְדוֹ רַבּוֹתֵינוּ שֶׁבְּכָלל הָאִסּוּר כְּלוּלוֹת גַּם כֵּן חֲטָאוֹת חִיצוֹנִיּוֹת שֶׁהִכְנִס דָּמָן שֶׁלֹּא כְּדִין אֶל תּוֹף הַהִיכָל, שֶׁגַּם מִהֵן אִסּוּר לֵאכֹל הוֹאִיל וְנִפְסְלוּ בְּהַכְנָסָת דָּמָן כֵּן דְּרָשׁוּ מִיתוּר הַכְּתוּב "בֹּאֵשׁ תִּשְׂרֹף" – כֹּל שְׂדֵינָה בְּשִׂרְיָה הִרִי הוּא בְּלֹא בִּאכִילָתָהּ.

וְכָל הָעוֹבֵר וְאוֹכֵל כְּזֵית מֵאוֹתָן חֲטָאוֹת הָרִי זֶה עֹבֵר עַל מִצְוֹת לֹא תִעָשֶׂה מִן הַתּוֹרָה וְחֹבֵב מִלְּקוֹת.

רִמָּז הַפְּתוּב – תּוֹרָה לְשִׁמָּה

חֲמִדָּה גְּנוּזָה הִיְתָה לְקֹדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּבֵית גְּנֻזָּיוֹעַל פִּי הַמּוֹבֵא בְּלַמּוּד מִסַּכַּת שַׁבַּת (פ"ח ע"ב). , וְתוֹרָה שִׁמָּה. תַּתְקַע"ד (974) דּוֹרוֹת בְּטָרָם בְּרָא שְׁמִים וְאַרְץ כְּבָר הִכִּינָה וְחִקְרָהעַל פִּי הַכְּתוּב בְּאוֹיֹב (כ"ח), כ"ז) "אִז רָאָה וַיִּסְפְּרָה הַכִּינָה וְגַם חִקְרָה". , בְּהַ שֶׁתִּעָשֶׂע וְעַמָּה הַתְּרוֹעַעֲכִפִּי שֶׁנֶּאֱמַר בְּמִשְׁלֵי (ח', ל') "וְרָאָהּ שֶׁעֲשׂוּעִים יוֹם יוֹם מִשְׁחַקֵּת לִפְנֵינוּ בְּכָל עֵת" וּפִירְשׁוּהָ עַל הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה. עֵינֵינוּ בְּמִפְרָשִׁים שֵׁם. , וּבְתוֹכָהּ טָמֵן אֶת כָּל רְצוֹנוֹ וְחִפְצוֹ. וּבְהִגִּיעַ הַרְגַע הַמִּיחָל, עִמְד וּנְתַנָּה בְּמִתְנָה לְזַרַע אֲבָרָהֶם אוֹהֲבוֹ, לְעַם הַנִּבְחָר מִכָּל הָעַמִּים. אִךְ בְּאִזְהָרָה זֹו שֶׁלֹּא לֵאכֹל מִחֲטָאוֹת הַפְּנִימִיּוֹת רִמָּז לָנוּ נוֹתֵן הַתּוֹרָה שֶׁמְשַׁעָה שְׁנִכְנִס אָדָם אֶל תּוֹף הַקֹּדֶשׁ, וְעוֹסֵק בְּעַמְקַת הַתּוֹרָה וּבְפְנִימִיּוֹתָהּ, יֵשׁ לוֹלְהִזְהַר שֶׁלֹּא לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ לְטוֹבָתוֹ וְלְהִנְאָתוֹ הָאִשִּׁיתִשְׁכֵּן בְּתַחִילַת הַדֶּרֶךְ הַתִּירוֹ חֲכָמִים לְאָדָם לְעוֹסֵק בְּתוֹרָה שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה, דְּהֵינּוּ לְשֵׁם כְּבוֹד אוֹ מִמּוֹן וְכוּיב"ז, כְּדִי שֶׁמִּתוֹךְ כֵּךְ יִתְדַבֵּק בָּהּ וַיִּשֶׁר אֶת דְּרָכּוֹ (רָאָה בְּרַכּוֹת י"ז ע"א וּבְפִירוּשׁ הַתּוֹסֵפוֹת שֵׁם). אֲבֵל

משנכנס כבר לפנימיות התורה ושקוע בעולמה של תורה מי התיר לו להשאר באותו הגדר!! , וְשָׁלָא לְאַכְל וְלִגְנֹס מִמֶּנָּה, אָלָא "מָה אֲנִי בְחִנִּים אֶף אַתֶּם בְּחִנִּים" נדרים (ל"ז ע"א). וראה ברמב"ם הלכות תלמוד תורה (פרק א' הלכה ז') ובשלחן ערוך יורה דעה (סימן רכ"א סעיף ב', וסימן רמ"ה סעיף ו') בדינים השייכים לענין זה, ואכמ"ל .

כְּדֵהזְהִירוֹנוּ רְבוּתֵינוּ : אֵל תַּעֲשׂוּהָ עֲטָרָה לְהַתְגַּדֵּל בָּהּ וְלֹא קִרְדָּם לְחַפֵּר בְּהֵאֲמַרְתָּ רַבִּי צְדוּק בַּאֲבוֹת (פרק ד' משנה ה'). , כִּי קִדָּשׁ הִיא לְכֶם שְׁמוֹת ל"א, י"ד. וראה כתובות (ל"ד ע"א). – הִיא קִדָּשׁ וּמַעֲשֵׂיהָ קִדָּשׁ, וְאִין לְכֶם רְשׁוֹת לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ לְעַצְמְכֶם אָלָא לְרֵאוּתָהּ בְּלִבְד - לְהַנּוֹת אֶת נִשְׁמַתְכֶם מִדְּבִשָׁה, וְלְהַרְוֹת אֶת נַפְשְׁכֶם מִזֵּינָה, אָבָל חֲלִילָה לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ לְצָרְכֵיכֶם הָאִישִׁיִּים וּלְעִנְיָנֵיכֶם הַפְּרִטִיִּים – כִּזּו לֹא תִהְיֶה! שְׂכָשֶׁם שֶׁהָאוֹכֵל מִחֲטָאוֹת הַפְּנִימִיּוֹת נִפְסָלָה חֲטָאוֹתוֹ וְנִשְׁרָפָתָה, כְּדֵאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל שֶׁהַמְשַׁתְּמֵשׁ בְּכַתְרָה שֶׁל תּוֹרָה נֶעְקָר מִן הָעוֹלָם. וְלִמְדוּ זֹאת בְּקַל וְחֹמֶר מִבְּלִשְׁצַר הַרְשָׁע שֶׁהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָלִי הַמְקִדָּשׁ לְאַחַר שֶׁכָּבַר נַעֲשׂוּ חֲלִין, וּבְכָל זֹאת נֶעְקָר מִן הָעוֹלָם, אִזּו הַמְשַׁתְּמֵשׁ בְּכַתְרָה שֶׁל תּוֹרָה עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה! ראה כל זה בנדרים (ס"ב ע"א).

בַּתְּלֻמוֹד מוּבָא מַעֲשֵׂה בְּרַבִּי טְרַפּוֹן שֶׁפָּעַם אַחַת הָיָה עוֹמֵד בְּתוֹךְ כָּרֶם עֲנָבִים, וּבַעַל הַכָּרֶם שָׁלָא הַכִּירוּ חֲשֵׁבו לְגַנְבֵי. הַכְּנִיסוּ בְּתוֹךְ שֶׁק וּנְטְלוּ עַל כְּתַפּוֹ לְהַשְׁלִיכוֹאֵל תוֹךְ הַנֶּהָר, עַד שֶׁלְּפָתַע שָׁמַע אֶת רַבִּי טְרַפּוֹן צוֹעֵק "אִוִי לּוֹ לְטְרַפּוֹן שְׂזָה הוֹרְגוּ". מִיָּד הִבִּין שֶׁהַמְדַּבֵּר הוּא בְּגָדוֹל יִשְׂרָאֵל, וּמְרֹב בּוֹשָׁה עֲזָבוּ מִיָּדוֹ וּבְרַח מִן הַמְּקוֹם כֹּל עוֹד נִפְשׁוּ בּוֹ. רַבִּי טְרַפּוֹן יָצָא מִתוֹךְ הַשֶּׁק וְהִלָּךְ לְבֵיתוֹ, אוֹלָם נֶצְטַעַר עַד מָאֵד עַל שֶׁהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּתַאֲרוֹ וּבְתוֹרָתוֹ בְּכַדִּי לְהַצִּיל אֶת חַיָּו, וְעַל דְּבַר זֶה הָיָה בּוֹכָה וּמְצַר וּמִתְעַנֶּה כֹּל יָמֵי חַיָּו וְנִדְרִים (שם). ונתבאר שם שבהיות שרבי טרפון היה עשיר, לכן היה לו להציל עצמו בממונו ולא בכבוד תורתו, ולכן היה אסור לו לנהוג כן. ומשמעות הדברים שאין לו לאדם להשתמש בכבוד תורתו על מנת להשיג ריווח כזה או אחר, ואף לא למנוע הפסד ממוני. וצריך עיון בדבר למעשה, שמא מדת חסידות היתה בו .

מָה הַפְּרוּשׁ "עֲטָרָה לְהַתְגַּדֵּל בָּהּ"? אָדָם הַמַּעֲטָר אֶת עַצְמוֹ בְּמִינֵי תַכְשִׁיטִים, אֵינּוּ מַעֲנִין לְהַרְאוֹת אֶת יָפִים בְּעֵינֵי הַזּוֹלָת. מְחַפֵּשׁ הוּא רַק לְפָנוֹת אֶת עַצְמוֹ, אָלָא שֶׁמְשַׁתְּמֵשׁ הוּא בָּהֶם לְצַרְךָ כָּךְ. אִם הֵיטָה מְזַדְמָנֵת לוֹ דָּרָךְ אַחֲרַת טוֹבָה יוֹתֵר לְהַתְנַאֲוֹת בְּפָנֵי בְּנֵי אָדָם – אוֹלֵי אֶף הָיָה בּוֹחֵר בָּהּ. הוּא אֵינּוּ הוֹלֵךְ וּמְכַרִּיז "רְאוּ אֵיזָה תַכְשִׁיט יָפָה", אָלָא "רְאוּ אֵיזָה יָפָה אֲנִי". כְּדֵאָדָם הַעוֹסֵק בְּתוֹרָה וּבְמַצּוֹתֶיהָ שָׁלָא מִתוֹךְ פּוֹנֵה לְקִדָּשׁ שֵׁם שְׁמִים, וְלֹא מִתוֹךְ תִּשׁוּקָה עֲזָה שֶׁיִּכְיָרוּ אֶת הַתּוֹרָה וְאֶת מַעֲלָתָהּ, אָלָא מִתוֹךְ הַפְּגָנָת "נֶצַר מִטְעֵי מַעֲשֵׂה נְדִי לְהַתְפָּאֵר" יִשְׁעִיה ס', כ"א. , "לִי הִיאֹר וְאֲנִי עֲשִׂיתִיו", רְאוּ כְּמָה אֲנִי יוֹדַע וְכְמָה אֲנִי מִתְחַסֵּד – הֲרִי זֶה עֲשָׂאָה עֲטָרָה לְהַתְגַּדֵּל בָּהּ.

וּמָה הַפְּרוּשׁ "קִרְדָּם לְחַפֵּר בָּהּ"? אָדָם הַחֹפֵץ לְזַרַע אֶת שְׂדֵהוּ, נוֹטֵל לְצַרְךָ כָּךְ מַעֲדָר וּמִתְחִיל לְעַדֵּר אֶת שְׂדֵהוּ. אֵין לוֹ כֹּל עֲנָן בְּמַעֲדָר, רַק מַעֲנָן הוּא לְחַרֵּשׁ אֶת אֲדָמָתוֹ. וּמָה שְׂאוּחֻז הוּא אֶת הַמַּעֲדָר בְּשִׁתֵּי יָדָיו - אֵין זֶה מֵאֲהַבְתּוֹ אֵלָיו אוֹ מֵהַעֲרַכְתּוֹ כְּלָפִיו, אָלָא מִתוֹךְ אֵינְטֵרֶס אִישִׁי כְּלָפִלִי בְּלִבְד. כְּדֵאָדָם הַעוֹסֵק בְּתוֹרָה וּבְמַצּוֹתֶיהָ שָׁלָא מִתוֹךְ רַחֲשֵׁי חֲבֵה, אָלָא כְּכָלִי עֶזֶר לְהַשְׁגַּת צָרְכָיו הָאִישִׁיִּים – הֲרִי זֶה עֲשָׂאָה קִרְדָּם לְחַפֵּר בָּהּ.

וּמִכַּאֵן נִסִּיק : מִשְׁנֵתִמְנָה אָדָם לְלַמֵּד תּוֹרָה, אוֹ כְּשֵׁנוֹהֵג אָדָם בְּחִסְדוֹת מְסִימָת בְּפָנֵי הָעָם, יְבַדֵּק אֶת עַצְמוֹ מָה פּוֹנֵתוֹ בְּכָךְ? הָאִם בְּאִמָּת לְפָאֵר אֶת יוֹצְרוֹ עַל שֵׁם כְּבוֹד מְלְכוּתוֹ, אוֹ שְׁמָא לְפָאֵר אֶת עַצְמוֹ בְּמַעֲשָׂיו הַנְּאִים! וְאִם הִסְמָךְ אָדָם לְאִמָּנוֹת הַמִּילָה אוֹ לְעֶסֶק בְּצָרְכֵי צְבוּר, יִתְבּוֹנֵן בְּעַצְמוֹ עַל שׁוּם מָה מִתְעַסֵּק הוּא בְּאוֹתָם מְקַצְעוֹת קְדוּשִׁים? הָאִם מִתוֹךְ רְצוֹן לְזָכוֹת אֶת הַרְבִּים, אוֹ עַל מְנַת שְׁיַעֲטְרוּהוּ בְּזָהוּבִים! אִזּו נְכוֹן שֶׁ"מִתוֹךְ שָׁלָא לְשָׂמָה יָבוֹא לְשָׂמָה",

אבל מתי ה"לשמה" הזו תגיע? הן כבר עבר אדם את מחצית ימיו או יותר, ועדין היא אינה נראית באפק?!

אתה קורא פרקי תהלים? קובע עתים לתורה? קבל על עצמך בלי נדר לומר כל פעם לפני הלמוד "לכבוד ה' יתברך", "לשם שמים" וכיוב"ז. עומד אתה בפני קהל המתפעל מידיעותיך ומחמתך? זכר ושנן לעצמך כי "ה' מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח" איוב י"ב, כ'. והוא גם כן באגרת הרמב"ן הידועה. נגש אתה לקיום מצוה? אמר לפני כן "לשם יחוד", "הריני בא לעשות נחת רוח ליוצרי ולעשות רצון בוראי". וככל מסור הוא בנדינו שאחרי הפעולות נמשכים הלבבות, ואט אט יפנסו הדברים אל תוך הלב.

חכמינו ז"ל בפתלמוד הקשו שלכאורה ישנה סתירה בדברי דוד המלך ע"ה: במקום אחד אומר דוד המלך "כי גדל עד שמים חסדך" תהלים נ"ז, י"א. , ואלו במקום אחר אומר "כי גדול מעל שמים חסדך" תהלים ק"ח, ה'. – הא כיצד? וישבו את הדברים שהעוסק בתורה שלא לשמה – אינו מסוגל להשפיע בכם תורתו ומעשיו אלא פה למטה בארץ, לדרש יפה ולהלהיב את הקהל, ליטב קשיות ולחדש חדושים. ואלו העוסק בתורה לשמה – יש ביכלתו להשפיע ולפעל גם בעולמות העליונים, ברפואות ובישועות, בפרנסות ובזווגים ראה פסחים (נ' ע"ב) ובפירוש המהרש"א שם. . עד כמה משנה הפונה שבמעשים!

ולסכומם של דברים: את התורה קבלנו במטרה ובתכלית ברוה: לעשות נחת רוח ליוצרינו ולעשות רצון בוראנו. ולכן אסור לנו לנצלה לטובות ולמטרות אישיות שלנו, ולהשתמש בה כאלו היא בעבורנו, אלא כל כלה קדש לה', ואם לא אזי גדולה התביעה על כד!

דרוש וחדוש

בספר "אמרת הצרופה" פרשת צו, בבאור מצוה זז. מעורר את התמיהה מדוע הקפידה התורה כל כך שלא לאכל מבשר החטאות שנכנס דמן אל ההיכל? ובמה נגרע קרבן זה, שנצטוונו לשרפו בבית הדשן מחוץ לעיר הרחק מבית המקדש?

ומבאר שמקום ההיכל היה מקום שאין ישראל רשאים להכנס אליו, וממילא לא היו יכולים לראות מה באמת נעשה בבשר הקרבן. ובהיות שפך, היה יותר מקום שיבואו לטעות ולחשב שחלילה יש לקדוש ברוך הוא צרך בקרבן לעצמו. על כן נצטוו הכהנים להוציא את הבשר והעור לבחון ולשרפם לעיני כל, למען הסר כל ספק. ואם יהיה הבשר נאכל יהיה מקום לטעות בטעות הנזכרת ולגשם חלילה את כבודו יתברך.

בסוד עבדיך

בבאור האסור לאכל מבושר חטאות הצבור על דרך הסוד ראה להרה"ק מקאמא רנא זיע"א בספרו "אוצר החיים" בבאורו מצוה זו. עיין שם באריכות נפלאה. שכתב שקרבן החטאת הוא קרבן הבא על השגגה, שמקורה הוא מקלפת נגה השורה על האדם ובה מערבים פח הטוב וכח הרע ביחד, והיא זו המכשילה את האדם בשוגג מבח הרע שבה, ולולי קלפה זו לא היה האדם חוטא לעולם בשוגג. ועל ידי קרבן החטאת שמביא והתשובה שעושה זוכה להפריד את חלק הרע שבנגה מחלק הטוב שבה, ואש הגבוה יורדת למזבח ומכילה את אותו הרע לגמרי עד שנשארה המקריב זך ונקי לגמרי בנפשו ובנשמתו. וממילא יכולים הכהנים לאכל את בשר החטאת הזה שנעשה זך וטהור מבלי שום תערובת של רע בתוכו והוא סוד מאמר חז"ל (יבמות צ' ע"א) "כהנים אוכלים ובעלים מתכפרים". וד"ל.

אולם כל זה נכון רק בחטאות שמביא היחיד, שהרי בכחו לעמוד ולעשות תשובה גמורה על כל מעשיו, ולהפריד את החלק הרע שבקלפת נגה מן החלק הטוב שבה. מה שאין כן חטאות הצבור, שבהן לא שיך התקון השלם עד ביאת גואל צדק לעתיד לבוא, שעל אז כתוב "בלע המות לנצח", ורק אז מלכות הרשעה כעשן תכלה, אבל עד אז לא שיך הפרדת חלק הרע מחלק הטוב שבנגה מפלליות ישראל, אלא רק הפרדת שלשת כחות הרע הגמור שבה, אבל הרע שבטוב עדן ישאר בתוכה. ולכן אין לכהנים לאכל מן החטאות הללו שעדין מערב בהן פח הרעמלבד שעירי ראש חדש ורגלים שכן נאכלים, הואיל והיו באים לתקן את הפרטות של הכלל, ונחשב להם למזון עבור העלול לגרם להם להפשל בחטא.

מצוה ק"מ: מעשה קרבן האשם

כמו שכתוב:

"וזהאת תורת האשם... ואת כל חלבו יקריב...
והקטיר... לו יהיה" ויקרא ז', א' - ז'.

לפשוטו של מקרא

כָּבֵד נִתְבָּאָר לְעִיל שְׁעַל עֲבֵרוֹת מְסִימֹת שְׁעֵבֵר אָדָם עָלָיו לְהִבְיָא קֶרְבָּן הַנִּקְרָא "קֶרְבָּן אֲשֶׁם".
עַל הַסְּפָקוֹת מְבִיא "אֲשֶׁם תְּלוּי" רָאָה פֶּרֶטִיו וְעִנִּינֵיו לְעִיל בְּבִאֹר מִצוּחַ קכ"ח. , וְעַל הַנִּדְאִיּוֹת מְבִיא
"אֲשֶׁם וְדִאִי" רָאָה פֶּרֶטִיו וְעִנִּינֵיו לְעִיל בְּבִאֹר מִצוּחַ קכ"ט. . וּמִצְוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה לְהִקְרִיב אֶת
הָאֲשֶׁם כְּדִינֵיו וְכִהְלֻכּוֹתָיו, וְעַל יָדֵי זֶה יִתְכַפֵּר לְבַעַל הַקֶּרְבָּן עַל חֲטָאוֹ אֲשֶׁר חֲטָאֲרַמְב"ם הִלְכוֹת
מַעֲשֵׂה הַקֶּרְבָּנוֹת (פֶּרֶק ט' הִלְכָה א'). .

קֶרְבָּן הָאֲשֶׁם אֵינוֹ בָּא אֶלָּא מִזְכָּרֵי כְּבָשִׂים אוֹ אֵילִים בְּלֶבֶד. מֵה שְׂאִין כֹּן נִקְבָּה, אוֹ שְׂאֵר מִיָּנִי
בְּעֵלֵי חַיִּים, שְׁהֵם פְּסוּלִים לְקֶרְבָּן אֲשֶׁם. וּמִצְוֹת הַתּוֹרָה לְשַׁחֵט אֶת הָאֲשֶׁם וְלִזְרֹק אֶת דָּמוֹ עַל
גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ כְּפִי שְׁנֵתְבָּאָר בְּמַעֲשֵׂה קֶרְבָּן הַחֲטָאת, רַק שְׂפַחַטְטָאת הִיָּה הַכֹּהֵן זוֹרֵק אֶת הַדָּם
לְמַעַלָּה מִחוּט הַסִּקְרָא הַכְּרוּךְ סָבִיב הַמִּזְבֵּחַ, וְאֵלּוֹ בְּאֲשֶׁם הִיָּה זוֹרֵקוֹ מִתַּחַת לְחוּט הַסִּקְרָאֲרָאָה
לְעִיל בְּבִאֹר מִצוּחַ קל"ח. וּמִקּוּר הַדְּבָרִים בְּרַמְב"ם פֶּרֶק ה' מִמַּעֲשֵׂה הַקֶּרְבָּנוֹת. וְהַדְּבָרִים נִכּוּנִים לְגַבִּי כֹל סוּגֵי הָאֲשֵׁמוֹת,
מִלְבַד אֲשֶׁם הַמְצוּרַע שֵׁשׁ כַּמָּה שִׁנּוּיִים בְּאוֹפֵן קִבְלַת דָּמוֹ, כַּמְבּוֹאָר בְּרַמְב"ם הִלְכוֹת מַחוֹסְרֵי כִפְרָה (פֶּרֶק ד'). עֵינֵי שֵׁם. .
לְאַחַר מִכּוֹן הִיָּה הַכֹּהֵן מִפְּשִׁיט אֶת הַכְּבֵשׁ מְעוּרוֹ וּמוֹצִיא אֶת הָאֲמוּרִים וּמוֹלְחֵם וְזוֹרֵקֵם עַל גְּבֵי
הָאֲשִׁים. וְיִתֵּר הַבֶּשֶׂר הִיָּה נֶאֱכָל לְזִכְרֵי הַכֹּהֲנִים בְּעִזְרַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ כְּבֶשֶׂר קֶרְבָּן הַחֲטָאת.

וְכֹהֵן שְׁעֵבֵר וְשִׁנָּה מְסֻדָּר וּמֵאֲפֹן עֲשִׂית הָאֲשֶׁם וְהַקֶּרְבָּנוֹת הֵרִי זֶה בְּטַל מִצְוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה.

רִמָּז הַפְּתוּב – קִלְלַת אֱלֹקִים תְּלוּי

בְּמִצְוֵה קכ"ט נִתְבָּאָר שְׂאָדָם שְׁנִטְל מִמּוֹן זוֹלָתוֹ שְׁלֵא כְּדִין וּבָא לְתַקּוֹן אֶת מַעֲשָׂיו עָלָיו לְהַשִּׁיב
אֶת הַגְּזֵלָה אֲשֶׁר גָּזַל, וְלְאַחַר מִכּוֹן לְהִבְיָא אֶת אֲשֶׁמוֹ וְלְהִקְרִיבוֹ עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ. וְהַמִּתְבּוֹנֵן בְּדָבָר
יִרְאֶה שְׁלִכְאוּרָה הַדָּבָר אֵינוֹ מוּבָן, שְׁהֵרִי אוֹתוֹאָדָם חֲטָא לְחִבְרוֹ בְּכָד שְׁנִטְל אֶת מְמוֹנוֹ שְׁלֵא
כְּדִין, וְאִם כֹּן הַדִּין נוֹתֵן שְׁעָלָיו לְהַשִּׁיב לוֹ אֶת מְמוֹנוֹ וְלִפְיִסוֹ וְלִרְצוֹתוֹ, וּבָזֶה? תִּנְקָה מֵאוֹתָהּ
אֲשֶׁמָּה. אִם כֹּן מֵה מְקוּם יֵשׁ כָּאֵן לְהִבְיָא קֶרְבָּן אֲשֶׁם? וְהֵרִי רָצָה זֶה אֶת הַנִּגְזֵל וְלָמָּה יֵשׁ צָרָךְ
גַּם בְּקֶרְבָּן?

עַל שְׂאֵלָה זוֹ עוֹנָה הַגַּה"ק רַבִּי דָּוִד לִידָא זצ"ל בְּעַל הַ"עִיר מְקַלְט" עַל תַּרְי"ג מִצְוֹת, בְּבִאֹרוֹ לְמִצְוֵה
זוֹ. בְּמִשְׁלַל לְאָדָם שְׁעֵבֵר עַל חֲקֵי הַמְּלָכוֹת וְהַכָּה אֶת חִבְרוֹ, וְנִתְחַיֵּב לְשַׁלֵּם עַל כָּד קֶנֶס לְמַלְכוּת,
הַלָּךְ הַלָּה וּפְיִס אֶת חִבְרוֹ – הָאִם יִפְטֹר מִהַקֶּנֶס שְׁהוֹשֵׁת עָלָיו? וְדִאִי שְׁלֵא! שְׁכֹן מְלֶבֶד זֹאת
שְׁחֲטָא כְּלָפִי חִבְרוֹ, הֵרִי חֲטָא גַּם כֹּן כְּלָפִי הַמְּלָךְ, וְעַל כָּד עָלָיו לְשַׁלֵּם לְמַלְךְ. כָּד הַדָּבָר גַּם
בְּעֲבֵרוֹת שְׁבִין אָדָם לְחִבְרוֹ, שְׁמִלְבַד הַחֲטָא שְׁחוּטָא כְּלָפִי הַזּוֹלָת בְּמְמוֹנוֹ אוֹ בְּגוּפוֹ אוֹ בְּנַפְשׁוֹ,
חוּטָא בְּזֶה גַּם כֹּן כְּלָפִי מְלָךְ מְלָכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, הוּאֵיל וּבִתְנוּךְ כָּל אֶחָד וְאַחַת
מֵאֲתַנְתּוֹ שׁוֹכְנַת הַנְּשִׁמָּה שְׁהִיא נִיצוֹץ נְאֻצָּל וְקְדוּשׁ מֵה' הַגְּדוֹל הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָאֵן כֹּתֵב בְּסִפְרֵי הַקְּדֻמוֹן
"נִשְׁמַת אָדָם". , וּמִמִּילָא מִי שְׁפוּגַע בְּאָדָם לֹא פּוּגַע רַק בּוֹ, אֶלָּא גַּם בְּחֵלֶק הָאֱלֹקִי שְׁבוֹ, וְלָכוֹן
עָלָיו לְפִיִּס גַּם אֶת הַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ.

בְּפִרְשֵׁת כִּי תֵצֵא מִצִּיּוֹן הַתּוֹרָה שֶׁאָדָם שֶׁעֲבַד עֲבֹדַת אֱלִילִים דִּינֹו בְּסִקִּילָה, וְלֵאמֹר מִכֵּן תוֹלִים אוֹתוֹ עַל עַץ סָמוּךְ לְשִׁקְיעַת הַחֲמָה וּמִיָּד מוֹרִידִים אוֹתוֹ וְקוֹבְרִים אֶת גּוֹפוֹ. וְהִזְהִירָה הַתּוֹרָה אֶת בֵּית הַדִּין לְבַל יִלְיֵנו אֶת נִבְלָתוֹ עַל הָעֵץ "כִּי קָלַלְתָּ אֱלֹקִים תְּלוּיִם" דְּבָרִים כִּי"א, כ"ג. וְרָאָה בְּרַמְבַּ"ם הַלְכוֹת סְנַחֲדְרִין (פֶּרֶק ט"ו) כֹּל דִּינִים אֵלוּ. , וּבִבְרֵאשִׁי ז"ל בְּמִקּוֹם שֶׁהָאָדָם עָשׂוּי בְּדַמּוֹת דִּיּוֹקְנוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְנִמְצָא שֶׁבִשְׂעָה שֶׁתּוֹלִים אֶת הָאָדָם – כְּבִיכּוֹל כְּאֵלוֹ דְּמּוֹת דִּיּוֹקְנוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ תְּלוּיָה, וְלָכֵן יֵשׁ לְמַהֵר וְלְהוֹרִיד אֶת נִבְלָתוֹ מֵהָעֵץ. וּמַעֲתָה צָא וַחֲשַׁב אָדָם שֶׁפּוֹגֵעַ בְּזוּלָת, מַעֲלִיבוֹ אוֹ מְקַלְלוֹ – בְּמִי בְּעַצָּם פָּגַע? אֶת מִי קָלַל? וְהַדְּבָרִים מִבְּהִילִים!

כִּךְ אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל בְּתַלְמוּד שְׂאֵם חֲטָא אָדָם לְחַבְרוֹ וּמַת - עָלָיו לֵילֵךְ עַל קִבְרוֹ עִם עֶשְׂרָה אֲנָשִׁים וְלוֹמַר בְּפִנְיָהֶם "חֲטָאתִי לְה' אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל וְלְפָלוֹנִי שֶׁחֲבַלְתִּי בּוֹ" יוֹמָא (פ"ז ע"א), וּנְפִסַּק בְּשַׁלְחַן עֶרְוֶה אֹרַח חַיִּים (סִימָן תר"ו סעיף ב'). וְעֵינֵינוּ שֶׁם בְּאַחֲרוֹנִים שֶׁצָּרִיךְ גַּם כֵּן לִפְרֹט חֲטָאוֹ וּשְׂבִיבוֹ לוֹ הַנוֹכַחִים "מַחֲוֹל לֵךְ" ג' פַּעֲמִים. . וְלִכְאוּרָה מָה הַמִּקּוֹם לוֹמַר "חֲטָאתִי לְה'" הֲרִי רַק פָּגַע בְּפָלוֹנִי? אֵלָּא שׁוֹב לְמַדְנֵנו שֶׁכָּל חֲטָא כְּלָפִי הַזּוּלָת הוּא גַם חֲטָא כְּלָפִי הַקְּבִ"ה. וְכִךְ הוּבָא בְּחִז"ל שֶׁבִשְׂעָה שֶׁאָדָם מַצְטַעֵר הַשְּׂכִינָה מָה אוֹמְרֵת? קִלְנִי מֵרֵאשִׁי קִלְנִי מִזְרוּעֵי אִמְרַת רַבִּי מֵאִיר בַּחֲגִיגָה (ט"ו ע"ב). וְרָאָה בְּפִירוּשׁ רִש"י ז"ל שֶׁם שְׂפִירָשׁ זֹאת עַל הַיְסוּרִין שֶׁמִּטִּיל הַקְּבִ"ה עַל הַרְשָׁעִים שֶׁכְּבִיכּוֹל הַקְּבִ"ה קִשָּׁה לוֹ עִם הַדְּבַר. , דְּהֵינּוּ שֶׁכְּבִיכּוֹל הַדְּבַר קִשָּׁה וּמְכַבֵּד עַל כְּנִפְי הַשְּׂכִינָה, מָה שֶׁשׁוֹב מִלְּמַדְנֵנו מֵהִי הַמְשָׁמְעוֹת שֶׁל צַעוֹר הַזּוּלָת. וְלָכֵן רְבוּתֵינוּ כֹּל כִּי הַחֲמִירוֹ בְּכָל הַקְּשׁוּר לְבִין אָדָם לְחַבְרוֹ וּבְכָל הַנּוֹגֵעַ לְכַבּוֹדוֹ שֶׁל הָאָדָם, שֶׁהֲרִי אֵף כְּבוֹדוֹ שֶׁל הַבּוֹרָא בְּרוּךְ הוּא כְּלוּל בְּתַמּוּנָה. וְלָכֵן לֹא שָׁנָךְ לוֹמַר "רְצִיתִי אֶךְ חֲבָרִי, פִּיִּסְתִּי אוֹתוֹ וְסָלַח לִי". זֶה נִכּוֹן בִּינְךָ לְבִינֵנו, אֲבָל בִּינְךָ לְבִין הַבּוֹרָא עוֹד הַתִּיק פְּתוּחַ, עוֹד הַחוּב קַיָּם, וְעַל כֵּךְ צָרִיךְ לְשַׁלֵּם.

הַמְּהַר"ל מִפְּרָגָא זִיעַ"א כּוֹתֵב כִּי הַבְּרִיאָה כְּלָה אֶמְנָם מְכִילָה הַמּוֹן פְּרִיטִים וְנִבְרָאִים שׁוֹנִים, אוֹלָם בְּפִנְיָמִיּוֹת הַבְּרִיאָה הַכֹּל זֶה מְקַשָּׁה אַחַת הַמְּחַבְרֵת וּמְאֻגְדָּת זֶה בְּזָה בְּקֶשֶׁר בֶּל יִנְתַּק. כִּי הַיּוֹם לוֹנָה מֵהַלְלִילָה וְהַלְלִילָה מֵהַיּוֹם, הָאוֹר מֵהַחֹשֶׁךְ וְהַחֹשֶׁךְ מֵהָאוֹרָרָה בַּסִּפְרָא "אֵגְרָא דְכַלְה" (פֶּרֶשׁת בְּרַאשִׁית וּפֶרֶשׁת מִטוֹת) מָה שֶׁכָּתַב נִפְלָאוֹת מַעֲנִין זֶה וְאִכְמ"ל. , הַחֵי נֶזֶן מֵהַצּוֹמֵחַ וְהַצּוֹמֵחַ מֵהַחֵיכִפִּי שְׂרוּאִים אֵנוּ שֶׁבַעֲלֵי הַחַיִּים נִיזוֹנִים וּמִתְפַּרְנְסִים מִן הַצּוֹמֵחַ, וְאֵף הַצּוֹמֵחַ נִהְנֶה מִמּוֹתְרוֹת הַחֵי הַמַּעֲשִׂירִים אֶת הָאִדְמָה וּמִבַּעֲלֵי הַחַיִּים הַמְּפֹרָזִים אֶת זְרַעֵי הָאֵילָנוֹת וְכִיּוֹב"ז. , הָעֵנִי נֶעְזֵר בְּעֵשִׂיר וְהָעֵשִׂיר בְּעֵנִיכֵן אִמַר רַבִּי מֵאִיר (בְּבֵא בְּתָרָא י' ע"א) שֶׁהַקְּבִ"ה אֵינוּ מִפְּרַנֵּס אֶת הָעֵנִים כְּדִי לְהַצִּיל אֶת הָעֵשִׂירִים מִן הַגִּיהֶנֶם, וּבְמַדְרַשׁ רַבָּה (וִיקְרָא פֶּרֶק ל"ד) אִמְרוּ "יִוְתַר מִמָּה שֶׁהָעֵשִׂיר עוֹשֶׂה עִם הָעֵנִי – הָעֵנִי עוֹשֶׂה עִם הָעֵשִׂיר". , הָאִישׁ צָרִיךְ לְאֵשָׁה וְהָאֵשָׁה לְאִישׁשְׁלֹשׁוֹן הַתּוֹרָה (בְּרַאשִׁית ב', י"ח) "אֵעֲשֶׂה לוֹ עוֹר כְּנַגְדּוֹ", וְאִמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ (מַדְרַשׁ רַבָּה בְּרַאשִׁית פֶּרֶק ה') "לֹא אִישׁ בְּלֹא אֵשָׁה, וְלֹא אֵשָׁה בְּלֹא אִישׁ, וְלֹא שְׂנִיָּה בְּלֹא שְׂכִינָה". , וְכִי כָּל הַבְּרִיאָה כְּלָה. כְּלָם קְשׁוּרִים זֶה בְּזָה בְּשִׁרְשֻׁרָת בֶּל תִּנְתַּק, עַד שֶׁאִמַר אַחַד הַחֲכָמִים שְׂאִי אֶפְשֵׁר לְקַטֹּף פֶּרַח מִבְּלִי לְגַרְדַּ בְּכֶךְ כּוֹכְבִים, וְכִשְׁפָּרְפֵר מִנוֹפֵף בְּכַנְפָיו בְּדָרוֹם – סוֹפֵת הוֹרִיקוֹן מִתְעוֹרְרֵת בְּצַפּוֹן. וּמַעַל הַכֹּל חֲבַר וְקֶשֶׁר הַבּוֹרָא אֶת הָעוֹלָם הַזֶּה בְּעוֹלָם הַבָּא כִּךְ אִמְרוּ (אַבּוֹת פֶּרֶק ד' מִשְׁנֵה ט"ז) שְׁעוֹלָם הַזֶּה הוּא כְּפִירוּדוֹר וְהָעוֹלָם הַבָּא הוּא כְּטַרְקִלִין, וְהִרִי אִי אֶפְשֵׁר לְהַכְנִס לְטַרְקִלִין מִבְּלִי לְעַבּוֹר בְּפִירוּדוֹר... , וְאֶת הַגְּשָׁמִיּוֹת בְּרוּחֵינִיּוֹת שֶׁכֵּן כִּמְעַט כֹּל מִצּוּוֹת הַתּוֹרָה תְּלוּיּוֹת בְּגִשְׁמִיּוֹת כִּמוֹ הַתְּפִלִּין וְהַצִּיצִית וְהַלּוּב וְכוּ'. , וְאֶת הַנִּבְרָא בְּבוֹרָא. וְלָכֵן אֵין שׁוֹם מְצִיאוֹת שֶׁל חֲלוּקָה אוֹ הַפְּרָדָה כֹּל שֶׁהִיא בֵּין הַמְּצוּוֹת שֶׁבֵּין אָדָם לְחַבְרוֹ לְבִין הַמְּצוּוֹת שֶׁבֵּין אָדָם לְמִקּוֹם, אֵלָּא שֶׁתִּיְהוֹן צְמוּדוֹת וּמְחַבְרוֹת זֹו לְזֹו וּמִשְׁפִּיעוֹת בְּמִישְׁרֵין אַחַת עַל הַשְּׂנִיָּה. וּמִכָּפֵן יֵצֵא הַכָּל שֶׁלְמַדּוֹנוֹ חֲכָמֵינוּ "כֹּל שְׂרוּחַ הַבְּרִיּוֹת נֹחָה הַיִּמָּנֵנוּ רוּחַ הַמִּקּוֹם נֹחָה הַיִּמָּנֵנוּ, וְכֹל שְׂאִין רוּחַ הַבְּרִיּוֹת נֹחָה הַיִּמָּנֵנוּ אֵין רוּחַ הַמִּקּוֹם נֹחָה הַיִּמָּנֵנוּ" אִמְרַת רַבִּי חֲנִינָא בֵּן דּוּסַא בְּאַבּוֹת (פֶּרֶק ג' מִשְׁנֵה י'). , שֶׁזֶּה וְזֶה קְשׁוּרִים אַחַד בְּשֵׁנֵי לְעוֹלָמִים.

מכלל הזהירות בענייני בין אדם לחברו, יש לאדם להשתדל להיטיב ולגמל חסד עם הזולת. בין שכל עזרה וסיוע שאדם מעניק לחברו הרי זה סיוע גדול גם לאבינו שבשמים, שנחשב כמי שסומך את כסאו של הקב"ה הכן הובא במדרש תהלים (פרק פ"ט) על פי הכתוב (ישעיה ט"ז, ה') "והוכן בחד כסא". , וכאלו מלוה לה'כן אמר רבי יוחנן בתלמוד (בבא בתרא י ע"א) ממה שכתוב (משלי י"ט, י"ז) "מלוה ה' חונן דל". ופודהו מבין העמים כן נאמר בברכות (ח' ע"א) "אמר הקב"ה: כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הצבור מעלה אני עליו כאילו פדאני לי ולבני מבין אומות העולם". ועוזר את השכינה הכן אמר רשב"י במדרש (תנחומא פרשת ויחל) ממה שכתוב (שופטים ה', כ"ג) "אורו ארור יושביה כי לא באו לעזרת ה'". . שכל ששהפוגע באדם הרי זה פוגע גם בהקב"ה, כך המסיעו הרי זה כמסיע להקב"ה. ואשרי הזוכה לתקן ולטהר את עצמו הן בין אדם למקום, והן בין אדם לחברו, ולהיות מסועדי השכינה ותומכה, עליו נאמר "ומצא חן ושכל טוב בעיני אלקים ואדם" משלי ג', ד' .

דרוש וחדוש

כבר נתבאר לעיל שקרבן האשם קרב רק מן הזכרים. מה הדין במי שנתחייב בקרבן אשם על עברה מסוימת, והפריש לאשמו נקבה, וכעת נודע לו שאי אפשר להקריבה, כיצד יהיה עליו לנהוג באותה בהמה?

והנה במשנה מבאר שהמפריש נקבה לאשמו אמנם אינו רשאי להקריבה לשם כך, אולם גם לא יוכל להשתמש בה כאנת נפשו, בהיות שבעצם ההפרישה לשם כך נעשתה קדושה בקדושהעייני שם בסוגיה ובראשונים שדנו האם קדושתה היא קדושת הגוף או קדושת דמים. לכן עליו לשלחה שתראה בשדות עד שפול בה איזה מום, ואז יוכל למכרה לחלין ובמעות שיקבל בתמורה יקנה קרבן אשם זכר לכפרת אשמתו. ואם כבר הקריב את אשמו ממקום אחר, אזי יקנה בדמיה קרבן נדבה ויקריבנו ראה כל זה בתמורה (י"ט ע"ב), ונפסק להלכה ברמב"ם (פרק ד' מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ט"ז).

בסוד עבדיך

בבאור החלוק בין קרבן החטאת לקרבן האשם על דרך הסוד, שבקרבן החטאת היה הפהו מזה את הדם בחלק העליון של קרנות המזבח מעל לחיט הסקרא, ואלו בקרבן האשם היה הפהו מזה את הדם בחלק התחתון מתחת לחיט הסקרא, כתב בספר "נחלת בנימין" בבאור ענין מעשה האשם. לבאר שמזבח העולה הנו ממדת דוד המלך ע"ה, המקבל את הפירות מלמטה ומעל למעלה ומחלקו כדי לכפר לאדם על חטאיו. ולכן היה המזבח מסובב בחיט סקרא בבחינת "ודוד חגור אפוד בד" שמואל ב', ו', י"ד. . ושם היתה גם כן קבלת הדם בבחינת

"והוא אדמוני עם יפה עינים" שמואל א', ט"ז, י"ב. , שאדמימותו היתה בבחינת חסד ורחמים
לכפר לחוטא בדם הקרבו, ולא פעשו שהיה "אדמוני כלו" בראשית כ"ה, כ"ה. בבחינת מאדים
המורה על שפיכת דם נקי.

ובהיות שדוד בשורשו היה חציו מרות המואביה המערבים בו פסלת וסיגים שאינו ראוי לכפר
על העברות החמורות אלא על הקלות יותר באשמות, וחציו השני דוד וטהור הראוי לכפר אף
על העברות החמורות כחטאות, לכן בחלק העליון של המזבח היו נתנים הדמים של העברות
החמורות, ואילו בחלק התחתון של המזבח היו נתנים הדמים של העברות הפחות
חמורות כספיקות, או עבירות שאין עליהן חטאת, כמבואר לעיל במצוה קכ"ח, קכ"ט. וכן ביאר בספר "תורת העולה"
את הפרשי החומרה שבין החטאות לאשמות, עיין שם. . ולכן אם שנה ונתן דמים העליונים למטה או
דמים התחתונים למעלה לא כפר.

מצוה קמ"א: מעשה קרבן השלמים

כמו שכתוב:

"וזהאת תורת זבח השלמים... והקריב... לו יהיה" ויקרא ז',

י"א – י"ד.

לפשוטו של מקרא

ארבעה מיני קרבנות קימים במקדש. שלשה מהם נתבארו כבר מעשיהם ודיניהם לעילהעולה
(מצוה קט"ו) והחטאת (מצוה קל"ח) והאשם (ק"מ). , והרביעי מהם הוא קרבן זבח השלמים. ומצות
עשה מן התורה להקריב את זבח השלמים כדינו וכהלכותיו, ועל ידי זה יעלה הזבח לרצון,
אשה ריח ניחוח לה'.

קרבן השלמים קרב מן הבקר מן הכבשים ומן העזים, מן הגדולים ומן הקטנים, מן הזכרים
ומן הנקבות מנחות (ק"ז ע"ב), וספר החינוך בבאורו למצוה זו. ושם נתבאר שגדר "קטנים" הוא מבן שמונה ימים

ועד לשנה, וגדר "גדולים" בבקר הוא משנה ועד שלוש שנים, ובצאן הוא משנה ועד שתי שנים. ולאחר מכן נפסל מלהקריבו. . ומתחלק לשני סוגי שלמים :

שלמי צבור - הם שני כבשים המובאים יחד עם קרבן לחם התנופה בחג השבועות, אותם מניף הכהן בעודם חיים וכן מניף בשנית את החזה והשוק לאחר שחיטת הכבשים, ראה הלכות תמידין ומוספין (פרק ח' הלכה י"א) כל סדר ההקרבה באורך. , ולאחר מכן שוחטם בצפון המזבח פעולה, ומזה הכהן מדמם על ארבע קרנות המזבח פעולה, ומפשיט הזבח מעורו ומוציא האמורים ומולחם ומקטירם, והשאר נאכל לזכרי כהנה פחטאת וכאשם מנחות (כ' ע"א) ורמב"ם הלכות מעשה הקרבנות (פרק ט' הלכה ד'). .

שלמי יחיד - הם שלמי חגיגה, ושלמי תודה, ושלמי נזיר. ומובאים כל אחד פדינו, בתוספת מצות הנפת השלמים על ידי הכהן והבעלים יחד. לאחר מכן מקטרים חלק מהאיברים על גבי המזבח, וחלקם נאכל על ידי הכהן, וחלקם על ידי הבעלים, כמבאר ברמב"ם ז"ל בהלכותיהם ראה פרק ט' מהלכות מעשה הקרבנות כל פרטי הדינים ואופן ההנפה שמניף הכהן עם הבעלים. .

וכהן שעבר ושנה מסדר ומאפו עשית האשם והקרבתו הרי זה בטל מצות עשה מן התורה.

רמז הפתוב – בלי אפלויות

רבותינו הקדושים מבארים שכנוי הקרבן "שלמים" הוא על שם שפוטילים שלום בין המזבח והכהנים והבעלים, בהיות שקרבן זה הוא היחיד שבקרבתו שגם קרב על המזבח וגם נאכל לכהנים וגם נאכל לבעליושכן הדם והאימורים קרבים על גבי המזבח, והחזה והשוק נאכלים על ידי הכהנים, ועורה ובשרה ניתן לישראל. ראה מדרש תנחומא על פסוק זה. . אולם קשי גדול עלה בלבנו בקראנו דברי חז"ל אלו: וכי איזה שלום צריך להטיל בין שלושת אלו? וכי יש איזו שגאה או מחלקת ביניהם? והלא הוראת התורה היא על כל קרבן וקרבן מה לעשות בו ומי יאכלנו, ואם כן מה שיזד כפון משג של "מחלקת" או "הטלת שלום"? אמתמה!!

אך גם כאן מחכימה אותנו תורתנו הקדושה בחכמה נפלאה, דרך חיים והנהגה נכונה בעולם בו אנו נמצאים. שכן המזבח והכהן והבעלים שלשתם שתפים במלאכת ההקרבה, להביא קרוב בין ישראל לאביהם שבשמים. ובהיות ששלשתם דומים זה לזה בתכלית ובמטרה נעלית זו, לכן עלולה להתפתח ביניהם מעין קנאה באלו חלוקת הקרבן. אולי מתוך פונה טהורה, ואולי לא, אבל כך הוא מנהגו של עולם שכשיתשנס כמה מעמדים הדומים במעמדם מיזד נוצרת מתיחות ותחרות ביניהם שכן כל זמן שהאחד שונה בתפקידו ובמעמדו ממשנהו – אש הקנאה לא תכנס ביניהם, שכן אין האיכר מתקנא בבו המלך, ודווקא במי שדומה לו עלול לבוא לידי קנאה ותחרות. ולכן כשטענה הלבנה בפני הקב"ה ש"אין שני מלכים יכולים למלוך בכתר אחד" מיד הקב"ה מיעטה – וכי מה פתר בזה? אלא שכעת שהיא קטנה מן השמש יותר לא שייך שתתקנא בה. .

שלום אמתתי יכול לשרר רק כאשר ישנה חלוקת תפקידים ברורה, או כשיש שיוון בין הגופים הדומים. לעולם אי אפשר לגבש קבוצה בעלי אותו מעמד או תפקיד, כשרק חלקם מתגמלים

והלקם לא. ובמקום שישנם הבדלי מעמדות לא מצדקות אואפלויות וקרובים שכאלה – מיז מסתלק לו השלום, ואת מקומו תופסות הקנאה והשנאה והתחרות!

רבתינו ז"ל מתארים במדרש את התקרית המחרדה שארעה בין קין להבל, שהובילה בסופו של דבר להריגת איש את אחיו, ושם מספרים חז"ל שקין והבל שניהם הקריבו את קרבנם לה', אלא שהקדוש ברוך הוא שעה אל מנחת הבל ואלו אל מנחת קין לא שעה. מיז החלה התחרות לכרסם בינותם והחלו לריב זה עם זה: יש אומרים שעל חלוקת העולם רבו, ויש אומרים שעל תאומה יתרה שנולדה עמם רבו, ויש אומרים שעל בית המקדש רבו, עד שקם קין על הבל והרגו. עד כן דברי המדרש ראה מדרש רבה בראשית (כ"ב, ח). . והמתבונן יחזה דבר פלא: שהרי אם על העולם רבו - הרי כל העולם שיך רק לשניכם, אם כן על מה יש לכם לריב? הרי גם חיי נצח לא יספיקו לכם כדי לסיים את שפרשותכם? ואם על אשה רבו – הרי כבר יש לכל אחד מכם אשה, וכי על עוד אחת הגיוני ומצדיק לריב עד כדי הריגה? ואם על בית המקדש רבו – וכי בימיכם יבנה המקדש שאתם רבים היכן יבנה? ומה בכלל שיך לריב ולשפף דם על דבר רוחני שפנה?

אך התשובה לכך היא פשוטה: כשיש שנים באותו מעמד, ונעשית מעט הבדלה ביניהם – לא צריך סבה כדי לריב, המריבה כבר צפה ועולה מאליה. גם אם לא יהיה על מה – הם כבר ימצאו על מה לריב ולשנא, כי אש הקנאה והתחרות נכנסה ביניהם. לא משנה שיש לי, ולא משנה שלא חסר לי, ולא משנה שמדבר בקדשי קדשים. אם אני והוא דומים אז למה הוא כן ואני לא?! וזהו שרש כל המריבות והמחלוקות שבעולם. לכן אמרו רבתינו ז"ל שכל אמן מטבעו שונא את בני אמנותו ראה פירוש רש"י עה"ת (בראשית ג', ה). . למה? ואם מלאכתו היא בחו"ל אז למה לשנאתו? הרי ברור לך שלא יקח לך את הפרנסה? אלא היות והם דומים, והיות ומלאכתם זהה, מיז נכנסת ביניהם רוח התחרות, ומכאן ועד קנאה ושנאה הדרך היא קצרה מאד.

גם במקומות המקדשים ביותר, וגם בפונות הטורות ביותר, אם קימת בין שנים אפליה או העדפה – מיז מופר השלום. כך מצינו בשנים עשר שבטי יה הקדושים, שעל יעקב אביהם נאמר שמטתו שלמה – מה שמפנה כלפי ולדיו, ועם כל גדלותם הרוחנית הבלתי נתנת להשגה בכל זאת הגיעו למעשה מכירת יוסף הצדיק לישמעאלים. על מה ולמה? אומרים חז"ל על פסח בד שנתו יעקב בשרוולי בגדו. על זאת נתקנאו בו אחיו ועשו את מה שעשו. היתכן?! על דבר פה טפל ושוליי אלא כפי שאמרנו, שלא הצרך או החסר בדבר הוא המפריע, אלא ההבדלה והאפליה. ומשם אמרו רבתינו "לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים" ראה שבת (י" ע"ב) כל זאת. . אל תעדיף את זה על זה, ואל תעזר לזה יותר מלזה, ואל תקפיד על זה יותר מעל זה. כיון שמזוית הראיה שלהם - הם כלם בניד, וכלם יוצאי חלציה, וממילא לא יקבלו הבדלה כזו או אחרת.

במעשה הבריאה מובא שכשבקש הקדוש ברוך הוא לברא את האדם, עמד ונמלך במלאכים כמו שכתוב (בראשית א', כ"ו): "ויאמר אלקים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו..." ופרשו חז"ל שלמלאכים אמר דבר זה, כמובא בפירוש רש"י ז"ל שם. וראה עוד משי"כ בזה בס"ד בספרנו "דובב שפתי ישנים" עה"ת (פרשת בראשית). . והדבר תמוה: מדוע דוקא כאן מצא הבורא להמלך בהם ולא בשאר מעשה הבריאה? ומה בכלל יש למלך מלכי המלכים הקב"ה להנעץ עם נבראיו? על כך עונה רש"י ז"ל בפרשו הטור שדמות האדם הנה כדמות המלאכים - להבין ולהשכיל, מה שלא קיים בשום נברא אחר, וחשש הקב"ה שיבואו המלאכים להתקנאות באדם על כך שיש עוד מישהו

בְּדַרְגָּתָם, לְכוּ עִמָּד וְנוֹעַץ עִמָּם, כְּדֵי לְהַרְגִיעַ וְלוֹ בְּמַעַט אֶת נַהֲמַת לִבָּם. וְהַדְּבָרִים מִפְּלֵאִים בְּיֹתֵר: מִלְּאֲכֵי הַשָּׂרֵת הַקְּדוּשִׁים וְהַטְּהוֹרִים, שְׂאִין בְּיַנְיָהֶם קִנְיָה וְשִׁנְיָה וְתַחֲרוּתֵי רֵאָה שְׁבַת (פ"ט ע"א) שֶׁשָּׂאל מִשֶּׁה רַבִּינוּ לְמִלְאֲכֵי הַשָּׂרֵת: "כֻּלּוֹם קִנְיָה יֵשׁ בֵּינֵיכֶם?!". , וְעַם כָּל זֹאת חֲשַׁשׁ הַקֶּבֶ"ה שֶׁתִּתְעוֹרֵר בָּהֶם קִנְיָה כָּל שְׂהִיא. עַל מָה? וְלָמָּה? עַל שֵׁיט עוֹד מִיִּשְׁהוּ כְּמוֹהֶם! רַק זֶה כָּבֵר הִיָּה מְעוֹרֵר בָּהֶם אֶת אֵשׁ הַקִּנְיָה וְהַתַּחֲרוּת!!! וְאִם נִפְלָה בְּמִלְּאֲכֵי הַאֲרָזִים שֶׁלְּהֶבֶת, מָה יִגִּידוּ בְּנֵי הָאָדָם אֲזוֹבֵי הַקִּיר...

בְּתַלְמוּד מְסֻפֵּר שֶׁבְּרֵאשׁוֹנָה הָיוּ עוֹרוֹת הַקֶּרְבָּנוֹת מִתְחַלְקִים בֵּין הַכֹּהֲנִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ מִיַּד עָרַב כְּמַצוֹת הַתּוֹרָה, אֲלָא שֶׁבְּשֻׁלְב מְסֻסִים הִחֲלוּ כֹהֲנִים בְּעַלֵי זְרוּעַ וּבְעַלֵי מַעְמָד וְהַשְׁפָּעָה לְטוֹל יוֹתֵר מִשְׁמַגִּיעַ לָהֶם. מָה עָשׂוּ? עָמְדוּ כָּל הַכֹּהֲנִים וְהַקְּדִישׁוּ אֶת חֻלְקָם לְמַקְדָּשׁ, וּמֵאֵז לֹא נָטַל אֶף אֶחָד מִהָעוֹרוֹת אֲלָא מְכָרוּם וְחָפּוּ בְּכֶסֶפָם אֶת הַחֵיכֶל בְּזָהָב עָבִי דִינָר, לְהַרְאוֹת לְכָל שְׂמִלְאֲכֵתֶם יִשְׂרָאֵל וְאִין בָּהּ דְּפִירָאָה פִּסְחִים (נ"ז ע"א). וְרֵאָה שֶׁם בְּהַמְשַׁךְ עוֹד כְּמָה מִחֲדָלִים דּוּמִים שֶׁאֲרַעוּ בֵּין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְפָנֵי חֲרַבֵּן הַבַּיִת, מָה שֶׁמִּלְמַדְנוּ עַל מָה אֲבָדָה הָאָרֶץ... . וּמִזֶּה לְמַדְנוּ דְּבָר נִפְלָא: שֶׁבְּהַבְדִּיל מִעֲמֻדוֹת וְאֶפְלָיוֹת ו"קְרוּבִים לְצִלְחַת" וְכִיּוּב"ז גַּם גְּדוּלִים וְטוֹבִים עֲלוּלִים לְפֹל וְלֹהֲפֹשֵׁל, וְהַדְּבָר הַיְחִיד שֶׁיִּכּוֹל לְהַצִּיל אֶת הַמַּצֵּב הוּא הַקְּדִישׁ לְשָׂמִים, שֶׁבְּשֻׁעָה שֶׁכֻּלְּם מְכֻוְּנִים (בְּאֶמְת) לְשֵׁם שְׂמִים - מִיָּד כָּל הַנְּגִיעוֹת וְהַאֲיִנְטֵרְסִים יוֹרְדִים, וּבְפָנֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּלֵם שְׁוִים, וּמִמִּילָא אִין שׁוּם מְקוֹם לְאֶפְלָיוֹת וְלֹהֲטָבוֹת לְמִינֵיהוּ, וְהַשְּׁלוֹם שׁוֹרֵר בֵּין כָּלֵם. אֲבָל בְּמְקוֹם בּוֹ אִין יִרְאֵת שְׂמִים, וְהַפְּסָף וְהַמַּעְמָד הוּא הַקּוֹבֵעַ וְהַמְדַּבֵּר - מִיָּד הַקִּנְיָה וְהַתַּחֲרוּת מִתְעוֹרְרָת, וְהַשְּׁחִיתוֹת וְהַאֲפֵלְיָה מִשְׁתַּלְטֵט, וְאֵשׁ הַמִּתְחַלֶּקֶת פּוֹרְצָת, וְאַחֲרֵיתוֹ מִי יִשׁוּרְנוּ.

וּמִקְרָבֵן הַשְּׁלָמִים? לְמַד כָּל מְלָךְ בְּעִירוֹ וְכָל מְנַהֵיג בְּעֵדְתוֹ וְכָל רַב בְּקֹהֱלוֹ וְכָל אֶב בְּבֵיתוֹ לְהַשְׁוֹת בֵּין כָּלֵם, וְלֹהֲזָהָר מִן הָאֶפְלָיוֹת וּמִן הַקְּרוּבִים, וְלֹא לְהַעֲדִיף אֶת פְּלוּנֵי עַל אֶלְמוּנֵי שְׁלֵא מִסְבָּה בְּרוּרָה וּמוֹבְנָת. וְעַל כֵּן נִתֵּן לְהַמְלִיץ אֶת אֲזָהָרֵת הַתּוֹרָה: "לֹא יִהְיֶה לָךְ בְּבֵיתְךָ אֵיפָה וְאֵיפָה גְּדוּלָה וְקִטְנָה" דְּבָרִים כ"ה, י"ד. שְׁלֵא יִבְדִּיל אָדָם בֵּין אֶחָד לְמִשְׁנֵהוּ אֲלָא כָּלֵם יִהְיוּ שְׁוִים בְּעֵינָיו לְטוֹבָה, שֶׁכֵּן הִיא מִדְּתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׂאִין לְפָנָיו מִשׁוֹא פְּנִים וְלֹא מִקַּח שְׁחָדָבוֹת ד', כ"ב. , אֲלָא כָּלֵם אֶהוּבִים כָּלֵם בְּרוּרִים כָּלֵם גְּבוּרִים כָּלֵם קְדוּשִׁים מִתּוֹךְ נוֹסַח בְּרוּכּוֹת קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל שַׁחֲרִית. . וְעַל לְדִי זֶה יִזְכּוּ בְּעֵזֶר ה' שֶׁהַשְּׁלוֹם יִהְיֶה מְנַת חֻלְקָם, וְלֹא יִשְׁמַע שֶׁד וְשֶׁבֵר בְּגִבּוּלָם.

דְּרוֹשׁ וְחֲדוּשׁ

הַגַּה"ק רַבֵּי חַיִּים פֶּאֲלָאגִי זְצוּק"ל בְּשׁו"ת "לֵב חַיִּים" חֲלַק אֹרַח חַיִּים סִימֹן ל"ט. דֵּן מָה הִיָּה תַּפְקִידוֹ שֶׁל קְרָבֵן הַשְּׁלָמִים? הֲאִם הִיָּה מוֹבָא לְכַפֵּר עַל חֲטָאִים מְסֻיָּמִים, אוֹ שְׂמָא הוּא בָּא בְּדָרְךָ שֶׁל הוֹדָאָה וְחִפָּה בְּלִבְד?

וְהִבִּיא מִמְדְּרָשֵׁי וּמִמַּאמְרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל פְּנִים לְכָאן בְּמִדְרַשׁ תַּנְחוּמָא (סוּף פֶּרֶשֶׁת תְּצוּה) נֹאמַר שְׁקָרְבֵן הַשְּׁלָמִים בֹּא לְכַפֵּר עַל מַצּוּוֹת עִשָּׂה. וְכֵן כָּתַב רִשְׁי"י ז"ל בְּעֵרְכֵי (כ"א ע"א). וְכֵן הוֹבָא בְּזָהָר הַקְּדוּשׁ (וִיקָרָא דף י"א ע"ב). וְכֵן כָּתַב בַּעַל הַטּוֹרִים (וִיקָרָא ג', ג') שְׁקָרְבֵן הַשְּׁלָמִים הִיָּה בֹא לְכַפֵּר עַל חֲטָא. וְלְכָאן בְּמִדְרַשׁ תַּנְחוּמָא (פֶּרֶשֶׁת צו, וְכֵן הוֹבָא כַּעֲיֵן זֶה בְּרִישׁ פֶּרֶשֶׁת תּוֹלְדוֹת) נֹאמַר שְׁקָרְבֵן הַשְּׁלָמִים לֹא בֹא אֲלָא לְדוֹרוֹן בְּלִבְד, לְהַטִּיל שְׁלוֹם בֵּין יִשְׂרָאֵל לְאֲבִיהֶם

שבשמים. וכן כתב רש"י בזבחים (כ"ט ע"א). , ולמסקנה העלה שיש לומר שקרבן השלמים לא היה בא לכפרה על חטא מסים, אלא לאחר שהיו ישראל עושים תשובה על מצוות עשה שחטאו בהן ודי בהן בתשובה, אזי היה בא קרבן השלמים במטרה להשרות השלום והחבה בין ישראל לאביהם שבשמים, ובתור דורון ותודה ופיוס להקדוש ברוך הוא.

בסוד עבדיך

בבאור ענין קרבן השלמים על דרך הסוד ראה בספר "תורת העולה" בחלק ג' פרק י"ב. לרבי משה איסרליש זצ"ל שכתב שקרבן השלמים הוא קרבן המורה על שלמות המקריב. ובהיות שקד, לכן רוב מיני השלמים הנם רק של היחיד, שכן ביחיד תתכן שלמות הנפש והמעשים, מה שאין כן הצבור שמו הנמנע הוא שיהיו כל הצבור שלמים במעלתם ובמעשיהם, וממילא לא יוכלו להביא קרבן שלמים, מלבד לאחר מתן תורה שאז זוכים ישראל לשלמות נפשם בדבור ובמעשה בבחינת "נעשה ונשמע", וכמו שכתוב "מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אתי ולשמר את כל מצותי כל הימים" דברים ה', כ"ו. ושם מדבר הכתוב לאחר מעמד קבלת התורה. , אזי ראויים הם להקריב קרבן שלמים, והם שלמי צבור של חג השבועות.

ומטעם זה גם כן אין השלמים באים מן העוף כלל, אלא מן הבהמה בלבד, וזה בהיות שבקרבנות העופות אין דין זכרות ונקבות כן ילפינו בתמורה (י"ד) ובמנחות (כ"ה) שאין דין תמות וזכרות בעופות כלל. , ובמקום שאין זכר ונקבה אין שלמות, לכן אין מביאים מן העופות לשלמים, אלא מן הבהמה ומן הכבשים ומן העזים בלבד.

מצוה קמ"ב: שלא להותיר מבשר הקרבנות

כמו שכתוב:

"ובשר זבח תודת שלמיו ביום קרבנו יאכל לא יניח

ממנו עד בקר" ויקרא ז', ט"ו.

לפשוטו של מקרא

קרבו שלמי תודה נתפרש בתורה שנאכל על ידי הפהנים ובני ביתם, זכרים ונקבות. וזמן נקצב לאכילתו ביום הקרבתו ובלילה שלמחרתו בלבד. ואז הרת התורה שלא יותיר הפהן שזכה בקרבן מבשר זבח השלמים לאחר זמן זה הקצוב לזבחים (ל"ו) ורמב"ם הלכות מעשה הקרבנות (פרק י"ה הלכה ז'). והעובר ומניח כזית מבשר התודה לאחר שעלה השחר הרי זה עבר על מצות לא תעשה מן התורה כתיב המנחת חינוך להוכיח באורך בדעת הרמב"ם שלא חייב על לאו זה אלא המניח כזית מן הבשר, אולם מלשון ספר החינוך משמע שאפילו בכל שהוא עובר וצ"ע בדבר. , אולם אין בית דין מלקים אותו על כך פשאר מצוות לא תעשה, בהיות שזהו לאו שאין בו מעשה, אלא נעשה הוא מאליהו, ועל לאו שפצה אין מלקים את החוטא חולין (פ"ג ע"א) ורמב"ם הלכות פסולי המוקדשין (פרק י"ח הלכה ט'). וראה בכסף משנה שם שתמה על מה שכתב הרמב"ם שם שהטעם הוא משום שזהו לאו הניתק לעשה ומה שיישב בדבר.

ולמדו חכמינו ז"ל שמאז הרה זו אנו למדים לא רק לקרבן שלמי התודה, אלא גם לכל שאר מיני הקרבנות, שאסור לנו להותירם מעבר לזמן הקצוב להם כן אמרינן בתורת כהנים פרשת צו שנתברו כל סוגי הקדשים לאיסור "לא יניח", כל קרבן לפי הזמן הקצוב לו. והובא ברמב"ם (שם).

אסור הותרת בשר הזבח הנו רק על החלקים הראויים לאכילת אדם, מה שאין כן העצמות והקרניים וכיוב"ז שאין אסור בהותרתם. ואף חלקים האסורים מדרבנו באכילה אין לאכלם, אלא שזרפם כדן נותרכן מבואר בתלמוד בפסחים (פ"ג), וראה במנחת חינוך על מצוה ח' מה שכתב בענין זה באורך.

בגמרא נתבאר שאמנם מדין תורה רשאים הפהנים לאכל מבשר קרבן זה עד עלות השחר, אולם חכמינו ז"ל צוו לאכלו לא אחר מחצות הלילה. וזה בכדי להרחיק את האדם מן העברה, שלא יבוא בטעות להתעכב ולעבר את הזמן המתיר מן התורה ולעבר על הלאו החמור הנ"ל לזבחים (נ"ז ע"ב) וברכות (ט" ע"א) והובא ברמב"ם (שם הלכה ח').

רמז הפתוב – היום לעשותם

באזרת "לא יניח ממנו עד בקר" למדים אנו כולל חשוב לחיים: אם חפץ אתה לעשות דבר, אל תחכה למחר, פן יהיה מאחר, אלא פל אשר בכתף לעשות היום עשה, ואל תאמר לכשאפנה אשנה שמא לא תפנה אבותי, ד'. ואם הגיע הזמן שתעשה דבר מסים, והכשרה העת והמצב לכך, מי יודע מתי תחלף השעה וכבר יבצר ממך מלעשותו. וכך למדנו רבי שמעון בן אלעזר בתלמוד: "עשה עד שאתה מוצא ומצוי לך ועודך בידך" שבת (קנ"א ע"ב). וראה בפירוש

רש"י ז"ל שם שפירש זאת על מצוות הצדקה. , וככלל זה נכון ותקף כלפי כל דבר וענין שבעולם, החל מענייני העולם הזה, וכלה בענייני העולם הבא. אנשים רבים בעולם חשבו לעצמם שהעולם לפנייהם והזמן לרשותם, והתעקבו מלמלאות את שליחותם ולקיים את תפקידם, עד שלפתע שעון החול שלהם נעצר והחמיצו את הזדמנות חייהם (תרתתי משמע)...

כך זכורנו שלפני כמה שנים היה יהודי מבגר שאשת נעוריו נפטרה על פניו, והיה בצער גדול מאד על כך, ואמר לנו שכל כך חכה לימי הזקנה בהם יוכל להזדקן יחד עמה, ולבלות עמה ולשהות במחצתה, שכן רוב ימיהם חלפו עליהם בעמל וביגיעה על המחיה ועל הכלכלה ועל גדול הילדים, ותמיד אמרו לעצמם שפשייתבגרו יחיו את חייהם שלהם יחד, ועתה כשהגיעו לזמן הנכסף הלכה היא לבית עולמה ונותר הוא לבדו. וכאבנו יחד עמו את כאבו אך נסינו לעוררו שמכל מקום ינצל לכל הפחות את הזמן שבשנותו לעצמו, אך הלה שוב שקע בטרדות כאילו ואחרות עד שגם הוא נאסף אל עמיו, ועלה לשמים קרח מכאן ומכאן. זוהי דגמא של אדם שלא השפיל לנצל את ימיו בזמן הנכון.

וכה רבים הם האנשים המבזבזים את חייהם על הדבר הלא נכון, מכיים בסגורים מהינץ המבטיחם כמה וכמה הבטחות מתוקות, וכל חיים הם טרודים בספוק יצרם, ולעולם לא חושבים לספק את יצרם, ולבסוף מוצאים את עצמם ריקים מזה ומזה ויורשים שני גיהנום – בעולם הזה ובעולם הבא. אדם הרדוף אחר תאוות העולם הזה – הוא זה החי את המח. כי תמיד עמל הוא כדי שמחר יוכל ליהנות, עובד כדי שלעת זקנה יוכל לנוח, עצב כדי שלמחר יהא שמח, אלא שהמחר הזה אינו מגיע לעולם. מה שאין כן אדם העוסק בקנייני הנפש והרוח, בתקון המדות ובקיום התורה וחקיה – זה אינו חי את המח, כי אם את ההיום! היום הוא שמח כמה שעושה, ולא מחר. כל רגע ורגע מחייו הוא מבלה בקיום התכלית האמתית. וכך אמר הסבא מנובהרדוק יצ"ל שהאדם צריך ליתן את כל ימי המחר שלו בשביל ההיום, ואם לא – אזי יצטרך ליתן את כל ימי ההיום שלו בשביל מחר אחד. והבוחר יבחר...

כלנו מכירים את "אנשי המחר". אלו שתמיד רוצים לעשות, ומוכנים ומזמנים להתחיל, אבל לא מהיום – ממחר. דומים הם לאדם העומד על רציף הרפבת, ומבקש להגיע למחוז חפצו. בתחלה עומד וצופה הוא על הסובבים העולים איש איש על רפבתו, וממתין בקצור רוח עד שיגיע תורו, לאחר מכן מתפעל ומבהל מקול צפצוף הקטר ובוחר בעיניו את הרפבת וטיבה, ולבסוף מתבונן ברפבת איך עוזבת היא את הרציף ומותירה אותו לבדו במקומו. מה שכח מידענו התמים? רק דבר אחד: לעלות על הרפבת – ולהגיע ליעדו. כך האדם בשחר נעוריו צופה ומציץ על הגדולים, וכשגדל מתחיל לתמה ולחפש היכן מתחבא אשורו, ועד שלומד את הכללים ומבקש שלחיות את העולם הזה כבר נותן הגוף את אותותיו על עזיבתו. אז מתי יחיה? מתי ינהג? אך זוהי דרכו של היצר, להבטיח לאדם הרים וגבעות, כשבפעל לא נותן הוא מאומה וכך המליץ החכם בספר "פניני המליצות" (נ"א): "עשה כל שתוכל בעולם הזה כאילו לנצח חיותך, ועשה כל שתוכל לעולם הבא כאילו הגיע זמן מותך".

אדם חכם זה אחד שאינו דוחה למחר את מה שישכח לעשות היום. מצוה הבאה לקידך – אל תחמיצנה מכילתא שמות (פרק ב'). , הזדרז לקימה בטרם תחלוף. אם הגעת למסקנה שצעד מסוים הוא הנכון והטוב בשבילך, ושזה מה שהקדוש ברוך הוא מצפה ממך לעשות – אל תחשש! בפעמים, אל תתקח למחר, קום ועשה! כי רבוי החשבונות והתכנונים רק ישבש לך את החיים.

נכון שעל האדם להיות מחשב במעשיו, אבל לא יותר מדאי, וכמוש אמר השרף מקאצק זיע"א שמי שחושב את עצמו לחכם גדול הקדוש ברוך הוא אומר לו "נו, אז תסתדר לבד...". לכן פעמים שאדם דוקא צריך לזרק את עצמו למים, כנחשון בן עמינדב שנקנס לים עד שהגיעו המים לצנארו, ורק אז זכו כל ישראל בזכותו שנקבע להם הים ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים. אל תתכנן יותר מדאי, תשאיר להקב"ה קצת עבודה, הוא מסתדר היטב בתכנון חייכם של כל הנבראים, ובטח גם את לוח הזמנים שלך הוא יודע לתכנן.

אחד הדברים החיוניים ביותר לאדם החפץ להצליח בחייו זה האמץ. אמנם כל צעד דורש זהירות וחכמה, אבל גם הרבה אומץ ובטחון! אדם חששו המפחד מצעדים בחיים לעולם לא יגיע לגדולות, וספק אם יגיע אף לקטנות. כי פעמים שהקדוש ברוך הוא דורש מהאדם לעשות צעד שלא מתוך השכל וההגיון, אלא מתוך אמונה פשוטה וברורה בבורא עולם. זה נכון במקרים כמו מסירות נפש על המצוות, ותור על רצונות מפני חשש עברה, וכן על זו הדרך. ואדם שאין לו את האמץ בדברים שכאלו עלול להחמיץ את היעוד של חייו. כך אמר הקב"ה לאברהם אבינו "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך" בראשית י"ב, א. – לאן? לאיפה? מי? מה? ואברהם אינו שואל דבר, מיד קם והולך. נתאר לעצמנו אלוהי הנה עומד אברהם אבינו בנסיון זה ללכת, אם הנה חושש "רגע, אבל מה עם תפלה במנגן? ומה עם בטול תורה? ומה עם הגרים שגירתתי? איך הם יסתדרו?!" – מי יודעהיכן הנה היום עם ישראל, ואם בכלל!

וכשם שלקרבו נקצב זמן להקרבתו, ומשעבר זמנו בטל קרבנוברכות (כ"ו ע"א). וראה בתוספות שם בד"ה "טעה", כך לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים קהלת ג', א. , ומי יודע אם מחר לא יהיה כבר מאחר, כי מה שהיום עודנו- מחר איננוראה ירושלמי סנהדרין (סוף פרק ו'). . וזכר אדם שאחת מהקלות הנזכרות בתורה היא "בבקר תאמר מי יתן ערב ובערב תאמר מי יתן בקר" דברים כ"ח, ס"ז. , ללמדך שאין יותר קשה לאדם מלדחות את עצמו למחר, אלא היום לעשותם ולא למחר לעשותם ערובין כ"ב ע"א. .

דרוש וחדוש

האם רשאי אדם לקרא קריאת שמע של ערבית לאחר חצות הלילה?

בגמרא הובאה מחלקת בין רבן גמליאל וחכמים בדין קריאת שמע של ערבית: לדעת רבן גמליאל מתר אף לכתחלה לקרא קריאת שמע עד עלות השחר, ואילו לדעת חכמים עשוגדר שלא לקרא קריאת שמע אלא עד חצות בלבד, בכדי להרחיק את האדם מן העברהכונ פשוט לשון הסוגיה בברכות (ט' ע"א). ומכל מקום עיין בבאור הלכה (סימן רל"ה בד"ה "וזמנה") שצידד לומר שגם רבן גמליאל מודה לגדר שעשו חכמים שיש לקרוא קריאת שמע לפני חצות הלילה. . והנה הרא"ש והרשב"א ורי"א? ועוד פסקו כרבן גמליאל שמתר לכתחלה לקרוא עד עלות השחר, וכן פסק בשו"ת שאגת אריה סימן ד'. עיין שם באורך. להלכה. אולם הרמב"ם והסמ"ג ורובנו ירוחם ועוד פסקו כדעת חכמים שלכתחלה יש להקפיד לקרוא לפני חצות הלילהומצד "זריזין מקדימין" יש להשתדל

לקוראה סמוך צאת הכוכבים. ראה בשלחן ערוך (סימן רל"ה סעיף ג') ובמשנה ברורה שם. , וְרַק בְּדִיעָבָד אִם עָבַר וְלֹא קָרָא אֶזְי יִקְרָאנָה עַד עֲלוֹת הַשַּׁחַר הֵינּוּ כְּשֶׁעָבַר וְנִמְנַע בְּמִזִּיד מִלְּקִרְאָה בְּזִמְנָה. אולם אם נאנס אזי רשאי לקוראה אף עד הנץ החמה, כמבואר בשלחן ערוך (שם סעיף ד'). . וְכֵן פָּסַק הַשְּׁלַחַן עָרוּךְ לְהַלְכָה וְכֵן הִסְכַּמְתָּ הָאֲחֵרוֹנִים לְמַעֲשֵׂהָרָאָה בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ (שם סעיף ג') ובאחרונים. .

בְּסוּד עֲבָדִיד

בְּבֹאֹר אִסוּר הוֹתֵרֵת בְּשֵׁר הַזָּבַח עַל דָּרָךְ הַסּוּד רָאָה בְּסִפּוֹר "אִמְרַת הַצְּרוּפָה" פֵּרֶשֶׁת צו, בְּבֹאֹר מִצְוֵה ז'. שְׁפָתַי עַל הַפְּסוּק "כִּי גַר מִצֵּינָה וְתוֹרָה אֹר" שֶׁתִּבְתַּנִּי נִ"ר הִיא רֵאשִׁי תְּבוּת שֶׁל נִפְשׁ רֵיחַ, לְרִמּוֹ שֶׁבְּמַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת שֶׁהָאָדָם עוֹשֶׂה וּמְקַיֵּם הָרִי הוּא מְחַבֵּר אֶת הַנֶּפֶשׁ וְהָרוּחַ וּמְבַטֵּל אֶת הַמְּנוֹת שֶׁיֵּרֵד לְעוֹלָם בְּחֵטָא אָדָם הָרֵאשׁוֹן.

וְלָכֵן בְּעֵת הַקְּרִיבַת הַקֶּרֶבֶן יֵשׁ אֶת הַחַיִּיב לְחַבֵּר וּלְהַסְמִיךְ אֶת זְרִיקַת הַדָּם – שֶׁהִיא בְּחִינַת חֵלֶק הַנֶּפֶשׁ שֶׁבְּקֶרֶבֶן, לְאֲכִילַת הַבָּשָׂר – שֶׁהִיא בְּחִינַת חֵלֶק הָרוּחַ שֶׁבְּקֶרֶבֶן, וְלֹא לְהַפְסִיק בִּינֵיהֶם לְזַמֵּן רַב, שְׂאִם כֵּן הָרִי זֶה מְפָרִיד בֵּין הַנֶּפֶשׁ לְרוּחַ וּמְכַנִּיס בִּינֵיהֶם אוֹתִיּוֹת וִ"ת שֶׁל מְנוֹת, מֵה שִׁיּוּצָא נוֹ"תָר, וּבְכַךְ לֹא תִקַּן אֶת חֲבוּרַת הַנֶּפֶשׁ לְרוּחַ בְּבִחִינַת "כִּי גַר מִצֵּינָה" פְּנִינָה.

מִצְוֵה קַמ"ג: שִׂרְפַת הַנּוֹתֵר מִן הַקִּדְשִׁים

כְּמוֹ שְׁפָתוֹב:

"וְהַנּוֹתֵר מִבְּשֵׁר הַזָּבַח... בָּאֵשׁ יִשְׂרָף" וִיקְרָא ז', י"ז. .

לְפָשׁוּטוֹ שֶׁל מְקָרָא

במצנה הקודמת נתבאר האסור להותיר מבשר הזבח לאחר הזמן שהקצב לאכילתו. וכאן הוסיפה תורתנו הקדושה שבאם בכל זאת עבר אדם והותיר מבשר הזבח לאחר זמן אכילתו, אזי מצות עשה מן התורה על הפהנים לשרוף באש את אותו חלק הנותר בידם רמב"ם הלכות פסולי המוקדשין (פרק י"ט הלכה א').

דין זה של שרפת הנותר נכון לגבי כל סוגי הקדשים שנותרו לאחר זמן אכילתם כנזכר לעיל במצוה הקודמת שדין נותר חל על כל סוגי הקדשים. אם היה הנותר מקדשי הקדשים – אזי ישרפוהו במקום בו הוא נמצא: בפנים המקדש, או מחוצה לו. ואם היה מן הקדשים הקלים – אזי שורפים אותו בעליו בבתייהם פסחים (פ"א ע"ב) וברמב"ם (שם הלכה ו' – ז'). ולמדו חכמינו ז"ל שזמן שרפת הנותר הוא ביום בלבד ולא בלילה כן למדו בפסחים (ג' ע"א) מלשון הכתוב "ביום השלישי באש ישרוף". והובא להלכה ברמב"ם (שם הלכה ד').

וכהו שהיה בידו בשר קדשים שנותר ונמנע מלשרפו הרי זה עבר על מצות עשה מן התורה, מלבד הלאו של התרתו.

רמז הכתוב – לרגעים תבחננו

כבר נתבאר לעיל אזהרת התורה שלא להותיר מבשר הקרבן מעבר לזמן הקצוב לו. אך במצנה זו הוסיפה התורה דין נוסף של חיוב שרפת הקדשים שנותרו לאחר זמנם, מה שמעורר בלבנו תמיהה רבה: וכי מה כבר קרה?! אז נכון, לא נאכל הקרבן ביומו, אבל בגלל זה לשרפו ולאבדו באש? וכי לא חבל על כל המאמץ וההשקעה של בעל הקרבן והכהן? ואולי מוטב היה לאכול מאחר מאשר לעולם לא?!

אך כמו תמיד, מהתמיהות והקשיות על מצוות התורה דולים אנו עצות והנחיות נפלאות: שכן רצון הבורא ללמד ולהרגיל את האדם לעמד בלוח הזמנים. ללמדו שהעולם אינו ברשותו, ולא לעולם חסון משלי כ"ז, כ"ד. ומי יודע מתי תגיע העת להשיב את נשמתו לבוראו, לכן תרגיל את עצמך לעמד בזמן שנקצב לך. כך מצינו במצוות רבות בתורה שנתלו בזמן מסוים בו נתן לקימו, ונקראו בלשון חכמינו ז"ל "מצוות שהזמן גרמן" ראה קידושין (כ"ט ע"א) וברכות (כ' ע"ב). הצציצית – רק ביום, והלולב – רק בחג, והמצה – רק בפסח, זמן תפילה לחוד וזמן תורה לחוד שבת (י' ע"א). ואמנם מצות לימוד התורה זמנה כל היום, כמו שכתוב (יהושע א', ח') "לא ימוש ספר התורה הזה מפיך והגית בו יומם ולילה", אך מכל מקום ישנם זמנים שעל האדם לעסוק בדברים אחרים ולא בתורה, כגון בזמן תפילה וכיובד". , וכן על זו הדרך רשימה ארבה של מצוות עשה ולא תעשה החלות אף ורק בימים מסוימים ובשעות מסוימות, זמנו של זה לא כזמנו של זה מגילה (בי ע"א). , ומעבר לזמן אם נבוא אדם לעשותו הרי שמעשיו בטלים ומבטלים, ופעמים אף אסורים שכן הוזהרו על "בל תוסיף" שלא להוסיף על המצוה מעבר לזמנה, ראה שלחן ערוך אורח חיים (סימן תרס"ו).

חובת האדם להבין שהחיים מרכיבים מרכיבים רבבות של רגעים, כשכלם יוצרים את המשג המכנה "חיים", וממילא כל רגע ורגע הוא קריטי ומכריע לגבי כל החיים כולם. ולכן בקש

הקב"ה להרגילנו בעמידה בזמנים פְּדִי שְׁלֵא נַעֲבִיר אֶת רַגְעֵינוּ לְרִיק וּבְבִטְלָה, מֵה שְׁיַחְסִיר מֵאַתְנֵנו חֶסֶד גָּדוֹל לְעוֹלָם הַבָּא. וּבְנוֹסֵף עַל כֵּן, אָדָם שְׁאִינוּ יוֹדֵעַ לְעַמֵּד בְּלוֹחַ זְמַנִּים וְלַעֲשׂוֹת כָּל דָּבָר בְּזִמְנוֹ הַקְּבוּעַ לוֹ, לֹא יָדַע לְהַצְלִיחַ וּלְהַסְתַּדֵּר גַּם בְּעוֹלָם הַזֶּה. כִּי לְעַבְדוּת תְּמִיד יֵאָחֵר, וּבְדַרְךָ לְבֵיתוֹ יִתְעַכֵּב, וְאֵת הַתּוֹר לְרֹפֵא יִפְסֹס, וְכָל חַיָּו יִהְיֶה רְצוּפֵי עַפְוִבִים מִיִּתְרִים.

דוד המלך אומר בתהלים: "למנות ימינו כן הודע ונבא לבב חכמה" תהלים צ', י"ב. . ובארו המפרשים שהקדוש ברוך הוא גלה לנו שימי שנתינו בהם שבעים שנה, וזה במטרה שידע ונשכיל למנות את ימינו החולפים ונזכר שהם מועטים, ונביא את לבנו לתור אחר החכמה העליונה היא התורה הקדושה ומצוותיה הרה שם בפירוש המצוות דוד והמלבי"ם. . לקום לתפלת שחרית בזמן, ואת פת השחרית לקים בעתה הרה בברכות (ס"ב ע"ב) שהזכירו חכמים: "אדכפנת – אכול" (פירוש: מיד משתרע הזדרז לאכול ואל תתמהמה, שאחר כך האכילה לא תהא מועילה לך. רש"י). וראה עוד בשלחן ערוך אורח חיים (סימן קנ"ה). , ואת למודינו נלמד ברגיעה ולא מתוך לחץ ובהקלה כידוע חולה רעה שפקדה את העולם בשנים האחרונות, שעם כל הקידמה והטכנולוגיה המשוכללת שאמורה לכאורה להקל על יומו של האדם ולפנות לו זמן – עכ"ז במציאות אנו רואים דוקא להיפך שהכל נעשים רק יותר לחוצים ברוב דוחק, ואינם מספיקים להשלים מעשיהם, וכל ימיהם עוברים בריצה ומתח ולחץ ובהלה, ה' ישמרנו. . זוהי עבודת ה' אמתית המשפלת על מועדים וזמנים מסדרים לכל דבר ודבר.

אדם שחיינו ומעשיו מבססים על סדרים וזמנים קבועים – מבטח לו שבעזר ה' יצליח לעמוד ולהתמיד בהם, וכפי שאומרים אנו בנסח ברכת הלבנה: "חך וזמן נתן להם שלא ישנו את תפקידם" – שעל ידי החקיות וקביעות הזמנים נתן יותר בנקל למלאות את תפקידנו מבלי לשנותו. ולכן אדם החפץ להתחיל בדבר מסוים, או לקבל קבלה כל שהיא, או לשכר פועל למלאכה וכל פיוצא בזה רצוי מאד שיקציב ויגדיר לעצמו מהם הזמנים הקצויים לדבר, ומהם העתים המיעדים לכך, ועל ידי כן יקל עליו לעמוד בדרישות ובצפיות. מה שאין כן קבלה שאדם מקבל על עצמו בסתם, בלי הגדרה ברורה של כמה ומתי ואיך – אין לה קיום של ממש וסופה בטלה וגוררת עוון.

וכדי להבין עד כמה עקרונית וחשובה היא העמידה בלוח הזמנים ראינו מעשה נורא ברבנו החפץ חיים זצוק"ל שהיה דיוקן להפליא בלוח הזמנים, עד שבחרף תרפ"ג נתפרסם שהחפץ חיים ישא דרשה בשעה שמונה בערב והדבר נכתב במודעות, והעידו הנוכחים שלא רק שהגיע הרב בזמן, אלא גם כשעלה לבימה ופתח את פיו היה זה בדיוק בשעה שנקבה! גם על רבנו החזון איש זצוק"ל העידו שהיה דיוקן גדול בזמניו, ומנהגו היה להתפלל תפלת מנחה גדולה בשעה 12: 30 עם מנגן מצמצם שהיה מתאסף בביתו, ופעם אחת התקשו לאסוף מנגן ורק בשעה 12: 45 נמצא העשירי למנגן. לפתע נגש אליו הג"ר שמואל גריינמן זצ"ל ואמר לו שקבע פגישה עם מאן שהוא בעוד רבע שעה, ובהיות שנתעכבו באתור המנגן בודאי יאחר לפגישתו, ושאלו האם להשאיר להתפלל או לקחת לפגישה? השיבו החזון איש שאין פאן שום מקום לשאלה, ואם רגיל הוא לעמוד בדבורו ולהגיע לפגישותיו בזמן עליו לעשות זאת גם כעת, ואכן הקהל התפזר והמנגן בטלראה שני מעשיות אלו בספר הנפלא "סדרת תקון המדות" (חלק ב' פרק ט'). .

והמסר הוא עצום!

המורה מכל האמור הוא שיהודי החפץ לעבד את הבורא פראוי עליו להיות מחשב בכל רגעיו. סדר יומו קצוב וידוע, הנהגותיו ומעשיו תמידין כסדרן, אין לו רגע פנוי לבטלה, כל דבר בעתו מה טוב משלי ט"ו, כ"ג. . שהרי התורה עצמה כבר מסדרת וקובעת לו את רוב יומו, ולו רק נותר למלאות את החרים הריקים. מה שאין כן אדם שאינו עבד ה' אמתית כל יומו מבלגן,

אינו יודע מה מעשיו כרגע ובטח לא בעוד שעה, אם כן מה הפלא שכל ימיו חולפים עליו בשעמום ובבטלה! לכן למדונו חכמי הגמרא שהקדוש ברוך הוא בוחן ושופט את האדם לרגעי יואימרת רבי נתן בראש השנה (ט"ז ע"א). , וכמו שכתוב: "לרגעים תבחננו" איוב ז', י"ח. מה עשית עם כל רגע מחייתך? האם היית זהיר ומחשב שלא לשרף את זמנך היקר לריק? זהו הלכח הנלמד ממצות התורה לשרף את הקרבן שעבר זמנו.

דרוש וחדוש

בתלמוד ראה מסכת שקלים (י"ט ע"א). העלה הנדון גבי בשר שנמצא בשטח בית המקדש ואין ידוע מה הוא ומהו זמן התר אכילתו, מה דינו של אותו הבשר?

ונתבאר שם שבאם נמצא הבשר בעזרת בית המקדש, אזי אם הוא מחלק איברים איברים חזקתו שהוא קרבן עולה, ואם הוא חתוף לחתיכות חזקתו שהוא קרבן חטאת. ואם נמצא מחוץ למקדש אבל בתוך גבולות ירושלים אזי חזקתו להיות קרבן שלמים. אולם מחמת הספק בדבר וחסר הידיעה מהו זמן אכילתו יש להוציא בכל המקרים הללו לבית השרפה ולשרפו כדון בשר נותר. וכן פסק רבנו הרמב"ם ז"ל בהלכות יוראה ברמב"ם הלכות פסולי המוקדשין (פרק י"ט הלכה ד').

בסוד עבדיך

בבאור חיוב שרפת הנותר מן הקדשים לאחר זמן אכילתו על דרך הסוד ראה בספר "עיר מקלט" להגה"ק רבי דוד לידא זצ"ל בבאורו למצוה צ"א. שכתב שלכל יום ויום יש את המלאך המיוחד הממנה ופועל בו, ולפיכך אין להותיר את חלקי הקרבן ושיגריו מיום אחד למשנהו, מה שנראה כמי שמזמנו לאותו מלאך להתעסק על השגרים ועל הנותר של היום שעבר.

ומזה הטעם גם כן אמרו חכמים שאין יום טוב אחד מכין ליום טוב חברו, בהיות שלכל יום טוב יש את המלאך הממנה עליו, לפיכך אין לערבב ולתן מזה לזה. ולכן אם עבר והותיר מהקרבן מעבר לזמנו יותר לא תועיל אכילתו לתקן את מה שהיה לה לתקן ביום שלפניו, כן, אלא עליו לשרפו באש.

מצוה קמ"ד: שלא לאכל פגול

כמו שכתוב:

"וְאִם הָאָכַל יֵאָכֵל... פְּגוּל יִהְיֶה וְהִנֵּפֵשׁ הָאֲכָלֶת מִמֶּנּוּ

עֹנֶה תִּשְׂא"וּ וַיִּקְרָא ז', י"ח.

לפשוטו של מקרא

אזכרת התורה הקדושה על כל איש ואשה מישראל שלא לאכל מקרבן שנתפגל על ידי מחשבה, דהינו שבעת שחיתתו או הקרבנו חשב המתעסק בו לאכל את הקרבן לאחר הזמן הקצוב לו, או להקטיר את חלקיו לאחר הזמן הקצוב לזבחים (כ"ז ע"א) ורמב"ם הלכות פסולי המוקדשין (פרק י"ח הלכה ג'). וקבלו רבותינו במסורת שאזכרה זו נתפרשה בפסוק "לא יאכל פי קדש הוא", הכולל כל מה שנפסד מן הקדשים ואין ראוי לאכלו כמו הנותר והפגולפסחים (כ"ד ע"א). ובמסכת עבודה זרה (ס"ו ע"א) למדוהו גם כן מן הפסוק (דברים י"ד, ג') "לא תאכל כל תועבה", והובא ברמב"ם (שם). והעובר על אסור תורה זה ואוכל במזיד פגול, הרי זה חייב מלקות על אכילתו, ובנוסף לכך חייב גם כן ענש כרת מן השמים. ואם אכל בשוגג הרי זה חייב קרבן חטאתו כנתבאר בריש מסכת כריתות, והובא להלכה ברמב"ם (שם).

עוד אמרו חכמינו ז"ל שגם עצם המחשבה הפסולה שחשב המקריב בהקרבנו נחשבת ללאו מהתורה, אמנם אינה נחשבת ללאו בפני עצמו אלא כסניף מהלאו הנזכר, ואף מלקות אינו חייב עליה בהיותה לאו שאין בו מעשה כן למדו בזבחים (כ"ט ע"ב) מהמילים "לא יחשב", שעצם המחשבה היא בכלל האיסור. והובא ברמב"ם (שם הלכה א' - ב').

למדו רבותינו שעצם האסור של אכילת הפגול חל על כל חלקי הקרבן שנתפגל, אולם חיוב הכרת אינו חל אלא על האוכל מן החלקים שהיו מיעדים לאכילת האדם או המזבח בלבד, מה שאין כן חלקים שלא יעדו מלקחתם לאדם או למזבח, כגון הדם והקמץ והלבונה וכיוצא בהם, אם אכל אדם את אותם חלקים מקרבן שנתפגל אמנם עבר על לאו מהתורה, אולם ענש כרת אינו מגיע לזבחים (מ"ג ע"א) וברמב"ם (שם הלכה ז' - ח').

רְמֵז הַפְּתוּב – כַּח הַמְחֻשְׁבָּה

כְּפִי שְׁנֵתְבָאָר, הַפְּגוּל הֵנוּ פְּסוּל שְׁנוֹצָר בְּקֶרְבָּן בְּעִקְבוֹת מְחֻשְׁבָּה רָעָה שְׁחֻשֵׁב הַמְקָרִיב בְּשַׁעַת הַקְּרִבָּתוֹ. הַקְּרִבָּן לְכַשְׁעֲצָמוֹ הָיָה כְּשִׁיר, וְהַמְקָרִיב הַקְּרִיב בְּאִפְּוֹ שְׁנֹדְרֵשׁ, אוֹלָם חֲסָרוֹן אֶחָד הָיָה כָּאֵן: בְּמַחְשְׁבָּה. וְגָדוּל הוּא כַּח הַמְחֻשְׁבָּה לְהֵרֵס וּלְפָגֵם כָּל חֲלָקָה טוֹבָה, עַד שְׁאַת הַקְּרִבָּן הַקְּדוֹשׁ שְׁמֻצָּה לְאֶכְלוֹ הוֹפְקֵת הַמְחֻשְׁבָּה לְפָגוּל מְשַׁקֵּץ שְׁעֲלִיו נֶאֱמָר "לֹא יִרְצָה". מֵהִי בְּעֵצָם הַמְחֻשְׁבָּה? מַה פְּעֻלָּתָהּ? מִדּוּעַ הִיא כָּל כָּךְ מְכַרְעַת וּמְשַׁפִּיעָה? אֵת זֹאת מוּטַל עָלֵינוּ לְבַרֵּר.

כַּח הַמְחֻשְׁבָּה הוּא עֲצוּם. שְׂרֵשׁ הַוְיָתָה הֵנוּ בְּכִלְיוֹתֶיהָ בְּרִכּוֹת (ס"א ע"א) שֶׁחֲכִילוֹת הֵן הַיּוֹעֲצוֹת, וְרֵאָה לְעִיל בְּבִאּוֹר מִצּוּה ק"כ מִש"כ בּוֹה בִּס"ד. , מִשֵּׁם דּוֹלָה הַשְּׁכָל אֵת הַמְחֻשְׁבָּה וּמְשַׁגְּרָה לְלִבּוֹרָאָה בְּפִירוּשׁ הַגְּר"א ע"ה"ת מִהַדוּ"ת (בַּמְדַּבֵּר כ"ה, י"ב) שֶׁכָּתַב שְׂאֲרַבְעָה מִיַּי חוֹשִׁים יֵשׁ בְּמַחְשָׁבָה: הַשּׁוֹמֵר וְהַמְדַּמָּה וְהַמְשׁוֹתֵף וְהַמְחַשְׁבִּי. . לְאַחֵר מִכֵּן, אִם נִתְקַבְּלָה הַמְחֻשְׁבָּה עַל הַדַּעַת אוֹ עַל הַלֵּב אוֹ עַל שְׁנֵי־הֵם, אֲזִי מוֹצִיא הָאָדָם אֵת מְחֻשְׁבָּתוֹ לְפַעַל בְּדַבּוּר אוֹ בְּמַעֲשֵׂהוֹרָאָה בּוֹהֵר הַקְּדוֹשׁ (וַיִּקְרָא ה' ע"ב) שֶׁכָּתַב בּוֹה"ל: "מַחְשָׁבָה דַּבֵּר נֵשׁ הִיא רִישָׁא דְכּוֹלָא, וְמֵהִיא מַחְשָׁבָה אֲתַפְּסוּ אַרְחִין וְשִׁבְלִין". וְכַנִּיל. . וְכַמוֹ שְׁבַבְרִיאָת הַעוֹלָם רֵאשִׁית הַבְּרִיאָה הִיְתָה תְּהוֹ וְבָהוּ שְׁנֵתְהֵנָה מִהַבּוֹרָא וּמִשֵּׁם נִרְקָמָה כָּל הַבְּרִיאָה כְּלָה, כְּךָ מְחֻשְׁבָּת הָאָדָם הִיא בְּחִינַת תְּהוֹ שְׁנִמְשָׁכָה מִן הַעֲלִיּוֹנִים וּמִמְנָה יוֹצֵאִים כָּל הַמַּעֲשִׂים כִּן כֹּתֵב בּוֹרַע קוֹדֵשׁ (פֶּרֶשׁת תְּרוֹמָה). וְזֵהוּ מֵה שֶׁכָּתוּב בְּבִרְיַת הַעוֹלָם "סוּף מַעֲשֵׂה בְּמַחְשָׁבָה תַּחִּילָה". . אֲמַנְסֵם גַּם בְּכַח הַמְחֻשְׁבָּה עֲצָמָה יָכוֹל הָאָדָם לְפַעַל רַבּוֹת וְנִשְׁגָּבוֹת מִבְּלִי לְהַפְעִיל שׁוֹם אֵיבָר מֵאֵיבָרִיו, וְכַפִּי שְׁמוּבָא בְּתוֹרַת הַקְּבָלָה שְׁעַל יְדֵי כְּוֹנוֹת וַיְחֻדֵי שְׁמוֹת קְדֻשׁ הָאָדָם בּוֹנָה עוֹלָמוֹת וּמְשַׁנָּה אֵת מַעֲרֻכּוֹת הַשְּׂמִים וְיָכוֹל לְהַשְׁפִּיעַ לְעֲצָמוֹ אוֹ לְאַחֵרִים בְּרִיאוֹת וּמִזֵּל וּפְרַנְסָה וְיִלּוּדָה וְכוּ' וְרֵאָה שַׁעַר הַכוֹוֹנוֹת מִרְבִּינוּ הַאֲרִיז"ל, וְרֵאָה מֵה שֶׁהִבִּיא בְּסִפְר "שְׁבִילֵי אֲמוּנָה" (הַנְּתִיב הַשְּׁלִישִׁי) דְּבָרִים נְפִלְאִים לְבִאֵר כִּיצַד הִיא הַשְּׁתַלְשֻׁלוֹת הַמַּחְשָׁבָה מִן הַעֲלִיּוֹנִים וְעַד לְתַחְתּוֹנִים, עֵיין שֵׁם וְתַהַנְּה. .

נִמְצָאנוּ לְמַדִּים, שְׁכַח הַמְחֻשְׁבָּה הֵנוּ כַּח חֲזָק לֹא פְּחוֹת מִכַּח הַדַּבּוּר וְהַמַּעֲשֵׂה, וְאֵף יוֹתֵר – בְּהִיּוֹתוֹ פּוֹעֵל וּמְשַׁפִּיעַ בְּעוֹלָמוֹת הַעֲלִיּוֹנִים. וְלָכֵן מְחֻשְׁבָּה טוֹבָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְצַרְפָּה לְמַעֲשֵׂה, בְּהִיּוֹתָהּ בְּעֻלַת הַשְּׁפָעָה וְהַשְּׁלֻכּוֹת כְּמוֹ הַמַּעֲשֵׂה עֲצָמוֹ וַיְוִתֵרְקִידוּשִׁין (מ' ע"א). וְבוֹהֵר הַקְּדוֹשׁ (בְּרֵאשִׁית דף קנ"ה ע"ב) כֹּתֵב שֶׁהַהֲרַחֵר וְהַמְחַשְׁבָּה עוֹשִׂים מַעֲשֵׂה מִמֶּשׁ. וְרֵאָה מִש"כ בּוֹה בְּאֹרֶךְ בִּס"ד בְּסִפְרֵנוּ "פֶּרֶדֶס רְמוֹנִים" חֲלֵק א' (בְּבִאּוֹר מִצּוּה נ"ז). וְעוֹד עֵיין בְּלִיקוּטֵי מֵאֲמָרִים לְמוֹהַרצ"ה מְלוּבֵלִין זְצוּק"ל (ע"ג ע"א) שְׁבִיאָר שֶׁהִטְעַם שֶׁמַּחְשָׁבָה רַעָה אֵינָה מִצְטַרֶפֶת לְמַעֲשֵׂה בְּהִיּוֹת שְׁבִין הַמַּחְשָׁבָה לְמַעֲשֵׂה יֵשׁ אֵת הַלֵּב שֶׁאֲפָשֵׁר שִׁתְּחַרֵּט, ע"ש. . וְזוֹהִי גַם כֵּן הַסֵּבָה שֶׁהַרְהוּרִי עֲבָרָה קָשִׁים מְעַבְרָה יוֹמָא (כ"ט ע"א), וְרֵאָה מִש"כ בִּס"ד מַעֲנִין זֶה בְּסִפְרֵנוּ "דּוּבַב שְׁפִתֵי יִשְׁנִים" ע"ה"ת (פֶּרֶשׁת מִטּוֹת). , מִהַטְעַם הַנִּזְכָּר. וּמִטְעַם זֶה אֲמָרוּ בְּעֲלֵי חֲסִידוֹת שֶׁהִיכֵן שְׁמַחְשְׁבָתוֹ שֶׁל הָאָדָם נִמְצָאָת – שֵׁם בְּעֵצָם הָאָדָם עֲצָמוֹ כִּן כֹּתֵב בַּעַל הַתּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף זִיע"א (פֶּרֶשׁת חֵיי שֶׁרָה) בְּשֵׁם רְבִינוּ הַבַּעַל שֵׁם טוֹב זִיע"א, וְכֵן חִבֵּיא בְּסִפְר תּוֹרַת הַמַּגִּיד (פֶּרֶשׁת וִירָא). , כִּיִּן שְׁמַחְשְׁבָת הָאָדָם הִיא עֶקֶר הָאָדָם.

בְּתַלְמוּד מוּבָא שְׁבִשְׁעָה שְׁהוּצָא רַבִּי עֲקִיבָא לְהוֹרֵג עַל יְדֵי מְלָכוֹת הַרְשָׁעָה הֵיוּ מְסַרְקִים אֵת בְּשָׂרוֹ בְּמִסְרַקוֹת שֶׁל בְּרִזָּל, וְהָיָה רַבִּי עֲקִיבָא מְקַבֵּל עָלָיו עַל מְלָכוֹת שְׂמִים. תְּמָהוּ תַלְמִידֵיו שְׁנָכְחוּ בְּמַחְזָה וּשְׁאֵלוּהוּ: "רַבֵּנוּ, עַד כָּאֵן?!" הַשִּׁיב לָהֶם: "כָּל יְמֵי הַיִּיְתִי מִצְטַעֵר עַל פְּסוּק זֶה בְּכָל נְפִשָׁה – אֲפִלּוּ נוּטַל אֵת נִשְׁמַתָּהּ, אֲמַרְתִּי מִתִּי יְבוֹא לְיַדִּי וְאֶקְיָמְנוּ, וְעַכְשָׁו שְׁבָא לְיַדִּי לֹא אֶקְיָמְנוּ?!" וְהָיָה מֵאַרְיָךְ בְּאֶחָד עַד שְׁצִאָה נִשְׁמַתוֹ בְּאֶחָד בְּרִכּוֹת (ס"א ע"ב). . וְבִאֵר הַרַח"ק רַבִּי נַחְמָן מְבַרְסֵלַב זִיע"א שְׁבִכָּל פֶּעַם שְׂרַבִּי עֲקִיבָא הָיָה אוֹמֵר קְרִיאָת שְׁמַע הָיָה מְקַבֵּל עַל עֲצָמוֹ

מסירת נפש במחשבה גדולה ותקיפה, עד שהיה מרגיש ממש את יסורי המיתה בגופו. וזהו פרוש דבריו "כל ימי הייתי מצטער" הינו ממש מצטער בגופו כאלו יוצאת נפשו, ולכן עתה כשבא הדבר לידו ככל היה לקימו. והוסיף הרה"ק וכתב שהעושה כן צריך להזהר שלא לשקע במחשבה שכזו בעת שמרגיש שקרוב שתצא נפשו, שלא ימות בלא עתו ח"ו וראה כל זה בליקוטי מוהר"ן (תורה קצ"א).

בספרים מובא מעשה במלך אחד שאשתו הייתה יושבת על המשבר לילד, אלא שהיתה מתקשה מאד בלדתה והתינוק לא נצא זה זמן רב. הכל כבר אמרו נואש, עד שלפתע הופיע חכם אחד ואמר שביקלתו לסייע בלדתה. נכנס החכם לכמה דקות ולאחר מכן יצא ובשר לכלם "מזל טוב, בשעה טובה". כלם מיז צהלו ונשמולרוחה ונכנסו אל היולדת, אלא שבדיוק באותו הרגע מצאיה יולדת את התינוק. תמהו ושאלו לחכם מדוע אמרת שכבר ילדה? ואיך ידעת שמיד אחרי כן היא תלד? אמר להם החכם שהתשובה לשתי השאלות היא אחת: שכל זמן שהיו כלם דואגים ומצרים על הדבר – היו מעכבים ומונעים את הישועה, ולכן בשעה שאמר "מזל טוב" חשבו כלם שילדה ופסקו ממחשבותיהם השליליות, וזה מה שאפשר ליולדת ללדת את עברה. ללמדך שגם על הזולת יכולה מחשבתו של האדם להשפיע, לטוב או לרע.

המחשבה היא המפעיל של הלב. כשאדם חושב על צרה או נזכר בה מיד הלב מתחיל לכאב עליה, ואפלו אם כבר עברה וחלפה יכול אדם לחזור ולחוות ולכאב אותה מחדש פעם אחר פעם, וזה בגלל שמעלה אותה שוב ושוב בזכרונו. על אחת כמה וכמה קשה הוא מצבו של אדם החושב תמיד מחשבות שליליות, ומצר ודואג על העתיד שמא תבוא עליו איזו צרה, כשבפעל יתכן וכלל לא תהיה. אנשים שכאלו מאבדים את מרב כחם וטיבם מלבד מחלות רבות בגוף ובנפש הפוקדות ל"ע את בעלי מחשבות שליליות ודאגות כגון מחלות לב, עצבים, חוסר תפקוד, חרדות, דכאוונות ועוד. וממילא לא יצליחו בשום דבר בחייהם. לעמת זאת אנשים שמחים החושבים תמיד מחשבות חיוביות יכולים להצליח הרבה יותר ממה שחשבו וחלמו על עצמם ולכן, כותב הרה"ק רבי נחמן מברסלב זיע"א, שתיבת מחשב"ה בחילוף אותיות עולה בשמח"ה, שעיקר פעולת המחשבה להיטיב עם האדם היא בהיותו בשמחה. יכולים הם להגיע לדרגות גבוהות ולהשיג גדולים כשהכל מפח מחשבתם. נמצא ששליטה במחשבות שלנו היא שליטה בחיינו, וזהו מפתח חשוב להצלחה. ומספרים על אדם אחד שעבר ליד בור עמק וראה שבתוכו מספר צפרדעים המקפצות ומנסות לצאת ממנו, צעק לעברו "אין לכן סכוי, לעולם לא תצליחו לצאת מהבור הזה, הוא עמק מדי בשבילכן!" והמשיך בדרך. כעבור כמה שעות עבר שוב ליד אותו הבור וראה שכל הצפרדעים שוכבות ביאוש בתוך הבור, ורק צפרדע אחת מרדה לה בשמחה בחוץ. בדק את אותה אחת ומצא שהיא... חרשת! שבזכות שלא שמעה לדעותיו השליליות ולא אבדה את בטחונה הצליחה לצאת מהבור כן שמענו מהגה"צ רבי יאשיהו פינטו שליט"א.

חכמינו זכרונם לברכה אומרים שתלמיד שלא ראה סימן יפה במשנתו חמש שנים שוב אינו רואה חולין (כ"ד ע"א). ועיין שם שיש אומרים שלש שנים, ראה שם מקורותיהם. וחשבנו לבאר בסיעתא דשמיא שגם כאן רצו חכמים ללמדנו עד כמה גדולה היא השפעת המחשבה על הצלחותיו של האדם, שהרי לא יתכן שתלמיד יעסק בתורה חמש שנים ולא יצליח בשום דבר מלמודיו?! אלא עמק הדברים הוא שבאמת ודאי הצליח אותו תלמיד במשהו, אבל הוא עצמו אינו רואה את הברכה בלמודיו, אינו מרגיש בהתקדמותו ואינו שם לב לעליה, ולכן אחד כזה ודאי לא יראה עוד ברכה לעולם, כי אינו יודע לראות את הטוב שבו...

מכל זאת אנו למדים עד כמה גדולה היא השפעת המחשבה, לשנות את המציאות מטוב לרע ומרע לטוב, וממילא נתישבה התמיהה מדוע מחשבה לא טובה בקרבן פסלתו באכילה והפכה אותו לפגולורה ב"עיר מקלט" שכתב שהקרבן מורכב מהגוף - הוא הקרבן, ומהנשמה - היא המחשבה, ובעת שהוסרה המחשבה מהקרבן נשאר לגוף שהוא אותיות פגול. עליו נאמר "לא ירצה". ומתוך כך נשפיל אנו לשמור על טהרת וטיב מחשבותינו בחשיבה חיובית ובבטחון בבוא יתברך ובעצמנו כתיב מוהרצ"ה מלובלין זיע"א בספרו "צדקת הצדיק" (אות קנ"ד) שכשם שצריך אדם להאמין בה' יתברך כך צריך גם להאמין בעצמו שיש בו חלק אלוק ממעל ושאינו עתיד ליבטל לעולם ושהקב"ה חפץ בו ובמצוותיו וכו'. ע"ש בדבריו. ועל ידי כן נוכל בעזר ה' להתגבר על כל המכשולים.

דרוש וחדוש

בתלמוד נתבאר שהאוכל חצי פגול, וחצי פגול מבשר נותר, על אף שהם משני סוגי קרבנות ופגולים שונים, עם כל זאת הרי אלו מצטרפים יחד לחיב את האוכלם על אכילת פגול הובא במעילה (י"ז ע"ב) בשם שמואל שהפגול והנותר מצטרפים זה לזה לענין אכילה. ונחלקו רבותינו הראשונים לאיזה ענין הם מצטרפים:

בעלי התוספות סוברים שרק לענין לאו ומלקות מצטרפים שני סוגי הפגולים, מה שאין כן לענין חיוב קרבן שאין האוכלם חיב עד שיאכל פגול אחד כתבו להוכיח בכריתות (י"א ע"ב) בד"ה "שאים", עיין שם מדוע נצרכו לחילוק זה ואכמ"ל.

אולם הרמב"ם ז"ל סובר שההצטרפות לכזית הנזה לכל דבר, בין לענין לחיבו מלקות וכרת במזיד, ובין לענין לחיבו קרבן בשוגג ללמד הג"ר ישראל יעקב פישר זצ"ל בספרו "אבן ישראל" על הרמב"ם (פרק י"ח מפסולי המוקדשין הלכה י"א) מסתימת לשונו של הרמב"ם שלא חילק לענין מה מצטרפים. ועיין שם שנשאר בצ"ע לדעת הרמב"ם על קושיית התוספות הנ"ל.

בסוד עבדיך

בבאור אסור פגול הקרבן במחשבה על דרך הסוד ראה בספר "טעמי מצוות" לרבי מנחם הבבלי בבאורו למצוה ע"ו. שכתב לבאר שעקר כח ויניקות המעשים אשר יעשו בעולם המעשה הוא מלח המחשבה שבמעשה. וגדול הוא כח המחשבה שממנו יעשו כל המעשים ויצאו כל רעיונות האדם מן הכח אל הפעל. וכך הוא גם כן במעשה הקרבנות שכל תועלת הקרבן לכפר על החוטא המקריב אינה אלא מתוך שרואה את אשר נעשה לקרבן וחושב במחשבתו שכל אלו המעשים היו ראויים להעשות בו, ועל ידי זה המחשבה נחשב לו כאלו נעשה בו הדבר ממש ומתכפר לו על מעשיו. ולכן אם חשב המקריב מחשבה פסולה בעת שחיסתו להקריבו

שלא כדיון הרי זה נחשב ממש כאלו הקריבו באותו האופן, וממילא נפסל הקרבן לגמרי ונקרא "פגול".

והוא הדיון בעבודת התפלה שהיא כנגד הקרבנות שחייב האדם לטהר את מחשבתו ולרצו את כל פונתו בתפלתו, ואם לא חלילה נחשב לו הדבר כפגול.

מצוה קמ"ה: שלא לאכל בשר קדשים שנטמא

כמו שכתוב:

"והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל" ויקרא ז', י"ט.

לפשוטו של מקרא

מצות לא תעשה מן התורה על כל איש ואשה הרשאים לאכל מן הקרבנות לבל יאכלו מבשר הקדשים שנטמא מבואר בזבחים (ל"ד ע"א) ובעוד מקומות, והוא להלכה ברמב"ם בהלכות פסולי המוקדשין (פרק י"ח הלכה י"ב). או משאר חלקיו כגון עציו או לבנתו וכיו"ב ז"כ למדו בזבחים (שם) ממילת "והבשר" היתירה בכתובים. וזה אמור בין שהבשר טמא באב הטמאה, ובין בולד הטמאה של טמאה דאורייתא. אולם אם טמא בטמאה של דבריהם אינו חייב מהתורה, אבל מכים אותו מפת מרדות מדבריהם.

אסור זה הוא בין לאחר שנסתימה הקרבנות, ובין לפני, כל שזרק דמו על המזבח. אבל מי שאכל בשר קדשים טמא קדם זריקת דמו אינו חייב מהתורה, אולם מכים אותו מפת מרדות מדבריהם מחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש בזבחים (ל"ד ע"א), ונפסק כרבי יוחנן.

בכלל הדברים אמרו רבותינו שאסור גם כן לטמא את בשר הקדשים, אולם על דבר זה מקבלנו שאין חייב מלקות מחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש בזבחים (ל"ג ע"ב) ובמכות (ל"ד ע"ב), ופסקו הראשונים כרבי יוחנן שאיסור יש בדבר אולם אינו לוקה.

והעובר ואוכל כזית מן הקדשים שנטמאו הרי זה עבר על מצות לא תעשה מן התורה וחיב מלקות.

רמז הפתוב – המבדיל בין קדש לחל

מצוה רבה ונשגבה היא לאכול מן הקדשים. לא בכדי הוטל תפקיד נעלה זה על המורמים מעם, אלו הפהנים משרתי ה' שהקדישו את כל חיהם לעבודת המקום ברוך הוא, מה שמלמדנו עד כמה גדולה ונעלית היא אכילת הקדשים.

אולם עם כל זאת, ראתה התורה לנכון למנע מהאדם מלאכל מבשר קדשים שבא במגע עם טמאה כזו או אחרת, שבנדאי השפיעה על קדשתו ופגמה במעלתו. לא מצאנו אזהרה שכזו על בשר חליו שנטמא, רק על בשר הקדש דבר זה נאמר, מה שמלמדנו כולל גדול בחיים: את הדברים המקדשים לנו חובתנו לשמר ביתר שמירה וטהרה, מבלי לערבם עם סיגים ופסולים כאלו ואחרים. ואם בכל זאת נתערבו הללו באיזה שהוא סדר טמאה – הרי שההעדר טוב מן המציאות, ועדיף שלא להשתמש בהם כלל.

דגמא אחת מני רבות היא עולם הישיבות. רבותינו מנהיגי האמה בכל הדורות הקפידו ביותר על שמירת טהרת הקדש בכל הנוגע לעולם התורה. אין כניסה לרוחות זרות, אין שתוף עם דעות פוזבות, אין ערבוב עם למודי חל (ליבה...), הקדש חיב להשאיר בטהרתו. ואם חלילה יתערב או יגע בקדש מעט מן החל – הרי שמוטב לסגר את הישיבה ולא ילמדו בה כלל, משילמדו בה תורה שלא בטהרת הקדש.

כך היה מעשה בגאון הנצי"ב מוולאז'ין זצ"ל ראש ישיבת וולאז'ין הידועה, ממנה צמחו ויצאו גדולי עולם וענקי רוח, כשיום מן הימים דרש הממשל הרוסי מהנהלת הישיבה להכניס במסגרת הלמודים כמה שעות של למודי חל, והנצי"ב מוולאז'ין התנגד לכך בכל תוקף, באמר ש"נצטוונו" להבדיל בין הקדש ובין החל", ואין לנו רשות לשנות מדרך אבותינו בהקנסת רוחות זרות וחקמות חיצוניות להיכלי התורה. הממשל הבהיר להנהלת הישיבה ששתי אפשרויות עומדות בפניהם: או להכניס את למודי החל כדרישתם, או לסגר את הישיבה על מנעול ובריח. ואכן הנצי"ב מוולאז'ין העדיף ובחר באפשרות השנייה, וישיבת וולאז'ין המפרסמת והמעטינה נסגרה. אולם הקדוש ברוך הוא לא נשאר חיב לאף אחד: אותם תלמידי חכמים שיצאו מהישיבה התפזרו ופתחו ישיבות חדשות, שברבות הימים הלכו והתרחבו והעמידו תלמידי חכמים מבהקים מורי הוראות לתפארת עם ישראל. ללמדך, שבכל הנוגע לקדשים – אין מקום לפשרות, וכל רוח טמאה קלה הנכנסת ומתערבת בהם הרי היא מכילה ומקלקלת את קדשתם.

בין התקנות והגזרות השונות שתקנו חכמינו ז"ל מצינו תקנה יוצאת דופן: גזרת חכמים היא שספר תורה מטמא את כל הנוגע בו!!! ראה ידים (פרק ג') ושבט (י"ד ע"א) שלא גזרו אלא לתרומה. היתכן?! הפריט המקדש ביותר ביהדות לומר עליו את התאר "מטמא"?! על מה

וְלָמָּה?! וּמִבְּאֵרִים חַז"ל שֶׁבְּעֵבֶר הָיוּ אֲנָשִׁים מְצַנְיָעִים מִיָּנִי מֵאֲכָלִים בְּצַד סִפְרֵי הַקֹּדֶשׁ, וְהָיוּ בָּאִים עֲכָבְרִים וְאוֹכְלִים מִהֵמָּאֲכָלִים, וּמִתּוֹךְ כֵּן הָיוּ מִזִּיקִים גַּם כֵּן לְסִפְרֵי הַקֹּדֶשׁ. מִשָּׂרָאוֹ זֹאת חֲכָמִים, גָּזְרוּ שֶׁמֵּאֲכָל אוֹ אֶדָם שְׂיָגַע בְּכַתְבֵי הַקֹּדֶשׁ יִטְמָא, וּמִמִּילָא יִמְנָעוּ בְּנֵי הָאֶדָם מִלְּהַנִּיחַ דְּבָרִים לְיַד סִפְרֵי הַתּוֹרָה.

וּמִדְּבַר זֶה לְמַדְּנוּ אָנוּ עַד כִּמָּה מִסְכָּן לְעַרְבֵב בֵּין קֹדֶשׁ לְחָל. עַד כִּמָּה חוֹבְתָנוּ לְשָׁמֵר עַל כָּל דְּבַר שֶׁבְּקֹדֶשׁ, וּלְבוֹדְדוֹ מִכָּל טְמֵאָה וְרוּחַ זָרָה, וְאִם לֹא נַעֲשִׂית הַהִפְרָדָה הַנִּדְרָשָׁת בֵּין הַקֹּדֶשׁ לְבֵין הַחֵל - עֲלוּלִים חֲלִילָה לְהִגָּרֵם נְזָקִים רַבִּים וְעֲצוּמִים שְׂיָגְבוּ מֵאֲתָנוּ מִחִיר כְּבֹד עַד מֵאֵד.

בְּדוֹרְנוּ אָנוּ שׁוֹמְעִים טְעָנוֹת וּמַעֲנוֹת רַבּוֹת מִבוֹרִים וְשׁוֹטִים לְמִיָּנִיהֶם, הַצּוֹעֲקִים בְּקוֹל רָם: מַה לְּמִשָּׁה בְּמַחְנָה? כִּמוֹ שֶׁדַּרְשׁוּ בַעֲלֵי חֲסִידוֹת עַל הַפְּסוּק בַּתְּהִלִּים "וַיִּדְבְּרוּ בַמִּשָּׁה בַּמַּחְנָה" שֶׁהָיוּ הַכּוֹפְרִים שְׁבַעִם יִשְׂרָאֵל רוֹגְגִים וּמִלְחָשִׁים מִדּוֹעַ מִשָּׁה רַבִּינוּ מִתְעַרֵּב בַּעֲנִיֵי הַמַּחְנָה?! מִקוֹמוֹ בַּהֵל מוֹעֵד וְלֹא בַשָּׂר הַעֲנִיִּים! וְיִמָּה לְכַהֵן בְּבֵית הַקְּבָרוֹת? מִדְּרַשׁ רַבָּה שְׁמוֹת (ה', י"ח). מַה לְרַבָּנִים לְהִתְעַרֵּב בְּכֶסֶף וּבַפּוֹלִיטִיקָה? מִקוֹמָם בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, בֵּין הַחֲמֵשׁ לְגַמְרָא, וּבֵין הָרַאשׁוֹנִים לְמִשְׁנֵה בְרוּרָה, אֵל לְהֵם לְהִתְעַרֵּב בְּעִנְיָנוּ הַחֵל!!

וְהָאֵמֶת הִיא, שֶׁרַק בְּגִלְל הַיּוֹתֵם שׁוֹטִים יֵשׁ לְקַבֵּל אֶת דְּבָרֵיהֶם, שֶׁכֵּן גִּלוּנוֹ חֲכָמֵינוּ ז"ל שְׁמִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נְטֻלָּה הַנְּבוּאָה מִן הַנְּבִיאִים וְנִתְּנָה לְשׁוֹטִים בְּבֵית הַתּוֹרָה (י"ב ע"ב). , וְאִם כֵּן חוֹבָה עֲלֵינוּ לְהִטּוֹת אֶזְנוֹ לְדְבָרֵיהֶם: אֲכֹ, אִין לְרַבָּנִים לְעַסֵּק בְּחֵלְיוֹ. זֶה לֹא תִפְקִידֵם וְלֹא יַעוּדֵם בְּעוֹלָם. גְּדוּלֵי יִשְׂרָאֵל וְרַאשֵׁי הַיְשִׁיבוֹת לֹא בָּאוּ לְעוֹלָם בְּכַדִּי לְהִתְרַפֵּס בְּפָנֵי גְבִירִים וּלְהִתְחַנֵּן לְהוֹרָאוֹת קָבַע, גַּם לֹא בְּשִׁבִיל לְעוֹדֵד בְּמַסַּע הַבְּחִירוֹת וְלַעֲרֹךְ "קַמְפֵּינִין" לְמַפְלְגוֹת כְּאֵלוֹ וְאַחֲרוֹת. אֵךְ מַה לְעֲשׂוֹת שְׂאֵלוֹ שֶׁכֵּן אֲמוּרִים לְהִתְעַסֵּק בְּזֶה אֵינָם מְמַלְאִים אֶת יַעוּדֵם?! וְאִם אִין לְרַב קַמַח – כִּי צַד יַעֲסֵק בַּתּוֹרָה?! אֵז בְּדוֹרוֹת עָבְרוּ הֵיךְ זְבוּלוֹן דּוֹאֵג לְכָל צָרְכֵי יִשְׂרָאֵל, וְכֵן לֹא הֵיךְ לְתַלְמִידֵי הַחֲכָמִים וּלְמַנְהִיגֵי הַדּוֹר שׁוֹם שִׁיג וְשִׁיחַ בְּכֶסֶף אוֹ בְּפּוֹלִיטִיקָה, עַד שֶׁאַפְלוּ לֹא הִסְתַּכְּלוּ בְּצוֹרְתָא דְּזוֹזְאָרָה פִּסְחִים (ק"ד ע"א) שְׂרַבִּי מִנְחָם בַּר סִימְאֵי נִקְרָא "בֵּן שֶׁל קְדוּשִׁים" עַל שֶׁלֹּא הִסְתַּכַּל בְּצוֹרֵת מִטְבַּע. . אֲבָל כִּיּוֹם שֶׁעוֹלָם הַתּוֹרָה כּוֹרֵעַ תַּחַת מִשָּׂאוֹ, וְעַמְלֵי תּוֹרָה רַבִּים מְשׁוּנְעִים לְפָרְנִסְתָּם – מַה הַפְּלֵא שֶׁטְרוּדִים הַרְבֵּנִים כָּל הַיּוֹם בְּעִנְיָנֵים הַמְּלַכְלָכִים הַלְלוּ?! הֵא לְמַדְתָּ, שֶׁגַם בְּדָבַר הַזֶּה הַנְּחַתָּה אוֹתָנוּ הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה לְעֲשׂוֹת חֵץ בֵּין הַקֹּדֶשׁ לְחָל, וְשֶׁלֹּא לְטַמָּא וּלְחַלֵּל אֶת הַקֹּדֶשׁ בְּדְבָרִים חֲמִרִים וּפְחוּתִים.

רַבִּים הֵם הָאֲנָשִׁים הַתְּמַהִים לְעֲצָמָם וְשׁוֹאֲלִים: לָמָּה לְהַדִּיר אֶת הַנְּשִׂים מִמְּרַכְז הָעִנְיָנִים? וְיִמָּה רַע בְּהַכְּנָסֵת כְּלֵי תַקְשֻׁרֵת מְסִימִים שְׂיָשׁ בְּהֵם גַּם תּוֹעֵלֵת רוּחְנִית?

וְהַתְּשׁוּבָה לְשִׂאֲלָתָם הִיא אֲמָנָם פְּשׁוּטָה, אֵךְ לְהֵם? הֵיךְ קִשָּׁה מֵאֵד לְהַבִּינָה. כִּיּוֹן שֶׁרַק מִי שֶׁהוּא בְּגֵדֵר "קֹדֶשׁ" יְכוֹל לְחוּשׁ אֶת הַרְגִּישׁוֹת הַיְתָרָה לְנִקְדוֹת אֵלוֹ: רַק אֶדָם שֶׁהֵנוּ שְׁמוֹר וְגְדוֹר בְּעִנְיָנוּ הַקֹּדֶשׁ וְהַצְּנִיעוּת מִבֵּין כִּמָּה הַשְּׁלִיכוֹת שְׁלִילִיוֹת יֵשׁ לְרַאֲיֵת פְּנֵי אִשָּׁה זָרָה, מַה שְּׂאִין כֵּן אֶדָם הַפְּרוֹץ בְּעִרְיוֹת וְשִׁטּוֹף בְּתַאֲוֹת נְשִׁים לְעוֹלָם לֹא יְחוּשׁ בְּרַגִּישׁוֹת הַדְּבַר. כְּדִגְמַת הַמְּרַגֵּל בְּעֲשׂוֹן שְׂאִינוֹ מְרִיחַ אֶת הַסְּרַחוֹן שֶׁבְּסִיגְרָה, וְכִדְגְמַת הַבְּדוּאֵי הַמְּהַלֵּךְ עַל גְּבֵי קוֹצִים וְאַבְנִים וְאֵינוֹ מְרַגֵּשׁ דְּבַר. אֵז בְּגִלְל שֶׁהֵם שְׁטוּפִים בְּדָבַר גַּם אֵנִי צָרִיךְ לְהִתְגַּשֵּׁם?! מִי שֶׁהוּא חֵלְיוֹ יְכוֹל לִיגַע בְּטַמָּא, אֲבָל סִפְרֵי תּוֹרָה – קֹדֶשׁוֹ מְבֻדָּלוֹ מִכָּל דְּבַר זָר! וְכִמְעַשָּׂה שֶׁהִיא בְּגַה"צ רַבִּי יְרוּחָם מִמִּיר זְצ"ל שְׁבִיקָר בַּעֲרֵי וִילְנָא וְרַאָה שֶׁם גִּימְנְסִיא בַּה לּוּמְדִים בְּנִים וּבְנוֹת צַעֲרִים בַּתְּעוּבוֹת, וְתַמָּה לְעַצְמוֹ: הֵלֵא אֲצִלְנוּ בִישִׁיבָה אִם תִּיכְנַס אִשָּׁה אַחַת לְהִיכַל הַיְשִׁיבָה לֹא יוֹכְלוּ כָל מֵאוֹת הַבְּחוּרִים לְלַמּוֹד, וְאֵלוֹ לּוּמְדִים יוֹם יוֹם בַּתְּעוּבוֹת גְּדוּלָה מִבְּלֵי

שהדבר יפריע להם, הכיצד!! והשיב לעצמו שהיות והתורה היא קדושה, וקדושה לא סובלת טומאה, לכן הדבר יטרידנו, אולם הללו שקועים כל כולם בטומאה, ואם כן לטומאה אין שום בעיה להסתדר עם טומאה נוספת...

וכיצד יסתכלו על תורתך ותפלתך בשמים, כשהנך אומרה מתוך מכשיר שרק לפי כמה דקות הופיעו בו כל תועבות מצרים? היצף או הישא כפיד? הקריבהו נא לפתך! מלאכי א', ח'. מוטב ותפיל בעל פה ולא מתוכו, שאין קטגור נעשה סגורברכות (ני"ט ע"א). , וקדש שנגע בטמא אינו רצוי לפני הבורא!

לסכום : קבלנו לגינו נשמה קדושה וטהורה, חלק מאתו ותברך. וחובה עלינו לשמרה מפל טמאה, שחלילה לא תעלה לפני הקדוש ברוך הוא כשטמאתה בשוליה והקב"ה יסרב לקבלה בחרהכמו שכתוב באיכה (א', ט): "טמאתה בשוליה לא זכרה אחריתה ותרד פלאים אין מנחם לה". . (נשמר את הקדשים, ונרחיק את הדברים הטמאים, ובכך עוד נזפה בע"ה לאכלל מן הזבחים ומן הפסחים במהרה בגמינו אמן כן יהי רצון.

דרוש וחדוש

כבר נתבאר לעיל שאסור אכילת קדשים שנטמאו חל לא רק על הקרבן עצמו, אלא גם על שאר הקדשים המתלויים עמו כגון הלבונה הנקמצת עמו, ואף עצי המערכה. ולמרות שדברים אלו אינם בגדר מאכל מפל מקום למדו רבותינו בתלמוד שחבת הקדש מכשירתם ליתן עליהם שם של מאכל, וממילא האוכלים בטמאתם הרי זה מתחייב מלקות.

והנה בספר "מנחת חנוך" בסוף באורו למצוה זו. מסתפק כיצד יהא הדין באוכל מן החלקים שאינם עולים עם הקרבן למזבח אלא מוסרים ממנו קדם הקרבנו כגון עצמותיו וכיוצא בהן, האם גם בהם יתחייב על אכילתם או לא?

והביא את דעת הצ"ח שכתב שחבת הקדש מכשרת כל מה שקשור לקדש והופכתו להקרא "מאכל" אף שאינו עולה למזבח ואינו נאכל והוכיח דבריו מדין נותר, עיין שם בדבריו. , וממילא גם על דברים כגון אלו יתחייב אדם מלקות. אולם להלכה הכריע המנחת חנוך שרק דבר הנאכל למזבח חבת הקדש מכשרתו להחשב כנאכל לאדם ולחייבו, אבל דבר שאינו נאכל לא לאדם ולא למזבח לא שיד לומר בו "חבת הקדש מכשרתו", והאוכלו בטמאה אינו חייב מלקות. ע"ש נמוקיו וטעמיו לדבר.

בסוד עבדיך

בבאור אסור אכילת קדשים שנטמאו על דרך הסוד ראה בספר "אמרת הצרופה" על תרי"ג מצוות, בבאור מצוה זו. שכתב שעקר ענין הקרבת הקרבן ואכילתו הוא תקון לחטא אדם הראשון. והנה בכל מקום בו יש פניעה לסטרא אחרא מיך הקדשה נעלמת ובורחת, בבחינת "אין אני והוא יכולים לדור בכפיפה אחת" ראה סוטה (ה' ע"א) ויבמות (ק"ב ע"ב). פיון שהקדשה טבעה לשכון בעליונים, וכל מה שיורדת לבין התחתונים הוא רק לאחר הכנה רבה וטהרה יתרה המזמנת לקדשה מקום הראוי לשרות בו. מה שאין כן בפעולה שהטמאה מתקרבת ונכנסת - מיך הקדשה פורחת ומסתלקת.

ולכן בפעולה שנטמא הקרבן מסבה כל שהיא מיך הקדשה מסתלקת ממנו, ויותר אין באכילתו שום תועלת או תקון, אלא אדרבה נדבקת נשמת האכל בסטרא אחרא השורה עליו ומטמאת נפשו. ונרמז הדבר בפתובים שכן פתוב "והבשר אשר יגע בכל טמא" מה שעולה בגימטריא "ש"אם בא הרע יגרש כל טוב". עכת"ד.

מצוה קמ"ו: שרפת בשר קדשים שנטמא

כמו שכתוב:

"והבשר אשר יגע בכל טמא... באש ישרף" ויקרא ז', י"ט.

לפשוטו של מקרא

מצות עשה מן התורה על כל מי שיש ברשותו קרבן או מנחה מן הקדשים שנטמאו לשרפם באש פדינם: אם היה הקרבן מקדשי הקדשים ונטמא בתוך המקדש – שורפים אותו הכהנים בבית הדשן הגדול שהיה בעזרה. ואם נטמא מחוץ למקדש – לא נכניסוהו בטמאתו אלא ישרפוהו בחוץ. ואם היה מן הקדשים הקלים שורפים אותו בעליו בביתם מחלוקת התנאים בשקלים (פרק ח' הלכה ג') ונפסק כרבי עקיבא. ראה ברמב"ם הלכות פסולי המוקדשין (פרק י"ט הלכה ו').

ונתבאר בתלמוד, שמפעל שנטמא בשר הקדשים אין יותר צורך לשמרו שלא יטמא בטמאה חמורה יותר תוך כדי שרפתו וכיוצא בזה, אלא רשאים לשרפו אף יחד עם דבר אחר שנטמא

בְּטִמְאָה חֲמוּרָה יוֹתֵר מִמֶּנּוּ, כִּינּוֹן שְׂאִין נִזְהָרִים אֲלֵא עַל הַטְּהוֹר שְׂלֵא יִטְמָא וְלֵא עַל הַטְּמֵאֵרָא
פְּסִחִים (י"ד ע"א) בַּמִּשְׁנָה וּבַגְּמָרָא שָׁם, וְהוּבָא בְּרַמְבַּ"ם בְּהַלְכוּתוֹ (שם).

וּמִי שֶׁהָיָה בְּיָדוֹבֶשֶׁר קִדְשִׁים שְׁנִטְמָא וְלֵא שְׂרָפוֹ הָרִי זֶה בְּטֵל מִצְוַת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה.

רִמְזֵי הַפְּתוּב – בְּלִי זִיוֹפִים!

כָּל אֶחָד מֵאַתְנַי מַכִּיר וּמוֹקִיר אֶת הַמִּשְׁגַּח "קִדְשִׁי". מִלָּה זֹאת מְעוֹרְרָת בְּלִבְנֵי רַגְשׁוֹת רוֹמְמוֹת
וְהַעֲרָכָה, הַבֵּט חִיּוּבֵי וְעֲרָךְ עֲלִיוֹן לְכָל אֲשֶׁר מִגְדֵּר בְּתַחֲוִימֵי הַקִּדְשִׁים. וְהִנֵּה בְּמִצְוָה דְּנָן נִצְטוּיֵנו
לְטוֹל אֶת אוֹתוֹ בְּשֶׁר מְקִדְשִׁי, מִתּוֹכְכִי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְלִשְׂרָפוֹ וְלֵאבְדוֹ בְּאֵשׁ. מִדּוּעַ? לָמָּה לֹא
לְקַבְּרוֹ דְּרָךְ כְּבוֹד, אוֹ לְהַנִּיחוֹ עַד שֶׁיִּתְפַּלֵּה מֵאַלְיוֹ? הָרִי סוֹף סוֹף קְדוֹשׁ הוּא, וְאִם כֵּן מִדּוּעַ לְנַהֵג
בוֹ בְּבִזְיוֹן!?

תְּשׁוּבָה לְכֹף נֹכַח לְקַבֵּל בַּע"ה מִדִּין שֶׁהִזְכֵּר בְּתַלְמוּד וְנִפְסַק בְּשִׁלְחוֹן עֲרוּךְ: "אָמַר רַב נַחֲמָן:
סִפְרָא תוֹרָה שְׁכַתְּבוּ מִן - שְׂרָף" רֵאָה גִיטִין (מ"ה ע"ב) וּשְׁלַחַן עֲרוּךְ יוֹרָה דְּעָה (רִישׁ סִימָן רפ"א). וְעִינֵי בְּרַאשׁוֹנִים
וּבְאַחֲרוֹנִים שָׁם מֵהִי הַגְּדֵרֵת "מִיָּין". הַשְּׂמֵעָתֶם?! סִפְרָא תוֹרָה, עִם כָּל הָאֲזָכָרוֹת וְשִׁמּוֹת הַנְּזִי"ה שָׁבוּ,
בְּמִקּוֹם לְנִשְׁקוֹ וְלְחַבְּקוֹ – חוּבָה לְהַשְׁלִיכוֹ אֶל תּוֹךְ מֵאֲכַלְתָּ אֵשׁ וְלִשְׂרָפוֹ. זֶהוּ גוֹרְלוֹ שֶׁל קִדְשִׁי
שֶׁנֶּעֱשֶׂה בְּטִמְאָה, שְׂלֵא בְּדִרְךָ הַקִּדְשָׁה. וְזֶהוּ גַם כֵּן סוֹפּוֹ שֶׁל בְּשֶׁר קִדְשִׁים שְׁנִטְמָא, וְלֵא נִשְׁמַר
בְּקִדְשָׁתוֹ. לֹא לְקַבֵּר, לֹא לְגַנּוֹ, לְשָׂרֵף! שְׂלֵא יִשְׂאָר מִמֶּנּוּ זָכַר! כִּי עֲצָם הַשְּׂאֲרוֹתוֹבְעוּלָם מְהִינָה
לָנוּ לְרוּעָץ.

בְּשָׁנִים הָאֲחֵרוֹנוֹת קָמוּ לָהֶם בְּנֵי בְּלִיעַל פּוֹרְקֵי עַל תּוֹרָה וּמִצְוֹת, וְהִצִּיבוּ לְעֲצָמָם מִטְרָה וְיַעוּד
בְּעוֹלָם: לְלַמֵּד "קִבְּלָה לְעַם". לֹא אֲנִגְלִית וְלֹא חֲשַׁבּוֹן, לֹא דְרָמָה וְלֹא בְּשׂוּל, מִכָּל מִקְצוּעוֹת
שֶׁבְעוֹלָם לֹא מִצְאוּ לְנַכּוֹן אֲלֵא לְשַׁלַּח יָד בְּקִדְשִׁים וְלִטְמָאָם בִּידֵיהֶם הַמְּגַאֲלוֹת. יָדִים הַמְּחַלְלוֹת
שֶׁבֵּת, פֶּה הַנוֹשֵׁק לְעֲרִיּוֹת, רַגְלִים הַמְּמַהֲרֹת לְרוּץ לְרַעָה – אֵלֵינוּ הֵם הַמְּבַקְשִׁים לְעַסֵּק בְּקִדְשִׁים
וְלְהַעֲבִירָם לְדוֹרוֹת הַבָּאִים. מֵה דִּינָם? אוֹלֵי נִקְרָבָם, אוֹלֵי נְדוּן לְכֹף זְכוּת, אוֹלֵי נִקַּח מֵהֶם
(חֲלִילָה) אֶת הַטּוֹב, אוֹלֵי פְּשׁוּט נִשְׁתַּק וְנִתְעַלֵּם? לֹא וְלֵא! מִצְוַת הַתּוֹרָה הִיא שֶׁקִּדְשִׁים שְׁנִטְמָאוּ
יִשְׂרָפוּ, וְסִפְרָא תוֹרָה שְׁכַתְּבוּ מִן יִשְׂרָף, וְכֹךְ הוּא גַם כֵּן דִּינָם שֶׁל חַבּוּרִים מִפְּקָקִים וְחִסְרֵי דָת
וְדִין.

יוֹתֵר מִכֹּךְ הַגְּדִילוֹ לְעֲשׂוֹת בְּנֵי אֲמוֹת הָעוֹלָם הַמְּתַאֲוִים לְהַדְמוֹת לְאַמָּה הַקְּדוֹשָׁה, אֲלֵא שְׁכַדְרָךְ
בְּלַעַם אֲבִיהֶם מְבַקְשִׁים הֵם לְעֲשׂוֹת מַעֲשֵׂה זְמָרִי וְלְטוֹל שְׂכָר כְּפִינְחִסְרָא סוּטָה (כ"ב ע"ב) שׁוּזְהִי
דְרַכְסָא שֶׁל הַחַנְפִּים, וְכֹךְ אִמְרוּ עַל בְּלַעַם שְׁבִיקֵשׁ "תַּמּוֹת נַפְשֵׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל וְתִהִי אַחֲרֵיתִי כְּמוֹהוּ". לְהַמְשִׁיךְ
בְּאֻלְתָּם וְלְהַתְּהַדֵּר בְּכַתֵּר הַיְהוּדוֹת, עַל כֵּן מֵה עֲשׂוּ? לְקַחוּ אֶת הַיְהוּדוֹת בְּשִׁמְהָ וְהַלְבִּישׁוּ לָהֶן
חֻקִּים קָלִים וְנוֹחִים – "רַפּוּרְמָה יְהוּדִית". הֵינִי יוֹתֵר שֶׁפֶל וְנִבְּזָה מֵהֶם?! וְיִהְיוּ דִים תְּמִימִים
הַמְּתַקְשִׁים בְּמִדַּת מֵה לְהַתְּקַרֵּב לְשִׂרְשֵׁי יְהוּדִיתָם, הוֹלְכִים שׁוֹלֵל אַחַר אוֹתָם מִטְמָאֵי הַקִּדְשִׁים
וְנִמְשְׁכִים אַחַר בֵּית הַכְּנֶסֶת הַמְּעַרֵּב שֶׁלָּהֶם וְאַחַר הַהֲתַבּוּלְלוֹת הַמְּחַרְיֵדָה שֶׁבְּקִרְבָּם. גַּם אֶת

אלו מצוה עלינו לרדף ולהדוף עד חרמה, וכל כתביהם וחפציהם טעונים שרפה יחד עם שמות הקדוש שבתוכם ראה פתחי תשובה וברכי יוסף (ריש סימן רפ"א).

כך מובא בספרים משל על הכלב שחפץ מאד להיות כחיות היער, הארי והנמר והברדלס, שהפל יראים ומפחדים מהם, וחתתם נתונה על כל הסובבים. על כן תפרה לו אמו חליפה מעור הפיל והארי, מפרות הדב והלביאה, עד שכל פלו היה מעטף בכל סוגי החיות הטורפות והמאימות. יצא הבחור אל מעמקי היער, ולפתע פגשו השועל ושאלו: מי אתה?! הצביע הכלבלב על עור הפיל ואמר: "אבי היה פיל", אבל השועל שב ושאלו: "מי אתה?! הצביע הכלבלב על פרות הארי ואמר: "סבי היה אריה", אך הפעם שאלו השועל בתקיפות: "אמר לי מי אתה?! הצביע הכלבלב על ענהו בבושה: "אני כלב... והמסר ברור: כלב – נשאר כלב..."

וכמעשה אותם שפלים, כך מבקש היצר להכשילנו וללכדנו ברשתו: נכון שהחזיר טמא בהיות שאינו מעלה גרה, אבל אם רק נגרם לו להקיא את מאכלו – הרי שהפכנוהו לטהור, הלא כן?! ואם חפץ אתה לשא אשה שאינה מבגי עמנו – הגש מסמכים לבקשת "גיוור מקצר" והנה בת ישראל כשרה, לא?! כך הוא הדבר גם באותם המבקשים להתיר את קשורי ה"אינטרנט" במעטה של "יש בזה דברים טובים" ו"אני מתחזק מזה" ו"זה לצדך פרנסה". החזיר נשאר טמא, והנערה נשארת גויה, והאינטרנט נשאר אסור. דבר לא השתנה. במקום לחפש איך לטהר את השרץ נתעסק בלשמר את הקדשים, ולמגר כל פרצה ממחננו, ולכלות כל טמאה ממשכננו, וטוב לנו בזה ובבא.

דרוש וחדוש

בתלמוד מבאר שישנם כמה דברים האסורים בהנאה מן התורה שצוי חכמינו ז"ל לקבדם באדמה. וטעם מצוה זו מחשש שמא יבואו הבריות לשפח או לטעות ולהנות מהם, מה שגובל באסור תורה. ומצוה זו חלה על כמה וכמה דברים כגון: שור הנסקל, ועגלה ערופה, ושער נזיר שנטמא, ופטר חמור שערפו, ותערבת בשר בחלב ועוד ראה משנה בתמורה (ל"ג ע"ב) וספר החינוך (בבאור מצוה זו) ורמב"ם הלכות פסולי המוקדשין (פרק י"ט הלכה י"א). ועיין במנחת חינוך שדן האם מצות קבורה באלו היא מדאורייתא או מדרבנן ואכמ"ל.

ואם רצה אדם לשנות ולשרף את הנקברים או לקבר את הנשרפים – אינו רשאי, אלא בכל אחד ינהג כדינותמורה (שם ל"ד ע"א) ורמב"ם (שם הלכה י"ד), עיין שם בטעם הדבר.

בסוד עבדיך

בבאור מצות שרפת קדשים שנטמאו על דרך הסוד ראה להרה"ק מקאמארינא זיע"א בספרו "היכל הברכה" פרשת צו. שכתב שאם נטמא בשר הקרבן אזי נדבקים בו הסטרא אחרא והחיצונים ויונקים מקדשותו, ולכן יש לשרפו באש שפעלתה לכלות ולהפריד את הקלפות שנתחזו בקרבן ולהסירן מעליו.

וכמו בקרבן כד יש לאדם להזהר שלא לטמא את גופו ואת בשר ברית הקדש שלו בטמאת קרי, שעל ידי זה נטמא הלבויש הרוחני של נשמתו ונדבקים בו החיצונים ויונקים מכח קדשותו, ואף זה תקנתו על ידי האש שתכלה ותפריד את הטמאה מעליו. ואם זכה אזי אש התורה ואתהבת ה' ואש הסגופים והתעניות היא שתסיר את הקלפות מעליו, אבל אם לא אזי האש של גיהנם היא זו שתכלה ותסיר את הטמאה מעליו, ותשאיר אותו עם לבויש זך ונקי וטהור.

מצוה קמ"ז: שלא לאכל חלב

כמו שכתוב:

"כֹּל חֵלֶב שׁוֹר וְכֶשֶׂב וְעֵז לֹא תֹאכְלוּ" ויקרא ז', כ"ג.

לפשוטו של מקרא

מצות לא תעשה מן התורה לבל לאכול איש או אשה מישראל מחלבם של השור או הכבש או העז, בין פשרות או טרפות או נבלות. ובשלהם מקומות נמצא החלב: על הקרב, ועל הפליות, ועל הכסלים, ונוספו עליהם חוטים וקרומים של חלב המפזרים במקומות מסוימים בגוף הבהמה, שגם אותם יש לנקר ולהסיר, כמבאר בפוסקים משנה ריש כריתות, ורמב"ם פרק שביעי מהלכות מאכלות אסורות, ושלחן ערוך יורה דעה (סימן ס"ד), עיין שם באורך בבאור החלבים והקרומים והגידים הדורשים ניקור. אבל האליה על אף שמכנה בתורה בלשון "חלב" מכל מקום מתרת באכילתו מבואר בכריתות (ד' ע"א), והוא להלכה ברמב"ם הלכות מאכלות אסורות (פרק ז' הלכה ה') ובשלחן ערוך (שם סעיף ה').

כל זה אינו אלא בשלש הבהמות הללו, אבל חלב שאר הבהמות והחיות הרי הוא מתר באכילה. וכן נתבאר בתלמוד שבאם שחטו אחת משלש הבהמות הללו ונמצא בבטנה שליל, הינו עבר, ועדין לא פלו לו חדשיו אזי חלבו מתר באכילה מפני שהוא פאיבר ממנה ואינו לוד בפני עצמו חולין (ע"ד ע"א) וברמב"ם (שם) ובשלחן ערוך יורה דעה (סימן ס"ד). וגבי עובר שכלו לו חדשיו עיין לקמן בחלק הדרוש.

ואם עבר אדם ואכל במזיד כזית מן החלבים האסורים הרי זה חיב כרת, ועבר על מצות לא תעשה מן התורה וחיב מלקות. ואם אכלו בשוגג הרי זה חיב קרבן חטאת קבועה משנה בריש כריתות, וברמב"ם (שם).

רמז הפתוב – מותר האדם מן הבהמה

כל הלמד את דיני החלב האסור ואפני הסרתו, נוכח לדעת שמלאכה סבוכה ומרבה מוטלת עלינו בטרם נאכל את אותו בשר. שכבות החלב פרושות בחלקים רבים בגוף הבהמה, ומהן יוצאים גידים וחוטאים רבים המסתבכים ומסתעפים בתוככי איברי הבהמה, ואת כל אלו דורשת מאתנו התורה לחטט ולנקר ולהסיר, ורק לאחר מכן הבהמה ראויה למליחה ולבשול ולאכילה.

כיום רוב רבנו מקבלים את הבשר לביתנו לאחר שהוא כבר מנקר ומכשר כדת וכדין, אך אלו העוסקים במלאכת הנקור יודעים נאמנה כי לא פשוט הדבר להכשיר בהמה לאכילה. זהו תהליך ארוך וקפדני ומיגע בו יש לזהות ולהבדיל איזהו גיד האסור ואיזהו גיד המתיר, עד איזה עמק יש לחטט ומהיכן כבר אין צורך להעמיק, מהו שמן המתיר ומהו חלב האסור, וכן הלאה ידיעות רבות ומרבות בהכשרת בשר הבהמה ראה כל זאת בשלחן ערוך יורה דעה (סימן ס"ד).

גם אנו בני האדם נדמים במדת מה לבהמה: אנו אוכלים ושותים כבהמה, פרים ורבים כבהמה, ואף מוציאים את מותריו גופנו כבהמה. אלא שאת ה"בהמה" הזו עלינו לא רק להכשיר לאכילה, אלא להעלותה לדרגת "אדם" הדומה למלאכי השרת. שכן האדם יש לו דעת כמלאכים, ומהלך בקומה זקופה כמלאכים, ומדבר בלשון הקדש כמלאכים ראה חגיגה (ט"ז ע"א). מה שמורה ומוכיח כי יעיד ותכלית מסימת יש לכלנו בחיים: להגיע לדרגת המלאכים.

וכשם שמטל על המנקר לעמל ולטרם בהסרת כל החלקים האסורים מגוף הבהמה, כך מוטל על כל אחד מאתנו לעמל כל חיינו יומם ולילה בעקירת המדות הרעות והטבעים הרעים שנסתרו בתוכנו וכבשו את נפשנו. ומבלי הסרת והפרדת כל החלקים הרעים הללו מקרבנו – גם היהודי הכשר ביותר שכלו תורה ומצוות לא יעלה על שלחנו של המלך, מלכו של עולם.

כך היה אומר מיסד תנועת המוסר הגה"ק רבי ישראל סלנטר זי"ע"א: המהר"ל מפראג ברא גלם, וזהו פלא גדול ועצום. אבל פי כמה גדול הוא הפלא להפך את החומר הגשמי של האדם

וְלִיצַר מִמֶּנּוּ "בֶּן אָדָם" כִּן הוּבָא מִשְׁמוּ בִּסְפֵר "הַמְּאוֹרוֹת הַגְּדוֹלִים". וְשָׁלַא נְטִיעָה לְרַגַע לְחֹשֶׁב שְׁמֵלְאָכָה קָלָה הִיא זֹ, מִמֶּשׁ לֹא. כִּמָּה קֶשֶׁה יְהִיָה לְאָדָם לְהַפִּיךָ אֶת בְּגָדוֹ בְּהִיּוֹתוֹ לְבוּשׁ בּוֹ – כִּדְ קֶשֶׁה הַדְּבָר וְיֹתֵר בְּשִׁבְיֵרַת וּבִהְפִיכַת הַמְּדוּת הַרְעוּת שֶׁבְּקִרְבָּנוּ: הַקְּנָאָה וְהַשְׁנָאָה וְרִדְיַת הַכְּבוֹד וְכָל יִתֵר הַמְּדוּת הַרְעוּת עֲלֵיהֶן הַזְּהָרְנוּ בַּתּוֹרָה שֶׁבְּכֹתֵב וּבַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, לְחַטֵּט וּלְתוֹר אַחַר כָּל טֹבֵע רַע שֶׁבְּנַפְשָׁנוּ, לְעַקְרוֹ וּלְשָׂרְשׁוֹ מִבְּלֵי הַשָּׂאִיר לוֹ שְׂרִיד וּפְלִיט. אֶת כָּל שְׁנוֹת חַיֵּינוּ קִבְּלָנוּ עֲבוּר מְלֹאכָה זֹ, מֵה שְׁמַעִיד וּמוֹכִיחַ עַד כִּמָּה הִיא קֶשֶׁה וּסְבוּכָה.

אִז אוֹלֵי נְיִיחַ לְעַצְמָנוּ וְזֶהוּ? נִסְתַּדֵּר עִם מִי שֶׁאֲנַחְנוּ וְעִם מֵה שֶׁאֲנַחְנוּ? עַל כֵּן כּוֹתֵב רַבְּנוּ הַגָּר"א זצ"ל בְּפִתְיַחַת סִפְרוֹ "אָבֵן שְׁלֵמָה" בְּזוֹ הַלְּשׁוֹן: "כָּל עֲבוֹדַת ה' תְּלוּיָה בַּתְּקוּן הַמְּדוּת, וְכָל הַחֲטָאִים מְשָׂרְשִׁים בַּמְּדוּת הַרְעוּת, וְעַקֵּר חַיּוֹת הָאָדָם אֵינָה אֶלָּא לְהַתְּחַזֵּק תְּמִיד בְּשִׁבְיֵרַת הַמְּדוּת, וְאִם לֹא – לָמָּה לוֹ חַיִּים?! "וְזֶהוּ מֵה שֶׁכָּתוּב בַּמִּשְׁלֵי (ד', י"ג): "הַחֲזִיק בְּמוֹסֵר אֶל תִּרְף נִצְרָה כִּי הִיא חַיִּיד". רֹאִים אָנוּ בְּנֵי אָדָם בְּעוֹלָם הַהוֹלְכִים וּבָאִים, קָמִים וְיֹשְׁנִים, נוֹלָדִים וּמֵתִים, חֲלָקִים אֶף מְסֻגְלִים לְעַצְמָם זְכִיּוֹת שֶׁל תּוֹרָה וּמִצְוֹת וּשְׁמָם כְּשֵׁם הַגְּדוֹלִים אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ, אֶף עֲבוֹדַת ה' אֲמִתִּית רְחוּקָה מֵהֵם כְּרַחֵק מִזְּרַח מִהַמְּעַרֵב. כִּי עַקֵּר תְּקוּן הָאָדָם הוּא דוֹקָא בְּאִמּוֹר לְעִיל: בְּבִטּוּל הַגְּאוּהָ שֶׁבְּלָבוֹ, וּבְשִׁמְחָה בְּהַצְלַחַת חֲבֵרוֹ, וּבְהַתְּרַגְלוּת בְּמִדַּת הַנְּתִיבָה וְהַהֲעֲנָקָה – אֵלוּ מִטְרוֹת חַיִּי, וּבְלַעֲדֵיהֶן הַחֲמִיץ הָאָדָם אֶת תְּכֵלִית בִּיאַתּוֹ לְעוֹלָם.

כִּד מוּבָא בַּמְדֻרְשׁ אִוֹדוֹת אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה, שֶׁבְּשַׁעָה שָׂרָאָה אֶת שְׁלֶשֶׁת הָאֲנָשִׁים נֹצְבִים עֲלֵיו אָמַר לְעַצְמוֹ: אִם אָנִי רוֹאָה שֶׁשְׂכִינָה מִמִּתְנַת עֲלֵיהֶם – יוֹדַע אָנִי שֶׁהֵם בְּנֵי אָדָם גְּדוֹלִים, וְאִם אָנִי רוֹאָה שֶׁהֵם חוֹלְקִים כְּבוֹד זֶה לָזֶה – יוֹדַע אָנִי שֶׁהֵם בְּנֵי אָדָם מְהֻנְיָים, כִּיּוֹן שָׂרָאָה אוֹתָם חוֹלְקִים כְּבוֹד זֶה לָזֶה יָדַע שֶׁהֵם מְהֻנְיָים וְהַכְּנִיסָם רֹאֵה מִדְרַשׁ רַבָּה בְּרֵאשִׁית (מ"ח, ט). וְרֹאֵה בִּסְפֵר "שִׁיחֹת מוֹסֵר" לְהַגִּיר חַיִּים שְׁמוּאֵל בִּיץ זצ"ל שֶׁהִבִּיא רַעִיוֹן זֶה. וּמִדְבָּרִים אֵלוּ אָנוּ לְמִדִּים שֶׁגַּם אִם הִנֵּה רוֹאָה אַבְרָהָם אָבִינוּ שֶׁהַשְׂכִינָה מִמִּתְנַת עֲלֵיהֶם, וּבְנִדְאֵי אֲנָשִׁים גְּדוֹלִים וְחֲשׁוּבִים הֵם עַד כִּדִּי כִּד שֶׁהַשְׂכִינָה הַקְּדוּשָׁה שׁוֹרָה עֲלֵיהֶם, עִם כָּל זֹאת לֹא הָיָה מְסַכֵּים לְהַכְּנִיסָם לְבֵיתוֹ, עַד שָׂרָאָה שֶׁהֵם נוֹהֲגִים כְּבוֹד זֶה בְּזֶה מֵה שְׁמוֹכִיחַ שֶׁהֵם מְהֻנְיָים וּמִיִּשְׂרִים בְּמִדּוֹתֵיהֶם, וְרַק אִז אָבָה לְהַכְּנִיסָם וּלְקַבְּלָם לְאוֹרְחִים. וְזֶה הַפְּלֵא וּפְלֵא!

הָאָדָם מְטַבְּעוֹ אֵינּוֹ אוֹהֵב לְהַתְּיַגֵּעַ. אוֹהֵב הוּא אֶת הַמְּנוּחָה וְהַרְגֵעַ, אֶת הַקָּל וְהַנְּעִים, וְאִין יוֹתֵר קָל וְנוּחַ מִלְדָּבֵק בְּטַבְּעֵינוּ וּבַמְּדוּתֵינוּ עֲמֵן נוֹלְדָנוּ. וּכְשֶׁמִּגִּיעַ לְיַדֵּינוּ נִסְיוֹן שֶׁל שְׁבִיֵרַת הַמְּדוּת הַרְעוּת כְּגוֹן וְתוֹר לָבֵן אוֹ לְבַת הַזּוּג שֶׁלָּנוּ עַל דְּבָר מְסֻיָם הַנוֹגֵד אֶת רְצוֹנָנוּ, אוֹ הַבְּלָגָה עַל זְלוּל אוֹ כְּפִיּוֹת טוֹבָה כְּלַפֵּינוּ, מִיָּד מִתְּעוֹרֵר בָּנוּ הַחֲשֵׁק הַרַע לְלַקֵּת אַחַר מְדוּתֵינוּ הַמְּשֻׁחָתוֹת. אֶף דוֹקָא שֶׁם נִמְצָא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, יוֹשֵׁב וּמְסַתְּפֵל עֲלֵינוּ בְּעֵין פְּקוּחָה: הָאִם יַעֲמֵד זֶה בְּנִסְיוֹן שֶׁשְׁלַחְתִּי לוֹ? הָאִם יִתְגַּבֵּר עַל הַמְּכַשׁוֹל שֶׁהַצְּבִיתִי בְּפָנָיו? הַבּוֹן: לֹא סַתֵּם צַעֲקוֹ עֲלֵיד, וְלֹא בְּמִקְרָה כְּבָדוּף – כָּל מֵאֲרַע בְּחֵיידָהּ הוּא נִסְיוֹן וּמִבְּחֵן אִם תִּבְחַר בְּדָרְךָ הַטּוֹבָה אוֹ הַרַעָה, וּמֵהַמְּבַחְנִים הַלְלוּ אָנוּ בּוֹנִים לְעַצְמָנוּ אֶת הַחֲפָה שֶׁלָּנוּ בְּעוֹלָם הַבָּא. אִז מִי שֵׁיֵשׁ לוֹ יוֹתֵר מְבַחְנִים, וּמִי שְׁעוּמָדִים בְּפָנָיו יוֹתֵר מְכַשׁוֹלִים, וּמִי שֶׁמְדוּתָיו יוֹתֵר מְקִי לְקָלוֹת וְתַאֲוֹתָיו יוֹתֵר חֲזָקוֹת – פְּשוּט קִבֵּל מִן הַשָּׁמַיִם כָּלִים וְאִמְצָעִים גְּדוֹלִים יוֹתֵר לְבָנוֹת אֶת אֲרָמוֹנוֹ בְּעוֹלָם הַבָּא.

וּלְאוֹר כָּל זֹאת, הַמְּסַקְנָה הִיא בְּרוּרָה: כָּל נִסְיוֹן שֶׁל קְנָאָה, כָּל קֶשֶׁי שֶׁל נְתִיבָה, כָּל מְבַחְן שֶׁל גְּאוּהָ – אֵינּוֹ אֶלָּא מִתְּנָה, סִפְרִיָה שֶׁנִּשְׁלַחָה לָנוּ מִבּוֹרָה הַעוֹלָם, בְּמִטְרָה לְהַרְבּוֹת אֶת שְׂכָרְנוּ בְּעוֹלָם הַבָּא. וְאִם נִזְכֵּר זֹאת בְּשַׁעַת הַנִּסְיוֹן, יוֹקֵל עֲלֵינוּ לְעַמֵּד בּוֹ בְּגִבּוֹרָה, לְתוֹר וּלְתוֹן וּלְרַחֵם,

לשמוח ולקבש ולהתגבר, ולתקן את מדותינו ולשון כרצון אבינו שבשמים, ושכרנו כפול מן השמים.

דרוש וחדוש

נחלקו הראשונים ראה דעותיהם במגיד משנה על הרמב"ם (שם הלכה ג'). בדין השוחט אחת משלש הבהמות שנהוג בהן דין חלב ונמצא בתוכה עבר שפבר שלמו לו חדשיו, האם חל אסור על חלבו ככל ילוד או שמא דינו כשלייל שמתר אגב אמו?

לדעת הרמב"ן ז"ל כל שהוצא על ידי שחיטת אמו ולא הפריס על הארץ דינו כשלייל שחלבו וגידיו מתרים, ואפלו ששלמו חדשיו.

ולדעת הרשב"א ז"ל אמנם חלבו של זה מתר, אולם גידו אסור.

ולדעת הרמב"ם ז"ל אם שלמו לו חדשיו אזי חלבו אסור מהתורה וחיבים עליו כרת ככל חלב האסור.

ולהלכה פסק השלחן ערוך להתיר חלבו וגידו של עבר ואפלו ששלמו לו חדשיו, ובתור יש אומרים הביא את דברי הרמב"ם שאוסרה שלחן ערוך יורה דעה (סימן ס"ד סעיף ב'). והסקמת האחרונים למעשה שיש לחוש לדעת האוסרים כן כתב הש"ך (על השלחן ערוך שם) ועוד אחרונים. וכל הנ"ל אינו אלא כשנמצא העובר חי, אבל אם נמצא העובר מת אזי בכלל אינו נחשב ששלמו לו חדשיו וחלבו מותר לכל הדעות כנזכר לעיל.

בסוד עבדיך

בבאור אסור אכילת החלב על דרך הסוד ראה בספר לקוטי תורה מרבנו האריז"ל שכתב ראה ליקוטי תורה (סוף פרשת ויקרא). שכל כח היניקה של החיצונים מן הקדשה אינו אלא מן הסיום והקצוות של הקדשה, ולכן יניקת קלפת שמעאל מאברהם היא דוקא מסיומו של אברהם שהיא בחינת החלב הטמא של נגה, ולכן אסרה התורה את החלב הזה בהיותו בשרשו מקום היניקה של אותם חיצונים.

ומכל מקום בהקרבת הקרבן לגבוה התורה ההקרבנה גם באותם חלקים, ולא חששו ליניקת החיצונים ממנה, בהיות שפגעלת ההקרבנה מתחברת הנגה עם הקדשה ונכללת בה, וממילא לא יכולים החיצונים להתחבר אליה ולניק ממנה. ובמקום שאמרו לקצר אין רשות להאריך.

מצוה קמ"ח: שלא לאכל דם

כמו שכתוב:

"וְיִכַּל דָּם לֹא תֹאכְלוּ" ויקרא ז', כ"ו.

לפשוטו של מקרא

מצוות לא תעשה מן התורה על כל איש ואשה מישראל שלא לאכל דם בהמה חיה ועוף, בין הטהורים ובין הטמאים, וכמו שכתוב "לעוף ולבהמה" ולמדו רבותינו שהחיה היא בכלל הבהמה. אבל דם הדגים והחגבים הטהורים מתר באכילה, רק חכמים הצריכוהו שיהא נפר לכל שאינו של בהמה או עוף, כגון שיהיו בכלי מקצת מקשקשי הדגכריתות (כ"א) ורמב"ם הלכות מאכלות אסורות (פרק ו'). ודם שאר דגים טמאים ושקצים ורמשים אסור מהתורה משום בשרם.

ודם האדם אסרוהו חכמים לגמרי מפני מראית העין, והוא שפרש מן הבשר. אבל באם עדין לא פרש הרי זה מתכריתות (כ"ב ע"א) ורמב"ם (שם הלכה ב') ושלחן ערוך (סוף סימן ס"ו).

ודם הנמצא בביצה אם נתרקמה בו מעט מצורת אפרוח הרי זה כדם העוף ואסור מן התורה, ואם לא נתרקמה צורתו כגל הרי זה מתר מן התורה אבל חכמים אסרוהו מדברייהם חולין (ס"ד ע"ב) ושלחן ערוך יורה דעה (סימן ס"ו סעיף ב'), ועיין שם פרטים נוספים בענין זה.

ודם האסור מן התורה יש ממנו שהאוכלו הוא גם בכרת, והוא "דם הנפשו" דהינו הדם היוצא בשעת השחיטה והדם המקלח בשעת ההקזה והדם הכנוס בתוך הלב. אבל שאר דם היוצא מהני"ל אין חובים עליו כרת אלא מלקות בלבד ללמדו בגמרא בכריתות (כ"ב ע"א) ממה שכתוב (ויקרא י"ז, י"א) "כי נפש הבשר בדם הוא" שרק על הדם שהנשמה תלויה בו יש חיוב כרת, אבל שאר דם אין בו אלא לאו בלבד. והובא בשלחן ערוך יורה דעה (ריש סימן ס"ז).

ולא נאסר באכילה אלא דם שפרש, אבל דם הבלוע באיברים מתר אף מדבריהם, כגון חתיכת בשר שלא נתבשלה ולא נמלחה רק הדיחה במים שלא יהיה דם בעין. אבל אם בקש לבשל הבשר חייב למלחו כדינו ורק אחרי כן יוכל לבשלו ולאכלו, כמבאר בשלחן ערוך ובאחרונים ראה שלחן ערוך יורה דעה (סימן ס"ז והלאה) כל דיני מליחה באורך ואכמ"ל.

והעובר ואוכל כזית מן הדם שאסרה התורה במזיד הרי זה חייב מלקות, ואם במזיד הרי זה חייב קרבן חטאת. ואם היה זה מדם הנפש הרי זה גם בכרת פנוזר לעיל.

רמז הפתוב – ואהבת לרעה כמוך

הרמב"ן ז"ל בפרושו לאזהרת אכילת הדם מבאר כי הדם הוא מקום משכון הנפש, וכמו שכתוב "כי הדם הוא הנפש" דברים י"ב, כ"ג. ועיקר מושבה הוא בכבד שהוא שורש ומקור הדם. וראה עוד בספה"ק "אגרא דכלה" (פרשת תצוה) מה שכתב בענין זה. , והנה בני האדם ובעלי החיים כלם הם מעשה ידי ה', וכמות זה כן מות זה ורוח אחד לכלקהלת ג', י"ט. , וגם לבהמות ולחיות יש נפש שהיא ניצוץ צח וזוהר מאת הבורא ותברך, וממנה יש בהם את הדעת לברח מן ההזק וללכת אחר הנאות להם ולאהב את קרוביהם וכיוצא בזה.

ובהיות שפך, אין זה מן הראוי שנפש אחת תאכל נפש חברתה. ועל אף שאכילת בשר הבהמות והעופות התרה לנו מימות נח, עם כל זאת אכילת הנפש שלקהן לא התרה, וזה מפני שאין ראוי לבעל הנפש שיאכל נפש אחרת, שהנפשות כולן לאל הנשהשן כל היתר אכילת הבשר לאדם היתה מכך שנח הקריב קרבן לה', ואם כן עיקר ההיתר שבאכילה הוא בכך שהבשר נאכל והנפש עולה לכפרה ולרצון לפני האלקים. וזה מה שכתוב "כי נפש הבשר בדם הוא ואני נתתיו לכם על המזבח" – על המזבח דווקא, ודו"ק. . עכ"ל.

ומדברים מפלאים אלו יש לנו לקמך יסוד גדול וחשוב: שלעולם אין לו לאדם לזלזל או להמעיט בערכו של מישהו או משהו השונה לו באותו ענין. וכמו שבעל הנפש אין לו לזלזל בבעל נפש אחרת, כך אדם מכבד עליו להזהר בכבוד הזולת, והעשיר צריך להתנחם לחסרון זולתו, וכן על זו הדרך. שהרי גם בך יש נפש היקרה לך ביותר, ואינך חפץ שפגעו בה ויאכלוה, לכן הזהרת שלא לאכל את נפש הזולת. כך גם ראה כי כבודך חשוב לך עד מאד, ואם כן איך תרמס ותמעט בכבוד האחר? וכלנו יודעים עד כמה חשוב לנו לשמר על ממוננו ורכושנו, ואם כן למה נפגע או נזלזל בממון חברינו? וכשם שתסלד נפשנו מדיד שיוכלנו שולל במרמה כך חובתנו להשמר מן נרמה ונשקר את ידידנו.

תורתנו מלמדת אותנו לראות את השני כמו שרואים אנו את עצמנו, ולדון ולנהג עמו כפי שהיינו חפצים שינהגו אחרים עמנו. ועל כך נצטוינו בכמה וכמה אפנים: "ואהבת לרעה כמוך" ויקרא י"ט, י"ח. ויתפרש שעליך לאהוב את זולתך כיוון שגם הוא כמוך, וכמו שאתה רצונך שיהבונך אחרים כך אהוב אחרים כי זהו גם כן רצונם. , "אל תדון את חברך – עד שתגיע למקומו" אימרת הלל הזקן באבות (ב', ד'). ויתפרש שבטרם תבוא לדון ולפסוק על חברך דבר, שים את עצמך במקומו ותבדוק אם היה נכון להחיל ולפסוק את אותו הדין גם עליך, כי כמוהו כמוך. , "איזהו מכבד – המכבד את הבריות" אימרת בן זומא באבות (ד', א'). ויתפרש שאם אינך מכבד את הבריות – זאת אומרת שגם אתה אינך ראוי לכבוד זה, והראיה – שהרי

אינד מכבד אחרים שכמותך... , וכן עוד צנאות רבות שהנחילה לנו התורה וחכמיה. אלא שטבעו הרע של האדם מושכו דוקא לנהוג להפך, וכפי שהתבטא הרה"ק רבי ישראל סלנטר זי"ע"א ואמר: "תמה אני מדוע בני האדם כל כך גראים מלאכל תולעת קטנה, ואלו אינם גראים כלל מלאכל ולבלע אדם שלם בפייהם..." "כן הובא משמו בספר "המאורות הגדולים". כל כך חשוב לנו שיראו אותנו חברינו בעין טובה, וידברו עלינו רק דברים טובים (גם אם יש בנו דברים רעים), אם כן איך מעלים אנו להסתכל על חברינו בעין צרה ולדבר בגנותם? הרי מכירים אנו את ההרגשה של "צחקו עליי", "רכלו עליי", "בזו אותי", אז איך נעשה כן לאחרים שנוצרו בצלמנו וכדמותנו?

אז אולי אנחנו יותר טובים מהם, ויותר צדיקים מהם, ואנחנו טובים והם לא, ולהם מגיע ולנו לא, ועוד ססמאות בדויות שמרבים בני האדם להשתמש בהם כדי להצדיק את צביעותם, אבל גם אם נניח וכל זה נכון, עדן הוא בצלמנו וכדמותנו, את זה אי אפשר לשלל כי התורה מעידה על כך, ואם כן מי התיר לנו להמעיט מערכו?! ואפלו אם פלוני חוטא ומחטיא – האם התיר לנו ללעג לו ולשפף את דמו לחנם?! וגם אם רב או איש צבור פלוני מעד ונכשל בדבר מסוים – וכי לנו יש אפוטרופוס ש"לי זה לא יקרה"? אז למה לדונו ולשפף את דמו? הרי כך היו אומרים בגין שהגנב שנתלה לא נתלה על שגנב, אלא על שנתפס, והראיה: שזה שגנב ולא נתפס לא נתלה, אם כן במה אנו יותר טובים מאלו שמעדי: הרי גם לנו זה עלול חלילה לקרות?

דורנו עסוק כל כך בלהמעיט מערך השני: כל מפלגה עסוקה בלגנות את זולתה, וכל מתמודד מסביר עד כמה המצע של המתמודד השני לא יעיל, וכל זרם עסוק בלהזהיר מזרמים ומדרכים אחרות. זה פוסל את כלם, וזה פוסל את זה שכל הזמן פוסל. אולי לחלופין ננסה לפתח ולטפח את הטוב שבנו?! להציג ולהציע את הדרך שלנו?! כלם אהובים, כלם ברוכים, כלם גבורים, כלם קדושים, וכשם שאין פרצופיהם שונים ואף אחד לא יוצא ברבים על פלוני שפרצופו אינו דומה לשלנו, כך אין דעותיהם שוות ואל לנו להביע דעה על דעות שאינן תואמות לנו.

אם על הדם נצטוינו שלא לאכול, בהיות שהנפש הבהמית היא גם כן בעלת זכות וחשיבות ומעלה, ואם על כל תשחית הזנהנו, שאין לה דבר שאין לו יקר וחשיבות מצד עצמו, על אחת כמה וכמה שאנו מזהרים שלא להיות בבחינת "איש את רעהו חיים בלעו", ובכל תשחית של גוף ונשמת הזולת ודאי עדיף וקמור יותר מכל תשחית של הצומח והדומם, אז מדוע איננו נזהרים בדברים אלו כראוי? חמור למחשבה...

דרוש וחדוש

בשו"ת "יביע אומר" חלק ג' יורה דעה סימן ב'. עיין שם. דן מרן הגר"ע יוסף זצ"ל גבי ביצים הנרפשות כיום בחניות, באם נמצא בהן קרטוב של דם האם נאסרות בזה באכילה או לא?

והעלה על פי המבאר בתלמוד ובראשונים שביצי "ספגא דארעא", הינו ביצים שאינן מהפריית הזכר אלא מחם הקרקע, אין אפרוח נקלט בהן לעולם, ולכן אם נמצא בהן קורט של דם דינו שזורק את הדם ואוכל את השאר חולין (ס"ד ע"ב), וכן פסקו הרשב"א (בתורת הבית הארוך דף פ"ה ע"ב) והטור (יורה דעה סימן ס"ו) ועוד ראשונים, וכן פסק השלחן ערוך והאחרונים. . וכיום רוב רבני של הביצים המשוקות בחנויות אינן של זכר, לכן אין לחוש שאותו דם מעיד על התרומות איברים, וכל דפריש מרובא פריש. וגם אין לחוש לאוסרים ביצה שישבה עליה תרנגולת ג' ימים מעת לעת כיון שלא נפסק כן להלכה, ועוד שבמציאות אינו כן כתב הבית יוסף (סוף סימן ס"ו) והמחזיק ברכה והשלחן גבוה ועוד אחרונים. דלא כהג"ר יוסף חיים זצ"ל בספרו "בן איש חי" (פרשת טהרות) שכתב שנהגו שלא לאכלן מהחשש הנ"ל. . ולכן להלכה ולמעשה אין חיוב לבדק את הביצים המשוקות כיום בחנויות, ואם בכל זאת בדק ומצא בהן דם הרי זה מסירו ואוכל את השאר. והמחמיר בכל זאת לבדוק תחלה תבוא עליו ברכה.

בסוד עבדיך

בבאור אסור אכילת הדם על דרך הסוד ראה לרבנו יוסף חיים זיע"א בספרו "בן איש חי" שנה שניה, ריש פרשת טהרות. שפאר שכל דבר המוסיף כח בגוף האדם ובהמרייתו – בהכרח שיעט מלח הנשמה, וכל דבר המעט מלח הגוף והחמר – בהכרח שיוסיף כח בגוף. ולכן התורה נקראת תושבה שמתשת כחו של אדם כן אמרו בסנהדרין (כ"ו ע"ב). , ופזור ממון לצדקה מחזק ומרומם את הנפש ככתוב בנביא (ישעיה ל"ב, י"ז): "והיה מעשה הצדקה שלום", וכאומרם ז"ל "תשובה ותפילה וצדקה מעבירים את רוע הגזירה". , והצום מרומם את האדם ומקדש וכמאמר רבי אלעזר בתענית (י"א ע"א) שכל היושב בתענית נקרא קדוש. .

וזהו סוד הפסוק "כי אלקים שפט זה ישפיל וזה ירים" (תהלים ע"ה, ח'). , ופסוק "לאם מלאם יאמץ" (בראשית כ"ה, ג'). , ופסוק "וקוה ה' יחליפו כח" (ישעיה מ', ל"א). , שכלם ענינם המרת הכח החמרי והגשמי בכח הרוחני, שלעולם זה בא על חשבון זה. ומטעם זה ההיירה התורה לבלתי אכל את הדם, שכן טבעו להוסיף באדם עכריות ונסות, ולהעבות את גוף האדם, ובזה עלול להגיע קלקול גדול לנשמת האדם עד שיתדמה לבהמה ח"ו.

מצוה קמ"ט: שלא יכנסו הכהנים למקדש מגדלי

שער

כְּמוֹ שֶׁפָּתוּב :

”רְאֵי אֵל תִּפְרְעוּ” וַיִּקְרָא יי, וי.

לְפָשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא

מִצּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה מִן הַתּוֹרָה עַל הַכֹּהֲנִים הַמְשֻׁרְתִּים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁלֹּא יִכְנָסוּ אֶל הַמִּקְדָּשׁ מִן הַמִּזְבֵּחַ וְלִפְנֵים לַעֲבֹד אֶת עֲבוֹדַתְם כְּשֶׁהֵם מְגַדְּלֵי שְׁעָרֵי מְבוֹאֵר בְּסִנְהֶדְרִין (פ”ג ע”א) וּבְרַמְבַּ”ם הַלְכוֹת בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ (פֶּרֶק א’ הַלְכָה ח’). , דְּהֵינּוּ שֶׁלֹּא גִלְחוּ שְׁעָרֵם שְׁלֹשִׁים יוֹם כֵּן לַמְדוֹ בְּתַעֲנִית (י”ז ע”ב) מִנְזִיר שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (בְּמִדְבָר וי, ה’) ”גִּדְלֵם פְּרַע שַׁעַר רֵאשׁוֹ” וְאֵין נִזְיוֹת פְּחוּתָה מִשְׁלֹשִׁים יוֹם. וְהוּבָא בְּרַמְבַּ”ם שֶׁ... . וְאִם נִכְנָס הַכֹּהֵן מְגַדֵּל שְׁעָרֵי הַלְכָה, וְגַם חָיֵב מִיתָה בְּיַדֵּי שְׁמַיִם.

אוּלָּם מִכָּל מְקוֹם, גַּם אִם עָבַד הַכֹּהֵן אֶת עֲבוֹדָתוֹ בְּהִיוֹתוֹ מְגַדֵּל שְׁעָרֵי, לֹא נִתְחַלְּלָה עֲבוֹדָתוֹ וְאִף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּמִיתָה עֲבוֹדָתוֹ כְּשֶׁרָחַק נִתְבָּאֵר בְּתַעֲנִית (שם) וּבְרַמְבַּ”ם (שם הַלְכָה ט’).

וְכָל אֲסוּר גְּדוּל שְׁעָרֵם אֵינּוּ אֶלָּא בְּשַׁעֲרֵי שְׁנַכְנָסִים לַמִּקְדָּשׁ, אֲבָל בְּהִיוֹתָם מִחוּץ לַמִּקְדָּשׁ רֵשָׁאִים לְהִיוֹת מְגַדְּלֵי שְׁעָרֵי, שֶׁלֹּא כְּכֹהֵן גְּדוּל שְׁמַצְנֹתוֹ לְגַלְחַת שְׁעָרֵי אִף כְּשֶׁאֵינּוּ בְּמִקְדָּשׁ שִׁטַּת הַרְמַבַּ”ם (שם הַלְכָה י’) עַל פִּי דְבַרֵי הַגְּמָרָא שֶׁאֵינּוּ חַיִּיב אֲלָא בְּשַׁעֲרֵי בִיאָה. וְהַרְאֵבִי דְּבַרֵי הַרְמַבַּ”ם וְכַתֵּב שֶׁגַם כְּשֶׁאֵינּוּ בְּמִקְדָּשׁ מוֹזְהָרִים בְּכַךְ. ע”ש בְּכִסְף מִשְׁנָה מְש”כ בְּעִינֵין.

רְמֵז הַפְּתוּב – רֵאשׁ טוֹב

בְּיָמֵים כְּתוּבִים בְּהֵם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קָיָם, וְהַכֹּהֲנִים הָיוּ עוֹמְדִים לְשֵׁרֵת בְּעֲבוֹדַתְם, הָיוּ הַכֹּהֲנִים מְזַהְרִים שֶׁלֹּא לְהַכְנִס לְמִקְדָּשׁ בּוֹ הַשְׁכִּינָה שׁוֹרָה פְּרוּעֵי רֵאשׁ וּמְגַדְּלֵי שְׁעָרֵי, אֶלָּא חוּבָה הִיְתָה עֲלֵיהֶם לְשִׁמּוֹר עַל שְׁעָרֵי מְסֻדָּר וְקָצוּץ בְּטוֹב טַעַם וְדַעַת, כְּדָרְךָ הַחֲכָמִים וְהַנְּכֻבָּדִים. אִף יֵשׁ לְהַבִּין מִדּוּעַ הַקְּפִידָה הַתּוֹרָה כָּל כָּךְ עַל פְּרַע הָרֵאשׁ, מֵה שֶׁלֹּא הַקְּפִידָה בְּרָקוּן אוֹ בְּדָבָר אַחֵר?

וְחֻשְׁבָּנו לֹא מְרַמֵּז בְּסִימָנֵי דְּשְׁמַיָּא שְׁרִי? מִזֵּי רְמֵזָה לָנוּ הַתּוֹרָה שֶׁיְהוּדֵי עוֹבְדֵי ה’ חָיִב שֶׁיְהִיָּה לוֹ רֵאשׁ מִיֵּשֶׁב וּמִסֻּדָּר, בְּעַל דְּעוֹת בְּרוּרוֹת וּמוֹצָקוֹת שֶׁאֵינָן מְשִׁתַּנּוֹת מִיּוֹם לְיוֹם וּמִשַׁעֲרָה לְשַׁעֲרָה. בֵּינָן שֶׁהָרֵאשׁ הוּא הַמְּלֻדָּ לְכָל הָאֵיבָרִים שֶׁבֵּת (ס”א ע”א). , וְאִם חָלִילָה הָרֵאשׁ וְהַמְּנַהֵיג אֵינּוּ יוֹדֵעַ מֵה הוּא רוֹצֵה מַעֲצָמוֹ – אִזּוֹ קַל וְחֹמֶר שֶׁכָּל הַחוֹסִים בְּצִלוֹ לֹא יוֹכְלוּ לְמַלְאוֹת אֶת תִּפְקִידָם

וְלַעֲדֹם וְכַד נֹאמַר בְּפִרְקֵי דְרַבִּי אֲלִיעֶזֶר (מ"ב): "הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחֵר הָרֵאשִׁי". כִּדְּי לְהַעֲמִיד עִם חֶזֶק צָרִיף רֵאשִׁי מְמַשְׁלָה יְצִיב בְּדַעוֹתָיו שְׁלֵא כְמוֹ דוֹרְנוּ שִׁ"בֵּית הַנְּבַחְרִים" אִינֵם יוֹדְעִים מַה הֵם רּוֹצִים מֵעַצְמָם, רַק מִסְתַּכְלִים מֵהַ יִּמְצֵא חֵן בְּעֵינֵי הָעַם וְאֵת זֶה הֵם אֹמְרִים וְעוֹשִׂים, וְעַל כֵּן נֹאמַר "פְּנֵי הַדּוֹר כַּפְנֵי הַכְּלָב" שֶׁהַכְּלָב כָּל הַזְּמַן מִסְתַּכֵּל הֵיכֵן בַּעֲלֵיו הוֹלְכִים הוּא מִסְתַּרְךְ אַחֲרֵיהֶם, כִּדְּ נֹרֵאִים מִנְהַיִּגִים שְׁאִינֵם בְּדֶרֶךְ הַתּוֹרָה וְהַמְצוּוֹת. , וְכִדְּי לְהַעֲמִיד דּוֹרוֹת יְשָׁרִים צָרִיף הוֹרִים הַבְּטוּחִים וּמֵאֲחָדִים בְּדַעוֹתֵיהֶם וְכִדְּ דְרָשׁוּ הַדְּרָשָׁנִים עַל פְּרִשְׁת בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרָה בַּה נֹאמַר "אִינְנוּ שׁוֹמְעֵי בְּקוֹל אָבִינוּ וּבְקוֹל אִמּוֹ" – שְׁכִיווֹן שְׁבִבִית יִשְׁנֵם קוֹלוֹת שׁוֹנִים וּמְגוּוֹנִים מֵאָבִינוּ וּמֵאִמּוֹ, וְאִין הַחֲלֻטִּיּוֹת וְתִיאוֹם בַּהֲנַחְגַּת הַבֵּית, לְכֵן חֲלִילָה יוֹצֵא בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרָה לֵ"ע. , וְתִלְמִיד לֹא יוֹכֵל לְקַבֵּל מֵרַבּוֹ אִם רַבּוֹ בְּעַצְמוֹ עֵדִין אִינּוּ יוֹדֵעַ מַה הוּא רּוֹצֵה מֵעַצְמוֹ. כִּדְּ גַם אֶצֶל כָּל אֶחָד מֵאֲתָנּוּ הָרֵאשִׁי הוּא הַקְּבִרְנִיט שֶׁל הַסְּפִינָה, וְאִם לֹא יֵהָא רֵאשֵׁנוּ מְסַדֵּר וְהַחֲלִטִי בְּדַעוֹתָיו עַל־וֹלָה הַסְּפִינָה לְהַסְּחֵף עִם גְּלֵי הַיָּם עַד שֶׁתִּשְׁקַע חֲלִילָה בְּמַצוּלוֹת.

חַז"ל מְסַפְּרִים בְּתַלְמוּדֵי גִיטִין (נ"ח ע"א). עַל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה שֶׁשָּׁמַע לְאַחַר חֲרַבּוֹן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁיִּשְׁנֵנוּ אֵיזָה נֶעַר אֶחָד יְהוּדִי הַשְּׁבּוּי בֵּינֵי הַרּוּמָאִים, וְהוּא יָפָה עֵינַיִם וְטוֹב רוּאֵי וְקוֹצוֹתָיו סְדוּרוֹת לוֹ תִּלְתָּלִים. הִלְךְ וְנִעְמַד עַל יַד פְּתַח בֵּית הָאֲסוּרִים וְאָמַר "מִי נָתַן לְמִשְׁשָׁה יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל לְבָזְזִים?", עָנָה הַנֶּעַר "הֲלוֹא ה' זֶה חֲטָאנוּ לוֹ". אָמַר מוֹבְטָחְנִי בְּזָה שְׁמוֹרָה הוֹרָאוֹת בְּיִשְׂרָאֵל יֵהִיָּה, פְּדָאוּ בְּמָמוֹן רַב וְלִימִים נִתְגַּדֵּל וְנַעֲשֶׂה רַבִּי יִשְׁמַעֵאל בֶּן אֱלִישָׁע כְּהֵן גְּדוֹל שְׁכָנְסֵ לְפָנָי וְלְפָנֵים וְנִתְבַּקֵּשׁ מֵאֵת הַבּוֹרָא בְּבִקְשָׁה "בְּרַכְנִי" רֵאחַה בְּרֻכּוֹת (ז' ע"א) וּמְדַרֵּשׁ "אֵלֶּה אִזְכָּרָה". . וְהַתְּמִיחָה הִיא גְּדוּלָּה: וְכִי בְּגִלְל שֶׁהָיָה הַנֶּעַר טוֹב רוּאֵי וְשִׁעְרוֹתָיו סְדוּרוֹת הַסְּכִים רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְפָדוֹתוֹ?! וְלִפִּי מָה יָדַע שֶׁמְבִטָּח זֶה לְהֵיוֹת מוֹרָה הוֹרָאוֹת בְּיִשְׂרָאֵל?

וְלִפִּי הָאִמּוֹר לְעִיל יוֹבֵן בְּסִיעֵתָא דְשִׁמְיָא: לְאַחַר חֲרַבּוֹן הַבֵּית הָיָה בְּלַבּוּל וְהַסְּתַר גְּדוֹל בְּעַם יִשְׂרָאֵל, וּבְאוֹתָהּ תְּקוּפָה שָׁמַע רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁיִּשְׁנֵנוּ נֶעַר הָאֲסוּר בְּבֵית הָאֲסוּרִים, וּבְכָל זֹאת קוֹצוֹתָיו סְדוּרוֹת לוֹ תִּלְתָּלִים – מַה שְּׁמֵרְמוֹז שֶׁיִּדְעָתוֹ מִיִּשְׁבֵּת וְלֹא הַתְּבַלְבֵּל וְהַתְּפֹזֵר בְּדַעָתוֹ, אָמַר חֲבִיב אֲנִי לְתַהוֹת עַל קִנְקֵנוּ אִם בְּאֵמֶת עֵדִין צְלוּל הוּא בְּדַעוֹתָיו, וְכִשְׁשָׁמְעוּ אֹמֵר גַּם מִתּוֹךְ בֵּית הָאֲסוּרִים "הֲלוֹא ה' זֶה חֲטָאנוּ לוֹ", שָׁגַם בְּשַׁעַת הַהַסְּתַרָּה הַגְּדוּלָּה נִשְׁאַר אֵיתָן בְּדַעָתוֹ וּבְדַרְכּוֹ – בְּזָה כְּבָר הָיָה מְבִטָּח שֶׁעֲתִיד לְצֵאת מִמֶּנּוּ מִנְהִיג גְּדוֹל בְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁכֵּן מִנְהִיגוֹת דּוֹרְשֵׁת רֵאשִׁי מְסַדֵּר וְיְצִיב, וְאָכֵן כִּדְּ הָיָה.

כָּל אֶחָד מֵאֲתָנּוּ הוּא מִנְהִיג בְּבַחֲינָה מְסִימָת – עַל קְהֵלוֹ אוֹ עַל בְּנֵי בֵּיתוֹ וְאֶפְלוּ עַל עַצְמוֹ, אֶף לֹא כָּל אֶחָד מֵאֲתָנּוּ יוֹדֵעַ בְּאֵמֶת מַה הוּא רּוֹצֵה מֵעַצְמוֹ: הֵיכֵן אֲנִי עוֹמֵד כְּעַת, וּמַהוֹ הַצְּפִיּוֹת אֲלֵיהֶן אֲנִי שׁוֹאֵף לְהַגִּיעַ, וּמַהֶם הַהַשְׁגִּים אוֹתָם אֲנִי מְבַקֵּשׁ לְהַשִּׁיג, וּבְאֵילוֹ כְּלִים אֲנִי מוֹצֵא לְנִכּוֹן לְהַעֲזֵר. בְּתוֹךְ שְׁאֵלוֹת אֵלוּ טְמוּנוֹת וּמְקַפְּלוֹת כָּל שְׁנוֹתָיו שֶׁל הָאָדָם, כָּל מַעֲשָׂיו וּפְעֻלָּיו, הַצְּלָחוֹתָיו וְכִשְׁלוֹנוֹתָיו וְדוּמָה הַדְּבַר לְמַכְשִׁיר הַנִּיּוּט שֶׁהוּמַצָּא בְּדוֹרְנוּ בּוּ מוּגַדֵּר הַמְּקוֹם בּוּ נִמְצָא הַרְכַּב כְּעַת, וְהִיעַד אֵלָיו הוּא חֲפָץ לְהַגִּיעַ, וְהַדְּרֵךְ בַּה עֲלִיו לִיסוּעַ, וְכִדְּ נִיתָן בַּע"ה לְהַגִּיעַ לִיעַד הַנִּכּוֹן בְּדֶרֶךְ הִיעִילָה בִּיּוֹתֵר (בְּדֶרֶךְ כֻּלָּל...).

וְאִם רַק יָדַע הָאָדָם בְּבִירוֹר לְעֵנוֹת עַל שְׁאֵלוֹת אֵלוּ – הֲרֵי שְׁחָצִי הַדְּרֵךְ כְּבָר אַחֲרָיו. הַבְּעִיָּה הִיא שְׁלֵא כְּלָנוּ מְקַדִּישִׁים דִּי זְמַן כְּדִי לְהַגְדִּיר לְעַצְמָנוּ: מִי אֲנִי וּמַה אֲנִי? הָאִם אֲנִי (בְּמִשְׁגִּים שֶׁל דּוֹרְנוֹ) חֲרָדִי אוֹ דְתִי אוֹ חִילוּנִי? הָאִם אֲנִי עֲשִׂיר אוֹ עֲנִי? הָאִם אֲנִי בְּכָלֵל בְּכּוּוֹן הַנִּכּוֹן אוֹ הַהֶפְּוֵד? וְלֵאחַר שֶׁהַגְּדִירְנוּ לְעַצְמָנוּ אֵת מְקוּמָנוּ, יֵשׁ לְהַגְדִּיר אֵת הִיעַד אֲלֵינוּ רְצוֹנָנוּ לְהַגִּיעַ: הָאִם רְצוֹנֵי לְהֵיוֹת צְדִיק אוֹ רְשָׁעִי? עֶבֶד ה' אֲמַתִּי אוֹ "דְתִי לִיִּיט"? הָאִם מְטָרַת חַיִּי הִיא לְחֵיוֹת חַיִּי תַעֲנוּגוֹת אוֹ לְצַבֵּר זְכוּיוֹת לְעוֹלָם שְׁכָלוֹ אֶרֶךְ? וְלֵאחַר שֶׁהַצְּבָנוּ לְעַצְמָנוּ אֵת הַמְּטָרָה עֲלֵינוּ לְבַרֵּר מֵהֶם הַכְּלִים הַמְּתַאֲיָמִים לָנוּ וְלְשִׂאִיפוֹתֵינוּ? אֵיזָה סִגְנוֹן שֶׁל אֲרַח חַיִּים מְתַאֲיָם לָנוּ? אֵיזָה לְבוּשׁ וְאֵיזוֹ רְמַת חַיִּים? אֵיזוֹ אִשָּׁה וְאֵיזָה חֲנוּף לִילְדִים? כְּמָה שְׁעוֹת בִּיּוֹם לְלַמֵּד וְכְמָה לְעַבֵּד? וְעוֹד כְּהֵנָּה וְכְהֵנָּה שְׁאֵלוֹת רַבּוֹת וּמְגוּנוֹת.

התורה מספרת על יוסף הצדיק שנשלח על ידי אביו לראות את שלום אחיו, ומשם יצא לתקופת נסיון קשה וארצה בה השלף לבור ונמכר ונרד למצרים. אך בתחלת דרכו מספרת התורה שפגשו איש, וחו"ל מגלים לנו שהיה זה המלאך גבריאל, ושאלו: "מה תבקש?". ומסביר הרה"ק מקאצק זיע"א שהמלאך נשלח לרמוז ליוסף: תדע! אתה עומד בפני נסיון גדול, איך תצליח לעמוד בו? רק אם תגדיר לעצמך מה אתה מבקש, ומה יעודך בעולם, מהי השאיפה והמטרה שבבעבורה באת לעולם – רק כך תוכל לעמוד בנסיון שבפניך!

על זו הדרך פרש הרבי מקאצק גם כן את שאלת הקדוש ברוך הוא לאדם הראשון לאחר החטא: "איפה?" דהיינו תגדיר לעצמך באיזו דרגה רוחנית אתה נמצא כעת, ותפיר את מקומך, ובכך תוכל מכאן והלאה להתחיל מחדש את דרכך ועל פי זה הסביר הרה"ק מקאצק זיע"א גם את תשובת אדם הראשון להקב"ה "אכלתי ואוכל" – שלכאורה איך יתכן שאדם הראשון קודש קודשים החציף כך כלפי שמיא?! אלא אדם הראשון ידע להיות אמיתי וכנה עם עצמו, ולכן כשהקב"ה שאלו "איפה?" מיד עשה חשבון נפש עם עצמו והגיע למסקנה שעדין לא התחרט די על חטאו, ועדין הוא בדרגה נמוכה שעלול הוא לשוב לאכול, ותשובתו עדין אינה בשלמותה. ודפח"ח.

אי אפשר לחיות את החיים מבלי לסדרם. עקרונות הבית רגילות תמיד לומר שהבית לא הסתדר והתנקה לבד, מישהו סדר ונקה אותו (מענין מי...), אז קל וחומר שחינו עלי אדמות חובה עלינו לעשות בהם סדר ונקיון: מה להוציא ומה להכניס, מה להוסיף ומה להוריד, היכן טעינו וכיצד לא נטעה להבא, כל הבלאגן הזה נמצא בתוך ראשנו, ולנו אין את הפנאי לעשות בו סדר... על כך מצוה אותנו הבורא: ראשיכם אל תפרעו! מה זה הבלאגן הזה? יום אתה למעלה ויום אתה למטה, יום חזק כמו אריה ויום שבור כמו קיסם, הקבלה של ראש השנה כבר נעלמה ביום הכפורים והשעור תורה שקבעת לעצמך הולך ומתפורר. ככה נראה יהודי? וכך ניתן לפרש את דברי שלמה המלך במשלי (כ"א, ח): "הפכך דרך איש זר, וזך ישר פעלו" – שאדם שהוא הפכך ואינו מיושב בדרכו סימן שאינו עובד ה' אמיתי, כיוון שהזך מעשיו ישרים וקבועים ומסודרים. ועיין בספח"ק "אגרא דפרקא" (אות קל"ב) שכתב שאדם שהוא הפכך בדעותיו ובמעשיו זהו סימן מובהק שהקליפות עדין דבוקות ואחוזות בו, ולכן הן מבלבלות ומתעתעות בו כל הזמן להחליף את שיטתו.

נועץ עמנו פעם איזה בחור בענין מסים, כששתי דרכים נצבו בפניו ולא ידע במה לבחר. אמרנו לו שיבחר באיזו דרך שנתאית לו נכונה, אך בתנאי שיחזיק בה לפחות לחצי שנה ואפלו אם יגלה שטעה בבחירתו. ולא כדי שימשיך בטעותו, אלא כדי להרגילו להיות יציב בדעתו, החלטי בדרכו, פיון שבלא זה גם את הדרך הנכונה לימים יעזב וינטש. כך כל החלטה בחיים צריכה להיות אטית ושקולה, ומרגע שהחלטת בברור – אל תמשיך להרהר ולחשב עליה עוד, רק קום ועשה.

כל מעסיק חכם המראין מעמד לתפקיד יודע שרצוי לברר כמה עבודות החליף המעמד בטרם הגיעו לקאן, ואם כל שבוע החליף עבודה – אין למה לקבלו. כי יציבות והחלטיות היא מוצר חשוב באדם. ומי שדעתו מפזרת לכל עבר ובכל יום מחליף לעצמו סדר יום ומסלול – מעטים סבוינו של זה להצליח במשהו בחייו. כך גם יודע כל המבקש לרפוש רכב – שפכך שהרכב עבר יותר בעליות כך מסתבר שתקינותו של הרכב פחותה בערכה. כי נהג טוב ורכב טוב לא מחליפים זה את זה במהירות. כך גם ראש בריא לא משתנה ומתחלף כל כך בחפזה. ואשרי הבונה את ראשו ודעותיו בדרך ישרה, עוד יזכה להתעלות ולהצליח בכל אשר יפנה.

דרוש וחדוש

נחלקו הראשונים האם אסור "ראשיכם אל תפרעו" הנו רק בשעה שעובד הכהן בבית המקדש בפעל, או שאפילו אם רק נכנס למקדש כבר נתחייב על כך?

לדעת הרמב"ן ז"ל אין אסור תורה על הכהן להיות פרוע ראש אלא בשעה שעובד במקדש ממש, אבל שלא בשעת עבודתו אין בדבר אסור תורה אלא מעלה מדרבנן בלבד כן כתב בהשגותיו על ספר המצוות להרמב"ם, וראייתו ממה שאמרו בסיפרא שפרוע ראש אינו חייב אלא בשעת עבודה. ומה שאמרו במשנה בכלים (פרק א' משנה ט') "בין האולם ולמזבח מקודש ממנו שאין בעלי מומין ופרועי ראש נכנסים לשם" היינו ממעלות דרבנן שהחמירו שאף הכניסה אסורה עליו.

אולם לדעת הרמב"ם ז"ל כבר על עצם פניסתו פרוע ראש מן המזבח ולפנים עבר על לאו וחיוב מלקות, ורק מיתה אינו מתחייב אלא אם כן עבד כך את עבודתו כן כתב בהלכותיו (שם הלכה ט"ו), ולשיטתו מה שאמרו בסיפרא "אינו חייב אלא בשעת עבודה" היינו בשעה הכשירה לעבודה, אבל לא דווקא שעבד בפועל. או שאינו חייב מיתה אלא בשעת עבודה ממש אבל מלקות בכל מצב. ומה שאמרו במשנה בכלים היינו מדאורייתא. ומכל מקום עיין בכסף משנה (שם) שדייק מלשון הרמב"ם שכתב דין זה בלשון "יראה לך" כיוון שראה שניתן לפרש גם כן שלא כפירוש.

בסוד עבדיך

בבאור אסור הכהן להפגס מגדל שער למקדש על דרך הסוד ראה בספר "אמרת הצרופה" ריש פרשת שמייני. שהביא מהזוהר הקדוש כן כתב בזוה"ק (פרשת בהעלותך), ועוד עיין בשער המצוות לרבינו האריז"ל (פרשת קדושים) מה שכתב בענין זה. שהשערות המה שרשי הדינים וממשיכות דינים וכעס על המגדל. ובהיות שהכהן צריך להיות פלו חסד, כדגמת מיכאל הכהן של מעלה שפלו חסד, לכן אסור לו להיות מגדל שער בבואו למקדש, מה שממשיך עליו את מדת הדין.

וכך הובא בספרים הקדושים ששערות ראשו של האדם מקורן ממותרות הגוף והמלחך כתב בספיק "אוהב ישראל" (פרשת כי תשא). העולים מן הלב דרך הקנה אל הראשספר שבילי אמונה לנכד הרא"ש (נתיב ד'). , וכל מותרות הגוף מקורן מן התאנה והשטות ולכן יש לסטרא אחרא אחיזה בקוראה בספר "תפארת יהונתן" (פרשת נשא) שלכן עשוי שהיה רשע היה שער ובעל תאוה. ובספר "כנסת ישראל" כתב שמתעם זה שלמה המלך שהיה חכם גדול היו לו מעט שערות. , והמגדלן ומאריכן מוליד בנפשו רדיפה ודאגה על עניני העולם הזה ואינו שומח בחלקו כן כתב בספר "צמח ה' לצבי" (פרשת נשא), וכן כתב רבינו יוסף חיים זיע"א בספרו "בניהו" על תקוני הזוהר (דף פ"ט), ובשו"ת תורה לשמה (סימן שפ"ח), עיין שם. , ולכן ראוי לאדם להקפיד לגלח שער ראשו לכל הפחות כל שלשים יום ראה ספר פרלא יועץ לגה"ק רבי אליעזר פאפו (ערך גלוח) ובשו"ת תורה לשמה (שם).

מצוה ק"ן: שלא יכנסו הכהנים למקדש קרועי

בגדים

כמו שכתוב:

"וּבְגָדֵיכֶם לֹא תִכְרְמוּ וַיִּקְרָא י', ו'."

לפשוטו של מקרא

מצות לא תעשה מן התורה על הכהנים המשרתים בבית המקדש שלא יכנסו אל המקדש מן המזבח ולפנים לעבד את עבודתם פשהם קרועי בגדים, דהינו לאחר שקרעו בגדיהם על קרובם שנפטר. ואם נכנס הכהן קרוע בגדים הרי זה לוקה, וגם חיב מיתה בידי שמים הוריות (י"ב ע"ב) ורמב"ם הלכות ביאת המקדש (פרק א').

ולא נחשב לקרוע בגדים אלא אם כן קרע טפח או יותר על המת, אבל שלא על המת או פחות מטפח אינו נחשב לקרוע בגדים כן הובא בספרא (פרשה ב') על פי המבואר במועד קטן (כ"ב ע"ב) שאין קריעה פחותה מטפח.

וכפי שנתבאר לעיל באסור כניסת הכהן למקדש פרוע ראש, גם כאן לא נאסר הכהן בקריעת בגדיו אלא בזמן עבודתו, אבל שלא בזמן עבודתו הרי זה קורע על מתו כדנינו רמב"ם הלכות ביאת המקדש (שם), וזה מלבד כהן גדול שאסור בקריעת בגדיו תמיד. ואם עבד בהיותו קרוע בגדים על אף שעבר אסור עם כל זאת עבודתו כשרה ולא נתחללה.

וכבר נתבאר לעיל מחלקת הראשונים גבי פרוע ראש האם חיובו הוא בעצם כניסתו כד למקדש, או דוקא כשעבד כן, וכך נחלקו הראשונים גם גבי קרוע בגדים רמב"ם (שם).

רמז הפתוב – תשלט בעצמך!

אז הרת התורה היא על הכהנים הבאים אל בית ה' לבל יפנסו למקום מקדש זה בבגדים קרועים ופרומים על קרוביהם שמתו. וכמה טעמים נאמרו בדבר, אלו ואלו דברי אלקים חיים, אך אנו נגע באחד בלבד.

הנה עבודת המקדש כידוע היתה כלה מתוך שמחה. הקרבת הקרבנות מידי יום היתה לקול נגינת ושיירת הלויים, ויפי תארו של המקדש אף הוא הוסיף לא מעט לאוירה, וכפי שאמר דוד המלך ע"ה "עבדו את ה' בשמחה באו לפניו ברננה" (תהלים ק', ב'. וראה חגיגה (ה' ע"ב) שאין עציבות לפני הקדוש ברוך הוא שנאמר (דברי הימים א' ט"ז, כ"ז) "הוד והדר לפניו עוז וחדוה במקומו". ולכן אמרה התורה היא? פנסו להן למקום זה בבגדים קרועים ופרומים כדרך האבלים והעצבים, מה שאינו תואם לרוח המקום! לכן הזהירו הכהנים באזהרת "בגדיכם לא תפרמו", להורות להם שיכבשו את רגשותיהם ויפנסו לעבודת המקדש כהרגלם מבלי לחג ולשנות מאוירת בית המקדש המרוממת והשמחה.

תורתנו הקדושה מלמדתנו שבעת שנגיע למקום ננהג כמנהג המקום מבלי לשנותו לפי רוחנו: שלא יהא אדם בוכה בין הצוחקים, ולא ישו בין הערים, ולא עומד בין היושבים וכן על זו הדרך. ראה מסכת דרך ארץ זוטא (פרק ה'). . כי מעלתו וגדלתו של האדם נפרת דוקא ביכלתו להיות מבלע בין האנשים, ולא בהתבלטותו ובפרישותו מהם וכבבקות חנה בתפילתה (שמואל א', א', י') "ונתתה לאמתך זרע אנשים" ופירשו חז"ל (ברכות ל"א ע"ב) שביקשה זרע המובלע בין האנשים, שאינו בולט ויוצא דופן מהכלל. . וכפי שאמר אחד החכמים: הספר זכה להיות מתוק רק בזכות שמתנמס הוא בפני כל, כך על האדם להיות מסגל להתאים את עצמו לסובבים אותו ולאוירה בה הוא נמצא. כך מספר על רבנו החזון איש זצ"ל שפעם אחת היה ממחר בדרך יחד עם סגל תלמידיו, ומתוך הליוכם חלפו לצד אדם זקן שהשתרף לאטו. לפתע האט החזון איש את קצב הליכתו והתאימו לקצב הזקן, עד שאותו זקן פנה לאחת הסמטאות ושוב חזר החזון איש לקצבו הראשון. לתמיחת סובביו הסביר כי אם היה ממשיך בקצב הליכו המהיר, היה עלול אותו זקן לראותם ולהצטער על היותו חלוש ותשוש כח, לכן האט אף הוא את קצבו והתאימה לשלו, בכדי לא לגרם לו עגמת נפש שפזו.

על זו הדרך פרשו בעלי המוסר את דברי רב אדא בר אבהו בתלמוד תענית (כ" ע"ב): "ממי לא ששתי בתקלת חבירי" - שרב אדא היה נזהר בשעה שחברו היה שרוי בצער שלא להביע שמחה אפלו על שמחה אישית מצדקת, בהיות שאין זה יאה להפגין שמחה במקום שמישהו שרוי בעצב. וכך כותב רבנו בחיי ז"ל בספרו "חובות הלבבות" כי הפרוש צהלתו על פניו, וא? בלו בלבד שער הפרישות ריש פרק ד'. . כי אם לך יש איזה שהוא צער או עגמת נפש אישית, אין זה צודק שגם אחרים יצטערו עליה בגללה. ואם כרגע לך אין כל כך מצב רוח מרומם - זו לא סבה להרס גם לאחרים, ואם מסבה כל שהיא אתה פעוס ועצבני - מדוע תוציא ותפרק זאת על סובבך החפים מפשע? כללו של דבר: אל תפיל את העל שעליך - על גב זולתך.

הגה"ק רבי ישראל סלנטר זיע"א ספר שפעם אחת בערב יום הכפורים היה הולך לבית הכנסת, ובדרך פגש את אחד החכמים והיראים של העיר אשר חרדת יום הדין היתה נפרת על פניו ביותר. וכשפנה אליו רבי ישראל באיזו שאלה שנצרכה לו הלה לא השיבו מגדל חרדתו מתקף קדשת היום. המשיך רבי ישראל לדרך ותמה: וכי מה אני אשם בכך שהוא נרא ומפחד מיום הדין? וכי בגלל זה עלי לסבל? הלא מדרכי ההטבה חובתו להשיבני על

שאלתי בספר פנים יפות גם בשעה שפזאת! ראה סדרת תקון המדות (חלק ה' עמוד רנ"ו). והדברים נוקבים ואמתיים.

מבין המעלות הרבות להן זוכה עבד ה' אמת, זוכה הוא גם כן במסגלות לשלט בגופו וברוחו. אין אצלו משג של "התפרצות" או "אינסטינקט", כל הבעת פנים וקריצה היא נשלטת, כל פעלה או תגובה היא מחשבת. אפלו על התעטשות ופחוק וצחוק צריך הוא לשלטה רבינו בחיי (שער הפרישות פרק ד') שהחסיד צחוקו – ריוח שפתיים בלבד, ועוד עיין ברמב"ם הלכות דעות (פרק ה') ותשכיל. ובספרים הקדושים אף מבארת הדרך כיצד ישתה אדם שכר לרוחה מבלי להשתכר מובא מרבינו האריז"ל ומרבינו הבעל שם טוב זיע"א, ואכמ"ל. שזוהי תביעת הבורא מהאדם להיות שולט בעצמו בכל עת, ומתאים את עצמו לרצון האלקים. לכן לא שיש אצל זה התבטאות כמו "מה אני יעשה, זה אני", או "בא לי" – שום דבר לא בא מאלי, הכל צריך להיות תחת שליטה ובקרה. ואם כרגע צריך שתתחיל לאשתך או לילדך עליך לעשות זאת גם אם אינך במצב רוח המתאים. ואם ראית דבר מצחיק ליד אדם שבור ורצוף תדע לשלט בעצמך ולא לגחך.

כך העידו על הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א כי בעת שגלוקה עליו זוגתו הרבנית ע"ה היה הדבר בעצומה של שבת חל המועד סכות (תשע"ב), וכשבאו בני הבית והודיעוהו על הבשורה המרה לא עלתה על עינו אף לא חצי דמעה, כך המשיך את השבת כהלכתה עד למוצאי שבת קדש, ומשיצאה השבת לפתע פרח בבכי תמרורים על אשת נעוריו שהלכה לעולמה. ודאי לבו הפתוח כאולם היה כאוב ודאוב, ונדאי שדמעתו בקשה לזלג על לחיו, אלא שהזמן לא היה מכשר לכך, ולכן ידע ענק הרוח הזה לשלט ברוחו ולעכב את בכיו מלפרי – עד שהזמן אפשר. ועצמה זו הנתונה במתנה למי ששם חלקו בתורתנו הקדושה – היא כלי עזר יקר ונפלא בזמנים קשים בהם עלול האדם להשבר לרסיסים, ורק השליטה המלאה בגוף ובנפש היא זו שמצילתו מכך.

ולקח זה חיוב לליונתנו כל מי חיינו בכל צעד ושעל, לפקח עין ולשים לבנו על כל אדם, כיצד לדבר עמו וכיצד להתניח לדבריו, להזהר ברגשותיו ולכבד את צרכיו, ולא לכפות את מצבנו על השני אלא אדרבה להתבטל בפני כל ולהתאים את עצמנו אליו, וטוב לנו בזה ובבא.

דרוש וחדוש

בספר מנחת חנוכה בבאורו למצוה זו. דן גבי כהן שקרע בגד מבגדיו על מתו, אלא שלא היה לבוש בגד באותה שעה שקרעו אלא היה מונח בארון וכיוצא בזה ובא וקרעו – האם גם באפן שכזה נתחייב משום "ויבגדיכם לא תפרמו" או שמא דוקא על בגד שהוא לבוש בו חל אסור זה?

ובתחלה תלה את הדבר בפרור האם אסור התורה הוא במעשה הקריעה של הבגד, או בלבישת בגד הקריע? שאם האסור הוא על עצם מעשה הקריעה – הרי שעל אף שאינו לבוש

בו בכל זאת יתחייב על כך, אולם אם האסור הוא רק במעשה הלבישה של בגד קרוע, הרי ששקורע בגד מפלי ללבשו לא יתחייב על כך עד שיילבשו.

אולם במסקנת דבריו העלה שאמנם כל האסור אינו אלא במעשה הקריעה בדוקא, וכפי שמוכח מלשון הזהב של רבנו הרמב"ם ז"ל שכתבראה פרק א' מהלכות ביאת המקדש (הלכה י'). בלשון "אסור לקרע בגדיו" ולא בלשון "אסור ללבש בגד קרוע". אולם לא חיבה התורה על הקריעה אלא באפן שהיה לבוש באותו הבגד, שכן זוהי דרך קריעת המלבוש על המת, מה שאין כן אם קרע בגדו שהיה מונח בתבה או לא יתחייב על כך.

בסוד עבדיך

בבאור חשיבות הבגדים של האדם ומעלתם על דרך הסוד ראה בספר "לקוטי מוהר"ן" תורה כ"ט, ותורה קכ"ז. מהרה"ק רבי נחמן מברסלב זיע"א שבגדיו של האדם הם בסוד החשמ"ל, שהוא בחינת שמירה לאדם, ולכן צריך שיהיו בגדי האדם תמיד שלמים ולא קרועים, שעל ידי כן עלול חלילה לאבד את השמירה. והבגדים עצמם הם אלו שתובעים את האדם על שלא שמרם בכבוד ובנקיות כראוי.

וככל שהאדם יותר גדול במעלתו כך מדקדקים עמו יותר על בגדיו ועל שמירתם כפי דרגתו, ולכן אמרו חז"ל שתלמיד חכם שנמצא רבב על בגדו חיב מיתהשבת (קיי"ד ע"א). , ורבי יהודה הנשיא היה קורא למאניה מכבודו ותיארה שבת (קיי"ג ע"א). ופירוש הדברים שרבי יהודה היה קורא לבגדיו - כבודו. וזהו גם כן סוד אסור קריעת בגדי הפהו שהזהר לשמרם כראוי בשלמותם מגדל קדשתם ומעלתם.

מצוה קנ"א: שלא יצאו הכהנים מן המקדש בשעת

עבודתם

כמו שכתוב:

"ומפתח אהל מועד לא תצאו פן תמתו" ויקרא י', ז' .

לפשוטו של מקרא

מצות לא תעשה מן התורה על הכהנים המשרתים בבית המקדש שמשעה שונכנסים אל המקדש לעבד את עבודתם בקדש לא יניחוהו לצאת מן המקדש לכל צד שהוא עד תם משמרתם, שבגיון הוא למקדש להניחו לטובת דבר אחר. וכהן שיצא מן המקדש בשעת עבודתו הרי זה עבר על לאו מן התורה ולוקה, וגם חייב מיתה בידי שמים כן הובא בספרא (פרשת שמיני) וברמב"ם הלכות ביאת המקדש (פרק ב' הלכה ה').

אזכרה זו תקפה הן כלפי כהן הדיוט, והן כלפי כהן גדול, ששניהם אסורים לצאת מן המקדש בזמן עבודתם. אולם עם כל זאת נשנתה האזכרה בשנית כלפי הכהן הגדול כמו שכתוב: "ומן המקדש לא יצא ויקרא כ"א, י"ב", ומקדש למדו חכמינו ז"ל שכהן הדיוט שהיה עובד במקדש ושמע שמת לו מת שהוא חייב להתאבל עליו אינו יוצא מן המקדש אבל פוסק מיד מלעבד בהיות שהוא אונן על מתו, ואלו כהן גדול שארע לו כן מצוה להמשיך את עבודתו חרף היותו אונן סנהדרין (י"ח ע"א) וזבחים (ט"ז ע"א) ורמב"ם (שם הלכה ו'). וראה בהגהת הראב"ד שם שסובר שבהיות שהכהן ההדיוט אינו עובד באנינותו ממילא מותר לו לצאת ולהטמא למתו.

רמז הכתוב – לא תעשון כן לה' אלקיכם

ענש חמור ביותר הטילה התורה על כהן היוצא באמצע משמרתו מבית המקדש, מה שמלמדנו עד כמה הדבר נורא בעיני השי"ת, ועד כמה הוא פוגע ומזלזל בבית ה' ובקדשתו. כלנו מכירים את ההרגשה המבישה בעת היותנו משוחחים עם פלוני כשלקפתע מכשיר הסלולאר שלו מנגן, והלה עונה לשיחתו ומותיר אותנו "מיבששים ומבששים" עד שייסיים הלה את שיחתו. יודעים אנו עד כמה דבר זה אינו נעים. על אחת כמה וכמה אם אותו פלוני פנה הוא אלינו ולא אנחנו אליו, וקל וחמר אם שיחתנו עמו היתה סובבת סביב עזרה או טובה שהוא זקוק מאתנו, ודאי הדבר ירתים את דמנו ביותר ויעורר בנו את החשק לענותו בשלילה.

כך הם פני הדברים באותו כהן העוסק בעבודת המקום ברוך הוא, בכפרת העם ובבקשת רחמים על עצמו ועל שולחיו – אם יעזב את עבודתו ויצא מן המקדש אין לה זלזול גדול יותר מזה כלפי מי שאמר והיה העולם. על אותו משקל אומרים חכמינו ז"ל שהמפסיק ממשנתו ואומר מה נאה אילו זה ומה נאה ניר זה מעלה עליו הכתוב כאלו מתחייב בנפשו אימרת רבי שמעון במסכת אבות (פרק ג' משנה ז'). ! שאם פסקת מלעסק בתורת ה' ויצאת מלמודך לצרכיך האישיים

– הרי שדינך כדיו הפהן שניצא מהמקדש באמצע עבודתו ונתחייב מיתה בר מינו. ובמקום אחר הזהירונו חכמינו ז"ל שכל הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה מאכילים אותו גחלי רתמים כן למד רבי לוי בחגיגה (י"ב ע"ב) מהפסוק (איוב ל', ד') "הקוטפים מלוח עלי שיח ושרש רתמים לחם". , וגם זה מהסבה הנזכרת שבזיון גדול הוא לעזב את עסק התורה הקדושה לטובת דברים אחרים, מה שמוכיח איזה מהם יותר גדול וחשוב בעיניך.

כמה פואב הדבר לראות בני אדם המגיעים לתפלה בבית הכנסת, מתישבים במקומם ופוחחים את הסדור ונושאים תפלה זכה לפני הבורא, עד שלפתע קופץ אחד המתפללים ממקומו כמי שהפישו נחש, וממהר לצאת מהמקום כשמותיר הוא את הקדוש ברוך הוא עם הסדור לבדו מאחריו. על מה הרעש? מה הבהלה? "לא, פשוט היתה לי שיחת טלפון חשובה, משוהו שלא סובל דחוי". שמעתם?! שיחה חשובה, יותר חשובה מ"ה' מלך" ומ"אתה קדוש", יותר נצרכת מ"סלח לנו" ומ"רפאנו", כל כך חשובה היא עד ששונה להעביר את הקדוש ברוך הוא ל"מתיתנה"...

אז ישנם כאלו שנינעו בראשם ויאמרו: "חלילה! לענות! חס ושלום! אני רק מסתכל מי זה, אני לא עונה!" ל"צדיקים" הללו אנו נענה בעבדה על אחד הגדולים שסרב בכל תקף להפעיל בקו הטלפון שלו שרות של "שיחה ממתיתנה" המציגה את השיחה הממתיתנה על הקו, באמרו שדבר זה עלול לגרם לו למעט מהיחס ותשומת הלב הראויה כלפי בן שיחו הנוכחי, ולכן סרב לכך. על אחת כמה וכמה כשעומדים אנו מול מלך מלכי המלכים הקב"ה בביתו שלו, ומדברים בפניו כבן לפני אביו וכעבד לפני רבו, ודאי ונדאי ש"הסתכלות" שפזו בצג הטלפון היא ממעטת מהרפוי והפונה בתפלתנו, ופוגעת וחמורה עד למאד.

בעוונותינו הרבים נבצרה מאתנו הזכות לחזות בנעם ה' ולבקר בהיכלו. הקדוש ברוך הוא כלה את חמתו על ביתו בשביל להשאיר אותנו בין החיים, ובינתיים כבר כאלפים שנה שהוא נודד מבית כנסת לבית כנסת במקום לשכן כבוד בבית תפארתו. באיזו בשת פנים והתרפסות אמורים אנו להקנס לבית הכנסת, בידענו שבעוונותינו שלחה אמנו ובסבתנו גלינו מעל שלחן אבינו! וכשכבר עומדים אנו לפני הבורא - חיל ורעדה תאחזנה עצמותינו מהמחשבה "דע לפני מי אתה עומד" צוואת רבי אליעזר הגדול. אך במקום זה עסוקים אנו בהבלינו ואף מכניסים אותם עמנו אל בית מקדש מעט. לא כך צפה האל שנהג עמו בביתו, לא בשביל זה זכה אותנו להיות ממשכימי ומעריבי בתי כנסיות ובתי מדרשות. דווקא מאתנו מצפה הקב"ה ליותר, בהיות שבידעו ובמכירו קאמינא, בהיות שזכינו לדעה את ה', לכן מצפה הוא מאתנו שבשעה שבאים אנו אליו – נניח לכל מטרדי הנפש והגוף ונתעסק רק בו.

לא פחות חמור מכך הוא אדם המוכר את שעות למודי בעד נזיד עדשים. בשביל סדורים כאלו ואחרים, דברים הנתנים להדחות בהשתדלות קלה לשעות אחרות, אבל אנו בוחרים דווקא בהללו ולא בתורה. הרי אי אפשר לותר על העבודה, וגם השנה חשובה ביותר, אז מה נשאר? רק שעת הלמוד שלא כל כך מחיבת... הלזה "קובע עתים" יקרא! ואם תורתו אמונתו – איזה מן אמן זה?! גלכה ונשאלה כל בעל חנות אם יסכים לסגר את חנותו באמצע היום בכדי לטפל בסדורים שפאלו, אם יעזב את הקלינטים שלו ויצא להכין לעצמו איזה כוס קפה חם – לעולם לא! אז למה את למודינו פן! אתמהה!

תמיהים אנו מדוע תפלתנו אינה מניבה פרות, מדוע תורתנו לא מעלה אותנו בדרגות, היכן היא התפלה שמהפכת את הדין והתורה שמזכה בדברים הרבה? אף אם אנחנו לא נדע לכבד ולהעריך את תפלותינו – למה שהאל יתייחס לבקשותינו בכבוד ראש? אם התורה שלנו נלמדת בארעיות ובקרעים כד דרש רבי זירא בסנהדרין (ע"א ע"א) את הפסוק "וקרעים תלביש נומה" שכל הישן באמצע לימודו תורתו נעשית קרעים קרעים. – אז מה כבר אפשר להעניק לאחד שכזה? אז נכון שבכל יום יש למוד, ושהתפלה היא שלוש פעמים ביום, אבל האם זוהי סבה לזלזול בה ולאבדה? לעזוב את השכינה לבדה ולצאת החוצה בחצפה?!

כמדומה, שאם נקבל על עצמנו שלא לצאת באמצע התפלה לשום ענין, ונשאל להפסיק ממשנתנו לצרכינו האישיים, נזכיר בקדושה הבורא הוא במקום הראשון. נראה לו ולכלם שאין דבר בעולם שיפסיק אותנו מתפלתנו, אין עסוק בעולם שנעדיפו על פני עסק התורה. ואם אנו נשים את הבורא לפני כלם – אז הקדוש ברוך הוא שהנהגתו מדה כנגד מדה ישים גם אותנו לפני כלם, וישגיח עלינו בעיני פקיחא ובשמירה עליונה, וישא פניו אלינו וישים לנו שלום, אמן כן יהי רצון.

דרוש וחדוש

הגאון רבי יהודה רוזאניס זצ"ל בעל ה"משנה למלך" על הרמב"ם בפרק ב' מהלכות ביאת המקדש (הלכה ה'). דן האם אסור יציאת הפה מן המקדש בזמן עבודתו ראוי להדחות מפני פקוח נפש, או שמא בכל זאת חל על הפה אסור יציאה מן המקדש, כגון שינדע הפה ללמד זכות על אדם פלוני שנדון כעת בבית הדין להרג, ואם לא יצא להעידו יוציאוהו להורג, אלא שכעת נמצא הפה בשעת עבודתו, האם יצא לשם הצלת אותו אחד או לא?

והביא בדבריו את סגית התלמוד במסכת יומא שם נאמר מרבי יוחנן על פי שיטת רבי עקיבא שבאפו שכזה שישנה הצלת נפשות בדבר מתר לפה לצאת מן המקדש אף באמצע עבודתו, שבאפו שכזה לא אסרה עליו התורה לצאתה יומא (פ"ה) ובפירוש רש"י ז"ל שם. ואכן הכריע בעל המשנה למלך שיש לפסק כן להלכה על אף שדין זה לא נזכר ברמב"ם ז"ל בהלכותיו, מכל מקום כד הדין נותן שבמקום הצלת נפשות יהיה מתר לפה לצאת מן המקדש. עין שם בדבריו ובסברותיו ואכמ"ל.

בסוד עבדיך

בבאור אסור יציאת הפה מן המקדש בשעת עבודתו על דרך הסוד ראה להרה"ק
מקאמארא זיע"א בחבורו "אוצר החיים" ויקרא י, ז. שכתב לבאר שעבודת הפה ומחשבתו
היא בעולם האצילות, שהוא העולם הגבוה והנשגב ביותר וממנו נשאבת כל החיות האמתית
לנבראים. ועל ידי עבודתו ומחשבתו מיוחד ומקשר הפה בין העולמות ומביא חיים לעולם.
ולכן אם חלילה נצא מן המקדש בשעת עבודתו הרי זה מפריד היחוד והקשר ומונע חיים,
ולכן חייב על כך מיתה.

והוסיף לבאר שאור האצילות שמוריד הפה לעולם בעבודתו נקרא "אלף", וזהו מה שאמר
שלמה המלך ע"ה "ונרגן מפריד אלוף משלי ט"ז, כ"ח. הינו שהפך בקד שיוצא מן המקדש
גורם להפריד ולהפסיק את אור האצילות הנקרא אלוף היורד לעולם בעבודת המקדש.

מצוה קנ"ב: שלא להכנס שתוי יין למקדש

כמו שכתוב:

"יין ושכר אל תשת... בבאכם אל אהל מועד ולא

תמתו" ויקרא י, ט.

לפשוטו של מקרא

מצות לא תעשה מן התורה על הפהנים הפשרים לעבודת המקדש שלא כנסו למקדש לעבד
את עבודת הקדש בהיותם שתויי יין וכו' דרשו בסיפרא על הפסוק "אתה ובניך אתך" – מה אתה כשר אף בניך
כשרים, יצאו חללים ובעלי מומים. ואם נכנסו כהן למקדש ועבד עבודה בהיותו שתוי יין הרי זה
עבר על לאו מן התורה ולוקה, ובנוסף על כך חייב מיתה בידי שמים כן מבואר בסנהדרין (כ"ב ע"ב)
והובא ברמב"ם הלכות ביאת המקדש (פרק א' הלכה א'). , ועבודתו שעבד פסולתו למדו בסנהדרין (שם)
מסמיכות האזהרה ל"ולהבדיל בין הקודש ובין החול" ללמד שמחוללת עבודתו. והובא גם בזבחים (י"ז ע"ב) וברמב"ם
(שם). ואם רק נכנס מבין האולם ולמזבח ולפניהם בהיותו שתוי יין מבלי לעבד הרי זה חייב
מלקות בלבד ולא מיתה כן דעת הרמב"ם ז"ל (שם הלכה ט"ו) וספר החינוך (מצוה קנ"ב), שלא כדעת הרמב"ן

ז"ל (בספר המצוות ל"ת ע"ג) שהכניסה למקדש שתוי יין בלי לעבוד אינה אסורה מן התורה אלא רק מעלה מדבריהם. ולדעת הרמב"ם ז"ל המעלה מדבריהם היא רק עד המזבח, אבל מן המזבח ולפנים הרי זה בלאו.

שעור היין שישתה ויתחייב הוא ששתה בבת אחת רביעית יין חי שעברו עליו ארבעים יום. אבל אם שתה פחות מרביעית, או ששתאו בהפסקות, או שמזגו במים, או שהיה היין בן פחות מארבעים יום – בכל אלו פטור ממיתה וממלקות ועבודתו לא נפסלה. אולם כל זה דוקא אם שתה רביעית בצמצום, אבל אם שתה יותר על רביעית – אזי אפלו היה היין מזוג ושתאו בהפסקות עם כל זאת חייב מלקות ומיתה ועבודתו נפסלת כן למדו בכריתות (י"ג ע"ב), והובא להלכה ברמב"ם ז"ל בהלכותיו (שם הלכה א'). וראה בהשגות הראב"ד שם שחלק על דברי הרמב"ם לגבי חיוב מיתה לשותה יותר מרביעית יין מזוג, ומה שיישב ה"כסף משנה" את דברי הרמב"ם.

ואם היה הפהון שתוי משאר מיני שכר ואפלו מן החלב וכיוצא בזה מלבד היין גם כן אסור להכניס למקדש, אולם אין עבודתו נפסלת בכך, ואינו חייב על כך מיתה אלא מלקות בלבד כן למדו בסיפרא (שמיני א', ב') מיתור הכתוב "יין ושכר" ללמד שעל השכר חייב רק מלקות, ועל היין חייב גם מיתה. והובא ברמב"ם (שם הלכה ב').

ומחמת אסור תורה זה אסור לכהני בית אב שזהו יום עבודתם לשותות יין כל אותו היום והלילה. ולשאר אנשי המשמר של אותו שבוע אסור לשותות ביום שמא תכבד העבודה ויקראו להם לסייעם, אבל בלילה מתרים. ושאר כהנים שאין זה מועד עבודתם כלל מתרים לגמריענית (ט"ו ע"ב) ורמב"ם (שם הלכה ו').

מלבד אסור תורה זה על הכהנים, אסור על כל ישראל איש או אשה להכניס למקדש פלו מתחלת העזרה ולפנים בהיותם שתויי יין או שכורים מדין מורא המקדש וכבודו, אולם אין בדרך לאו או מיתה כן כתב הרמב"ם ז"ל (שם הלכה י"ז) מסברא, וכן כתבו עוד ראשונים.

בנוסף על הנ"ל, למדו חכמינו ז"ל מאזרה זו שיש אסור תורה על כל ישראל להורות הוראה בהיותם שתויי יין, כפי שיתבאר להלן בחלק הדרוש.

רמז הפתוב – הוראה מתקנת

רבותינו זכרונם לברכה למדונו שבתוך אזהרת "יין ושכר אל תשת... בבאכם אל אהל מועד" כלולה אזהרה חמורה על כל מורי ההוראות בישראל לבל יקלו ראש בשעה שמורים הוראה לעם, ויהיו צלולים בדעתם ובמחשבתם מבלי שום הפרעה או טרדה כל שהיא העלולה לשבש את מחשבתם ולהוציא חלילה תקלה מתחת ידם. מטעם זה אסרה התורה על מורה הוראה להורות הוראה בעת היותו שתוי, בהיות שמלאכת ההוראה היא אחריות גדולה וחשובה, וטעות בהוראה היא מכשול גדול וחמור, לכן הזהירו חז"ל ביותר שהיה המורה כשיר ומישב בדעתו בכדי להשיב לשואליו את התשובה הנכונה, ולא יכשיל חלילה את הסומכים על דבריו.

תפקידו ומעמדו של מורה ההוראות בַּשְׂרָאָל הוא רם ונשא. כִּד לְמַדוּ חֲכָמֵי הַתְּלִמּוּד שֶׁכָּל הַדָּן דִּין אֶמֶת לְאֵמֶתוֹ נִחְשָׁב כְּשֵׁתֶף לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁיתָאִמְרַת רַבִּי חֵיִיא בַר רַב מִדְּפַתִּי (שבת י"ע ע"א), עיין שם מנין למד זאת. , וְכָל הַמְּלַמֵּד אֶת בֶּן חֲבֵרוֹ תוֹרָה נִחְשָׁב כְּאִלּוּ יִלְדוּאִימְרַת רַבִּי יוֹנָתָן בְּסִנְהֶדְרִין (י"ט ע"ב). , וְכָל כִּד הִחְשִׁיבו חֲכָמֵינוּ אֶת הַמּוֹרֶה הוֹרָאָה עַד שֶׁהִתִּירוּהוּ לְלַמֵּד וּלְהוֹרוֹת לְעַם אֲפִלּוּ בְּתוֹךְ יָמֵי אֲבָלוֹ עַל שֶׁבָּעַת קְרוּבֵינוּ, עַל אִף הֵיּוֹתוֹ אֲסוּר בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה־רַאָה יִלְקוּט יוֹסֵף הַלְכוֹת אַבְלוֹת. . אֵדָּ עַם כָּל גְּדֻלוֹתוֹ וּמַעֲלָתוֹ שֶׁל זֶה, אַחֲרֵי־כֵן כְּבִדָּה רוֹבֶצֶת עַל כַּתְּפָיו לְהִזְהֵר לְהוֹרוֹת לְעַם אֶת הַהוֹרָאָה הַנְּכֹנָה וְהַמְּתַאֲמָה לְבַל יֵצֵא מְכֻשׁוֹל מִתַּחַת יָדָיו, וְאִם חָלִילָה הִשִּׁיב לְשׂוֹאֲלוֹ שֶׁלֹּא כִּדִּין וְהִכְשִׁילוֹ בְּעִבְרָה עֲתִיד הוּא לְהִתְפַּסֵּס וּלְהַעֲנִשׁ עַל אוֹתוֹ הַעוֹוֹךְ־כּד אִמְרו חֲכָמֵינוּ ז"ל בְּמִסְכַּת אַבּוֹת (פֶּרֶק ד' מִשְׁנֵה י"ג) "הוּי זֹהִיר בְּתִלְמוּד שֶׁגָּגַת תִּלְמוּד עוֹלָה זְדוּן", וּפִירֵשׁ רַבִּינוּ עוֹבְדֵי־הַמִּבְרַטְנוֹרָא (שם) שֶׁאִם תִּטְעֶה בְּהוֹרָאָה מִתּוֹךְ שֶׁלֹּא דַקְדָּקַת בְּתִלְמוּדֶךָ וּתְבוּאָה לְהִתִּיר אֶת הָאֲסוּר הַקְּבִיָּה מֵעַלָּה עַל יָדְךָ כִּאִילוּ עִשִׂיתָ בְּמִזִּיד. . לְכֵן הִזְהִירוּ חֲכָמֵינוּ בְּתִלְמוּד שֶׁלֹּא יֵעָז אֲדָם לְעֲלוֹת עַל פֶּס הַרְבֵּנוֹת וְהַהוֹרָאָה אֲלֵא אִם כֵּן הִגִּיעַ לְרָמָה הַרְאוּנָה לְכִד, וּבְאִם לֹא הָרִי זֶה שׂוֹטָה רְשָׁע וְגַם רוּחַ וְנִחְשָׁב לְמַכְבָּה נִרָּה שֶׁל תּוֹרָה וְלִמְחַבֵּל בְּכָרֶם צָבָא ה'רַאָה בְּרַמְבַּ"ם הַלְכוֹת תִּלְמוּד תּוֹרָה (פֶּרֶק ה' הַלְכָה ד'). .

כִּד הַמְּשִׁילוֹ חַז"ל אֶת הַדָּבָר לְיָלֵד קָטָן שֶׁחָמַד לְלַבֵּשׁ אֶת בְּגָדֵי אָבִיו הַרְחִיבִים, בְּחֻשְׁבוֹ שֶׁכִּדִּין יִהְיֶה לְאִיזָה אֲדָם חָשׁוּב וְגָדוֹל כְּאָבִיו, אוּלַם בְּרַגַע שֶׁיֵּצֵא לְרַבִּים עִם בְּגָדִים שֶׁאִינֶם הוֹלְמִים אֶת מִדְּתוֹ מִדְּהַפִּירוֹ בּוֹ כֵּלָם כִּי יֵלֵד קָטָן הוּא וּמַעֲשִׂיו מַעֲשֵׂי נַעֲרוֹת, וְאִף הוּא לְאַחַר כְּמָה צְעָדִים נִתְקַלָּה רַגְלוֹ בְּבִגְד שֶׁלֹּבֵשׁ וְנִפְלַע עַל פְּנָיו בְּבוּשָׁה. כִּינֵן שֶׁלֹּא הַבְּגָד עוֹשֶׂה וְהוֹלֵם אֶת הָאֲדָם, אֲלֵא הָאֲדָם עוֹשֶׂה וְהוֹלֵם אֶת בְּגָדוֹ. כִּד אוֹמְרִים חַז"ל שֶׁהַמְּתַעֲטֵף בְּאִי־צִטָּלָה דְּרַבְּנָן וְאִינוּ רְאוּי לָהּ עָלָיו נֶאֱמַר "רַבִּים חָלְלִים הִפִּילָה" דְּהִנּוּ הוּא עֲצָמוֹ כְּנִפְלָל שֶׁיֵּצֵא מִבְּטָן אִמּוֹ קִדָּם זְמַנּוֹ שֶׁאִין לוֹ שׁוֹם תּוֹחֶלֶת וְתַקְוָה, וְסוֹפּוֹ שֶׁיִּפּוֹל בְּבוֹר שֶׁכָּרָה לְעֲצָמוֹאִימְרַת רַב מִסְכַּת עֲבוּדָה זָרָה (י"ט ע"ב) וְהוּבָא בְּרַמְבַּ"ם (שם), וּפִירֵשׁוּ שֶׁהַתְּלָמִיד שְׁקוּפָץ לְהוֹרוֹת טֵרֵם זְמַנּוֹ הָרִי הוּא כְּנִפְלָל, שֶׁאֵבֵד הוּא וְאֵבֵדוּ כָּל הַנִּשְׁעָנִים עִלָּיו. .

כָּל מְנַהִיג וּמוֹרֶה הוֹרָאָה חַיֵּב לְהַפְּנִים שֶׁשְּׁלִיחוֹת גְּדוּלָּה וְקְדוּשָׁה נִצְבָּת בְּפָנָיו : לְהַעֲבִיר אֶת דְּבַר ה' אֶל הָעָם. וּבְאוֹתָהּ שְׁלִיחוֹת הָרִי הוּא בְּבַחֲיַנְתָּ "מִשָּׁה רַבְּנִי" קָטָן שֶׁהַקְּבִיָּה עוֹמֵד מַעֲלָיו וּמִזְהִירוֹ וּמִצְוָהוּ : "כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב וְתִגִּיד לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל" שְׁמוֹת י"ט, ג'. וּפְרָשׁוֹ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל "כֹּה תֹאמַר – בְּלִשׁוֹן הַזֶּה וּכְסֻדֵּר הַזֶּה : לְנָשִׁים בְּלִשׁוֹן רַכָּה, וְלְזָכָרִים בְּלִשׁוֹן קֶשֶׁה" מְדַרֵּשׁ רַבָּה שְׁמוֹת (פֶּרֶק כ"ח). . נִקְטָ בְּמִלִּים הַנְּכֹנּוֹת וּבְסֻדֵּר הַדְּבָרִים הַנְּכֹון, אֵל תִּבְהַל לְהִשִּׁיב וְהִשִּׁיב עַל רֵאשׁוֹן רֵאשׁוֹן וְעַל אַחֲרוֹן אַחֲרוֹן אַבּוֹת (פֶּרֶק ה' מִשְׁנֵה ז'), וְרַאָה בְּרַטְנוֹרָא שֶׁם מִנִּין נִלְמָדִים דְּבָרִים אֵלוֹ. , עֲנָה בְּלִשׁוֹן מְדַקְדָּקַת וּבְרוּרָה שֶׁאִינָה מְשִׁתְּמַעַת לְשִׁנֵּי פְּנִיָּם רַאָה בְּקִיצוֹר הַנְּהַגַת הוֹרָאוֹת אִסוּר וְהִיתֵר לְבַעַל הַשִּׁיךְ (אוֹת ט') שֶׁכָּתַב שְׁמוֹרָה הוֹרָאָה הָאוֹסֵר דְּבַר מִסְפֵּק אִסוּר לוֹ לְהוֹרוֹת לְשׂוֹאֵל "אִסוּר" בְּסֵתָם, אֲלֵא עִלָּיו לְפָרֵשׁ וּלְהַבְהִיר לְשׂוֹאֵל שְׁדַבֵּר זֶה אִסוּר מִסְפֵּק, כְּדִי שֶׁאִם בְּעִתִּיד יִצְטָרֵף אִיזָה סִנְיָף נוֹסֵף נִיתֵן יִהְיֶה לְהַקְלֵ. וְכֵן כְּשֶׁמִּתִּיר בְּשַׁעַת הַדַּחֵק אוֹ בְּנִסְיוֹת מְסוּיִימִיוֹת יִפְרֵשׁ לוֹ שֶׁהִיתֵר הִינּוּ רַק מְשׁוּם הַמְּצַב הַנוֹכַחִי, שֶׁלֹּא יִקְיֵשׁ וּלְמַד לְמַקְרִים וְלֹאנִשְׁיִם אַחֲרֵים. , שֶׁנֶּהָ בְּלִשׁוֹן רַבּוֹתֵי־כִד אִמְרוּ בְּמִסְכַּת עֵדִיוֹת (פֶּרֶק א') "חֵיִיב אָדָם לומר בְּלִשׁוֹן רַבִּי". וּבְלִשׁוֹן הַקְּצָרָה בְּיוֹתֵר־כִד אִמַר רַבִּי מֵאִיר בְּפִסְחִים (ג' ע"ב) "לְעוֹלָם יִשְׁנֵה אָדָם לְתִלְמוּדוֹ דֶּרֶךְ קְצָרָה". , וְהִזְהֵר בְּדְבָרֵי־ךָ שֶׁמָּא תַּחֲבוֹב חוֹבֵת גְּלוֹתֶךָ אִמַר אַבְטָלִיוֹן בְּמִסְכַּת אַבּוֹת (פֶּרֶק א' מִשְׁנֵה י"א) "חֲכָמִים זֵהוּרָו בְּדַבְּרֵיכֶם שְׁמֵא תַּחֲבוֹבוּ חוֹבֵת גְּלוֹתֵי", עִיין שם בְּבִאוּרֵי הַמְּפָרְשִׁים. . פְּעָמִים שֶׁנִּצְרָךְ לְחַפֵּשׁ הַתְּרִים וּלְהַקְלִיגוֹן בְּשַׁעַת הַדַּחֵק אוֹ בְּמִקּוֹם חֲשֵׁשׁ מְכֻשׁוֹל וְכִיּוּצָא בּוּזָה, וְכֵן לְמִטְרַת קְרוֹב רְחוּקִים פְּעָמִים שְׁצָרִיךְ הַמּוֹרֶה לְהוֹרוֹת כְּדַעָה הַמְּקִילָה עַל אִף שֶׁלֹּא נִפְסָקָה לְהַלְכָה, וְהַכֵּל לְפִי הַעֲנִין וְהַזְמַן וּבַעֲצַת גְּדוּלִים. , וּפְעָמִים שֶׁנִּכְוֵן לְחוּשׁ לְאוֹסְרִים וּלְהַחְמִיר־כִּנּוֹן בְּמִקּוֹם שְׁעוֹלוֹה לְהִיוּצֵר פִּירָצָה בְּחוֹמַת הַדַּת וּבִיּוֹדוּתֶיהָ, וְכֵן כְּשֶׁמּוֹרָה לְבַעַל נֶפֶשׁ שִׁירָאָתוֹ קוֹדֵמַת לְחַכְמָתוֹ וְעוֹד. , פְּעָמִים שֶׁאִין לומר דְּבַר בְּהִיוֹתוֹ תְּמוּנָה לְרַבִּים רַאָה שְׁלַחַן עֵרוֹךְ יוֹרָה דְּעָה (סִימָן רַמ"ב סְעִיף י') שֶׁכָּתַב כֵּן בְּשֵׁם הַהִגְהוֹת מִיַּמּוֹנוּת. וְעוֹד עִיין בְּסִפְר "יִשְׂרֵי לֵב" עֵרֶךְ "דְּבַר הַתְּמוּנָה לְרַבִּים" מַה שֶׁכָּתַב בּוּזָה בְּאוֹרֶךְ וְאִכְמ"ל. , וּפְעָמִים שֶׁעֲדִיף שֶׁלֹּא לומר שֶׁלֹּא יְהִיו הָעָם מְזִידִים רַאָה בִּיצָה (ל' ע"א) וּבְבֵאָה בְּתֵרָא (ס' ע"ב), וּבְשְׁלַחַן עֵרוֹךְ אוֹרַח חֵיִים (סִימָן

תרי"ח סעיף ב') ובהג"ה שם מה שכתב בזה. . כל דבר דבר על אפניו משלי כ"ה, י"א. , וכל דבר בעתו מה טוב משלי ט"ו, כ"ג. .

בכלל האמור, חזב המורה הוראה להיות מישב ומתון בדעתו. שהפזיזות והבהילות עלולה להביא את המורה לידי טעות בהוראה. כך הזהירה התורה "לא תעלה במעלת על מזבחי" שמות כ', כ"ג. ואמרו חכמינו ז"ל מפאן אזהרה לדון שלא יפסיע פסיעה גסה בדיומדרש רבה שמות (פרק ל'). ולכן הזהירו רבותינו במשנתם "היו מתונים בדיון" אבות א', א'. , דהינו שעל אף שעל כל אדם להיות מתון, מפל מקום עם מנהיגי העם והדנינים ישנה הנגה מיוחדת ושונה של מתינות יתרה על שאר בני האדם ראה ספר "שיחות מוסר" להגר"ח שמואלביץ זצ"ל (מאמר מ"ג) מה שכתב בענין זה. . מטעם זה המליצו רבותינו למורה הוראה להמנע מלהורות ביום שאין דעתו מישבת, כגון ביום בו הלך דרך ארצה או ביום בו פעס או דאג על צרה כל שהיא ראה עירובין (ס"ה ע"ב), וכן כתבו התוספות שראוי לנהוג על פי דברי הירושלמי, וכן כתב הב"ח. ראה בש"ד (יורה דעה סימן רמ"ב ס"ק כ"א). . ללמדך כמה ישוב הדעת נצרך למורה הוראה בכדי שיוכל להורות את הדבר הנכון לשואלו.

והדברים אמורים גם כלפי כל איש ואשה אשר הפקדה בידיהם האחריות הגדולה של גדול ילדים וחונכים, לדעת להורות להם את הדרך הישרה והטובה והנכונה ולחנכם מתוך שקול דעת נאות ודעה והשקפה צרופה, ולא לפעל ולהגיב כלפיהם חלילה מתוך קצר רוח או פזיזות, מה שבדרך כלל מביא לידי טעות ומכשול ועלול להטות את היקל מדרך הישר. ונזכר כלנו כי כל בן הוא פתלמיד לאביו, וכל בת היא פתלמידה לאמה, וממהם ילמדו ארח חיים למעלה למשפיל למען סור משאול מטה משלי ט"ו, כ"ד. . ואשרי הזוכה להוליך את הזולת במסלת ישרים שמן השמים הבטיחוהו שאין חטא בא על דוראה אבות (פרק ה' משנה י"ח). , ומצדיקי הרבים פכוכבים לעולם ועד דניאל י"ב, ג' .

דרוש וחדוש

בספרא למדו מסמיכות אזהרת "יין ושכר אל תשת" ויקרא י', ט'. לפסוק "ולחורת את בני ישראל" ויקרא י', י"א. שאסור תורה הוא לדון ולהורות בדבר מדיני התורה בעוד האדם שותי יין או שכור הובא בעירובין (ס"ד ע"א), ונפסק ברמב"ם ז"ל בהלכות ביאת המקדש (פרק א' הלכה ג'). ובהגהת הרמ"א (יורה דעה סימן רמ"ב סעיף י"ג) ובאחרונים שם. ועיין בפתחי תשובה שם ובשלחן ערוך חושן משפט (סימן ז') האם מותר לדון בשכרות. . ואפלו היה רק משבש מעט בדעתו מחמת היין אל יורהוכבר משיעור רביעית יין נקרא שדעתו משובשת ואסור להורות. ומכל מקום ביינות של ימינו שחלשים יש מקילים כל שלא נשתבשה דעתו (סמ"ע חושן משפט סימן ז'). .

ודוקא בדבר הוראה אסור, אבל דבר הברור בכתובים כגון לומר על השרץ שהוא טמא או על הדם שהוא אסור וכיוצא בזה מתר. ואפלו ללמד ולהלמד תורה והלכות מבלי להורות למעשה מתר, אלא אם כן הוא חכם הקבוע להוראה שכל דבריו הוראה אזי אסור לו ללמד בשכרותו כללכן נתבאר בכריתות (י"ג ע"ב). וראה בסנהדרין (כ"ב ע"ב) ובתענית (י"ז ע"ב) מהם הדברים המפכחים מן היין,

והובא ברמב"ם (שם הלכה ה'). . ואף אשה חכמה הראויה להורות אסורה לשנות בנזכר כן כתב
הרא"ה ז"ל בספר החינוך (סוף מצוה קנ"ב). . ואם עבר אדם והורה בהיותו שותף או שפור הרי זה
עבר על לאו מן התורה, אולם אינו חייב מלקות או מיתה.

בסוד עבדיך

בבאור אזהרת התורה שלא יפגשו הכהנים שותפי יין למקדש על דרך הסוד ראה לרבי שמעון
בר יוחאי זיע"א בזהר הקדוש ויקרא (ל"ט ע"א). שכתב שהיין הוא בבחינת קול, כמאמר
חכמינו ז"ל "נכנס יין וצא סוד" עירובין (ס"ה ע"א). , והוא חלקם של הלויים השרים בקול על
הדוכן. ואלו השמן הוא בבחינת מחשבה, כמו שכתוב "כשמן הטוב על הראש" תהלים קל"ג,
ב. , והוא חלק הכהנים המשפיעים טובה וברכה לישראל בכל מחשבתם.

ומטעם זה אסרה התורה על הכהנים להפגס למקדש לשרת בהיותם שותפי יין, בהיות שהדבר
נוגד את תפקידם ואת יעודם במקדש לעבד ולשרת בכל מחשבתם, מה שפגם ונחלש בעת
שתיהם

היין

פגוע.

מצוה קנ"ג: בדיקת סימני בהמה וחייה

כמו שכתוב:

"זאת החיה אשר תאכלו מכל הבהמה אשר על הארץ,
כל מפרסת פרסה ושסעת שסע פרסת מעלת גרה
בבהמה אתה תאכלו" ויקרא י"א, ב' ג' .

לפשוטו של מקרא

מצות עשה מן התורה על כל איש ואשה מישראל אשר ירצו לאכל ממיני הבהמות והחיות שיאכלו רק מן הבהמות והחיות אשר יש להן את שני סימני הטהרה שלמדה התורה, והם שתהא מעלת גרה, ופרסותיה יהיו שסועותכפי שמפורש בתורה, והובא בשלחן ערוך יורה דעה (ריש סימן ע"ט).

ולדעת הרמב"ם ז"ל מצות עשה מן התורה על כל ישראל ללמוד ולידע את הסימנים המבדילים בין הטהורות לטמאות, ועל ידי כן ידעו מהן הבהמות והחיות המתרות באכילה, ומהן האסורות כן כתב בריש הלכות מאכלות אסורות (פרק א' הלכה א') ללמוד ממה שכתוב (ויקרא כ', כ"ה) "והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה ובין העוף הטמא לטהור", וממה שכתוב (ויקרא י"א, מ"ז) "להבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל". ולשיטתו שלוש מצוות עשה בפני עצמן הן: בהבדלת הבהמה והחיה הטהורה, ובהבדלת העוף הטהור, ובהבדלת הדגים והחגבים הטהורים. . אולם לדעת הרמב"ן ז"ל אין ידיעת הסימנים מצוה בפני עצמה, אלא רק אמצעי לקיום מצות אכילת הטהורות ולזהירות מאסור אכילת הטמאות כן כתב בהקדמתו לבהמ"צ (שורש ו'). וגם בעל ספר החינוך לבו נאחז בסברת הרמב"ן ז"ל, אולם מכל מקום הביאה כמצוות עשה כדעת הרמב"ם.

וכלל גדול למדונו חכמינו ז"ל שכל בהמה מעלת גרה אין לה שניים בלחיה העליון, ולכן אם אינו מכירה אם היא מעלת גרה או לא יכול לודא שפרסותיה שסועות ואין לה שניים בלחיה העליון והרי היא טהורה כן כתב הרמב"ם ז"ל בהלכות מאכלות (פרק א' הלכה ב'). וראה בהשגות הראב"ד שם מה שהקשה שהרי השפן והארנבת מעלי גרה ויש להם שניים בלחים העליון? וראה ב"מגיד משנה" שביאר דברי הרמב"ם בטו"ט. . כמו כן למדונו שכל בהמה שהיא מעלת גרה בידוע שפרסותיה שסועות חוץ מן הגמל, וכל בהמה שפרסותיה שסועות בידוע שהיא מעלת גרה חוץ מן החזיר, ולכן אם מכיר באותה חיה שאינה אחת משני חיות אלו די לו באותו סימן אחד כדי לידע שהיא טהורה.

עוד אמרו חכמינו ז"ל שפמל הבהמות והחיות שבעולם ישנן רק עשר שהן טהורות, והן: השור והשה והעז מן הבהמות, והאיל והצבי והיחמור והאקו והדישון והתאו והזמר מן החיות. ומי שהוא מכירן אינו צריך לבדק סימניהן רמב"ם (שם הלכה ח'). .

בנוסף על זאת, גם בין הטהורות יש צרף לידע ולהבדיל אם היא מין בהמה או חיה. שכן החיה חלפה מתר ואילו הבהמה חלפה אסור, ועוד שבתיה יש מצות כסוי הדם בעפר מה שאין בבהמה. וסימן החיה הוא שקרניה הן מפצלות, או לחלופין שקרניה פרוכות חרוקות ונהדורות כן מבואר בחולין (נ"ט ע"ב) וברמב"ם (שם הלכה ט' – י') ובשלחן ערוך יורה דעה (סימן פ' סעיף א'), ועיין במפרשים על הרמב"ם שם שדנו האם צריך גם כן שתהא חריקתן מובלעת או לא, ובשלחן ערוך הנ"ל הכריע שכן. .

ומי שעבר ואכל בהמה או חיה מבלי לודא שיש בה את סימני הטהרה הללו הרי זה בטל מצות עשה מן התורה, מלבד הלאו שיתבאר אי"ה במצוה הבאה לדעת הרמב"ם הנוכח לעיל אפילו אם נתברר אחר כך שהיתה טהורה עם כל זאת ביטל מצות עשה של בדיקת סימניה, ואילו לדעת הרמב"ן רק אם באמת לא היתה טהורה הרי זה עבר על מצות עשה. .

רִמּוֹז הַפְּתוּב – מֵצֵא אֶת הַהִבְדָּלִים

במצוה נכבדה זו נחשפים אנו למנח "ההבדלה" המזכר בכמה עניינים ובכמה מקומות בתורה ובמצוותיה, כשכלם מלמדים אותנו על החשיבות הגדולה שיש במשג זה. כבר במעשה הבריאה הטביע הבורא יתברך את המשג "ההבדלה" בבראו את המים, בהם עשה ההבדלה בין המים העליונים למים התחתונים בראשית א', ו'. כמו כן ברא את היקמה, ובה צר חיץ בין היום לבין הלילה בראשית א', י"ד. לאחר מכן נטל את האור והחשך שהיו משמשים בערבוביאה והבדילם זה מזה בראשית א', י"ח. וכל זאת למרות שיכל הקב"ה לבראם מתחילה נפרדים ונבדלים זה מזה, בכל זאת בחר לבראם יחד ולהבדילם.

וטעם הדבר הוא להיות שרצה הבורא להטביע בבריאה את המשג של "ההבדלה", בה ידע האדם להשתמש ולהבדיל בין הטוב לבין הרע שבבריאה, לכן העניק לו את הכח להבחין בין הטוב לרע ואת היכולת לבחור בטוב ולמאס ברע, שזוהי כל מעלתו של האדם מעל שאר בעלי החיים בהיותו בעל דעה והשכל להבדיל בין דברים, ובלעדי כן כמוהו כמו חית השדה בראשית א' (ויקרא כ'), שכתב שהאדם שונה מהבהמה בכך שידע להבחין בין טוב לרע, ועוד עיין בספר "נתיבות חיים" (עמוד ע"ג) שגם בשאר היצורים קיים מושג של בחירה והבדלה במובן מסוים, ע"ש באורד. ולכן כל שרואו של האדם בעולם הפא מבסס על כשר ההבדלתו בין הטוב לרע ובחירתו בטוב, וכפי שכתוב "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המוות ואת הרע" דברים ל', ט"ו. ופרשו בשפתי חכמים שאם תעשה את הטוב – אתו לך את החיים, ואם תעשה את הרע – אתו לך את המוות, כי בידך לבחור מהטוב והרע איזה שתראה, עכ"ל"ק.

חכמינו זכרונם לברכה תקנו לנו לומר ההבדלה בתוך תפלת מוצאי השבת, ובאיזה מקום בתפלה תקנו לאמרה? בברכת "אתה חונן לאדם דעת ומלמד לאנוש בינה". לכאורה ההגיון הפשוט אומר שהיה להם לתקנה בתוך ברכת "רצה" כמו שאר המועדים, או ב"שומע תפלה", מה שאין כן שאר המקומות שלא מצינו בהן שום הוספה! על כך מבאר בתלמוד שבהיות שההבדלה היא חכמה, לכן קבעוה בברכת החכמה. הא למדת, שפדי לדעת להבדיל בין דברים צריך חכמה גדולה, ומי שאין בו דעת לעשות ההבדלה והפרדה בין דבר למשנהו ממילא אינו חכם...

מי שמרגל בלמוד התורה והרבה לעסק בה במשך חזיו זוכה לתכונת נפש מפלאה של היכולת להבחין בדברים קטנים. עמל התורה וגייעת למוד ההלכה מרגילים את האדם לשים לב לכל פרט קטן ולהעניק לו משמעות גדולה ורחבה. כך מיחסת ההלכה חשיבות לכונת האדם בעת קיום המצוות, ולכמות האסור שנתערב בהתר, ולכל דין וסעיף ישנם עשרות סעיפים קטנים וחקירות וחלוקים דקים המרגילים את האדם לבחון כל דבר בפני עצמו ולהתייחס לכל מקרה לגופו. בורא העולם יכול היה לברא רק בהמות טהורות, וכך לא היינו צריכים לזהות ולהבדיל בין הטהורה לטמאה. אך מצא השי"ת לנכון לברא את זו ואת זו בכדי להרגילנו בתכונת ההבדלה, בה נשתמש גם לשאר ענייני החיים להבחין ולהבדיל בהם בין טוב לרע.

גם בבית המקדש צנה הקדוש ברוך הוא לעשות מחצה, שתפקידה הוא להבדיל בין הקדש לבין קדש הקדשים כפי שכתוב (שמות כ"ו, ל"ג): "והבדילה הפרכת לכם בין הקדש ובין קדש הקדשים". מה שמלמדנו שגם בקדשה – בטוב, יש לידע לעשות הבדלה בין טוב אחד למשנהו, ובין יותר טוב לפחות, ובין טוב עכשו לטוב אחר כך. כך הבדילנו אלקינו מן הגוים כפי שכתוב (ויקרא כ"ו, כ"ו): "ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי". ואת הכהנים והלוויים הבדיל מעדת ישראל כפי שכתוב (דברים י"ח, ח): "בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי". ואת הכהן הגדול מאחיו בכח בנוי בחכמה ובעושר. וללמדנו שהעולם משתת על הבדלים בין דבר למשנהו, ובין איש לרעהו, ועל הבדלים אלו חובתנו להקפיד ולשמר כיון שגם הם מרצון המקום ברוך הוא.

בלעם הרשע בעת שהשקיף על מחנה ישראל אמר "מה טובי אהליך יעקב משפנתיד ישראל" במדבר כ"ד, ה'. ונחמינו ז"ל מגלים שאותו רשע נתפעל מדבר אחד: שראה כל שבט ושבט שוכן לעצמו ואינם מערבים, ושאינן פתחיהם מכונים זה כנגד זה ראה רש"י ז"ל בפירושו על התורה (במדבר כ"ד, ב'). שזוהי עקר מעלתו וסגלתו של עמנו, בהיותנו יודעים ליצר חץ והבדלה בין דבר למשנהו, ולהגדיר כל דבר במקומו הראוי לו, ולא מניחים לאור ולחשך לשמש בערבוביא. זוהי גם כן פנימיות מצות הצניעות שעיקרה להרגיל את האדם לגדור את עצמו וליצור הפרדה בינו לבין הזולת. ולכן אדם וחיה לאחר שאכלו מעץ הדעת טוב ורע מיד תפרו לעצמם בגדים להתכסות בהם ולהיבדל. וזהו עמק אסור הגזל והערייות ומטעם זה אמרו חז"ל (חגיגה י"א ע"ב) ששני דברים אלו נפשו של אדם מחמתדו, בהיות שהנפש מטבעה אוהבת להתפשט ולהתרחב כמה שיותר בלי גבול ומדה, לכן נמשכת היא לשני דברים הללו שהם פריצת הגבול והגדר שבין האדם לזולתו. וראה עוד בספרנו "פרדס רמונים" חלק א' (מצוה ק"ה) ותהנה. לידע ליתן רוח בין הדברים וליצר גבולות בין דבר למשנהו. ומי שקנה בנפשו את המדה החיונית הלזו מבטח לו שמכאן והלאה תהא לו הדרך קלה וקצרה, ויתקיים בו הפסוק "השם גבולך שלום חלב חטים ושביעך" תהלים קמ"ז, י"ד.

דרוש וחדוש

בתלמוד העלתה השאלה מה יהא הדין בבהמה טהורה שילדה בפנינו בהמה שאין לה סימני טהרה, דהינו שהולד אינו מעלה גרה או שאין פרסותיו שסועות, האם יהיה מתר לאכל את הולד הזה או לא? ומה יהא הדין במקרה הפוך שבהמה ילדה בפנינו בהמה שיש לה סימני טהרה האם יהיה מתר לאכל את הולד הזה או לא?

ובאמת הובאה דעת רבי שמעון הלמד מן הפסוקים שגם בולד צריך שיהיו סימני הטהרה, ולכן סובר שכל טמא היוצא מן הטהור – הרי זה טמא, וכך טהור היוצא מן הטמא – הרי זה טהור, שכן יש להתניחס לולד כיצור בפני עצמו בלי שום קשר לאמו.

אולם דעת חכמים היא שכל שהאם יש בה בנדאות סימני טהרה – הרי בהכרח שכל היוצא ממנה יהיה גם כן טהור כמוה ומתר באכילה על אף שאין לו סימני טהרה בפני עצמו, וכך שהאם אין לה סימני טהרה – הרי בהכרח שכל היוצא ממנה יהיה גם כן טמא כמוה ואסור

בְּאֵכִילָה עַל אֶף שֶׁהוּא עֲצֻמוֹ יֵשׁ בּוֹ סִימְנֵי טְהָרָה. וְנִפְסֵק לְהִלָּכָה כְּדַעַת חֲכָמִים רָאָה כֹּל זֶה בְּבִכּוּרוֹת (ה' – ו') וּבְרַמְבַּ"ם הַלְכוֹת מַאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת (פֶּרֶק א' הַלְכָה ד' – ה') וּבְשִׁלְחַן עֲרוּךְ יוֹרֵה דַעָה (סִימָן ע"ט סַעִיף ב').

בְּסוּד עֲבָדִיךָ

בְּבֹאֵר מִצְוֹת בְּדִיקַת סִימְנֵי הַטְהָרָה שֶׁל הַבְּהֵמָה וְהַחֲיָה עַל דְּרָךְ הַסּוּד רָאָה בְּסֵפֶר "הַצִּיּוֹנִי" שֶׁכָּתַב שֶׁהַבְּהֵמוֹת וְהַחֲיִיִּים הַטְהוּרוֹת שֶׁרָשׁוּ וְהוֹנְתָן מִמֵּדַת הַחֶסֶד, וְלָכֵן מִטְבָּעוֹ אֵינָן טוֹרְפוֹת, וְאִם אֵת מֵאֲכָלָן הֵן חוֹזְרוֹת וְיִמְעָלוֹת בְּבַחֲיִנַת נְתִיבָה וְחֶסֶד. וְאֵלּוּ הַבְּהֵמוֹת וְהַחֲיִיִּים הַטְמָאוֹת מִקּוֹר הַוִּיָּתוֹן וְאַצִּילוֹתָן מִמֵּדַת הַדִּין, וְלָכֵן טְבָעוֹ לְטָרֵף וְלְדַרְסֵי בְּאֲכֻזָּרוֹת, וְאֵינָן מִעֲלוֹת גֶּרָה.

וְהָאֵדָם יֵשׁ בּוֹ גַם מִן הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית שֶׁהִיא מִסְטָרָא דְדִינָא וְגַם מִן הַנֶּשְׁמָה הַזָּכָה שֶׁהִיא מִסְטָרָא דְחֶסֶד, וּבְאֵם יֵאָכֵל אֵדָם מִהֵמִין הַטְהוּר מִיָּד תִּתְעוֹרֵר בּוֹ מֵדַת הַחֶסֶד וְהַרְחֵמִים וְתִגְבֹּר מֵדַת הַטּוֹב שָׁבוּ, אֲבָל אִם יֵאָכֵל מִהֵמִין הַטְמָא מִיָּד יִמָּצֵא מִן אֵת מֵינּוֹ וְיִתְגַּבֵּר סְטָרָא דְדִינָא שָׁבוּ בְּבַחֲיִנַת חוֹזֵר וְנִעוֹר שֶׁתִּתְעוֹרֵר הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית שֶׁבְּאֵדָם וְתִשְׁפִּיעַ עַל מַעֲשָׂיו לְרָעָה.

מצוה קנ"ד: שלא לאכל בהמה וחיה טמאה

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב:

"אֵת זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמֵּעֵלֵי הַגֶּרֶה וּמִמִּפְרִסֵי הַפֶּרֶסָה...

מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ" וַיִּקְרָא י"א, ד' – ח'.

לְפָשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא

מצות לא תעשה מן התורה על כל איש ואשה מישראל שלא יאכלו בהמה או חיה טמאה אשר אין בה את שני סימני הטהרה הנזכרים לעיל. ואמנם בתורה פרטו הגמל והשפן והארנבת והחזיר, אולם למדונו חכמינו ז"ל שאזהרת התורה חלה גם על כל יתר מיני הבהמות והחיות אשר אין בהן את שני סימני הטהרה הנדרשים, שכן אלו הנזכרות בתורה יש בהן סימן אחד ואף על פי כן אסורות, קל וחמר אלו שאין בהן אף לא סימן אחד שהן אסורות באכילתן הובא בסיפרא (שמיני ג, א' – ב') ללמוד קל וחומר זה, עיין שם.

בכלל האסור הוא שלא יאכל אדם מבשרן של הטמאות או מחלבן מבואר בחולין (קיי"ז ע"א) והובא ברמב"ם בהלכות מאכלות אסורות (פרק ב' הלכה ב'), שם נתבאר שאיסור חלב של בהמה טמאה הוא בלאו בלבד ולא בכרת כחלב בהמה טהורה, כנזכר לעיל בבאור מצוה קמ"ז. , ואם אכל פזית מהן הרי זה בטל מצות עשה ועבר על לאו מן התורה וחיוב מלקות רמב"ם הלכות מאכלות אסורות (פרק ב' הלכה ד'). . אולם שאר חלקיהן כגון העצמות והגידיים והקרניים והטלפים וכיוצא בהן למרות שאסור מן התורה לאכלן, מפל מקום אם אכלו אינו חיב על כך מלקות רמב"ם שם (פרק ד' הלכה י"ח). וראה שם בבאור "אורה ושמחה" על הרמב"ם שפירט בארוכה בעניינים אלו.

רמז הפתוב – אין עוד מלבדו

מבין כל הבהמות והחיות הטמאות האסורות באכילה, הזכירה התורה ארבעה מינים בלבד והם: הגמל והשפן והארנבת והחזיר. ומפני מה הזכירם התורה? בהיות שלהללו יש אחד מסימני הטהרה, ועלולים היינו לחשב שפמני כך יש להכשירם ולטהרם, לכן הבהירה לנו התורה שהם טמאים ככל החיות הטמאות האחרותכן נאמר בילקוט לקח טוב על פרשה זו, עיין שם. . ומסר ברור העבר לנו פאו: שבתורה הקדושה ובמצוותיה אין מקום לפשרות! או שאתה טהור – או שאתה טמא, אי אפשר להיות "חצי טהור" או "חצי פשר". וגם אם פגס הטמא ברוב רבו לתוך מקוה הטהרה ורק חלק זעיר פמנו ויתר בחוץ – הרי שלא הועיל מאומה בטבילתו וראה שלחן ערוך יורה דעה (סימן קצ"ח) מדיני הטבילה וחצייתה. . כך גם הקדוש ברוך הוא נקרא "מקוה ישראל" כך כינה ירמיה הנביא את הקב"ה (יד, ח') "מקוה ישראל מושיעו בעת צרה". המטהר את ישראל מעוונותיהם, אבל בשביל כך עלינו להפגס כל פלנו באהבת ה' וביראתו.

אדם הקורא לעצמו "מאמין" חיב להאמין בה' בכל לבו, ולא רק בדברים פשוטים ובדברים אפלו אם חרב חדה מונחת על צנארו עליו להאמין בישועת ה' ולא להתנאש מן הרחמים כפי שמקובלנו מדוד המלך ע"ה, ראה ברכות (י" ע"א). , ואם לאו – איזה מאמין הוא! אדם שחפץ לקיים את מצות הבורא "ואהבת את ה' אלקיך" – חיב לעשות זאת "בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך" דברים ו, ה'. . אי אפשר לאהב את ה' לחצאין, או עד לגבול מסוים – זו לא אהבת אמת. כך כותב הפה"ל מפראג זיע"א כי אהבה פרושה דבקות האוהב בנאהב, ואם דבק בזה אינו דבק באחר, כי אין האהבה לשניים. לכן כל אהבה אחרת זולת אלקים מחלישה וממעטת את אהבתנו אליו ויתברך ראה בהקדמתו בספרו "תפארת ישראל", והוסיף שם לבאר שמטעם זה תלמידי חכמים פעמים שמרוב דבקותם ואהבתם לתורה מתמעטת ונחלשת בהם האהבה להקב"ה, עיין שם בדבריו. . ממילא יהודי שמבין שה' הוא האלקים - עליו ללכת אחריו בכל מחיר ובכל מצב, מפלי הסתייגות

כל שהן במה הוא האלקים שלי ובמה לא. וכמו שלא היינו רוצים אלקים שאינו כל יכול, כך האלקים אינו מרצה מבנים שאינם מוכנים לעשות בעבורו הכלוך מובא מהרה"ק רבי ברוך ממעוז/בוז' זיע"א שאמר: "העולם סוברים שהצדיקים שונאים את בניהם ונשותיהם וממונם, אבל האמת אינו כן, שאמנם אוהבים הם את בניהם ונשותיהם וממונם, רק שאוהבים הם את השי"ת יותר מאת כל אלו". ודפח"ח.

כל עקרת בית מנסה יודעת שבכדי להכין עוגה מצלחת יש להקפיד לשמר על הכללים והמנון שכתובים במתכון. אם תפחית קצת מהקמח ותוסיף קצת בסוכר לא תצא עוגה הראויה למאכל, אלא צריך לשמר על הכללים. כך נתנה לנו התורה את ספר הכללים והחוקים ואמרה שמי שישמר את אלה עתיד לקצר פרות טובים, ומי שיתחיל לעשות פשרות וחלוקים לא יחזיק לארץ זמן. ואכן כך המציאות מראה שדוקא אותם זרמים ביהדות ששמרו וקיימו את דתם במלאה – הם אלו שהעמידו ומעמידים דורות ישרים מברכים, בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות. מה שאין כן אותם "פטרונים" שחשבו לקחת רק חלק מהתורה וממצוותיה, ולבחר לעצמם מה לקיים וממה להתעלם – הרי ולדיהם המשיכו במעשי אבותיהם ולקחו חצי מן החצי, עד שנכדיהם נותרו מנפנפים ביהדותם מבלי לקיים ממנה מאומה, ה' ישמרנו ונצילנו.

מוצאים אנו בתלמוד לגבי מלך ישראל את התאור החד של "אין לו על גביו אלא ה' אלקיו" (ראה הוריות י"ז ע"א). זהו הדמוי של "מלך" בעיני התורה, והרי כבר למדנו חז"ל שכל ישראל ראויים לכנוי "מלך" (ראה שבת קי"א ע"א) שאמר רבי שמעון כל ישראל בני מלכים הם. , אלא שבשביל זה צריך שיתקיים בנו התאור "אין לו על גביו אלא ה' אלקיו" – היחיד שאותו הוא רואה לנגד עיניו זה ה' יתברך, ואין עוד מלבדו ואפס זולתו. מה שאין כן אם אדם גרא מהבורא אבל גם מהשוטר, ואוהב את הקב"ה אבל גם את תאוותיו – זה כבר לא מלך, זהו עבד לכמה וכמה אדונים. לכן חובתנו לקבל על עצמנו על מלכות שמים במלואה, ולהאמין באמונה שלמה בתורה הקדושה ובחכמיה על כל פרטיה ודיניה, ובזה הקב"ה מטהרנו ומעלנו לדרגת מלכים.

על האדם להבין שאם אתה כבר מבקש לעשות דבר – תעשהו כראוי, כמו שצריך, ולא באופן חלקי. האשה מצנה מן התורה לכסות את שער ראשה, ואשריהן בנות ישראל שמקיימות מצנה זו במסירות ובאהבה, אבל אם כבר את מכסה את ראשך – למה לך לחפש לגלות אצבע או שתים!! אז נכון שיש לכך היתר בהלכה, ואולי לא על זה תקבלי "גיהנם", אבל למה שלא תהיה לך מצנה שלמה, מצנה מלאה? ואם אתה כבר נזהר מלהתגלח בימי העמר, אז למה לך לחפש התרים של ראש חדש וערב שבת וכיוב"ז? לך עם זה עד הסוף, תראה קצת אהבה ונכונות! וכלשון קדשו של הגה"ק רבי אליעזר פאפו זיע"א בספרו "פלא יועץ" ערך "הידור", עיין ס. : "העובד מאהבה לפי רוב החבה מדקדק בה שלא תחסר כל בה, והמוסיף להתנאות זה לו למופת ולאות שהוא אוהב את ה' בכל לבבו ובכל מאודו" עכ"ל"ק.

חז"ל מתארים את מצבם של עם ישראל בחטא העגל בצורה מאוד מבישה: "לבבתי אחתי כלה לבבתי באחת מעיניך" שיר השירים ד, י. - אומרים חז"ל שענין אחת של ישראל היתה על הר סיני, ועין שניה שלהם היתה על עגל הזהב, ועל כך אמר עולא "עלובה פלה מזנה בתוך חפתה" (ראה שבת פ"ח ע"ב). לא רחוק מכך הוא אדם שבעוד הוא שרוי בעצומה של שבת קדש – מתכנן הוא את תכניותיו למחר, ובעוד הוא שרוי בתפלת הלחש – חושב הוא על ארוחת הצהרים הממתינה לו. בתוך החפה! באמצע המצנה! לא כך היא דרכה של תורה!

בדורנו מתנהלת מלחמה גדולה בין הטוב לבין הרע, ובין האור לבין החשך. ויותר מסכן הוא היצר הנא לאדם בטענה של "גם אני בסדר", "גם אני טהור", "יש לי כמה תסמינים של דתי, תהיה כמוני..." - זוהי סכנה גדולה יותר מפל דבר אחר. לכן ידע האדם לבחור בדרך הטובה, ויעשנה על הצד הטוב ביותר בשלמות ובאהבה, עד שתהא התורה נקשרת בלבם תמיד כראוי ויעזב כל מה שבעולם חוץ ממנה, ויתקיים בו הפסוק "ישאל אל אשר בך אתפאר" ישעיה מ"ט, ג'. וראה עוד ברמב"ם סוף הלכות תשובה מה שכתב מענין זה.

דרוש וחדוש

רבותינו הראשונים נחלקו בדיון בשר האדם, האם הוא בכלל האסור של אכילת בהמה וחיה האסורה מן התורה או שמא אינו בכלל האסור?

והנה לדעת הרמב"ם ז"ל בשר האדם אינו בכלל הלאו של "את זה לא תאכלו" כפי שהובא בתורת כהנים: "זה לא תאכלו" - זה בלא תעשה על אכילתו, ואין בשר מהלכי שתיים (אדם) בלא תעשה. עכ"ל חז"ל. , אולם מצוה הוא במצוות עשה של "זאת החיה אשר תאכלו" כן כתב הרמב"ם ז"ל בהלכות מאכלות אסורות (פרק ב' הלכה ג'). ומכל מקום מודה הרמב"ם שדם וחלב האדם אינו אסור מן התורה, כפי שנתבאר בכתובות (ס') ובדיני חלב (פרק ג') ובדיני דם (פרק ו'). , וממילא כל שאר מיני הבשר, כולל בשר האדם, אסורים באכילה.

ולדעת הרשב"א ז"ל בשר האדם אינו אסור מן התורה כלל, שכן אם היה אסור מן התורה ממילא היה חל הכלל של "היוצא מן הטמא טמא" והיה צריך חלבו להיות אסור גם כן מן התורה, והרי נתפרש בתלמוד שחלב האדם מתר מן התורה. לכן סובר שאסור אכילת בשר אדם הנו מדרבנן בלבד וכן כתב גם הראב"ד ז"ל בהשגותיו על הרמב"ם.

ולדעת הרמב"ן ז"ל אמנם אין אסור אכילת בשר אדם מן התורה מצד אזהרת אכילת חיות טמאות, אולם מפל מקום ישנו אסור תורה ליהנות מבשר המת, וממילא האוכל מבשר אדם כלול בזה אסור מן התורה במגיד משנה על הרמב"ם (שם) שהביא את דברי הרמב"ן ז"ל וביארם.

ולחלוקה ראה בספר "הליכות עולם" חלק ו' (עמוד רכ"א). וראה עוד בילקוט יוסף חלק איסור והיתר (כרך ב' עמוד נ"ט). שהעקר פדעה הסוברת שבשר אדם אסור באכילה מן התורה, עין שם בדבריו באר.

בסוד עבדיך

בבאור אסור אכילת בהמה וחייה טמאה על דרך הסוד ראה בספר "אשל אברהם" לרבי אברהם חנין זיע"א בבאורו למצוה נ"ט. עיין שם באורד. שכתב שבאשית בריאת השמים והארץ ברא הקדוש ברוך הוא בריות שמקורן מסטרא דקדשה, וכנגדן ברא גם בריות שמקורן מסטרא דמסאבא. ונשמות ישראל נחצבו בלן מסטרא דקדשה, ואלו נשמות אמות העולם נחצבו מהסטרא האחרא. וגם בבהמות ובהיות יש מהן שנבראו מסטרא דקדשה – אלו הטהורות שבבהמות, ויש שנבראו מסטרא דמסאבא – אלו הטהמות שבהן.

ומטעם זה נצטוינו שלא לאכל מאותן שאין להן את סימני הטהרה, שלא תתערבב נפשנו ונשמנתנו עם אותם כחות רעים העלולים להזיק ולפגם בקדשת נשמנתנו. מה שאין כן אמות העולם שגם ככה שרשם מאותה סטרא מסאבא, התר להם לאכל מן הבהמות והחיות הטמאות ואין הדבר משפיע עליהם לרעה. וזהו שנאמר במצוה זו "והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני ולא תטמאו את נפשתיכם" ויקרא י"א, מ"ד. וראה עוד בזה הקדוש (פרשת שמני) מה שכתב כעין זה ואכמ"ל.

מצוה קנ"ה: בדיקת סימני דגים

כמו שכתוב:

"את זה תאכלו מכל אשר במים כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים בימים ובנחלים אתם תאכלו" ויקרא י"א,

ט'.

לפשוטו של מקרא

מצות עשה מן התורה על כל איש ואשה מישראל אשר ירצו לאכל ממיני הדגים, שיאכלו רק מן המינים הטהורים אשר יש להם את שני סימני הטהרה שלמדה התורה, והם שיהא לדג

סנפיר וקשקשת כפי שמפורש בכתובים, והובא ברמב"ם ז"ל בהלכות מאכלות אסורות (פרק א' הלכה כ"ד) ובשלחן ערוך יורה דעה (סימן פ"ג).

וכבר נתבאר לעיל שלדעת הרמב"ם ז"ל מצות עשה מן התורה על כל ישראל ללמוד ולדע את הסימנים המבדילים בין הטוהרים לטמאים, אולם לדעת הרמב"ן ז"ל אין ידיעת הסימנים מצוה בפני עצמה אלא אמצעי לקיום מצות אכילת המינים הטוהרים ולזהירות מאסור אכילת הטמאים ראה מקור הדברים בהרחבה לעיל בבאור הפשט של מצוה קני"ג. ועייש בשו"ת שבט הלוי (ואזנר) שדן במי שהלך על פי רוב בסימני הטהרה של הדג אם נחשב לו שעבר על מצות "והבדלתם" או לא.

מדיני המצוה, שאפילו לא נמצא הקשקשת כי אם במקצת גופו, ואפילו קשקשת אחת בלבד, דיו וקשר מחלוקת רבי יהודה וחכמים בחולין (נ"ט ע"א), ונפסק כחכמים שדי בקשקשת אחת. ובכל מקום שתמצא הקשקשת נחשבת לסימן, אלא אם כן יש חשש שיש שררה מדג אחר ונדבקה בדג זה שכן בתוספתא (חולין פרק ג' הלכה ט') נאמר "והוא שתהא תחת לחיו או תחת זנבו או תחת סנפירו", ופירשו הרמב"ן והרשב"א ז"ל שמוכרח שתהא הקשקשת תחת אחד מהמקומות הללו, ובגאונים הובא שצריך שתהא בשלושת המקומות הללו יחד, אולם הרמב"ם והשלחן ערוך לא הזכירו זאת כלל בהיות שלא נפסק כהתוספתא הנ"ל, וכן עיקר (והרמ"א בהגהה כתב שטוב להחמיר). ורק כשישנו חשש של ממש שאינה מהדג עצמו אזי יש לחוש לספק תורה ולאסור הדג, כמבואר בדברי המגיד משנה על הרמב"ם (שם).

עוד נתבאר בחז"ל שכל דג שיש לו קשקשת - בדוע שיש לו סנפיר ואין צריך לבדק אחריו, כגון שהיה חתוף ולא דוע לנו אם היו לו סנפירים - אם רואים אנו שיש לו קשקשת הרי זה מתרמשה במסכת נדה (נ"א ע"ב). וראה שם בגמרא ששאלו אם כן למה כתבה התורה גם סנפיר? היתה מצוה על הקשקשת ודיו? והשיבו על כך שייגדיל תורה ויאדיר.

עוד למדו חכמינו ז"ל שיש ממיני הדגים שיש להם קשקשת בהיותם בתוך המים, אולם בעת שעולים מן המים היא נושרת מהם לגמרי, ועם כל זאת מינים אלו כשרים. כמו כן ישנם שאינם מוציאים הקשקשת עד שיגדילו, אבל בקטנותם אין להם קשקשת כלל, וגם אלו כשרים ומתירים באכילה אף בקטנותם, בהיותם מהמינים בעלי הקשקשת ראה כל זה בחולין (ס"ו ע"א) וברמב"ם (שם) ובשלחן ערוך (שם).

ומי שעבר ואכל ממיני הדגים מבלי לודא שיש בהם את סימני הטהרה הללו הרי זה בטל מצות עשה מן התורה, מלבד חיוב הלאו שיתבאר אי"ה במצוה הבאה לדעת הרמב"ם הנזכר לעיל אפילו אם נתברר אחר כך שהיה הדג טהור עם כל זאת ביטל מצות עשה של בדיקת סימניו, ואילו לדעת הרמב"ן רק אם באמת לא היה טהור הרי זה עבר על מצות עשה, וכפי שבארנו לעיל במצוה קני"ג.

רמז הכתוב – פת ברזל

בספר "אורות המצוה" כתב טעם נאה למצות התורה שנאכל רק מן הדגים שהם בעלי קשקשת וסנפיר, והוא לרמוז לאדם שכשם שהדג הטהור עטוף בקשקשת המגנה עליו מפני ההזק והטורפים, כך האדם צריך להיות מעטוף במצוות המגנות עליו מפני הפרעניות. וכשם

שְׁהַדָּג הַטְּהוֹר סְנַפְרִיו מְסִיעִים לוֹ לְשׁוֹט וּלְהַתְקַדֵּם בְּמַיִם, כִּד הָאֲדָם צָרִיף לְהִיּוֹת בְּעַל מַעֲשִׂים
טוֹבִים הַמְסִיעִים בְּדוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא. וּבְלֹא הַזְכִּירוֹת הַנִּפְלְאוֹת הַלְלוּ הָאֲדָם הוּא
כִּדָּג טָמֵא הָעָרוּם מְכַל וְכָל, וְאִין לוֹ שׁוֹם סוֹעֵד וְתוֹמֵד בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְלֹא מִגֵּן וּמִשְׁעֶנֶת בְּעוֹלָם
הַבָּא, הִ' יִשְׁמְרֵנוּ וְיַצִּילֵנוּ.

חז"ל הַקְּדוּשִׁים לְמִדּוּנָה שְׂכַח עֲצוּם טְמוֹן בְּמַעֲשֵׂי הַמַּצּוּוֹת, לְהִגֵּן עַל הָאֲדָם מִפְּנֵי פְרַעֲנִיּוֹת בֵּין
בְּשַׁעָה שְׁעוֹסֵק בְּהוֹן וּבֵין לְאַחַר שְׁשִׁים מַלְעֵסֵק בְּהוֹן, בְּהִיּוֹת שֶׁהוּן כְּשֶׁרִיוֹן הַעוֹטֵף אֶת הָאֲדָם וּמִגֵּן
עַל גּוּפוֹ וְנִשְׁמָתוֹ. אִין לָךְ אֶפְסוֹד מִגֵּן מוֹעִיל יוֹתֵר מֵהַצִּיצִית, וְלֹא קִסְדָּה טוֹבָה מֵהַכֶּפֶה וְהַתְּפִלִּין,
אֵלּוּ הֵם הַמְּגַנְּנִים הַיּוֹתֵר בְּטוּחִים שְׁיֵשׁ לְאֲדָם. כִּי מִי שֶׁנִּגְזַר עָלָיו חֲלִילָה גְזָרָה מִן הַשָּׁמַיִם –
שׁוֹם גּוֹרֵם גְּשָׁמִי לֹא יִצְלִיחַ לְבַטְלָהּ, וְשׁוֹם אֲמַצְעֵי הַגָּהָה לֹא יוֹעִיל לְהַרְחִיקָהּ. כִּחוֹ שֶׁל הַבּוֹרָא
גְּדוֹל מִכְּחַנּוֹ, וְחֲצִי שְׁלוּחָיו שְׁנוּנִים מִחֲצִינוֹ, גַּם לֹא כַּפַּת בְּרָזֶל תִּיגַרֵּט רִקְטָה שֶׁנִּגְזַר עָלֶיהָ לְנַחֹת,
רַק מַצּוּוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים הֵם כְּתָרִיס בְּפָנֵי הַפְּרַעֲנוֹת.

כִּד אָמַר שְׁלֵמָה הַמְּלִיךְ הַחֲכָם בְּאֲדָם: "לֹא יוֹעִיל הוֹן בְּיוֹם עֲבָרָה וּצְדָקָה תִּצְלֵל מִמֶּנּוּ" מִשְׁלֵי י"א,
ד'. – כִּמָּה מוֹכֵן אֲדָם לְשֵׁלֵם בְּעַד פֶּסֶת חַיִּים נוֹסֶפֶת, עֲבוּר הָאֲרֶכֶת חַיִּיו בְּעוֹד כִּמָּה רְגָעִים, אֶת
כָּל הוֹן בֵּיתוֹ יִתֵּן בְּעַדָּם. אֲבָל אִם גְּזָרָה הִיא מִן הַשָּׁמַיִם עַל הָאֲדָם – גַּם הַטוֹב שֶׁבְרוּפְאִים לֹא
יֻכַּל לְבַטְלָהּ, וְאִף לֹא לְעִקְבָּהּ בְּרָגַע. גַּם הַעֲשִׂיר שֶׁל הַמְּדִינָה שֶׁכִּמָּה בְּתֵי חוֹלִים נְתוּנִים לְחִסְדָּיו
לֹא יִצְלִיחַ לְחַמֵּק מִנְדָּיו שֶׁל שְׁלִיחַ הַיְסוּרִים וּכְבֵר אִמַר לֵנוּ פַעַם פְּתִי אַחַד "אִנִּי לֹא דוּאָג, יֵשׁ לִי קִשְׁרִים טוֹבִים
בְּבֵית חוֹלִים פְּלוּנִי, שֵׁם יִדְאָגוּ לִי טוֹבִי" – צֹא תִאמַר לוֹ "לֹא מְדוּבָשֵׁךְ וְלֹא מְעוֹקֶצֶךְ", אִין לֵנוּ חֲפֵץ לֹא בְקִשְׁרִים הַלְלוּ, וְלֹא
בְּהִזְדַּקְקוֹת אֱלֹהִים, אֲלֵא "בְּרוּךְ הַגִּבּוֹר אֲשֶׁר יִבְטַח בְּהִ' וְהִיהִ הִ' מִבְּטַחוֹ!" . וְיוֹתֵר מִכִּד אֲוִמְרִים רְבוּתֵינוּ, כִּי
פְּעָמִים שֶׁהָאֲדָם בְּעֲצָמוֹ מְבַלִּי לְדַעַת מוֹלִיךְ אֶת עֲצָמוֹ אֶל יְסוּרָיו, שֶׁרְגָלוֹ שֶׁל הָאֲדָם הֵם הָעֲרָבִים
לְהוֹלִיכּוֹ לְמַקּוֹם אֱלֹיו כְּתוֹב לוֹ לְלִכְתָּרָאָה סוּכָה (נִיג ע"א) וְהַמַּעֲשֵׂה מִשְׁלֵמָה הַמְּלִיךְ שֵׁם. .

לְעַמַּת זֹאת, כִּל צְדָקָה שְׁנוֹתוֹ הָאֲדָם בְּחַיִּיו הָרִי הִיא כְּשֶׁחֵד הַפּוֹדָה אֶת נַפְשׁוֹ מִרְדַּת שְׁחַת וּמַצִּיל
אֶת הָאֲדָם מִן הַמָּוֶת. שְׁאִין לָךְ מוֹעִיל יוֹתֵר לְבַטֵּל אֶת הַגְּזָרָה מִנְתִּיבֵת צְדָקָה הַמְּשַׁלֶּבֶת בְּתִשׁוּבָה
וְתַפְלָה, שֶׁרַב כְּחָה לְהוֹשִׁיעַ אֶפְלוֹ שֶׁכֶּבֶר נִגְזַרָה הַגְּזָרָה. וְכִד כָּל מַצְוָה וּמַעֲשֵׂה טוֹב שֶׁעוֹשֶׂה הָאֲדָם
הָרִי הֵם פְּרָקְלִיט גְּדוֹל לְאֲדָם בְּעַת צָרָה כְּאוֹמֵרם ז"ל (אֲבוֹת ד', י"א) "הַעוֹשֶׂה מַצּוּה אַחַת קוֹנֵה לוֹ פְּרָקְלִיט
אַחַד" . וּבְלַעֲדֵיהֶם לֹא יִמָּצֵא אֲדָם אֶת יָדָיו וְאֶת רְגָלוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא. וְכִפִּי שֶׁאֲמָרוּ
חֲכָמֵינוּ ז"ל: "הַפֶּתַח שְׁאִינוֹ פְּתוּחַ לְמַצְוָה – פְּתוּחַ לְרֻפְאָה" מִדְּרַשׁ רַבָּה שִׁיר הַשִּׁירִים (ו', י"ז) .

אֲדָם שֶׁמְבִין שְׂכַח חַיִּיו תְּלוּיִים בְּדָבָר מְסִיִּם – לֹא יִזְלָזֵל אֶפְלוֹ בְּפֶרֶט קֶטָן שְׁבוּ, כִּי מִמֶּנּוּ תּוֹצְאוֹת
חַיִּים מִשְׁלֵי ד', כ"ג. . מִטַּעַם זֶה אֲוִמְרִים רְבוּתֵינוּ "לְעוֹלָם יִרְאֶה אֲדָם עֲצָמוֹ כְּאֵלּוֹ חֲצִיו חֲנִיב
וְחֲצִיו זָכָאי, עֲשֵׂה מַצְוָה אַחַת – אֲשֶׁרִיו שֶׁהַכְּרִיעַ עֲצָמוֹ לְכַף זְכוּת, עֲבַר עֲבָרָה אַחַת – אוֹי לוֹ
שֶׁהַכְּרִיעַ אֶת עֲצָמוֹ לְכַף חוּבָה" קִידוּשִׁין (מ' ע"ב) . אִם תִּבְיִן שֶׁכָּל עוֹלָמָךְ תְּלוּי בְּמַצְוָה זוֹ, וְנִדְאִי
תִּשְׁנֶה אֶת יַחֲסָדְךָ כְּלִפְיָהּ, לֹא תִזְלָזֵל בָּהּ וְלֹא תִמְעִיט מְעַרְפָּהּ הָרָם. וְאֲכֹן כִּד מְצִינוֹ בְּמִדְרָשֵׁי חז"ל
דְּגַמְאוֹת רַבּוֹת מִמַּעֲשִׂים קְטָנִים שֶׁעָשׂוּ אֲנָשִׁים וְזָכוּ בְּזְכוּתָם לְשֶׁכֶר עֲצוּם לְדוּרֵי דוֹרוֹת: בְּשֶׁכֶר
"מַחוּט וְעַד שְׂרוּף נַעַל" בְּרֵאשִׁית י"ד, כ"ג. . שְׁאֲמַר אֲבָרָהָם אֲבִינוֹ ע"ה זָכוּ עִם יִשְׂרָאֵל לְחוּט שֶׁל
תְּכֵלֶת וְלִשְׂרוּף שֶׁל תְּפִלִּין וְסוּטָה י"ז ע"א. , וּבְשֶׁכֶר "יִקַּח נָא מֵעַט מַיִם" זָכוּ לְבִאָרָה שֶׁל מְרִים,
וּבְשֶׁכֶר "וְאִקְחָה פֶת לְחָס" זָכוּ לְלֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם מִדְּרַשׁ רַבָּה שְׁמוֹת (פֶּרֶק כ"ה) . גַּם יְהוּדָה
שֶׁהִשְׁתַּדַּל עֲבוּר בְּנִימִין אַחִיו זָכָה שֶׁיִּבְנֶה הַמְּזֻבָּח בְּחֻלְקוֹ, מֵה שֶׁלֹּא זָכָה אִף אַחַד מֵהַשְּׁבֵטִים
הַקְּדוּשִׁים זְבַחִים (ק"י"ח ע"ב) .

וְכֵן אָמַר רַבֵּנוּ בְּחַיֵּי בְּסִפְרוֹ "חֻבּוֹת הַלְּבָבוֹת": אֵל תִּמְעַט בְּעֵינֶיךָ שׁוֹם טוֹבָה שֶׁתַּעֲשֶׂנָּה לְשִׁמּוֹ, וְאַפְלוּ בְּמִלָּה אִזְּ בְּרֵאֵיהָ, כִּי הַמְעַט מִמֶּךָ – רַב אֶצְלוֹ". וּפְעָמִים שֶׁמַּעֲשֶׂה קָטָן שֶׁהָאָדָם עוֹשֶׂה עוֹמֵד לוֹ בְּשַׁעַת הַצָּרָה וּמִגֵּן עָלָיו מִפְּנֵי הַפְּרָעָנוּת, וּבְלַעֲדָיו חֲלִילָה לֹא הֵיטֵה לוֹ הַזְּכוֹת לְהִנָּצֵל מִמֶּנָּה. וְזֶהוּ עֲמֻק דְּבָרֵי חַז"ל הַקְּדוֹשִׁים "הֵיוּ זֶהִיר בְּמִצְוָה קְלָה כְּבַחְמוּרָה שְׂאִין אֶתָּה יוֹדֵעַ מִתּוֹ שְׂכָרְךָ שֶׁל מִצְוֹת" אִימַרְתָּ רַבִּי יְהוּדָה הַנְּשִׂיא בְּמִסְכַּת אָבוֹת (פֶּרֶק ב' מִשְׁנָה א'). – דְּהֵינּוּ אֵין אֶתָּה יוֹדֵעַ מִתִּי תַצְטָרֵךְ שֶׁדוֹקָא אוֹתָהּ מִצְוָה תִּגַּן וְתִשְׁמַר עֲלֶיךָ, לְכוּ הֵיוּ זֶהִיר בְּכָל מִצְוָה אֶפְלוּ אִם הִיא נִרְאִית קְלָה בְּעֵינֶיךָ.

מְכַל הָאֱמוּרָה לְמִדְּנוּ עַד כְּמָה גְּדוּלָּה הִיא חֲשִׁיבוּתוֹ וּנְחִיצוּתוֹ שֶׁל כָּל מַעֲשֶׂה טוֹב שֶׁבִּיָּדֵינוּ לַעֲשׂוֹת. וְכִמּוֹ שֶׁה' יִתְבָּרַךְ הוּא יְחִיד בְּעוֹלָמוֹ וְאֵין שְׁנֵי לוֹ כֶּף גַּם אֶתָּה יְחִיד בְּעוֹלָמְךָ וְאֵין שְׁנֵי כְּמוֹךָ, וְאַף אֶחָד לֹא יוּכַל לְהַשְׁלִים אֶת חֲסְרוֹנְךָ וּלְהַחֲלִיף אֶת תְּפִקִּידְךָ בְּעוֹלָמְךָ, לֹא קְרוּבֶיךָ וְלֹא יְדִידֶיךָ, אֵף לֹא בְּנֶיךָ וְלֹא תַלְמִידֶיךָ, אֲלֵא "אִם חֲכָמָתְךָ לֵךְ וְלִצְתָּ לְבִדְךָ תִּשְׂא" מִשְׁלִי ט', י"ב. , וְאוֹמַר "אֲנִי עֲשִׂיתִי וְאֲנִי אֲשָׂא וְאֲנִי אֶסְבֵּל וְאֲמַלֵּט" יִשְׁעִיָּה מ"ו, ד'. . וְכָל שְׂכָן שֶׁלֹּא תִסְמָךְ עַל כְּסָפְךָ וְעַל זְהָבְךָ שֶׁיִּגְנוּ עֲלֶיךָ בְּיוֹם צָרָה, אֲלֵא רַק עַל מַעֲשֶׂיךָ וְצַדִּיקוּתֶיךָ הַמְּהַלְכִים לְפָנֶיךָ כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב "וְהִלַּךְ לְפָנֶיךָ צְדָקָה" יִשְׁעִיָּה נ"ח, ח'. . וְזֶכֶר כִּי כָּל הַמַּעֲשִׂים הַטּוֹבִים שֶׁעֲשִׂיתָ בְּמִשְׁךָ חֲיִיד מֵהֶם תוֹפֵר לָךְ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּגִדֵי שֶׁעַלְכֶשׁוֹן הַכְּתוּב (יִשְׁעִיָּה ס"א, יז) "שׁוֹשׁ אִשִּׁישׁ בְּה' תִּגַּל נַפְשִׁי בְּאַלְקֵי כִי הַלְּבִישֵׁנִי בְּגָדֵי יִשַׁע מַעִיל צְדָקָה יַעֲטֵנִי", וְרֵאָה בְּפִירוּשׁ הַמַּלְבִּי"ם שֶׁמָּה שֶׁכָּתַב בַּזֶּה. הַמְּגִנִּים עֲלֶיךָ בְּעוֹלָם הַזֶּה, וּמְכַיְנִים אֶת כְּנִיסְתְּךָ לְעוֹלָם הַבָּא, וּמְטַהְרִים אֶת נַשְׁמַתְךָ לְבוֹא וּלְהִתְעַדָּן בְּנֵעַם זֵיו הַדָּר גְּאוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ.

דְּרוֹשׁ וְחַדוֹשׁ

בְּשׁוּ"ת "בְּנִין אֲב" חֲלַק ב' סִימּוֹן מ"ב. לְהַג"ר אֶלְיָהוּ בֶּקְשֵׁי דוֹרוֹן שְׁלִיט"א דָּן אוֹדוֹת דָּג הַצְּלוּפָה הָאִירוּפִי שֶׁפְּעָמִים שְׁנֵרְאִים בּוֹ סִימְנֵי טְהָרָה שֶׁל קְשָׁקְשִׁים, הָאִם יֵשׁ לְהִתִּירוֹ בְּאַכִּילָה בְּמִקְרָים שְׂאֲכֹן נְכָרִים סִימְנֵי טְהָרָתוֹ?

וְהִבִּיא אֶת בְּעַל ה"מִלְּאֲכַת שְׁמַיִם" עַל דִּינֵי סַת"ם (כֻּלָּל ג'). וְכֵן הֵעֵלָה בְּסִפְרָה נַחַל אֲשַׁכּוּל עַל סִפְרָה הָאֲשַׁכּוּל (סִימְנֵי טַהָרָה עֲמוּד 67). הַסּוֹבֵר שֶׁכָּל דָּג שֶׁהִחֲזַק לְטָמָא אֵין לְהַכְּשִׁירוֹ כָּלֵל, וְאַפְלוּ אִם נִגְלָה שְׁיֵשׁ לוֹ קְשָׁקְשִׁים. וְכֵן כָּתַב בְּ"בְּגִדֵי כְּהֵנָה" עַל שֶׁלַחן עֲרוּךְ יוֹרָה דְּעָה (סִימּוֹן ד'). שְׂאִין לְהִתִּיר דְּבָר שֶׁנִּהְיָ בּוֹ הַעוֹלָם אֲסוּר.

אוּלָּם בְּעַל ה"גְּדוּלֵי טְהָרָה" סִימּוֹן ג'. סוֹבֵר שֶׁכָּל שְׂרוּאִים בּוֹ סִימְנֵי טְהָרָה אֶפְלוּ שֶׁעַד הַיּוֹם הַחֲזַקְנוּהוּ לְטָמָא מִתֵּר לְאֶכְלוֹ עַל פִּי סִימְנֵיו. וְכֵן כָּתַב בְּ"נֹדַע יְהוּדָה" מִהַדוּרָא תִּנְיִנָא יוֹרָה דְּעָה (סִימּוֹן כ"ח). שְׂרַק בְּעוֹף אֲנוּ הוֹלְכִים אַחַר הַמְּסָרְתָּ לְחַמְרָא, מָה שְׂאִין כֵּן בְּדָג שֶׁסִּימְנֵי הַטְּהָרָה דִּים בְּכַדֵּי לְהִתִּיר אֶת אוֹתוֹ הַדָּג בְּאַכִּילָה.

ולמעשה העלה שעל אף שמעקר הדיו יש מקום להתירם באכילה, מכל מקום למעשה יש
לאסורם משום חשש שמא יבואו להחליפם באחרים ולהכשיר גם כאלו שאין בהם את סימני
הטהרה.

בסוד עבדיך

בבאור ענין וחשיבות הדגים על דרך הסוד מובא בכתבי האריז"ל שצדיקים שנגזר עליהם
לחזר בגלגול לעולם מסבה כל שהיא על פי רוב יבואו בגלגול הדגים עיין ספר טעמי המנהגים ומקורי
הדינים (ענייני שבת אות ש"ה). ולכן תמצא שהדגים יש בהם יותר רוח חיים משאר בעלי החיים,
ואין בהם לא דם ולא חלב ולא כל מיני הטורפיות שיש בהמה, הואיל ונקרצו מן החמר הנדף
ביותר ללא חטא ופגם וכפי שמובא בקידושין (י"ג ע"א) שבדור המבול לקו כל היצורים מלבד הדגים שלא נמחו,
הואיל ולא היו שותפים בחטאי אותו הדור. ומטעם זה גם כן אין צריך לשחטם הואיל ונתקנים
ממילא כן כתב בספר "דעת שלום" (דף ל"ז), וע"ע בספרי"ק "ישמח משה" (פרשת וירא) שמטעם זה לא מוזכר בכתובים
סעודת דגים, הואיל ובזמנם היו הצדיקים שלמים בנפשם ולא נצטרכו לבוא בגלגול כלל, ע"ש. , ואף אכילתם
ראויה ורצויה יותר מאכילת הפשרה כן כתב הכלי יקר בפירושו על התורה (פרשת בהעלתך) שאכילת הבשר
יאות לרשעים ואכילת הדגים יאות לצדיקים. עיין שם.

וזהו סוד מה שאמרו חז"ל ביציאת בני ישראל ממצרים ש"עשאוהו כמצולה שאין בה
דגים" אימרת ריש לקיש בברכות (ט"ו ע"ב). , רצו לומר שבשעה שיצאו ישראל ממצרים העלו עמהם
את כל ניצוצות הקדושה שהיו בה, עד שנעשתה מצרים בבחינת מצולה שאין בה שום רוח
חיים של קדושה, הואיל וכל ניצוצות הקדושה כבר נבררו ממנה כן כתב בספר "אהבת יהונתן" (סוכות
דרוש א'). ואולי מטעם זה הזהירה אותנו התורה הקדושה לבל נשוב מצריימה, הואיל וכל ניצוצות הקדושה שהיו בה
כבר נתקנו בשלמותן, וממילא אין לנו למה לחזור לשם, כנלע"ד.

מצוה קנ"ו: שלא לאכל דג טמא

כמו שכתוב:

"ושקץ יהיו לכם מבשרם לא תאכלו ואת נבלתם

תשקצו" ויקרא י"א, י"א.

לפשוטו של מקרא

כבר נתבארו לעיל מהם סימני הדגים הטְהוּרִים אותם נצטוינו לחפש ולברר בטרם נאכל מהם, וכאן הוסיפה התורה הקדושה והזהירה במצות לא תעשה על כל איש ואשה מישראל לבל נאכל מאותם מיני הדגים שאין בהם את סימני הטְהוּרָה הללו.

ואם עבר אדם ואכל במזיד פגית מבשר דג שאינו טהור הרי זה עבר על לאו מן התורה וחיב מלקות, מלבד מצות העשה שעבר עליה כנזכר לעיל. ואם אכלו בשוגג הרי זה פטור מן המלקות חולין (ס"ו ע"ב) ורמב"ם הלכות מאכלות אסורות (פרק ב' הלכה ד').

רמז הפתוב – הזהרו מחקויים!

בספרים הקדושים מובא רבות משבחיו ומעלותיו של הדגוכפי שנתבאר לעיל במצוה הקודמת (חלק הסוד). ושרש סבת הדבר הוא בהיות שפשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, חטאה הארץ חטא והמרתה את פי ה' ותברך: ראה פירוש רש"י ז"ל (בראשית א', י"א) שהקב"ה ציוה לארץ שתוציא אילן שטעם עזו כטעם פרוי, והיא לא עשתה כן. , ולאחר מכן פשברא הקב"ה את בעלי החיים בראם משני יסודות עקריים שהם העפר והמים, מלבד הדגים שנבראו מן המים בלבד כן כתב רש"י ז"ל בפירושו במועד קטן (י"א ע"א). ע"ש. , נמצא שהדגים היו היחידים שלא היה להם שום חלק בחטאה של הארץ, וזה מה שמעלה ומנכח את מעלתם והעופות נבראו מן הרקק שהיא תערובת של עפר ומים. ומטעם זה פירשו שהבהמה והחיה צריכה שחיטת רוב שני סימנים התירה, ואילו העוף רוב סימן אחד, ואילו הדג אינו צריך כלל שחיטה להתירו, בהיות שכל בריאתו היא מן המים שלא חטאו כמו האדמה. וראה עוד מזה לקמן בבאור מצוה קנ"ז (חלק הסוד).

והנה פידוע התורה הקדושה נמשלה למים כך למדו חז"ל בבבא קמא (י"ז ע"א) ממה שכתוב (ישעיה נ"ה, א') "הוי כל צמא לכו למים". , שאף התורה היא זכה וברה ואין בה חטא, וכשם שאות מי המקוה כל טמאה שבעולם לא תטמא כן התורה אינה נטמאת לעולם וראה ברכות (כ"ב ע"א) שאמר רבי יהודה בן בתירא דברי תורה אינם מקבלים טומאה. , וכן עם ישראל נמשלו בחז"ל לדגים, שכל חיותם היא רק בהיותם בתוך המים כפי שאמר יעקב אבינו ע"ה (בראשית מ"ח, ט"ז) "וידגו לרוב בקרב הארץ", וראה עוד המשל של רבי עקיבא בברכות (ס"א ע"ב). , ממילא באזהרה זו שלא לאכל דג טמא באה התורה לרמוז לאדם שפעמים אנו עלולים להתקל בבגני אדם המכנים "דגים", דהינו תלמידי חכמים שכל חיותם וקיומם לכאורה היא בתוך "המים" דהינו התורה הקדושה, ועם כל זאת הם

טמאים וחובתנו להתרחק מהם. כי לא כל מי שבא בשם התורה ונראה כנציג שלה הוא באמת כך.

כמו שלכל חברה בעלת שם ומותג מפרסם ישנם מעתיקים ומזויפים, כך להבדיל גם לתורה הקדושה שהיא חמדה גנוזה וצניף תפארה ישנם זיפנים למיניהם, המשתמשים בכתרה ובשמה בכדי להשיג את תאונתם ומבקשם, כשהאמת היא שהם בסך הכל דגים טמאים המראים את עצמם כטהורים. לא כל דג הוא טהור, ולא כל תלמיד חכם הוא שליח המקום. כך מצינו בדואג ואחיתפל שהיו תלמידי חכמים עצומים ראה פירוש רש"י ז"ל בברכות (י"ב ע"ב) בד"ה "בחלותם", ומרוב בקיאותם וגדלותם בתורה כבר בשנות השלשים כד נאמר בסנהדרין (ק"ו ע"ב) שדואג מת בן שלשים וארבע ואחיתופל מת בן שלשים ושלש. עיין שם. לחייהם היו שונים שלש מאות הלכות במגדל הפורח באויר, ואכמ"ל. ועיין בפירוש רש"י ז"ל שם שהביא שלשה פירושים מהו אותו מגדל הפורח באויר, ואכמ"ל. ועם כל זאת כל תורתם היתה רק מן השפה ולחוץ וקראם הקדוש ברוך הוא רשעים ואין להם חלק לעולם הבא סנהדרין (שם) וחגיגה (שם). ללמדך שלא כל מי שחזונו ודבורו מראים על קשר לתורה באמת הוא טהור וכשר.

רבנו הרמב"ם ז"ל בהלכות יוראה הלכות יסודי התורה (פרק י'). מבאר שפדי להחזיק אדם לנביא אמת יש לבדקו הרבה פעמים, ורק לאחר שנמצא שלא בא להוסיף או לגרע על דבר ה' אלא רק לעבד את ה' במצוות התורה, ושאכן נאמנים דבריו, אזי נוכל להחזיקו לנביא אמת. והוסיף הרמב"ם להזהיר שם מפני מכשפים ונביאי שקר למיניהם המראים את עצמם כנביאי אמת, כשבפעם כל מעשיהם אינם אלא מעשי תעותועים ודרך כזבים ראה פירוש רש"י ז"ל בזכריה (י"ג, ד') שכתב "דרך המסיתים והמדיחים שמתעטפים בטליתם כאילו הם אנשים צדיקים למען יקבלו כחשיהם". כך גם בימינו שהנבואה אמנם פסקה אך מסרת התורה קימות ועוברת על ידי חכמי ישראל מנהיגי הדורות, יש להזהר שלא להעניק פנוי זה אלא לאלו הראויים לכך ההולכים בדרך התורה והמצוות המסורה בנדינו מדור דוראה מה שכתב הגה"ק רבי עקיבא איגר זיע"א (איגרות סופרים מכתב י"ח) עה"פ "והיית משוגע ממראה עיניך" שזה נאמר על רבנים בדורות הללו המתעים את הדור בתהו לא דרך ומסיתים את העם ממעגלי צדק ויושר, עע"ש באורד.

דורנו הוא דור שזכה להתברך בשפע רוחניות, היכלי התורה ומרפזי התשובה גדושים עד אפס מקום, וצמא גדול עוד קצת בעם בצורה בלתי נתנת לתאור. אולם עם כל זאת ההירוונו רבותינו הקדושים שבדורות האחרונים יעמיד הס"מ את נציגיו וחיליו, חלקם גם בדמות תלמידי חכמים ורבנים, עובדי ה' ועוד כמה מיני "דגיגים" נחמדים שעל פניהם נראים הם כשליחי ה' וכנציגי התורה, כשהאמת היא שאינם אלא שליחי השטן שנסלחו במטרה לבלבל את הבריות, ולהשניא את התורה על העם ולהוציא שם רע על עבדי ה' האמתים ראה בספר הקדוש "דגל מחנה אפרים" (פרשת וישלח) עה"פ "הצילני נא מיד אחי מיד עשוי" שעתידי עשו להתעטף בציצית ולישב בין הצדיקים עד שקב"ה ימשכנו משם, ואלו הערב רב המתערבים בישראל וקשה להפרידם שהם קשים מכולם. ובספר "הדור האחרון" (ע' קכ"ד) הביא מהרה"ק מראפשיץ זיע"א שקודם ביאת המשיח יהיו ראשים שהס"מ יהיה רוכב עליהם ולא יהיו ניכרים. וכן כתב בליקוטי מוהר"ן (תורה ח') שיש רב דקליפה ע"ש ואכמ"ל. ומי שמונה דרך שאינה תואמת בתכליתה וביסודה לתורה ולמצוותיה – יש לחשש ולחשד בו שמא הוא משתייך לאותה הקבוצה.

ולכן אין לנו להתבלבל בראותנו אנשים כאלו ואחרים, אשר בשם ה' הם באים אך מעשיהם אינם תואמים. חובה עלינו לזכר כי התורה לכשעצמה היא זכה וברה, קדושה וטהורה, וזה שמאן דהוא משתמש בשמה לזיוף – אינו גורע מאומה מפעלתה. וכי יעלה על הדעת שאם

ילבש אדם תחפשת של שוטר וירוץ בחוצות העיר כמשגע נתן יהיה לפרסם בעתונות שהשוטרים משגעים! ודאי שלא, שהרי הוא כלל אינו שוטר! כך הוא הדבר בראותנו אדם המתחזה לעובד ה' אך מעשיו מוכיחים עליו שהוא אינו כזה – ודאי שאינו נציג של התורה, והרי הוא כקל שבצבור שלחן ערוך יורה דעה (סימן רמ"ג סעיף ג'). , ואין עומדים בפניו ואין קוראים אותו "רבי", והטלית שעליו כמרדעת של חמורירושלמי ביכורים (פרק ג'). , ואין הדבר גורע מאומה ממעלת התורה ומסגלת עבדיה האמתיים ומנהיגיה הנאמנים.

כמו כן אין לנו להחליט בדעתנו מדעות כוזבות של אינשי דלא מעלי, ומשיטות חדשניות שרוח חכמי הדור אינה נוחה מהן. וכשם שמפתות הנצרות והאיסלם איננו מתפעלים בהיותנו יודעים שאינן אלא זיוף של דתנו ואמונתנו המקורית, כך בכל דור ודור קמים אנשים חטאים המבקשים להמציא דרך חדשה, אלא שחביבים הם להשעו על האמת כדי לינק מכחה ולהתקיים ממנה שהרי השקר אין לו רגלים אם כן איך יצעד! והטומאה אין לה חיות מצד עצמה אם כן איך תתקיים! לכן נדבקים הם לקדושה וממנה יונקים את כל חיותם וכחם. , לכן מעתיקים הם את האמת עם שנויים קטנים או גדולים ומתחילים לשוק את עצמם. פעם אלו הצדוקים והביתוסים, ופעם אלו הקראים, לאחר מכן קמו המשפילים ועד שבנימינו צצים חקננים וזיפנים למיניהם הבאים בשם ה'.

ופעמים שחלול ה' גדול נעשה מאנשים שפאלו, ועם ישראל הקדושים והתמימים מולכים שולל ומחסר ידיעה מטילים את האשמה על עובדי ה' האמתיים, אך לא לנו לדבר חליקה סרה על אף יהודי, וכל אחד ירבה להתפלל לפני בוראו שינחהו בדרך אמת, ורק לעורר ולהזהיר באנו שלא להיות פתי המאמין לכל דבר, ואין להאמין לכל אדם הנראה כנציג הנהגות וכמובן שכל הנ"ל אין בו לגרוע כהוא זה מהאמונה השלימה והתמימה והאיתנה שיש לנו בצדיקים האמיתיים ובמנהיגי הדורות לכל זרמיהם ולכל דרכיהם, שכולם קדושים וכולם עושים באימה וביראה רצון קוניהם ומקדישים ליצורם בנחת רוח. ופשוט. , אלא הזקרו מחקויים!

דרוש וחדוש

בתלמוד הבבלי מעשה בעובד כוכבים שהביא למפר בשוק כלי מלא חתיכות של דגים, ולא היו קשקשים אלא בחתיכה אחת בלבד, ועם כל זאת התיר רבן שמעון בן גמליאל לאכל את כולו. ובאר רב פפא שם שטעם התרו של רבן שמעון בן גמליאל היה הואיל ובדקו ומצאו שכל החתיכות מתאימות זו לזו בחתוכן ובצורתן ומשלימות זו את זו לצורת הדג, לכן תולים שכלן מאותו דג שיש בו קשקשת ומתרות באכילה, ולא חוששים שמא במקרה התאימו החתיכות אחת לחברתה. אך בלא תנאי זה לא היינו מתירים אלא את החתיכות שיש להן קשקשת בלבד, משום שספק דאורייתא לחמראראה כל המעשה במסכת עבודה זרה (מי ע"א).

ובשלחן ערוך הובאו דברים אלו להלכה, והוסיף שאף אם אותן חתיכות טהורות מנחות ביחד עם חתיכות טמאות – עם כל זאת הן מתרות, ולא חוששים לציר הדגים הטמאים שמא

נתערב בדגים הטרוניים שלחן ערוך יורה דעה (סימן פ"ג הלכה ד'). ועיין שם בסעיף ה' בהגהת הרמ"א שהחמיר לכתחילה בנמלחו יחד.

בסוד עבדיך

בבאור אסור אכילת דג טמא על דרך הסוד ראה בספר "טעמי מצוות" לרבי מנחם המבלי ז"ל לבבאור מצוות לא תעשה (אות פ"ו). שכתב שהסנפיר והקשקשת של הדגים הם האיברים הממנים להגן עליהם כתריס מפני כחות הטמאה, ולכן אותם דגים שאין להם את הסימנים הללו הרי הם מסטרא דשמאלא, ומטעם זה אסרה התורה לאכלם.

ולכן תמצא שאותם שאין להם סנפיר וקשקשת רבם שוכנים במים העכורים, להורות שהממנים עליהם הם מסטרא דשמאלא, ולכן יש להמנע מלאכלם פן תשפיע אכילתם על נשמת ישראל הזכה והטהורה.

מצוה קנ"ז: שלא לאכל עוף טמא

כמו שכתוב:

"וְאֵת אֵלֶּה תִּשְׁקָצוּ מִן הָעוֹף לֹא יֵאָכְלוּ שֶׁקֶץ הֵם

וְכוֹנִי וְיִקְרָא י"א, י"ג.

לפשוטו של מקרא

מצות לא תעשה מן התורה על כל איש ואשה מישראל שלא יאכלו ממני העוף הטמא אשר אין בו את סימני הטהרה שיבארו לקמן. ואמנם בתורה לא נתפרשו סימני הטהרה בעופות, הואיל ופרטה התורה את כל שמות העופות הטמאים וממילא כל השאר הרי הם טהורים ומתרים באכילה, מפל מקום חכמינו ז"ל פירשו לנו מהם סימני הטהרה בעוף בכדי שמי שאינו מכיר בשמות העופות ובמראיתם יוכל לידע על פי הסימנים הללו האם אותו העוף הוא ממני העופות הטהורים או מן הטמאים רמב"ם הלכות מאכלות אסורות (פרק א' סעיף י"ד) ושלחן ערוך יורה דעה (ריש סימן פ"ב).

וסימני העוף הטהור הם שלשה: שיש לו אצבע יתרה היוצאת יותר משאר האצבעות, ובסוף הנושט יש לו מקום רחב הנקרא "זפק" ובו מקבץ את מאכלו בתחלת אכילתו, וקרובו נקלף. ובאם יש לאותו העוף את שלשת סימני הטהרה הללו הרי הוא טהור ומותר מהדין באכילה משנה בחולין (ני"ט ע"א) ושלחן ערוך (שם סעיף ב'). אמנם רבו הדעות בראשונים האם צריך את כל שלושת הסימנים או את חלקם או יותר מהם, עיין ש"ך (סימן פ"ב סק"ד). וראה לקמן כיצד נוהגים למעשה. בנוסף על זאת, למדונו חכמינו ז"ל שמכל העופות הטהורים לא תמצא אהד הדורס את טרפו, ולכן אם הנה העוף הנה דורס בצפרניו – בידוע שהוא טמא ואסור באכילה שם במשנה. ופירש רש"י ז"ל שדורס היינו שמניח רגליו על טרפו בשעה שאוכלו כדי שלא יזוז יבוא כולו לפיו. ורבינו תם ז"ל פירש היינו שדורס את טרפו ואוכלו בעודו חי. והרמב"ן ז"ל פירש היינו שנועץ צפרניו בטרפו ודורסו.

ולהלכה הצריכו הראשונים שיתקיימו בו גם שלשת סימני הטהרה הנזכרים, וגם שידע בנדאות שאינו דורס כן כתבו הרא"ש בתשובה ורבינו ירוחם ועוד, והובא הלכה בשלחן ערוך (שם). וראה שם כיצד ניתן לידע בוודאות שהעוף אינו דורס, ואכמ"ל. ואם ישנה מסורת על אותו המין שהוא טהור שוב אין צריך לבדוק בו שום סימן ומותר באכילה שלחן ערוך (שם) בשם הראשונים. והרמ"א בהגהתו על השלחן ערוך (שם סעיף ג') הכריע שבכל מקרה אין להתיר אלא על פי מסורת המקובלת בידינו שהוא טהור, ובלא המסורת אין להתיר אפילו שיש את כל סימני הטהרה. והסכימו עמו הזבחי צדק (אות כ"ד) וכף החיים (אות כ"ט), וכן יש לנהוג לכתחילה.

רמז הפתוב – פשר ההתמזגות

בספר "תפארת יונתן" פרשת נח. מובא שהעופות הטהורים טבעם להיות נוחים לסבל מיני אקלים שונים, ומסגלים להתקיים בהם כמו בקר, בסתיו כמו באביב, וזה שלא כמו העופות הטמאים שאינם עומדים אלא באקלים אחד מסוים, ובהשתנות האקלים באותו המקום מיד פורחים ונודדים למקום אחר בו האקלים כטבעם וכמזגם. ומטעם זה רוב העופות השכיחים בארץ ישראל הם מהמינים הטהורים, בהיות שהאקלים ומזג האויר בארצנו הקדושה משתנה מעונה לעונה, ולכן דוקא אלו הטהורים מוצאים את מקומם בארצנו. מה שמעיד ומוכיח על טבעם הרך והמזג של העופות הטהורים אותם התייחס לנו התורה באכילה.

ומדבר זה למדנו אנו, שחפץ ה' מבריותיו שיהיו נוחים ברוחם לכל אדם, ונאים במזגם לקבל את כל אשר יקרה בפניהם, ולבל נהיה קשים ומקבעים על מדותינו וטבעינו המרגלים בנו. שכשם שהעופות הטהורים יודעים להתמזג ולהסתדר עם כל אקלים שמופיע, כך יש לנו

לדעת להתמאג ולהסתדר עם כל אדם שבעולם, גם אם טבעיו והרגליו שונים משלנו. כך בקש משה רבנו ע"ה קדם פטירתו מהקדוש ברוך הוא "יפקד ה' אלקי הרוחות לכל בשר איש על העדה" במדבר כ"ז, ט"ז. ופרש רש"י ז"ל שבקשת משה רבנו הייתה למנות מנהיג שיהיה סובל כל אחד ואחד לפי רוחו ודעתו, שזהו חכמה גדולה ונכבדה לדעת להבין כל אחד ולירד לסוף דעתו, ולנהג עמו לפי שכלו ורוחו.

בדברי חז"ל מוצאים אנו הבטחה מעניינת: "כל הקובע מקום לתפלתו אלקי אברהם בעזרו, וכשמת אומרים לו אי ענו אי חסיד מתלמידיו של אברהם אבינו" אימרת רב הונא בברכות (ו' ע"ב). ודורשי רשומות המה ראו בן תמהו מה הקשר של קביעת מקום בתפלה לאברהם אבינו, ולחסידות ולענוה? ואמנם במואר בגמרא שם שגם אברהם קבע מקום לתפלתו, אך האם בגלל זה כל מעשה טוב שעשה אברהם אבינו נשייכו אליו? ועוד מדוע לכנותו חסיד ועניו? ובארו בדרך צחות שאדם שאינו יודע להסתדר ולהתגמש עם הזולת ממילא יהיה לו קשה מאד להתפלל בבית כנסת ובמקום קבוע, וכל זמן מה תמצאהו עובר מקום כי פלוני מפריע לו ואלמוני לא מוצא חן בעיניו וכו' על זו הדרך, מה שאין כן מי שדבק בטבעיו ובמדותיו של אברהם אבינו שהיה מתחסד עם הבריות וענו במדותיו אדם זה ידע ויוכל להסתדר עם כלם וממילא יקבע מקום לתפלתו, ולכן ראוי הוא לכל ההבטחות הנפלאות הללו. ודברי פי חכם חן.

מטבע האדם שתמיד מבקש הוא לשנות את הזולת. שהוא ישתנה, והוא לא בסדר, והוא האשם בכל. האדם אינו אוהב להשתנות בעצמו, ובטח שלא בשביל אחרים. אך יהודי עובד ה' אמתית נדרש לחפש תמיד מה אני צריך לשנות, ובמה אני לא בסדר. ואם נוצר חכוד כל שהוא ביני לבין השני חובתי היא לברר במה אני צריך ויכול לתקן ולהשתנות בכדי למנוע חכוכים שפאלו. כך מצינו ביעקב אבינו ע"ה שעבר מסכת יסורין ארצה מלבן, החל מהחלפת רחל בלאה, עשרים ואחת שנה שרמהו והחליף את תנאי עבודתו מאה פעמים ראה פירוש רש"י ז"ל עה"ת בבראשית (ל"א, ז). , ועוד כהנה וכהנה, ועם כל זאת בהגיע רגע האמת בו עומדים יעקב ולבן זה מול זה מתחיל יעקב להצטדק ולשאל: "מה פשעי מה חטאתי כי דלקת אחרי?" בראשית ל"א, ל"ו. במה אני לא בסדר שפך אתה נזהג בי? יעקב עשה הכל כדי להסתדר עם לבן, ובכל זאת המשיך לחפש במה אני לא הייתי בסדר, ובמה עוד אוכל להשתנות כדי שנסתדר. זהו עובד אמת שכל רצונו הוא לחיות באחיה עם כלם.

וכך כותב רבנו החזון איש זצוק"ל בספרו "אמונה ובטחון" פרק א' אות י"א. : "אציל הנפש מקבל את רעהו בסבר פנים יפות, וחרד הוא תמיד אולי לא קלע אל המטרה לפי רוחו ואולי דבר דבר שלא כהגון, כי אין פאב לב אצלו כפאב של פגיעה בכבוד חברו. ומעולם לא נפגע הוא מרעהו, בנדעו שאין רוב בני האדם אצילי המדות, ובכל זאת רוחש לבו להם יקר וכבוד. כי תפנוקי הנפש מפנקים את בעליהם להיות משמש גם בשני הפכים בנושא אחד: להיות מאשים את עצמו על כל שעל על חסרון השלמות בסגלות המדות, ולהיות מזכה את אחיו זכות גמורה ומחלטת אף אם פעבות העגלה חטאיו. יקיר הנפש דגן נפשו מלטשת ומצחצחת ואינה מקבלת פתמים, והוא שבע שמחות נגיל בנעימות נצח". עכת"ד קדשו המתוקים מדבש ונפת צופים.

כשר ההתמאגות והגמישות עם הזולת היא מדה נפלאה ומברכה. הזוכה לה רווח אשך ורגע מנשואיו, וכל ימיו רואה נחת מילדיו, גם עסקו עם בני האדם הוא לענג עבירו, ולא בנמצא אדם שיראהו מרחוק ולא יגש לשאל בשלומו. כל מקום אליו הוא מגיע הוא רצוי ומבקש,

וְכָל דָּלֶת וְכָל שַׁעַר יִפְתָּחוּ מִיַּד בְּפָנָיו. תְּכַוְנָה וּמַעֲלָה זוֹ נוֹכַח לְמִצְאָה גַם בְּשַׁאֲרֵי הַנְּבִרָאִים, שֶׁכֵּן תִּמְצָא שְׂכָל שְׂעָעָם יוֹתֵר גְּמִישׁ וְרֵף – כִּדְ תִּמְצָאֵהוּ יוֹתֵר וְיוֹתֵר: בְּמִקּוֹם בּוֹ לֹא יִפְנְסוּ הַסְּלָעִים הַגְּדוֹלִים יִפְנְסוּ גְרָגְרִי הַחוּל הַדְּקִים, וְהֵיכָן שֶׁגַם הִלְלוּ לֹא יִפְנְסוּ יַחְדָּרוּ הַפְּמִים הַגְּמִישִׁים, וְלֹאן שֶׁגַם לַמִּים לֹא תִהְיֶה כְּנִיסָה עֲדֵן תִּמְצָא שְׁחוּמֵק לוֹ פְּנִימָה הַאֲוִיר הַקָּל. הֵיא לְמִדְתָּ כִּכְל שֶׁהִנְדָּ יוֹתֵר גְּמִישׁ וְרֵף כִּדְ הַמְּצָאוֹתָדָּ הֵיא יוֹתֵר מְבֻקָּשֶׁת וְנִעִימָה, וְזֶהוּ לְקַח נִפְלֵא וְעֲצוּם לְכַלְנוּ.

וְאִכּוּ כִּדְ מִסְפָּר עַל קְדוּשׁ יִשְׂרָאֵל רַבִּי יִשְׂרָאֵל סְלֵנְטֵר זִיע"א שֶׁהִזָּה נִזְהָר בְּכָל מְאוֹדוֹ לְהִיּוֹת נוֹחַ לְבְרִיּוֹת, וּבְכִרְט בְּעַת שֶׁהִזָּה מִתְאַרַח בְּבֵית זָרִים שֶׁעַל כִּדְ צוּוּ חֲכָמֵינוּ "כָּל מָה שֶׁיֵּאמֶר לָךְ בְּעַל הַבֵּית עֲשֵׂה" (פ"ו ע"ב) וּשְׁחַן עֶרֶךְ אֹרַח חַיִּים (סִימָן ק"ע סְעִיף ה'). , עַד שֶׁהִיוּ מְאַרְחִיו חוֹשְׁשִׁים לְהַצִּיעַ בְּפָנָיו דְּבַר מְאָכֵל אוֹ מְשָׁקָה פֶּן יֵאָכֵל וְיִשְׁתָּה נֶגֶד רְצוֹנוֹ וּבְרִיאוֹתָו. וְאִכּוּ פְּעַם אַחַת הַתְּאַרַח אֲצֵל אֵינָה עֵנִי בֶּן טוֹבִים, וְהִלָּה הַגִּישׁ בְּפָנָיו כּוֹס תְּהָה וְשִׁתָּאוֹ רַבִּי יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא מְרְצוֹנוֹ לְכַבּוֹדוֹ שֶׁל בְּעַל הַבֵּית, וְכִשְׁיִצָּא מִבֵּיתוֹ הִקִּיא אֶת כָּל מָה שֶׁשְׁתָּה!!! כֵּן הוּבֵא בְּסִפֵּר "תְּנוּעַת הַמוֹסָר" (עֲמוּד 344). עַד כִּמָּה גְּדוֹלָה הֵיא הַדְּרִישָׁה מִהֶאָדָם לְהַנְעִים וּלְהַתְּאִים אֶת עֲצָמוֹ לְרִגְשׁוֹת הַזוּלָת!

דְּרוֹשׁ וְחַדוֹשׁ

הֵאֵם תִּרְנַגּוּל הַהוֹדוֹ הַמְּצוּי בְּיָמֵינוּ מִתֵּר בְּאַכִּילָה?

תִּרְנַגּוּלֵי הַהוֹדוֹ הַמְּצוּיִים כִּיּוֹם הֵם שׁוֹנִים בְּתַאֲרָם מִהַתְּרַנְגּוּלִים הַרְגִּילִים הַיְדוּעִים לָנוּ כְּטַהוֹרִים, שֶׁכֵּן גְּדוֹלִים הֵם יוֹתֵר וְיֵשׁ לָהֶם נוֹצוֹת עַל רַגְלֵיהֶם, וְכֵן צוֹאֲרָם מְאָרְךְ בִּיּוֹתֵר וְקוֹלָם עַב וּמְשָׁנָה וְאִין לָהֶם כְּרַבְלַת גְּדוֹלָה כְּשַׁאֲרֵי הַתְּרַנְגּוּלִים.

וְאִכּוּ כִּמָּה מִהֶאָחֲרוֹנִים כְּתָבוּ לְאַסֵּר אֶת תִּרְנַגּוּלֵי הַהוֹדוֹ בְּאַכִּילָה, מִהֵם הַגְּאוֹן רַבִּי שְׁלֵמָה קְלוּגֵר בְּסִפְרוֹ "טוֹב טַעַם וְדַעַת" תְּלִיתָאִי, סִימָן ק"נ. וְהַגְּהָ"ק בְּעַל הַיֵּכֵל הַבְּרָכָה זִיע"א אֵרָאֵה דְּבִרְכֵי תְּשׁוּבָה (סִימָן פ"ב ס"ק ל"ד) שֶׁהִבִּיא דְּבִרְיָהֶם. . אִוְלָם רֹב הָאֲחֲרוֹנִים כְּתָבוּ שֶׁתִּרְנַגּוּלִים אֵלוֹ הֵם מִמִּין הַתְּרַנְגּוּלִים וּמִתְּרִים בְּאַכִּילָה, וְכֵן עָקַר לְהַלְכָה וּלְמַעֲשָׂהֵכֵן הַעֲלָה בְּשׁוּ"ת שׁוֹאֵל וּמְשִׁיב תְּלִיתָאִה (ח"א סִימָן קמ"ט) וּבְשׁוּ"ת דְּבִרֵי חַיִּים (ח"ב יו"ד סִימָן מ"ה) וְעוֹד, וְכֵן כְּתַב הַרְאֲשֵׁלִיץ הַגְּר"י יוֹסֵף שְׁלִיט"א בְּסִפְרוֹ "יִלְקוּט יוֹסֵף" אִיסוּר וְהִיתֵר (ח"ב ע' קס"ד).

בְּסוֹד עֲבָדִיךָ

בְּבְאוֹר עֵינָן הַעוֹפּוֹת הַטְּהוֹרִים וְהַטְּמְאִים עַל דְּרָךְ הַסּוֹד כְּתַב בְּ"סִפְרָא דְּצִנְיַעוּתָא דִּיעֶקֶב" פְּרִשְׁתָּ נח. לְבָאֵר מָה שְׁמוֹצְאִים אָנוּ שֶׁבְּעוֹפּוֹת הַמִּינִים הַטְּהוֹרִים רַבִּים יוֹתֵר מִהַמִּינִים הַטְּמְאִים,

ואלו בבהמות רואים להפך שהמינים הטמאים רבים יותר מהמינים הטהורים, ולא בכדי הוא!?

והביא שכל יצורי העולם נתקדו ונתהוו מארבעת יסודי העולם שהם: אש, עפר, רוח, ומים. והנה הבהמות והחיות עקר יסודן והונתן הוא מיסוד העפר, שהוא בבחינת עשיה שבעשיה – החלק החמרי והמגשם ביותר שבבריאה, אשר שם מצויות הקלפות ביותר, ולכן רוב רבן של מיני הבהמות והחיות הן טמאות ואסורות באכילה לישראל.

לעמת זאת העופות עקר יסודם והונתם הוא מיסוד האש והמים, שהוא בבחינת יצירה שבעשיה, ומטעם זה נקראו בשם "עוף השמים" – הינו שמקור הונתם הוא מן השמים ששם אש ומים, ולכן רוב רבם של העופות הם טהורים ומתרים באכילה.

מצוה קנ"ח: בדיקת סימני חגבים

כמו שכתוב:

"אך את זה תאכלו מכל שרץ העוף החלד על ארבע
אשר לו כרעים ממעל לרגליו לנתר בהן על הארץ" ויקרא
י"א, כ"א.

לפשוטו של מקרא

מצות עשה מן התורה על כל איש ואשה מישראל אשר ירצו לאכל ממיני החגבים שיאכלו רק מהמינים הטהורים אשר יש להם את שלשת סימני הטהרה שלמדה התורה, וכפי שיתבאר בע"ה לקמן.

כבר נתבאר לעיל שלדעת הרמב"ם ז"ל מצות עשה מן התורה על כל ישראל ללמד ולידע את הסימנים המבדילים בין הטהורים לטמאים, ואלו לדעת הרמב"ם ז"ל אין ידיעת הסימנים

מצוה בפני עצמה אלא אמצעי לקיום מצות אכילת המינים הטוהרים ולזהירות מאסור אכילת הטמאים ראה מקור הדברים בהרחבה לעיל בבאור הפשט של מצוה קנ"ג.

סימני החגב הטהור נתפרשו בתורה והם: שיש לו ארבע רגלים, וארבע קנפים החופות את רוב ארד גופו ואת רוב הקף גופו, ושני פרעים לנתר בהן. ובנוסף על כך הצריכו חכמינו שיהא שמו חגב או שתהא מסרת בדינו שפך שמו משנה בחולין (ני"ט ע"א), ורמב"ם הלכות מאכלות אסורות (פרק א' הלכה כ"ב), ופסק שם גם כרבי יוסי שצריך שיהיה נקרא בשם "חגב". וראה במגיד משנה (שם) שדעת הרמב"ם היא כדעת הרשב"א שאין ראשו ארוך ואין לו זנב בכל זאת צריך שייקרא חגב. וכן פסק בשלחן ערוך יורה דעה (ריש סימן פ"ה). ואפלו שאין לו כעת את אותם הסימנים, אלא שעתיד הוא לגדלם לאחר זמן לכשיגדל – בכל זאת הרי הוא טהור ומותר באכילה כן נתבאר בגמרא חולין (שם) והובא ברמב"ם ובשלחן ערוך הני"ל. וזאת למודעי כי חגב הטהור מותר באכילה ללא שחיטה, וברכתם "שהכל נהיה בדברו". ראה ספר "ילקוט יוסף" איסור והיתר (חלק ב' עמוד רפ"ה).

בנוסף על סימנים אלו מסורים בדינו שמוותיהם של כל שמונת מיני החגבים הטוהרים, והם: החגב והזרבנית והחרגל והערצובגא והארבה וצפרת הפרמים והסלעם ויוחנה וירושלמית חולין (ס"ה ע"א). ואדם הבקיא לזהותם על פי שמוותיהם הרי זה רשאי לאכלם על סמך זאת אף מבלי לבדק את סימניהם, כנזכר בדיני העופות הטוהרים רמב"ם (שם הלכה כ"ב).

ומי שעבר ואכל ממיני החגבים מבלי לבדק את סימני טהרתם הרי זה בטל מצות עשה מן התורה וספר המצוות (מצוה קנ"א) וספר החינוך (מצוה קנ"ח). ואם אכל מין חגב טמא עבר על לאו מן התורה של "כל שרץ העוף טמא הוא לכם לא תאכלו" דברים י"ד, י"ט. וחיב מלקות בספרי שם, והובא ברמב"ם הלכות מאכלות אסורות (פרק ב' הלכה ה'), ויבאר אי"ה בבאור מצוה של"א.

רמז הפתוב – משמעת עצמית

שלמה המלך ע"ה בתארו את מין הארבה אומר "מלך אין לארבה ונצא חצץ משלי ל, כ"ז. ובאר הגאון מוילנא זצ"ל כי הארבה אין להם שום שר או מושל, ואף על פי כן הם הולכים שורות שורות כחיל. וזוהי אבן יקרה ומעלה מפלגה לאדם להיות בעל משמעת עצמית ומסוגל לקחת את עצמו בידים, לעשות את המעשים הנכונים מבלי שיעמד מישהו מעליו המחייב אותו לעשותם. גם בנמלה מצא שלמה המלך מדה זו באמרו "לך אל נמלה עצל ראה דרכיה וחקם, אשר אין לה קצין שטר ומשל" משלי ו, ז. - התפעלותו של שלמה המלך היא דוקא מכך שאין לנמלה מי שיחייבנה לעבד, ומי שיזרזנה לאסוף, ועם כל זאת "תכין בקיץ לחמה אגרה בקציר מאכלה" משלי ו, ח. ומיצור קטן זה נאלף בינה אלינו בני האדם החכמים והנבונים כמה עלינו להיות אחראים על עצמנו ולשלט במעשינו, ולא להתלות ולהצטרף לאחרים כדי למלאות יעודנו וחובתנו בעולם.

בתלמוד מספר שכשחלה רבי אליעזר הגדול נכנסו תלמידיו לבקרו, אמרו לו: רבנו ברכנו! אמר להם יהי רצון שיהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם. אמרו לו תלמידיו: עד כאן?! אמר להם והלא, שהרי כשאדם עובר עברה אומר שלא ראני אדם ברכות (כ"ח ע"ב). ומי

שְׁנַעֲמִיק בְּדַבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַלְלוּ יִמְצֵא שֶׁבִקֵּשׁ לְבָרְכֶם בְּמִדָּה הַיְקָרָה הַזֹּאת שֶׁל מִשְׁמַעַת עֲצָמִית לְהִיּוֹת עוֹשִׂים מַה שְׁצָרִיף לֹא מִפְּנֵי בְּנֵי אָדָם הַרְוֵאִים אֶת מַעֲשֵׂיהֶם, וּמִבְּלֵי חֲשֵׁשׁ שְׂיִתְגַּלֶּה קְלוֹנָם לְרַבִּים, אֲלֵא מִתּוֹךְ תּוֹבָנָה פְּנִימִית אֲמִתִּית שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹסֵר לַעֲשׂוֹת מַעֲשֵׂה פְלוֹנִי, אוֹ שְׂמִצּוֹה לַעֲשׂוֹת מַעֲשֵׂה אֱלֹמוֹנִי, וְלָכֵן חוֹבָה עָלַי לַעֲשׂוֹתוֹ, וְלֹא רַק בְּעִקְבוֹת לַחֵץ שֶׁל הַחֲבֵרָה אוֹ הַשְּׂפָעָה שֶׁל הַסְּבִיבָה אֲעֲשֶׂנוּ.

כִּד לְמַד הַלֵּל הַזְּמַן אֶת תְּלַמִּידוֹ לְשֹׁן לַעֲצָמָם כֹּל הַזְּמַן: "אִם אֵין אֲנִי לִי – מִי לִי?!" אַבּוֹת פֶּרֶק א' מִשְׁנֵה י"ד. אֵל תַּחֲכֶּה לְחֵבֵר שְׂיַעֲוֹדֵד אוֹתָךְ, וְלֹא לְרַב שְׂיִרִים אוֹתָךְ, וְלֹא לְאִשָּׁה שְׂבִיחַד אֶתְּהָ תַתְּחַק – כֹּל אֵלוֹ סְפוּרִים וְתִרוּצִים שֶׁל אָדָם עֲצַל שֶׁלֹּא רוּצָה לְקַחַת אַחֲרֵיּוֹת עַל עֲצָמוֹ, שֶׁמִּחֲפָז שְׂכַלְם יַעֲשׂוּ בְשִׁבְלֵוֹ חוּץ מִמֶּנּוּ, וְעַם אֶחָד כְּזֶה הַתּוֹרָה לֹא מִסְתַּדְרֶת. אִם אֶתְּהָ מִבִּין שְׂצָרִיף וְנָכוֹן – אִז קוֹם וְתַעֲשֵׂה, גַם מִבְּלֵי שְׂיִגִּידוֹ לָךְ. חֲכָמֵינוּ ז"ל מְצִוִּים אוֹתָנוּ "פֶּשֶׁט נִבְלָה בְּשׂוֹק וְאֵל תִּצְטַרֵּף לְבָרִיּוֹת" (רַאֵה פִּסְחִים (קִי"ג ע"ב) כַּעֲיֵן זֶה. – עֲשֵׂה כֹל שְׂבִיכְלָתָךְ כְּדִי לְהַסְתַּדֵּר בְּכַחוֹת עֲצָמָךְ מִבְּלֵי שְׂאַחֲרִים יִשְׂאוּ וְיִסְחָבוּ אוֹתָךְ. תִּהְיֶה הַמוֹשֵׁל שֶׁל רוּחָךְ וְהַקָּצִין שֶׁל אֵיבָרִיף וְתִדְאָג שְׂחִלְיָךְ הַלְלוּ יִמְלָאוּ אֶת תַּפְקִידֶם בְּנִדְרָשׁ.

עַל הַגַּה"ק רַבִּי מֵאִיר שְׂפִירָא מְלוּבָלִין זצ"ל מְסַפֵּר שֶׁבָּנָה וְחָנַף אֶת תְּלַמִּידֵי יִשִּׁיבְתוֹ לְאוֹת וּלְמוֹפֵת. הַתְּמַדָּה מִפְּלָאָה, תַּפְלוֹת בְּכֹנָה, גְּמִילוֹת חֶסֶד אֲמִתִּית, כֹּל אֵלוֹ הָיוּ נְטוּעוֹת וּמְשֻׁרְשׁוֹת בְּתַלְמִידוֹ. וְהֵנָּה בְּהִגִּיעַ עוֹנֵת בֵּין הַזְּמַנִּים בְּהָ אֲמוּרִים הַבְּחוּרִים לַעֲזוֹב אֶת הַיִּשִּׁיבָה לְתַקוּפַת מַה בְּקֵשׁ רֵאשׁ הַיִּשִּׁיבָה מֵאֵב הַבֵּית לְהַצִּיב מַעַל דָּלֶת הַיְצִיאָה שֶׁלֹּט גְּדוֹל, עָלִיו הָיָה כְּתוּב הַפְּסוּק "לָכוּ בְּנִים שְׂמְעוּ לִי יִרְאֵת ה' אֱלֹמְדָכֶם" (תְּהִלִּים ל"ד, י"ב). וְלַתְּלַמִּידִים שֶׁתְּמָהוּ לְפֶשֶׁר הַדְּבָר הַסְּבִיר שְׂעַד עֵתָה הָיָה כֹּל אֶחָד מִכֶּם חוֹסֶה בְּצַל הַיִּשִּׁיבָה, וּמִן הַמִּתְבַּקֵּשׁ הָיָה שְׂבִתּוֹף מִסְגֵּרַת שֶׁל מְשֻׁגִּים וְרַבָּנִים וְכוּ' יִקְרָם אֶת כֹּל הַתְּקֵנוֹת וְהַנְּהִגוֹת שֶׁל הַמְּקוֹם כְּרֵאוּי, אִף כְּעַת יוֹצֵא בְּחוּר לַעֲוֹלָם הַגְּדוֹל בּוֹ לֹא מְשֻׁגִּים עָלָיו שׁוֹם אָדָם, וְלֹא מִפְּקָח עַל מַעֲשָׂיו שׁוֹם אֵב בֵּית, אֵין מִי יֹאמֵר לוֹ מַה תַּעֲשֵׂה וְאֵין מִי יֹאמֵר לוֹ מַה תַּפְעֵל כִּי הַכֹּל מַעֲשֵׂה יְדִיּוֹמִתוֹד קִטְעֵי הַסְּלִיחוֹת לִימִים נוֹרֵאִים. , כְּעַת זֶהוּ הַמְּבַחֵן הָאֲמִתִּי מִיְהוּ עוֹבֵד ה' בְּאַמֶּת וּמִי לֹא. וְכִף פֶּרֶשׁ לְהֶם אֶת הַפְּסוּק "לָכוּ בְּנִים שְׂמְעוּ לִי יִרְאֵת ה' אֱלֹמְדָכֶם": כְּעַת שְׂאַתֶּם בְּבִחִינַת "לָכוּ בְּנִים" אִם עֲדִין תִּהְיוּ בְּגִדְר "שְׂמְעוּ לִי" זֹהִי הַהוֹכָחָה שְׂאַכֹּן "יִרְאֵת ה' אֱלֹמְדָכֶם" וְשְׂאַכֹּן בְּנִיּוֹתֵי אֶתְכֶם עִם יִרְאֵת שְׂמִים פְּנִימִית וּמִשְׂמַעַת עֲצָמִית.

גַם רַבֵּנוּ הַחֲתָם סוֹפֵר זִיע"א כּוֹתֵב בְּזֶה"ל: "מְקַבְּלֵי מִמּוֹרֵי הַגָּאוֹן (רַבִּי נֶתָן אֲדֵלֶר) זצ"ל שְׂאַין הַתְּלַמִּיד זֹכֶה לְתַכְלִית הַשְּׂגָתוֹ הָאֲחֵרוֹנָה כֹּל זְמַן שֶׁהוּא חוֹסֶה תַּחַת כְּנִפֵּי רְבוּתֵיו, עַד שְׂיִפְרֹד מִמֶּנּוּ לְגַמְרֵי" (רַאֵה פְּתִיחָה לְדִרוֹשׁ ש"ש תִּק"ע). וְנִרְאָה שֶׁסְּבִת דְּבָרָיו הִיא בְּהִיּוֹת שְׂכַל זְמַן שֶׁהַתְּלַמִּיד עוֹד חוֹסֶה תַּחַת כְּנִפֵּי רְבוּתֵיו – אֵינוֹ נוֹטֵל אֶת הָאֲחֵרִיּוֹת הַמְּלָאָה עַל עֲצָמוֹ וְעַל לְמוֹדֵיו וּמַעֲשָׂיו, בְּהִיּוֹתוֹ נִשְׁעָן וְנִסְמָךְ גַם עַל דַּעַת רְבוּתֵיו, מַה שְׂאַין כֹּן מְשַׁעָה שְׁנוֹתֵר הוּא לְבָדוֹ מִבְּלֵי שׁוֹם סוֹמֵךְ וּמוֹשִׁיעַ נוֹטֵל הוּא אֶת מְלוֹא הָאֲחֵרִיּוֹת עַל כְּתַפִּיו, וְחִיב לְהַשְׂמַע לַעֲצָמוֹ כְּרֵאוּי, וְאַזִּי זֹכֶה לְמַצוֹת אֶת מְלוֹא כְּחוֹתֵיו וְהַשְּׂגִיּוֹכְמוֹבֵן שְׂכַל זֶה רַק לֵאחֹר שְׂנַעֲשֵׂה בֵר סַמְכָא וּמְסוּגֵל לַעֲמוּד בְּכַד, מַה שְׂאַין כֹּן אִם עֲדִין לֹא נִבְנָה דִּיו וְעוֹזֵב הוּא אֶת מַשְׁעַנְתּוֹ מִיֵּד יִפּוֹל וַיֵּאבֵד גַם אֶת מַה שִּׁישׁ בִּידוֹ, וְד"ל. מַה שְׂשׁוֹב מְלַמְּדוֹנוֹ עַל הַחֲשִׁיבוֹת הַגְּדוֹלָה שֶׁבְּבִנְיָה הָאִישִׁית וּבְמִשְׂמַעַת הַעֲצָמִית שְׂצָרִיף הָאָדָם לְרַפֵּשׁ לַעֲצָמוֹ.

יִשְׁנֵם אֲנָשִׁים שֶׁלֹּא מִסְגֵּרַת מְחִיבָת מֵאֲבָדִים אֶת עֲצָמָם וְאֵינָם מְנַצְּלִים אֶת יוֹמָם. דְּבָר זֶה יִתְכוּן, אִף מַעִיד עַל כִּד שְׂאַפִּיָּם חֲלָשׁ וְשֶׁלֹּא עֲמֵלוֹ דִּי לְחִזְקוֹ. אָדָם בְּעַל אִפִּי חִזְק אֵינוֹ זְקוּק שְׂיַעוֹרְרוּ וַיִּדְרָבְנוּ אוֹתוֹ כֹּל הַזְּמַן לַעֲשֵׂיָה, הוּא יוֹדֵעַ שְׂצָרִיף לַעֲשׂוֹת אִז עוֹשֵׂה. יִשְׁנֵם כְּאֵלוֹ שְׂאֵם

לא יעיר אותו חברו לתפלת השחרית הוא לא יגיע, ואם לא תזכיר לו אשתו לשלם את התשלומים החדשיים הוא לא ישלם – על מה ולמה? למה שלא תבנה את עצמך לא להיות תליתי באף אחד, ובשום דבר, ותמלא את חובותיך בכחות עצמך ובטבעיות?! אם אין לך משמעת וחנוף כלפי עצמך – איך תרצה לחנך את ילדיך למשמעת ולאחריות?!

הארבה אמנם נראים קטנים וחסרי כח ועצמה, אבל בכח המשמעת המפלאת שבהם מצליחים הם לגבר על ערות שלמות ולכלות שדות שלמים של תבואה מבלי להנזק בצפרן רגלם, וכל זה בזכות המשמעת העצמית שבהם. כך גם אדם היודע את מחיבתו ודבק בה בהתמדה אין שום כח בעולם שיוכל למנעו מלישמה.

דרוש וחדוש

האם אכילת חגבים הטהורים מתרת למעשה בימינו?

כתב בעל ה"טורי זהב" על השלחן ערוך יורה דעה (סימן פ"ה סק"א). שכיזם לא נהגו באכילת חגבים כלל, ואפלו שיש להם את הסימנים הנדרשים, וזה מפני שאיננו בקיאים כראוי בשמותיהם. וכן כתבו הפנסות הגדולה שם בהגהות בית יוסף (סק"ג). וערוך השלחן שם סעיף ה'. ועוד, וכן עקר.

ומפל מקום ישנן כמה קהלות מיוצאי תימן שמשרת בגדם לאכל חגבים הידועים להם בסימניהם ובשמותיהם כטהורים, והרשות בגדם לסמוך על מנהגם ולאכלם. אולם מי שאין בגדו מסרת זו מאבותיו אינו רשאי לסמוך על כך כן חובא בכף החיים ובילקוט יוסף והיתר (חלק ב' עמוד רפ"ג), עיין שם בהרחבה.

בסוד עבדיך

בספר שבחי האריז"ל מובא מעשה נורא מרבנו האריז"ל שפעם אחת בהיותו לומד עם תלמידיו עזר הרב מלמודו ואמר "ברוך דין האמת". ושאלו לו תלמידיו מדוע אמר כך? ואמר להם ששמע כרוז ברקיע שעוד מעט יבא ארבה בכל גבול צפת ויאכל את כל עשב הארץ ולא ישאיר מחיה בצפת, וכל זה בשביל עני אחד שישב ומתנעם לפני הקב"ה על ריע מזלו ובוכה במרירות נפשו על שכניו הרעים שיודעים בצערו ואינם מרחמים עליו, לכן נגזרה גזרה זו. מיד גבו ביניהם חמשה זהובים ושלחו את אחד החברים לביתו ומצאו צועק ובוכה, ויאמר לו מה לך כי תזעק? ויען איך לא אבכה על רע מזלי שכל פרנסתי היא שהייתי ממלא קנקני מים ומוכרם, והיום נפלו הקורות ונשברו הקנקנים ואין לי במה לקנות אחרים תחתיהם

ולזה אני בוכה לפני ה'. מיך נתן בידו החבר את הזהובים וספר לו שבעבור כן נגזרה גזרה, והעני הפיל עצמו לארץ ובכה לפני ה' שתבטל הגזרה, והחבר חזר למקומו וספר לחברים וחזרו ללמוד. והנה באמצע הלמוד ותחשף הארץ וישאו עיניהם ויראו חיל כבד של ארבה ויראו מאד, ויאמר להם הרב אל תיראו שכבר מחל העני על עלבונו ונתבטלה הגזרה, ולפתע באה רוח חזקה ותשא את הארבה עד שלא נשאר ארבה אחד בכל גבול צפת. אמר להם הרב ברוכים תהיו שבשבילכם נתבטלה הגזרה, ומאותו היום והלאה היו כל אנשי צפת משגיחים על העני ההוא. עכת"ד.

מצוה קנ"ט: טמאת שמונה שרצים

כמו שכתוב:

"וזה לכם הטמא בשרץ השרץ על הארץ החלד והעכבר
והצב למינהו, והאנקה והפח והלטאה והחמט
והתנשמת... כל הנגע בהם במתם... טמא הוא
לכם" ויקרא י"א, כ"ט – ל"ח.

לפשוטו של מקרא

מצות התורה היא שכל איש או אשה מישראל שנגעו באחד משמונת השרצים הנזכרים בפסוק הרי הם נחשבים לטמאים באב הטמאה, וכך אדם או כלי שנגעו בו הרי הוא נעשה טמא. וכלי חרס דינו להטמא מהם כבר בהכניסם יד או רגל בתוך חלל הכלי אף מבלי לגעת בו כלכלים (פרק א' משנה א'), ורמב"ם הלכות שאר אבות הטומאות (פרק ד').

מדיני המצוה, שלא מטמאים אלא אותם שמונה שרצים בלבד ולא ואחרים. ואף אלו אינם מטמאים אלא במיתתם, אבל בחיותם אינם מטמאים כן למדו חז"ל מלשון הכתוב (ויקרא י"א, ל"א) "הנוגע בהם במותם יטמא". ומטמאים רק בנגיעה בהם ממש, אבל אם הזיזם אדם מבלי לגעת

בָּהֶם לֹא נִטְמָא בְּכַד כָּלֵל. וְגִדְל שְׂרָץ הַמְטֵמָא הוּא בְּכַעֲדָשָׁה וְמַעֲלָה, אֲבָל אִם הִיָּה הַשְׂרָץ פְּחוֹת מִכַּד אֵינוֹ מְטֵמָא כֵּן נִאֵמַר בְּתוֹרַת כַּהֲנִים, וְהוּבָא בְּחִיגָה (י"א) וּבְרַמְב"ם (שם הַלְכָה ב'). וְעֵינן מַעֲלָה (ט"ו ע"ב) שֶׁאִף כִּמְה מִינֵי שְׂרָצִים מְצֻטְרָפִים לְשִׁיעוֹר כַּעֲדָשָׁה לְטַמָּא. . וְיִתֵּר הַדִּינִים מִבְּאָרִים בְּרַמְב"ם ז"ל בְּהַלְכוּתוֹ, עֵינן שָׁם.

וְאִמְנָם לֹא אֶסְרָה עָלֵינוּ הַתּוֹרָה לְטֵמָא לְאַחַד מִן הַשְׂרָצִים הַלְלוּ, אִוְלָם נִצְטוּיְנוּ לְהַזְהִיר בְּכָל דִּינֵי הַטֵּמְאָה כְּגוֹן שֶׁלֹּא לְאָכֹל מִן הַקְּדָשִׁים בְּטֵמְאָה וְכִיּוֹב"ז רָאָה לְרַבֵּינוּ הַרְמַב"ם ז"ל בְּסֵפֶר הַמְצוּוֹת שֶׁלוֹ (מְצוּה צ"ו) שֶׁכָּתַב כֵּן. . וּמִכָּל מְקוֹם יֵשׁ לְכָל מִבְּיֹן לְהַתְרַחֵק מִן הַטֵּמְאָה, שֶׁכֵּן הִנָּפֵשׁ מִתְקַרְבֵּת לְאַלְקִיָּה וּמִתְעַלָּה בְּכַח הַטְּהָרָה כֵּן כָּתַב הַרְא"ה ז"ל בְּסֵפֶר הַחִיּוּנֹד (סוּף בִּיאוֹר מְצוּה זו).

רִמְז הַפְּתוּב – הָאֵינִטְר-מֵת

הוֹלֵךְ לוֹ אָדָם בְּדֶרֶךְ, כְּשֶׁלֶּפְתַּע נִתְקַל הוּא בְּמִין חִיָּה קִטְנָה וְחַמוּדָה, יִצִּיר כְּפִיו שֶׁל בּוֹרָא כָּל הָעוֹלָמִים. מִתְבַּוֵּן הוּא בְּצוּרְתָהּ, מִתְפַּעֵל מִיְצִירְתָּהּ, אוֹלֵי אִף מְשַׁבַּח לְבוֹרָאוֹ שֶׁבָּרָא אֶת הָעוֹלָם בְּחִקְמָה כִּה מְפֹלָאָה וְיִצֵּר בָּהּ בְּרוּאִים לְשִׁמְשׁ אֶת הָאָדָם וְלִסְיָעוֹ. בְּעֵדִינּוֹת שׁוֹלַח אֶת יְדוֹ לְעִבְרָה, וּמְלֻטְפָה לְטוֹף קַל וְזָהִיר, וּמְנִיחָה וּמְמַשִּׁיף לוֹ בְּדֶרֶכּוֹ. אִךְ לְפַתַּע נוֹחֲתִים עָלָיו שְׂנֵי מְלֻאָכִים מְמָרוֹם, מְבִיטִים בּוֹ בְּזַעַם וְלוֹחֲשִׁים לְעִבְרוֹ: טֵמָא אַתָּה! אֲבִי הַטֵּמְאָה! נִגְעַת בְּשְׂרָץ טֵמָא, וְעַל כֵּן דְּבַקָּה בְּךָ טֵמְאָתוֹ. וּמִיָּדְעֵנוּ שׁוֹאֵל בְּפִלְיָאָה: וְכִי מָה כְּבָר עָשִׂיתִי? הֲאִם עָשִׂיתִי מִשְׁהוּ לֹא טוֹב?! הֲרִי סֵף הַכֹּל לְטַפְתִּי אוֹתוֹ לְתַמִּי, לֹא הִתְפַּוֵּנְתִּי לְהִרְעֵ כָּלֵל?! אִךְ כָּל תְּרוּצִים שֶׁבְּעוֹלָם לֹא יוֹעִילוּהוּ – כָּל הַנִּגְעַ בָּהֶם יְטֵמָא. זֹהִי חֻקַּת הַתּוֹרָה, וְעָלֶיָּה אִי אֶפְשֵׁר לְעִרְעֵר. כִּי מִנֵּעַ עִם דְּבַר טֵמָא יוֹצֵר מִיֹּן קֶשֶׁר דִּק אֵלָיו, וְכָל קֶשֶׁר קַל שֶׁבְּפִקְלִים לְטֵמְאָה מוֹבִיל אַחֲרָיו הַשְּׁלֻכוֹת בְּלִתֵּי נִמְנָעוֹת.

וְכִמוֹ אוֹתוֹ יְהוּדֵי תָמִים שֶׁלֹּא נִתְבַּוֵּן לַעֲשׂוֹת כָּל רַע, וְאִף חֲשָׁב שֶׁקֵּלֶס אֶת בּוֹרָאוֹ, כִּף יְהוּדִים רַבִּים שֶׁפְּמֹתְנוּ נִפְגְּשִׁים עִם שְׂרָצִים שׁוֹנִים וּמְשֻׁנִּים הַמְצוּיִים רַבּוֹת בְּדֶרֶכֵּינוּ, וּמִבְּלִי לְהַתְיַחֵס לְחֻמְרַת הַדְּבַר מוֹשִׁיטִים אֶת יְדֵינוּ וְנוֹגְעִים, מְלֻטְפִים לְשִׁנְיָה וְאוֹלֵי רַק מְסַתְּפִלִים, אֲבָל הַקֶּשֶׁר כְּבָר נוֹצֵר, הַטֵּמְאָה שֶׁתֵּלָה אֶת זְרָעֶיהָ, וּבְרַבּוֹת הַיָּמִים יִצוּץ וְיִצְמַח לוֹ שְׂרָשׁ פּוֹרָה רֹאשׁ וְלַעֲנָה שֶׁעָלוֹל לְהִסִּית וּלְהַדִּיחַ גַּם אֶת שֶׁפְּמֹתְנוּ לְדֶרֶכִים חֲשׂוֹכוֹת וְאַפְלוֹת, לְאֲבִי אֲבוֹת הַטֵּמְאָה, לְעִבְרוֹת הַחַמּוּרוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, וְלְכָל מְרַעִין בִּישׁוֹן שֶׁרַק נִתֵּן לְדַמְיוֹ. וְהַכֹּל – מְנַגֵּיעָה קִלְחָה, מְהַצְּפָה קִטְנָה.

הָאֵינִטְרֵנוּט – אֲבִי הַטֵּמְאָה, וְתוֹלְדוֹתָיו – כָּל הָעוֹרֻצִים הַטֵּמְאִים וְהַמְתַּעֲבִים שֶׁבּוֹ, הַמְרָאִים אֶת עַצְמָם כְּתַמִּימִים וּמוֹעִילִים וּמְקַלִּים וּמְסִיָּעִים – רַק תִּגַּע בִּי, רַק תַּחֲלוֹף עָלַי, וְתִרְאָה כְּמָה אֲנִי נִעִים. אֲנִי לֹא נוֹשֵׁד, אֲנִי לֹא עוֹקֵץ, נִבְרָאתִי בְּשִׁבְלֵךְ לְסִיָּעָךְ – הַשְׁתַּמֵּשׁ בִּי לְהַנְאִתְךָ, אֲגַלֵּשׁ עִמָּךְ וְאֲבִיא אוֹתְךָ לְעוֹלְמוֹת שֶׁעָלִיָּהֶם לֹא חִלְמַת –

אֲבָל בְּאִמַּת לֹא חִלְמַת!!!

לְכֹל תּוֹעֲבוֹת מִצְרַיִם הַקְדוּמָה, לְתַרְבוֹת רוּמֵי וַיּוֹן הַטְּמֵאָה, לְלֹא תִנְאַף וּלְלֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים, לְלָשׁוֹן הָרַע וְלִרְכִילוֹת הַחַמּוּרִים, לְלֹא תִתּוֹרוּ וּלְלֹא תִבְיֵא תּוֹעֲבָה אֶל בֵּיתְךָ, לְהַכְנִיס פֶּסֶל וּמִצְבֵּה אֶל לְבַדְךָ, לְהִרְחֹק מִן הַפְּעוּר וּמִכָּל הַדּוּמָה לוֹ, לְדַכְאוֹן וּלְעַצֵּב שְׂאִין דּוּמָה לוֹ, לְהִרְהוּרֵי עֲבָרָה הַקְּשִׁים מֵעֲבָרָה, לְנִסְיוֹן הַהוֹפֵךְ אוֹתְךָ לְהַקְרָא רָשָׁע, לְחַבֵּר לְאִישׁ מִשְׁחִית וּנְפִשָׁע, לְמַסִּיעַ וּמְחַזֵּק יְדֵי עוֹבְרֵי עֲבָרָה, לְעוֹבֵר עַל דְּבָרֵי חֻמּוֹת שְׁחִיב מִיתָה, לְכַת לִיצְנִים שְׁלֹא יִרְאוּ פָנַי שְׂכִינָה, לְהַחֲשִׁב בְּעֵינַי ה' לַת-ו-ע-ב-ה, וְעוֹד רְשִׁימָה אַרְכָּה וְכֹאנֻבָּה.

זֶהוּ הַשְּׂרָץ שְׁלֵנוּ, קָטָן וְעָדִין וְנִחְמָד. נִדְמָה הִנֵּה שְׁסֻתָּם הַתִּנְפְּלוּ עֲלֵינוּ וְטִמְאוּהוּ, שְׁמִסְתַּפְּלִים רַק עַל הָרַע שֶׁבּוּ וְלֹא עַל הַטּוֹב. אֲבָל מִי שֶׁתּוֹרַת אֱלֹקֵינוּ בְּלָבוֹ יוֹדֵעַ – שְׁטֵמָא הוּא וְטִמְאִים כָּל נוֹגְעֵיו. וְלֹא בָּאנוּ לְעוֹרֵר אֶת הַמְּרֻגְלִים בּוֹ, לְהֵם נִצְרַת סִדְרֵת טְפוּלִים אַרְכָּה, רַק לְאֵלוֹ שְׁלֵטְפוֹ וְהִצִּיאוּ, שְׁמִשְׁתַּמְשִׁים בּוֹ רַק לְדַבְּרִים טוֹבִים, שְׁ"לּוּמְדִים בּוֹ דָף הַיּוֹמֵי וְהִלְכָה יוֹמִית" – אֲלֵיהֶם דְּבָרֵינוּ אֲמוּרִים: **אֵל תֵּאֱמִינוּ! אֵל תִּתְפַּתּוּ!** אֵל תִּעֲבְרוּ עַל אֲזָהֳרַת הַתּוֹרָה, אֵל תִּחְלְקוּ עַל כָּל גְּדוּלֵי וְחֻמְכֵי יִשְׂרָאֵל, אִין הִצַּר שׁוּה בְּנִזְק!

חַז"ל הַקְּדוּשִׁים כּוֹתְבִים שְׁאֵם רוּאָה אֲדָם שֶׁיִּצְרוּ מִתְגַּבֵּר עֲלָיו לְהַחֲטִיאוֹ בְּעֲבָרָה, יִלְךְ לְמָקוֹם אַחֵר וְיִתְעַטֵּף בְּבִגְדֵים שְׁחֵרִים, וּמִתּוֹךְ כֶּף יִתְקַרֵּר יִצְרוּ וַיִּזְכָּה לְהַנְצִל מִן הַעֲבִירָה רַחֵם חַיִּיגָה (ט"ז ע"א) וּבִפְרוּשׁ רַש"י וְתוֹסֵפוֹת שֶׁם שֶׁהִבִּיאוּ כִּמָּה פִּירוּשִׁים לְדַבֵּר. אֵךְ מָה יַעֲשֶׂה אֲדָם שֶׁהַעֲבִירָה הוֹלֶכֶת עִמּוֹ לְכָל מָקוֹם? שֶׁהִיִּצֵּר מִתְלִנָּה אֲלָיו בְּכָל עֵת? שֶׁהַחֲטָא נִגִּישׁ לוֹ בְּכָל רִגְעוֹ? הַיֵּשׁ לָזֶה תִּקְנָה כָּל שְׁהִיָּא?! לֹא סָתַם הַתְּנַבְּאָה הַתּוֹרָה עַל אַחֲרֵית הַיָּמִים אֶת הַנְּבוּאָה "וְהִיִּת מְשֻׁעַ מִמִּרְאֵה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה" דְּבָרִים כ"ח, ל"ד. – כָּל צְרוּת וְשִׁגְעוֹנוֹת הַדּוֹר מְגִיעוֹת בְּדוֹרְנוּ מִמִּרְאֵה עֵינֵינוּ. כִּמָּה בְּתִים (טוֹבִים) הַתְּפָרְקוּ, כִּמָּה יִלְדִים (מְחַנְכִים) נִשְׂרוּ, כִּמָּה בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל (כְּשֵׁרוֹת) הַתְּלַכְּכוּ, כִּמָּה יְדִידִים (קְרוֹבִים) נִפְרְדוּ, וְהַכֵּל מֵאוֹתוֹ מְכַשִּׁיר טִמְא וְחִילוּתָיו.

חֻמְכֵינוּ ז"ל מְבַאֲרִים בְּתַלְמוּד שֶׁבְּשַׁעַה שֶׁיִּשְׂרָאֵל נַעֲשִׂים חֲלִילָה אֲדוּקִים בְּעֲבָרָה - קִשָּׁה לְהֵם מֵאֵד לְפָרֵשׁ מִמֶּנָּה. כֶּף מְסַפְרִים שֶׁבְּתַקוּפַת חֲרַבֵּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הִנֵּה דָמָם שָׁל יִשְׂרָאֵל נִשְׁפָּךְ כַּמִּים, וְהִנֵּה אֲלֵיהוּ הַנְּבִיא זְכוּר לְטוֹב מִחֲזָר אַחֵר הַנּוֹתְרִים בְּנִסְיוֹן לְהַצִּילֵם, וְהִנֵּה פַעַם אַחַת מִצָּא אֲלֵיהוּ נַעַר יְהוּדִי תַפּוּחַ רָעַב הַמְּטַל בְּאֲשַׁפְתוֹת וּשְׂאֵלוֹ מֵאִיזוֹ מִשְׁפָּחָה אֲתָה? אָמַר לוֹ מִמִּשְׁפָּחָה פְּלוֹנִית אֲנִי שְׁלֹא נוֹתֵר מִמֶּנָּה אֲלָא אֲנִי. אָמַר לוֹ אִם אֲנִי מִלְמַדְךָ דָּבָר שְׂאֲתָה חַי בּוֹ אֲתָה לְמַד? אָמַר לוֹ כֵּן. אָמַר לוֹ אָמַר בְּכָל יוֹם "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹקֵינוּ ה' אֶחָד" וְתִנְצֵל. אָמַר לוֹ הַנַּעַר: "הִס מְלַהֲזֵבִיר!" וּמִנֵּד הוֹצִיא אֶת יִרְאָתוֹ מִחִיקוֹ וְהַחֵל מְחַבְּקָה וּמְנַשְׁקָה, עַד שֶׁנִּבְקַעַה כְּרֶסוֹ וְנִפְלָה יִרְאָתוֹ לְאַרְצָה, וְנִפְל אֶף הוּא עֲלֶיהָ. וְכָל זֹאת מִחֲמַת שֶׁהָיוּ אֲדוּקִים בְּתוֹעֲבוֹתֵם סִנְהֵדְרִין (ס"ג ע"ב - ס"ד ע"א). וְהַמְתַּבְּוֵן יִרְאָה שְׂאוֹתוֹ תִּסְרִיט חוּזֵר וְנִשְׁנָה בְּנִמְיָנוּ, כְּשֶׁטוּבֵי הַבְּתִים וְהַמִּיחְסוֹת שֶׁבְּמִשְׁפָּחוֹת נִקְרְעוֹת וְנִתְרַבּוֹת כְּלִיל בְּגִלְל הַמְּכַשִּׁירִים הַטְּמֵאִים, וְכְשֶׁפּוֹנִים אֶל הַנּוֹתְרִים שֶׁבָּהֶם שְׁמֵדַת הַדִּין עָדִין לֹא פִּגְעָה בָּהֶם, וְאוֹמְרִים לְהֵם אֲנִי מִלְמַדְךָ דָּבָר שְׂאֲתָה חַי בּוֹ! זֶרֶק אֶת הַתּוֹעֲבָה שֶׁלְךָ וְאָמַר "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹקֵינוּ ה' אֶחָד"! מִיָּד מָה הֵם עוֹשִׂים? מְמַאֲנִים וּמְסַרְבִים בְּכָל יִתְקוּף, וּמוֹצִיאִים אֶת "יִרְאָתָם מִכִּיסָם", מְחַבְּקִים וּמְנַשְׁקִים לּוֹחֲצִים וְגוֹלְשִׁים, עַד שֶׁנוֹפְלִים גַּם הֵם עַל יִרְאָתָם וּמִתִּים וְאוֹבְדִים יַחַד עִמָּה מְשַׁנֵּי הַעוֹלָמוֹת, מְהַעוֹלֵם הִנֵּה וּמְהַעוֹלֵם הַבָּא. וְהַכֵּל מִחֲמַת שְׂאֲדוּקִים וְדְבוּקִים הֵם בְּתוֹעֲבוֹתָם!

הַרִי זֶה כְּבֵר לֹא סוֹד שֶׁנִּזְקִים גְּדוּלִים וְעֲצוּמִים בָּאִים מִמְּכַשִּׁירִים אֱלוֹ. בְּתֵי הַסִּפְרֵי הַחֻמְשִׁים עוֹרְכִים דּוּבְרוֹת וְהַסְבְּרָה עַל הַסְּכָנוֹת שֶׁבְּדָבָר, הוֹרִים מְבִינִים וְגוֹמְלִים אֶת יִלְדֵיהֶם הַמְּכוּרִים לְאוֹתָהּ טְפָה מְרָה, וְאֶף הַרְשׁוֹת הַמְּחֻקְקֵת כְּבֵר הַעֲלָתָה עַל שְׁלַחַן הַדֵּיּוֹנִים הַצָּעֵת חֵק לְסַגֵּר

אֲתָרִים כְּאֵלוֹ וְאַחֲרֵיהֶם. אִזּוֹ לָמָּה אֲתָה מְחַכֶּה? לָמָּה אֲתָה צָרִיךְ לְהִיּוֹת הָאֲחֵרוֹן? הָאֵם רַק לְאַחַר
שֶׁאָדָם יֵאבֹד חֲלִילָה יֵלֵד אוֹ יֵלְדָה, בְּעַל אוֹ אִשָּׁה, אִזּוֹ יִתְעוֹרֵר לְהִתְנַעֵר וּלְהִתְנַתֵּק? וְכִמוֹ כֹּל דָּבָר
אֲחֵר בְּעוֹלָם – יֵשׁ מִמֶּנּוּ בְּטִמְאָה וְכִנְגָדוֹ יֵשׁ בְּקִדְשָׁה, יֵשׁ מִמֶּנּוּ בְּאִסּוּר וְכִנְגָדוֹ יֵשׁ בְּהִתְרַכֵּן נֹאמֵר
בְּחֻלִּין (ק"ט ע"ב): כֹּל מֵה שֶׁאִסּוּר לָנוּ הַבּוֹרָא – הַתִּיר לָנוּ דּוּמָה לוֹ: אִסּוּר אֶת הַדָּם – הַתִּיר אֶת הַכֶּבֶד, אִסּוּר דָּם נְדָה –
הַתִּיר דָּם טוֹהַר, אִסּוּר אֶת הַחֹזֵיר – הַתִּיר אֶת מַח הַשִּׁיבוּטָא, אִסּוּר אֶת הַבֶּשֶׂר בַּחֲלָב – הַתִּיר אֶת הַכַּחֲל, אִסּוּר אֶשֶׁת אִישׁ –
הַתִּיר גְּרוּשָׁה בַּחֲיֵי בַעֲלָהּ וְעוֹד. , כִּי גַם יִשְׁנֶם מְכַשְׂרִים כְּשֶׁרִים הַמְאֻשְׂרִים עַל יְדֵי וְעֲדוֹת כְּשֶׁרוֹת
מִסְמָכוֹת הַמְסִירוֹת אֶת שְׂכָבוֹת הַטְּמֵאָה וּמְגִישׁוֹת לְלִקְוֹחַ מוֹצֵר נָקִי לְלֹא חֲשֵׁשׁ שְׂרָצִים, אִזּוֹ
לָמָּה לְבַחֵר בְּמִפְלְגַת הָעֵבֶרָה? לָמָּה לֹא לְבַחֵר בְּמִפְלְגַת הַתּוֹרָה? עַל כֵּן לֹא תִהְיֶה תְּשׁוּבָה לְשׁוּם
אָדָם בְּיוֹם הַדִּין, מִדּוּעַ הַשְׂתַּמֵּשׁ בְּמְכַשְׂרִים הָאִסּוּרִים בְּעוֹד הֵיךְ בְּאִפְשָׁרוֹתוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּאֵלוֹ
הַמְתָּרִים. וְאַשְׁרֵי הַמְדַבֵּר עַל אֵזֶן שׁוֹמֵעַת.

דְּרוֹשׁ וְחֲדוּשׁ

כְּבָר נִתְבָּאָר לְעִיל שְׂאִין הַשְּׂרָץ מְטִמָּא אֶת נוֹגְעוֹ אֶלָּא כְּשֶׁהִיָּה בּוֹ שְׁעוֹר כְּעֵדֶשׁה. וּמְכֹל מְקוֹם,
לְמִדּוּנּוֹ חֲכָמֵינוּ ז"ל בְּמִשְׁנָה שְׂאִיבֵר שְׁלֵם מִן הַשְּׂרָץ מְטִמָּא בְּפָנָי עֲצָמוֹ אֶפְלוֹ כְּשֶׁאִין בּוֹ שְׁעוֹר
כְּעֵדֶשׁהנְדָה (מ"ג ע"ב) וּרְמַב"ם הִלְכוֹת שָׂר אַבּוֹת הַטּוֹמָאָה (פֶּרֶק ד' הִלְכָה ג'). .

כְּמוֹ כֵּן נִתְבָּאָר לְעִיל שְׂאִין הַשְּׂרָץ מְטִמָּא אֶת נוֹגְעוֹ אֶלָּא בְּמוֹתוֹ בְּלֶבֶד. וּמְכֹל מְקוֹם, אִם נִתְלַשׁ
אִיבֵר שְׁלֵם מִן הַשְּׂרָץ הֵרִי שְׂאוֹתוֹ אִיבֵר מְטִמָּא עַל אֵף שֶׁהַשְּׂרָץ עֲצָמוֹ עֲדִין חִיחֻלִּין (קכ"ה ע"א)
וּרְמַב"ם (שֵׁם הִלְכָה ד'). וְהַגְּדֵרֵת אִיבֵר לַעֲנִין זֶה הִיא שִׁישׁ בּוֹ בֶּשֶׂר וְגִידִים וְעֲצָמוֹת כְּדִי שִׁיּוּכֵל לְהַעֲלוֹת אַרוּכָה. .

בְּסוּד עֵבֶדִיךָ

בְּבִאוֹר מְקוֹר טְמֵאָת שְׂמוֹנָה שְׂרָצִים עַל דָּרְךְ הַסּוּד כְּתַב רַבֵּי מְנַחֵם הַבְּבֵלִי בְּסִפְרוֹ "טַעֲמֵי
מִצְוֹת" מִצְוָה ע"א. שְׂשִׁמוֹנָה שְׂרָצִים אֵלוֹ הֵם קְשׁוּרִים וְאַחוּזִים לְמַעֲלָה בְּכַחוֹת הַטְּמֵאָה, וְכֹל
יְנִיקָתָם הִיא מְאוֹתָם כַּחוֹת, וְלָכֵן כֹּל הַנוֹגֵעַ בָּהֶם בְּמוֹתָם מוֹשֵׁף עָלָיו מְאוֹתָם כַּחוֹת ט?מָאָה
הַמְחַלִּיאִים אֶת נִשְׁמָתוֹ.

וְעַל אֵף שֶׁשְּׂאֵר שְׁעוֹרֵי הַתּוֹרָה הֵם בְּכֹזֵית וְיֹתֵר, כָּאֵן לְגַדֵּל זְכוּת וְטַהַר הַנִּשְׁמָה שֶׁל הָאָדָם וְלְגַדֵּל
הַטְּמֵאָה שֶׁל אוֹתָם שְׂרָצִים, כְּבָר בְּשְׁעוֹר קָטָן שֶׁל כְּעֵדֶשׁה מִיָּד הֵם מְטִמְאִים.

מצוה ק"ס: טמאת אכלין ומשקין

כמו שכתוב:

"מִכֹּל הָאֲכָל אֲשֶׁר יֹאכַל אֲשֶׁר יָבֹא עָלָיו מִיַּם יִטְמָא וְכֹל
מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה בְּכֹל כְּלֵי יִטְמָא" ויקרא י"א, ל"ד.

לפשוטו של מקרא

בהמשך לענין טמאת שמונה שרצים שנתבאר לעיל, צותה התורה עלינו שנהג דיני טמאה באכלין ובמשקין שבאו במגע עם אותם שרצים המטמאים, לבל נכניסם למקדש ולבל יאכלום אנשים המזוהרים על הטמאה ומצויים על שמירת טהרת גופם.

בכלל המצוה, שכל דבר המיוחד למאכל אדם כגון לחם ובשר וענבים וזיתים וכיוצא בזה הרי זה מקבל טמאה, אבל כל שאינו מיוחד למאכל אדם כגון מיני עלים ועשבים וגזעי עצים ופרחים שאינם עומדים לאכילה אינם מקבלים טמאה, אלא אם כן יחדם לאכילת אדם משנה בעוקצין (פרק ג') ורמב"ם הלכות טומאת אוכלין (פרק א'), ועיין שם כל פרטי הדינים והאופנים.

מלבד זאת אמרה התורה שאין האוכלין מקבלים טמאה עד שיכשרו לכך על ידי שיבטלו ותחלה באחד משבעת המשקין המכשירים לקבל טמאה והם: המים והטל והשמן והיין והחלב והדבש. ואינם מכשירים עד שיבטלו בהם ברצון הבעלים. ומשכהכשרו אפלו אם נתנגבו הרי הם ראויים לקבל טמאה כפי שכתוב (ויקרא י"א, ל"ח) "וכי יותן מים על זרע". והובא במכשירין (פרק ו') ובבכורות (ז' ע"ב). ומה שצריך שיותנו המשקין מרצון הבעלים כן למדו חכמי התלמוד בבבא מציעא (כ"ב ע"ב) מהפסוקים.

כמו כן אין האוכלין הבאים מן הצומח מקבלים טמאה עד שיעקרו לגמרי מן הקרקע, אבל כל זמן שהם מחברים ואפלו במעט המחיה אותם אינם מקבלים טמאה עוקצין (פרק ב') ורמב"ם (שם פרק ב'). וכן אין האוכלין הבאים מן החי מקבלים טמאה עד שימותו, אבל בחיי חיותם נשארים בטהרתם עוקצין (פרק ג') וחולין (ק"י"ח) ורמב"ם (שם). ועיין שם מה דינו של בעל חי שנגע בשרץ בעת פירכוסו למות.

עוד למדונו חכמינו ז"ל שאכלו כל שהוא של אוכלין או משקין שנגע בהם שרץ הרי הם טמאים, שנאמר "מכל האכל... וכל משקה..." . אולם אוכלין טמאים אינם מטמאים אוכלין אחרים עד שיהיו האוכלין הטמאים בשעור של כביצה. ואלו המשקין מטמאים אפלו בכף שהוא כן נאמר בתורת כהנים, והובא ביומא (פ') וברמב"ם הלכות טומאת אוכלין (פרק ד').

כיום שבעולותינו חרב בית המקדש אין השלכות מעשיות לדינים אלו, אולם לכשיבנה בית המקדש במהרה בימינו ישובו דינים אלו לתקפם על כל איש ואשה מישראל.

רמז הפתוב – פשר אבל מסריח

תורת ישראל הורתנו מהם סוגי המאכלים המתירים ומהם האסורים, החל מהחיות הטהורות והטמאות, דרך אפגי השחיטה והקשרתו, דיני ערלת הפרות ועשורן, ועוד פרטי דינים רבים. אך כאן נתחדש לנו שלא כל מאכל פשר – הוא גם טהור. יתכן שמאכל פלוני הוא פשר, אך מנסבות כאלו ואחרות עלינו להמנע מלאכלו, כי לא כל מה שפשר ומתיר הוא גם פדאי ורצוי לאכל.

כך לדגמא הזהירו החכם באדם "אל תלחם את לחם רע עין ואל תתאו למטעמתי" משלי כ"ג, ו. מאכל שנתן לך מתוך צרות עין ולא בלב שלם הזהר ממנו, שסם המות נתון בתוכו, בהיות שבעת שנותן אדם דבר לחברו חלק מנפש הנותן עובר יחד עם הדבר, ואם נתנו מרצונו הטוב ובכל לבו – הרי שחלק טוב עבר בו, אבל אם נתנו מתוך צרות עין וכעסים – הרי שחלק רע עבר בו, וסכנה גדולה היא למי שיאכלנווראה עוד בספר "טוב עין" להגה"צ רבי יאשיהו פינטו שליט"א מה שכתב בענין זה ותהנה.

ברוסיה הקומוניסטית ערכו מחקר אכזרי שמטרתו הייתה לברר עד כמה גדולה היא השפעת העין על דבר מאכל: לקחו אסיר שנדון למות, והרעיבוהו שלשה ימים ללא אכילה וללא שתיה כלל. לאחר מכן אצקוהו באזיקים והניחו בפניו למשך מספר שעות כבר לחם טריה ומדיפת ניחוח טוב וערב. לסיום, לקחו את אותה הכפר והאכילוהו לכלב – והכלב מת... מה שמראה לנו בחוש את דברי החכם באדם "אל תלחם את לחם רע עין".

בנוסף על כך הזהירו רבותינו שאין לאכל מסעודה שאינה מספקת לבעליה, שיש בדבר אבק גזל וזהו מהדברים שיהיה קשה לאדם לתקנסם רמב"ם הלכות תשובה (פרק ד' הלכה ד'). לכן אם לא ברור לך שיש לשני די והותר ממאכלו אל תקבל ממנו על אף שהוא מפציר בך. ומעשה הזה בגאון רבי זלמן מוולאז'ין זצ"ל שכבד מאיזה אדם בדבר מאכל מסים, וסרב לאכל באמרו שהרופא הזהירו שלא לאכל את אותו מאכל. לאחר מכן שאלוהו מקרביו ממתני נאסר על רבנו לאכל מאכל זה? הרי לא שמענו על כך? והשיבם הגאון שהלא רבנו הרמב"ם ז"ל היה רופא גדול, והוא הזהיר בספריו שלא לאכל מסעודה שאינה מספקת לבעליה, ובהיות שהיה נכר שאותו אדם שכבדו לא היה לו די ממאכלו וכבדו רק מחסר נעימות, לכן אמר את האמת שהרופא הזהירו שלא לאכל ממנו... כן הובא ספר "אמרות חכמה" (עמוד רמ"ה).

כמו כן ישנם מאכלים שאינם ראויים להאכל מצד עצמם, שאין בהם שום תועלת או טובה לאדם. כך היה מעשה עם הסטייפּלר הקדוש וצ"ל שאחת מנכדוֹתיו נגְשָה אליו ובגדה גומי לעיסה, ושאלה האם זה פשר. הסתפל עליה הרב ושאל בתמיהה: "וכי כל מה שפֶשֶׁר זה אומר שצריך לאכל?! וכי מה תועלת יש בדבר זה שצריך לאכלו?! ואמנם לא באנו כאן להורות הוראה למעשה בענין זה שכן הדבר תלוי מיהו השואל ומה מטרתו, שפעמים שהדבר נצרך למניעת ריח הפה או להרגעה או מנסיבות אחרות שאין המקום לפרט. , רק המסר הוא ברור שלא כל מה שיש צריך לאכל, ולא כל מה שפֶשֶׁר צריך להכניס לפה.

האכילה היא כמו מלוי דלק לרכב. אף אחד לא הולך לתחנת הדלק בתור תחביב, ובטח שאף אדם לא ישרוף סתם דלק ברכבו כדי למלאותו שוב. כך אמור להיות הדבר גם בענין האכילה, האכילה נועדה לחזק את גופנו ולאפשר את קיומו, אך אנו הפכנו זאת לאחד מי"ג העקריות... השפע הגדול שפקד את הדורות האחרונים הכניס את עולמנו לסחרור בלתי נשלט, בני אדם רצים ורודפים אחר המאכלים כאילו זוהי כל מטרת ביאתם לעולם ובלי לאכל ארוחה "מפנקת" הרי שאותו היום היה מבזבז בעיניהם. חוצות העיר מלאות במגון מסעדות ומאפיות, רשתות המזון הפכו למעצמות על ומספר ההצעות והאפשרויות הפך לאסטרונומי.

אם עד לפני כמה שנים ידענו שיש ארטיק קרח, שוקו וניל, ועוד שנים שלשה סוגים של העשירים – אז היום צריך לעשות "שעורי בית" לפני שנכנסים למכלת כדי לא להתבלבל מהמבחר... כך גם ידענו בילדותנו שכפר לחם זה שחר או לבן, שלם או פרוס, ולמפנקים יש לחמנייה – ואלו היום מדפי הלחמים והחלות תופסים מחלקה שלמה – לחם חי ולחם מת, לחם קל ולחם כבד, עם צמוקים ועם אגוזים ועם כל שבעת המינים, מרוב לחמי בריאות כבר נעשים אנשים לחולים! אז ברוך ה' על השפע, ויהי רצון שלא יחסר, אבל מה הביא עמו השפע הגדול הזה? חוש הטעם קהה לחלוטין, רופאי השנים מתעשרים ומכוני ההרזנה גם כן מכבדים, מחלות קשות ותופעות לוואי לרוב, ולפתע הדבר שאמור להאריך את תוחלת חיינו הופך לאויב מסכן ואכזרי.

על כך יעצו לנו חכמינו: "סעודה שהנאתה ממנה – משך ידך הימנה" אימרת רבי חייא בגיטין (ע"א). . דע לשלט על אכילתך ולנוט את סעודו? תידשכן חשיבות גדולה יחסו חכמינו ז"ל לפת השחרית (בבא מציעא ק"ז ע"ב), ונזק רב לשוכב לישון מתוך אכילה, ועוד עצות רבות השזורות לנו לאורך התלמוד ומפרשיו. , אכל את הטוב ולא דוקא את הערבשכן על פי רוב הערב אינו טוב, והטוב אינו ערב, לכן לעולם יבחר אדם בטוב, ואם הוא גם ערב – לא הפסיד. , בקש להשקיט את רעבונו ולא למלאות את פרסד שקשה אכילה גסה לגוף כמו סם המות, והיא עיקר לכל החולאים בכך שממלא בטנו באכילה גסה ואפילו מהמאכלים הטובים (רמב"ם הלכות דעות פרק ד'). , חפש להדר בברכותיך ולא בטעם מאכליך, וזכר שלא כל מה שיש צריך לאכל, אלא כשצריך לאכל אוכלים מה שיש.

עוד הזהירו רבותינו שלא לאכל מאכלים ששהו תחת המטה בעת שישנו עליהראה הליכות עולם (חלק ז' עמוד ר"ט) מענין זה ובאילו אופנים ניתן להקל. , ולא שום ובצל וביצה שעבר עליהם לילה בהיותם קלופים נדה (י"ז ע"ב). וראה בהליכות עולם (שם עמוד ר"ד) מענין זה. , ולא מאכלים הגורמים לשכחהעייני ביביע אומר (חלק ב' סימן ח') ובפסקי תשובות (חלק ב' סימן ק"ע) מה שהביאו באורך בזה. , ולא מאכלים שהכנסו לבית הפסאראה כף החיים סופר (סימן ד' ס"ק כ') ושו"ת תשובות והנהגות (חלק א' סימן ד') אם דבר זה אסור מהדין או בתורת חומרה. , שפל אלו קשים לגשם ולקלקל את נפשו של האדם, והנזהר בהם מזכך ומטהר את גופו ונפשו להיות ראוי לקבל את קדשת התורה ומצוותיהועוד עיין באורך מענינים אלו בספר "שמירת הגוף והנפש" וספר "הזכרון". .

דרוש וחדוש

בתלמוד מבאר שחכמינו ז"ל תקנו תקנה שכל האוכל דבר שיש עליו רטיבות של אחד משבעת המשקין המטמאים הרי זה צריך לטול את ידיו כדיני נטילת ידים לסעודה כן מבאר בפסחים (קט"ו ע"א) ובראשונים שם. ונחלקו הפוסקים לגבי ימינו שלא נוהגים למעשה כדיני טמאה וטהרה האם בכל זאת יש לברך על נטילה זו או לא?

ולהלכה פסק השלחן ערוך שיש לטול בלא ברכה, וכן הכרעת האחרונים למעשה שכן על אף שלדעת רוב הראשונים גם כיום יש ליטול נטילה זו בברכה, כן כתבו רש"י והרמב"ם ותלמידי רבינו יונה והרא"ש ועוד, מכל מקום בהיות שדעת התוספות בפסחים (קט"ו ע"ב) שכיום שלא נוהגים כדיני טומאה וטהרה אין בכלל חיוב בנטילה זו, וכן כתבו כמה ראשונים שיש ליטול בלא ברכה, מהם רבינו ירוחם והמהר"ם וכן הובא בהגה"מ, לכן הכריע בשלחן ערוך (אורח חיים סימן קנ"ח סעיף ד') שלא לברך מספק ברכות להקל, וכן הכרעת האחרונים למעשה. וכן עקר.

כמו כן נחלקו הפוסקים האם חיוב נטילה זו הוא דוקא בשעור כזית או אפלו בפחות לדעת הרשב"ץ (מאמר חמץ דף ל"ה) אין חיוב נטילה זו אלא בזית, וכן כתבו האחרונים להוכיח בדעת הרמב"ם. אולם מהרא"ש (פסחים קי"א ע"א) והטור (סימן תע"ג) מוכח שאף בפחות מכזית חייב בנטילה. , והאם החיוב הוא אפלו באפן שאין ידיו נוגעות ברטיבות המאכל (כגון שאוכל על ידי מזלג) או לא כן כתבו בשיירי כנסת הגדולה (סימן קנ"ח) ובכף החיים (שם) שאף שאינו נוגע ברטיבות בכל זאת חייב בנטילה שמא יגע במשקין, ויש אומרים שלא גזרו בכהאי גוונא. , והאם החיוב הוא גם כשהמשקין הם מבשלים או לא כן כתב להקל במהרי"ט ובשיירי כנסת הגדולה (שם), אולם מהר"י צמח בהגהותיו לשי"ע כתב להצריך נטילה, וכ"כ בשו"ת בית דוד (סימן ס"ז). ולמעשה יש לטול גם באפנים הנ"ל, אלא אם כן בהצטרף שלושית האפנים יחד שאין צריך לטול ידיו לכף עינין שו"ת יביע אומר (חי"ט סימן ק"ח) וספר הליכות עולם (חי"א עמוד של"א) שכתב כן. ובילקוט יוסף (סימן קנ"ח סעיף ח') כתב שמעיקר הדין ניתן להקל אף בהצטרף שני אופנים בלבד, והבוחר יבחר.

בסוד עבדיך

בבאור ענין טמאת האכלין על דרך הסוד כתב רבי משה קורדובירו זיע"א שהטמאה היא כח הנאצל מן היצר הרע ועקר פעלתה היא להחליש את כח הקדושה שבאדם. ולכן נקראת טמאה מלשון "אטם" שאוטמת את שכלו של האדם מלהשכיל ומלהבין בעבודת קונו. ומטעם זה ישנה ריידה בחדויות ובזכות שכלם של בני האדם בדורות הללו בהיות שהטהרה חסרה בימינו והטמאה הולכת וגוברת בינותינו מיום ליום.

ולכן שליטת הטמאה היא דוקא על האוכלין והמשקין שהם השפע הנשפע בעולם ואליהם נמשכים החיצונים ביותר. ומטעם זה גם כן נדבקות הטמאה בהם רק לאחר שהכשרו לקבל טמאה על ידי אחד משבעת המשקין שהם גם כן מיני שפע שהחיצונים רודפים אחריהם

ביתורא לרבי אברהם טוביאנה זצ"ל בספרו אשל אברהם (מצוה צ"ח) שלכן דווקא אותם שבעה משקין הם משקין חשובים המורים על השפע היורד ממרום ואליו נדבקים החיצונים ביותר. כידוע מענין המשקין המגלים שהטמאה שורה עליהם ראה שלחן ערוך יורה דעה (סימן קט"ז) ובפוסקים שם.

מצוה קס"א: טמאת נבלה

כמו שכתוב:

"וְכִי יָמוּת מִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר הָיָא לָכֶם לֶאֱכֹלָה הַנֶּגַע
בְּנִבְלָתָהּ יִטְמָא עַד הָעָרֶב" ויקרא י"א, ל"ט.

לפשוטו של מקרא

מצות התורה היא שכל בהמה או חיה מן הטהורות או מן הטמאות שמתה הרי היא מטמאה אדם או כלים הבאים במגע עמה, וכלי חרס נטמאים ממנה כבר בהכנסה תוך חלל הכלי אף מבלי לגעת בה כלל. והנושא נטמאים אף בגדיו שהיה לבוש בהם בעת שנשארו מפורש בכתובים הנ"ל ובמשנה במסכת כלים (פרק א' משנה ב') וברמב"ם הלכות שאר אבות הטמאות (פרק א').

ודין טמאת נבלה הוא בין שמתה מיתת עצמה, ובין שנתנבלה מחמת שנשחטה שלא בדין. אבל אם נשחטה כדת וכדין אזי בטהורות הרי היא טהורה ואינה מטמאה ואפילו היתה טריפה ואסורה באכילה, כל שנשחטה כדין הרי היא טהורה מלטמא. חולין (ע"ב ע"ב) ורמב"ם (שם), ובטמאות בכל זאת נחשבת נבלה ומטמאה חולין (שם) ורמב"ם (שם סעיפים ב' – ג').

למדונו חכמינו ז"ל שאין הנבלה מטמאה אלא בשעור של פזית לכל הפחות. ודוקא בשורה וחלבה הם המצטרפים לכזית לטמא, אבל עצמותיה וקרניה וטלפיה אינם מצטרפים לשעור כזית לטמא, ורק בהיותם מחברים לכזית מבשרה הרי הם מטמאים במגע ובמשאתורת כהנים (סוף פרשת שמיני) וחולין (ק"ז ע"ב) ורמב"ם (שם פרק א').

ומפי השמועה למדנו שאף נבלת עוף טהור מטמאה, אך לא במגע או במשא אלא רק בעת היות פגית ממנה בבית הבליעה בלבד. וכמו יתר דיני הטמאה הנזכרים לעיל גם דינים אלו אינם מעשניים בימינו, עד שזנכה לבנון בית מקדשנו ותפארתנו במהרה בימינו אמן.

רמז הפתוב – הילודים למות

התורה הקדושה החלה טמאה חמורה על כל בהמה וחייה שמתה בצורה כל שהיא, אלא אם כן מתרת באכילה על פי כל דין. ודבר זה אמור לעורר את בלנו עד כמה עלינו לנצל את חיינו עלי אדמות לתועלת הרצויה בטורם נשיב את נשמתנו לבוראנו ונעמד לדיו לפני בית דין של מעלה. כי אין שליט ברוח לכלא את הרוח ואין שלטון ביום המנותקהלת ח' ח' , ואין אדם היודע את יומו בו ידרש ליתן דין וחשבון על כל מפעליו. וכל זמן שהאדם עוד חי ביכלתו להוסיף ולצבר זכויות ומעשים טובים, אבל משמות אדם נאמר בו "במתים חפשי" תהלים פ"ח, ויפרשו חכמינו ז"ל חפשי מן המצוותאימרת רבי יוחנן בשבת (ל' ע"א). – שכבר אין עליו את חובת העשייה, וממילא לא יוכל יותר לרפוש מצוות לעולם שכלו ארץ.

אדם שחי את חיי העולם הזה מבלי תכלית של העולם הבא הרי זה ריק מפל תכן. אין לו שום יעוד ושאיפה של ממש, אין ערך אמתי לחייו ולזמנו. כי כל מה שישאף ויבקש אדם בעולם הזה – אינו מצדיק את העמל והיגיעה בעבורו. כך המשילו חז"ל את הדבר בשועל אחד שעבר ליד כרם ענבים, ונתאוה לאכל מהאשכולות העסיסיים שבו. סובב סביב הכרם לחפש כיצד להכנס, ולא מצא אלא פרצה קטנה שדרכה לא היה יכול לעבר. מה עשה? ישב ליד הפרצה בצום עד שלאחר כמה ימים כחש גופו והצליח להשתחל דרך הפרצה. מיד החל לאכל לרוות ולהתבסס בענבים, עד שמלא את כל תאוותו. לפתע נזכר שעוד מעט יגיע בעל הכרם ולכן עליו לחמק ולצאת במהרה, אך אבוי: מידענו שמן מרוב אכילתו וגופו לא עבר דרך הפרצה. מה עשה? המתין שוב עד שפחש גופו כבתחלה, וברח מהר מהמקום כל עוד נפשו בו. הסתובב השועל אל הכרם ואמר: כרם כרם, אמנם יפה ומושך אתה, אבל מה תועלת יש בך? רעב נכנסתי ורעב יצאתי מדרש רבה קהלת (פרשה ה').

והמסר ברור לכל שואל: אם תחפש ליהנות מהעולם הזה בעולם הזה – דע כי רעב נכנסת ורעב תצא, והיטיבו חז"ל להגדיר זאת בלשונם: "אין אדם יוצא מן העולם וחצי תאוותו בידו" מדרש רבה קהלת (פרשה ג'). . וכפי שרואים אנו בחוש שאת כל עמלו ויגיעו של האדם הוא מוציא ומפזר לעת זקנותו למען המנוחה והבריאות עליה ותר בצעירותו, נמצא שכמו אותו שועל מסכן כך גם מבקשי העולם הזה לעולם לא יצאו שבעים מהעולם הזה ולכן מצינו בפטירת הצדיקים את המושג "זקן ושבע ימים", שהללו יצאו באמת שבעים מהעולם הזה עם מטען של זכויות ומעשים טובים. . העולם הזה הוא בבחינת צמצום, והנשמה הטהורה היא חלק אלוהי ממעל שאין בה שום משג של צמצום, ולכן לעולם היא לא תספק ממנו. מה שאין כן אם היה השועל חכם באמת אזי מרגע שנקנס לכרם היה דואג להוציא לעצמו צידה לבחוי, שם היה מתרפק ונהנה מיגיע כפיו באמת. וכמוהו גם האדם אם ידע לנצל את ימיו עלי חלד לסגל לעצמו זכויות

לעולם הבא זהו האדם השלם והמאשר ביותר עליו נאמר "יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך – אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא" (תהלים קכ"ח, ב') וברכות (ח' ע"א).

בתפלת יום הכפורים (נסח אשכנז) נאמר "אדם יסודו מעפר, וסופו לעפר, ובנפשו גביא לחמו", ותמה על כך הגה"ק רבי עקיבא איגר זצ"ל שלכאורה סדר הדברים אינו נכון, שכן "ובנפשו גביא לחמו" הנה צריך לבוא לפני "וסופו לעפר"! ובאר שכונת הדברים "ובנפשו גביא לחמו" ללחם האמתי של העולם הבא, כי האדם החכם והשלם זוכר שיבוא היום ויעזב את הכל פה למטה ויעלה רק עם תורה ומצוות ומעשים טובים. כעין זה מספר על הרה"ק רבי מנחם מנדל מקאצק זיע"א שהגיע אליו אחד מחסידיו ונועץ עמו אם כדאי לו לרכוש חלקת קבורה בארץ ישראל בכדי להנצל מגלגול המחלות בתחית המתים. הסתפל עליו הרה"ק במבט של בוז ושאלו: "אוי ואבוי! עד כדי כך גופך חביב עליך, שאתה דואג לשלומי אפלו לאחר מותך?!".

ידוע לכלנו שמרגע יציאת הנשמה מגופו של החי מתחיל הרקבון לשלט בגוף, והצננה עולה ומתפשטת, עד שאין לך דבר מאוס ודחוי יותר מן הנבלה המסרחת. וביותר מתקיים הדבר בגופו של האדם מבשר ארבע בעלי החיים, וזה בהיות שפכל שהרוח יותר שולטת בגוף כך הגוף יותר תפל ושולי, ולכן במיתתו מאיסותו וטמאתו מתגברת. מטעם זה אמרו חז"ל שהגוי שמת אינו מטמא (ס"ט ע"ב). ומכל מקום מדרבנן אף העכו"ם מטמאים, כמבואר שם. , ואלו היהודי שמת מטמא, כי בעת התפרדות הנשמה הקדושה מגופנו הופך הגוף משיא הקדושה והמעלה לשפל המדרגה והחדלון, לכן מטמא את כל הנוגע בו בטמאה חמורה. לכן גם כן אסור המת בהנאה רעה שלחן ערוך יורה דעה (סימן שמי"ט). , בהיות שמרגע שנקלחת ממנו הנשמה מיד הופך הוא לחסר תועלת ותכלית.

הרבה מעברים ושנויים עוברים אנו במשך חיינו, אך החשוב והמכריע שבהם הוא רגע המיתה, אליו עלינו להתכונן ולהצטייד כראוי. כך התבטא היהודי הקדוש מפשיסחא זיע"א ואמר: "כל ימי שהותי בעולם הזה היו רק במטרה ללמד איך למות...". וכן תראה שאדם החולף לבקר את קרובו, בעת שנקנס ללובי הבגין מיד מתחיל לסדר ולישר את בגדיו בטרם הכניסו אל הבית, כך גם העולם הזה הוא כטרקלין בפני העולם הבא בו עלינו לדאג שיהיו בגדינו לבנים ושמן על ראשנו לא יחסר. שהרי כל מטרת ביאתנו לעולם הזה היא למען נזכה ונחיה ונראה ונירש טובה וברכה לחיי העולם הבא, ואם כן מה לנו לפחד ולחשש מרגע המיתה שהוא חלק מהדרך המובילה אל התכלית? (ובספר "ריבד הזהב" (פרשת אחר) הביא מעשה עם הרה"ק ממעזבוז זיע"א שראה איש אחד שלפני פטירתו היתה המיתה באה לו בקושי ובפחד גדול, ואמר: "תמוה לי, הרי כל ימי חייו של האדם ניתנו כדי שילמד כיצד למות, וכעת כשהגיע הזמן לא ידע זה כיצד למות?!". וכך פרושו בעלי חסידות את הפסוק "יקר בעיני ה' המותה לחסידיו" (תהלים קט"ז, ט"ו). שרגע מיתת החסיד הוא שלב יקר וחשוב בעיני ה' יתברך, שבו בעצם באה לידי בטיי תכלית בריאת העולם וקיומוראה ספר "צוואות והנהגות" בשם הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זיע"א.

אדם החולף ליד נבלה מסרחת יכול לראות בברור מהו סופו של הגוף הנגוף, ולהבין שכל עוד הנשמה באפינו חובה עלינו לנצל כל שבריר של שנייה למטרה הנעלית והמקדשת ביותר הנקראת "נצול החיים", וזה על ידי אסוף זכיות ומעשים טובים שיעמדו לו למליץ ישר ביום פקדה. ולא ילך שולל אחר מנעמי העולם הזה המשולים למים המלוחים שלעולם אינם מספקים את האדם, ובוגדים באדם באחרית ימיו. ושמע לעצה חכם.

דרוש וחדוש

בתלמוד העלתה השאלה מה דין בשר נבלה ובשר שחוטא שנתערבו יחד, ואין ידוע מי הנבלה ומי השחוטא, האם נטמא הכל מספק או לא?

ומסקנת הגמרא שאם היה רוב התערבת מבשר השחוטא - הרי שבשר הנבלה בטל ברוב, ואם נגע אדם בזה התערבת אינו נטמא כלל. אולם אם נשא אדם את כל התערבת הזו הרי זה נטמא, כיון ודאי נשא בקדו גם את כזית הנבלה ונטמא אה כל מחלוקת התנאים והאמוראים בזה בבכורות (כ"ג). וכן פסק רבנו הרמב"ם ז"ל בהלכותיהלכות שאר אבות הטומאות (סוף פרק א'). וראה בכסף משנה שם שכתב לדייק מלשון הרמב"ם שאפילו אם יגע בכל החתיכות יחד גם כן הוא טהור, והביא שם בשם הר"י קורקוס טעם לדבר, עיין שם.

בסוד עבדיך

בבאור טמאת הנבלה על דרך הסוד ראה מה שכתב בשער "רוח הקדש" בעמוד כ"ט, טור ב'. מרבנו האריז"ל שזהירות גדולה צריך האדם להזהר שלא להרים ידו על נבלה או פיוצא בזה, שהעושה כן הרי זה פוגם פגם גדול בנפשו וגורם לה שתתרחק ממנו, ולכן אמרו חכמינו ז"ל שהעובר ומרים ידו על נבלה יתקשה בלמודו וראה הוריות (י"ג ע"ב) ובפירוש רש"י ז"ל שם.

וכשם שהריח הטוב מועיל לנשמה ומשיב את הנפש, כפי שהורנו חכמינו ז"ל להריח בבשמים במוצאי שבת וראת ברכות (נ"א ע"ב) ושלחן ערוך אורח חיים (סימן רצ"ז). כך להפך הריח הרע מזיק לנשמה ומרחיק את הנפש מהאדם ומחלישה.

מצוה קס"ב: שלא לאכל שרץ הארץ

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב :

”וְכָל הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ עַל הָאָרֶץ שֶׁקָּץ הוּא לֹא יֹאכַל” ויקרא

י"א, מ"א.

לְפָשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא

מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה מִן הַתּוֹרָה עַל כָּל אִישׁ וְאִשָּׁה מִיִּשְׂרָאֵל לְבַל יֹאכְלוּ מִמִּינֵי הַשָּׂרֵצִים הַשּׂוֹרְצִים עַל הָאָרֶץ, כְּגוֹן הַנְּחָשׁ וְהַעֶקֶב וְהַחֲפוּשִׁית וְהַנְּדָל וְכִיּוֹצֵא בָהֶם חוּלִין (ס"ו ע"ב) וּרְמַב"ם הִלְכוֹת מֵאֲכֻלוֹת אֲסוּרוֹת (פֶּרֶק ב').

וְעַל אֵף שֶׁאֲזָהֳרַת הַתּוֹרָה הִיא בְּכָל שְׂהוּא, מִכָּל מְקוֹם קְבֻלָּה בְּיַד הַלָּכָה לְמִשְׁנֵי מְסִינֵי שְׂאִין חַיִּיב מִלְּקוֹת עַל אֲכִילַת שָׂרֵץ הָאָרֶץ אֲלֵא עַל מִי שֶׁאֲכַל לְמַעַל מִשְׁעוֹר כְּזֵית מִן הַשָּׂרֵץ, אִם שֶׁאֲכַל שָׂרֵץ שְׁלֵם שֶׁאִינוֹ חֶסֶר שׁוּם אֵיבָר וְנִחְשָׁב לְבְרִיָּה שְׁלֵמָה. וְרַק שְׁמוֹנֶת הַשָּׂרֵצִים הַמְּטַמְּאִים הַנּוֹצְרִים בַּתּוֹרָה הָאוֹכֵל מֵהֶם לְאַחַר מִיתָתָם שְׁעוֹר כְּעֵדֶשׁ הַרִי זֶה חֵיב מִלְּקוֹת מַעֲיֵלָה (ט"ז ע"ב) וּרְמַב"ם (שם). וְרֵאָה לְקַמֵּן בַּחֲלָק הַדְּרוֹשׁ כְּמֵה מִלְּקוּיּוֹת חַיִּיב הָאוֹכֵל מִשְׂרֵץ הָאָרֶץ.

וְאִם שָׁתָה אֶת דָּם הַשָּׂרֵץ הַשּׂוֹרֵץ עַל הָאָרֶץ הַרִי זֶה עֶבֶר עַל שְׁנֵי אֲסוּרִים : אֲסוּר אֲכִילַת שָׂרֵץ, וְאֲסוּר אֲכִילַת דָּם. אִם הִתְרוּ בּוֹ שְׁלֵא יִשְׁתָּה מִשּׁוּם שָׂרֵץ הָאָרֶץ – אֲזִי בְּשְׁעוֹר כְּזֵית חֵיב מִלְּקוֹת, אֲבָל אִם הִתְרוּ בּוֹ מִשּׁוּם אֲסוּר אֲכִילַת דָּם – עַל אֵף שֶׁעֶבֶר אֲסוּר תּוֹרָה מִכָּל מְקוֹם אִינוֹ חֵיב מִלְּקוֹת, כְּשֵׁם שֶׁהָאוֹכֵל דָּם בְּהֵמָה חֵיב וְעוֹף אִינוֹ לֹקֵה אֵימֶרֶת רַב יְהוּדָה בִּשְׁם רַב בְּכַרִּיתוֹת (כ"א ע"ב), וְעַל פִּי בִיאורוֹ שֶׁל רַבִּי זִירָא שֵׁם.

רִמָּז הַכָּתוּב – בְּקוּמָה זְקוּפָה

מִטְבָּעִם שֶׁל מִינֵי הַשָּׂרֵצִים הַשּׂוֹרְצִים עַל הָאָרֶץ שֶׁמְהַלְכִים וְחַיִּים הֵם כְּשֶׁפְּגִיחָם טְמוּנוֹת בְּקֶרֶקֶע, וְכַפִּי שְׁנֵתִקְלָל הַנְּחָשׁ בְּבְרִיָּאת הַעוֹלָם "עַל גְּחוּנָד תִּלְדָּ" בְּרֵאשִׁית ג', י"ד. וְהַמְתַּבּוֹנֵן יִמְצָא שֶׁחֲשִׁיבוֹת גְּדוֹלָה הַעֲנִיקָה הַתּוֹרָה לְעֵבֶדָה שֶׁהָאָדָם אִינוֹ כְּשֶׁאֵר הַיְצוּרִים הַשּׂוֹרְצִים עַל הָאָרֶץ, וְלֹא כְּבַעֲלֵי הַחַיִּים שֶׁקוֹמְתִים שְׁחוּחָה וְכַפּוּפָה, אֲלֵא הָאָדָם מְהַלֵּךְ בְּקוּמָה זְקוּפָה וּבְרֵאשׁ מוֹרֵם, מֵה שְׁטוּמָן בְּתוֹכוֹ סוּד גְּדוֹל וְנִפְלָאֵךְ כֵּתֵב הַמְהַר"ל מִפְּרָג זִיע"א בִּסְפֵרוֹ "תַּפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל" (פֶּרֶק ט"ז) שֶׁבִּמְכוּוֹן בְּרֵא הַקַּב"ה אֶת הָאָדָם כְּשֶׁהוּא מְהַלֵּךְ בְּקוּמָה זְקוּפָה, בְּהִיּוֹת שֶׁהוּא מֶלֶךְ בְּעִלְיוֹנִים, וְאֵת בְּעִלֵי הַחַיִּים בְּרֵא

בקומה שחוחה וכפופה, כיאה לעבד. וזה ענין מאמר חז"ל (אבות ג', י"ד) "חביב אדם שנברא בצלם" דהיינו בצלם מלוכה כמו הקב"ה שנקרא מלך.

התורה הקדושה בתארה את מצבם של עם ישראל בימים מתקנים, בהם עושים ומקיימים רצונו של מקום, מבטיחה לנו את הברכה "ואולף אתכם קוממיות" ויקרא כ"ו, י"ג. . ובארנו רבותינו במדרש "קוממיות - בקומה זקופה" אימרת רבי חייא במדרש רבה (במדבר פרק י"ג). . ולכאורה הדבר טעון באור: וכי אימתי לא הלכנו בקומה זקופה? והרי כל בני האדם מהלכים בקומה זקופה ואינם כפופי קומה כבעלי החיים, אם כן מהי הברכה הכללית מיוחדת שמבטיחה לנו התורה אם גלף בדרך ה'!!

וכדי להשיב על שאלות אלו עלינו להביא את דברי המהר"ל מפראג זיע"א בחדושי, שם כתב לבאר כי מבנה גוף האדם הוא כדגמת אילן היונק את חיותו משרשו, אלא שבשונה מהאילן ששרשיו הם למטה וכל יניקתו היא מן השמים. לכן שערות ראשו מרבים כדגמת השרשים, וראשו הוא מקום היניקה, ופלג גופו העליון הוא הגזע, ונדיו ורגליו אלו הענפים, ממש כאילן הפוד, וכל חיותו ויניקתו של האדם היא מהעולמות העליונים. וזהו גם כן עמק הענין שנצטוינו בהנחת התפליון במקום השכל והלב שהם האיברים הממנים לקשר את האדם אל שרשו בעליונים ראה כל זאת ועוד בחידושי אגדות למהר"ל עמ"ס גיטין (נ"ח ע"א).

ולאור זאת אמרנו לבאר בסיעתא דשמיא שהליכת האדם בקומה זקופה מתבטאת לא רק במבנה גופו, אלא דוקא בקשר הרוחני שלו לעליונים. לא כל מי שמהלך על שתיים ראוי להקרא "אדם", ולא כל מי שיהלך על ארבע הופך להיות "בהמה". אלא רק מי שזקיפות קומתו מתבטאת בקשר לעליונים, ובחבור לבוּרָא וְתַבְרָא – זהו הראוי להקרא "אדם" המהלך בקומה זקופה. וזהו פונת הברכה התורה "ואולף אתכם קוממיות" – בקומה זקופה, דהיינו שיתהיו מחברים לעליונים וראויים לכנוי "אדם" שרגליו מצבות ארצה וראשו מגיע השמימה.

ולפי זאת נוכל להבין גם כן את קללת הנחש "על גחנך תלך ועפר תאכל כל ימי חייך" בראשית ג', י"ד. ואמרו רבותינו שהנחש בתחלה היה מהלך בקומה זקופה ואוכל מאכל אדם, ומשנתקלל נכפפה קומתו ונעשה מהלך על גחונו, ומאכלו מאכל בהמה, ובכל מקום שהולך מזונותיו מצויים ומזמנים לוֹסוּטָה (ט' ע"ב) ויומא (ע"ה ע"א). . ולכאורה מה הקללה הגדולה בהליכה על הגחון? ויתר על כן מה הקללה בכך שכל מזונותיו מצויים לו? אלא הנחש בתחלה היה מהמבחרים שבבריאה, מהלך על שתיים ובעל דרגה של קשר וחבור לבוּרָא וְתַבְרָא. אך משחטיא את אדם וחנה נתק ממנו החבור והקשר לעליונים, וממילא הפכה קומתו לכפופה מה שמורה על הפרדתו ורחיקו מן העליונים מדרש רבה שמות (פרק ג'). . ולכן גם כן נתקלל שכל מזונותיו יהיו מצויים לו, ולא יפנה להקדוש ברוך הוא לבקש פרנסתו, מה שמעיד על הנתוק המחלט שבין הבורא לבינו.

על דרך זו מפרש בעל ה"פלי יקר" בפירושו על התורה (שמות ד', ב'). את ענין האות שמסר הקדוש ברוך הוא למשה רבנו במטהו שהפך לנחש, ובכך הראה את יד ה' ואתמותו שלחותו, והענין הוא כי המטה מורה על זקיפות הקומה והישרות, ואלו הנחש מרמז על חטא הנחש הקדמוני שדבר דלטוריא ולשון הרע על הקדוש ברוך הוא ולכן אבד את קומתו וראה מדרש רבה בראשית (פרק כ'). . ובכך רמז להם הקב"ה לישראל שכל מה שאבדו את מעמדם וקומתם במצרים

והפכו לעבדים אין זה בגלל שהסיר השגחתו מהם, אלא מפני שלא נהגו כמקל בנשרות ובזקיפות, ושהיתה דלטוריא ורכילות ביניהם, לכן נהג בהם כמו בנחש.

גם בפרשת בחקתי מבטיח לנו הקדוש ברוך הוא "וּפְנִיתִי אֵלֵיכֶם וְהִפְרִיתִי אֶתְכֶם וְהִרְבִּיתִי אֶתְכֶם וְהִקִּימְתִי אֶת בְּרִיתִי אִתְּכֶם" ויקרא כ"ו, ט'. ופרשו חז"ל "בְּקוּמָה זְקוּפָה" ראה תורת כהנים (פרק ב'). ואם תקשה והרי גם בישמעאל מצינו שאמר הקב"ה לאברהם "והפריתי אותך והרביתי אותך!!" ועיין בפירוש ה"שפתי חכמים" בויקרא (שם) מה שישבו את הדבר, ואכמ"ל. , מה ששוב פעם בא להדגיש לעם ישראל שכל תכלית ביאתם והבאת תולדותם לעולם היא במטרה שיהיו מהלכים בקומה זקופה, דהינו בקשר אמיץ בל ינתק לעליונים, ובלעדי כן מה תועלת יש בעם ישראל להקרא העם הנבחר?!

מטעם זה אמרו חכמינו ז"ל שששלתשה דברים נדמים בני האדם למלאכי השרת: יש להם דעת כמלאכי השרת, ומדברים בלשון הקדש כמלאכי השרת, ומהלכים בקומה זקופה כמלאכי השרת חגיגה (ט"ז ע"א). ולכאורה הדעת והדבור בלשון הקדש הן באמת מעלות נשגבות ויחודיות למלאכים ולאדם ואכן ראוי לצינו, אבל ההליכה בקומה זקופה מה מועילה היא כל כך עד שמצאו חז"ל לדמות בה את האדם למלאך?! אלא לפי מה שנתבאר לעיל הדבר מובן היטב: שקומה זקופה אין פרושה גב ישר וזקוף, אלא עדות היא על הקשר הישיר לעליונים, ועל החבור התמידי לבוּרָא כֵּל העולמים הקדוש ברוך הוא ועוד עיין בזהר הקדוש (בראשית דף קל"ב) מה שביאר בענין זה שזקיפות הקומה היא בבחינת הזכר משפיע, עיין שם.

המורה מכל האמור, שבאזהרת ההרחקה מן השרצים השורצים על הארץ פלולה גם כן האזהרה לשמר על הקומה הזקופה שלנו כבני אל חי, ולחזק את הקשר שלנו לעליונים ולא להתחבר לארציות ולתחתונים, ובכך נזכה לקשר חזק בל מוט לבוּרָא כֵּל העולמים אמן כן יהי רצון.

דְרוֹשׁ וְחַדוֹשׁ

נחלקו רבותינו הראשונים כמה חיובי מלקות יש על האוכל פגית משרץ הארץ:

רבנו הרמב"ם ז"ל סובר שעל אף שלאו מסים מזכר בתורה כמה פעמים, עם כל זאת חיוב המלקות עליו אינו אלא אחד. ולכן על אף שאסור אכילת שרץ הארץ מזכר חמש פעמים בתורה, עם כל זאת חיוב המלקות עליו אינו אלא אחד. ורק בהצטרף כמה טבעים שונים במין אחד, כגון שרץ שיש לו כנפים וגם רגיל להלך בארץ, אזי ילקה כמספר מיני השרץ שבו.

אולם רבותינו הגאונים סוברים שכפי מספר הפעמים שזכר הלוא בתורה – כן הוא מספר חיובי המלקות שמתחייב העובר עליו. ולכן האוכל פגית משרץ הארץ שאסורו נזכר בתורה חמש פעמים הרי זה חייב חמש פעמים מלקות. וכן סובר הראב"ד ז"ל, וכן העלו האחרונים להלכה.

בְּסוּד עֲבָדֶיךָ

בְּבֵאוֹר חֲמֵרֵת אֲכִילֵת הַשָּׂרָצִים עַל דְּרָךְ הַסּוּד כְּתַב רַבֵּנוּ דָּוִד בֶּן זִמְרָא זַ"ל לְבֵאוֹר טַעֲמֵי הַמַּצּוֹת שֶׁלּוֹ, וְהוּבֵא בַּסֵּפֶר "יִלְקוּט יַצְחָק". כִּי כָּל יְצוּרֵי הָעוֹלָם שָׂרָשָׁם וְעֵקְרָם הוּא בְּעֵלְיוֹנִים, וְשֵׁם הוּא עֵקֶר מְצִיאֹתָם וְהוֹנֵתָם, וְאֵלּוֹ הַגּוֹפִים הַגְּשָׁמִיִּים הַתְּחִתּוֹנִים אֵינָם אֶלָּא דְגָמָא שְׁלֵהֶם, כְּדָגְמַת הַצֵּל הַמַּצִּל עַל הָאָרֶץ. וְזֶהוּ שְׂאֵמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל שֶׁאֵין לָךְ כָּל עֵשֶׂב וְעֵשֶׂב מִלְמַטָּה שֶׁאֵין לוֹ שֶׁר בְּרָקִיעַ שֶׁמְכָה אוֹתוֹ וְאוֹמֵר לוֹ גְּדַלְמַדְרֵשׁ רַבָּה בְּרַאשִׁית יי, וי. שְׂנַאֲמַר "הַיְדַעַת חֲקוֹת שָׁמַיִם אִם תֵּשִׁים מִשְׁטֵרוֹ בְּאָרֶץ" אִיּוֹב ל"ח, ל"ג.

וְהִנֵּה אוֹתָם הַשָּׂרִים יֵשׁ מֵהֶם שְׂמֻקּוֹרִם מִמֵּדַת הַחֶסֶד, וְיֵשׁ שְׂמֻקּוֹרִם מִמֵּדַת הַגְּבוּרָה, וְיֵשׁ מִצַּד הַקְּדוּשָׁה וְיֵשׁ מִצַּד הַטְּמֵאָה. וְהַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ הַזֵּהִירֵנוּ בְּתוֹרָתוֹ הַקְּדוּשָׁה לְבַל נֹאכַל מֵאוֹתָם הַיְצוּרִים הַנְּשָׁלְטִים עַל יְדֵי כַחוֹת הַטְּמֵאָה, מֵהֶם הַשָּׂרָצִים הַטְּמֵאִים לְמִינֵיהֶם, שֶׁהִלְלוּ אֲצִילוֹתָם וְשָׂרָשָׁם מְרוּיַח הַטְּמֵאָה וְאִם יֹאכְלֵם הָאָדָם מִיָּד יִשְׁלְטוּ בּוֹ אוֹתָם שָׂרִים וְיִטּוּ אוֹתוֹ לְמֵדַתָּם. לָכֵן הַזֵּהִירֵנוּ בְּיוֹתֵר שֶׁלֹּא נֹאכַל מֵאוֹתָם הַמִּינִים הַטְּמֵאִים הַמְטַמְטְמִים אֶת נַפְשׁוֹ שֶׁל הָאָדָם וּמְשַׁקְצִים אֶת נִשְׁמָתוֹ הַטְּהוֹרָה.

מצוה קס"ג: שלא לאכל מיני שרצים שבפרות

כְּמוֹ שְׂפָתוֹב:

"לְכָל הַשָּׂרָץ הַשָּׂרָץ עַל הָאָרֶץ לֹא תֹאכְלוּם כִּי שָׂקָץ

הֵם" וַיִּקְרָא יי"א, מ"ב.

לְפָשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא

מצות לא תעשה מן התורה על כל איש ואשה מישראל לבל יאכלו ממיני השרצים המתהוים בפרות ובירקות בעודם מחברים לארץ, כגון התולעים והרמות הנמצאים בהם, ועל אף שלא פרו מהפרי לעולם בכל זאת קרויים "השרץ על הארץ" בהיותם רוחשים בתוך פרי המחבר לארץ חולין (ס"ז ע"א) וכשמואל. וכן הובא ברמב"ם הלכות מאכלות אסורות (פרק ב' הלכה ט"ו).

ואם נתהוו בפרי רק לאחר שנתלש מן הארץ אזי לא אסרתן התורה באכילה אלא אם פרו מן הפרי ורחשו על הארץ, ואז אפלו אם חזרו לאחר מכן בתורה אל תוך הפרי קרויים "השרץ על הארץ" ואסורים. והאוכל פזית מהם או בריה שלמה מהם הרי זה חבב מלקות בגמרא שם. ומה שכתבנו פירשו על הארץ כן מוכח בתלמוד שדווקא כשפירשו על הארץ ממש נאסרים ודאי, אבל אם רק יצאו על הפרי ספק הוא אם נקראים בכך "השרץ על הארץ" להיאסר או לא, ולכן למעשה אסורים אך אינו לוקה על כך. וכן כתבו הרמב"ן, והחינוך, והרמב"ם בהלכותיו (ולמרות שבספר המצוות שלו כתב הרמב"ם שלוקה, העיקר כמו שכתב בהלכותיו) והשלחן ערוך (יורה דעה סימן פ"ד סעיף ד').

ובאופן שמספק אדם אימתי נתהנה אותו השרץ שבפרי אם בטרם שנתלש הפרי מן הארץ או אחרי כן – הרי זה אסור באכילה מספק, וכן כשמספק אם רחש השרץ מחוץ לארץ או לא – הרי זה אסור באכילה מספק. ולכן כל מיני פרות שדרכם להתליע בהיותם מחברים אין לאכלם עד שיבדק בתוכם שמא יש בהם תולעת או שרץ אחר כן כתב הרמב"ם ז"ל בהלכותיו (שם הלכה ט"ו), והובא בשלחן ערוך (שם). ונחלקו האחרונים מהו שיעור "מצוי" לחייבו בדיקה: לדעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל אפילו פחות מעשר אחוז נחשב מצוי, וכן העלה בשו"ת שבט הלוי (ואזנר ח"ד סימן פ"א). אולם בילקוט יוסף (או"ח ח"ב עמוד ר"ב בהערות) הביא להקל כדעת הריב"ש בתשובה שכל שאינו קרוב לחמישים אחוז אינו מחוייב בדיקה. והמחמיר תע"ב.

ופרי שאין דרכו להתליע במחבר ומצא אדם בתוכו שרץ ולידו חר הנקוב לבחוי, ומספק אם רחש לבחוי או לא, לדעת השלחן ערוך לא חוששים שמא פרו ומתיר באכילה פסק ביורה דעה (סימן פ"ד) להתיר כדעת הרשב"א, וכן העלו להלכה הגינת ורדים (כלל א' סימן י"ח) והפרי תואר (שם ס"ק י"א), ולדעת הרמ"א יש לחוש ולאסור כדעת המרדכי והראב"ה. וכן פסקו להלכה הפרי חדש (שם) והבן איש חי (פרשת נשא).

רמז הפתוב – עליה ירק

מאז הרהר זה של אכילת השרצים שנתהוו בפרות ופרשו נתן ללמד רמז יקר וחשוב לכל יהודי ויהודיה, בענין חובת הקשר הבלתי פוסק לתורה הקדושה ולמצוותיה. שכן פלא גדול הוא שתולעת שנוצרה בתוך הפרי מתרת באכילה, ואלו ברגע שתפרש ממנו לבחוי מיד תאסר באסור חמור מן התורה. שהרי לכאורה מה נשתנתה זו ביציאתה?! והלא זו אותה הגברת ואף בלי שנוי אדירת? אם כן על מה מצאה התורה לנכון לאסרה עלינו באכילה?!

וְנִרְאָה לְרַמֵּז בְּסִימָנֵי דְשִׁמְיָא שְׁהַתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה נִקְרְאת "עֵץ חַיִּים" מִשְׁלֵי ג', י"ח. וּבְרִכּוֹת (ל"ב ע"ב). , וְהַמְצוּוֹת וְהַמְעָשִׂים הַטּוֹבִים שְׁעוֹשֶׂה הָאָדָם הֵם בְּבַחֲיַנַת הַפְּרוֹת אוֹתָם מִנִּיב הָאָדָם בְּעוֹלָם כְּלָשׁוֹן חו"ל "אלו דברים שאדם עושה אותם ואוכל פירותיהן בעולם הזה וכו'". , וְכָל זְמַן שֶׁשְׂרׁוּי הָאָדָם בַּתּוֹךְ מַעְגַל הַקְדוּשָׁה הַזֶּה הָרִי הוּא טְהוֹר וְכָשֵׁר וְהַגּוֹן. אֵךְ בִּרְגַע שֶׁפּוֹרֵשׁ הָאָדָם מִמְקוֹר חַיִּים זֶה מֵיָד נִטְמָא וְנַעֲשֶׂה מִרְחָק וּמִשֶּׁקֶץ לְכָל, שֶׁכֶּלֶל גְּדוֹל לְמַדּוּנֵי חֲכָמֵינוּ זְכוּרֵנָם לְבִרְכָה: "כָּל הַמַּחְבֵּר לְטְהוֹר – טְהוֹר" בְּבֵא קֵמָא (צ"ב ע"ב). וּבִסְפֵר "תַּפְאֶרֶת הַיְהוּדִי" הוּבָא שְׁהַרַ"ק רַבִּי שְׂמַחָה בּוֹנִים מִפְּשִׁיחָא זִיעִי"א שָׂאל פֶּעַם אֶת הַיְהוּדִי הַקְדוּשׁ מִפְּשִׁיחָא זִיעִי"א כִּיצַד יִתְכּוּן שְׂאִמְרוּ חֲכָמִים שֶׁהַמְּחַבֵּר לְטְהוֹר – טְהוֹר, בְּזִמְנֵי הַטְהוֹר הִיָּה פְרוּשׁ וּמוֹבְדֵל מִהַבְּלִי הָעוֹלָם הַזֶּה וְעַבַד כָּל יָמָיו אֶת הַבוּרָא בְּמִסְכִּירוֹת נֶפֶשׁ עֲצוּמָה, וְאִילוּ זֶה אֵךְ הַתְּחַבֵּר לוֹ וְכַבֵּר נַהִיָּה טְהוֹר כְּמוֹהוּ!! וְהַשִּׁיב לוֹ הַרַ"ק כִּי לַחֲיוֹת מְחַבֵּר בְּאִמַת לְטְהוֹר זֶה עֲבוּדָה גְדוֹלָה וְקִשָּׁה יוֹתֵר מִלַּהֲיוֹת טְהוֹר בְּעֲצוּמָה!!! וְדַפְחִי"ח. , לְכֹן כָּל זְמַן שֶׁאָדָם עוֹד מִחְבֵּר לְעֵץ הַחַיִּים וְיוֹנֵק מִמֶּנּוּ עוֹד יָכוֹל לְהִנִּיב פְּרוֹת טוֹבִים בְּעוֹלָם, אֲבָל מִרְגַע שֶׁעוֹזֵב וּפּוֹרֵשׁ חֲלִילָה מִמְקוֹר חַיִּוּתוֹ מֵיָד נַעֲשֶׂה כְּשֶׁרָץ הַשׁוֹרֵץ עַל הָאָרֶץ וְלִכּוֹן אִמְרַן רַבִּי טְרַפּוֹן לְרַבִּי עֲקִיבָא (קִידוּשִׁין ס"ו ע"ב) "הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּךָ כְּפּוֹרֵשׁ מִן הַחַיִּים", שֶׁהַתּוֹרָה וְחַכְמֵיהָ הֵם כָּל חַיִּוּתוֹ שֶׁל הָאָדָם, וְכִמוֹ שֶׁכְּתוּב (קֹהֶלֶת ז', י"ב) "הַחֲכָמָה תַּחִּיהָ בַעֲלִיהָ".

הַרְאִיתֶם פֶּעַם עֲלָה יָרַק הַמַּתְנַתֵּק מִמְקוֹר חַיִּוּתוֹ? אֲמַנְם מִשְׁחֶרֶר הוּא מִכָּל רֶסֶן וְכִבְלִים, מְטִיל הוּא לְאֵטוֹ בֵּין הַשְּׂבִילִים וּמִרְחָף מִמְקוֹם לְמְקוֹם, אֵין מִי יֹאמֵר לוֹ מַה תַּעֲשֶׂה, מִמֶּשׁ "עוֹשֶׂה חַיִּים" וְ"רוֹאֶה עוֹלָם" – חֲפָשִׂי וּמְאַשֶּׁר. אֵךְ בְּחִלּוֹף כְּמָה יָמִים לִפְתָע נִרְאִים בּוֹ סִימָנִים שֶׁל יִבְשׁוּת, תֵּאָר פְּנֵי מַחְשִׁיךְ וְגוֹן עוֹרוֹ דוֹהָה, כָּל יָרְקוֹת וְחַיִּוּת שֶׁהִיָּתָה בּוֹ – חוֹלְפֹת וְנִעְלָמֹת לְחִלוּטִין, וְאֵת מְקוֹמָהּ תּוֹפֶסֶת הַכְּמִישָׁה וְהַנְּבִלוּת, הַעֲצָב וְהַדְּפָאוֹן. כֵּךְ הוֹלֵךְ וּמִצְטַמֵּק וְרַע לוֹ עַד שֶׁבְּרִבּוֹת הַיָּמִים תִּמְצָאֶהוּ מוּטָל בְּצַדֵּי הַדְּרָכִים יַחַד עִם עוֹד "נוֹשְׂרִים" כְּמוֹהוּ, שֶׁאֲבָדוּ כָּל טַעַם מִחַיִּיהֶם וּמִצְפִּים לְאִיזָה עוֹבֵד עִירְיָה שֶׁיֹּאִיל בְּטוֹבוֹ לְהַרְיָמָם וּלְאַסְפָּם לְפַח אֲשֶׁפָה.

כֵּךְ נִתֵּן לְרֵאוֹת בְּדוֹרְנוֹ, ה' יִרְחַמְנוּ וַיִּשְׁמְרֵנוּ, עֲלִים יִרְקִים וְחַיִּים, בַּחוּרֵי חֲמֵד בְּנֵי תּוֹרָה עֲסִיסִים, כְּבִנֵי מִלֵּךְ חַיִּים וּמְהַלְכִים, בְּבִגְדֵי מַלְכוּת מְהַדָּרִים, כָּל רְאִיָּהם יִכְרִימוּ כִּי הֵם זָרַע בְּרַךְ ה' יִשְׁעֵיהָ ס"א, ט'. . אֵךְ מִסְבּוֹת כְּאֵלוֹ וְאַחֲרוֹת, שֶׁעַל פִּי רוֹב גַּם לָהֶם לֹא נִרְאוֹת, מַתְנַתֵּקִים מִמְקוֹר חַיִּוּתָם, מִהָאֹר וּמִהַקְדוּשָׁה שֶׁבְּרִשׁוּתָם, עוֹזְבִים מְקוֹר מֵיִם חַיִּים לְחֲצַב בּוֹרוֹת נִשְׁבָּרִים, פּוֹשְׁטִים צוּרָה וְלוֹבְשִׁים סְחָבוֹת וּסְמִרְטוּטִים, מוֹכְרִים אֶת הַבְּכוּרָה בְּעַד נִזִּיד עֲדָשִׁים, וְבוֹן רַגְעַ הוֹפְכִים חַיִּיהֶם לְמַסְכֵּת רְדִיפָה וְיִסוּרִים, בְּמְקוֹם תַּפְלָה בְּכַח וּבְשִׁמְחָה – שְׂכוּבִים עַל עַרְשׂוֹתָם עַד לְשַׁעַת הַמְּנַחָה, בְּמְקוֹם לְעַסֵּק בְּתוֹרַת חַיִּים – מַתְעַסְקִים בְּהַבְּלִי הַבְּלִים, בְּמְקוֹם לְנַגֵּעַ אֶת מַחֵם בְּתוֹרָה – מַתְיַגְעִים לְרִדְף אַחַר בַּחוּרָה, וּבְמְקוֹם לְהַכִּין קַרְבָּן לְיוֹצֵרָם – מְכַעֲסִים וּמְקַנֵּאִים אֶת קוֹנָם.

וּבִסְתֵר לְבָם הַסְּגוּר, יוֹדְעִים גַּם יוֹדְעִים בְּבִירוֹר, שֶׁמִּיּוֹם שֶׁעֲזָבוּ אֶת עַצְמָם, וַיִּצְאוּ מִמְקוֹר חַיִּוּתָם, לֹא שִׁמְחָה וְלֹא אֹר עַל פְּנֵיהֶם, לֹא בְּרִכָּה וְלֹא הַצְּלָחָה בִּידְיָהֶם, אֶת הָעוֹלָם הַזֶּה לֹא קִבְּלוּ, וְאֶת הָעוֹלָם הַבָּא כְּבָר שֶׁכְּלוּ. אֲנָה יִלְכוּ? אֲנָה יִפְנוּ? לְמִי יִשְׁפְּכוּ אֶת לְבָבָם? לָאן יוֹלִיכוּ אֶת בְּשֵׁת פְּנֵיהֶם וְאִיךְ יוֹדוּ הָאֲמָלָלִים בְּטְעוּתָם? לְחֹזֵר אֶל הָרֵב לֹא נָעִים, וְאִיךְ לְתַקּוֹן אֶת טְעוּתָם לֹא יוֹדְעִים, שִׁנָּה וּפְרֵשׁ קִשָּׁה מִכֶּלֶם – קִשָּׁה לָהֶם שֶׁהַפְּסִידוֹ עוֹלָם פְּסִיחִים (מ"ט ע"ב). וְכִמוֹהוּ פִירוּשִׁים בְּדַבְרָא, וְכִאֵן יִתְפַּרֵּשׁ שְׂאִדָם שְׂפִירָשׁ מִן הַתּוֹרָה הוּא עֲצוּמוֹ קִשָּׁה לוֹ הַדְּבַר יוֹתֵר מִכָּל אַחַד אַחֵר. , לְבִי לְבִי עַל חֲלָלִיהֶם מַעֵי מַעֵי עַל הַרוּגִיהֶם, אוֹי לָהֶם לְבָנִים שֶׁגְּלוּ מֵעַל שִׁלְחוֹן אֲבִיהֶם בְּרִכּוֹת (ג' ע"א).

זֶהוּ גוֹרְלָם שֶׁל עֲלִים, שֶׁחֲשָׁבוּ אֶת עַצְמָם לְגְדוֹלִים, שֶׁלֹּא הִבִּינוּ שֶׁעֲלָה לֹא גְדֵל לְבַד, שֶׁזְּקוּק הוּא לְעֵץ מְיַחַד, לְתוֹרָה וְלַתַּפְלָה בְּזִמְנֵי, לְרַב תּוֹמֵךְ וְלִידֵיד נְאֻמָּו, לְדַבְּרִים שֶׁנִּרְאוּ כְּמַטְרָד בְּדַרְכֵינוּ, אֵךְ הֵם אֵלוֹ שֶׁיִּצְבוּ אֶת חַיִּינוּ. אִם זְכִיתָ לְהַנְצִיר וְלְגַדֵּל מִבְּפָנִים – זֶהוּ אוֹת שֶׁהִנְךָ כְּשֶׁר וְטְהוֹר,

לכן אל תטעה את טעות חניך, אל תפרש מהפרי ולו לרגע. הקפד על כל מצוות התורה, אחר חזק בעמודי העולם – אלו התורה והתפלה והמילות החסדים כמאמר שמעון הצדיק באבות (פרק א' משנה ב') "על שלשה דברים העולם עומד: על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים". , ובזכותם תזכה בעזרי ה' לחיים טובים ומאשרים, בצל אילן גדול ונפלא שעוד עתיד להוציא לך פרות טובים ומתוקים, אמן כן יהי רצון.

דרוש וחדוש

נחלקו הראשונים בדין שרץ שנתהנה בפרי בהיותו מחבר לארץ ולא פרוש, האם יש לאסרו אפלו שלא רחש כלל אף בתוך הפרי, או שמא דוקא פשרחש והלך בתוך הפרי המחבר אזי נקרא "השרץ על הארץ" ואסור באכילה?

לדעת הרשב"א והר"ן יש לאסור כל שרץ שנתהנה בתוך פרי המחבר לארץ ואפלו שלא רחש כלל בתוך הפרי, כגון שמנח במקום שאין לו אפשרות להלך ולרחש בו כלל. וכן פסקו השלחן גבוהים (ס"ק ג'). והבן איש חי פרשת נשא (אות ו').

אולם לדעת התוספות והרא"ש אין לאסור בזה האופן אלא אם כן רחשו בפרי, שאזי נחשבים הם לשורצים על הארץ על אף שלא יצאו מחוץ לפרי, אבל בשלא רחשו כלל אין לאסרם. וכן פסק בשו"ת ריח שדה סימן ז'. ובספר ילקוט יוסף איסור והיתר (חלק ב' עמוד ר'). ועיין בהגהות שם ותהנה.

בסוד עבדיך

בבאור ענין התולעת על דרך הסוד כתב רבנו המהר"י צמח זיע"א מרבנו האריז"ל לשלחן ערוך האריז"ל. כי בקלפה ישנו כח הנזון מחטאי האדם ושמו נקרא "תולע" והוא המרקוב ומכילה הכל, ובכל בקר ובקור מתעורר אותו כח לצאת ולכלות את העולם חלילה, וה' תברך ברוב חסדיו מגלה את אור החסד בעולם על ידי קרבן עולת התמיד הקרב בכל בקר, וזהו עול"ת אותיות תול"ע, ובכך נכנע אותו תולע הטמא.

ולכן כשקורא אדם בבקר את פרשת התמיד באמרו "עולת תמיד העשויה" כגון במחשבתו במלת עול"ת כי הוא סוד שם אבגית"ץ שעולה בגימטריא תול"ע, שהוא החסד המאיר בכל בקר ומכניע את כח התול"ע פנזכר.

מצוה קס"ד: שלא לאכל משרץ המים

כמו שכתוב:

"אל תשקצו את נפשתיכם בכל השרץ השרץ ולא
תטמאו בהם ונטמתם בהם". ויקרא י"א, מ"ג.

לפשוטו של מקרא

מצות לא תעשה מן התורה על כל איש ואשה מישראל לבל יאכלו ממיני השרצים השורצים במים, אלו הבריות הקטנות והגדולות שבמים שאינן ממין הדגים, כגון התולעים והעלוקה שבמים, וכלב הים והצפרדע וכיוצא בהן רמב"ם הלכות מאכלות אסורות (פרק ב'). ודע שדוקא הרמב"ם לומד את איסור שרץ המים מפסוק זה, מה שאין כן הרמב"ן ושאר הראשונים שלמדוהו מפסוקים אחרים. ראה ספר החינוך מה שכתב מענין זה באורך בבאורו למצוה זו, ואכמ"ל.

וגם כן אסור התורה לאכול הוא בכל שהוא, אולם אין חיוב מלקות אלא על האוכל שעור
כזית מהם, או שאוכל ברירה שלמה אפלו קטנה ביותר, שאזי חיב ארבע פעמים מלקיות.

למרות האמור, שרץ המים הנוצר בכלים ובבורות ובמערות שאין מימיהם זורמים אלא
עצורים – הרי אלו מתרים מן התורה באכילה כל זמן שלא פרו מוחץ למקום גדולם כן למדו
בחולין (ס"ו ע"ב) מלשון הכתוב (ויקרא י"א, ט') "תאכלו מכל אשר במים". וראה לקמן בחלק הדרוש מה שכתבנו בזה
למעשה. ורק אם פרו וקפצו אל שפת הבור או מוחץ לשפת הפלי הרי אלו אסורים מהתורה
באכילה, ואפלו שחזרו לאחור מן למימיהם חולין (ס"ו ע"ב), והובא להלכה ברמב"ם (שם) ובשלחן ערוך
יורה דעה (ריש סימן פ"ד).

לפיכך, משקה שרוחשים בו תולעים קטנים שנוצרו בו הרי זה שותהו עם שרציו, אולם אם
סגן את המשקה מן השרצים שבו אסור לו לאכלם ואפלו שהחזירם בתורה לתוך
המשקה רמב"ם ושלחן ערוך (שם).

רמז הפתוב – "שיקצה..."

באזהרה זו עומדת תורתנו ומזהירה: "אל תשקצו את נפשתיכם", וחכמינו זכרונם לברכה למדו מכך שאסור לאדם לעשות דברים המאוסים עליו, ולאכל מאכלים שנפשו קצה בהם, בהיות שנפשו של האדם אצולה ממקום גבוה, טהורה וברורה כספיר מאירה, ואם יעלה עליה אבק דק כחוט השערה מיד ישחית פני הודה זיוה ותפארתה כן כתב בזו הלשון בספר המדות (שער היראה פרק י"ב). וכל דבר שהיא מגנה בהראותו לאדם יוליד דמות גנאי בנפשו לשון רבינו האבן עזרא ז"ל בפירושו על התורה (דברים כ"ג, י"ד). ויותר רשם רע על נשמתו, מה שעלול לגרום לו לנזקים רוחניים ולחלישות בעבודת המקום ברוך הוא. ולכן חובה עלינו להתרחק מכל דבר המשקץ את נפשותינו.

בכלל הדברים הזהירונו רבותינו שלא נשקה את נקבינו מלהתפנות מיד בעת הצורך אימרת רב אחאי במכות (ט"ז ע"ב), והובא להלכה בשלחן ערוך אורח חיים (סימן ג' הלכה י"ז). מה שמטמא את הנפש ומשקצה עליה רוחות רעות ומסאבות כן כתב רבינו יוסף חיים זצ"ל בן איש חי (פרשת ויצא) וכן הובא בכף החיים (סופר, סימן סימן ג' ס"ק מ"ו) בשם רבינו האריז"ל שהפסולת ומותר המאכלים עיקרן מן הקליפות, ובכחן לטמא את נפשו של האדם. אלא מיד משיתעורר באדם צורך לפנות את גופו יהא זריז נשכר להסיר מעליו כל פסלת המאכלים, ולנקות את גופו היטב בבחינת "כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך" תהלים ל"ה, י. גם אם הוא נמצא באמצע עסוקיו או למועדיו לא יחוש מלהפסיק באמצע מלאכתו, כי כל תשחית של הגוף והנפש הוא חמור מכל כל תשחית אחרת שבת (קכ"ט ע"א) שאמרו כן. ועל כן זאת אמרו רבותינו "בטולה של תורה זהו יסודה" ראה מנחות (צ"ט ע"ב) ובפירושו רש"י ז"ל שם. ולמוד תורה או תפלה שלא בנקיות הגוף והנפש מזיקים יותר ממה שמועילים כן כתב הבן איש חי (פרשת ויצא אות א'-ב') שהמתעב מלהתפנות מחמת לימודו הרי זו שטות גדולה ומצוה הבאה בעבירה. אולם בהליכות עולם (חלק א' פרשת ויצא) כתב להתיר לסיים העניין ואפילו שאינו יכול לשהות כדי שיעור פרסה, עיין שם טעמו. ולכן אל יתעצל אדם בדבר וימהר לפנות את גופו לכבוד יוצרו ואף דבר זה למצוה יחשב לו.

נוסף על כך כתב רבנו חיים ויטאל זיע"א בשם רבנו האריז"ל ז"ל שיזהר האדם מלהרע פל ריח רע שנפשו של האדם קצה בו, כגון ריח הנבלה או פיוצא בזה, שהעושה כן פוגם מאד בנפשו וגורם לה שתתרחק ממנו. כי הנפש מטבעה תתרחב מאד מהריח הטוב ותיטיב ותתחבר אליו, ותרחק מן הריח הרע ותברח ממנו כן כתב רבינו הרמ"א זצ"ל בספרו "תורת העולה" (חלק ב' פרק ל"ה). לכן ימנע אדם מלעבר במבואות המטנפים, ובקרבת פחי האשפה ושאר מקומות המדיפים ריחות רעים, עד כמה שהדבר ניתן ועד היכן שיזדו של אדם משגת.

כמו כן הורינו שלא לעשות דברים המגעילים ודוחים את דעתנו, כגון לשפות בכלי שמקיזים בו דם שבת (צ" ע"ב), והובא בספר המצוות להרמב"ם (סוף מצוה קע"ט). או לשפות משקה שנפל בו יתוש, או לאכל מאכל שנפל ונמאס, וכן על זו הדרך כל דבר המאוס על האדם לפי טבעו ודעותיו ימנע מלעשותו, שפשים שהזחנו שלא לצער את הזולת כך הזחנו שלא לצער את עצמנו על חנם, ולשמר על נקיות גופנו ובגדינו, וכפי שמספר על רבנו המהרי"ל זיע"א שלא היה מכבס

את הסדינים שהיה ישן עליהם מידי לילה אלא מפסח לפסח, ועם כל זאת היו נקיים יותר מסדיני בני אדם ששכבו בהם שבועים! כן הובא בספר "מטבע שטבעו חכמים" חלק ב' (ערך "נקיות"). כי הרגיל את עצמו לשמר על נקיות יתרה, ולא געל את גופו ואת נפשו במיני מותרות ולכלוכים למיניהם.

וְכַתֵּב בְּ"סֵפֶר הַגֵּן" לרבי יצחק ב"ר אליעזר זצ"ל (מאמר יום חמישי), והובא גם כן בספר "חיים בריאים כהלכה" לג"ר יחזקאל אסחייק שליט"א שהיה משב"ק אצל מרן הרב שד זצ"ל. כי המרבה באכילה ובשתיה גסה שלא לצורך בריאות גופו הרי זה עובר כמה וכמה אסורים חמורים, ומזיק לגופו ולנפשו, ואפילו אם כונתו לשם מצות אכילה כגון בשבתות ובימים טובים, עם כל זאת עובר על "בל תשקצו" שמשקץ את גופו ונפשו במאכלים מיתרים. ולכן יש לאדם לשמר על אזור משקלו ובריאות איבריו, שלא יעדיף ולא יחסיר מגופו את הדברים הנצרכים לו, ולא יעמיס על גופו חמרים מזיקים המקלקלים ומשחיתים את גופו ומשפיעים בכך גם על נפשו. כי בריאות הנפש תלויה בבריאות הגוף, וכל זמן שגופו חזק ובריא ממילא גם נפשו יכולה להיות בריאה ואיתנה לעבד את קונו ולמלאות את יעודה ותפקידה רמב"ם הלכות דעות (פרק ד' הלכה א') מה שכתב בזה, והדברים ידועים.

בכלל הדברים שנהגה שלא להמאיס את הזולת במעשינו, וכפי שאמרו חכמינו ז"ל שלא ישך אדם מהפת ויניחנה בפני חברו, ולא יתן לחברו לשתות מכוסו מבלי שיקנחנה, שדברים אלו עלולים להמאיס ולהגעיל את המסבים בשלחן מסכת דרך ארץ, ושלחן ערוך אורח חיים (סימן ק"ע). וכן אמרו הממאיס את חברו במעשיו כגון שהורג פנה בפניו, או שרק בפני חברו ונמאס עליו נאמר "כי את כל מעשה האלקים יבא במשפט על כל נעלם" ראה חגיגה (ה' ע"א). לכן זהירות גדולה עלינו להזהר בשעה שנמצאים אנו בסביבת בני אדם, שלא לעשות מעשים העלולים להמאיסם או לגרם להם לצער או לאי נעימות, ולמזהיר ולנזהר שלומים תן כמי נהר.

דרוש וחדוש

למרות שנתבאר לעיל ששרצים שלא פרושו מחוץ למקום הניתם אין בהם אסור אכילת שרצים והרי אלו מתרים מן התורה באכילה, מפל מקום קתבו הפוסקים שאם מאוסה עליו אכילתם הרי זה אסור לאכלם מדרבנן משום אסור "בל תשקצו" לדעת הסמ"ק וספר היראים איסור בל תשקצו הוא מן התורה, וכן כתב הריטב"א בחידושו עמ"ס מכות בשם הרמ"ה. אולם לדעת המאירי ורוב הראשונים איסור זה הוא מדרבנן, והפסוק אינו אלא אסמכתא בעלמא. ובבית יוסף (אורח חיים סימן ג') נסתפק בדעת הרמב"ם ז"ל בסוף הלכות רוצח, ועוד עיין בדברי מרן החיד"א בספרו יעיר אוזן (מערכת ל') ובשדי חמד (מערכת ה') מה שכתבו בזה, ואכמ"ל.

ואם עליו אינם מאוסים, אבל רוב העולם נמאסים באכילתם, דעת בעל ה"בית חדש" לאסור הדבר גם עליו משום שהולכים אחר רוב העולם כן כתב בקונטרס אחרון שלו. אולם הפרי חדש סובר שבאסור בל תשקצו לא הולכים אחר הרוב, אלא כל אחד לפי טבעו ומדתו בסעיף קטן

ב. . והכרעת מרן הגר"ע יוסף זצ"ל למעשה שבהיות שאסורו הוא מדרבנן לכן באפן שפזזה
בו נחלקו הפוסקים נתן להקלראה הליכות עולם (חלק א' פרשת תולדות).

ואם רוב העולם אינו נמאס בקד ונגם הוא עצמו אינו נמאס הרי זה מתר בקד לכל הדעות.

בסוד עבדיך

בבאור ענין הנמצא במים על דרך הסוד ראה בספר "שער המצוות" מרבנו האריז"ל פרשת עקב
בדי"ה "ונחזור", והובא גם כן בספר נגיד ומצוה למהר"י צמח בהנהגת נטילת הידים. ששהביא שקה מזהיר
לתלמידיו שששפאים לשותות ממי נהר או מעין שלא ישותו ישירות מהנהר, אלא יקחו המים
בידם או בכלי ורק אז יברכו וישתו.

וטעם הדבר הוא בהיות שפעמים שפמים יהיו מצויות אילו נשמות המגלגלות שם, ושפמא
בגלל איזה חטא שביד האדם תתעבר בו נשמות רשע המגלגלות באותם המים ותזיק לו. לכן
יקח מהמים בידו ויברך בכונה, וכולי האי ואולייעין שם שהביא בהאריז"ל עצמו שהיה כידוע בקיא גדול
בגלגולי הנשמות, והיה מביט ומכוון את כוונותיו עד שבכח כוונתו היה מגרש ודוחה משם את הרוח או הנפש המגולגלת
שם, ואחר כך היה שותה מן המים ההם, ולאחר מכן היתה חוזרת הרוח ההיא למקומה.

מצוה קס"ה: שלא לאכל מן השרצים המתהוים מן

העפוש

כמו שכתוב:

"ולא תטמאו את נפשתיכם בכל השרץ הרמש על

הארץ" ויקרא י"א, מ"ד.

לְפָשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא

מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה מִן הַתּוֹרָה עַל כָּל אִישׁ וְאִשָּׁה מִיִּשְׂרָאֵל לְבַל יֵאָכְלוּ מִמִּינֵי הַשְּׂרָצִים הַמֵּתֵהוּיִם מִן הָעִפּוֹשׁ, כְּגוֹן הַרְפָּה וְהַתּוֹלְעִים הַיּוֹצְאִים מִן הָאֲשָׁפוֹת וּמִן הַנְּבִלּוֹת וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, וְכֵן כָּל אוֹתָם שְׂאֵינָם נִבְרָאִים מִזְכָּר וּנְקֵבָה אֲלָא מִן הָעִפּוֹשׁ וְהַסְרָחוֹן וְאֵינָם נִקְרָאִים "שׂוֹרְצִים" אֲלָא "רוֹמְשִׁים" עַל הָאֲרָצֶיךָ לַמְדוֹ בַּתּוֹרָה כִּהְנִים מִיתוֹר פְּסוּק זֶה שְׁבַא לַרְבוֹת אִף אֶת אֵלוֹ הַנוֹצְרִים מִן הָעִפּוֹשׁ, וְכֵן הֵבִיא הַרְמְב"ם בְּהַלְכוֹתָיו (פֶּרֶק ב' מֵהַלְכוֹת מֵאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת הַלֶּכֶה י"ג). אִלֵּם הַרְמְב"ן לַמֵּד אַחֲרַת אֶת הַלִּימוּד מִפְּסוּק זֶה, רָאָה בְּמַגִּיד מִשְׁנֵה עַל הַרְמְב"ם (שֵׁם) שֶׁהֵבִיא אֶת דְּבָרָיו וּבִיָּאָרְסוּ .

וְגַם כָּאֵן אֲסוּר הַתּוֹרָה לְאָכְלוֹ הוּא בְּכָל שְׁהוּא, אִוְלָם אֵין חַיּוֹב מִלְּקוֹת אֲלָא עַל הָאוֹכֵל שְׁעוֹר כְּזֵית מֶהֶם, אִוְ שְׂאוֹכֵל בְּרִיָּה שְׁלֵמָה אֲפֵלוֹ קִטְנָה בְּיוֹתֵר, שְׂאֵזִי חַיִּב מִשׁוּם חֲמֵשׁ מִלְּקִיּוֹת.

וְעַל אִף שְׂאֲסוּר אֲכִילַת הַשְּׂקָצִים וְהַרְמְשִׁים הוּא בְּכָל שְׁהוּא, וְאֲפֵלוֹ הַתּוֹלְעֵת הַזְּעִירָה בְּיוֹתֵר הִרִי הִיא אֲסוּרָה בְּאֲכִילָהּ, מִכָּל מְקוֹם זֶה דְּנֻקָּא כְּשֶׁהִיא נִרְאִית לְעֵין בְּרִיָּאָה וְחֻדָּה לְנֶגֶד הַשְּׂמֶשׁ. אֲבָל אִם אֵינָה נִרְאִית גַּם בְּאִפְּן שְׂכֻזָּה, אֲלָא רַק עַל יְדֵי מְקוֹרֹסְקוֹפּ אוֹ אֲמֻצְעִים מְלֹאכּוֹתֵיִם אַחֲרִים – הִרִי שְׂאֵין שׁוּם אֲסוּר בְּאֲכִילָתָהּ, לֹא מִדְּבָרֵי תּוֹרָה וְלֹא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים רָאָה בַּסֵּפֶר הַבְּרִית שֶׁכְּתֹב כֵּן מִטַּעַם שֶׁלֹּא נִיתְּנָה הַתּוֹרָה לְמִלְּאֲכִי הַשֵּׁרֶת אֲלָא לְבִשְׂרׁ וְדָם. וְכֵן הֵבִיא בַּסֵּפֶר עֵרוֹךְ הַשְּׁלַח (סִימָן פ"ד סַעִיף ל"ו) וּבִשְׁוִי"ת יִבִיעַ אוֹמֵר חֶלֶק ד' (יו"ד סִימָן כ"א).

רִמְזֵי הַפְּתוּב – וְחֵי בָהֶם

בְּאִזְהָרָה זוֹ לְמַדְּנֵנוּ שֶׁלֹּא אֲסוּרָה הַתּוֹרָה בְּאֲכִילָהּ אֲלָא יְצוּרִים הַנִּרְאִים לְעֵין בְּרִיָּאָה, וְשֵׁישׁ בְּאֲפְשָׁרוֹתוֹ שֶׁל הָאָדָם לְפָרֵשׁ מֵהֶם, מֵה שְׂאֵין בֶּן פְּאָלוֹ שֶׁלֹּא נִכְרִים לְעֵין כָּלֵל וְאִי אֲפָשָׁר לְאָדָם לְזַהוֹתָם וְלַהֲמַנֵּעַ מֵאֲכִילָתָם – הִרִי שֶׁהַתּוֹרָה הַתִּירָתָם. וּמִדְּבָר זֶה לְמַדְּנֵנוּ אֲנִי שְׂמֻצּוֹת הַתּוֹרָה נִתְּנֵנוּ לָנוּ בְּמִטְרָה לְיִשְׁמֹן, וְלֹא חִלִּילָהּ בְּמִטְרָה לְהַכְשִׁילָנוּ בָּהֶן, מִמִּילָא לֹא תוֹבֵעַ נוֹתֵן הַתּוֹרָה מֵהָאָדָם לְעֲשׂוֹת מַעֲבָר לִיכּוֹלוֹתָיו, וּבְלִשׁוֹן חֲכָמֵינוּ ז"ל: "אֵין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בֹּא בְּטְרוּנֵינָא עִם בְּרִיּוֹתָיו" מִסַּכַּת עֲבוּדָה זָרָה (ג' ע"א). כִּן כּוֹתֵב גַּם רַבֵּנוּ הַרְמְב"ם ז"ל בְּהַלְכוֹתָיו: "אֵין מְשַׁפְּטֵי הַתּוֹרָה נִקְמָה בְּעוֹלָם, אֲלָא רַחֲמִים וְחֶסֶד וְשְׁלוֹם" בְּהַלְכוֹת שֶׁבַת (פֶּרֶק ב' הַלֶּכֶה ג'). וְרָאָה שֵׁם שֶׁעַל הַסּוֹבְרִים אַחֲרַת נִאֲמַר (יחזקאל כ', כ"ה) "גַּם אֲנִי נִתְּנִי לָהֶם חֻקִּים לֹא טוֹבִים וּמִשְׁפָּטִים לֹא יִחִיו בָּהֶם". , מֵה שְּׂמִכְרִיחַ שֶׁלֹּא יִדְרָשׁוּ מֵאֲתָנֵנוּ מִן הַשְּׂמַיִם דְּבָר שֶׁהוּא מַעֲבָר לְכַחַנּוֹ וּיְכַלְתָּנוּ.

מִטַּעַם זֶה אֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל אֶת הַכָּלֵל הַמִּפְרָסֵם "אֲנוּס רַחֲמָנָא פְּטָרִיה" נִדְרִים (כ"ז ע"א). וְתַרְגוּמוֹ: אֲנוּס הַקְּב"ה פְּטָרוֹ. – שְׂמִי שְׂנֵאָנְס מִלְּקִיָּם מִצְוָה מְסִימָת, אוֹ שְׂנֵאָנְס לְעֵבֵר עֲבָרָה מְסִימָת – לֹא יִתְּבַע עַל כֶּךָ לְעִתִּיד לְבוֹא, הוּאִיל וְהַקְּב"ה פְּטָרוֹ מִכֶּךָ. וְהַגָּאוֹן הַגְּדוֹל רַבִּי יִצְחָק זָאב סוֹלוּבֵיץ' מְבַרֵּיסק זצ"ל אָמַר בְּאוֹר מְתוּק וְנִפְלָא בְּמֵאֲמַר חַז"ל זֶה: שְׂאָדָם שֶׁהוּא בְּאֲמָת אֲנוּס מִלְּקִיָּם מִצְוָה מְסִימָת, וְאֵלוּלֵי אוֹתוֹ הָאֲנֵס הִנֵּה מְקִימָה בְּכָל לְבוֹ, אֵזִי לֹא רַק שְׂאֵינוּ נִתְּבַע עָלֶיהָ לְמָה לֹא עֲשָׂאָה, אֲלָא כְּבִיכּוֹל אִף הַקְּב"ה "פּוֹטֵר אוֹתוֹ" וּמוֹצִיא אוֹתוֹ יְדֵי חוֹבָה

במקומו, ואם כן ודאי עולה לו הדבר כאלו עשאה, ואף יותר בשלמות מאשר היה עושה אותה הוא בעצמו...

ומדבר זה למדו חכמינו ז"ל שאין לנו לדרש מהאדם דברים שאינם מגדר ההגיון, ואינם בגבול ההסתברות של יכלתו, שהרי לא נתנה התורה למלאכי השרת יומא (לי ע"א). אלא לבני האדם, וממילא לא תכון לחיב את האדם דבר שאין בכחו לעשות. לכן קבעו חכמינו שאין גוזרים גזרה על הצבור אלא אם כן יכולים לעמוד בהן למדו במסכת בבא בתרא (סי ע"ב) מהכתוב (מלאכי ג', טי) "במארה אתם נארים ואותי אתם קובעים הגוי כולו", וראה בפירוש רש"י ז"ל שם. , וכן למדו הלכות ודינים רבים על פי פלל זהרה יומא (שם) גבי איסור קריאת שמע כשצואה על בשרו, וקידושין (ניד ע"א) גבי היתר הנאת הכהנים מבגדי כהונה, וע"ע בתוספות במנחות (כ"ג ע"א) בד"ה "הוא". , כשהצד השוה שבהם הוא שאין לדרש מהאדם לעשות אלא את מה שבגדר כחותיו ויכולותיו האנושיים, וכל מה שמעבר לכך לא מוטל עליו לעשות.

הבורא יתברך צונו בתורתו: "ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אתם האדם וחי בהם" ויקרא י"ח, ה'. . ודרשו בתלמוד "וחי בהם – ולא שימות בהם" יומא (פ"ה ע"ב). וראה בפירוש רש"י ז"ל עמ"ס סנהדרין (ע"ד ע"א) שביאר הטעם בהיות שנשמתו של יהודי יקרה וחביבה בעיני ה'. ע"ש. , שכל מצוות התורה נתנו במטרה שנהייה ונאריך ימים בהם ולא חלילה להפך, וממילא למדנו שכל מצוה שיתכן ואינה ממלאת מטרה נפלאה ונעלית זו יש לבדקה היטב אם אכן נכון ונחוץ לנו לעשותה או לא. כך היה רגיל לומר מיסד תנועת המוסר רבי ישראל סלנטר זיע"א: החולה פטור מכל המצוות שבתורה פרט למצוה אחת: "ונשמרתם מאד לנפשתיכם" דברים ד', ט"ו. ! ואכן פעם אחת נכנס מאן דהוא לחדרו ומצאו עסוק בהתעמלות מדקדקת וקפדנית לפי כללים וציוורים שבספר המונח לפניו, כפי שצוה עליו רופאוראה ספר "תנועת המוסר" (עמוד 342).

חכמי התלמוד דנו מהן אותן "פפת תמרים וענף עץ עבת" ויקרא כ"ג, מ'. שנגצונו לטול בחג הסוכות, ובמהלך דיונים נאמר שודאי אין הפונה למינים מסוימים הדוקרים את הידים, בהיות שהכתוב אומר "דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום" משלי ג', י"ז. , ולא תכון שהתורה תצונו לטול מינים הדוקרים ומכאיבים אותנו ואת הסובבים אותנו, דבר הנוגד וסותר את דרכי הנעם והשלום ראה כל הסוגיה באורך במסכת סוכה (ל"ב). . ומדבר זה יש ללמד ששנאריך לאדם לקיים מצוה מסוימת העלולה לפגע בעדינות הנפש שלו או של זולתו, או המערערת את השלום בין הבריות, עליו לחקר בשבע חקירות האם זהו באמת הרצון האלקי כרגע והאם זהו הדבר הנכון לעשותו, או שמא דרכי הנעם של התורה שוללים את אותו המעשה מכל וכל.

כך מספר על קדוש ישראל רבי ישראל סלנטר זיע"א שנידמן להתפלל תפלת שחרית באיזה בית כנסת, ובעודו לוחש את הקרבנות החל וכוח סוער בין המתפללים האם להתחיל את התפלה מ"לשם חוד" או מ"הודו". אלו בכה ואלו בכה, והקולות הלכו וגברו, עד שהפסיקם רבי ישראל באמרו: מן הנראה הוא שבבית כנסת זה יש להתחיל את התפלה מ"לעולם יהא אדם", שכן זהו הדבר שיותר חסר כאן... מעשה נאה זה שמענו מהג"ר יוסף מוגרבי שליט"א ראש קהילת "מקור חיים" בחולון. ודברי פי חכם חן.

הרבה נסיונות עובר האדם במהלך חייו עלי אדמות. פעמים שנדרש הוא להתאמץ בקיום והחמרה בדברים מסוימים ובכך להוכיח את מסירותו למען הבורא יתברך, ופעמים שנדרש הוא דווקא להפך: לא לעשות ולא לקיים, לחפש לדבר התר ולהתפשר פדעת המקל, ובכל זאת

להאמין ולקבל את הדבר באהבה ובאמונה שזהו רצון האלקים קעת. ואצל אהבי ה' האמתיים הרבה יותר גדול וקשה הנסיון של ה"לא לקיים" מהנסיון של ה"לקיים", מגדל תשוקתם ואהבתם להשם. ולכן תמצא פעמים שצדיקים גדולים ושלמים למרות נכונותם ורצונם העז להיטיב או להושיע את הזולת, נכבלים ידיהם מלעשות, ונחסמות דרכיהם מלפעל, והכל זה נסיון מלמעלה אם יקבלו את הדבר באמונה ולא יהררו אחר מדותיו של הבורא ברוך הוא.

דרוש וחדוש

מחמת רבוי הנגיעות של שקצים ורמשים במיני הפרות והירקות המישנים, יש להקפיד ביותר שאת לבדק המאכל בטורם אכילתו שמה מצויים בו שקצים כאלו ואחרים.

ומכל מקום, כתב השלחן ערוך שכל פרי ששהה למעלה משנים עשר חדש לאחר שנתלש מהעץ, אין לחוש לתולעים שבו ומותר לאכלו כמות שהוא בלא בדיקה, הואיל וקבלה ביד רבותינו ז"ל שכל בריה שאין לה עצמות אינה חיה אלא ששה חדשים, ולאחר ששה חדשים נוספים היא נעשית לאפר ומתרת, ולכן גם אם היו בה תולעים וכיוב"ז מעת היותה מחברת לארץ הרי שכבר פלו ואינם, ואם נוצרו בה בינתים הרי שלא רחשו לבחון ומתרים.

אלא שאם פונתו להתכו או לתנו בקדירה הרי יש לחוש שמה יפרשו חוצה ויחזרו, ולכן יש לשטפו היטב מבחוץ כדי שכל שרץ שעליו יפול, ולאחר מכן לתנו במי סבון או ברותחין כדי שאלו שבתוכה ימותו במקומם ולא ירחשו חוצה, ואזי מותר המאכל בלא בדיקה הרהר שלחן ערוך יורה דעה (סימן פ"ד סעיף ח'). ובילקוט יוסף איסור והיתר (חלק ב' עמוד רי"ז) הביא שהסכמת האחרונים שבשנה מעוברת יש להמתין י"ג חודש.

בסוד עבדיך

בבאור ענין הכנים המתהוים מזעת האדם כתב מהר"י צמח זיע"א בספרו "לחם מן השמים" בענין מצוות שאין להן קבע, עיין שם. כי אותם כנים הנולדים מזעת האדם הם מסוד מותרים האדם וסיגיו המתמצים ויוצאים מגופו, שמהם מתהוים הכנים הללו, ועל ידי יציאתם מגוף האדם הוא מתברר ומתנקה מהמוותרות ומהפסלת שבו.

ולכן, אין לאדם לקוץ או למאס בהם, שכן טובה גדולה היא לנפשו ותועלת רבה לנשמתו.

מצוה קס"ו: טמאת יולדת

כמו שכתוב:

"אשה כי תזריע ויולדה זכר וטמאה שבעת ימים... ואם נקבה תלד וטמאה שבעים יום" ויקרא י"ב, ב' – ה' .

לפשוטו של מקרא

מצוות התורה היא שכל אשה מישראל היולדת, בין שילדה חי ובין שילדה נפלה (כ"ד). ובהפילה שפיר מלא מים או דם נחלקו הראשונים: לדעת הרמב"ן והרשב"א טמאה, ולדעת הרמב"ם (הלכות איסורי ביאה פרק י' הלכה ד') טהורה, ולמעשה פסק השלחן ערוך (יורה דעה סימן קצ"ד סעיף ג') שחוששים לולד וטמאה. , כל שפלו או ארבעים ימים אולם המפלת בתוך ארבעים יום אינה חוששת משום טמאת יולדת, אבל חוששת משום טמאת נדה, כמבואר בשלחן ערוך (שם סעיף ב'). להריונה – הרי היא טמאה לבעלה לכל עניני הטהרה. ואפלו לא ראתה דם כלל בלדתה עם כל זאת טמאה, שכלל גדול למדו חכמינו ז"ל שאי אפשר לפתיחת הרחם בלא ציאת דם, ושפוא הנה מועט הדם ונמוק ונעלם תורת כהנים ומסכת נדה (ל'). .

ומכל מקום, כל הנ"ל אינו אלא ביולדת לדה רגילה, אבל היולדת דרך הדפן (נתוח קיסרי) כל שלא ראתה דם כלל הרי זו טהורה כן למדו בגמרא מלשון הכתוב "אשה כי תזריע וילדה זכר" – עד שתלד ממקום שמזרעת. ומכל מקום למעשה ברוב המקרים היא רואה דם וצריכה למנות כנדה. .

ולכמה זמן היא טמאה? אם ילדה זכר – הרי היא טמאה לשבעה ימים, ואם ילדה נקבה – הרי היא טמאה לארבעה עשר יום, ויום הילדה מן המנין. ובהסתתרים אותם הימים מיד היא טובלת ומתרת לבעלה. ואפלו היתה עדין שופעת דם הרי זו טהורה מדין תורה, שהתורה טהרה את דמי היולדת מהיום השמיני ועד שלשים ושלשה יום לזכר, ומהיום החמשה עשר ועד ששים וששה יום לנקבה, וכל הדמים שתראה באותם ימים הרי הם טהורים מדין תורה.

אולם רבותינו ז"ל גדרו גדר וטמאו מדרבנן את דם הטהר של היולדת, ולא התירוה לטהר לבעלה עד שתפסק מלזוב דם לגמרי ותמנה שבעה ימים שלמים נקיים, ורק לאחר מכן תוכל

לְטַבֵּל וְלִטְהַר לְבַעֲלָהֶכּוּן מִבּוֹאֵר בְּרַמְבַּ"ם (שם פרק אחד עשר) ובשלחן ערוך (שם סימן קצ"ד) ובאחרונים. וראה לקמן בחלק הדרוש מחלוקת הראשונים מהו מקור התקנה. ע"ש.

וּבְכָל אוֹתָם יָמֵי טְמֵאתָהּ יֵשׁ לָהּ וּלְבַעֲלָהּ לְנֶהֱגַ בְּכָל דְּיַגִּי הַהֲרַחְקוֹת שֶׁנֶּצְטוּיֵנוּ מִדִּין תּוֹרָה וּמִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, וְהַעוֹבֵר וּבֹא עָלֶיהָ בְּמִזִּיד בְּתוֹךְ אוֹתָם יָמִים שֶׁטְמֵאתָהּ הַתּוֹרָה אוֹ אֶפְלוּ לְאַחַר מִכּוֹן כָּל שְׁלֹא טְבִילָה לְטְהֵרְתָּהּ הֲרִי זֶה בְּטֵל מִצְוֹת עֲשֵׂה זֶה, וְגַם עֵבֶר עַל לֹאוּ שֶׁל "אֵל אִשָּׁה בְּנִדְתָּ טְמֵאתָהּ לֹא תִקְרַב" ויקרא י"ח, י"ט. , וְגַם חֵיב פָּרַת מִן הַשָּׁמַיִם. וְאִם הִזָּה בְּשׂוֹגֵג הֲרִי זֶה חֵיב לְהִבְיֵא קָרְבָן חֲטָאת קְבוּעָה לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ.

רִמְזוֹ הַפְּתוּב – מַחְלֶקֶת יוֹלָדוֹת

כַּח הַיְלֻדָּה הוּא אֶחָד מִפְּלֵאֵי הַבְּרִיאָה הַגְּדוֹלִים וְהַקְּסוּמִים בְּיוֹתֵר הַקְּזִמִּים עָלֵי אֲדָמוֹת. אֲמֵנָם כְּבָר הַרְגַּלְנוּ בּוֹ מְרַבּוּי הַמַּצָּאוֹתוֹ בִּינּוֹתֵינוּ, אוֹלָם אֵין זֶה גּוֹרֵעַ מֵעֶרְכּוֹ שֶׁל תְּהִלָּתוֹ נִשְׁגָּב זֶה. תְּחִלַּת הַעֲנָנָה הִזָּה בְּחִנּוּהָ הִיא אִם כָּל חַי, שֶׁבְּכָף שֶׁאֲכָלָה מֵעֵץ הַדַּעַת וּנְתַנְתּוּ גַם לְאִישָׁה הַמֵּיטָה גִזְרַת מוֹת לְעוֹלָם, וְעַל כֵּן אָמַר לָהּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: אֵת עֵסְקָתָ בְּמִיתַת הָעוֹלָם, לְכוּן תִּקְוִינָהּ יְהִי בְּכָף שֶׁתַּעֲסִקִי בְּחַיּוֹת הָעוֹלָם וּבְהַמְשִׁכִּיּוֹתוֹ. וּמֵאֵז הוּטַל עַל הָאִשָּׁה תְּפִקִיד הַיְלֻדָּה, כְּשֶׁנִּלְוָה אֶלִּיו דָּם הַנְּדוּת וְצַעַר הַיְלֻדָּה שֶׁגַם הֵם חֶלֶק מִתְּקוּן מַעֲשֵׂי הַיְלֻדָּה וְאוֹמְרִים חו"ל שְׁבַשְׁעַת הַלֵּידָה מִתְּפָרִים כֹּל אֵיבְרֵי הָאִשָּׁה, עַד שֶׁנִּחְשַׁב לָהּ כְּאִילוּ עִבְרָה תְּהִלָּתָהּ שֶׁל מִיתָהּ, וְגַם זֶה חֶלֶק מִתְּקוּן חֲטָאָה כְּנוֹכַח.

בְּכָל אִשָּׁה נּוֹרְמָלִית טְמוּן צָרָף וְרִצּוֹן עַז בְּהַרְיוֹן וּבְיְלֻדָּהּ. לְמִרּוֹת הַצָּעַר וְהַקְּשֵׁי הַפְּרוּכִים בְּדָבָר, עִם כָּל זֹאת הָאִשָּׁה מְטַבְּעָה מְשִׁתּוֹקְקָת לְהִבְיֵא יְלָדִים לְעוֹלָם, וְזֶה מִפְּנֵי שִׂיּוּדַעַת בְּמַעֲמָקֵי נַפְשָׁהּ שֶׁזָּהוּ תְּקוּן חֲטָאָה. וְהִנֵּה כָּל זֶמַן שֶׁגּוֹפָה אֵינוֹ עֶסוּק בְּפִתּוּחַ עֵבֶר אוֹ בְּהַנְקָתוֹ – מִתְּקִים בּוֹ תְּהִלָּתוֹ חֲדָשִׁי שֶׁל "מִיתָה פְּנִימִית" בּוֹ בּוֹנָה גּוֹף הָאִשָּׁה מַעֲרַכֶת שֶׁלְמָהּ שֶׁל אֲמַצְעִים לְגִדּוּל עֵבֶר וּפְתוּחוֹ, וּמִשְׁנֹכַח הַגּוֹף שֶׁלֹּא נִתְמַלֵּא יַעוּדוֹ מִתְּחִיל לְהַתְּפוֹרֵר וְלִקְרֹס וְלִצְאָת בְּדָם הַנְּדוּת. וְזֶהוּ מַעֲיֵן מִהֲלָף שֶׁל "מִיתָה" בּוֹ מִתְּאַבֵּל וּמַצְטַעַר הַגּוֹף עַל שֶׁלֹּא זָכָה לְמַלְאָת אֵת תְּפִקִידוֹ בְּנִדְרָשׁ.

זֶהוּ גַם כּוֹן עֵמֶק דְּבָרֶיהָ שֶׁל רַחֵל אֲמֵנוּ לְיַעֲקֹב אֲבִינוּ ע"ה "הִבָּה לִי בָנִים וְאִם אֵין מִתָּה אֲנֹכִי" בְּרַאשִׁית ל', א'. – שֶׁבְּלֹא הַבָּאָת יְלָדִים לְעוֹלָם תִּצְטָרֵף לְעֵבֶר כָּל יְמֵיהָ אֵת אוֹתוֹ תְּהִלָּתוֹ שֶׁל מִיתָה הַחוּזָר וְנִשְׁנָה בְּגוֹפָהּ, וְלֹא תִזְכָּה לְמַלְאוֹת אֵת יַעוּדָהּ בְּחַיֶּיהָ, מִמִּילָא נְחֻשְׁבַת הִיא לְמִתְהַיּוֹמְכָאן לְמַדּוּ רְבוּתֵינוּ (מִסַּכַת עֲבוּדָה זֶרָה ה' ע"א) שְׁמִי שְׁאֵין לוֹ בְּנִים חֲשׁוֹב כְּמַת לִיעֵ. . וְלָכוֹן בְּאַמְתָּ רֵאוּ זֶה פֶּלֶא: כָּל זֶמַן שֶׁהָאִשָּׁה עֶסוּקָה בְּעֵבֶר וּבְהַבָּאָת יְלָדִים לְעוֹלָם - דָּם הַנְּדוּת נֶעְלָם מְגוֹפָהּ, וַיִּתְרָה מִכָּף הוֹפֵף הוּא לְחֻלָּב הַמְּסִיַע בְּקִיּוּם הַיְלָד וּפְתוּחוֹ, כְּאֵלוֹ אוֹמְרִים לָהּ לְאִשָּׁה מִן הַשָּׁמַיִם: בְּהִיּוֹת שֶׁעֶסוּקָה אֵת בְּתִקּוּן חֲטָאָה לְכוּן אֵין סִבָּה שֶׁתִּמְשִׁכִי לְלִקּוֹת וְלַהֲתַנְסַר עָלֶיךָ!

כֵּן צְרִיכָה לְהִיּוֹת שְׁאִיפְתָהּ שֶׁל כָּל אִשָּׁה בְּיִשְׂרָאֵל, לְזָכוֹת לְהִבְיֵא בָּנִים וּבְנוֹת זֶרַע קְדָשׁ עוֹבְדֵי אֱלֹקִים, וּבְכָף מְשִׁלִּימָה אֵת תְּקוּנָהּ עָלֵי אֲדָמוֹת וּמְקַרְבֶת אֵת בִּיאַת הַמְּשִׁיחַ כַּפִּי שְׁאֵמְרוּ חו"ל (בְּבִמּוֹת ס"ב ע"א): "אֵין בּוֹ דוּד בֹּא עַד שִׁיכְלוּ נִשְׁמוֹת שְׁבוּנוֹף". . וְכָל עֲכוּב אוֹ מְנִיעָה חֲלִילָה שֶׁל עֲבוּר וְיְלֻדָּה בְּאִשָּׁה, מִחֲזִיר אוֹתָהּ אַחֲרָה אֵל חֲטָאָה שֶׁל חִנּוּהָ שֶׁהִבְיָאָה מִיתָהּ לְעוֹלָם. וְדַע לָךְ בְּנִי, כִּי בְּדוּרוֹת

שֶׁעָבְרוּ לֹא נִשְׁמַע מֵעוֹלָם הַמְּשֻׁג "תִּכְנֹנוּ יְלוּדָה"! מִפְתַּח הַיְלוּדָה לֹא נִמְסַר מֵעוֹלָם לְשׁוּם מְלָאָךְ אוֹ שְׁלִיחַ, רַק הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכַבּוּדוֹ וּבְעֲצָמוֹ בָּא וּפּוֹתַח אֶת שַׁעְרֵי הַיְלוּדָת לְהַבִּיא חַיִּים לְעוֹלָם כִּךְ אִמַר רַבֵּי יוֹחָנָן (תַּעֲנִית בִּי ע"א): "גִּי מִפְתַּחוֹת בִּידוֹ שֶׁל הַקַּב"ה שְׁלֵא נִמְסְרוּ בִיד שְׁלִיחַ, וְאֵלּוּ הֵם: מִפְתַּח שֶׁל גַּשְׁמִים, וּמִפְתַּח שֶׁל חַיָּה (יּוֹלָדוֹת), וּמִפְתַּח שֶׁל תַּחֲיִית הַמֵּתִים. , וּמִי שֶׁמְפָרִיעַ לְבוֹרָא בְּמִלְאֲכַת קִדְשׁ זֶה גָדוֹל חֲטָאָה וְחִמּוּר עֲנִשָּׁה. לְכֹן כָּל זְמוֹן שֶׁאֵין סִבָּה הַלְכָתִית לְדַבֵּר אֵין רְשׁוּת לְשׁוּם נְבִרָא לְהִתְעַרֵב לֵה' יִתְבָּרַךְ בְּעַבְדוֹתוֹ.

בְּסִפְרֵים הַקְדוּשִׁים מְבֹאָר שֶׁכָּל נִשְׁמוֹת הַנְּשִׁים שֶׁבְּעוֹלָם הֵן נִיצוּצוֹת וְחֻלְקִיקִים מִנְּשִׁמַת חַוָּה, וּמִמִּילָא כְּלוֹן הֵיוּ חֻלְק מִמְּנָה בְּעַת שֶׁחֲטָאָה בְּחֲטָא אֲכִילַת עֵץ הַדַּעַת. אֲלֵא שֶׁמִּהֵן שְׁנֵהֵנוּ וְהַשְׁתַּתְּפוּ יוֹתֵר בְּאוֹתוֹ הַמַּעֲשֶׂה, וּמִהֵן שְׁפָחוֹת, וּמִהֵן שֶׁכִּמְעַט וְלֹא נִהְנוּ מִמֶּנּוּ כְּלָרָאָה שַׁעַר הַגְּלוּלִים (הַקְדָּמָה כ"ג). . וְכָל אִשָּׁה עַל פִּי שֶׁרֶשׁ נִשְׁמָתָה נִדְרָשֶׁת לְתַקֵּן אֶת אוֹתָהּ הַנָּאָה שְׁנֵהֵנָּה מִהַחֲטָא עַל יְדֵי צַעַר הַיְלוּדָה, וְלְכֹן נְשִׁים שֶׁצַּעַר הַיְלוּדָה אֶצְלָן הוּא פָחוֹת יְכוּל הַדְּבָר לְהַעֲיֵד לְעַתִּים עַל רַחוּק נִשְׁמַת הָאִשָּׁה מִחֲטָא זֶה, וְכִמְאָמַר חַז"ל "נְשִׁים צְדֻקָּנִיּוֹת לֹא הֵיוּ בְּפִתְקָה שֶׁל חוּה" מְדַרְשׁ רַבֵּה שְׁמוֹת (פָּרָק כ'). .

כַּח הַיְלוּדָה הוּא כַּח נִפְלֵא וְעֲצוּם, וּמוֹבָא בְּסִפְרֵים שְׁכַח זֶה שֶׁרִ? שׁוּ מִמְּדַת הַחֲסָד וְהַשְׁפָּעָה וְהַתַּפְּשׁוּטוֹת. מֵה שֶׁאֵין כֹּן מִי שֶׁאֲחוּז כָּל הַזְּמַן בְּמִדַּת הַדִּין וְהַלְקִיחָה וְהַצְּמִצוּם דְּבָר זֶה עֲלוֹל לְבַצֵּר מִמֶּנּוּ אֶת כַּח הַיְלוּדָה. וְעַל פִּי זֶה בְּאֵרוֹ אֶת לְשׁוֹן הַפְּסוּק "וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם, אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק" בְּרֵאשִׁית כ"ה, י"ט. . שֶׁיִּצְחָק אָבִינוּ ע"ה הָיָה מִמְּדַת הַיְרָאָה וְהַצְּמִצוּם וְלָכֵן לֹא הָיָה בּוֹ אֶת כַּח הַיְלוּדָה מִצַּד עֲצוּמוֹ, אֲדָּ מִכַּח אַבְרָהָם אָבִיו שֶׁהָיָה מִמְּדַת הָאֱהָבָה וְהַחֲסָד יְכוּל הָיָה לְהוֹלִיד, וְזֶה מֵה שֶׁפְּתוּב "אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק" דִּהֵינוּ שֶׁאַבְרָהָם הַשְּׁפִיעַ לְיִצְחָק בְּנוֹ אֶת הַכַּח לְהוֹלִידוֹ כִּן פִּירֵשׁ בַּסֵּפֶר "תּוֹרַת אִמַת" פִּרְשֵׁת תּוֹלְדוֹת. . וּמִטַּעַם זֶה אָמְרוּ חַז"ל מֵה יַעֲשֶׂה אָדָם וְיִהְיוּ לוֹ בְּנִים זָכָרִים? יִשְׁמַח אֶת אִשְׁתּוֹ לְדַבֵּר מִצְּוֵה אִימֶרֶת רַבֵּי יְהוֹשֻׁעַ בְּבַבְא בְּתֵרָא (י"ע"ב), וְעֵינִן בְּפִירוּשׁ רַש"י ז"ל שֶׁם. . שֶׁהַשְּׂמִחָה הַיָּה בְּבַחֲיִנַת הַתַּפְּשׁוּטוֹת, וּמוֹעִילָה לְכַח הַיְלוּדָה. וְזֶה מֵה שֶׁאָמַר הַפְּתוּב "אִם הַבְּנִים שְׂמִחָה" כ"כ בַּסֵּפֶר "עֲצֵי הַמַּעֲרָכָה" שֶׁהַעֲצוּבּוֹן מְכוּוץ אֶת רַחַם הָאִשָּׁה, וּמִמִּילָא מִתְקַשָּׁה לְהַפְקֵד. . שֶׁבְּכַח הַשְּׂמִחָה נִתֵּן לְזָכוֹת בַּע"ה לְיִלְדִים.

דְּרוֹשׁ וְחִדּוּשׁ

לְאוֹר מֵה שֶׁנִּתְבָּאָר לְעִיל שְׁיּוֹלְדַת שֶׁרָאָתָה דָם טְהוֹר, דִּהֵינוּ בֵּין שְׁמוֹנָה לְשִׁלְשִׁים וּשְׁלֹשָׁה יָמִים לְזָכַר וּבֵין חֲמִשָּׁה עֶשֶׂה לְשִׁשִּׁים וּשְׁשָׁה לְנִקְבָּה, הַרִי הִיא טְהוֹרָה מִדִּין תּוֹרָה, וְרַק מִתְקַנְנַת חֲכָמִים הִיא טְמֵאָה וְחִיבָת בְּטְבִילָה, נְחֻלְקוּ רַבּוֹתֵינוּ הַפּוֹסְקִים בְּדִין אִשָּׁה הַטּוֹבֶלֶת עַל רְאִית דָּם בְּתוֹךְ יָמִים אֵלוֹ (לְאַחַר שֶׁכָּבַר טְבִילָה פֵּעַם אַחַת מִלְּדוֹתָהּ) הָאֵם תִּבְרָךְ עַל טְבִילָה זֶה אוֹ שֶׁתְּטַבֵּל בְּלֹא בְּרָכָה?

לְדַעַת הַרְמְב"ן וְהַרְאֵב"ד ז"ל מְקוֹר תְּקֵנָה זֶה הוּא עוֹד מִזְּמַן הַגְּמָרָא, מִתְקַנְנַת רַבֵּי זִירָא. וְאִם כֹּן יֵשׁ לְבָרַךְ עַל טְבִילָה זֶה כְּשֶׁם שֶׁמְבָרְכִים עַל כָּל טְבִילָה אַחֲרֵת. וְכֹן דַּעַת עֲרוּךְ הַשְּׁלַח וְחִבְסִימוֹן ר' סַעֲיָן קֶטוֹן א'. . וְהַגְּרַב"צ אָבֵא שְׂאוּל זְצ"ל לְכֹן הִבִּיא מִשְׁמוֹ הַגִּי'ר מִשֶּׁה פִּנְיִרִי שְׁלִיט"א בַּסֵּפֶר "אֲבַנֵי שְׁהֵם" (חֻלְק

א' עמוד תנ"ח). ועיין שם שהביא את דברי החתם סופר הסובר שאף לדעת הרמב"ם יש לברך על טבילה זו. ע"ש. ובעל שו"ת "שבת הלוי" זצ"ל לחלק ג' סימן קכ"ב.

אולם לדעת הרמב"ם ז"ל מקור תקנה זו הוא מימי הגאונים, וממילא אינה תקנה גמורה מימות התלמוד, ולפי זה לא יהיה שייך לברך על טבילה זו "אשר קדשנו במצוותיו וצגנו". וכן דעת בעל הנודע ביהודה בספרו דגול מרבבה (סימן קצ"ד). ועוד עיין בנודע ביהודה תניינא (יורה דעה סימן קכ"ו). והלחם ושמלה בסעיף קטן ד'. ומרן הגר"ע יוסף זצ"ל לבטהרת הבית (סימן י"א סעיף ג').

בסוד עבדיך

בבאור ענין טמאת היולדת שבעה ימים על דרך הסוד ראה בספר "עץ החיים" לרבי יהודה בן חנין זיע"א באור מצוה רמ"ג. שכתב לבאר שבהיות שצער היולדה של האשה הוא ענין על חטא אכילת עץ הדעת, שאז הטיל הנחש את זהמתו בנה, לכן זהו ענין שבעת שפועל האשה ללדת בא הנחש הקדמוני ומכישו בצירי ובחבלי הלידה, וזהו העצב של לידתה שנגזר עליה.

ובהיות שפך, לכן כל אותם ימים היוצאים ממנה באותם ימים מקורם הוא מסטרא דמסאבא, ולכן טמאתה התורה עד שיעברו שבעת ימי הרעה ותתחיל להטהר מדמיה.

מצוה קס"ז: שלא יאכל טמא מן הקדשים

כמו שכתוב:

"בכל קדש לא תגע" ויקרא י"ב, ד.

לְפִשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא

מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה מִן הַתּוֹרָה עַל כָּל אִישׁ וְאִשָּׁה מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁנִּטְמָא בְּאַחַת מֵהַטְּמָאוֹת הַמְּחִיבוֹת אֶת הַנִּכְנָס בְּהֵן לְמִקְדָּשׁ עֲנֵשׁ כֶּרֶת שֶׁלֹּא יֵאָכֵל מִמִּינֵי הַקִּדָּשִׁים, בֵּין קִדָּשִׁים טְהוֹרִים וּבֵין קִדָּשִׁים טְמָאִים, עַד שֶׁיִּטְהַר אֶת עֲצָמוֹ בְּטַבִּילַת הַמִּקְוָה וּבְהַעֲרֵב שְׂמֶשׁ וּבְהַבְאֵת כַּפָּרְתוֹ לְבַיַּת הַמִּקְדָּשׁ. וְאִם עָבַר אָדָם בְּמִזִּיד וְאָכַל כְּזֵית מֵאוֹתָם קִדָּשִׁים בְּהִיּוֹתוֹ טְמָא הָרִי זֶה עָבַר עַל לָאוּ מִן הַתּוֹרָה וְחָיִב עַל כֵּךְ עֲנֵשׁ כֶּרֶת מִן הַשְּׂמִימִים חַיִּיב הַכֶּרֶת נִלְמַד מִמָּה שֶׁכָּתוּב בְּיוֹקְרָא (ז', כ') "וְהִנֵּפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַה' וְטִמְאַתוֹ עָלָיו וְנִכְרַתְהָ". וְאִם בְּשׂוֹגֵג עָשָׂה כֵּן הָרִי זֶה חָיִב קָרְבָּן עֹלָה וְיִזְבְּחִים (ל"ג ע"ב) וּמְכוֹת (י"ד) שֶׁם נִתְבָּאֵר שֶׁהָאוֹכֵל בְּטוֹמְאָתוֹ מִן הַקִּדָּשִׁים אֵינוֹ לֹקֵחַ אֶלָּא עֲנוּשׁ כֶּרֶת, וְהוֹאִיל וְהוֹקֵשׁ לְבִיאַת מִקְדָּשׁ לִכֵּן אֵינוֹ חַיִּיב אֶלָּא כִּשְׁהִיָּה טְמָא בְּטוֹמְאָה שֶׁהִנְכַּס בָּהּ לְמִקְדָּשׁ חַיִּיב כֶּרֶת.

וְעַל אֵף שֶׁנִּקְטָה הַפְּתוּב בְּלִשׁוֹן "לֹא תַגַּע", מִכָּל מְקוֹם לְמִדּוֹ רְבוּתֵינוּ שֶׁעַל הַנְּגִיעָה יֵשׁ רַק אֶסוּר, וְאֵלּוּ עַל הָאֲכִילָה יֵשׁ גַּם עֲנֵשׁ כֶּרֶת. וְאִם כֶּבֶר טָבֵל בְּמִקְוָה הַטְּהָרָה אֶלָּא שֶׁעֲדָן לֹא הִעֲרִיב שְׂמִשׁוֹ וְעֲדָן לֹא הִקְרִיב אֶת קָרְבָּנוֹ – הָרִי זֶה חָיִב מִלְּקוֹת וְלֹא כֶּרֶת כֵּן לְמַד הַרְמַב"ם ז"ל (פֶּרֶק י"ח מֵהַלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמּוֹקְדָּשִׁין) מִדְּבַרֵי הַמְּשֻׁנָּה בְּמַסְכַּת פֶּרָה (פֶּרֶק י"א). אוֹלַם הָרַאב"ד חִלַּק עַל הַרְמַב"ם וְכָתַב שֶׁגַם לְאַחַר שֶׁטָבֵל חַיִּיב כֶּרֶת אִם אָכַל מֵהַקִּדָּשִׁים.

וְכָל הָאֶמּוּר אֵינוֹ אֶלָּא בְּמִי שֶׁהִיָּה טְמָא מִן הַתּוֹרָה, אֲבָל אִם הִיָּה טְמָא בְּטְמָאָה מִדְּרַבָּנָן אֵינוֹ חָיִב לֹא מִלְּקוֹת וְלֹא כֶּרֶת, רַק מִכֵּיִם אוֹתוֹ מִכֶּת מְרִדוֹת מִדְּבַרֵי הַמַּסְכַּת פֶּרָה (שֶׁם) וְרַמְבַּ"ם (שֶׁם הַלְכָה ט"ו).

עוֹד הַגְּבִילָה הַתּוֹרָה אֶת חַיִּיבֵי הַמִּלְּקוֹת וְהַכֶּרֶת עַל הָאוֹכֵל קִדָּשִׁים בְּטְמָאָה שֶׁכָּל קִדָּשׁ שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִתִּירָיוּ בְּהַקְרָבָתוֹ, כְּגוֹן זְרִיקַת דָּמּוֹ עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, לֹא יִתְחַיֵּב הָאוֹכֵל בְּטְמָאָה עֲנֵשׁ אֶלָּא אִם כֵּן אֶכְלוּ לְאַחַר שֶׁכָּבַר קָרְבוֹ מִתִּירָיו, אֲבָל אִם אֶכְלוּ בְּטָרִם נִזְרַק דָּמּוֹ עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ אֲזִי עַל אֵף שֶׁעָבַר אֶסוּר מִכָּל מְקוֹם אֵינוֹ חָיִב עַל כֵּךְ מִלְּקוֹת אוֹ כֶּרֶת מֵעִילָה (י' וְזוֹבְחִים (ל"ג ע"ב) וְרַמְבַּ"ם (שֶׁם). וְזֶה מִלְּבַד טְמָא שֶׁאֵכַל פֶּסַח שֶׁלֹּא נִצְלָה אוֹ לַחֲמֵי תוֹדָה שֶׁלֹּא הוֹרְמָה חֲלָתָן שְׁחִיב עַל כֵּךְ כֶּרֶת לְמִרוֹת שֶׁאֵינָן רְאוּיוֹת לְמָה שֶׁהֵן. (רַמְבַּ"ם שֶׁם הַלְכָה י"ט).

רְמֵז הַפְּתוּב – נֶאֱדָר בְּקִדָּשׁ

מֵאִזְהָרַת "בְּכָל קִדָּשׁ לֹא תַגַּע" אָנוּ לְמַדִּים אֶת גְּדֻלַּת הַחֲשִׁיבוּת שֶׁמִּיַּחְסַת הַתּוֹרָה לְקִדָּשֵׁי שְׂמִיִּם. כָּל חֶפֶץ אוֹ פְּרִיט, אָדָם אוֹ מֵאֶכָל הַמְּשֻׁתָּפֵי לְקַבּוּצַת "קִדָּשֵׁי ה'" יֵשׁ לוֹ חֲסִינּוֹת מִיַּחְדָּת הַמְּחִיבָת אוֹתָנוּ לְנַהֵג בּוֹ בְּיִתְרָה כְּבוֹד וְהַעֲרָכָה, זְהִירוֹת וּקְדוּשָׁה. מִטַּעַם זֶה אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל שֶׁכָּל הַנּוֹגֵעַ בְּסִפְרֵי תּוֹרָה עָרֶם (מִבְּלֵי הַפֶּסֶק מִטְּפַחַת) נִקְבֵּר עָרֶם מִבְּלֵי אוֹתָהּ מִצְוָה, שְׂאִם הִיָּה אוֹחֲזוֹ כְּדִי לְלַמֵּד בּוֹ – לֹא זוֹכְרִים לוֹ מְאוּמָה מִלְּמוּדוֹ, וְאִם כְּדִי לְגוֹלְלוֹ – לֹא יִקָּבֵל עַל כֵּךְ שׁוֹם שֶׁכָּרְשַׁבַּת (י"ד ע"א), וּבִפְרִוֶשׁ הַתּוֹסֵפוֹת שֶׁם. , שֶׁהוֹאִיל וְאֵינוֹ חָשׁ בְּקִדָּשָׁה הִתְרָה שֶׁבְּדָבָר הָרִי שֶׁאֵינוֹ רְאוּי לְשַׁכֵּר עַל אוֹתָהּ מִצְוָה. כְּמוֹ כֵּן הַזְּהִירוֹנוּ רְבוּתֵינוּ שֶׁהַתּוֹלָה אֶת תְּפִלָּתוֹ עַל יְתֵד וְתָלוּ לוֹ חֲטָיו,

שהם חיינו וארץ ימינו ואם לא נדע להזהר בקדשתם אזי איננו ראויים להשתמש בהם ולהנות מזיו הודם והדרם ברכות (כ"ד ע"א), וראה שם ובפירוש רש"י ז"ל באילו אופנים אסור לתלות, ואכמ"ל. בכלל הדברים, שינהג אדם בכבוד בכל כתבי הקדש והספרים, וישמרם שמירה יתירה שלא יקרעו ולא יטנפו, ויקפיד לאחזם בידי נקיות דרך כבוד והערכה, וכן ימנע מלהכניסם למבואות המטנפים, וכל זה בכדי לשמר על קדשתם וחשיבותם הרבה.

גם יתר פריטי הקדשה וכל חפצי בית הכנסת ובית המדרש נכללים בהגדרה של "ממון גבוה", ולכן בזהירות יתרה עלינו לנהג בעת שמשתמשים אנו ברהוט של בית הכנסת, ובחשמל של בית המדרש, שלא לנהג בהם זלזול או בזיון, ושלא לשברם אפלו בשוגג, הואיל והזהרנו על בית המקדש באזהרה חמורה "לא תעשון כן לה' אלהיכם" כן למדו בספרי (פרשת ראה), ועיין בשלחן ערוך אורח חיים (קנ"א – קנ"ג) ובערוך השלחן (אורח חיים סו"ס קנ"ב) מדינים אלו. , ובתי הכנסיות והמדרשות שלנו נחשבים ל"בית מקדש מעט" שגם בהם נוהגת מעין קדשת המקדש.

זכנו הבורא לפקד את בית הכנסת ובית המדרש רבות, פעמים ושילש ביום ואף יותר מזה, אך זכות זו אלה וקוץ בה, שטבעו של עולם שדבר החוזר על עצמו רבות נהפך להרגל, וההתפעלות וההתרגשות ממנו נחלשות, עד שנהפך הדבר בעינינו מזכות לעל וממעלה למטלה. כלנו מכירים את התחושה של "חייב להתפלל מנחה" ו"צריך לקום לשחרית" וכיוצא בזה, כשהאמת היא שאין אלו חובה ומטלה אלא זכות יוצאת מן הכלל להכניס את הקדש פנימה ולשפף שיח לפני מי שבדודו כל העולמות כלם. אך מה לעשות שהשגרה וההרגל עושים את שלהם, ורגשות ההתפעלות וההתלהבות שלנו חלפו ואינם, ולו היינו מפנימים שאותו אלקים של תפלת נעילה ביום הכפורים הוא אותו אלקים של כל תפלה יום יומית, אזי ודאי ששהיתנו בבית מקדש מעט היתה נראית לגמרי אחרת.

התורה עשתה כל שביכולתה כדי לשמר על ערכם של הקדשים, וזה על ידי המגבלות והתנאים שהציבה כיצד ומתי נתן לגשת אליהם. אך עלינו מוטלת החובה להשלים את חלקנו ולעורר בלבנו את היראה והכבוד הראוי כלפי הקדשים, ולחדש בכל עת את ההתרגשות בעת שמושם. ודבר גדול ונורא כתב רבנו היעב"ץ זיע"א בספרו פירושו על מסכת אבות ליעב"ץ (פרק א' משנה ד). כי טבעם של בני האדם לקוץ ולמאס בדברים המצויים אצלם בתמידות, ואפלו הדבר המקדש והנעלה ביותר אם יהיה נגיש ומצוי לאדם רבות לאחר זמן מה יאבד את ערכו ומעלתו בעיניו, וכפי שאמרו חכמינו ז"ל "למה דומה תלמיד חכם בפני עם הארץ? לקיתון של זהב, דבר עמו – לקיתון של כסף, נהנה ממנו – לכלי של חרס" סנהדרין (נ"ב ע"ב).

וכך מבאר היעב"ץ זיע"א את צווי ה' יתברך לעולים לבית המקדש ברקל "הבא דרך שער צפון להשתחוות יצא דרך שער נגב, והבא דרך שער נגב יצא דרך שער צפונה, לא ישוב דרך השער אשר בו" יחזקאל מ"ו, ט'. שדבר זה הוא כדי שלא יראה אדם את שער בית המקדש שתי פעמים וימעט ערכו בעיניו, שאף דבר קדוש ומרומם בבית מקדשנו ותפארתנו עלול לאבד את חנו בעיני העם מרובי ההתראות בו. והוסיף שזה גם היה הדבר שגרים לעם ישראל לחטא בחטא העגל, בהיות שהיה אהל מועד מצוי ומזמן בתוך מחנה ישראל עד שמרוב המצאותו מאסו בו ובקשו "עשה לנו אלהים" שמות ל"ב, א'. , לכן נטה משה את האהל מחוץ למחנה הרחק מטוח עיניהם. כל זה מלמדנו עד כמה טבעי לאדם להתרגל לקדשים ולבוא חלילה לזלזל בהם וראה עוד לקמן בחלק הרמז למצוה קפ"ד מה שכתבנו בס"ד בענין זה. , ולכן חובה עלינו לעשות כל שביכולתנו על מנת לשמר את רגשותינו ויחסנו כלפי הקדשים.

לא רק בדוממים מצינו קדשה זו, אלא גם לבני האדם יחסה התורה מעלה וקדשה מיחדת המחיבת אותנו להזהר בכבודם ובמעלתם. כך נצטוינו ביחסנו כלפי הפהנים "וקדשתו... קדש יהיה לך" ויקרא כ"א, ח'. ופירשו חז"ל בתורת כהנים "נהוג בו קדושה, לפתוח ראשון בכל דבר, ולברך ראשון בסעודה". , ועל התלמידי חכמים הזהרנו לראיה ולדבקה בהם כפי שדרש רבי עקיבא (פסחים כ"ב ע"ב) את הפסוק "את ה' אלקיך תירא" – לרבות תלמידי חכמים, ועוד נצטוינו "ולדבקה בו" ופירשו חז"ל (כתובות קי"א ע"ב) הדבק בתלמידי חכמים. , ואף ישראל נקראים קדש ראיה זוהר הקדוש (פרשת משפטים דף קכ"ב). ולכן הזהרנו שלא להרים יד עליהם מחמת היותם "עם קדוש אתה לה' אלקיך" דברים ז', ו'. וראה סנהדרין (נ"ח ע"ב) שהסוטר לוע של ישראל כאילו סוטר לוע השכינה, והמרים יד על חבירו להכותו אפילו לא הכהו נקרא רשע, והוא בחרם ואינו מצטרף למנין (שלחן ערוך חושן משפט ריש סימן ת"כ). . מה שפולמוסנו כמה זהירות נדרשת מצדנו כלפי כל דבר ואדם, ובפרט כלפי הקדשים.

דרוש וחדוש

בתלמוד העלה נדון גבי גוי שהתנדב קרבן לבית המקדש, ובא אדם טמא ואכל את אותו הקרבן, האם יתחייב על כך משום טמא שאכל מן הקדשים או לא?

לדעת רבי שמעון אין חיוב פגול ונותר וטמא על אכילת קרבן הגוי, הואיל ונאמר בתורה גבי הכהנים שהיו טמאי מת "דבר אל אהרן ואל בניו וינזרו מקדשי בני ישראל" ויקרא כ"ב, ב'. – משמע דוקא מקדשי בני ישראל ולא מקדשי הגוי.

אולם לדעת רבי יוסי יש לדון את קדשי הגוי כקדשי בני ישראל, הואיל ונאמר בתורה "איש איש מבית ישראל ומן הגר בשאל אשר יקריב קרבנו וכו'" ויקרא כ"ב, י"ח. ודרשו על כך "איש איש – לרבות את קדשי הגוי", כך שגם על קדשי הגוי חל אסור אכילה לטמא במלואו.

ולהלכה פסק הרמב"ם ז"ל בהלכותיו פדעת רבי שמעון שאינו חיב, ואלו הראב"ד ז"ל שם חלק ופסק לחיבו כרתראה ברמב"ם הלכות פסולי המוקדשין (סוף פרק י"ח) ובכסף משנה שם שביאר במה נחלקו, ע"ש.

בסוד עבדיך

בבאור אסור אכילת טמא מן הקדשים עד שיטהר על דרך הסוד כתב הרה"ק מהרצ"ה מלובלין זיע"א בספרו "צדקת הצדיק" ראה שם אות י"ב ואות רכ"ח. שמי שנפשו נמצאת בקדשה הרי שגם אכילתו היא בקדשה, ואלו מי שנפשו נמצאת חלילה בטמאה הרי שאכילתו נותנת

כח לרע ונכללת ברע. ולכן נאסר הטמא ששרוי בידי הרע מלאכל בקדשים שהם שיא הטוב והקדש.

ולפיכך טמא החפץ לאכל מן הקדשים עליו לקיים שני שלבים והם: לרפא את העבר, ולהתקדש להבא. דהינו הטבילה היא ההטהרות מהעבר ועזיבת הרע, ולאחר מכן הערב השמש הוא רפוי העתיד על ידי שעובר יומו שהיה בו טמא והעריב עליו שמשו ונכנס ליום החדש בטרה שזההי התחלה חדשה בדרך אחרת ובענין אחר, ורק אז רשאי הוא לאכל מן הקדשים מבלי חשש שיתן בקד כח לרע.

מצוה קס"ח: קרבן יולדת

כמו שכתוב:

"ובמלאת ימי טהרה לבן או לבת תביא כבש בן שנתו לעלה ובן יונה או תר לחטאת אל פתח אהל מועד אל הכהן ויקרא י"ב, ו' .

לפשוטו של מקרא

מצות עשה מן התורה על האשה היולדת זכר או נקבה שתביא לבית המקדש קרבן הנקרא "קרבן יולדת", המרכב מכבש לעולה, ובן יונה או תר לחטאת.

ולא רק היולדת ממש חגיגת בקרבן, אלא אף המפלת בכל אחד מהאפנים שדינה להיות טמאה בטמאת יולדת – הרי היא חגיגת בקרבן יולדת רמב"ם (פרק ה' מהלכות איסורי ביאה) שם נתבאר באילו אופנים נחשבת לטמאת לידה, ואכמ"ל. ואם מספקת אם חגיגת בקרבן הרי זו מביאה קרבנה, אלא שחטאתה אינה נאכלת כריתות (ז' ע"ב) ורמב"ם הלכות מחוסרי כפרה (פרק א' הלכה ז').

זמן הבאת הקרבן אינו אלא ביום הארבעים ואחד לזכר, וביום השמונים ואחד לנקבה, אבל אם הביאה לפני כן לא עלה לה קרבנה כן למדו חכמינו בספרא (פרשת תזריע) מלשון הכתוב "ובמלאת ימי טהרה לבן או לבת תביא..." , והובא ברמב"ם שם (פרק א' הלכה ה'). ואם לא הביאה בזמן הראוי תביא לאחר מכן, אולם כל זמן שלא הביאה קרבנה אינה רשאית לאכול מן הקדשים נגעים (פרק י"ד משנה ג'), וכפי שנתבאר לעיל בבאור המצוה הקודמת.

ומכל מקום אינה חייבת לראות בפעל שהקריבו את קרבנה, אלא די בכך שתביא את ערך הקרבן במעות ותשלשלם בקפה המיוחדת לכך בבית המקדש ולערב כפר תוכל לאכול בקדשים, שחזקה על הכהנים שמסיימים להקריב את כל קרבנות היולדות בו ביום.

ואשה שילדה ולא הביאה את קרבנה הרי זו בטלה מצות עשה מהתורה ומחסרת כפרה ואסורה בקדשים כנזכרובתלמוד (קידושין י"ג ע"ב) נתבאר שאם השאירה האשה נכסים אחר פטירתה הרי שמחוייבים יורשיה ליתן מהם לצורך קרבנה, והובא ברמב"ם (שם).

רמז הפתוב – דברו דבר

כמה טעמים נאמרו במצות הבאת קרבן היולדת, כשהבולט שבהם הוא טעמו של רבי שמעון בר יוחאי זיע"א שאמר בהיות שבשעה שפורעת האשה ללדת היא קופצת ונשבעת שלא תתעבר שוב, ולאחר מכן כשמתישבת דעתה היא מתחרטת ומבקשת להתיר את נדרה, על כך חיבתה התורה קרבנה (ל"א ע"ב). וראה בפירוש האבן עזרא על התורה כאן שהביא פירוש כעין זה. מה שמלמדנו עד כמה צריך האדם להיות מיישב בדעתו בטרם ידבר, וכמה עליו לחשב לפני שאומר דבר. כל דבור שמוציא האדם מפיו בלא הכנה ומחשבה רצינית מלפני כן הרי הוא כמי שזרע באדמה שאינה מעבדת – לא רק שפרות טובים לא יצאו לו, אלא גם את מה שהיה בידו כנראה שיאבד.

בשרון הדבור הוא כחץ שנון החודר קירות ומסכים, אף תלוי אם יורים אותו לכוון הנכון. אם אדם לא התרכז היטב לכונן את חצו לכוון הנכון ויגרוה מפלי להתבונן – עלול לגרם לעצמו ולאחרים נזק גדול ובלתי הפיך ממנו אין שום דרך חזרה. לכן אדם שאינו יודע לשלט במוצא פיו, וממהר הוא לפלט מלים שאחרי כן קרוב לנדאי שיתחרט עליהן – אינו ראוי כלל להשתמש בכלי מפאר זה, ולאחד שכזה ממליץ החכם באדם "גם אויל מחריש חכם יחשב" משלי י"ז, כ"ח. , שמוטב שיאחז בפלך השתיקה, ולא ידבר ויגלה את פזיזותו וקסילותו.

כך מגדירים חכמינו ז"ל את הרשעים: אומרים הרבה ואפלו מעט אינם עושים בבא מציעא (פ"ז ע"א), שם למדו כן מעפרון החתי. , וכל ימיהם מלאים חרטות כן כתב בשבט מוסר (פרק כ"ה), וראה נדרים (ט' ע"ב) כעין זה. , ואינם עומדים בדבירתם ראה בבא מציעא (מ"ד ע"א) שכן היתה דרכם של אנשי דור המבול ודור הפלגה, ועוד עיין בספרנו "דובב שפתי ישנים" עה"ת (פרשת וזאת הברכה) משי"כ בס"ד מענין זה. . לעומת זאת הצדיקים אומרים מעט ועושים הרבה בבא מציעא (פ"ז ע"א), שם למדו כן מאברהם אבינו ע"ה. ,

ובוחרים תמיד בלשון הקצרה פסחים (ג' ע"ב). , ולשונם סלת נקיה מנפה בייג נפות, וככל היצא מפיו יעשה במדבר ל', ג' .

כמה פעמים אדם בשעת כעס או לחץ אומר דברים, ולאחר מכן קשואלים אותו "איך אמרת דבר כזה?" הוא משיב "אני לא אמרתי, לא מאמין שאמרתי כד", ובאמת הוא אינו זוכר שאמר, כיון שלא הוציא את הדברים מלבו אלא מן השפה ולחוץ, ובכלל לא שם לב למה שהוא אומר! פעין זו מצינו בתלמוד בכמה מקומות שנשאלו חכמים על הלכה מסימת אם אמרוה, והללו השיבו בשלילה, ומבארת הגמרא שאכן אמרוה, אלא שכל כך התחרטו עליה עד שהיה נראה בעיניהם שלא אמרוה כלל (ע"ב) ומגילה (י' ע"א), ובמפרשים שם. . הא למדת שדבור שלא נצא מתוך מחשבה וכונה ראויה אין לו שום ערך ומעלה, ואדרבה ביכלתו רק להרס ולפגע ולהזיק.

כך חוזר שלמה המלך וכותב: "משיב דבר בטורם ישמע אנלת היא לו וכלמה משלי י"ח, י"ג. . אין לה יותר בושה לאדם מכך שדבר דבר שאינו הגון והתחרט עליו, שהרי הפה הוא הכלי היחיד בו נבדלנו מן בהמה, ואם אדם לא השפיל להשתמש בו נכון, סימן שלא רחוק הוא ממנה... לכן הרחיקו לכת חכמינו ז"ל ואמרו מה אמנותו של אדם בעולם הזה? ישים עצמו כאלם! וכך דרש רבי יצחק בחולין (פ"ט ע"א) על הפסוק (תהלים נ"ח, ב') "האמנם אלם צדק תדברון", ועיין שם באילו דברים כן ראוי לאדם לדבר. שמוטב שתשתק ולא תועיל כלל, משתדבר ותזיק נזק שאולי לא תוכל אחר כך לתקנו. ובאותו המקום דרשו על הפסוק "תלה ארץ על בלי מה" איוב כ"ו, ז'. שאין העולם מתקיים אלא בזכות בני אדם הבולמים את פיהם בשעת מריבה, שזוהי שלמות השלטון ור?סון הפה, בכך שאדם יודע שבשעת מריבה עלולים להאמר דברים שאינם ראויים ועלול הוא להתחרט עליהם, ולכן בולם את פיו מלדבר בשעה שכזו שאינו מישב ומחשב בדבורו.

חז"ל מספרים על רבי יהושע בן לוי שבהגיע זמן פטירתו בקש ממלאך המות להראות לו את מקומו בגן עדן. הסכים מלאך המות לדבר, אך רבי יהושע בקשו שיפקיד בידו את חרבו כדי שלא יפתיעו בדרך, ואכן הסכים המלאך גם לזה. משגגיעו לפתח גן עדן קפץ רבי יהושע אל תוך המקום, כשחרבו של מלאך המות בידו, ונשבע שלא יצא משם. הלך מלאך המות וקבל עליו אצל הקדוש ברוך הוא על שאינו מוכן לשוב, אמר הקב"ה שיבדקו בפנקסיו: אם מעולם לא נשבע שבעה והתירה – גם כעת ישאר שם, ואם אי פעם נשבע והתיר שבועתו – גם כעת יתירנה וישוב, ואכן זכה רבי יהושע להשאר בגן עדן, רק את החרב השיב למלאך המות שלא יבטל ממלאכתו אלא כל המעשה בכתובות (ע"ז ע"ב).

וממעשה נורא זה למדים אנו שפן השמים מצפים מהאדם להיות שקול בדבורו, עד כדי כך שאם נשבע על דבר – לא יצטרך להתירו, על אף שמתר לעשות כן, וזה כדי להרגיל את האדם לשקל היטב את מליו קדם שיאמר. וכפי שהעיד רבי יוסי על עצמו: "מעולם לא אמרתי דבר וחזרתי לאחורי" ערכין ט"ו ע"ב. , שזוהי המעלה הגדולה ביותר שיכולה להיות באדם, שאדם לא ממחר לו דבר, אך משאומר – עומד מאחורי דבריו ואינו מתחרט עליהם. וכפי שהורנו רבנו הרמב"ן ז"ל באגרתו: חשב בדבור קדם שתוציאנו מפיך!

על הסבא מנובה רדוק זצ"ל מספר שנתועד פעם אחת עם איזה מנהיג שנתפרסם לצדיק ובעל רוח הקדש, ובתוך שיחתם אמר אותו מנהיג בנעימה של ענוה המהולה בזחיות הדעת:

"האמינו לי כי לפני שאני דורש בפני שומעי לקחי אני יודע את אשר פי נגיד, ובשעה שאני דורש אני יודע מה אני שח, ולאחר דברי לא אדע את אשר שוחחתי". ענהו על כך הסבא זצ"ל בפליאה: "האמת היא שצריך הכל להיות בדיוק ההפך ממה שאתם אומרים: אדם צריך לדעת ולהתבונן היטב מה הוא עומד לדבר, ותוך כדי דבורו לבחון שוב מה הוא מדבר, ולאחר דבריו לבחון מחדש את כל מה שדבר... כן הובא בספר "המאורות הגדולים" (עמוד רכ"א).

דרוש וחדוש

לעיל נתבאר שמצות הבאת קרבן היולדת הוא אף ורק מיזם הארבעים ואחד לזכר ויום השמונים ואחד לנקבה, ואם הביאה קרבנה לפני כן לא יצאה ידי חובתה. ונחלקו רבותינו הראשונים בדין יולדת שנוצרה שלא הביאה קרבן על לדתה הקודמת, האם רשאית היא להביא בתוך ימי לדתה הללו את הקרבן על הלדה הקודמת או לא?

רבנו הרמב"ם ז"ל בהלכותיו כתב שאף על לדותיה הקודמות אינה רשאית להביא קרבנה בימים הללו, ואם הביאה לא עלה לה לקרבן וצריכה להביא שניתראה בהלכות מחוסרי כפרה (פרק א' הלכה ה').

אולם הראב"ד ז"ל בהשגותיו על הרמב"ם שם. תמה על דברי הרמב"ם הללו ממה שידוע לנו שהטמא רשאי לשלח קרבנות שמחזיב עליהם מלפני כן כגון חטאת חלב או חטאת דם שנקשל באכילתם, וזה למרות היותו טמא, אם כן הוא הדין שיוולדת זו תהא רשאית לשלח את קרבנה על לדתה הקודמת, למרות שפרגע לא הגיע זמנה לקרבן הנוסף.

ובספר "נתיב מאיר" על הרמב"ם כתב לבאר שיסוד מחלקתם הוא האם האשה בתוך ימי לדתה היא אמנם מחויבת בהקרבת הקרבן, אלא שעדין לא הגיע זמן הקרבתו (וזו תהא סברת הראב"ד ז"ל), או שבאותם ימים היא משללת הקרבה לגמרי ולכן אינה מקריבה את קרבנה (וזו תהא סברת הרמב"ם ז"ל). ע"ש בארד ואכמ"ל.

בסוד עבדיך

בבאור חשיבות קרבן היולדת על דרך הסוד ראה בספר "דרך פקודיך" להגה"ק רבי צבי אלימלך מדינוב זיע"א בבאור מצות המילה אות כ"ח. שבזמן שבית המקדש היה קיים היה הבעל מביא לבית המקדש את קרבן היולדת עבור אשתו, ובכך היה מכפר לה על חטאת פיה כמובא בחז"ל לראה נדה (ל"א ע"ב) שטעם חיוב קרבן לילדתה הוא בהיות שבשעה שצריכה תוקפים אותה היא קופצת ונשבעת

שלא תיזקק יותר לבעלה, ולאחר מכן היא מתחרטת, ולכן צריכה על כך כפרה, ועל כן נקרא קרבנה בשם "חטאת", ונאמר בה "וכפר עליה הכהן".

אולם פיוס שבעוונותינו הרבים חרב בית מקדשנו ואין בדינו להקריב קרבן, אמרו חכמינו ז"ל שהאמירה עולה במקום הקרבה, כלשון הפסוק "ונשלמה פרים שפתינו" הושע י"ד, ג', ולכן יש לכל בעל שאשתו ילדה להמתין שימלאו ימי טהרתה, דהינו ארבעים ואחד יום לזכר או שמונים ואחד יום לנקבה, ואזי לומר את פרשת הקרבנות של היולדת דהיינו ספר ויקרא פרק י"ב פסוקים א' - ח'. והביא זאת שם בשם בעל התבואות שור.

מצוה קס"ט: ענין טמאת הצרעת

כמו שכתוב:

"אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת
ויהיה בעור בשרו לנגע צרעת והובא אל אהרן הכהן...
וראהו הכהן וטמא אתו" ויקרא י"ג, ב' - ג'.

לפשוטו של מקרא

מצות עשה מן התורה על כל איש או אשה מישראל, ואפלו קטן וקטנה וכן עבדים עבריים, למעט גוים וגר תושב. כן למדו חכמינו במסכת נדה (מ"ג ע"ב) ממה שכתוב "אדם כי יהיה בעור בשרו" - אדם כל שהוא. שיראה על גופו סימני נגע צרעת, לבוא אל הכהן שיפסק אם אכן טמא הוא בנגע צרעת וינהג בדיני המצרעספר המצוות להרמב"ם (עשה ק"א) וספר החינוך בבאור מצוה זו.

נגע הצרעת הנו מראה פתם לבן בעורו של האדם הנחלק לארבעה סוגים: הבהרת, וספחתה, והשאת, וספחתה, כל אחד כמראהו וכדיניו מסכת נגעים (פרק א') ושבועות (ה' ע"ב) ורמב"ם הלכות טומאת צרעת (פרק א'). ואם בידק הכהן ומצא שיש בו אחד מאלו הנגעים בשעור כגריס הקלקי, שהוא שטח עור מרובע המחזיק שלשים ושלשה שערות מסכת נגעים (פרק ו') וברמב"ם (שם), ומראהו

עמק מן העור במראית העין כמו שכתוב "ומראהו עמוק מן העור". ופרשו חכמינו ז"ל (שבועות ו' ע"ב) לא שעמוק במישוש היד אלא במראהו. וכן פסק הרמב"ם (שם הלכה ו'), וראה שם בהשגות הרמב"ם שסובר שיש לחלק בין בהרת לשאת. , ומצא בו שער לבן או מחית בשר חי – הרי זה טמא בטמאת צרעת ומיד עליו להתחיל בתיקון ההטהרות.

ואם לא היה בו שער לבן ולא מחיה – מסגירו הכהן שבעת ימים, ובשביעי בודקו: אם נולד בו שער לבן או מחיה או שפשה והתרחב הנגע – הרי זה טמא. ואם לא נולד בו אחד מאלו מסגירו שביע שני, ובשביעי בודקו: אם נולד בו אחד מהנ"ל – הרי זה טמא, ואם לא נולד בו הרי זה טהור ופוטרו. ואם בכל זאת נולד בו לאחר מכן אחד מהסימנים הללו – הרי זה טמא. ופרטי הדינים בכל האמור הרי הם מבארים בתלמוד ומובאים ברמב"ם ז"ל בהלכותיו, עין שם.

עוד למדנו חכמינו ז"ל שאין הנגעים מטמאים אלא פשהופיעו במקום עור גלוי באדם, אבל אם הופיעו שלא במקום עור, או שלא במקום גלוי – אזי אינם מטמאים, כגון נגע שפשהופיע בתוך העין או בתוך האזן או בתוך הפה או על הצפרניים וכיוצא בזה שטהורים מסכת נגעים (פרק ו') ורמב"ם (שם פרק ו').

ראית הנגעים נעשית אך ורק ביום ולא בלילה מסכת נגעים (פרק ב') ומועד קטן (ח'). ודוקא בשעות רביעית, חמישית, שמינית ותשיעית. , והכל פשרים לראות נגעים ואפלו ישראלים וכהנים בעלי מומים, למעט הסומא והחלל, ובלבד שאות הפסיקה לאמר הכהן בפיו בעצמו מסכת נגעים (פרק ב', ג') ותורת כהנים. ואפילו סומא באחת מעיניו פסול לראית נגעים. וראה בספר "המאיר לארץ" על הרמב"ם (פרק י"א מהלכות טומאת צרעת הלכה ו') שהביא בשם ספר "תולדות אדם" להג"ר זלמן שכתב שרק כשישנם כהנים בעלי ייחוס חלים דינים אלו, משא"כ כיום שאין לכהנים ייחוס כראוי ממילא לא חלים דיני המצורע וטהרתו. ע"ש).

ומי שנגצרע בגופו ולא נהג כדיני התורה בענין טמאת הצרעת ובאפני טהרתה, הרי זה בטל מצות עשה מן התורה.

רמז הפתוב – נגיעה אישית

מבין פרטי הדינים הרבים בהנהגת המצורע וטהרתו מצינו הלכה מענינת שהפכה לפתגם השגור בפנינו רבות, הטומנת בתוכה למוד חשוב וגדול לאדם. רבותינו פסקו שכל הבקיא בדיני נגעים רשאי לראות נגעים ולהכריע בהם, מלבד – נגיעי עצמו, שעל עצמו אינו נאמן לבחון ולהכריע אם נגעיו טמאים או לאונפסק ברמב"ם ז"ל הלכות טומאת צרעת (פרק ט' הלכה א'). וזה מסבה פשוטה: שהאדם קרוב ונגוע אצל עצמו, ומטבע האדם שגם מעשיו הרעים והמקלקלים יישרו בעיניו ויגראו בעיניו כמתקנים, וגם אם על אחרים שעשו את אותו המעשה הוא יצח ויזכיר – על עצמו ימצא כל תרועים שבעולם להצדיק את מעשיו ולישר את דרכיו.

וכדי להבין עד כמה לקויה ראיתו של האדם על עצמו, יש להתבונן בהלכה נוספת שהובאה בתלמוד האומרת כי אין אדם נאמן לשים את עצמו לרשע, דהינו שאם בא אדם ומעיד על

עצמו שעבר עברה מסימת – אינו נאמן לחיב את עצמו בדין כלל, בהיות שקרוב הוא אצל עצמו יבמות (כ"ה ע"ב), וראה בפירוש רש"י ז"ל שם החילוק בין חיוב ממון לבין חיוב קנסות ועונשין. והתמיהה היא גדולה ביותר: זה שאינו נאמן לזכות את עצמו – מובן, אבל להרשיע את עצמו מדוע לא? וכי מי לנו גדול מהאדם עצמו להעיד על עצמו כד?! אלא בהכרח שהכלל הזה שהאדם קרוב אצל עצמו, ואינו רואה את הרע שבעצמו, הוא כלל כל כך נציב והחלטי בידי חז"ל, עד שאפלו עדות גמורה שלו עצמו לא תגבר על דבר זה המקבל ביד רבותינו.

מטעם זה הזהירונו רבותינו "אל תדון את חברך עד שתגיע למקומו" מסכת אבות (פרק ב' משנה ד'). ולכאורה מדוע עלי להגיע למקומו ולמצבו כדי לדונו? הרי אם למדתי את הדין ויודע אני מה מתר ומה אסור למה שלא אדון אותו לפי מיטב ידיעותי?! אלא שחכמינו ז"ל צללו אל עמק נפשו ומדותיו של האדם, ומצאו שבתוך כל אחד מאתנו חבוי טבע רע ומגנה המבקש להתנשא ולטפס מעל זולתנו, והיה מי שיהיה, וישנו חשש קל שבבואנו לשפט ולדון את זולתנו – יתעורר הטבע הזה בקרבנו ויראה לנו את מעשיו כפסולים ואסורים, ולו רק בכדי לנשא את עצמנו מעליו, ולהראות ש"אני יותר טוב ממך". לכן הורונו רבותינו אל תדון את חברך עד שתגיע גם כן למקומו, שכן אם הגעת לכך בעצמך וחיבת גם את עצמך – הרי בטוח שמה שחיבת גם אותו זה בלישר ובאמונה, ולא חלילה מתוך נגיעה או מדה רעה כל שהיא. ועל זו הדרך נוכל להבין בס"ד את הוראת חז"ל "קשט עצמך ואחר כך קשט אחרים" אימרת ריש לקיש בבבא מציעא (ק"ז ע"ב). שפרושה קדם תגדר את עצמך בדבר ואחרי כן את אחרים, וגם זה מהטעם הנ"ל שאם את עצמך הוכחת ושנית בדבר, אז בודאי שמה שמוכיח אתה את אחרים זה בצדק ובמשפט.

כשחז"ל הקדושים בקשו לתאר ולהגדיר מיהו הראוי לתאר הנכסף "תלמיד חכם", אמרו שזהו אדם הרוצה לרפא לעצמו, דהינו שנתעורר איזה ספק פשוטי בבחמתו שנסחטה, ונראה בו צד להתר ולאסור, ואינו חס עליה ואוסרה – זהו תלמיד חכם אמתי ראה חולין (מ"ד ע"ב) ובפירוש רש"י ז"ל שם. כי התורה הקדושה סגלתה ומעלתה לשחרר את האדם מפבלי ה"אני", ולהסיר את הנגיעה האישית מלבו, עד שלא יעמד לנגד עיניו שום דבר מלבד רצון הבורא ברוך הוא. ולכן רק מי שטהר את לבו וזכך את שכלו בלמוד התורה הקדושה ביכלתו לשפט ולחיב את עצמו בדין.

גם כלפי קרוביו של האדם יש לו נגיעה מסימת, להעדיף על פני אחרים ולהעלים עינו מנגיעיהם. מטעם זה פסקה התורה את האדם מלדון את קרוביו ואהוביו, שמא נגיעתו כלפיהם תטה את דעתו מן הישרארה שלחן ערוך חושן משפט (סימן ל"ג). וכמה רבה היא המכשלה בקרב בעלי זרוע למיניהם המטיבים עם קרוביהם שלא בדין, ובעלי סמכות המקדמים את שאינם ראויים כדי ליהנות מהם, וכפי שאמרו רבותינו ז"ל שהמעמיד דין שאינו הגון הרי זה כאלו נטע אילן לעבודה זרה ליד מזבח ה' אימרת ריש לקיש במסכת עבודה זרה (נ"ב ע"א). ובארזו המפרשים שפמו שאילן העבודה זרה מוציא ענפים לחסות בצלם, כך גם הללו מוציאים ומעמידים דגנים מקרוביהם כדי ליהנות מהם, ודינם פנוטעי עץ האשרה כן כתב בעל ה"כלי יקר" בפירושו על התורה (שמות כ"א).

גם בפעשים הטובים שאדם עושה עליו לבחון אם באמת הם נכונים וישרים. שכן פעמים שהרצונות האישיים של האדם מטעים אותו לחשב שדבר פלוני הוא טוב לעשותו, ושמעשה פלוני הוא קדוש ועילאי, כשלמען האמת אין זו אלא תאוה אישית שלו. כך היה אומר הסבא

מנובה רדוק יצ"ל שאדם החפץ לקרב רחוקים ולחזק רפויי ידים יתאמץ לעשות כן דוקא עם כאלו שטבעם ומזגם שונה משלו, ושאינו לו הנאה טבעית לשוחח עמם, וזו תהיה ההוכחה שמעשיו נובעים באמת מתוך רצון להיטיב עם הזולת, ולא מתוך נגיעה אישית כל שהיא. ראה ספר "המאורות הגדולים" (עמוד קצ"ז).

דרוש וחדוש

במשנה בנגעים מבאר שכהן הסומא באחת מעיניו, או שנחלשה ראייתו, הרי הוא פסול לראית מראות נגעים. ראה פרק ב' מנגעים משנה ג', והובא להלכה ברמב"ם הלכות טומאת מצורע (פרק ט' הלכה ה').

ובספר "שערי שמים" על הרמב"ם לרבי מנחם מנדל הכהן ריזיקאו יצ"ל נסתפק מה יהא הדיו בכהן שנחלשה ראייתו ומרכיב משקפיים, ועל ידי כן רואה הוא היטב, האם יהא פסול בקד לראית מראות נגעים או לא?

והעלה להלכה שאף על ידי הרקבת משקפיים אינו רשאי לראות מראות נגעים, הואיל ותלתה התורה את הדבר לא רק בראית הכהן, אלא בראית עיניו, כמו שכתוב "לכל מראה עיני הכהן", משמע שדוקא עיניו יראו ולא אחרת. לכן גם על ידי משקפיים יהיה פסול לראית מראות נגעים אמנם אם רק אחת מעיניו נחלשה והשניה רואה היטב ראה בתוספות יום טוב שם שכתבו שכשר לראית נגעים.

בסוד עבדיך

בבאור ענין טמאת המצרע על דרך הסוד ראה לרבי משה זכותא זיע"א פרשת תזריע. שהביא לבאר את דברי רבי שמעון בר יוחאי זיע"א בההה הקדוש פרשת תזריע דף מ"ט ע"ב בד"ה א"ר יצחק. ע"ש באורד. שנגע הצרעת הוא דינא תקיפא מצד הקדשה, שבא במטרה לסלק את החיצונים והקלפות מהאדם, אלא שרק לאחר שבא האיש אל הכהן והכהן טמאו אזי נאחזים החיצונים בנגע, ולא לפני כן. ולכן רק לאחר שמטמא הכהן את הנגע נחשב המצרע לטמא, ולא לפני כן, מה שלא מצאנו בשום טמאה אחרת. ולכן רק אם יש שער לבן בנגע זהו סימן שהוא טמא, ששערות אלו הן סימן על התאחזות החיצונים באדם, אבל אם לא היה שער לבן על אף שיש בו נגע בכל זאת אינו טמא.

ומשעה שטמאו הכהן ונאחזו בו החיצונים, אזי אם חוזר המצרע בתשובה ומתקן את דרכיו ונטהר כפי שמורה לו הכהן אזי יש פת בידי הדינא תקיפא לדחות את החיצונים ולסלקם

מעל האדם. אבל אם אינו חוזר בתשובה ואינו מתקן את דרכיו אזי חלילה גוברים עליו החיצונים ונאחזים בקדשה ויונקים ממנה, ונשארו זה בטמאתו חלילה עד עולם.

מצוה ק"ע: שלא לגלח שער הנתק

כמו שכתוב:

"וְאֵת הַנֶּתֶק לֹא יְגַלַּח" ויקרא י"ג, ל"ג.

לפשוטו של מקרא

אחד מסוגי הנגעים הנזכרים בתורה הוא נגע הנתק. וענינו הוא כאשר ינשרו שערות משער ראשו או מזקנו של אדם במקום מסוים עד שישארו אותו מקום פנוי משער לגמרי זהו הנתק נקט. ושעורו הוא לא פחות מכגריס המרבעתורת כהנים ותוספתא (פרק ד').

ובאם נולד באדם נתק שכזה, אזי יראנו הכהן אם ימצאו בנתק שתי שערות צהבות דקות, לא פחות ולא יותר – הרי זה טמא. ואם לא נמצאו בו כאלה – מסגירו הכהן שבעת ימים, ובשביעי בודקו: אם צמחו בו שתי שערות צהבות כנ"ל או שפשה והתרחב הנתק – הרי זה טמא. ואם לא נמצאו בו כאלה מגלח סביבות הנתק ובתורת כהנים ביארו שמשייר שיעור שתי שערות סביב הנתק בכדי שיהא ניכר כשיפשה. ומסגירו שבוע שני, ובשביעי בודקו: אם נולד בו כנ"ל או שפשה הנגע – הרי זה טמא, ואם לאו הרי זה טהור ופוטרו. ואם בכל זאת נולד בו לאחר מכן אחד מהסימנים הללו – הרי זה טמא משנה בנגעים (פרק י"ג) ורמב"ם הלכות טומאת צרעת (פרק ח'). וכל זה דווקא בשלא חזר לצמוח בנתק שער שחור, אבל אם צמחו בו שתי שערות שחורות הרי זה טהור.

ומצות לא תעשה מן התורה היא שלא יגלח אדם את הנתק עצמו ואת סימניו, בכדי שיוכל הכהן להכיר בסימני הנגע ולידע אם לטהרו או לטמאו. ואם עבר אדם ויגלח את כל הנגע בזמן שיש בדור חכם הראוי לראות נגעים הרי זה חייב מלקותתורת כהנים ורמב"ם (שם פרק י"ג הלכה א'), שם נתבאר שאינו חייב מלקות אלא אם כן גילח את כל הנתק כולו.

רִמְזוּ הַפְתוּב – סִימָנִים בַּדָּרָךְ

ידועים דברי חז"ל הקדושים, שאין הנגעים באים על האדם אלא בכדי לעוררו בתשובה על מעשיו הרעים, ולמען יפרש מדרך רעה וידבק בדרך טובה, ובכך יזכה לטוב הצפון ליראי ה' ולחושבי שמו. ועל פי זה נוכל לבאר בסיעתא דשמיא את אזהרת התורה "ואת הנתק לא יגלח" שבהיות שהנגע בא על האדם לעוררו, לכן אסור לו לתלש את הנגע או לגלחו ובכך לשכח ולהתעלם ממנו, כיון שעל אף שהנגע בגוף הוסר, מכל מקום הנגע העקרי שהוא בנשמתו לא חלף, ומי יודע אם שוב יקבל אתות כזו או אחר מן השמים או שחלילה מדת הדין כבר תתבע את שפלה.

מחסדיו הגדולים של הבורא עם בריותיו, שנוהג בהם כדין התורה "אין עונשין אלא אם כן מזהירין" (סנהדרין נ"ו ע"ב), ולכן מעבב הקב"ה את מדת הדין מלפגע באדם, ושולח לו שליחים טובים ונאמנים לעורר אותו לתשובה ולשנוי המעשים. בימים עברו היו שליחים אלו הנביאים שהביאו את דבר ה', ומיני הנגעים שפקדו את האדם. אך בדורות האחרונים שבעוונותינו נכנסו להנהגה של "הסתר פנים", ופעמים אף ל"הסתרה שבתורה" כמו שכתוב על אחרית הימים (דברים ל"א, י"ח) "ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא" על כל הרעה אשר עשה והיינו שהקב"ה יסתיר את הנהגתו, וגם כשירצה לעורר את האדם על מעשיו הרעים ימסור לו את מסריו רק בהסתרה שבתוך הסתרה. והדברים מורגשים בימינו היטב. , נשלחים לנו רק רמזים סמויים ועקיפים כגון שמועות על אחרים שלוקים, או ענשי מדה כנגד מדה המלמדים אותנו לקחים, או יסורין הבאים במטרה לנער אותנו מהתרדמת בה אנו שוקעים מעת לעת.

ועל מסרים אלו הנשלחים אלינו מן השמים מזהירה אותנו התורה "ואת הנתק לא יגלח" – אל תתעלם מהמסרים, אל תחליק ותעביר את מה ששמעת ותמשיך על סדר היום. אם קבלת מסר ממרומים – תעצר, תתבונן בו, תבין את תכנו ותפעל בהתאם. אין יותר חמור מאדם שאינו מתייחס להתראות שמקבל בטרום תגיע ההוצאה לפעל, שכן אותו הזרות אינו אלא לטובתו, ואם אליהן הוא אינו מתייחס מי יודע מה יהיה סופו! לכן אמרו רבותינו אם רואה אדם שישורין באים עליו יפשפש במעשיו וברכות (ה' ע"א). , ולא יחפה שתחלף הצרה מאליה ונמשיך את חיו כרגיל.

אנשים רגילים בשעת צרה חלילה או יסורין לומר "זה יעבר", ואמנם חובה עלינו לקוות לישועת ה' בכל ענינינו, אולם אין זה שולל את החובה להתבונן במקור היסורים ולחפש מה הקב"ה רומז לנו בהם, כי אם חלילה יחלפו ויעברו אותם היסורים מבלי שנסנה את מעשינו, אזי מצבנו יהיה חמור פי כמה וכמה! וכפי שמספרים חז"ל בתלמוד ברכות (ה' ע"ב), ועיין שם המעשה במקורו, ואנו הבאנוהו עם תוספת נופך ומוסרים העולים ונלמדים ממנו. על רב הונא שהחמיצו לו ארבע מאות חביות של יין והיה מצטער על כך ביותר, שמעו על כך חביריו מבית המדרש ובאו לביתו לבקרו (ונלמד מכאן שאף גדולים כמוהם לא חששו ל"בטול תורה" בשעת צרת חברים...). אמרו לו: פשפש במעשיך! אמר להם וכי חשוד אני בעיניכם שלא פשפשתי? ודאי שפשפשתי אך לא מצאתי (!!!) אמרו לו אם הקב"ה מביא עליך יסורים אלו – בהכרח שיש

לך מה לתקן אלא שאינך יודע, והאירו את עיניו על דבר דק שנתבע עליו. עמד רב הונא וקבל על עצמו לתקן את הדבר ומיד חזרו חביות יינו לערפן. עד כאן המעשה.

ונתאר לעצמנו לוי הנה ממשיך רב הונא על סדר היום עד שתחלוף לה הצרה, לוי הנה אומר על הפסדיו "כפרה" ו"הפל משמים" והולך לשיבה כרגיל – מסתבר שלאחר זמן מה הנה מגיע לו הזק נוסף, וצרה נוספת, כך שרשרת של יסורים, עד שחלילה הנה צריך למצות את דינו בעולם הזה או בעולם הבא. אך במקום זאת מה עשה רב הונא? פשוט עצר, התבונן, מצא את שרש הבעיה וקבל על עצמו לתקנה – ועוד בטרם תקנה כבר חלפה לה הצרה והיתה כלא היתה. זוהי הדרך להתמודד עם יסורים, כך פותרים בעיות בחיים, כך החיים לא "נתקעים", ולא בשום דרך אחרת!

כל אדם יודע שחר בשן לא מיד סותמים. יש צורך לקדח בשן ולמצא את המקום הרקוב, לגרדו ולנקותו עד שכל החלק הנגוע ייסר, ורק לאחר מכן ממלאים את המקום בחומר ומקנים ששוב לא ינצר חר. אם נחליט משהו לנקוט בשיטת "עשה זאת בעצמך" ולסתם את החור בחומר מבלי לחפור ולנקות את השטח – החור רק ילך ועמיק, עד שצריך הנה לטפול שרש כואב וארוך שיעלה לו פי כמה וכמה. כך הדברים גם בחיינו: **מבעיות לא מתעלמים, בעיות פותרים!** אם נתקלת באיזו בעיה בחייך, באיזה מחסום בדרכיך – עצר להתבוננות, חפש את המסר שבדבר, עד תמצא פתרון לבעיה. ואם אינך ממחה ברפואת הנפש והנשמה - לך לחכם שהוא רופא הנפשות, והוא יעריך בך בדיקה מקיפה ומצא את מקור הכאבים, ויטפל בך ביסודיות וביעילות (ואף מבלי לקחת על זה כסף...).

חיי האדם בעולם הזה כמוהם כמו נהג הנוסע בכביש מפתל וארוך, ובדרך מצבים לו תמרוורים רבים: פעמים מסמנים לו "האט - אתה מתקדם מהר מדי", ופעמים "אין כניסה - זה לא היעוד שלך", לעתים יש מעבר חציה בו צריך לנתר ולעצר בשביל אחרים ויש גם מקרים בהם פגעת באחר וחיבת לשלם על כך. אתה הוא הנהג, והנהגה הוא בנדיך. אך מה נאמר על נהג שנדלקה לו נורת הדלק או השמן, או שנהיה לו פנצ'ר בגלגל, והוא לתמו אומר "כפרה, זה משמים, גם זה יעבר" וממשיך לנסע – כמה זמן נתן לו עד שרכבו תקע באמצע הדרך?! כך בדיוק הוא אדם המתעלם מהאתגרים ומהמסרים שבחיי, ומסתפק באיזו ססמה מנחמת של "כל דעביד רחמנא לטב עביד" (ברכות (ס' ע"ב). וממשיך כאלו לא קרה כלום. לא בשביל זה נשלחו האתגרים, אלא בשביל שתעצר בצד, תקח יום חפש מהעבודה או מהלמודים, תטפל בבעיה ורק אחר כך תוכל להמשיך לנסע. זהו הנהג החכם והזהיר שרכבו לא ישפק חיים באמצע הדרך, ועוד יזכה בעזר ה' להגיע למחוז חפצו לחיים טובים ולשלום. דרך צלחה!

דרוש וחדוש

נחלקו רבותינו הראשונים באיזה אפו נאסר להסיר את סימני הנתק?

לדעת הרמב"ד ז"ל כל המסיר את סימני הנתק בכל דרך שהיא הרי זה חייב, בין בגלוי ובין בתלישה או בכל אופן אחר, שכן על מצות הגלוח סביב הנתק דרשו חז"ל "והתגלח" – בכל דבר, ואם כן הוא הדין לאסור הגלוח את הנתק עצמו שהוא בכל אופן.

אולם דעת רבנו הרמב"ם ז"ל שבאזהרת "לא יגלח" אינו חייב המגלח אלא אם כן הסיר את סימני הנתק בגלוח בתער דוקא, אבל המסירם במספרים או בתלישה ביד אינו חייב, הואיל וכאן לא שנתה התורה מלשון "והתגלח" ללשון "והתגלח", ואם כן אין לך אלא מה שחייבה התורה בדרך גלוח שהוא בתער בלבד ולא בשאר אפנים ראה כל זה ברמב"ם ז"ל הלכות טומאת צרעת (פרק י' הלכה א'). ורבים מהאחרונים עמדו לבאר את יסוד מחלוקתם בכמה אופנים שונים, עיין שם ותהנה.

בסוד עבדיך

בבאור אסור גלוח שער הנתק על דרך הסוד ראה בספר "היכל הברכה" להרה"ק מקאמארנא זיע"א בבאורו על מצוה זו. שהביא בשם רבנו האריז"ל בשער הקליפות פרק ג'. ששערות האדם במקורם אמורים להיות אדמים, בהיות ששרשם הוא מהדינים התקיפים וממוותרות האדם, אלא שבסתם אין שליטה חזקה לחיצונים עליהם, ולכן השער השחר בנתק הוא סימן טהרה. אולם בשעה שהעוונות גוברים והקלפות מתגברים, אזי נעשים שערות הנתק אדמים וצהבים, שזהו סימן שהקלפה גוברת ויונקת יותר מהרגלה, ולכן גון זה של שער הוא סימן טמאה בנתקוהו סוד עשו שיצא אדמוני וכולו כאדרת שער מה שמורה על התגברות הדינים, וד"ל.

ובהיות שבאותה שעה שהאדם מצרע עומדים כחות הקלפות סביב הנתק ורוצים לינק מהתגברות הדינים, לכן אסור לנו להעבירם בכח ובחזקה, אלא אף ורק בתשובה ובתפלה ובאפני טהרת המצרע שנתנה לנו התורה. ומטעם זה הזמרנו שלא לגלח את שער הנתק בשעת התגברות הדינים התקיפים

מצוה קע"א: הנהגת המצרע בזמן טמאתו

כמו שכתוב:

"והצרוע אשר בו הנגע בגדיו יהיו פרמים וראשו יהיה

פְּרוּעַ וְעַל שְׂפָם יַעֲטָה וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא. כָּל יְמֵי אֲשֶׁר
הִנָּגַע בּוֹ יִטָּמֵא טָמֵא הוּא בְּדָד יֵשֵׁב מִחוּץ לַמַּחֲנֶה
מוֹשְׁבוֹ וַיִּקְרָא יִיג, מִיָּה – מִיָּו.

לְפָשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא

מִצְוַת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה עַל הַמְצָרַע שֶׁטָּמֵאוּ הַכֹּהֵן לְהִיּוֹת כָּל יְמֵי טָמְאָתוֹ מְכַסֶּה רֹאשׁוֹ פִּירְשׁוּ
בַתּוֹרַת כְּהֻנִּים וּבְמִסְכַּת מוֹעֵד קִטּוֹן (ט"ו ע"א) מִמָּה שֶׁכָּתוּב "עַל שְׂפָם יַעֲטָה". וְהוּבָא לְהַלְכָה בְּרַמְבַּ"ם הַלְכוֹת טוֹמְאוֹת
צִרְעָת (פֶּרֶק י'). וְעוֹטָה שְׂפָם כְּאַבְל, וְאַסוּר בְּשִׂאֵילַת שְׁלוֹם כֵּן דְּרָשׁוּ בְּמוֹעֵד קִטּוֹן (שֵׁם) מִהַפְּסוּק הַנִּיּוֹל, וְעִיִּין
בְּתוֹסְפוֹת שֵׁם (ד"ה אִסוּר) כִּי צָד מְדִיִּיקִים זֹאת מִהַפְּסוּק. וּבְתַסְפֵּרְתָּ וּבְכַבּוּס הַבְּגָדִים, וּמִוֹדִיעַ לְכָל
הָעוֹבְרִים בְּפָנָיו שֶׁהוּא טָמֵא לְמַדּוֹ בַתּוֹרַת כְּהֻנִּים מִמָּה שֶׁכָּתוּב "וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא". וְרָאָה שֶׁבַת (ס"ז).
וְחִמּוּרָה טָמְאָת הַמְצָרַע שֶׁבְּכַחַה לְטָמֵא כְּלִים בְּמַנְעֵ, וְכִלֵּי חָרָס אֶף מֵאֲוִירוֹ, וְאָדָם אֶף בְּמִשְׁאֵ,
וְכָל מוֹשֵׁב שֶׁיֵּשֵׁב עָלָיו וּמִשְׁכָּב שֶׁשָּׁכַב עָלָיו אֶפְלוּ כְּמָה שֶׁכָּבוֹת כְּלָם טָמְאִים, וְאִם נִכְנַס לְבֵית כָּל
אֲשֶׁר בְּבֵית נְטָמָא מִשְׁנָה בְּכִלִּים (פֶּרֶק א') וּבִנְגַעִים (פֶּרֶק י"ג) וְהוּבָא בְּרַמְבַּ"ם שֵׁם.

כְּמוֹ כֵּן, מִצְוָה עַל הַמְצָרַע לְפָרַע אֶת שְׁעָרוֹ וּלְפָרַם אֶת בְּגָדָיו, וְאֶפְלוּ כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁמִּזְהָר שֶׁלֹּא
לְקָרַע בְּגָדָיו אִם נִצְטָרַע חַיִּב לְפָרַע בְּגָדָיו כֵּן נִתְבָּאָר בְּמוֹעֵד קִטּוֹן (ט"ו ע"א), הוּאִיל וְאִיסוּר פְּרִיעָה וּפְרִימָה לְכַהֵן
הוּא לֹא תַעֲשֶׂה, וּמִצְוֹת הַמְצָרַע הֵינּוּ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְכֹלל בִּידֵינוּ שֶׁמִּצְוֹת עֲשֵׂה דוּחָה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה. וְאִם הָיָה גֵר
בְּעִיר מוֹקֶפֶת חוּמָה בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל מִתְקַיְיִם לוֹ מְקוֹם מִחוּץ לְעִיר לִישֵׁב שָׁם לְבִדּוּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב "מִחוּץ
לְמַחֲנֵה מוֹשְׁבוֹ". וְנִתְבָּאָר בְּמִסְכַּת כְּלִים (פֶּרֶק א'). וְנוֹהֵג בְּכָל הַדְּבָרִים הַלְלוּ אֶפְלוּ בְּשִׁבְתוֹת וּבִיָּמִים
טוֹבִים בְּמוֹעֵד קִטּוֹן (שֵׁם).

לְמִרוֹת כָּל הָאָמוּר, מִתָּר הַמְצָרַע בְּרַחֲיָצָה וּבְסִיכָה וּבְנִעִילַת הַסְּנָדֵל וּבְתִשְׁמִישׁ הַמָּטָה וּבְלִמּוּד
הַתּוֹרָה, וְכֵן זֹקֵף אֶת מִטָּתוֹ כְּשֶׁאֵר הָעָם. וְדִין הָאִשָּׁה שֶׁנִּצְטָרַעָה וְטָמְאָה הַכֹּהֵן כְּדִין הָאִישׁ,
מְלָבַד פְּרִיעַת הָרֹאשׁ וְעֵטִית הַשְּׂפָם וּפְרִימַת הַבְּגָדִים שֶׁאֵינָן נוֹהֲגוֹת בְּהַמוֹעֵד קִטּוֹן (ז' ע"ב), וְסוּטָה
(כ"ג). וְכָל הָאָמוּר אֵינּוּ רַק בְּמִצְרַע הַמְּחֻלָּט שֶׁטָּמְאוּ הַכֹּהֵן, אֶלָּא אֶף מִצְרַע שֶׁהִכְנִס לְהַסְגֵּר
דִּינוֹ שֶׁמִּטָּמֵא וְנוֹהֵג בְּכָל הַנִּיּוֹל כְּמִצְרַע הַמְּחֻלָּט, מְלָבַד פְּרִיעַת הַשְּׂעָר וּפְרִימַת הַבְּגָדִים שֶׁאֵינּוּ
נוֹהֵג בָּהֶם אֶלָּא אִם כֵּן הַחֻלְטָה טָמְאָתוֹ מִגִּילָה (ח' ע"ב), וְהוּבָא בְּרַמְבַּ"ם (שֵׁם הַלְכָה י').

וּמִצְרַע שֶׁהֻחַלַּט אוֹ הַסְּגֵר וְלֹא נִהַג בְּאַחַד מֵהַדְּבָרִים הַלְלוּ הָרִי זֶה בְּטַל מִצְוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה.

רִמָּז הַפְּתוּב – הַפּוֹסֵל פְּסוּל

בְּהִנְהֻגַת הַמִּצְוָה הַמְצַרֵּעַ בְּזִמּוֹן טְמֵאוֹתוֹ פְּתֻחַת הַתּוֹרָה "וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא", וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא הוּא שֶׁעַל הַמִּצְוָה לְהוֹדִיעַ וּלְיַדְעַ לְכָל שֶׁהוּא טָמֵא בְּכַדִּי שֶׁיִּפְרְשׁוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא יִגְעוּ בּוֹ, וְעַל כֵּן קוֹרָא הוּא לְכָל הַמִּתְקַרֵּב אֵלָיו "טָמֵא", לְיַדְעוֹ עַל מַצְבוֹמוֹעַד קָטוֹן (ה' ע"א), וְכַפִּי שֶׁנִּתְבָּרַר לְעִיל בְּרוּבַד הַפֶּסֶט .
אוּלָּם רַבּוֹתֵינוּ הַקְדוּשִׁים לְמִדֵּים מְאֹרֵיכוֹת הַלְשׁוֹן "טָמֵא טָמֵא יִקְרָא" שֶׁפֶּלֶל גְּדוֹל טְמוֹן פֶּה : מִי שֶׁהוּא טָמֵא – קוֹרָא לְאַחֵרִים בְּשֵׁם טְמֵאִים, וּבְלִשׁוֹן חַז"ל : כָּל הַפּוֹסֵל – בְּמוֹמוֹ פּוֹסֵל קִידוּשִׁין (ע' ע"א) .

כִּדּוּ כּוֹתֵב בְּעַל הַפְּלִי יִקְרָא : "כִּי הַמְטָמֵא בְּנֵיב שֶׁפְּתִי אַחֵרִים אֲזִי טָמֵא יִקְרָא גַם הוּא, כִּי וְדָא בְּמוֹמוֹ פּוֹסֵל" רָאָה בְּפִירוּשׁוֹ עַל הַתּוֹרָה (וִיקְרָא י"ג, מ"ו) . וְעַמְק סִבַּת הַדְּבָר הוּא בְּהִיּוֹת שֶׁטְבָעוֹ שֶׁל הָאָדָם לְשִׁים לֵב בְּיִוְתֵר לְדָבָר אֵלָיו הוּא קָשׁוּר וּמְחֻבָּר, וְכַפִּי שֶׁתְּרָאָה בְּמִצִּיאוֹת שֶׁאָדָם הִנְכָּס לְבֵית אִם נִגָּר הוּא – יִשִּׁים לֵב לְשִׁלְחוֹ הָעֵקֶס, וְאִם חֲשָׁמְלָאִי – יִקְלֵט שֶׁהַמְפָּסְקִים אֵינָם תִּקְיָנִים, וְאִם צָבָע – יַעִיר עַל הַצָּבָע הַחוֹבְבָנִי, וְכֵן עַל זֶה הַדְּרָךְ כִּדְ סִיפֵר הַגִּי"ר יוֹחֲנָן דּוּד סְלוּמוֹן מַחְבֵּר הַסְּפָרִים "בְּעֵינֵי יְהוּדִית" שֶׁבְּנִעְרוֹתוֹ הִיָּה עוֹבֵר בְּשׁוֹק הָעֵרֶבִי בִּיפּוֹ, וְהָיוּ יוֹשְׁבֵים הַסְּנַדְלָר וְהַסְּפָר עַל שֶׁרְפָרִים בְּצַד הַדְּרָךְ וְשׁוֹתִים קֶפֶה. וְהֵנָּה, בְּרִגְעַ שֶׁהִיָּה מַעוּבֵר אָדָם בְּפִנְיָהּ, מִבְּטִיָּהּ הִיוּ מוֹפְנִים לְכִיוּוִיִּם שׁוֹנִים : הַסְּנַדְלָר הִיָּה מְבִיט לְמַטָּה, וְהַסְּפָר הִיָּה מְבִיט לְמַעְלָה. וְלִמָּה? כִּי הַסְּפָר מִיד הִיָּה בּוֹחוֹן אֶת שְׁעֵרוֹתָיו, וְאֵילוֹ הַסְּנַדְלָר הִיָּה בּוֹחוֹן אֶת מַצַּב מְנַעְלָיו...
וְלָכוֹן אָדָם הַרְגִיל לְפֶסֶל רַבּוֹת בְּפֶסֶל מְסִיָּם – הַדְּבָר עָלוּל לְהַעֲדִי עַל קֶשֶׁר יִשִּׁיר שֶׁלּוֹ לְאוֹתוֹ הַפְּסוּל. וְיִתְרָה מְכַף : אָדָם הַפְּגוּם בְּדָבָר מְסִיָּם, מְנַסֶּה תְּמִיד לְנַחֵם וּלְהַשְׁקִיט אֶת מִצְפּוֹנוֹ בְּכַף שֶׁאֵינוֹ הַיְחִיד בְּעוֹלָם, וְשִׁשְׁנָם עוֹד נּוֹסְפִים כְּמוֹהוֹ, וְכַפִּי שֶׁשְׁגוּר בְּפִי הָעַם לּוֹמֵר שֶׁצָּרַת רַבִּים חֲצִי נְחֻמָּה כֵּן כֵּתֵב סֵפֶר הַחִינוּךְ (מִצּוּחַ שֶׁל"א), וְנִרְאָה שֶׁמְקוֹר הַמֵּאֵמֶר מְדַבְּרֵי חַז"ל בְּמַדְרַשׁ רַבָּה (דְּבָרִים פֶּרֶק ב'): "כֹּל צָרָה שֶׁהִיא שֶׁל יְחִיד – צָרָה, וְכֹל צָרָה שֶׁאֵינָה שֶׁל יְחִיד – אֵינָה צָרָה". , וְלָכוֹן מְמַהֵר לְפֶסֶל אַחֵרִים בְּאוֹתוֹ הַפְּגוּם. מָה שֶׁשׁוֹב מְבִיאֵנוּ לְפֶלֶל שֶׁהִתּוֹו לָנוּ חֲכָמֵינוּ : כָּל הַפּוֹסֵל – בְּמוֹמוֹ פּוֹסֵל.

מִטְעַם זֶה הוֹרֵי רַבּוֹתֵינוּ שֶׁאָדָם שֶׁמְרַבֵּה לּוֹמֵר עַל אַחֵרִים שֶׁהֵם עֲבָדִים אוֹ מְמַזְרִים – יֵשׁ לְחַשֵּׁשׁ שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ כְּזֶה, וְלְהַמְנִיעַ מִלְּהַשְׁתַּדֵּף עִמּוֹ כּוֹ הוֹבָא בְּקִידוּשִׁין (שם) וּנְפִסַּק בְּשִׁלְחוֹ עֲרוּךְ אֲבָן הַעוֹר (סִימָן ב' סֵעִיף ב'). מָה שֶׁמְלַמְּדֵנוּ שֶׁנִּקְדָּה זֶה אֵינָה רַעִיוֹן מוֹסְרִי גְרִידָא אֶלָּא מְשַׁג הַלְכָתִי מוֹצֵק, וְחוֹבְתָנוּ לְחַוֵּשׁ לוֹ וְלְהַזְהֵר בּוֹ הֵן לְגַבִּי עֲצָמָנוּ – שֶׁלֹּא לְפֶסֶל אַחֵרִים, וְהֵן לְגַבִּי הַזּוֹלָת – לְחַוֵּשׁ לְהַלְלוֹ הַפּוֹסֵלִים. וְכִכֵּל שֶׁיִּרְבֶּה אָדָם לְדַבֵּר בְּשִׁבְחָם שֶׁל הַבְּרִיּוֹת וּבְמַעֲלָתָם, וְלַעוֹרֵר אֶת הַנְּקֻדּוֹת הַטּוֹבוֹת שֶׁבָּהֶן, כִּדּוּ מְמִילָא יִקְרַב גַּם הוּא בְּעַצְמוֹ אֶל הַטּוֹבוֹעוּד עֵינֵן בְּמָה שֶׁכִּתְבְּנוּ מִזֶּה בְּס"ד בְּסִפְרָנוּ "דּוֹבֵב שְׁפִתֵי יִשְׁנִים" (סוֹף פֶּרֶשׁת מִשְׁפָּטִים) .

לֹא רַק אֶת הַפְּשָׁרִים אֲסוּר לָנוּ לְפֶסֶל וְלִשְׁלַל, אֶלָּא אֵף אֶת הַפְּסוּלִים בְּאֵמַת צּוּוֹ חֲכָמֵינוּ שֶׁלֹּא לְהַזְכִּיר חֲסוּרוֹנָם, וְכַפִּי שֶׁלְמַדוֹ מִהַפְּסוּק "וְגַר לֹא תוֹנֶה וְלֹא תִלְחָצֵנוּ כִּי גֵרִים הֵיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם" שְׁמוֹת כ"ב, כ'. – מוֹם שֶׁבָּדָה אֶל תֵּאֵמֶר לְחַבְרָךְ בְּבֵא מִצִּיעָא נ"ט, ב'. , שֶׁהָרִי יִתְכּוֹן וְאֵף אֶתְּהָ נִגּוּעַ בְּאוֹתוֹ הַדְּבָר, וְאִם כֵּן בְּאֵיזוֹ זְכוּת אֶתְּהָ אוֹמֵר כֵּן עַל אַחֵרִים? הַתּוֹכֵל לְפֶסֶל אֶת פְּלוֹנִי עַל שֶׁאֵינוֹ מְבָרָךְ עַל אֲכִילָתוֹ – בּוֹ בְּזִמּוֹן שֶׁבְּרַכּוֹתֶיךָ שֶׁלָּךְ אֵינֶן בְּכּוֹנֶה הָרְאוּיָה? וְכִיצַד תּוֹכֵל לְזַלֵּל בְּפְלוֹנִי עַל שֶׁנִּכְשַׁל בְּעִנְיָנִי קְדָשָׁה בְּעוֹד אֶתְּהָ עֲצָמָךְ אֵינְךָ שְׁלֵם בְּשִׁמְרִית עֵינֶיךָ? דָּבָר שֶׁאֵינְךָ מְתַקֵּן בּוֹ בְּעַצְמָךְ אֶל תַּעֲלָחוּ עַל דֵּל שֶׁפְּתִידָה, פֶּן תַּעוֹרֵר קְטְרוּגַ עַל עֲצָמָךְ בְּרֵאשׁ וּבְרֵאשׁוֹנָה!

יִשְׁנֶם בְּגִי אָדָם שֶׁלֶקְחוּ לָהֶם מִטְרָה בְּחַיִּים לְהִזְהִיר אֶת כָּלֶם מִפְּנֵי הַרְמָאִים וְהַצְּבוּעִים, מִפְּנֵי הַשְּׁקֵרָנִים וְהַמְּכַשְׁלִים, וּבְכָל יוֹם יוֹצְאִים הֵם בְּהִכְרָזָה חֲדָשָׁה עַל פְּלוֹנֵי שְׂאֵסוֹר לְשִׁמְעַע אוֹתוֹ וְעַל אֱלֻמוֹנֵי שְׂצָרִיד "לְגִנּוּ" אוֹתוֹ, הַהוּא טָרַף וְהַהוּא נִבְלָה, כָּלֶם שְׁקֵרָנִים וְכָלֶם רְמָאִים וְרַק הֵם הִבֵּת קוֹל הַיּוֹצֵאת מִשְׁמִים וּמוֹחָה עַל עֵלְבוֹנָה שֶׁל תּוֹרָה. הָאֲמָנָם! הֲרִי גַם אוֹתָהּ בַּת קוֹל הַיּוֹצֵאת בְּכָל יוֹם מֵהָר חוֹרֵב וּמְכַרְזֵת "אוֹי לָהֶם בְּרִיּוֹת מַעֲלִבוֹנָה שֶׁל תּוֹרָה" אִימֵרַת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לׁוֹי בְּמִסְכַּת אַבּוֹת (פֶּרֶק ו' מִשְׁנָה ב'). – מַעוֹלָם לֹא שְׁמַעְנוּהָ, וְלִכְאוּרָה לָמָּה לֹא נִשְׁמַע בְּדִיוֹק מִי הוּן אוֹתָן בְּרִיּוֹת הַמַּעֲלִיבוֹת אֶת הַתּוֹרָה וְנִדְעַע לְפָרֵשׁ וְלִהְזַהֵר מִהֶן! אֶלָּא כִּנְרָאָה שְׁנֵם אוֹתָהּ בַּת קוֹל מְבִינָה שְׂאִין זֶה פְּשוּט לְפָסֵל וּלְפָרְסֵם לְגִנְאֵי אַחֲרִים, וְשְׂאִין זֶה דִּרְכָּה שֶׁל תּוֹרָה לְדַבֵּר כָּל הַזְּמַן בְּגִיּוֹתָן שֶׁל הַבְּרִיּוֹת.

כִּד מִסְפָּר עַל הַגַּה"ק רַבִּי רַפְּאֵל מֵהַאֲמִיבּוּרְג וְצ"ל שֶׁפַּעַם אַחַת נִתְבַּקֵּשׁ לְהַחֲרִים וְלִהְרַחֵק דָּרָד מִסְיָמָת שְׁנֵת־פֶּשֶׁטָה, בְּטַעֲנָה שֶׁהִיא נוֹגֶדֶת אֶת דָּרָד הַתּוֹרָה. הַשֵּׁיב הַגַּה"ק וְאָמַר שֶׁבְּעַקְדַּת יֶצְחָק מְצִינּוּ שֶׁכְּשֶׁבִקֵּשׁ הַקָּב"ה מֵאַבְרָהָם אֲבִינוּ לְשַׁחַט אֶת בְּנוֹ בִּקְשׁ זֹאת מֵאַבְרָהָם בְּעֶצְמוֹ, לְעַמַּת זֹאת כְּשֶׁצָּנְחוּ שֶׁלֹּא לְשַׁחֲטוּ שְׁלַח זֹאת עַל יְדֵי מִלְאָד, מַה שְׁמַלְמַדְנוּ כָּלֶל גְּדוֹל בְּהַנְהַגַּת הָאָדָם בְּעוֹלָם: שְׂכָדֵי לְסִיעַ וְלַעֲזוֹר לָאָדָם דֵּי לְשִׁמְעַע אֶת הַדְּבָרִים מִפִּי מִלְאָד, אִדְּ כְּשֶׁהַצְּוִי הוּא לְצַעַר וְלִהְזִיק – אִזִּי אִין לְהֶאֱמִין אִף לְמִלְאָד, אֶלָּא צָרִיד לְשִׁמְעַע זֹאת מֵהַקָּב"ה בְּכַבּוּדוֹ וּבְעֶצְמוֹ! וְלָכֵן סָרַב לְהַחֲרִימָם כָּל עוֹד לֹא נִתְבָּרַר לוֹ דֵּי שֶׁכִּד נִכּוֹן לַעֲשׂוֹת. וְדַבְּרִי פִי חֲכָם חוֹ.

אַחַת מִצְּנוֹאוֹת חֲז"ל הַמְּפָרְסְמוֹת הִיא: "כִּפְּדִהוּ וְחִשְׁדָּהוּ" שֶׁגוֹר בְּפִי הַעַם וּמְקוֹרוֹ מִדְּבַרֵי חֲז"ל בְּמִדְרַשׁ כִּלְה רַבְתִּי (פֶּרֶק ט'): "לְעוֹלָם יִהְיוּ כָל בְּנֵי אָדָם לְפִנֵּי כְּלִיסְטִים, וְהוּהוּ מְכַבְּדֵם כְּרַבֵּן גַּמְלִיאֵל". , וְאָמַר לָנוּ פַּעַם כ"ק הָאֲדָמוֹ"ר מִמְּכַנּוּבְקָא שְׁלִיט"א בְּאוֹר נִפְלָא בְּדַבְרֵי הַסּוֹבֵב אוֹדוֹת אַבְרָהָם אֲבִינוּ ע"י בְּעַת שֶׁהַכְּנִיס לְבֵיתוֹ אֶת שְׁלֹשֶׁת הַמַּלְאָכִים שֶׁנִּדְמוּ לוֹ כְּעַרְבִים, וְחִשְׁשׁ בְּלִבּוֹ שֶׁמָּא הֵם עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה הַמְּשַׁתְּחוּים לְאַבְרָם רְגְלֵיהֶם וְעַתָּה יִכְנִיסוּ אֶת טַמְאָתָם לְבֵיתוֹ, עַל כֵּן הִבִּיא לָהֶם מִים שְׁיִרְחֲצוּ רְגְלֵיהֶם. אֶלָּא שֶׁבְּשׂוֹנָה מִכָּל הָאֲרוּחַ שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּעֵין יָפָה וּבְיַד רַחֲבָה – כָּאִן אָמַר אַבְרָהָם "יִקַּח נָא מַעַט מִמֵּי" בְּרֵאשִׁית י"ח, ד'. , מַה שְׁמַלְמַדְנוּ שֶׁאַבְרָהָם אֲבִינוּ יָדַע שֶׁאֵת חֵלֶק הַ"כִּפְּדִהוּ" יֵשׁ לְקַיֵּם בְּשִׁפְעַע וּבְהַדּוֹר, וְאֵלוֹ אֶת חֵלֶק הַ"חִשְׁדָּהוּ" יֵשׁ לְקַיֵּם בְּמַעַט בְּכָדֵי לְצַאת יְדֵי חוֹבָה, וְלֹא כְּמוֹ שֶׁרֹב הָעוֹלָם טוֹעִים שֶׁאֵת חֵלֶק הַ"כִּפְּדִהוּ" מְקַטִּינִים, וְאֵלוֹ אֶת חֵלֶק הַ"חִשְׁדָּהוּ" מְגַדִּילִים. עַכְתָּד"ק. וְהִנֵּה נִתְבּוֹנֵן אָנוּ עַל עֶצְמָנוּ כְּמָה אָנוּ חוֹקְרִים וּבוֹדְקִים בְּטָרֵם שְׁמוּכְנִים אָנוּ לְתַרְם לְאִיזָה גוֹף שֶׁל צְדָקָה, וְלַעֲמַת זֹאת כְּשֶׁשׁוּמְעִים אִיזָה חֲשָׁד עַל פְּלוֹנֵי אוֹ אֱלֻמוֹנֵי מִיָּד מוֹחֲקִים אוֹתוֹ מְרַשְׁמֵת קְרוּבֵינוּ וּמְמַהֲרִים לְרַחֲקוֹ, מַה שֶׁהַפִּיָּד מַדְעַת הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה וְחֲכָמִיהָ.

וְאֲשָׁרֵי הַזִּכָּה לְהִיּוֹת דָּרַשׁ טוֹב לְעַמּוֹ וְדַבֵּר שְׁלוֹם לְכָל זֶרְעוֹאֲסֵתֵר י, ג'. , וּמְקַיֵּם אֶת צְוִי יַעֲקֹב אֲבִינוּ ע"י "לֵד נָא רְאֵה אֶת שְׁלוֹם אַחִיד" – אֶת הַשְּׁלָמוֹת וְאֶת הַטּוֹב שֶׁבְּאַחִידֵי בְּרֵאשִׁית ל"ז, י"ד. וְכֵן פִּירַשׁ הַרַה"ק רַבִּי שְׁמַחָה בּוֹנִים מִפְּשִׁיחָא זִיע"א אֶת הַפְּסוֹק. , וְאֶת צְוִי דָּוִד הַמְּלִיךְ ע"י "וְרָאָה בְּטוֹב וְרוּשְׁלִים" – אֶת הַטּוֹב שֶׁבְּכָל אֶחָד וְאֶחָדֵיהֶם קַב"ח, ה', וְרָאָה בְּפִירוּשׁ הַמְּלַבִּי"ם שֶׁם שְׁכַת כַּעֲיֵן פִּירוּשׁ זח. , וְהַמְּבָרַךְ וְהַמְּשַׁבַּח וְשִׁתְּבַח.

דְּרוֹשׁ וְחַדוֹשׁ

כָּבֵד נִתְבָּאָר לְעִיל שְׂמֵצוֹת הַתּוֹרָה הִיא שְׂיִכְרִיז הַמְצָרַע וְיִוֹדִיעַ לְכָל אֲשֶׁר בְּקִרְבָּתוֹ שֶׁהֵנוּ מְצָרַע וְטָמֵא, וּבְכֵן יִדְעוּ הַכָּל לְהִתְרַחֵק מִגְּבוּלוֹ וּלְהִזָּהֵר מִלְטָמֵא מִמֶּנּוּ.

אוּלָּם חֲכָמֵינוּ ז"ל לָמְדוּ שֶׁלֹּא רַק הַמְצָרַע מְצַוָּה עַל כָּן, אֲלָא אַף כָּל הַטָּמְאִים מִן הַתּוֹרָה כְּמוֹ הַטָּמֵא מֵת וְהַטָּמֵא שְׂרָץ וְכִיּוֹצֵא בָהֶם מְחִיבִים מֵהַתּוֹרָה לְהוֹדִיעַ לְכָל הַעוֹבְרִים בְּפָנֵיהֶם שֶׁהֵם טָמְאִים בְּכַדֵי שְׂיִסוּרוֹ וְיִתְרַחֲקוּ מֵהֶם, וְאִם לֹא עָשׂוּ כֵן הָרִי שֶׁבְּטָלוּ מִצְוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה כִּי לָמְדוּ בַסְּפָרָא (וַיִּקְרָא י"ב, ט') מְרִיבֵי הַכְּתוּב "וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא". וְהוּבָא בְרַמְבַּ"ם ז"ל בְּהַלְכוֹתָיו (טוֹמֵאת צְרַעַת פָּרֶק י' הַלְכָה ח').

בְּסוּד עֲבָדֶיךָ

בְּבִאֹר הַנְּהַגַת הַמְצָרַע עַל דְּרָךְ הַסּוּד רָאָה בְּסִפְר "יִלְקוּט יִצְחָק" בְּבִאֹרוֹ לְמַצוּה קַע"ב. שֶׁהִבִּיא בְּשֵׁם הַמְּקַבְּלִים שֶׁכִּיְדוּעַ עַל יְדֵי הַמַּעֲשִׂים הַטּוֹבִים רוֹקֵם הָאֲדָם לְנִשְׁמָתוֹ מִלְבוּשׁ זָךְ וְטָהוֹר הַמְשַׁמֵּר אֶת נִשְׁמָתוֹ שֶׁלֹּא תִנָּזֵק. וְהִנֵּה מְצָרַע זֶה כָּל כָּן הַגְּדִיל לְהִרְעַע עַד שֶׁנִּסְתַּלַּק מִמֶּנּוּ לְגַמְרֵי מִלְבוּשׁ הַקְּדוּשָׁה שֶׁלּוֹ וְנִתְלַבֵּשׁ לֹא עָלִינוּ בְּמִלְבוּשׁ הַטָּמֵאָה, שֶׁהוּא נֹגַע הַצְּרַעַת.

וְלָכֵן נִצְטָוָה עַל פְּרִימַת בְּגָדָיו - לְהוֹרוֹת שֶׁמִּלְבוּשׁ הַקְּדוּשָׁה שֶׁלּוֹ נִקְרַע מֵעַלָיו, וְעַל פְּרִיעַת שְׂעָר רֵאשׁוֹ - שֶׁשְׂעָר הָרֵאשׁ הוּא כַח הָאֲדָם וּבְכֵן לְהוֹרוֹת שֶׁאֵבֵד אֶת כַּח נִשְׁמָתוֹ, וְעַל שְׂכָם יַעֲטָה - לְהוֹרוֹת שֶׁמִּחְמַת רְבוּי עוֹנוֹתָיו אֵבֵד אֶת כַּח הַדְּבִיבֵר הַקְּדוֹשׁ שֶׁלּוֹ, וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא - אֶחָד לְדוּכָרָא וְאֶחָד לְנוּקְבָא דְסִטְרָא אַחְרָא, וְלָכֵן מִחוּץ לְמַחְנֵה מוֹשְׁבֵינוּ - לְהוֹרוֹת שֶׁחֲלִילָה אֵין לְנִשְׁמָתוֹ חֶלֶק בְּנַחֲלַת ה'.

מַצוּה קַע"ב: עֵינִין צְרַעַת הַבְּגָד

כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב:

"וְהִבְגַּד כִּי יִהְיֶה בּוֹ נֹגַע צְרַעַת... וְהִרְאָה אֶת הַכְּהֵן" וַיִּקְרָא

י"ג, מ"ז - מ"ט.

לפשוטו של מקרא

מצות עשה מן התורה על כל איש או אשה מישראל לאפילו בקטן ובקטנה נוהגים דיני צרעת הבגד, אבל בבגדי הגוי לא נוהגים דיני צרעת הבגד. ובתוספתא מבואר שאף בגד של ישראל שהוסגר מחמת נגע ומכרו הישראל לגוי הרי זה טהור. ראה רמב"ם הלכות טומאת צרעת (פרק י"ג הלכה י"א). , שְׂיִרְאָה עַל בְּגָדוֹ סִימָנִי נִגַע צָרַעַת לְבוֹא אֶל הַכֹּהֵן שְׂיִפְסֹק אִם אַכּוֹן טָמֵא הַבְּגָד בְּנִגַע צָרַעַת וַיִּנְהַג בּוֹ בְּדִינֵי הַבְּגָד הַמְצַרְעֵסֵפֶר הַמְצוּוֹת לַהֲרַמְבִּים (עשה ק"ב) וספר החינוך בבאור מצוה זו .

סימני צרעת הבגד הם שלשה : הִירְקָרְקֵהֵינוּ שירוק הרבה ככנף הטווס וכענפי הדקל. תורת כהנים ותוספתא (נגעים פרק א'). וְהֵאֲדַמְדָּם הֵינוּ שאדום הרבה כזהורית יפה. ומצטרפים שני הגוונים הללו לטמא. וְהִפְשִׁיחוּ. וְאִם מִצָּה הִכְהוּ בַּבְּגָד כְּתָם בְּשִׁעוֹר כְּגָרִיס הַקִּילְקִי מְרַבֵּעַ מֵהַגּוֹנִים הַנִּלְ, הָרִי זֶה מִסְגִּיר אֶת הַבְּגָד לְמִשְׁדָּ שְׂבָעָה יָמִים, וּבְשָׂבִיעֵי רוּאָה : אִם פָּשָׁה הַנִּגַע וְגִדַל הָרִי זֶה טָמֵא וְשׁוֹרְפוֹ. וְאִם עָמַד בְּמִרְאֵהוּ וְלֹא פָּשָׁה, או שפשה אלא שדקה במעט הכתם – אָזִי יִכְבֵּס מְקוֹם הַנִּגַע וַיִּסְגִּיר הַבְּגָד שְׂבַעַת יָמִים שְׁנִית, וּבְסוּפָם רוּאָה : אִם שׁוּב דָּקָה הַכְּתָם הָרִי זֶה מְכַבְּסוֹ וְטָהוֹר, וְאִם עָמַד בְּמִרְאָה שֶׁהַסֵּגֵר בּוֹ בְּתַחֲלָה הָרִי זֶה טָמֵא וְשׁוֹרְפוֹ כְּלוּ, וְאִם נִשְׁתַּנָּה מִרְאֵהוּ מִירְקָרְקֵ לְאֲדַמְדָּם או להפך הרי זה קורע את מקום הנגע ושורפו, ומכבס את שאר הבגד ומטבילו וטהור ראה כל זה במסכת נגעים (פרק י"א), וברמב"ם הלכות טומאת צרעת (ריש פרק י"ב).

ואלו הם בגדים הראויים לטמא? כל בגד הארוג מצמר או מפשתים או העשוי מעור למעט שאר מיני בדים ובגד העור וכיוב"ז שאינם נטמאים כלל. , וְשִׁעוֹרוֹ הוּא לְכֹל הַפְּחוֹת שֶׁלֶשׁ אֲצָבָעוֹת עַל שְׁלֹשׁ אֲצָבָעוֹת נִגְעִים (פרק י"ב) ושבת (כ"ט). , וְצָבָעוֹ לְבָנוֹ לְמַעַט בְּגָד צָבּוּעַ בִּידֵי אָדָם או בידי שמים שאינו נטמא בצרעת הבגד כלל, מלבד בגד עור הצבוע בידי שמים שנטמא. – הָרִי זֶה יָכוֹל לְטָמֵא בְּטָמְאָת צָרַעַת. וְאִם חָסֵר בּוֹ אֶחָד מֵהַתְּנָאִים הַנִּלְ אֵינוֹ נְטָמֵא כָּלָל. לְעַמַּת זֹאת, כָּל כְּלֵי הָרְאוּי לְקַבֵּל טָמְאָה, וְגִדְלוֹ לֹא פְּחוֹת מִכֶּרֶחַב הַגָּרִיס - הָרִי זֶה יָכוֹל לְטָמֵא בְּטָמְאָת צָרַעַת נִגְעִים (פרק י"א) ורמב"ם (שם פרק י"ג). . וְיִתֵּר דִּינֵי טָמְאָת הַכֹּהֵן וְהַבְּגָדִים מְבֹאָרִים הֵיטֵב בְּרַמְבַּ"ם ז"ל בְּהַלְכוּתוֹ, עֵינֵי שָׁם.

ומי שנצטרע בגדו ולא נהג בו כדיני התורה בענין טמאתו ובאפני טהרתו, הרי זה בטל מצות עשה מן התורה.

רמז הפתוב – בגדי מלכות

אחד האפנים בו מצא הקדוש ברוך הוא לנכון לאותת ולסמן לאדם על מעשיו – הוא צרעת הבגדים, מה שמלמדנו על החשיבות וההשפעה הגדולה שיש לבגדיו של האדם על אישיותו. העולם רגיל לומר שלא הבגדים עושים את האדם אלא האדם עושה את בגדיו, אך תורתנו מוכיחה שהדברים אינם מדויקים כלל, ופעמים רבות שהבגדים דוקא עושים ומשפיעים רבות על נפשו של האדם ועל מעשיו. פעמים שההשפעה היא חיובית ומועילה, ומרוממתו לדרגות רמות ונשגבות, ופעמים שההשפעה היא מזיקה והרסנית, ומורידה את האדם לשאול תחתית ולשפל המדרגה, לאן שלא היה מגיע אלולי אותם בגדים שליליים.

וכמו שבצבא קצמת הקפדה גדולה על מלבוש החילים, ולכל חייל וחייל יש את המדים השייכים לו, וחייל שישנה את מדיו או יזלזל בהם או ילבשם שלא כראוי עלול להעניש על כך, כן הדברים גם לגבינו עם ישראל הגברים והנשים שמלבושינו הנו בעל ערך ומשמעות, וכל המשנה בו דו על התחתונה. וכפי שלמדנו רבותינו במדרש שזהו אחד הדברים ששמר על ישראל בהיותם במצרים שלא שנו את מלבושם ובזכות כך זכו להגאול ולצאת ממצרים (פסיקתא דרשב"א שמו"ו, ו').

בבית המקדש מצינו שהכהנים נצטוו לעבד אך ורק בבגדים המיעדים לכך, וכל תוספת או מגרעת בהם אסורה. גם בבגדי הכהן הגדול מצינו שפעמים עובד בבגדי לבן, ופעמים בבגדי זהב, כשכל מלבוש יש מסר ומשמעות משלו המשפיע לטובה על קבול התפלות והקרבנות ראה ראש השנה (כ"ו ע"א) שלכן לא היה משמש הכהן הגדול בבגדי זהב לפני ולפנים ביום הכיפורים, כדי שלא לעורר קיטרוג ממעשה עגל הזהב על עם ישראל. עוד מצינו ב"ל עצה למי שיצרו תוקפו לעבר עברה שילבש בגדי שחרים ומתוך כך ישבר לבבו ותסור מחשבתו הרעה חגיגה (ט"ז ע"א) ובפירוש התוספות שם, מה ששוב מלמדנו על התועלת הגדולה שיכולה להיות במלבושו של האדם. ולא לחנם היה רבי יוחנן קורא לבגדיו בתאר "כבודי" שבת (קיי"ג ע"ב). שכן חלק גדול מתארו ומצולמו של האדם נשמר ונבנה בזכות מלבושיו, כפי שנתבאר ובספר "אמת ואמונה" (אות שכ"ב) הובא מהרה"ב מפשיסחא זיע"א שאמר שיש לאדם להזהר מאוד בכבוד מלבושיו, וזה בהיות שהם משמשים אותו ומצילים אותו מן הבושה. וניתן ללמוד זאת מהנשמה המבקרת את הגוף גם לאחר מותו, וזה מאחר והיה לה צורך בו בהיותה כאן בעולם הזה, על כן מכבדתו גם לאחר מכן.

מאידך גיסא, הזקים גדולים עלולים להגרם לאדם ממלבוש שאינו נכון והולם. לכן הקפידה התורה ביותר שלא ילבש גבר מלבושי אשה, ולא תעדה אשה עדי איש דברים (כ"ב, ה') ורמב"ם הלכות עבודה זרה (פרק י"ב הלכה א') ושלחן ערוך יורה דעה (סימן קפ"ב). ושל לא ילבש מלבושי צמר ופשתן יחדיו ויקרא (י"ט, י"ט) ורמב"ם הלכות כלאים (פרק י') ושלחן ערוך יורה דעה (סימן רח"צ). שכל אלו פוגמים את נפשו של האדם ומולידים בו טבעים מקלקלים ומדות רעות ומגנות. ומטעם זה מצות עשה מן התורה להטיל חוטי ציצית על כנפי בגדינו כלשון הכתוב "והיה לכם לציצית וראיתם אתו וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אתם" שעל ידי לבישת הציצית יכול אדם להנצל מכל העברות בלראה בפירוש האבן עזרא והספורנו (שם) שכתבו שעל ידי מצוות הציצית אדם זוכר את ה' בכל עת ופורש מן העבירות ודבק במצוות.

בהנהגת המלבושים הורנו רבותינו שאין לאדם לרדף אחר הפאר וההדר שבמלבושים, שכן טפוח החיצוניות אינו סימן יפה על הפנימיות, ואדם המקדיש זמן ויחס רב לבגדיו ולמראהו החיצוני מעיד בכך על פנימיות ריקנית ונבובה וסרת טעם ראה קובץ אגרות לחזון איש זצ"ל (חלק ג) אגרת קנ"ב), ובספר "הלבוש והקשוט מזוית יהודית". אלא ילך אחר הדרך הממצעת והצנועה השומרת על גדרי ההלכה והצניעות, ומשקפת את הרוח של גרא ה' המשקיע את מיטב

כחו ומרצו בטפוח הרוח והנשמה. ובפרט תלמיד חכם שאישיותו נמדדת ונבחנת כל הזמן בעיני הקמון, שעליו להזהר ולהקפיד בדברים אלו כמו שאמרו חז"ל במסכת דרדך ארץ זוטא (פרק ה') שתלמידי חכמים ניכרים בעטיפתם, ובתלמוד (שבת קי"ד ע"א) נאמר שתלמיד חכם שנמצא רב על בגדו חייב מיתה, ועוד עיין ברמב"ם הלכות דעות (פרק ה' הלכה ט').

וכך נאמר במגניתא דרבי מאיר: "וכי מה הנאה ממלבוש שגורם לפגיעות רבות?!" ובאר מרן החיד"א זיע"א בספרו "לב דוד" (פרק ט'). שמתוך שמתמקד אדם בטפוח מלבושיו מטה היצר הרע את לבבו להתנאות ולשקע בענייני העולם הזה, ולזנח את העמל והגייעה על העולם הבא, וכמו שאמרו חז"ל במדרש "כשחטטרא אחרא רואה מי שמשלסל בשער ומוקפיד ללבש בגדים יקרים מיד אומר זה שלי" מדרש רבה בראשית (פרק כ"ב). לכן זהה אדם ללבש בגדים החולמים את השקפתו ולא ילך אחר מלבושי העולם והחברה שבקד חלילה מאבד את כל אישיותו ופנימיותו.

וביותר הדברים אמורים בבנות ישראל, שעקר מעלתן ושכרן בעולם הזה ובעולם הבא הוא על ענין הצניעות, ובשכרה זכות לבנים צדיקים ולפרנסה מברכה ראה יומא (מ"ז ע"ב) ובמה שכתבנו בס"ד בספרנו "דובב שפתי ישנים" (פרשת נשא) מענין זה. , ובהעדרה חלילה עתידות להעגש בעגשים קשים ומרים. שכן למדנו דוד המלך ע"ה: "כל כבודך בת מלך פנימה" (תהלים מ"ה, י"ד). — ככל שתפנימי את עצמך פנימה ותטפחי את אישיותך ונשמתך כך תזכי ליותר כבוד ויקר, הן מהקדוש ברוך הוא והן מהבריות, מה שאין כן אם תחציני את עצמך חוצה ותשקיעי בלהבליט ולהציג את עצמך לרבים הרי שימעט ערכך וישפל כבודך עד שלא ישאר ממנו מאומה. איזה ערך יש פיוס לנשים בעיני החפשיים? הרי נדמות הן בעיניהם ככלי למלוי תאוות ויצרים גרידא, ותו לא! ומי גורם לזאת אם לא הן בעצמן, בכך שזנחות כליל את פנימיותן ועוסקות יומם וליל בטפוח הבגדים והגוף?! אז למה תתפלאי שבעלך כלל אינו מתענג בך אלא בגופך?! לו היית שומעת בקול ה' הלוחש באזנך "היי צנועה" ראה מדרש תנחומא (פרשת וישב) שלכן ברא הקב"ה את האשה מן הצלע, כדי שתהא בטבעה ובפנימיותה צנועה. ונדאי היית מאשרת יותר, מספקת יותר, ושנה יותר ממה שמשוים אותך כעת.

כללו של דבר: בגדיו של האדם יכולים לשמר ולהגן עליו, ויכולים גם לטמאו ולהשחיתו. וככל שנקפיד על לבוש החולם את אמונתנו, ועל בגוד התואם לתורתנו, כך נזכה לעלות ולהתעלות ולהתקרב לבורא ברוך הוא, ולקדש שם שמים ברבים, כן זכנו ה'.

דרוש וחדוש

כבר נתבאר לעיל שנגע הצרעת אינו מטמא אלא בבגדי ישראל, אבל גוי שנמצא נגע צרעת בבגדו הרי זה טהור ואינו מטמא כן הובא במסכת נגעים (ריש פרק י"א) וברמב"ם הלכות טומאת צרעת (פרק י"ג הלכה ב').

אולם נחלקו רבותינו חכמי המשנה ז"ל לראיה תוספתא נגעים (סוף פרק ה'). מה יהא הדין בבגד של ישראל שנמצא בו נגע צרעת, והובא אל כהן שיראנו והלה הסגירו לשבעה ימים, ובתוך ימי הסגור הליך בעל הבגד ומכרו לגוי – האם יטהר הבגד למפרע או לא?

לדעת רבי שמעון בהיות שהבגד כבר הסגור לכו נשארים בו כל דיני ההסגר והטמאה החלים על בגד של ישראל.

אולם דעת חכמים על אף שכבר הסגר, עם כל זאת ברגע שנמכר הבגד לגוי הרי שפטלו ממנו דיני נגעים והרי הוא טהור.

ורבנו הרמב"ם ז"ל פסק בהלכותיו כדעת חכמים שהבגד טהור ראה ברמב"ם שם (פרק י"ג הלכה י"א).

בסוד עבדיך

בבאור ענין צרעת הבגדים על דרך הסוד כתב רבי דוד בן זמרא זצ"ל בספרו "מצודת דוד" בבאור מצוה תמ"ו. שפידיע אין טמאת הצרעת באה אלא על בגד עור או צמר או פשתים.

והטעם שנגע הצרעת בא רק על הבגדים הללו הוא בהיות שהעור הוא הלבוש שהלביש הקדוש ברוך הוא את אדם וחנה בגן עדן, ומאז חמדו אותו החיצונים, וכמו שכתוב "ויעש ה' אלקים לאדם ולאשתו עור וילבשם" בראשית ג', כ"א. ואמרו חז"ל אל תקרי "עור" אלא "אור" אימרת רבי מאיר במדרש רבה (בראשית פרשה כ'). , שהיתה הפתנת מפיצה אור גדול ולכן חמדיה החיצונים, ולפיכך פאשר ימצאו החיצונים מקום לטמאו בנגע הצרעת מנד וטמאוהו. וטעם הפשתים הוא בהיות שקרבונו של קין היה מן הפשתים, וקין הוא כח החיצונים שכן הנחש הטיל את זהמתו בחנה ומכך נולד קין, לכן יש להם שליטה בבגד הפשתים. וטעם הצמר הוא בהיות שקרבונו של הבל שנתקבל היה מן הצמר, ומתוך כך נתקנאו בו קין וכל כחות הטמאה, לכן מחפשים הם להאחו בבגד הצמר ולטמאו. עד כאן תכן דבריו.

מצוה קע"ג: טהרת המצרע

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב:

”זאת תהיה תורת המצרע ביום טהרתו וכו'” ויקרא י”ד,

ב' .

לְפָשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא

מִצְוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה עַל כָּל אִישׁ אוֹ אִשָּׁה מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁנִּטְמָא בְּנִגְעַ צָרַעַת בְּגוֹפוֹ לְעַמּוּד וּלְהִטְהָר
מִטְמֵאָתוֹ בְּבוֹא הָעֵת שֶׁיִּרְפָּא הַנֶּגַע. וְתִהְיֶה הַטְהָרָה הַזֶּה שֶׁיִּקַּח הַכֹּהֵן שֶׁטְמֵאוֹ מִזֶּרֶק שֶׁל חֵרֶס
חֲדָשׁ וְיִתֵּן בּוֹ רְבִיעִית מִיֵּם חַיִּים, וְיִקַּח שְׁתֵּי צְפוּרֵי דָרוֹר וְיִשְׁחַט אֶת הַמִּבְחָרִת שֶׁבָּהֶן עַל הַמַּיִם
שֶׁבְכָלִי וְשׁוֹפֵף דָּמָה לְתוֹכוֹ עַד שֶׁיִּהְיֶה הַדָּם נֶכֶר בְּמַיִם. וְאֵת הַצְּפוּר הַשְּׁחוּטָה קוֹבְרָה בְּפְנֵי־מִסְכַּת
נְגָעִים (פֶּרֶק י”ד) וְסוּטָה (י”ז ע”ב).

לְאַחַר מִכּוֹן לִקְחַת גִּזְעַ עֵץ אֶרְזוֹ בְּאֶרְזוֹ אִמָּה וְאֶגְדָּת אֲזוּב בְּאֶרְזוֹ טַפַּח וְשָׁנִי תוֹלַעַת, וְקוֹשְׁרֵם יַחַד
עִם הַצְּפוּר הַחַיָּה, וְטוֹבְלָם יַחַד בְּכָלִי עִם הַמַּיִם וְהַדָּם, וּמִזֶּה מֵהֶם שֶׁבַע פְּעָמִים עַל אַחַר גְּדוֹ שֶׁל
הַמִּצְרָע וְעוֹבֵתוֹסְפָתָא נִתְבָּרַר שֶׁבְדִיעֵבֵד אִם הִיזָה עַל שָׂרָר גּוֹפוֹ יֵצֵא. כֵּן הֵבִיא ב”ישועות מלכו” על הרמב”ם. , וּמִשְׁלַח
אֵת הַצְּפוּר הַחַיָּה עַל פְּנֵי הַשְּׂדֵה מִחוּץ לְחֹמַת הָעִיר נְדָה (כ”ו) וְיוֹמָא (מ”ב) וּמִנְחוֹת (כ”ז). . וְאִם חֲזָרָה
הַצְּפוּר חוֹזֵר וּמִשְׁלַחָה שׁוּב וְשׁוּב עַד שֶׁתִּלָּךְ וְלֹא תִשׁוּבֵתוֹסְפָתָא דְנְגָעִים (פֶּרֶק ח’) וְקִידוּשִׁין (פֶּרֶק ב’). .
וְהַמִּשְׁפָּחָה תִּהְיֶה תִּתְגַּלְמַת וְהַטְהָרָה יִבָּאֵר אִי”ה בְּמִצְוֹת הַבָּאָה.

תִּהְיֶה טְהָרָה זֶה נֶעֱשֶׂה דְּוָקָא בְּיּוֹם וְלֹא בְּלַיְלָה, וְכָל שְׁנֵי חֲכָם בְּקִיא שֶׁטְמֵאוֹ יֵשׁ לְקַיֵּם תִּהְיֶה
טְהָרָה זֶה, וְאִף בְּחוּץ לְאֶרֶץ וְלֹא דְּוָקָא בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ תּוֹרַת כַּהֲנִים וְתוֹסְפָתָא שֶׁם. וְעוֹד רָאָה בְּרַמְבַּ”ם
הַלְכוֹת טוֹמְאָת צָרַעַת (פֶּרֶק י”א) כֵּל הַנִּיֵּל וְעוֹד פְּרִטֵי דִינִים רַבִּים בְּנוֹשָׂא וְאִכְמ”ל. . וְאִם נִמְנַע הַמִּצְרָע מִלְהִטְהָר
בְּדָרְךָ הַנִּיֵּל הָרִי זֶה בְּטַל מִצְוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה.

רִמָּז הַכָּתוּב – שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה

רְבוּתֵינוּ פְּרָשְׁנֵי הַתּוֹרָה מְבַאֲרִים כִּי תִהְיֶה הַהִטְהָרוֹת שֶׁל הַמִּצְרָע מְצָרַעְתּוֹ זֶה וּמִקְבִּיל
לְתִהְיֶה הַתְּשׁוּבָה שֶׁצָּרִיךְ הַחוּטָא לְעַבֵּר, וְכָל שֶׁלֵּב מְשַׁלְבֵי הַהִטְהָרוֹת הַלְלוּ מִלְמַד עַל הַצְּעָדִים
שֶׁצָּרִיךְ בַּעַל תְּשׁוּבָה לַעֲשׂוֹת בְּמַהְלָךְ תְּשׁוּבָתוֹ עַד שֶׁנֶּעֱשֶׂה לְטָהוֹרָה בְּפִירוּשׁוֹ הַמְתוּק שֶׁל בַּעַל ה”כֵּל

יקר" על התורה בפרשת מצורע (ויקרא י"ד), ולא הבאנו את תוכן דבריו מחמת אריכותם. . ואנו נתמקד בענין
ה' בשלב אחד בלבד, והוא שלוח הצפור החיה על פני השדה.

בארו רבותינו שהמצרע בימי טמאתו היה נתון בידי כח הטמאה, שהיא בבחינת "שדה"
המרמז לסטרא אחרא וחילותיה, וכמו שכתוב בעשו "איש ידע ציד איש שדה" בראשית כ"ה,
כ"ז. שהיה צד את הבריות ומכניסם תחת כנפי הטמאה. וכעת בתהליך ההטהרות מתנתק
המצרע ובורח מידי הסטרא אחרא ונצל ממנה ונכנס תחת כנפי הקדשה, אבל מצות התורה
שישלח המטהר צפור חיה על פני השדה שיתשמש כמין "שחד" לסטרא אחרא לסתם את
פיה שלא תקטרג עליו, לפי שעדין לא נשלמה טהרתו עד אחר התגלחת והטבילה וכיו' ועדין
יש בכחה למשכו אליה בחזרה. ורק לאחר שיתשלם טהרתו ויצא לגמרי מרשות הטמאה יותר
לא יצטרף לחוש להכין פירש בעל ה"שפתי כהן" על פרשה זו, והוא בכמה ממפרשי טעמי המצוות.

כך הדבר גם באדם המבקש לזנוח את הרגליו הרעים, ולהתנתק מפבלי היצר ולבחור בדרך
חדשה וטהורה, עליו לדעת שעדין יש לסטרא אחרא כח והשפעה עליו, ואינו יכול בן רגע קט
לבעט בה ולצאת מרשותה, בהיות שעדין יש לה שליטה ואחיזה בו. ולכן פעמים שבעל תשובה
צריך ליתן לה שחד וכפר כל שהוא על בריחתו ממנה עד שישתחרר לגמרי מכבליה ואזי יוכל
בע"ה לעמוד איתן כנגדה מבלי לחשש כלל. ושחד זה יכול לבוא לידי בטוי בעזיבת החטא
בשליבים ובהדרגה צעד אחר צעד עד שיגיע לחוף מבטחים, או פעמים שעליו לותר על דברים
מסוימים ברוחניות כדי שיוכל להתעלות בדברים אחרים שהשעה יותר צריכה להם, ופעמים
נזקק להתרים מיחדים וחרויגים הנכונים אף ורק לאותו אדם ולאותו שלב. מה שברור הוא
שלקום ולעזוב בלי לשקל היטב זה מסכן, וברב הפעמים עלול הוא לפול ולהפגע באמצע הדרך.

עזיבת החטא ועשיית תשובה אינה דבר של מה בכך. זהו לא תהליך אישי פנימי באדם עצמו
בלבד, אלא זו התמודדות חזיתית עם גורמים חיצוניים השולטים על האדם, ונלחמים בכל
כחם לשמר אותו לצדם. ולכן חובה עלינו לקחת את הכל בחשבון, ולהתייחס גם לעברו של
זה ברצינות ובכבוד ראש. כמה זנקו בפזיזות ובמהירות למרומים ולפתע מקל קטן השחל
בגלגליהם והנחיתם ארצה בהתרסקות שמנעה מהם מלקום שנית ולהתרום!! כמה חשבו
לעצמם "הכל אני יכול, מיד ועכשו והרגע", וכמו שזה בא מהר כך זה גם הלך באותה
המהירות, והכל בגלל שלא השפילו להטות און לדברי חכמים המזהירים לבצע את מהלכם
בשליבים! כדי לבנות בגן גבוה לא מתחילים ישר לבנות למרומים, תחלה צריך לחפור ולרדת
למעמקים, ורק משם אפשר לעלות עם יסודות איתנים וחזקים ויציבים. כך בעל תשובה לא
יוכל ישר לבנות לעצמו הרים וגבעות של תורה ומצוות ומעשים טובים מבלי ליצק לעצמו
יסודות איתנים, ולצרף כך יש צריך לפעמים להמתין או לותר, לחכות או להקל, עד שיתבסס
היטב, וגם שלב זה הוא חלק משלבי העליה.

כך מצוינו גם בתשובת הרבים ביום הכפורים, בקרבן החטאת שהיה הכהן הגדול מקריב בעד
העם, היה שולח כנגדו שער אחד לעזאזל שהיה כשחד לסטרא אחרא שלא תפריע ותקטרג
על תשובתם של ישראל ויקרא פרק י"ט, וכן הסבירו מפרשי התורה שם. ועוד ראה בזה הקדוש (פרשת פקודי)
שכתב שזהו גם כן הטעם של שער של ראש חודש שבא למנוע מהסטרא אחרא מלקטרג על התחדשות הלבנה. . ואם
צבור זה גדול זקוק לכך, על אחת כמה וכמה יחיד חלוש כמונו. גם יעקב אבינו ע"ה ידע סוד
זה, ולכן בעת שנפגש עם עשו הרשע שלח לו דורון באמרו "אכפרה פניו במנחה ההלכת
לפני" בראשית ל"ב, כ"א. , ובכך קנה שינצל מידי ולא יעצרו הרע הזה בדרכו.

ועל זו הדרך בארו בעלי הסוד את ענני המים אחרונים שהזרנו לעשות בסוף הסעודה, בהיות שהסטרוא אחרא עומדת על השלחן בשעת הסעודה ויכולה באותה העת לשלט ולהזיק לאדם ביותר, ועל ידי זו המתנה שאנו נותנים לה היא מתרצית ומסתלקת והולכת לה, ואינה מקטרגת עלינו באכילתנו ובברכתנו (הובא בשער המצוות (פרשת עקב), עיין שם מהו האופן הנכון לעשיית המים אחרונים ואכמ"ל). ולכן אין מברכים על מים אלו, בהיות שאין לסטרוא אחרא חלק ושיכות בברכה כללראה זוהר הקדוש פרשת תרומה (דף קנ"ד) שכתב כן. מה ששוב מלמדנו שפעמים שצריך לותר ולרצות את הרע כדי שלא יפריע לטובוראה בספר העיקרים (מאמר ד' פרק נ"א) שכתב בזו הלשון: "באשר האדם מורכב משני כחות הפכים – כח החמר יוכח הנפשי, לכן אי אפשר שיושב השלמות האנושי אם לא בהיות שום הסכמה ביניהם, שינתן לכל אחד מהם חלקו הראוי לו, ועל ידי כך יושג השלום הרוחני". עכ"ל.

כל בעל תשובה – בין ששב מדבר אחד ובין שסר לגמרי מדבר רעה לדרך טובה – עוד יש לו בתחלת דרכו קשר וזיקה לעברו. העבר לא נשפח כל כך בקלות, ואם בכלל, ולכן עליו להיות זהיר בדרכו שלא ימעד ויחזר לסורווכו פירש הרה"ק ממעוז'בוז' זיע"א את מאמר חז"ל (גיטין ב' ע"א) "בפני נכתב ובפני נחתם" שבפניו של האדם נכתבים ונחתמים על עוונותיו ופשעיו, וכידוע מרבינו האריז"ל שידועי דבר יכולים לזהות את עוונותיו ופגמיו של האדם על מצחו. מטעם זה הזהירונו רבותינו שלא לדבר בגנות אמה בפני גר שיצא ממנה, שמא עדין נותר בו קשר נפשי לאותה אמה ויצטרע עליהסנהדרין (צ"ד ע"א). וכפי שהעידה התורה על יתרו חותן משה, שבשעה ששמע על אבוד מצרים נעשה בשרו חדידן חדידן, על אף שכבר הפיר באמתות ה' ותורתו, וזה מפני שעדין היה בו משהו מן העברכו דרשו בסנהדרין (שם) מלשון הכתוב (שמות י"ח, ט') "ויחד יתרו". כך גם הזהירו שלא יאמר אדם לבעל תשובה "זכר מעשיך הראשונים" פן יצער ויעורר בו את אותם הזכרונות ויגרם לו חליקה לחזר לסורובבא מציעא (נ"ח ע"ב), ונפסק בשלחן ערוך חושן משפט (סימן רכ"ח סעיף ד').

ובהיות שנפשו עוד מרגלת ומחפרת לעבר, לכן חובה עלינו לנהג עמו בהנהגה המיוחדת והמתאמת לו, עד שיתנתק לגמרי מעברו ויהפך לברייה חדשה לגמרי. ולכך נצרכת הדרך אישית לכל אחד ואחד, בהתאם לעברו ולמצבו הרוחני, על ידי תלמיד חכם מבהק הבקיא בנושא רגיש זה. לא כל הלכה נכונה לגביו, ולא כל מצוה מסורה כעת בגידו, גם בפרישה מן העברות יש סדר למשנה מה לפני ומה אחרי, ועל אחת כמה וכמה שחמרות והדורים לא בסמכותו לקבל. ואלו המעמיסים על בעלי התשובה יתר על המדה ומחמירים עמו בתשובתם – אינם מקרבים אלא מרחקים, ועלולים חלילה להתבע על מעשיהם. וחכמה גדולה נדרשת למלאכה זו, תבונה רבה וזהירות יתרה, שכן מתעסקים כאן בנשמות פצועות המבקשות להחלים, וכל טעות קטנה עלולה לעורר מחדש את הנגע לשוב ולהשתלט, והנזקים גדולים ביותר.

לכן כל ערום יעשה בדעת, ללכת בעצתם של חכמים ולשמר את מוצא פיהם, שעל כך צויה התורה "לא תסור מן הדבר אשר גידו לך ומין ושמאל" דברים י"ז, י"א. ופרשו חכמינו ז"ל "אפלו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין" בספרי (דף קנ"ד), והובא בפירוש רש"י ז"ל על התורה שם. דהינו אפלו אומרים לך לירד במקום לעלות, ולעצר במקום להתקדם, ולהקל במקום להחמיר – לא תסור מדברייהם. וכך למדונו חכמי התלמוד: "אם יאמרו לך ילדים בנה וזקנים סתר – שמע לזקנים ואל תשמע לילדים, שבנין ילדים סתירה וסתירת זקנים בגין" אימרת רבי שמעון בן אלעזר בנדרים (מ' ע"א). – רצו לומר שאותו דבר שנראה בעיניך כפריסה וכירידה – אינו באמת אלא מנוף וסיוע לבניה ולעליה, ולכן לך בעצתם ותצליח.

דרוש וחדוש

חכמי המשנה ז"ל נחלקו גבי אותם עץ ארז ואזוב ושני תולעת הנדרשים לטהרת המצרע, האם יהא מתר להשתמש בהם שנית למצרע נוסף, או שמא יש לטול חדשים לכל מצרע ומצרע? ראה המחלוקת בתוספתא דנגעים (ריש פרק ח').

לדעת רבי אליעזר נדרש שאותם דברים לא נעשה בהם מלאכה מעולם, אבל אם נעשה בהם מלאכה כל שהיא הרי הם פסולים לטהרת מצרע.

אולם חכמים סוברים שאף אם נעשה בהם מלאכה פשרים הם לטהרת מצרע. והביאו מעשה רב מרבי יהודה שבא לבקר את רבי טרפון, והלה הראהו מקל שבו טהר כפר שלשה מצרעים, הא למדת שאין צורך שיהיו חדשים. וכן פסק רבנו הרמב"ם ז"ל בהלכותיו הלכות טומאת צרעת (פרק י"א הלכה ז').

בסוד עבדיך

בבאור ענין טהרת המצרע על דרך הסוד ראה בספר "זרע קדש" הובאו דבריו בספר "ילקוט משיח וגאולה" עה"ת (עמוד 386), עין שם שכתב עוד כמה עניינים נפלאים בנושא ואכמ"ל. שכתב שגלות ישראל היא בסוד נגע צרעת, וכמו שאמרו חכמינו ז"ל "איכה ישבה בדד" – "כמצרע שפתוב בו" בדד ישב" מדרש איכה רבתי. , ובבוא הגאולה כתוב "וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מִים טְהוֹרִים" יחזקאל ל"ו, כ"ה. כדגמת הכהן המטהר את המצרע, ואז מיד עולים ישראל מטמאה לטהרה כדגמת הגאולה הראשונה שהיתה ברגע אחד בו יצאו ישראל מאפלה לאורה, וממעמקי הטמאה העפילו ל"ראתה שפחה על היים מה שלא ראה חזקאל בן בוזי במעשה מרפאה" מכילתא פרשת בשלח.

ונרמז כל זאת בפסוק "וזאת תהיה תורת המצרע" – תהיה בלשון עתיד, לרמז על הגאולה העתידה, "ביום טהרתו והיבא אל הכהן" – זהו יום הגאולה בו יתקרבנו ישראל בהזרה אל הקדוש ברוך הוא, שהוא בבחינת הכהן המטהר את ישראל (ל"ט ע"א) "אלקיים כהן הוא".

מצוה קע"ד: תגלחת המצרע

כמו שכתוב:

"וְגִלַּח אֶת כָּל שְׁעָרוֹ... וְהָיָה בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִגְלַח אֶת כָּל

שְׁעָרוֹ וְכוּ" ויקרא י"ד, ח' – ט'.

לפשוטו של מקרא

בהמשך לתהליך הטְהָרָה שֶׁל הַמְצָרַע, מְצוּת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה עַל הַמְטָהר שֶׁיִּגְלַחֵנוּ הַכֹּהֵן הַמְטָהרוּ בְּתַעַר וְיִסֵּיר אֶת כָּל שְׁעָר גּוֹפּוֹ הַנִּרְאָה, הוּן זָקֵנוּ וְהוּן גְּבוּת עֵינָיו מִלְבַּד רִיסֵי עֵינָיו שֶׁמְבֹאֵר בְּתוֹסֵפֶתָא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי שֶׁאֵינוֹ מְגַלַּח. , לְרַבּוֹת שְׁעָר הַעֲרֻה וּבֵית הַשָּׁחִי, וְלִמְעַט שְׁעָר שֶׁבְּתוֹךְ הַחֹטֵם שֶׁאֵינוֹ נִרְאָה. וְאִם גִּלַּחוּ שְׁעָר הַמְצָרַע, אוֹ שֶׁהוֹתִיר לוֹ אֶפְלוֹ שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת שֶׁלֹּא גִלַּחוּ – הָרִי זֶה לֹא עָשָׂה כְּלוּם, וְלֹא יֵצֵא יְדֵי חוֹבֵת הַתְּגִלְחַת תּוֹרַת כְּהֵנִים, וְהוּבָא בְּמַסְכַּת נִגְעִים (פֶּרֶק י"ד) וּבִסוּטָה (ט"ז).

לְאַחַר תְּגִלְחָתוֹ, מְכַבֵּס אֶת בְּגָדָיו וְטוֹבֵל בְּמִקְוֵה טְהָרָה, וּמְאֵז רִשָּׁאֵי הוּא לְהַכְנִס לְפָנָיִם מְחוּמָּת הַעִיר, וְיֹתֵר אֵינוֹ מְטַמֵּא בְּבִיָּאָה לְאַהֲלֵי וּבְמִשְׁכָּב וּבְמִשְׁבָּא, אֲדָּהּ עֲדִין מְטַמֵּא הוּא אֲדָּהּ וְכֻלָּם בְּמִנְעַל מִשְׁנֵה רִישׁ מַסְכַּת כְּלִים, וּבְבֵּא בְּתָרָא (ט"ז ע"ב). וְכֵן אֲסוּר הַמְצוּרַע בְּתַשְׁמִישׁ הַמַּטָּה בִּימֵים אֱלֹהִים, אֲדָּהּ הַמְצוּרַע מוֹתֵר (כְּרִיתוֹת ח'). . וְכַעֲבוֹר שְׁבָעָה יָמִים מְגִלַּחוּ הַכֹּהֵן שׁוֹב כְּבָרָא שׁוֹנָה, וּמְכַבֵּס אֶת בְּגָדָיו וְטוֹבֵל שְׁנִית, וּבְכָךְ נַעֲשֶׂה טְהוֹר לְגִמְרֵי מְטַמֵּאת צָרְעָתוֹ, וְהָרִי הוּא כְּכֹל טְבוּל יוֹם שֶׁמְתָר בְּאַכִּילַת מַעֲשֶׂר, וְאַסוּר בְּאַכִּילַת תְּרוּמָה עַד שֶׁתִּשְׁקַע הַשֶּׁמֶשׁ, וְכֵן אֲסוּר בְּאַכִּילַת קֳדָשִׁים עַד שֶׁיִּבְיָא אֶת קֳרָבָנוּ לְכַפֵּר מִבִּיָּם הַלְכוֹת טוֹמְאָת צָרַעַת (פֶּרֶק י"א), שֶׁם הִבִּיא אֶת כָּל הַדֵּינָם הַנִּיֵּל וְעוֹד. , וְכִפִּי שֶׁיִּבְאֵר אִי"ה לְקַמְּרָא בְּאוּר מְצוּה קע"ו.

ואם עבר המצרע ולא נתגלח כְּדִינוֹ, הָרִי זֶה בְּטֵל מְצוּת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה.

רְמֵז הַפְּתוּב – תְּתַחֲדָּשׁ!

בספר החינוך כתב לבאר שהטעם שצוותה התורה הקדושה על תגלחת המצרע הוא בכדי שיראה האדם את עצמו כאלו היום נברא מחדש, וכשם ששערו מתחיל היום לצמוח מחדש כך גם הוא יתחיל ויחדש את מעשיו לטוב, שעל ידי מעשה החדוש והנקיות של גופו משפיע הדבר גם על נפשו ורוחו להחלים מחדש בדבר טובה ויכולה וישרה. וכאן מגלים אנו כח נפלא ועצום שהעניק הבורא לתברך לאדם והוא כח ההתחדשות.

כל המתבונן במעשה הבריאה יראה שכל הנבראים כלם, משתתים על פעלה מחזורית וגלגלית שיש לה סוף ויש לה התחלה, כשכל סוף הוא התחלה חדשה. כך תנועת מערכת צבא השמים והכוכבים נעים בתנועה גלגלית וכל פעם מתחיל סיבוב חדש, גם עונות השנה משתנות ומתחלפות זו אחר זו, ארבעת סוגי הנבראים הקיימים – דומם צומח חי ומדבר – גם הם נתונים במערכת מפלגה זו של מחזוריות בחמר ובצורה של חיים ומות, צמיחה וקמילה, התהוות והתפרקות, כשכל סימת היא התחלה של חיים חדשים. גם ציר הזמן סובב במעגלים: היום והלילה הולכים ונאמים, כך גם שבעת ימי השבוע והאמת היא שהעולם כולו מעיד על מעשה הבריאה שהיה בששת ימי המעשה ובשביעי שבת וינפש, בכך שלא תמצא בכל העולם כולו שום אומה או לשון או כת או שבט כל שהוא המונה פחות או יותר משבעה ימים בשבוע, מה שלכאורה בלתי מובן מי התחיל זאת? ואיך כולם פועלים בכזו התאמה מופלאה? אם לא שבורא כל העולמים הטביע את הדבר בבריאתו!!! וחדשי השנה והמטעם זה מסבירים המפרשים שהמילה "חודש" היא מלשון "חידוש" לרמוז ללבנה המתחדשת כל הזמן כמו שכתוב "וללבנה אמר שתחדש", ואף עם ישראל נמשלו ללבנה כלשון הכתוב "יפה כלבנה ברה כחמה" ולכן אומרים אנו בקידוש הלבנה "שגם הם עתידים להתחדש כמותה ולפאר ליוצרים". ועל כל זאת אומרים אנו בכל בקר: "המחדש בטובו בכל יום מעשה בראשית" מתוך נוסח ברכות קריאת שמע של שחר. וראה בספר "נפש החיים" (שער א' פרק י"ג) שכתב כעין זה.

ובאות צריך להבין מה ההטבה הגדולה שבכך? וכי מה בכלל הצורך לחדש בכל עת את מעשה הבריאה? מדוע לא היה מספיק לבראה כשהיא עומדת במתכנתה ובצביונה מבלי כל התחדשות? אלא מכך למדנו את החשיבות והעצמה המפלאה הקיימת בפעלת ההתחדשות. גם הבריאה עצמה מקבלת "כחות מחדשים" בכל יום, ומי יודע אם הייתה הבריאה עוד עומדת במלוא הודה והדרה בלא אותה התחדשות נפלאה. וכך גם האדם על ידי התחדשות במעשיו ובחניו מתעוררים בתוכו כחות מחדשים המסייעים לו בדרכו ומחזקים את לבו לפעל ולעשות.

כלנו מכירים את ההרגשה המרוממת שבהתחלת דבר חדש: לבישת בגד חדש, למוד נושא חדש, קשר בין אישי חדש, כל דבר חדש יש בו חן והתרגשות המעוררים את האדם לעשותו, ואת החן הזה טבע הקדוש ברוך הוא בכל הבריאה כלה. כמה מרענו להתחדש בפרות הקיץ והחרף, להריח מחדש את ניחוח הגשם ולראות את זריחת השמש בגבורתה - כל ההתחדשויות הללו מעניקות לנו כחות פנימיים בלתי נראים המאפשרים לנו להמשיך במפעלנו, ובלעדיהם היינו חלילה עצורים וכבויים במעשינו.

וסוד זה יכול לשמש לכלנו ככלי עזר נפלא בעבודת הבורא, על ידי שנחדש בכל עת מעשים ופעולות חיוביות בעבודתנו, למוד חדש וקבלה חדשה וחסרה חדשה – כל אלו צובעים לאדם את חניו ומעניקים לו כחות חזקים לא לפול ולהרדם בעבודתו, ולהיות הולך ומוסיף בכל עת בבחינת "תתחדש כנשר נעורכי" תהלים ק"ג, ה'. ועיין בפירוש רש"י ז"ל שם שהביא מדרש אגדה שיש מין

נשר אחד שלעת זקנותו חוזר לנערותו ומתחיל את חייו מחדש. על ידי שרואה כל יום כהתחלה חדשה וכהזדמנות פז להתרומם ולהתעלות. וכך זה למדנו רבנו יונה: "ההתחדשות - הגנה, ההרגל - ספנה", שעל ידי שתחדש את עצמך בדבורים חדשים ובמעשים חדשים, תגן על עצמך מפני תרדמת ההרגל העוצרת את האדם מלהתקדם בחייו ברוחניות ובגשמיות.

בהגיע עם ישראל למעמד קבלת התורה אמר הכתוב "ביום הזה באו מדבר סיני שמות ייט, א. , וחז"ל שואלים וכי ביום הזה באו מדבר סיני? והלא הרבה לפני כן הגיעו? ומשיבים שמסר חשוב מסרה לנו התורה בפסוק זה: "שִׁיְהִי דְבַר הַתּוֹרָה חֲדָשִׁים עֲלֶיךָ כְּאֵלוֹ הַיּוֹם נִתְּנָנוּ" כן דרשו בפסיקתא, והובא בפירוש רש"י ז"ל על התורה שם. לא נאמר "חשובים" או "יקרים" אלא "חדשים", כי אם תרגיש אותם כחדשים ממילא בטוח שתקיים באהבה וברצון. מטעם זה נכון להנהיג בכל מסגרת שהיא משג של "פגרה" או "חפשה" או "בין הזמנים" וכיוצא בזה, שכן מלבד מנוחת הגוף והנפש הנצרכת לו לאדם מעת לעת, יש גם את התועלת של ההתחדשות בדבר, שבהתחלה חדשה האדם נגש עם כחות חדשים ורעננים כך שגם אם עד עתה לא פעל כראוי - אבל כעת שזו התחלה חדשה יתחיל מחדש בדרך נכונה אמר לנו פעם ידידנו הגה"צ רבי בצלאל טאוב שליט"א בן כ"ק האדמו"ר ממודז'ץ שליט"א. וזהו כלל גדול לכל דבר שאנו עושים לעשותו מתוך ההתחדשות והתענוות, מה שיוסיף לנו כח ותושיה לעשותו כראוי.

לפעמים האדם מרגיש כבדות ועיפות בחייו, כאלו צריך הוא "לסחב את עצמו" לתפלה ולעבודה ולסדורים וכו', וברגע שמרגיש אדם הרגשה כזו עליו לעצור את חייו ולחפש כיצד לחדש את עצמו בדרך. לא להחליף ולזנוח אותו, אלא לחדש ובלשון העולם נקרא "לשדרג".... זה יכול להיות על ידי שנוי הסדור בו אתה מתפלל, או הוספת בקשות ומזמורים חדשים, התחלת יזמה או פרויקט חדש בעבודתך, וכן על זו הדרך. וההתחדשות זו יש בה להעניק לך כחות חדשים ורעננים בבחינת "וקוץ ה' יחליפו כח יעלו אבר כנשרים ירוצו ולא ייגעו ולכו ולא ייעפו" ישעיה מ', ל"א. וראה בפירוש המצודת ציון שכתב ש"יחליפו" הוא ענין התחדשות. דהינו שעל ידי ההתחדשות זוכים שהכחות לעולם אינם פלים, וממילא זוכים ל"לב טהור ברא לי אלקים ורוח נכון חדש בקרבי" תהלים נ"א, י"ב. , שההתחדשות מעוררת תשוקה והתלהבות פנימית המטהרת את לבו של האדם לעבודת הבורא ברוך הוא אראה בליקוטי מוהר"ן (חלק א' תורה קנ"ו) מה שכתב בזה דברים נפלאים.

דרוש וחדוש

כפי שנתבאר לעיל, מצות התורה היא על המצרע להתגלח כל שער גופו. ונשאלת השאלה מה יהא הדין באדם שהנו נזיר המזקה מן התורה באזהרת "כל ימי נדר נזרו תער לא יעבר על ראשו", ומצוה במצות "קדש יהיה גדל פרע שער ראשו" ראה במדבר ו', ה'. , ובתוך תקופת נזירותו נעשה מצרע ולצדך טהרתו נצטוה לגלח כל שער גופו, האם יתגלח או לא?

על כך כתב רבנו הרמב"ם ז"ל בהלכותיו: "נזיר שנצטרע ונרפא מצרעתו בתוך ימי נזירות הרי זה מגלח כל שער. שהרי תגלחתו מצות עשה, וכל מקום שאתה מוצא מצות עשה ולא

תעשה – אם יכול לקיים את שניהם מוטב, ואם לאו – יבא עשה וידחה את לא תעשה"הלכות נזירות (פרק ז' הלכה ט"ו).

וממשיך שם הרמב"ם ומבאר: ואם תאמר הלא נזיר שגלח בימי נזרו עבר על לא תעשה ועשה, ואם כן למה ידחה עשה של תגלחת המצרע את העשה ולא תעשה של הנזירות? אלא מפני שכבר נטמא הנזיר בצרעת ממילא אינו קדוש וכבר בטל העשה מאליו, ואם כן נשאר רק הלא תעשה, ולפיכך בא העשה של תגלחת המצרע ודחה אותו. עכת"ד.

בסוד עבדיך

בבאור ענין תגלחת המצרע על דרך הסוד כתב הרקנאטי ז"ל לבבאורו על מצוה זו. כי השערות הם מסטרא דמסאבא (מצד הטמאה) ושרשם הוא בקלפה, ולכן בעת בואו להטהר עליו להסיר את כל שליטת החיצונים על גופו, ובכך תסור מעליו מדת הדין ויוכל הפהן שהוא במדת החסד להזות עליו מים חיים ולטהרו מטמאתו וראה עוד בספר "חסד לאברהם" אזולאי (מעין ב' נהר נ"ט) שכתב שבעשר מקומות בגוף צומחות השערות, והם כסא לעשר כחות הטומאה הבאים על האדם כשנטמא. ולכן רק הפהן כשר לגלחו, בהיות ששרשו הוא ממדת החסד, וביכלתו להסיר מעל המצרע את מדת הדין.

ומה שהקפידה התורה ביותר על הסרת שער ראשו זקנו וגבותיו יותר מעל שאר שער הגוף בהיות שאלו רומזים לפגמים מהם הגיעה טמאת הצרעת, והם: הפחשבה (גאונה) והראיה (צרות עין) והדבור (לשון הרע) כן הביא בעל ה"כלי יקר" על התורה (פרשת מצורע).

מצוה קע"ה: טבילה לטמאים

כמו שכתוב:

"וירחץ את בשרו במים וטהרו" ויקרא י"ד, ט'.

לפשוטו של מקרא

מצות עשה מן התורה על כל איש ואשה הטמאים בטמאה כל שהיא לכשירצו לטהר מטמאתם בכדי להכניס למקדש או בכדי לאכל מן הקדשים שיטבלו במי מקוה טהרה, ואז יעלו מטמאתם ויטהרו ויוכלו לעסק בקדשים.

ואמנם אין חיוב לטמא לטבל ולטהר, אלא רק אם יחפץ לטהר לא יוכל רק על ידי הטבילה במי המקנה (פרשת אחרי מות), והובא בספר המצוות לרמב"ם (עשה ק"ט) ובעוד ראשונים. ומכל מקום ממדת החסידים ואנשי מעשה לטהר את עצמם תמיד בהיות שהטמאה מאוסה ומגושמת, והטהרה מועילה ומזככת את נפשו של האדם כן הובא בספר החינוך בבאורו למצוה זו.

מדיני פשרות מי המקנה שתהא במים כמות מספקת של מים שכל בשרו של האדם ראוי לבוא בהם, וישערו חכמים שהן ארבעים סאה דהיינו 332 ליטר מים בקרוב, ועולה בשיעור אמה על אמה ברום שלוש אמות. ראה מסכת עבודה זרה (ע"ה ע"ב) ורמב"ם הלכות מקוואות (ריש פרק ד'). כמו כן שלא יהיו המים שאובים, ולא זוחלים, ולא מכנסים בתוך כלי המטלטל, ועוד פירטי דינים רבים ראה רמב"ם הלכות מקוואות ושלחן ערוך יורה דעה (סימן ר"א) כל דיני המקוואות ופריטהם.

מדיני הטובל שצריך לטבל את כל גופו במים, ובלא זה לא עלתה לו טבילה. וצריך להסיר כל דבר החוצץ בינו לבין המים, וכל שרוב גופו לא נגע במים מחמת חציצה כל שהיא שמקפיד עליה הרי שלא עלתה לו טבילה מן התורה, אבל אם החציצה היא על מעוט מגופו או שאינו מקפיד עליה הרי שעלתה לו טבילה מדין תורה, אך חכמים פסלו את טבילתו. ורק אם היתה החציצה על מעוט גופו וגם אינו מקפיד עליה אזי אינו חוצץ כלל וטבילתו פשרה להלכה כן מבואר בשלחן ערוך (שם סימן ר"ב).

ומטעם זה תקנו עזרא הסופר ובית דינו שאשה הבאה לטבל מטמאתה תענין היטב בגופה ותחפף ותסרק כל שערה כדי להסיר כל חציצה שקיימת, ולכך נהגו בנות ישראל גם לרחץ עצמן במים חמים קודם טבילתן בבא קמא (פ"ב) ונדה (ס"ח) ורמב"ם הלכות מקוואות (פרק ב' הלכה ט"ז), והובא בשלחן ערוך (שם סימן קצ"ח), שם נתבאר כל דיני החציצה בטבילת האשה.

ויתר דיני המקנה והטבילה מובאים ומבארים בספרי הפוסקים, וכל העובר ונכנס למקדש או פיוצא בזה מבלי לטבל ולטהר במקנה טהרה הרי זה עבר על מצות עשה זו.

רמז הפתוב – מקוה ישראל ה'

אחד מפלאי הבריאה הגדולים ביותר, הוא שלקח בורא העולם את החמר ואת הרוח, שהם שני דברים הנוגדים זה לזה בתכלית, וחברם יחד זה בזה. את החבור הזה נתן למצא בכל אחד מהנבראים, הן בדומם והן בצומח והן בכל סוגי החיים, בכל נברא ישנו ניצוץ חיות רוחנית אלקית המחיה את אותו נברא, ומעניקה לו חיות וקיום בעולם, ובלעדיה מיד יעלם אותו נברא והיה כלא היה.

זהו עמק מאמר הנביא "אבן מקיר תזעק וכפיס מעץ יעננה" חבוק ב', י"א. וראה חגיגה (ט"ז ע"א) שלמדו מפסוק זה שקורות ביתו של האדם מעידים עליו ביום הדין. , שאף האבן יש בה חלק רוחני המעניק לה הרגשים מסוימים, וכן נאמר במדרש שאין לה כל עשב ועשב שאין לו מזל ברקיע המפה אותו ואומר לו גדלאימרת רבי סימון במדרש רבה (בראשית פרשה י'). , מה שמלמדנו על הניצוץ האלקי שהאציל הבורא ברוח הוא על כל יציר ונברא. וכך מובא בכתבי רבנו האריז"ל שכל יציר מחבר בשרשו בעולמות העליונים ומשם מקבל את חיותו וקיומו, ובעת שתפסק יניקתו מן הרוחניות ומן העליונים – מיד יתבטל ויעלם מן העולם ראה שער הגלגלים (הקדמה כ"ה). . הא למדת, שכל אחד מהנבראים כלול מחמר ורוח המשמשים בערבובייה, ובהפרד החבילה מיד תשוב הרוחניות הנצחית אל שרשה, והחמר יחזר להבטל ולהפך מיש לאין.

חכמי הפיזיקה ומדעי החמר מגלים, כי כל חמר שבעולם מרכב ועשוי מחלקיקים קטנים הנקראים "אטומים", המונעים בתנועה מתמדת על ידי איזה כח בלתי מובן, והוא המעניק לחמר את הנוקטת ואת קיומו. והדברים נושקים ומובנים לנו היטב לאחר מה שהזכרנו, שאין לה נברא מהנבראים שאין בו תרכבת של חמר ורוח, וחבור שניהם הוא זה שיוצר ומקים את כל הבריאה כלה.

ובהיות שפך, נוכל להבין בנקל את הענין שפעמים שרוח טמאה תשרה על אחד מן הנבראים, ותעבר מנברא למשנהו, ותשתלט על גופו ועצמיותו ותשתמש בו ככלי המחזיקה בעולם, ובלעדיו מיד תפרח באויר ותחזר למקומה בעליונים. וזהו ענין הטמאה השורה על המת מיד בעת יציאת נשמתו, בהיות שרוחו ונשמתו פנו את מקומן ומיד באות רוחות רעות המבקשות לקבע את משכנן במקום ההוא. זהו גם ענין הטמאה השורה על אדם שנגוע בדברים טמאים או שישב עליהם, מה שקשר אותו עם אותה רוח השורה שם, ואפשר לה להכניס ולשרות גם עליו. בנוסף לכך גלתה לנו התורה שישנם דברים מסוימים המושכים את הטמאה אליהם ומכניסים אותה פנימה לשרות בתוכם, כגון נגעי צרעת מסוימים וציאת שכבת זרע מגוף האדם ועוד, כשבכלם המכנה המשותף הוא התלבשות רוח טמאה על החמר ושרייתה עליו.

ובהיות שחפץ ה' שבני ישראל עם הקדש ידבקו תמיד בקדשה, וירחקו מכל רוח טמאה החוצצת ומבדלת בינו לבין אבינו שבשמים, לכן צונו הבורא יתברך כי בעת שתשרה טמאה על האדם יסירנה ממנו על ידי הטבילה במי מקוה כשרים, מה שפועל להסרת הטמאה והפרכתה באויר, ולהחזרת האדם או החפץ למצב של טהרה. וכיצד פועלת טבילת המקוה להפרכת הטמאה? מבארים חכמינו כי כל רוח – בין של טהרה ובין של טמאה – מקורה ושרשה הוא מן העליונים, ובאם לא יהיה לה דבר גשמי להאחז בו – מיד תפרח לפרח ולשוב לשרשה בעליונים. ויגזרת הבורא היא שארבעים סאה של מי גשמים לעולם אינם מקבלים טמאה, ושום רוח טמאה לא יכולה להכניס בהם, לכן ממילא בעת ששכנס אדם טמא כל פלו בתוך מי המקוה ממילא בהכרח שתנתק מגופו רוח הטמאה, ומשם הדרך קצרה ומיידית עד שתעלה ותחזר לשרשה בעליונים וראה מה שהבאנו לקמן בחלק הסוד מבעל היחסד לאברהם" זיע"א.

מטעם זה הצריכה התורה שכל גופו של הטובל יבוא במים, ולא תשתיר אף לא שערה אחת קטנה בחוץ, מה שיותר לטמאה במה להאחז ויאפשר לה להשאר מחברת לאותו הדבר. ועד שלא טבל הטמא את גופו במקוה טהרה פדת וכדיון ולא הסיר מעליו את רוח העושים, לא הרשה להפגס למקדש ולא לאכל בקדשים. והדברים נכונים גם כלפי דברים אחרים שרוח טמאה שורה עליהם, כגון כלים הנקחים מן הגוי, ובית שנמצאו בו נגעי צרעת, וכן כל כיוצא בזה.

מלבד הסרת הטמאה שפועלת טבילת המקוה, למדונו רבותינו שיש בטבילה כח נפלא ועצום להשרות קדשה על האדם. מטעם זה דרשה התורה מהכהן הגדול לטבל כמה וכמה פעמים ביום הכפורים, בכדי להוסיף קדשה על קדשותו ולהעלותו בדרגה להיות ראוי להפגס לפני ולפנים אל תוך קדש הקדשים. וכן כל אדם אפלו טהור לא היה ראוי להפגס לעזרת המקדש עד שטיבליומא (לי ע"א). , שפך טבע הקדוש ברוך הוא בעולמו שכל התרחקות של האדם מן הטמאה מביאה אותו להתקרב יותר אל הקדשה ואל הטהרה, וכל הוספה בקדש מעלה את האדם בדרגות רמות ונעלות עד אין קצרה מה שכתב רבינו המהרש"ו זיע"א בשער רוח הקודש (דף ל"ו) בשם רבינו האריז"ל שאין לך דבר יותר מוכרח וצריך לאדם לענין ההשגה של רוח הקודש כמו הטבילה. . ולכן דוקא מי המקוה שאין שום טמאה שבעולם יכולה לשרות בו, הם האמצעי הגשמי הראוי ביותר לקדש את האדם ולטהרו מכל דבר רע. ודי לנו במאמרו של רבי עקיבא ע"ה שאמר "מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל" משנה ביומא (פ"ה ע"ב). כדי להבין את גדל יקרת ומעלת הטבילה במקוה הטהרה, עד שממשיל הנביא את הקדוש ברוך הוא בכבודו למקוה הטהרה.

כך כותב רבנו המאירי מגדולי הראשונים: "הטבילה במקוה גדולה וקדושה היא, וכל המחמיר בה תבוא עליו ברכה, ולא עוד אלא שפמה פעמים אדם נצול מעברה בסבתה" בספר המידות, הובא בספר "מקוה ישראל" (עמוד ל"ג). עיין שם ובספר "כתנת פסים" להרה"ג יוסף מוגרבי שליט"א (בסופו) שהביאו עוד ציטוטים נפלאים למעלת טבילת המקוה. . וכך הזהיר המגיד מן השמים לרבנו יוסף קארו זיע"א: "אל תבטל מטבילת המקוה כי אין אתה יודע מתן שכרה" כן כתב בספרו מגיד מישרים (פרשת אמור). . ובלקוטי מוהר"ן כתב שעל ידי טבילת המקוה זוכה אדם לרפואה ולאריכות ימים, לשלום ולבטול המחלקת, ולשפע פרנסה בנקלראה בספר הקדוש ליקוטי מוהר"ן (תורה נ"ו). . ואשרי הנזהר בדבר הזה, עליו יאמר "מקוה ישראל מושיעו בעת צרה" ירמיה י"ד, ח'.

דרוש וחדוש

מן התורה חיוב ביאת המים בטבילה הוא רק על המקומות הגלויים שבגוף, ולא על המקומות הנסתרים, וכמו שכתוב "ורחץ בשורו במים" – מה בשרו מבחוץ אף כל מקום שבחוץ. אמן עם כל זאת צריך שיהיו האיברים הפנימיים ראויים לביאת מים, דהיינו שלא יהיה עליהם דבר שהיה מונע ביאת מים, ובכך נחשב כאלו באו המים גם על אותו המקום קידושין (כ"ה), והובא ברמב"ם הלכות מקוואות (פרק א' הלכה י) ובשלחן ערוך יורה דעה (סימן קצ"ח סעיף כ"ה) ובאחרונים. .

וְנַחֲלֵקוּ רַבּוֹתֵינוּ הָרֵאשׁוֹנִים הָאֵם חַיִּיב זֶה הוּא מִן הַתּוֹרָה אוֹ מִדְּבָרֵי חֻמּוֹת :

לְדַעַת בְּעֵלֵי הַתּוֹסֵפוֹת חַיִּיב זֶה שֶׁיִּהְיוּ הָאֵיבָרִים הַפְּנִימִיִּים רְאוּיִים לְבִיאַת מִים הוּא מִן הַתּוֹרָה, וְכַפִּי שֶׁדָּרְשׁוּ חַז"ל עַל הַפְּסוּק "וְרַחֵץ אֶת כָּל בְּשָׂרוֹ" לְרַבּוֹת בֵּית הַסֵּתֶרִים רָאָה קִידוּשׁוֹ (כ"ה) וְנָדָה (ס"ו). וּמִכֵּל מְקוֹם אֵין צָרִיךְ בִּיאַת מִים מִמֶּשׁ הוּאִיל וְדָרְשׁוּ גַם כֵּן מִהַכְּתוּב (וּיקָרָא ט"ו, י"א) "וַיִּדְוִי" – כֵּל שְׁגָלוֹי כִּידִיּוֹ, לִכֵּן רַק צָרִיךְ שֶׁיִּהְיוּ הָאֵיבָרִים הַפְּנִימִיִּים רְאוּיִים לְבִיאַת מִים.

אוּלַּם לְדַעַת הָרֵיטָב"א ז"ל מָה שֶׁהֶצְרִיכוּ בְּאֵיבָרִים הַנְּסֻתָּרִים שֶׁיִּהְיוּ רְאוּיִים לְבִיאַת מִים הֵנוּ מְדַרְבְּנֵנוּ בְּלִבָּד, שֶׁהוּאִיל וְלַעֲנִין טְמֵאָה נְחָשְׁבִים הָאֵיבָרִים הַנְּסֻתָּרִים כְּגִלּוּיִים לְהַטְמָא, לְכֵן עֲשָׂאוּ חֻמּוֹת כְּגִלּוּיִים גַּם לַעֲנִין טְהוֹרָה שֶׁיִּהְיוּ רְאוּיִים לְבִיאַת מִים כֵּן כֵּתָב בַּחִידוּשׁוֹ עַמ"ס קִידוּשׁוֹ (פָּרָק קמ"א) בְּשֵׁם רַבּוֹ. וְכֵן דַּעַת רֹב הַפּוֹסְקִים לְהַלְכָהּ רָאָה בְּשׁו"ת נוֹדַע בִּיהוּדָה (יורה דעה סימן ס"ד) וּבְשׁו"ת חַתָּם סוֹפֵר (יורה דעה סימן קצ"ב) וּבְסֵפֶר אַבְנֵי שֵׁהָם (חֵלֶק ב' עִמּוּד תַּתְּכ"ד).

בְּסוֹד עֲבָדִיךָ

בְּבִאֹר עֲנִין הַטְּבִילָה בְּמִקְוֵה עַל דְּרָךְ הַסּוֹד כְּתֹב הַרַ"ק רַבִּי אַבְרָהָם אֲזוּלָאִי זִיע"א בְּסֵפֶרוֹ "חֻסֵּד לְאַבְרָהָם" מַעֲיִין ב' נַהַר נ"ט. שֶׁהַטְּמָא שׁוֹרֹת עָלָיו אֲרַבַּע מְאוֹת כְּתוּבָה שֶׁל טְמֵאָה בְּסוֹד "וְאַרְבַּע מְאוֹת אִישׁ עִמּוֹ" בְּרֵאשִׁית ל"ב, ז'. וְרָאָה בְּתִיקוּנֵי הַזּוֹהַר (קכ"א ע"ב), וְהִלְלוּ נְאֻחֻזוֹת בּוֹ וְאֵינֶן מְרַפּוֹת, וּבְכַדִּי לְהַסִּירָן בְּהֶכְרַח שֶׁיִּטְבַּל אֶת גּוּפוֹ בְּאַרְבַּעִים סָאָה שֶׁל מִים, שֶׁכָּל סָאָה יֵשׁ בְּכַחַה לְהַעֲבִיר עֶשֶׂר כְּתוּבָה שֶׁל טְמֵאָה.

וְאֵין הַטְּבִילָה מוֹעִילָה אֶלָּא בְּמִים בְּלִבָּד וְלֹא בְּשׁוּם דְּבָר אַחֵר, וְזֶה בְּהִיּוֹת שֶׁהַטְּמָאָה הִיא רוּחַ כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב "וְיָאֵת רוּחַ הַטְּמָאָה אֶעֱבִיר מִן הָאָרֶץ" זְכַרְיָה י"ג, ב'. , וְהַרוּחַ מְטַבְּעָה אֵינָה יְכוּלָה לְהַכְּנִס אֶל תּוֹךְ הַמִּים, וְלִכֵּן בְּשַׁעָה שֶׁהַטְּמָא נִכְנָס לְמִי הַמְּקוֹה מִיָּד מִכְּרַחַת הַטְּמָאָה לְהַשְׁלִיךְ וְלְסוּר מִן הָאָדָם וְלִפְרַח בְּאֹיִר. וְלִכֵּן חַיִּב הַטְּמָא לְהַכְּנִס כָּל כְּלוֹ בְּתוֹךְ הַמִּים וְאִם נִוְתַרָה אֶפְלוֹ שַׁעָרָה אַחַת מִחוּץ לְמִים לֹא נִטְהַר כָּלֵל, וְזֶה בְּהִיּוֹת שֶׁאִם נִוְתַר כָּל שֶׁהוּא מִחוּץ לְמִים מִשָּׁם הַטְּמָאָה נְאֻחֻזָה בּוֹ וְנִשְׁאַרְתָּ, וְכִשְׁיִוָצָא מִן הַמִּים חוֹזְרָת וְשׁוֹרָה עַל כָּל גּוּפוֹ.

מצוה קע"ו: קרבן המצרע

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב :

”וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִקַּח שְׁנֵי כִבְשִׁים תְּמִימִם וְכִבְשָׂה אַחַת
בֵּית שְׁנַתָּה תְּמִימָה וְשִׁלְטָה עֲשָׂרָנִים סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה
בְּשֶׁמֶן וְלֶג אֶחָד שֶׁמֶן וְכוּ” ויקרא י”ד, י”.

לְפָשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא

מִצְוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה עַל הַמִּצְוָה, שֶׁבַע שְׁנֵי תְּמִימִים מִחֲלִיו יָבִיא לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ קֶרֶב הַיְקָרָא
”קֶרֶב מִצְרָע” לְכַפֵּרָה עַל נִפְשׁוֹ, וְזָמְנוֹ הוּא לְאַחַר שֶׁטָּבַל בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְהִעֲרִיב שֶׁמֶשׁוֹ, וְלִמְחִירַת
בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִקְרִיב אֶת קֶרְבָּנוֹ. וְעַד אִזּוֹ הוּא נִקְרָא ”מְחִסֵּר כִּפְרָה” הָאִסּוּר בְּאֲכִילַת קִדְשִׁים
עַל אִף שֶׁכָּפַר טָהַר, הוֹאִיל וְעַדִּין לֹא הִקְרִיב אֶת קֶרְבָּנוֹ.

וְלִצְרָף הַקֶּרֶב מְבִיא הַמִּצְרָע שְׁלֹשׁ בְּהֵמוֹת: אַחַת לְעוֹלָה, וְאַחַת לְחֻטָּאת, וְאַחַת לְאִשָּׁם, וְלֶג
שֶׁמֶן. וְאִם הָיָה עֲנִי וְאִין בְּאִפְשָׁרוֹתוֹ לְהִבְיֵא קֶדֶד, מְבִיא כִּבְשׁ אֶחָד לְאִשָּׁם, וְשְׁנֵי תּוֹרִים אוֹ בְּנֵי
יוֹנָה לְחֻטָּאת וְלְעוֹלָה, וְעֲשָׂרוֹן סֵלֶת וְלֶג שֶׁמֶן.

תְּהִלָּתוֹ הַהִקְרָבָה הוּא שֶׁהַמִּצְרָע עוֹמֵד מִחוּץ לְעִזְרַת יִשְׂרָאֵל, וְהִכְהִין מִנִּיף אֶת קֶרְבָּנוֹ הָאִשָּׁם עִם
לֶג שֶׁמֶן וּמְבִיא לְמִצְרָע לְסַמֵּךְ עָלָיו אֶת יָדָיו. לְאַחַר מִכֵּן שׁוֹחֲטִים אֶת הָאִשָּׁם וּמִזִּים מִדְּמוֹ
עַל הַמִּזְבֵּחַ, וְעַל תְּנוּפֵד אֲזָנוֹ וּבִהֶן יָדוֹ וּבִהֶן רִגְלוֹ הַמְּנִיחַת שֶׁל הַמִּצְרָע. אַחַר כֵּן מְקַרְבִּים אֶת
קֶרְבָּנוֹ הַחֻטָּאת וְהָעוֹלָה, וְיוֹצֵקִים מֵעַט מִהַשֶּׁמֶן וּמִזִּים כְּנֶגֶד בֵּית קִדְשֵׁי הַקִּדְשִׁים וְעַל מְקוֹם
הַדָּם בְּתֵנוּפֵד אֲזָנוֹ וּבִהֶן יָדוֹ וּבִהֶן רִגְלוֹ הַמְּנִיחַת שֶׁל הַמִּצְרָע וְהַמּוֹתֵר נוֹתְנִים עַל רֹאשׁוֹרָה כֹּל זֹאת
וְעוֹד בְּרַמְבַּ”ם הַלְכוֹת מַחוֹסְרֵי כִפְרָה (פֶּרֶק ד’, ה’).

חִיּוּב קֶרְבָּנוֹ זֶה הוּא בְּזֶמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם, וְהַמִּצְרָע שֶׁנִּתְרַפָּא וְלֹא הִבִּיא אֶת קֶרְבָּנוֹ בְּזֶמְנוֹ
הַרִי זֶה בְּטַל מִצְוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה.

רִמְזֵי הַכָּתוּב – דְּרָכֵי הָעֲלִיָּה

התורה הקדושה מלמדת את האדם במצוותיה ארח חיים למעלה למשכיל, למען סור משאול מטהמשלי ט"ו, כ"ד. והמתבונן בין השיטין של תהליך טהרת המצרע מצרעתו, ומצא לקח גדול וחשוב בשלבי העליה וההתקרבות לה' ברוך הוא.

ידוע הדבר כי צרעת הגוף שרשה ומקורה מצרעת הנפש, מפגמי האדם וממעשיו הרעים שהובילוהו לטמאה זו הדורשת תקון העבר וקבלה לעתיד, ובכך נטהר האדם מפגמיו ומישר את דרכו במסלת ישרים. והזהירה תורתנו את המצרע בתהליך הטהרה שבתחלה יטהר את עצמו מן הטמאה על ידי הטבילה וההזאה, ולאחר מכן יכניס את עצמו אל הקדשה על ידי הקרבן, ורק לאחר מכן רשאי הוא לגשת ולאכל מן הקדשים. וכל עוד לא הכניס את עצמו לקדשה על ידי הקרבן, אין לו רשות לאכל מן הקדשים, על אף שפבר טהר את עצמו מתחלואי העבר.

ומדבר זה לקחנו מוסר השכל לאדם שזנח את עברו ויבחר בדרך ה' הישרה, וכל פלו מלא ברצונות טובים וחיוביים, שעליו להשכיל ולדעת שאינו רשאי לקפץ ולעסק בקדשים מיד משסור מן הרע, ולא כל הרוצה לטול את ה' יבוא ויטלאימרת רבן שמעון בן גמליאל בברכות (ט"ז ע"ב). אלא רק לאחר שתתישב עליו דעתו כראוי, וימלא את עצמו במנה גדושה ומכבדת של קדשה וטהרה ויראת שמים אמיתית, יוכל לגשת ולהתעסק בדברים העומדים ברומו של עולם.

כל נברא מטבעו מבקש להתפתח ולהתקדם. וכמו האילן השולח את ענפיו למרחבים, כך גם האדם מטבעו משתוקק להתקדם ולהעפיל כל חייו למחוזות חדשים. אלא שטעות נוראה נתישבה לה בלבם של אנשים רבים, החושבים שישנו איזה "קצור דרך" או "תהליך מזרז" להתעלות ברוחניות, וכבר ביום הראשון לתשובתם מבקשים הם להגיע לכל הדרגות הכתובות בספרים הקדושים, ולקיים את כל ההנהגות הכתובות בתורת החסידות, ואף שולחים את נדם בתורת הנסתר המצויה ומזמנת כיום לצערנו לכל אשר יבקש. ועל טעות זו עומדת התורה כאן ומזהרת שכל עוד לא הקרבת את הקרבנות הנדרשים ממך לבורא, וכל עוד לא התקרבת דיך לה', ולא הקרבת די מעצמך לכבודו יתברך, עדין הנך בגדר "מחסר כפרה". וגם אם נטהרת מן העבר וזנחת את הרגליך הרעים, עדין אין זה אומר שהרשות בידיך לגשת ולאכל מן הקדשים.

אם עדין אינך יודע את חקי המדינה איך תבקש להסתובב בה לבדך?! ואם לא עמלת לקבל רשיון נהיגה איך תעלה על מושב הנהג באוטובוס ותבקש לסע בו למרחקים?! כל גדול וחסיד בישראל עמל שנים רבות כדי להגיע למה שהגיע, ואתה מבקש לדלג ולהכניס לנגליו תוך שנה או שנתים?! זה בלתי אפשרי! קבל על עצמך לקמוד מוסר והלכה, תלמוד ואגדה, ובעוד כמה שנים נדבר! גם לסעודה לא "קופצים" ישר ולענן. צריך תחלה לטול ידים פהלכה, לאחר מכן לברך את הברכה לאט ובכונה, ורק אז מתחילים באכילה. וגם האכילה עצמה היא תהליך: לעיסה, ועוד לעיסה, בזהירות שלא להחנק, ולבסוף בולעים ושבעים. ככה גדלים, וככה מצליחים.

אחד היסודות הנדרשים לאדם כדי להעפיל ולעלות לדרגות רמות הוא מדות טובות ודעות מכונות. אדם שלא תקן את מדותיו ואת דעותיו כפי שהתורה הקדושה מורה לנו, אסור לו לגשת ולהתעסק בדברים העומדים ברומו שלו עולם. אלא רק לאחר שאדם סגל לעצמו

פנימיות מבססת והשקפה ברורה, וקבע לעצמו מהי הדרך בה הוא מוצא לנכון לילך, רק אז אפשר לו להתקדם ולעלות בסלם של החיים. להעמיק בתורה ולעסוק בנסתרות, לקרב רחוקים ולסמך נופלים, לנהג בחמרות ולבקש הדורים. אבל כל עוד לא בסס את מעמדו כראוי – ספנה גדולה היא בשבילו לשוטט בעולמות העליונים.

כך הזהירו רבותינו שאין לחכם לדרש במעשה מרכבה ברבים, בהיות שלא לכל אחד יש את הדעת הרחבה הנצרכת בכדי להבין את הדברים הנשגבים הללו על בורגם, וחלילה עלולים השומעים להוציא דברים מהקשרם, ולגלות פנים בתורה שלא כהלכה. ורק מי שנקרא חכם ומבין מדעתו, וראוי ומישב דיו להשגת דברים אלו, רשאי לשלח ידו ולצלל במים העמקים הלוראה חגיגה (י"ג ע"א) ובמפרשים שם. . ומטעם זה הזהיר רבנו הרמב"ם ז"ל בהלכותיו שאין ראוי לאדם לטייל בפרדס החכמה עד שימלא את פרסו בידיעת המצוות והלכותיהן, מה שמישב את דעתו של האדם, ומרחיב את לבו ומכשירו להבין ולקבל דברים עמקים העומדים ברומו של עולם בהלכות יסודי התורה (פרק ד' הלכה י"ג). ועיין עוד בהגהת הרמ"א על השלחן ערוך יורה דעה (סימן רמ"ו סעיף ד') ובנושאי הכלים שם מה שכתבו בענין, ואכמ"ל.

דורנו הוא דור מברך שזכה שמענינות החכמה נפתחו בו, וחכמת האדם רבתה בארץ ואף מצפוני התורה מגיעים לכל בית ולכל מקום. ומצד אחד תועלת גדולה יש בכך שכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים שמות כ', ט"ו. , את חכמת התורה וסגולתה ומעלותיה, ועל ידי כן מתקרבים לחסות בצלה ולשיתות ממימיה, אך מצד שני רבים הם המתפרצים לעלות בקר קדם שהגיע זמנם, מה שמביא עמו קרבות רבים הנופלים חללים מחמת שהעפילו למעלות שאינן ראיות להם. וכמה שמענו גם ראינו נשמות יקרות בעלות רצונות טובים, שמתמת שעסקו ברוי תורה מבלי שהכשירו לכך נפלו מאגרא רמה לבירא עמיקתא, ומשם כבר לא היתה להם תקומה. והכל משום שלא צידו את עצמם באמצעים הנדרשים לכך.

אחד התחביבים הנפוצים כיום בעולם הוא טפוס הרים, בו מציבים אנשים לעצמם מטרה לעלות ולטפס רגלית על הרים גורדי שחקים, חלקם אף תלולים ומשולגים, פשמטרות העקרית היא להגיע אל פסגת ההר הנכספת. על פניו נראה הדבר קל ופשוט, רק צריך מעט כשר ורצון, מזג אויר טוב וצידה לדרך – והעליה מבטחת, אך ככל שמתחילים לעלות בקר כך מגלים שהדבר לא פשוט כלל: ככל שעולים יותר כך פמות החמצון באויר פוחתת, והנשימה נעשית כבדה, ומי שאין בידו כלי עזר נאותים לכך עלול למצא את עצמו נפול שדוד באמצע הר בודד מבלי שום פודה ומצילוכך ארע בעוונותינו הרבים בשנת תשע"ה לקבוצת יהודים שטיפסו על הרי ההימליה שבנפאל, ונקלעו לסופת שלגים קשה ואיבדו את כושר נשימתם, ושם מצאו את מותם ז"ל. . על כך אומר דוד המלך ע"ה: "מי יעלה בהר ה', ומי יקום במקום קדשו"תהלים כ"ד, ג'. – לעלות בקר ה' וברוחניות אין זו גדלה כה מיחדת, אלא העקר זה להצליח לעמוד ולהחזיק באותה הדרך זמן רב מבלי לפול, וזה יכול רק מי שיש בידו את האמצעים ראויים לכך. ראה ספר בוצינא דנהורא מהרה"ק רבי ברוך ממעזיבוז' זיע"א (עמוד קפ"א) שפירש כן. ובאמת מהם הכלים הנדרשים לכך? גם על זה השיב דוד המלך ע"ה: "נקי כפים ובר לבב וכו'" רשימה ארוכה של תנאים ומעלות כדי להיות ראוי לעלות בהר ה'!

התורה מספרת על חטא המרגלים, בו הוציאו המרגלים דבה רעה על הארץ, ובני ישראל התרעמו והתלוננו על מר גורלם, ועל כך נענשו לתור במדבר ארבעים שנה. ומשהבינו ישראל את טעותם, בקשו לתקן את הדבר, והתחזקו באמונה שלמה שהקדוש ברוך הוא כל יכול ושהוא יכניסם אל הארץ בשלום. מיד כתוב "וישכמו בבקר ויעלו אל ראש ההר לאמר הננו ועלינו על המקום אשר אמר ה' כי חטאנו" במדבר י"ד, מ'. – במסירות ובנחישות בקשו העם

להעפיל ולעלות על ההר לכוון ארץ ישראל, ולהלחם ביושביה בשם ה' ובישועתו, מתוך הכרה בחטא שחטאו בחסרון אמונתם בבורא ברוך הוא. אך דוקא שם משה רבנו עצמו באמר "אל תעלו כי אין ה' בקרבכם, ולא תנגפו לפני איביכם" במדבר י"ד, מ"א. וראה שם שהיו שבכל זאת התעקשו לעלות לבדם, וסופם היה רע ומר. . ללמדך שלא כל עליה והתקדמות היא רצויה ומקבלת, אלא רק כשה' יתברך עם האדם בעליתו וזכה לראות ברכה בדרך.

גם במעמד קבלת התורה על הר סיני, צוה הקדוש ברוך הוא למשה רבנו ע"ה להגביל את העם מלעלות אל ההר המקדש ומנגע בקצהו. ואף ברגע המסירה חזר והורה למשה "רד העד בעם פן יהרסו אל ה' לראות ונפל ממנו רב שמות י"ט, כ"א. , שלא לבואו מתוך פגנה טובה והתעוררות להתקרב ולהתעלות יותר על המדה, מה שעלול לגרום להרס ולחרבו, ולנפילה של רבים מעם ישראל. הא למדת, שגם לעליה ולהתעלות הרוחנית צריך את התזמון הנכון, ואת הדרך הנכונה, ואת הכלים והאמצעים הדרושים לכך.

על הגאון רבי מאיר חדש זצ"ל, משגיחה הרוחני של ישיבת "עטרת ישראל" מספר, שפעם אחת התארגנה קבוצת בחורים בישיבה שבקשו לקבע לעצמם סדר למוד בספר "שמירת הלשון" המעורר על חמרת המדבר לשון הרע ורכילות. מששמע זאת המשגיח אמר לאותם תלמידים: "ללמד ישר את ספר שמירת הלשון זו לא הדרך הנכונה לרכישת הדרך. אלא לכו נא תחלה וחקו את עצמכם באהבת ישראל ובכבוד הזולת, ורק לאחר מכן למדו את ההלכות מה מתר לדבר ומה אסור. כי בלי היסודות של אהבת ישראל והזהירות בכבודם, לא תפיקו את התועלת המתבקשת מלמוד ההלכה בשמירת הלשון". ובנינו נא זאת!

דרוש וחדוש

נחלקו רבותינו מה דינו של מצרע המבקש לטהר מצרעתו, אלא שאין לו תנוף און ימין או יד ימין או רגל ימין, ולכן אי אפשר להזות עליהם כדון, מה יהא דינו באפן שכזה?

והנה במשנה מבאר שמצרע שאין לו און או בהן יד או רגל ימנית לדעת חכמים אין לו טהרה עולמית, ולדעת רבי אליעזר מזה מהדום על המקום בו אמור היה להיות אותו האיבר, ולדעת רבי שמעון נותן על האיבר השמאלי שלוש משנה נגעים (פרק י"ד משנה ט') והובא גם כן בסנהדרין (מ"ה ע"ב). . ונפסק בחכמים שאין לו טהרה.

וכתבו בעלי התוספות ז"ל שכל זה דוקא כשהיתה לו יד בעת שנטמא, אבל אם נקטעה עוד מלפני כן – הרי שיד שמאל שלו נחשבת ליד ימין, ועליה מזהים אף לדעת חכמים ראה תוספות בסנהדרין (מ"ה ע"ב) בד"ה "אין" שלמדו כן מדין עדים גידמים, ועוד עיין בפירוש ר"ע מברטנורא שסובר כמו התוספות רק לא משעת הטומאה אלא משעת הטהרה, ע"ש. .

אולם מדברי הרמב"ם בהלכותיו נראה שאין חלוק, וכל שנצטרע ואין לו את אחד מאותם האברים מפל זמן וסבה שתהא הרי שאין לו טהרה עולמיתכן למדו רוב האחרונים בדעת הרמב"ם, ועיין בפירוש ה"מעשה רקח" על הרמב"ם ובשו"ת חות יאיר (סימן קס"ז) מה שדנו ופילפלו בזה ואכמ"ל.

בסוד עבדיך

בבאור קרבן המצורע על דרך הסוד ראה בספר "תורת העולה" לרבי משה איסרליש (הרמ"א) זצ"ל לחלק ג' פרק ששים ושמונה. שכתב לבאר שהמצורע חייב בהבאת שלשה קרבנות והם העולה והחטאת והאשם. וטעם הדבר הוא בהיותו שנגעי הצרעת באים על האדם על חטא לשון הרע פדוע, והנה חטא ופגם זה מתקיים בשלשה אפנים יחד והם במחשבה ובדבור ובמעשה, שכן במחשבתו חושב הוא היאך לדבר סרה על חברו ולהוציא עליו לעו ודברי גנאי, ובפיו ובגשמו מדבר את הדברים האסורים, ובגופו פועל לגלות את סתרי חברו ולפרסמם כמו שכתוב "לא תלך רכיל" ויקרא י"ט, ט"ז. לפיכך חבתו התורה להביא שלשה קרבנות כנגד שלושה אפנים אלה, שהם העולה הבאה לכפר על הרחוקים הרעים, והחטאת הבאה לכפר על המעשים הרעים, והאשם הבא לכפר על הדבור האסור.

ובהיות שעקר חטא הלשון הוא בדבור, לכן עקר הכפרה של המצורע היתה מתקזמת באשם, שממנו היו זורקים את הדם ומזים על המצורע כפי שנתבאר לעיל, ובכך היה נתקן ונעקר החטא משרשו וקר עונו וחטאתו תכפר.

מצוה קע"ז: ענין צרעת הבית

כמו שכתוב:

"כי תבאו אל ארץ כנען אשר אני נתן לכם לאחזה ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחזתכם וכו'" ויקרא י"ד,

ל"ד.

לפשוטו של מקרא

מצות עשה מן התורה על כל איש או אשה מישראל, שיראה על קירות ביתו סימני נגע צרעת לבוא אל הכהן שיפסק אם אכן טמא הבית בנגע צרעת וינהג בו כדיני הבית המצרעספר המצוות להרמב"ם (עשה ק"ג) וספר החינוך בבאור מצוה זו.

צרעת הבית נוהגת בארץ ישראל בלבד, מלבד בירושלים שלא נוהגת בה. ואינה נוהגת אלא בבית ישראל, אבל בית הגוי בארץ ישראל אין בו דיני נגעים. ולענין זה לא קרוי בית אלא אם כן יש בו ארבע אמות על ארבע אמות או יותר, ויש לו ארבע פתלים חיצוניים (לא פחות ולא יותר) ומצב על הארץ (ולא על גבי ספינה או קרון וכיוצא בזה).

וכשמגיע הכהן לראות את הבית המנגע, אם רואה שהנגע גדלו כגדל שני גריסים או יותר כבלה בידינו הלכה למשה מסיני, והוא בתורת כהנים וברמב"ם הלכות טומאת צרעת (ריש פרק י"ד). וצבעו ירקרק או אדמדם ומראהו שוקע בקירות כמו שכתוב (ויקרא י"ד, ל"ז) "שקעורת", וראה ברמב"ם (שם הלכה ג'). אזי מסגירו שבעת ימים, וביום השביעי רואה אם חלף או כהה הנגע אזי קולף את מקום הנגע בלבד והבית טהור. ואם עמד בעינו מסגירו שביע שני, וביום השלשה עשר אם חלף או כהה הנגע אזי קולף את מקום הנגע ומטהר את הבית בצפורים. ואם פשה הנגע בשבוע השני או שעמד בעינו אזי חולץ את האבנים שבהן הנגע ומוציאן אל מחוץ לעיר וטח את כל הבית ומסגירו שבע שלישי. וביום התשעה עשר רואה אם חזר הנגע פשעור נותץ את כל הבית, ואם לא חזר הנגע מטהרו בצפורים. ואם לאחר שסיים לטהרו בצפורים חזר הנגע מחדש אזי חוזר לראותו מחדש ומתחיל את התהליך מהתחלה ראה מסכת נעים (פרק ג'), והוא באורך ברמב"ם (שם פרק ט"ו).

תהליך הטהרה של בית המנגע קרוב הוא לתהליך הטהרה של אדם המנגע, אלא שבטהרת האדם מזה הכהן שבע פעמים לאחר ידו של המצרע, ואלו בטהרת הבית מזה הכהן שבע פעמים על משקוף הבית מבחוץ, ושאר כל מעשיהם שונים ראה מסכת נעים (ריש פרק י"ד) וברמב"ם (שם סוף פרק ט"ו).

ומי שנצטרע ביתו ולא נהג בו כדיני התורה בענין טמאתו ובאפני טהרתו, הרי זה בטל מצות עשה מן התורה.

רמז הכתוב – בניה ביתך

חשיבות גדולה יש לביתו של האדם, זאת נתן ללמוד מגלוי רבותינו ז"ל האומרים כי גלות האדם מביתו מכפרת כל עוון, ומסירה מעליו ענש מותראה ברכות (ני"ו ע"א), ובסנהדרין (כ"ו ע"א) אמרו שקשה טלטלת הגבר מביתו יותר מטלטלת האשה מביתה. , מה שמלמדנו עד כמה קשור האדם ותלותו בכתלי ביתו. כך שגור בפי העם לומר כי ביתו של האדם זהו מבצרו, והחסון הנפשי שלו, כי כל צרה שלא תבוא על האדם – עוד מתנחם הוא בכך שיש לו בית לחזר אליו, אך משמאבד אדם חלילה את מקום מנוחתו – אין לה יותר קשה ושבור ממנו. מטעם זה אמרו רבותינו שאין צרה גדולה מצרה בתוך ביתו של אדם בראה ברכות (ז' ע"ב) שאמרו "קשה תרבות רעה בתוך ביתו של אדם יותר ממלחמת גוג ומגוג", ובשבת (י"א ע"א) אמרו "כל רעה ולא אשה רעה". , ולכן הזירו לאדם שלא ימכר את הקרקע הראשונה שרכש בחייו, בהיות שזהו ראשית אונו וחסנו של האדם קידושין (נ"א ע"א). ועיין בספרנו "דובב שפתי ישנים" עה"ת (פרשת בהר) מש"כ בזה. .

אך דוקא בגלל שהבית מהנה למשענת פה חשובה וחינונית בחייו של האדם, לכן חובה עליו לבחון ולשקל היטב איזה בית הוא בונה, הן ביתו הגשמי והן ביתו הרוחני, והאם ביתו חזק ויציב דיו בכדי להתקיים לאורך ימים, וכן שומה עליו לודא בכל עת שאין יסודות ביתו נחלשים ומתמוטטים. כי לא מעטים הם האנשים שזכו בחסדי האל לבנות בית לתפארה – בית נאה, ואשה נאה, וכלים נאים – כל מה שנדרש לאדם כדי להרחיב את דעתו לעבודת הבורא ותבונה ברכות (נ"ז ע"ב). , אלא שבגלל שלא ידעו לשמר ולפקח, לעקב ולהשיג, החלו כל מיני נגעים למיניהם לחלחל ולהופיע בביתם, ולאט לאט התפשטו והתרבו בביתם, עד שלא עלינו ביום מן הימים נתץ כל ביתם, וכל הבנין שבנו נפץ לרסיסים, וכך נותרו הם לבדם ערומים וחסרי כל.

כך אמר שלמה המלך ע"ה: "בחכמה בנה בית, ובתבונה תכונן" – חכמה רבה צריך כדי לבנות בית, ובינה יתרה ומרבה מן נדרשת כדי שזה הבית יעמד ויכון לעד. מטעם זה הזהירה התורה את האדם "ולא תביא תועבה אל ביתך" – גם אם חלילה קשור אתה באזיקי התועבה ובאביזריה, עם כל זאת אל תעז להכניסה אל תוך ביתך. כי כמו שהתולעת מכרסמת ומקלקלת את התבואה - כך תכלה התועבה היא את ביתך, עד שלפתע תגלה שכל מה שבנית נפל לטמיון וראה אימרת רב חסדא בסוטה (ג' ע"ב) שקשה הפריצות בביתו של האדם כמו התולעת לשומשום, שמכלה ומקלקלת ומאבדת את כולו. . עליך להבין כי ביתך הוא בית מקדש מעט, וכמו שאל בית המקדש לא היה נכנס כל מי שרוצה וכל מתי שרוצה – כך אל ביתך אל תאפשר פניסת כל אדם וכל זמן, כל מיני מכשירים ואמצעי מדזה למיניהם, כל ספר קריאה וכל הכשר בלתי ידוע – הכל צריך לעבר סנון ובדיקה קפדנית, סלקציה מדקדקת ברננית, מה ראוי להכנס לביתך נאווה קדש ומה לא.

אנשים שהכניסו אל ביתם בני אדם שאינם מהגנים, ומכשירים פסולים המובילים את גולשיהם למבואות אפלים וחסוכים – ראו ברבות הימים את הנגעים הטמאים החמורים שהשתלטו על בני ביתם, ופעמים ששום טהרה כבר לא תוכל לעזר, וכל יגיעם הלך לריק וכל לדתם היתה לבהלה רחמנא לצלן. לכן יעצונו חכמינו זכרונם לברכה "מנע רבים מתוך ביתך, ולא הכל תביא ביתך" יבמות (ס"ג ע"ב). . גם אם ביתך פתוח לצדקה ולחסד, ולתורה ולקרוב רחוקים, השמר לה פן יתפזר חלילה לרשות הרבים והבלל. כי ברגע שתאבד את המושכות מידיך, ולא תוכל יותר לתהות על כל קנקן המבקש להכניס אליך – משם יחל חלילה ההרס והחרבו של ביתך הגדול והמפאך. מי לנו גדול מאברהם אבינו ע"ה שקבע את ביתו במקום המרפז ביותר בארץ, ופתח ארבעה פתחים לביתו לכל עובר ושב באורך בסוטה (י' ע"א) –

ע"ב), עיין שם. , ועם כל זאת כְּשֶׁהִגִּיעוּ אֵלָיו שְׁלֹשֶׁת הַמְּלָאכִים בְּחֹן וּבְדָק אֶת מַעֲשֵׂיהֶם בְּעֶשֶׂר עֵינַיִם וַחֲשָׁדָם בְּכָל מָה שֶׁרָק יָכוֹל לִהְיוֹת רָאָה בְּבֹא מְצִיעָא (פ"ו ע"ב) שחשדם שמשתחוים לאבק רגליהם. , וְאֵף לְשָׂרָה אֲמַנּוּ הַצְּדָקָת לֹא אֶפְשָׁר לְשָׁהוֹת בְּמַחְצָתָם כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית י"ח, ט') "וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אֵיךְ שָׂרָה אֶשְׁתְּךָ וַיֹּאמֶר הִנֵּה בִּאֵהְלִי". ועיין בפירושו של רבינו אור החיים הקדוש זיע"א שכתב שם שכוונת המלאכים בשאלתם היתה להבהיר לאברהם שכל ביאתם היא בשביל לבשר בשורה לשרה ולא לו, עכת"ד. ואם כך הם הדברים, צריך להבין מדוע לא הכניסה אברהם אליהם שיבשרוה? אלא מכך למדת שאפילו עם מלאכים לא מצא אברהם לנכון להפגיש את אשתו, ולכן השיבם "הנה באהל" – צנועה היא. והדברים אמיתיים ומבהילים!!! . אַם כִּף הַדְּבָרִים הֵיוּ אֶצֶל אַבְרָהָם אֲבִינוּ - קַל וְחֹמֶר שֶׁאֲמֹרִים הֵם לִהְיוֹת כִּף גַּם אֶצְלָנוּ.

לְכֹן הִזְהִירוּ רַבּוֹתֵינוּ לְאָדָם שֶׁלֹּא יִמְנָה אֶפְסוֹרְפוֹס (אב בית) בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, וְשֶׁלֹּא יִהְיֶה רָגִיל לִישֵׁב עִם חֵבֶר מֵרַעֲיוּ בְּבֵיתוֹ, אֶלָּא לְעֵתִים רְחוֹקוֹת בְּלְבָדְכָךְ אָמַר רַבִּי יְהוּדָה הַנְּשִׂיא בְּבֵרְכוֹת (ס"ג ע"א) לְעוֹלָם אֵל יִרְבֵּה אָדָם רַעִים בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי י"ח, כ"ד) "אִישׁ רַעִים לֹהֲתָרְוֵעִי". , שֶׁלֹּא לִיתֵן פֶּתַח לִיצָר הָרַע וְלִדְבַר מְכָשׁוֹל. כְּמוֹ כֵן יִרְאֶה לְפָקֵחַ עַל בְּנָיו וּבְנֹתָיו בְּכָל עֵת לִידַע וּלְהַנְדִיעַ מִי הֵם חֲבָרֵיהֶם וּמֵה מַעֲשֵׂיהֶם, וְיִרְחִיקֵם מִכָּל נֶסִיוֹן וּמְכָשׁוֹל, וְיִוְלִיכֵם בְּדַרְכֵי יִשְׂרָאֵל.

כְּשֶׁנֶּאֱרָךְ אָדָם לְבַחֵר לוֹ מְקוֹם לְדוֹר בּוֹ, לֹא יִתֵּן אֶת עֵינָיו רַק בְּעֵצִים וּבְאַבְנִים, בְּמִסְפַּר הַחֲדָרִים וּבִסּוּגֵי הַבְּרָזִים, וּבְשָׂאֵר הַשְּׁקוּלִים הַחֲמֻרִים. שֶׁהָרִי עַד לְפָנַי כְּמָה עֲשָׂרוֹת שָׁנִים הֵיוּ אֲבוֹתֵינוּ מְגִדְלִים מִשְׁפָּחוֹת בְּנוֹת שְׁמוֹנָה יָלָדִים וְיוֹתֵר בְּחֶדֶר אֶחָד אוֹ שְׁנַיִם, וּבְלִי כָּל הַלּוֹקְסוֹס וְהַפָּאָר שֶׁל יָמֵינוּ הַעֲמִידוֹ בְּנִים וּבְנוֹת מְצַלְחִים וּמְחַנְכִים לְתַפְאָרָה. וְיוֹתֵר מִזֶּה: דְּוָקָא כְּשֶׁהִיוּ גִדְלִים מִסְפַּר יָלָדִים בְּחֶדֶר אֶחָד לְמַדוֹ לְחֶלֶק זֶה עִם זֶה, וְלוֹתֵר זֶה לְזוֹ, מֵה שְׁהוּעִיל וְסִיעַ לְהֵם רַבּוֹת בְּמַהֲלָךְ חַיֵּיהֶם. וְאֵלּוּ הַיּוֹם שֶׁבְּהַרְבֵּה בָּתִּים לְכָל יָלֵד יֵשׁ אֶת הַחֶדֶר שְׁלוֹ, וְאֶת הָאָרוֹן שְׁלוֹ, וְאֶת הַטְּלַפּוֹן שְׁלוֹ – צֵא וִירְאֵה מֵה קוֹרָה כְּשֶׁמִּתְבַּקֵּשׁ הוּא לְחַלֵּק עִם אֶשְׁתּוֹ בְּאוֹתָם דְּבָרִים...! אֶלָּא בְּעֶקֶר יֵשׁ לְאָדָם לְהַתְמַקְדַּ בְּסוּג הַשְּׂכָנִים, בְּקִרְבַּת הַבַּיִת לְבַתִּי כְּנִסְיוֹת וּלְבַתִּי מְדַרְשׁוֹת, בְּנוֹף הַנְּרָאָה מַחְלוֹנוֹת הַבַּיִת וְכֵן עַל זֶה הַדְּרָךְ. אֵלּוּ הַדְּבָרִים שֶׁיִּקְבְּעוּ אִם בֵּיתוֹ יְכוֹן לַעֲד, וְלֹא יִתֵּר הַשְּׁקוּלִים הַשׁוּלִיִּים. לְכֹן צְוִנוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל לְרַחֵק מִשְׁכָּן רַעֲאִימֵרַת נִיתָאֵי הָאֵרַבְלִי בִּאֲבוֹת (פרק א' משנה ז'). , וְעַם הָאָרֶץ חֲסִיד אֵל תְּדוֹר בְּשִׁכּוֹנְתָאִימֵרַת רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקִּישׁ בִּשְׁבַת (ס"ג ע"א). וְשִׁימוּ נָא לֵב שַׁעַל הַרְשַׁע לֹא נֹאמֵר אֵלָּא לְגוֹר בִּשְׁכֻנוֹת עִמּוֹ, וְאֵלּוּ עַל עִם הָאָרֶץ חֲסִיד (מֵה שְׁנַקְרָא כּוּיִם "דְּתִי בְּכֵאִלּוּי") נֹאמֵר שֶׁלֹּא לְדוֹר בִּשְׁכֻנוֹתוֹ כָּלל, וְהַמְבִּין יִבִּין... , שֶׁהַרְבֵּה שְׂכָנִים הָרַעִים עוֹשִׂים סוּטָה (ז' ע"א). , וְהוֹלֵךְ אֶת חֲכָמִים יַחְפֵּם וְרָעָה כְּסִילִים יְרוּעַמְשֵׁלִי י"ג, כ' .

כְּמוֹ כֵן יַעֲצוּנוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל לְהִשְׁתַּדֵּל וּלְהִשְׁקִיעַ בְּרִכִּישַׁת קָרְקַע. שְׁנָם אֲנָשִׁים הַמְשִׁקִיעִים רַבּוֹת בְּרָכָב חֲדִישׁ וּבְבַגּוֹד יִקְרָתִי וּבְנִפְשִׁים תְּדִירִים, אֵדָךְ אֶת עֵקֶר הַחֶסֶן וְהַבְּטָחוֹן הַגְּשָׁמִי שֶׁל הָאָדָם – זֶהוּ בֵּיתוֹ – לֹא מִתְאַמְצִים דִּי לְהַשִּׁיג. וְהִנֵּה מִשָּׁה רַבְּנּוֹ ע"ה לְמַדְנּוּ שֶׁדְּרָךְ הָעוֹלָם הַנִּכְוָנָה הִיא שְׁבַתְחָלָה אָדָם יִבְנֶה בַּיִת, וְרַק אַחַר כֵּן יִכְנִיס לְתוֹכוֹ כָּלִים, וְלֹא לְהַפְדֵּךְ הוּבָא בְּבֵרְכוֹת (נ"ה ע"א) שֶׁאֵמַר מִשֶּׁה רַבִּינוּ לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. . כְּמוֹ כֵן הוֹרִי חַז"ל לְאָדָם שֶׁיִּשְׁתַּדֵּל תְּחִלָּה לְבְנוֹת בַּיִת וְרַק אַחַר כֵּן לִישָׂא אֶשְׁהֵרָאָה סוּטָה (מ"ד ע"א) וּרַמְב"ם הִלְכוֹת דְּעוֹת (פ"ה ה"א). , מֵה שֶׁמְלַמֵּד עַל הַצְּרָךְ הַגְּדוֹל שֶׁתְּהִיָּה לְאָדָם קוֹרֵת גַּג גְּאוֹתָה לְסַפֵּק לְבַנֵּי בֵּיתוֹ. וְאֲמַנָּם לֹא כָּל אָדָם זוֹכֵה, וּפְעָמִים שְׁבַזְכוֹת תִּלְיָא מִיְלָתָא, אֵדָךְ רַבִּים הֵם הַאֲנָשִׁים בְּדוֹרְנוּ שֶׁיִּכְלוּ לְצַמֵּצֵם בְּהוֹצָאוֹתֵיהֶם עַד לְרִכִּישַׁת בַּיִת, וּבְמִקוֹם זֹאת בְּחָרוּ לְפָזֵר וּלְהַתְפַּזֵּר בְּהוֹצָאוֹת מִיְתָרוֹת, וּלְחִיוֹת בְּרַמַּת חַיִּים (גְּשָׁמִית) גְּבוּהָה, וְאֶת מִיטֵב זֶהָבָם וְכֶסֶף הַשְּׁלִיכּוּ עַל דְּבָרִים חוֹלְפִים, וְאֵלּוּ לְקוֹרֵת גַּג לְהֵם וּלְיָדֵיהֶם לֹא דָאָגוּ, וְלֹא כֵן הִיא דְרָכָה שֶׁל תּוֹרָה, וְשִׁמְעַ לְעֶצֶה חֲכָם.

דרוש וחדוש

במשנה מבאר שכל זמן שלא פסק הכהן על הבית שהוא טמא – לא נטמאים המטלטלין שבו, ולכן עליו לפנות מן הבית את כל כליו לחלוטין, ואפילו הדברים שאינם מקבילים טמאה כגון חבילי עצים וקנים, ורק לאחר מכן יפסק הכהן על הבית שהוא טמא ויתר רכושו נצלמחלוקת תנאים בנגעים (פרק י"ב משנה ה'). ונפסק כרבי יהודה, ראה רמב"ם (שם פרק י"ד הלכה ד').

וּכְתַבוּ הָאֲחֵרוֹנִים שְׁשֵׁנֵי טַעְמִים יְכוּלִים לְהִיּוֹת בְּדָבָר :

או משום שהתורה חסה על ממונם של ישראל, ולכן רצתה למנוע מבעל הבית את ההפסד של כליו שיטמאו, ולפי זה אין חיוב להוציא את חפציו מהבית אלא רק רשות לקדש אם הוא חפץ לשמור את כליו שלא יטמאו.

או שזוהי גזרת הכתוב שצריך בעל הבית לפנות את כל כליו ורק לאחר מכן רשאי הכהן לטמא את הבית, ולפי זה חיוב בעל הבית לפנות את כליו גם אם לא ירצה. וכך למדו המפרשים בדעת הרמב"ם ז"ל שכן פסק כרבי יהודה שיש להוציא את חבילי עציו על אף שאינם מקבילים טומאה, מה שאומר שדבר זה אינו מצד הפסד הממון, אלא מגזירת הכתוב בלבד. וראה כל המהלך הזה במשנה למלך על הרמב"ם שם.

בסוד עבדיך

בבאור ענין נגעי הבית על דרך הסוד כתב הגה"ק רבי דוד בן זמרא זיע"א בספרו "מצודת דוד" מצוה תמ"ו. שפשם שבקדשה ישנו עשר צורות לשם הו"ו"ה ברוך הוא שהן בחינות שונות של סטרא דקדשה, כך להבדיל יש כדגמתם גם בטמאה עשר בחינות שונות של סטרא דמסאבא. וכשהיו שבעת העממים יושבים בארץ הקדש, היו בונים את בתיהם על שם אותם הכחות הטמאים, והיתה הטמאה מתפשטת ושולטת בכל הבית כולו.

וכשבאו עם ישראל לארץ ישראל, היו הבתים הטמאים מראים נגעייהם להודיעם ששורה עליהם הסטרא אחרא, ולכן צונו להתורה להרס את אותו הבית מן היסוד ולבנותו מחדש בטרה, כדי שלא תהיה שום שליטה לטמאה על ארץ הקדש.

ומטעם זה לא נוהג ענין נגעי הבתים אלא בארץ ישראל, ובירושלים עיר הקדש לא נוהגים דינים אלו בהיות שהיא מכוונת כנגד ירושלים של מעלה ואין לאותם הכחות שליטה עליה כלל.

מצוה קע"ח: ענין טמאת הזב

כמו שכתוב:

"איש איש כי יהיה זב מבשרו זובו טמא הוא... ורחץ
בשרו במים חיים וטהר" ויקרא ט"ו, ב' – י"ג.

לפשוטו של מקרא

אחד מסוגי הטמאה הנזכרים בתורה הוא טמאת הזב, והוא איש מישראל שזב מפיו אמתו כעין לחה שאין בה תאונה או הנאה, ולא נבע הדבר מחמת איזה גורם חיצון כגון חלי או מאכל או הרפור וכו' וצא בהתוספתא בזבחים (פרק ב'). ובנויר (ס"ה ע"ב) למדו ממה שכתוב "זב מבשרו" שרק זיבה הבאה מאליה נקראת זיבה, מה שאין כן מחמת חולי או כיו"ז שאינה מטמאה כלל. ענין שם, אַזי אַם ראה זיבה פעם אחת דינו כבעל קרי, ואם פעמים הרי זה טמא בטמאת זיבה וטעון ספירת שבועה ימים נקיים וטבילה במקוה טהרה, ואם שלש פעמים נוסף עליו גם החיוב להביא קרבן מבואר בפסוקים, והוא במסכת זבים (פרק א') וברמב"ם הלכות מחוסרי כפרה (פרק ב'). וראה שם אילו ראיות מצטרפות זו לזו.

הכל נטמאים בזיבה, ואפלו הקטן והגר והעבד וחרש ושוטה. וצריכים להביא עליהם כפרה כדי שיהיו מתרים לאכל בקדשים ערכין (ג') וזבים (פרק ב') ורמב"ם (שם פרק ג' הלכה ו').

ודין התורה הוא שהזב מטמא את הכלים במגע ובהסט, ואת בני האדם במגע ובמשא. וכן כל כלי העשוי למשקב או למושב או לרכיבה בין שמשתמש בהם בעמידה, או בישיבה, או בשכיבה, או שנתלה או שנסען עליהם, הרי אלו טמאים, ואפלו כמה מצעות זה על גבי זה אם יושב עליהם כלם טמאים רמב"ם הלכות מטמאי משכב ומושב.

וכל זמן שהזב לא נטהר מטמאתו, מזוהר הוא שלא להכניס למקדש ולא לאכל מן הקדשים. ואם עבר ונכנס או אכל הרי זה בטל מצות עשה מן התורה, מלבד האסור שעבר בדברא לליל מצוה קס"ז אזהרת "שלא יאכל טמא מן הקדשים".

רמז הפתוב – שתף לפשע

חדוש גדול מצינו בענין טמאת הזב, שכל מושב שישב עליו הזב, ואפלו כמה וכמה מצעות זה על גבי זה והוא על כלם – הרי שכל המושבים כלם טמאים בטמאת הזב החמורה, וטעונונים טהרה. וזה על אף שלא נגעו בו כלל, אלא רק שמשו לו למושב בדרך כזו או אחרת – כבר שורה עליהם טמאתו. מה שמלמדנו על הקשר הישיר שיש לאדם לדבר שהנו מסייע או מסתייע בו, ועל אף שלא עושהו בעצמו כלל אלא רק מסייע בו לאחרים או מסתייע בו לעצמו – כבר בזה נדון הדבר גם עליו, לזכות או לחובה.

כך פסקו חכמי התלמוד שאסור לאדם לסייע בידי עוברי עברה, ואפלו שפבר החלו בה וגם בלעדיו ועשוה, עם כל זאת אסור לאדם להמנות על המסייעים והנותנים יד בדבראמה מסכת עבודה זרה (נ"ה ע"ב) ובתוספות שם בד"ה "אין בוצרין", ועוד עיין בגיטין (ס"א ע"א) שהובא גם כן מענין זה. כי האדם קבל מן השמים כלים רבים לעבודת הבורא, וכחות עלאיים ותכונות נפש נפלאות, כשכלם נתנו לו במטרה אחת ויחידה, והיא לעבד בהם את קונו ובוראו, ולקדש את שמו בעולם ולהרבות חילים ללגיונו. וכפי שאומר הנביא: "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו" ישעיה מ"ג, ז'. ואם חלילה משתמש האדם בכחות ובכלים שנתנו לו לסייע לדבר עברה ולחלל שם שמים בסתר או בגלוי – אפלו שלא הוא העובר – עדן השתמש בהם למטרות הלא נכונות, ועתיד ליתן את הדין על כך.

לכן מחובתו של האדם לבדק היטב בכל סיוע שהוא בא להעניק לזולת, האם הסיוע ירבה כבוד שמים או חלילה ימעט ויחלל, ולפי זה ידע אם לסייע או לא. מטעם זה הזרי רבותינו שיש להמנע מלעסק במכירת בגדים לא צנועים לנשים ראה בשו"ת יחיה דעת (חלק ג' סימן ס"ז) שהעלה כן להלכה, ובשו"ת משנה הלכות (חלק ז' סימן קט"ו) הביא כמה צדדים להקל מעיקר הדין בשעת הדחק, ובשו"ת שבת הלוי (ואזנר, חלק ב' סימן ס"ב) כתב שמכל מקום שומר נפשו ירחק מזה, ויחפש להתפרנס בלכתחילה ולא בהיתרים דחוקים. ע"ש. , וכלי תקשורת המשמשים בעקר לדבר עברה ראה ילקוט יוסף (הלכות כיבוד אב ואם) שאוסר לבן לרכוש לאביו עיתון של החופשיים, ועוד עיין בספר "ואין למו מכשול" (חלק ה' פרק ט"ו) שהביא דברי האחרונים בנושא, ואכמ"ל. , כי כל העברות שיתבצעו באותם כלים – כלם יזקפו ויזכרו "לזכותו" של אותו אדם שפיקרם וספקם, ובבא העת גם ירצה את עניו עליהם. גם כשפגיש אדם לזולתו דבר מאכל או משקה חובתו להדריך את השני כיצד לברך על אכילתו פדת וכחלקה, כדי שלא ימצא מכשילו באכילה ללא ברכה ראה שלחן ערוך אורח חיים (סימן קס"ט הלכה ב') ובדברי האחרונים שם.

גם רכישה ממקומות המפרסמים למרימים יד על תורת ה' ומצוותיו היא בלתי רצויה, והשמוש בשרותים שונים המספקים בדרכים שאינן פשרות נכנסת בגדר זה. כי אלמלי שרכשו והשתמשו באותם ספקים מפקקים, קרוב הדבר לודאי שלא היו ממשיכים במעשיהם המקלקלים. מטעם זה ראוי לאדם להמנע מלקנות מחנות הפותחת את שעריה בעצומו של יום השבת, או ממסעדה המספקת בין היתר מאכלות אסורים ללקוחותיה, וכן על זו הדרך – כל שיש באפשרותו של האדם להמנע מלהנות משרותיהם של אלו קדוש יאמר לובסוגיה סבוכה זו דנו פוסקים רבים, ואמנם למעשה אי אפשר לאסור את הדבר מהדין מכמה וכמה טעמים שאין זה המקום לפרט, מכל מקום הכל מודים שבמקום ובאופן שאפשר נכון להמנע מלהינות משירותים הניתנים על ידי עסקים הרומסים את עיקרי הדת וחומותיה, ולהשתמש בספקים שומרי תורה ומצוות בדווקא.

תורתנו מצנה אותנו "הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא" ויקרא י"ט, י"ז. , ולמדו
מך רבותינו ז"ל שאדם שרואה את עמיתו עובר עברה מסימת ובגדו להוכיחו ולהניאו מך
ואינו מוכיח – הרי זה נושא את חטאו של זולתו על גבו, ועתיד אף הוא להתבע על כך ראה
בפירוש הרמב"ן ז"ל עה"ת ובשאר המפרשים שם, ובספר שערי תשובה לרבינו יונה ז"ל (סוף השער הראשון).
ולכאורה מה אני אשם שפלוני החליט לעבר עברה מסימת?! וכי בגלל שהוא לא השפיל לגבר
על יצרו אני צריך לשאת ולסבל מך?! אלא שלפי האמור לעיל מוכן, שבין הכלים הנפלאים
הרבים שקבלנו לדינו זכינו גם כן לכח ההשפעה והשכנוע, הבקרת ונתינת העצה לזולתנו,
וגם זה כלי שנתן לנו למטרה מסימת, ומהי? להשפיע על החוטא לחזל ממעשיו הרעים,
ולשכנע את הרחוק להתקרב לאביו שבפרומים, ולמתח בקרת על קרובינו שהולכים בדרך
חטאים, ולעצם עצות הגונות וישרות למספקים. כל פעולות אלו הן בגדר "הוכח תוכיח את
עמיתך", ובהעדרן נכנס אדם חלילה לגדר של "תשא עליו חטא".

נמצא שלא רק המחזיק ותומך בעברה תבע עליה, אלא אף המושך ידו מלמנעה נתפס
ברשתה. ומכאן אמרו חכמינו ז"ל בתלמוד: "כל שיש בגדו למחות באנשי ביתו ואינו מוחה
נתפס על אנשי ביתו, ואם באנשי עירו ואינו מוחה נתפס על אנשי עירו, ואם בכל העולם פלו
ואינו מוחה נתפס על כל העולם פלו" (שבת נ"ד ע"ב). . ללמדך עד כמה ישירה והחלטית היא
אחריותו של האדם על מעשיהם של הנשענים עליו והתלויים בו.

כל מי שדעת תורה בקרבו יודע שדורנו הוא דור עקבתא דמשיחא. הגה"צ רבי אליהו דסלר
זצ"ל, שהיה מגדולי בעלי המוסר ביוכל האחרון, מתאר בספרו "מכתב מאליהו" בחלק ג', מאמר
"פנימיות וחיצוניות". את מצב דורנו כך: "דורנו הוא בודאי דור עקבתא דמשיחא אשר עליו
אמרו חז"ל "והאמת תהא נעדרת". זהו דור חיצוני הדבק בחיצוניות בלבד מבלי שום תכן
פנימי. דור שכל עולמו הוא תאטרון, וכל מעשיו הם משחקים, וכל מחשבותיו הם פרי הדמיון
וההקבל. עולמנו נעשה כבית חולי נפש הדבקים בשטיותיהם, ומי המה הרופאים בבית החולים
הנורא הזה? החולים בעצמם! היתכן לומר לחולי נפש "צאו ורפאו את עצמכם"?!! עד כאן
לשון קדשו. ומה הדברים אמורים לעניננו? הספיתו ושמעו:

הרה"ק רבי נפתלי מרופשיץ זיע"א ישב פעם עם בניו, ובתוך שיחתם פתח ואמר להם: דעו
לכם, כי בעקבתא דמשיחא לפני ביאת המשיח, יסע הבעל דבר (היצר הרע) על עגלה, ורבים
מהמנהיגים ומהגדולים יסעו אף הם יחד עמו בעגלה. ואתם בני – רק בקשה אחת יש לי
מכם: שלא תהיו מאלו שיעזרו לדחף את העגלה ולהסיעה!!! כן הובא משמו בספר "הדור האחרון"
(עמוד קכ"ד), עין שם שהובאו עוד נבואות מבהילות מתלמידי הבעל שם טוב הקדוש ומעוד צדיקים זיע"א על הדור
שלפני ביאת המשיח ומאורעותיו. והדברים מבהילים: שבדורנו יכול אדם לחשב שהוא מהמסיעים
והדוחפים את העגלה של קודשא בריך הוא ושכינתיה, של צדיקי וחסידי עליון, ומסיע בגדם
בתורה ובמצוות ובמעשים טובים, אך האמת היא שהוא מסיע בידי הס"מ וחילותיו, הסטרא
אחרא וגונדא דיליה, ועתיד אף ליתן את הדין עמהם. לכן בדורנו זה חובה על כלנו להיות
עירניים, פקוחי עינים וזהירים, בגד מי אנו תומכים ולמי אנו עוזרים, ולאילו מטרות
משמשות תרומותינו, והאם באמת משמשים אנו כמושב לטהרה ולא חלילה לטמאת הזב
החמורה?! ואשרי הזוכה להפנות על תומכי התורה הקדושה והיכליה, ולשמש ולסיע בידי
התלמידי חכמים ולדבק בהם ובמעשיהם, שנתחב לו הדבר פאלו דבק בשכינה הקדושה
נאמר בכתובות (ק"א ע"ב). , והמחבר לטהור - טהורבא קמא (צ"ב ע"ב).

דרוש וחדוש

במשנה נתבאר ששבועה דברים חיצוניים עלולים לגרם לאדם לזיבה: אכילה גסה, ושתייה מרבה, ונשיאת משא כבד, וקפיצה ממקום למקום, וחלי הגוף, וראית אשה, והרהורי בעילה.

ואם קדם אחד מאלו בסמוך לזיבתו בתוך מעת לעת תולים שמחמת כן זב בשרו, ולכן אין זו זיבה המטמאה כריתות (ח' ע"ב) ורמב"ם הלכות מחוסרי כפרה (פרק ב' הלכה ב').

ומכל מקום על אף שראיות כגון אלו אינן מטמאות, מפל מקום מצטרפות הן לראיות רגילות שלא מחמת גורם חיצוני, כגון שראיה אחת מחמת חלי וראיה שנייה שלא מחמת חלי – הרי זה טמא, וכן אם ראיה שתי ראיות רגילות וראיה שלישית מחמת חלי – בכל זאת הרי זה חייב קרבן, הואיל וכבר נזקק לטמאה לכן נתחייב בקרבן משנה זבים (פרק ב') ורמב"ם (שם).

בסוד עבדיך

בבאור ענין טמאת הזב על דרך הסוד ראה בספר "אמרת הצרופה" בבאורו למצוה קע"ט. שכתב שבתחטא אדם וחוה הטיל הנחש הקדמוני את זהמתו בחוה, שהיא הקנאה והתאוה והכבוד, וכפי שנתמזז בפתובים "ותרא האשה (- זו הקנאה)... וכי תאנה (- זו התאוה)... והייתם פאלקים (- זה הכבוד)", ולכן מאז האדם רודף אחר הדברים הללו ומתאנה אליהם.

ושלושתם יוצאים מגופו של האדם בשלושה מיני טמאות, והם קרי וזיבה ונדה: הקרי הבא מן הקנאה שכן מקורו מהיסוד שהוא בבחינת יוס"ף העולה בגימטריא כמנן קנא"ה, והנדות הבאה מחמת התאוה פאומרם ז"ל שמחמת חמוד רואה האשה דמים, והזיבה הבאה מרדיפת הכבוד והתאוה שכן גאון"ה עולה בגימטריא כמנן ז"ב.

ולכן אמרו חז"ל "הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם" אימרת רבי אלעזר הקפר באבות (פרק ד' משנה כ"א). שכן אדם הראשון גרש ממקומו לאחר שנדבקו בו הטמאות הללו, והבן.

מצוה קע"ט: קרבן הזב

כמו שכתוב:

"וְיָכִי יִטְהַר... וּבִיּוֹם הַשְּׂמִינִי יִקַּח לוֹ שְׁתֵּי תָרִים אוֹ שְׁנֵי בָּנֵי יוֹנָה וּבָא לִפְנֵי ה' אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּנְתְּנֵם אֶל הַכֹּהֵן, וְעָשָׂה אֹתָם הַכֹּהֵן אֶחָד חֲטָאת וְהָאֶחָד עֹלָה וְכִפָּר עָלָיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי ה' מִזֹּבֹבוֹ" וַיִּקְרָא ט"ו, י"ג – ט"ו.

לפשוטו של מקרא

מצות עשה מן התורה בזמן שבית המקדש קיים על הזב שראה שלוש ראיות להביא קרבן לאחר שיטהר מטמאתו, דהינו לאחר שישפר שבועה זמים נקיים בהם לא ראה שום זיבה נוספת, וביום השביעי טובל במקוה טהרה, וביום השמיני מקריב את קרבנו שני תורים או שני בני יונה, האחד לחטאת והאחד לעולה מפורש בכתובים, והוא ברמב"ם הלכות מחוסרי כפרה (פרק א'). ואם ראה אפלו זיבה אחת בתוך זמי ספירתו חוזר לספר שבועה זמים נקיים מחדש משנה בזבים (פרק א') ורמב"ם (שם ריש פרק ג'). ואם ראה קרי באחד מימים אלו אינו סותר אלא את אותו היום בלבד, שאינו מצטרף למניין שבועה נקיים, אבל שאר הימים אינם נופלים, כמבואר שם.

ועל אף שנטהר הזב מטמאתו, כל זמן שלא הקריב את קרבנו הרי הוא "מחוסר כפרה" ואסור בביאת המקדש ובאכילת הקדשים עד שיקריב את קרבנו משנה בכריתות (ח' ע"ב) ורמב"ם הלכות מחוסרי כפרה (ריש פרק א'). ומכל מקום הרשות בידו להביא את קרבנו על ידי אחר, ואפלו שלא מידיעת הזב כגון קטן שזב הרי שאביו מביא עליו קרבן שלא בידיעתו ולאחר מכן מאכילו מן הקדשים משנה סוף מסכת נגעים, ורמב"ם שם (פרק א' הלכה ה').

והזב שנתחייב בקרבן ולא הביאו הרי זה בטל מצות עשה מן התורה, והנו מחוסר כפרה כפי שנתבאר.

רמז הפתוב – מפת חשמל

בעסקנו במצות הבאת קרבן הַזֵּב, חפשינו אחר טעם לַכֹּף שְׁחִיבָה התורה את הַזֵּב בְּקִרְבָּנוּ, מאחר וְכִבֵּר נִתְבָּאָר לְעִילֵבבאור המצוה הקודמת, בחלק הפשט. שְׁחִיבָה אֵינָה בָּאָה לְאָדָם מִחַמַּת הַרְהוּר או מִחֲשָׁבָה אֲסוּרָה, וְלֹא מְשׁוּם אֵיזָה גוֹרֵם חִיצוֹנִי, וְאִף אֵין שׁוּם תַּאֲוָה או הַנָּאָה כֹּל שֶׁהִיא בְּזִיבָה עֲצָמָה, אֲלֵא מִן חֲלִי הוּא בְּגוּפוֹ שֶׁל הָאָדָם. וְאִם כֵּן עַל מָה וְלָמָּה יִחִיב הָאִישׁ הַזֶּה בְּהַבְּאֵת קִרְבָּנוֹ לְכַפֵּר עַל זֹבוֹ? וְהִרִי לְכַאֲוָרָה אֵין שׁוּם עוֹל בְּכַפּוֹ?

וְהִנֵּה הַקְּרָה ה' לְעִינֵינוּ אֶת דְּבָרָיו הַקְּצָרִים וְהַקּוֹלְעִים שֶׁל רַבְּנֵנוּ הָאֲבֹן עֲזָרָא זצ"ל, שֶׁכָּתַב בְּזוֹ הַלְשׁוֹן: "וְהַקְּרָבָן עוֹלָה וְחֲטָאֵת הוּא בְּעֵבוֹר כִּי הַזֵּב הוּא מוֹסֵר עַל עוֹוֹן" ראה בפירושו על התורה על פסוק זה. דְּהֵינּוּ שֶׁאֲמַנְסָם בְּעִינֵינָם גְּשָׁמִיּוֹת הַחֲלִי הַזֶּה אֵינוֹ אֲלֵא תוֹפְעָה טְבֵעִית הַעֲלוּלָה לְהוֹפִיעַ בְּאִקְרָאֵי אֲצֵל כֹּל אֶחָד, אִף בְּעִינֵים הַרְוֹאוֹת מְעַבֵּר לְעֲצָמִים וְלַחֲמָרִיּוֹת נִתָּן לְזָהוּת כִּי אֵין חֲלִי זֶה או אַחַר בָּא לְאָדָם אֲלֵא כְּמוֹסֵר וְכִ"מִפֶּת חֲשָׁמֵל" שֶׁמְטַרְתָּה לְעוֹרֵר אֶת הָאָדָם עַל עוֹנוֹתָיו, וְלַהוֹרוֹת לוֹ לְשׁוֹנוֹת אֶת דְּרָכָיו וּמַעֲלָלוֹ.

כִּד כּוֹתֵב דּוֹד הַמֶּלֶךְ ע"ה בְּתַהֲלִים: "אֵין מֵתָם בְּבִשְׂרֵי מִפְנֵי זַעֲמָד, אֵין שְׁלוֹם בְּעֲצָמֵי מִפְנֵי חֲטָאֵתֵי" תַּהֲלִים ל"ח, ד'. , וּבְאֵרוֹ הַמְּפָרְשִׁים שֶׁדוֹד הַמֶּלֶךְ מוֹדִיעַ בְּדְבָרָיו בְּפָנֵי בּוֹרָאוֹ שֶׁכֹּל מִסְכָּת הַיְסוּרִין הַעוֹבְרֵת עָלָיו מִבֵּית וּמְחוּץ, בְּגוֹף וּבְנַפְשׁ, אֵינָה אֲלֵא מוֹסֵר וְתוֹכְחָה עַל עוֹנוֹתָיו. וְכִד לְמַדּוֹנוֹ חֲכָמֵינוּ ז"ל בְּתַלְמוּד שֶׁאֵין יְסוּרִין בְּלֹא עוֹוֹן שַׁבַּת (נ"ה ע"א). , וְאִם רוֹאֵה אָדָם שֶׁיְסוּרִין בָּאִים עָלָיו יִפְשָׁפֵשׁ בְּמַעֲשֵׂי יוֹבֵרְכוֹת (ה' ע"א). , שֶׁלֹּא בְּכַדִּי פּוֹקֵד אֶת הָאָדָם חֲלִי כְּזֶה או אַחַר, אֲלֵא חֲלִי הַגּוֹף הוּא תוֹצְאָה יִשְׁרָה שֶׁל חֲלִי הַנַּפֵּשׁ. לְכֹן נִשְׁתַּרְבְּבָה לְשׁוֹנָם שֶׁל הַמְּרַגְלִים כִּד הוֹבֵא בְּסוּטָה (ל"ה ע"א) בְּשֶׁם רַבִּי שִׁילָא שֶׁהַמְּרַגְלִים עַל שֶׁהוֹצִיאָו דִּיבָה עַל אֶרֶץ הַקּוֹדֵשׁ נִשְׁתַּרְבְּבָה לְשׁוֹנָם עַד טַבּוֹרָם, וְהָיוּ תוֹלְעִים יוֹצְאוֹת וְנִכְנָסוֹת בְּפִיהֶם, עַד שֶׁמָתוּ מִכֵּד. , וְלְכֹן לָקָה שֶׁמְשׁוֹן בְּעִינֵי יוֹרָאָה סוּטָה (ט' ע"ב) בְּמִשְׁנֵה שֶׁאִמְרוּ: "שֶׁמְשׁוֹן הִלֵּךְ אַחַר עֵינָיו לְפִיכֵךְ נִקְרוּ פְּלִישְׁתִּים אֶת עֵינָיו". וְעֵיין שֶׁם שֶׁהוֹבֵאוּ עוֹד דּוֹגְמָאוֹת לְדַבֵּר. , וְכֵן עַל זוֹ הַדְּרָךְ.

לְפִי זֶה נוֹכַח לְהַבִּין מַדּוּעַ אֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ שֶׁשְׁנֵי דְבָרִים אֵינָם תְּלוּיִים בְּגִזְרַת שְׁמִים, אֲלֵא הֵם בְּיָדָיו שֶׁל הָאָדָם בְּלִבָּד: יִרְאֵת שְׁמִים וְצִנִּים פְּחִים (חֲלִי קֹר וְחֵם) כְּתוּבוֹת (ל' ע"א) וּכְפִירוֹשׁ רִשְׁיִי ז"ל שֶׁם. , וְזֶה בְּהִיּוֹת שֶׁיִּרְאֵת הַשְּׁמִים שֶׁל הָאָדָם הִיא בְּחִירָתוֹ שֶׁל הָאָדָם אִם לְחֲטָא או לֹא, וּמִמִּילָא חֲלָאֵי הַגּוֹף הֵם תוֹצְאָה שֶׁל בְּחִירָתוֹ בְּטוֹב או בְּרַע, שֶׁאִם בְּחֵר לְחֲטָא וְלִפְגָּם – מִמִּילָא בְּחֵר גַּם בְּחֲלָאִים, וְאִם בְּחֵר לְעֵבֵד אֶת בּוֹרָאוֹ נֶאֱמָנָה – מִמִּילָא אֵין סִפָּה שֶׁיִּפְקְדוּהוּ חֲלָאִים כְּאֵלוֹ וְאַחֲרֵים. מִטַּעַם זֶה גַּם אֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ שֶׁאֵין הַחוּלָה עוֹמֵד מִחֲלָיו עַד שֶׁמוֹחֲלִין לוֹ עַל כֹּל עוֹנוֹתָיו וְאִמְרַת רַבִּי חֵיִיא בְּרַב אַבָּא בְּנִדְרִים (מ"א ע"א), וְנִלְמַד מֵהַכְּתוּב בְּתַהֲלִים (ק"ג, ג'): "הַסּוּלַח לְכָל עוֹנֵיכִי הַרּוּפָא לְכָל תַּחֲלוּאֵיכִי". , וּפְרוּשׁ הַדְּבָרִים הוּא שֶׁבְּהִיּוֹת שֶׁלֹּא בָּאִים חֲלָאִים עַל הָאָדָם אֲלֵא כְּדִי לְעוֹרְרוֹ עַל עוֹנוֹתָיו, מִמִּילָא כְּשֶׁמְתַעוֹרֵר וְעוֹשֶׂה עֲלֵיהֶם תְּשׁוּבָה לְפִי דְרָגְתוֹ מִיָּד נִמְחָלִין לוֹ עוֹנוֹתָיו, וְשֶׁבַח הַחוּלָה לְאִתְּנוּ.

בְּנֵי הָאָדָם רְגִילִים לְחֲשֵׁב שֶׁאִם נִסְתָּם חֲלִילָה אֵיזָה עוֹרֵק או צְנוּר בְּגוֹף הָאָדָם – אֲזִי מִתְפַּתַּחַת בְּעֵינָה בְּאוֹתוֹ אֵיבֵר, וְשֶׁאִם נִתְקַף אָדָם בְּאֵיזָה חִידָק – מִיָּד נִחְלָשׁ וְנוֹפֵל לְמִשְׁכָּב, אִף הָאֲמָת הִיא שֶׁסָּדֵר הַדְּבָרִים הוּא הַפּוֹד: כְּשֶׁרוֹצֵה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְעוֹרֵר אֶת הָאָדָם עַל יְדֵי חֲלִי מִסָּגָם – פְּשוּט מִמִּצִּיא לוֹ אֵיזוֹ דְרָךְ לְלָקוֹת וְלַחֲלוֹת, נִמְצָא שֶׁהַמִּפְכָּה אֵינָה הַסִּפָּה אֲלֵא הָאֲמָצְעִי וְהַכְּלִי הַמְּשַׁמֵּשׁ לְסִפָּה הָאֲמָתִית, שֶׁהִיא עוֹנוֹתָיו וְחֲטָאֵיו. וְאִם רַק נִשְׁפִּיל וְנִזְכָּר זֹאת כֹּל יָמֵי שְׁנוֹתֵינוּ עַל אֲדָמוֹת, נוֹכַח לְהִיּוֹת הַ"דּוּקְטוֹרִים" שֶׁל עֲצָמָנוּ, וְהַ"רוֹקְחִים" לְמַחֲלוֹתֵינוּ, עַל יְדֵי שְׁנִרְפָּא אֶת נַפְשָׁנוּ וְנִשְׁמָתָנוּ, וּמִמִּילָא תְּסוּר כֹּל מַחֲלָה מִקְרָבָנוּ.

טעות של רבים מאתנו היא שבמקום להתעסק ולהסתדר עם זה ששולח את היסורים והחלקאים, מתמקדים אנו בהתמודדות מול היסורים עצמם. אך כמו שחוב לחברת החשמל לא ימחק בכך שנשליך את ספח התשלום לפח מבלי לשלמו, ורטיבות שבתקרת הבית לא תעלם בכך שנצבע את התקרה מבלי לעצור את חדירת המים, כך גם בעיותיו וצרותיו של האדם לא יפתרו באמת עד שיעמוד ויפתור מול בורא עולם. כך מספר בתלמוד פסחים (נ"ז ע"א – ע"ב). על יששכר איש כפר ברקאי שהיה כהן גדול המשרת בבית המקדש, אלא שהיה מבזה את המקדש וקדשיו בכך שהיה עובד עם כפפות לידיו. מה גמל לו הקב"ה על כך? שביזום מן המים התנפחו המלך והמלכה איזה בשר יותר משבח: המלך אמר שבשר הגדי משבח יותר, ואלו המלכה אמרה שבשר הכבש משבח יותר. אמרו מי יכריע בינינו? הפהן הגדול שעוסק כל היום בקרבנות. הביאו את אותו יששכר איש כפר ברקאי ושאלו לדעתו בענין, והלה הניף ידו בזלזול ואמר: אם היה הגדי עדיף – היו מקריבים ממנו את קרבן התמיד! מיד צוה המלך לקצץ את יד מינו על שזלזל במלכות, אך הלה נסה להתחכם ושחד את החילים כדי שיקצצו את יד שמאלו במקום את יד מינו. לאחר זמן שמע זאת המלך וצוה לקצץ גם את יד מינו, וכך נותר ערם בלא שתי ידיו!...

וכעת נתבונן: הרי אותו יששכר עשה השתדלות נורמלית כדי להציל את ידו, ובכל זאת לא הצליח, מדוע? כיון שלא המלך היה הגורם, ולא החילים, הם היו רק שליחים. אלא העברות שבידו הן שהטילו עליו את הענש הזה, ורק על ידי תשובה היה יכול לבטל מעליו את הגזרה. אך במקום לנסות להסתדר עם בורא עולם שמענישו, הוא נסה להתחמק מהגזרה שנגזרה עליו, מה שרק סבך אותו עוד יותר!

כך מודיע הנביא ואומר: **"ולבבו יבין ושב – ורפא לו"** ישעיהו ו', י"ג. שאם אדם רק יבין מהי סבת החלי האמתית, ויחזר בו מדרכיו הרעים ויקבל על עצמו דרך חדשה ויכונה, ממילא מבטיח הנביא שיעמד ויתרפא מחליו, ויתקיים בו הפסוק "שובו בנים שובבים ארפה משובתיכם" ירמיהו ג', כ"ב.

וזהו הטעם שחיבה התורה את הזב קרבן כפרה על זובו, למרות שבזוב עצמו אין שום חטא או פגם, הואיל והזוב אינו סבה ותכלית אלא רק אמצעי להביע את הסבה האמתית לכל מה שעובר עליו, והיא חטאיו ופגמיו של זה. ומכאן בנה בנן אב לכל חלי שלא נבוא על האדם, שלא יתלה אדם את חלאיו ומכאוביו בסבות גשמיות מדמות כאלו ואחרות, אלא אך ורק בגזרת שמים שנגזרה במטרה לעוררו ולגשרו, כי את אשר יאהב ה' יוכיח וכאב את בן ירצה משלי ג', י"ב.

דרוש וחדוש

כבר נתבאר לעיל שלא מתחייב הזב בקרבן אלא אם כן ראה שלש ראיות רצופות, בלא הפסק של יממה שלמה בין ראיה לראיה. ובמשנה העלתה השאלה מה יהא דינו של אדם שראה שתי זיבות ביום, וראיה שלישית ראה בבין השמשות של היום שלמחרת (כגון שביזום ראשון

בבקר ראה שתי ראיות, וביום שני בבין השמשות ראה ראה נוספת), האם מצטרפות
הראיות הללו לחיבו קרבן או לא?

והשיבו שם שזהו ספק לקרבן, ולכן יש לזב הזה להביא קרבן ולהקריבו מספק, אולם אינו
רשאי לאכלו שמה אינו אלא בשר חליו שקרב על גבי המזבח שאסור באכילההאם מסכת זבים
(פרק א' משנה ו'), ובפירוש רבינו עובדיה מברטנורא שם. וכן פסק רבינו הרמב"ם ז"ל בהלכותיובהלכות
מחוסרי כפרה (פרק ב'), ועיין שם עוד כמה אופנים בהם עלולים להתעורר ספיקות לגבי הטומאה והקרבן, ואכמ"ל.

בסוד עבדיך

בבאור ענין קרבן הזב על דרך הסוד כתב הרב רבי מנחם המבלי זיע"א בספרו "טעמי
מצוות" בבאורו למצוה פ"ו. שבהיות שהזיבה באה לו לאדם בעקבות רבוי האכילה ורדיפת
התאוות, והללו טבעו להרחיק את האדם מהבורא ולהשפיעו חלילה כמו שכתוב "שמנת
עבית כשית ויטש אלוה עשהו" דברים ל"ב, ט"ו. לכן תקוון המענות הוא בכך שיגדר האדם את
עצמו מן התאוה, ויקריב את מאכלו וממונו לה' יתברך שמו.

והוסיף שם שפיוס שבעונותינו חרב בית המקדש ואין באפשרותנו להקריב קרבן, ראוי
לאדם שיתענה וימעט קצת מאכילתו, שהתענית משפרת את התאוה שבאדם, ומרחיקתו
מרדיפת המותרות והתענוגים.

מצוה ק"פ: ענין טמאת שכבת זרע

כמו שכתוב:

"ואיש כי תצא ממנו שכבת זרע ורחץ במים את כל
בשרו וטמא עד הערב" ויקרא ט"ו, ט"ז.

לְפִשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא

מִצְוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה לְנֹהֵג בְּדִינֵי הַטְּמֵאָה שֶׁל שְׁכֵבֶת זָרַע, וְעַנְיָנָה הוּא שְׂאִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁיִּצְאָה מִפְּנֵי שְׁכֵבֶת זָרַע בְּהִתְרַ אוֹ בְּאִסּוּר הָרִי הוּא טְמֵא מִן הַתּוֹרָה, וְכֵן אָדָם אוֹ כְּלִי שֶׁנִּגְעַע בְּשְׁכֵבֶת זָרַע נְטֵמָא מִן הַתּוֹרָה, וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁשָּׁמְשָׂה עִם הָאִישׁ נְטֵמָא מִן הַתּוֹרָה כֹּל זֶה מְבֹאָר בַּפְּסוּקִים, וּבִתְלֻמּוֹד בְּמִסְכַּת נְדָה (פֶּרֶק יוֹצֵא דוֹפָן). . וְכָל אֵלּוּ מְטַמְּאִים בְּמִנְעָה, וְאֵת כְּלֵי הַחֶרֶס מְטַמְּאִים אַף בְּהַכְנָסָם בְּאִוִּירוֹרְמַב"ם הַלְכוֹת שֶׁאֵר אֲבוֹת הַטּוֹמְאוֹת (רִישׁ פֶּרֶק ה'). . עַד שֶׁיִּטְהָרוּ.

חֲכָמֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבָרְכָה גְּזָרוּ שְׂאֵף הַמְּטִיל מִיָּם עֲכוּרִים הָרִי זֶה טְמֵא מִדְּבָרֵיהֶם, וְדוֹקָא שֶׁנִּתְעַקְרוּ בְּאִמְצָעִים אוֹ בְּסוֹפִים. וּבִמָּה כָּל הַדְּבָרִים אֲמוּרִים – בְּשְׁכֵבֶת זָרַע שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אֲבָל שֶׁל הַגּוֹי לְעוֹלָם אֵינָה מְטַמְּאָה, לֹא מִדְּאוֹרֵיתָא וְלֹא מִדְּרִבְנֵי מִשְׁנָה בְּמִסְכַּת מְקוּאוֹת (פֶּרֶק ח') וּבְרַמְבַּ"ם (שֵׁם הַלְכוֹת ו'). . וְגַם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא מְטַמְּאָה אֶלָּא בְּשִׁהֵי מַעַל גִּיל תִּשְׁעָה, אֲבָל מִתַּחַת לְגִיל תִּשְׁעָה אֵינָה מְטַמְּאָה כְּלַמְקוּרוֹ בְּתוֹרַת כְּהֵנִים, וְכֵן לְמַדּוֹ חו"ל בְּנֵדָה (ל"ב ע"ב) מִיִּתּוֹר הַלְשׁוֹן "וְאִישׁ". .

וְאִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁנְּטֵמָא בְּאֶחָד מֵהָאֲפָנִים הַנִּזְכָּרִים וְלֹא נֹהֵג בְּדִינֵי הַטְּמֵאָה הַלְלוּ, הָרִי זֶה בְּטֵל מִצְוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה.

רְמֵז הַפְּתוּב – קְדֻשַׁת הַיְסוּד

תִּפְקִיד נֶעְלָה הַעֲנִיק בּוֹרָא הָעוֹלָם לְבְּרִיּוֹתָיו, וְהוּא הַזְכוּת לְהַשְׁתַּתֵּף בְּיָשׁוּב הָעוֹלָם בְּתוֹלְדוֹת וּבְהִבְטַחַת קִיּוּמָה וְהַמְשִׁכְיוּתָהּ שֶׁל הַבְּרִיָּאָה. מֵה שֶׁלְכֹאֲוָרָה הִיָּה רְאוּי לְהַשְׁאֵר מִפְּקֹד בְּיָדוֹ שֶׁל הַבוֹרָא, וּבְכָל זֹאת מִצָּא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְנִכּוֹן לְשִׁתֵּף אֶת בְּרִיּוֹתָיו בְּדָבָר עֲצוּם זֶה. אֲמָנָם כְּפִי גֹדֵל מַעֲלַת וְחִשְׁבּוֹת הַדְּבָר – כִּךָּ גַם גֹּדֵל חֲמִרַת הַמוֹעֵל בְּתִפְקִידוֹ. שֶׁכֵּן פְּקֻדוֹן יָקָר וְאִיכוּתִי כְּמוֹ זָרַע הַיְלֻדָּה הֵנוּ כָּל כִּךָּ בְּעַל עֵרְוָה, עַד שֶׁמִּי שֶׁמֵּאֲבָדוֹ חֲלִילָה לְבִטְלָה – הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁשׁוֹרֵף מִמוֹנוֹ שֶׁל הַמְּלָךְ וּמוֹעֵל בְּשְׁלִיחוֹתוֹ, וְאִין לָךְ קֶשֶׁה וְחֲמוּר מְכֻדָּה.

מִי שֶׁשָּׂרַת בְּמִסְגָּרַת צְבָאִית יוֹדֵעַ שֶׁבְּצָבָא יִשְׁנָה עֲבָרָה חֲמוּרָה בְּיִתְרָה עָלֶיהָ עֲלוּל אָדָם לְהַעֲנִישׁ בְּשִׁבְעַת שָׁנוֹת מְאֻסָּר, וְהִיא "הַפְּקֻרַת נֶשֶׁק צְבָאִי". בְּיָדֵי כָּל חַיִּל מִפְּקֹד כְּלִי נֶשֶׁק מְסֻכָּן וְקִטְלָנִי הַמְּיַעַד לְשִׁמּוֹר וְלְהַגָּן עַל חַיֵּיהֶם שֶׁל הַתּוֹשָׁבִים, אוֹלָם עַל יְדֵי שְׁמוּשׁ לֹא נִכּוֹן בְּכָלִי זֶה עֲלוּלִים בְּנֵי אָדָם רַבִּים לְקַפֵּחַ אֶת חַיֵּיהֶם. וְחַיִּל שֶׁקֶבֶל נֶשֶׁק לְיָדוֹ וְלֹא שֶׁמְרוּ פְּרָאוּי, וְשִׁכְחוּ אוֹ אֲבָדוֹ מְכַל סִפָּה שֶׁתֵּהָא – נוֹהֲגִים עִמוֹ בְּמִלּוּא חֲמִרַת הַדִּין. וְאִם גַּם הִגִּיעַ הַכְּלִי לְיַדֵי הָאוֹיֵב – עַל אַחַת כְּפָה וְכַפָּה שֶׁחֲמוּר הוּא דִּינוֹ שֶׁל זֶה. כִּךָּ גַם הַדְּבָר כְּלָפִי זָרְעוֹ שֶׁל הָאָדָם, שֶׁאִם לֹא שׁוֹמְרוֹ הָאָדָם פְּרָאוּי וּמִפְּקִירוֹ וּמִאֲבָדוֹ לְבִטְלָה, וְכָל שֶׁכֵּן אִם מוֹסְרוֹ וּמַעֲנִיקוֹ לְמַקְוֹמוֹת שֶׁאֵינָם רְאוּיִים כְּגוֹן לְחַבֵּי בֵן מֵהַגּוּיָה, אוֹ לְחַבֵּי מִמְזַר מֵאִשֶׁת אִישׁ, בַּר מִיָּנִין. – אֲזַי חֲלִילָה עֲנִשׁוֹ שֶׁל זֶה הוּא רַע וְמוֹר.

הרה"ק רבי אליהו די וידאש זצ"ל בספרו הנורא "ראשית חכמה" מבאר שעולם העשיה שלנו הנו הגשמה ותרגום של העולם העליון, וכל פעלה גשמית כאן למטה פועלת ומשפיעה בעולמות העליונים. ואדם שחלילה מפקיר את זרעו לריק ולבטלה הרי זה נותנו בעצם לסטרא אחרא היא ליליית המתעברת ממנו ומולידה ממנו שדים ורוחות רעות לאלפים ולרבבות, העומדים ומזיקים ומסורים את האדם בעולם הזה ובעולם הבא, והם עקר הפשלונויות והאכזבות של האדם עלי אדמות. שכשם שזה הוציא את פחו וחילו לריק – כך גם אותם שדים מנגעים אותו לריק ולכהלה, וכל מה שהוא עושה אינו מצליח, ואינו רואה סימן ברכה בכל מעשה ידיו.

ורבנו הרמ"ק הקדוש זיע"א בספרו "אילמה רבתי" כתב לבאר מדוע חמור מעשה זה יותר משאר החטאים, בהיות ששרש ומקור כלל הפגמים והחטאים של האדם הוא בלב, שם משכן התאוות והיצרים של האדם כמו שכתוב (בראשית ו', ה') "וכל יצר מחשבת לבו רק רע כל היום", וכן אמרו חז"ל (ברכות ס"א ע"א) שהיצר הרע שוכן בלבו של האדם, וכן אמרו (מדרש רבה במדבר י"ז) שהלב והעיניים הם סרסורי העבירה, וכן על זו הדרך. , ולכן גם התשובה של האדם מן העברות עקרה ושרשה הוא בלב וכמו שכתוב (ישעיה ו', י') "ולבבו יבין ושב ורפא לו". ובמצות התשובה כתוב (דברים ל', י') "כי תשוב אל ה' בכל לבבך" וכתוב (שם פסוק י"ד) "בפיך ובלבבך לעשותיו". וכן כתב הגה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זיע"א בספרו "צדקת הצדיק" (אות קס"ח) שהתשובה מקומה בלב, ע"ש. . אולם חטאו של המריק זרעו לבטלה שרשו אינו מן הלב אלא מן המלחך תדע שהרי הרהור ומחשבה רעה במוחו של האדם הם המביאים ליציאת הזרע מגופו, וכמו שאמרה התורה (דברים כ"ג, י') "ונשמרת מכל דבר רע" ופירשו חז"ל (כתובות מ"ו ע"א) שלא יהרהר אדם ביום ויבוא לידי טומאה בלילה. ואף חקי הרפואה מורים כי דיכוי כח המחשבה של האדם גורם לדיכוי כח הילודה. , שם הוא מקור הטפה הראשונה היוצאת ממנו ויורדת דרך עמוד השדרה של האדם עד שיוצאת מבירת המעור. ובהיות שמקום המלח הוא גבוה ומרום יותר מן הלבבן מההיבט הרוחני – שהלב הוא מבחינת הבינה ואילו המח הוא מבחינת החכמה שהיא למעלה מהבינה, כמבואר בתיקוני הזהר (קט"ו ע"א) ובדברי הרמ"ק הנ"ל, והן מההיבט הגשמי – שמקום המח באדם הוא גבוה מעל כל האיברים, מה שמעיד על רוממותו ומעלתו. , לפיכך גם חמרת העוון הזה היא גדולה ועצומה, ולכן גם התשובה ממנו היא קשה יותר ומקומה במח, כמבאר בספרים הקדושים עיין בזהר הקדוש (פרשת ויקהל) ובספרי התיקונים. .

המתבונן בעמקו של מצוות העשה והלא תעשה שבתורה, ימצא הבדל יסודי וברור בין המצוות לעברות. שכן כל מצוות התורה ענינו ומהותן מלוי והוספה ונשיאה בעל: נטילת הלולב, וקשירת התפלין, והשבת האבדה לבעליה, כל אלו ועוד ענינו למלאות את החסר ולהוסיף על הקיים. לעמת זאת העברות בפנימיותן הן הוצאה ורקון ופריקת על: חלול השבתות והמועדים, ושפיכות דמים, וגלוי העריות האסורות, והוצאת שם רע, כל אלו ועוד הן פעולות של שבירת הגבולות והמסקמות ופריקת היצרים והמחשבות הזדוניות שבאדם. ולכן מעשי המצוות תמיד יעוררו באדם תחושת מלוי וספוק, ואלו העברות לעולם מביאות את האדם לתחושת ריקנות וחסר ערך עצמי ולכן מצוה היא מלשון "מיצוי" שפירושו מילוי, ואילו "חטא" הוא מלשון החטאה וחסרון. . כך גם הוצאת זרע קדש שלא באופן ובמקום המועיל כל מהותה היא רקון ופריקה, ולכן בהכרח הוא שתביא בעקבותיה תחושת ריקנות ותסכול, וחסר ספוק עצמי. וזהו עמק דברי חכמינו זכרונם לברכה: "אבר קטן יש לו לאדם: מרעיבו שבע, משביעו רעב", רצו לומר שלא תטעה לחשב שספוק יצרו ותאנתו תביאהו על ספוקו, אלא אדרבה ככל שתתרה להשביעו כך רק יגדל חסרונו ורעבונו. כי מעברה נוצר רק חסרון וריקנות.

ידוע הדבר בקרב חכמי הנפש והרפואה, שרוב הזכאונות והעצביות הפוקדות את בני האדם מקורן מהעדר הקדשה, בהיות האדם שטוף בתאוות וביצרי לבו, ולכן מקוננת בתוכו תחושת ריקנות וחסר תמידית. ומטעם זה תמצא שרבים מאנשי דורנו לוקים בנפשם וסובלים

מחדות ושאר תסמינים שפאלו, ששרשם ברוב המקרים מפריצת גבולות הקדשה שמונה לנו תורתנו הקדושה.

לעמת זאת, אדם המקדש את עצמו ושומר את אורחותיו, ומתרחק מכל דבר העלול להובילו חליקה למכשול, הרי זה הופך להיות תשמיש קדשה ממש, כדגמת התפלין וספר התורה. וכשם שביני האדם שומרים ומינקרים את תשמישי הקדשה כך הקדוש ברוך הוא שומר ומינקר את המקפיד על קדשת איבריו. ועליו אמר דוד המלך ע"ה "יהללו שמו במחול" תהלים קמ"ט, ג. – "במחול" אותיות "מח ולב", שאם האדם מקדש ומטהר את מחו ואת לבו אזי מבטח לו שיזכה להיות קרוב לה' ותברך, וכל אשר יעשה ה' יצליח בידו.

דרוש וחדוש

כיום שדיני הטמאה והטהרה ברבם אינם מעששים בהיות שיעדו אין לנו מקדש וקדשים, וגם כלנו טמאים בטמאת מת החמורה ואין בידינו האפשרות להטהר מכך, כתבו הפוסקים שאין אנו מחיבים מהתורה להזהר בדיני טמאה זו.

ובתלמוד מובא שעזרא הסופר ע"ה תקן טבילה לבעלי קרין מדבריהם, ואסר עליהם לעסק בתורה ובתפלה עד שיטבלו, בכדי להרבות את הטהרה בישאלבא קמא (פ"ב ע"ב). . אולם חכמינו ז"ל בטלו את התקנה כמבאר בתלמוד, ולכן כיום הכל מתירים בתורה ובתפלה, ובלבד שירחץ ויסיר כל לכלוך מעליו ברכות (כ"ב ע"ב), ועיין בבעלי התוספות (בבא קמא שם, בד"ה "אתא") מה שכתבו בזה, והובא בשלחן ערוך אורח חיים (סימן פ"ח).

ומכל מקום כתבו רבותינו הפוסקים ובעלי חסידות שגם כיום הנזהר לטבל לקריו לתוספת טהרה הרי זה משבח, וקדוש יאמר לוכן מבואר בברכות (כ"ב ע"א) שבשכר זה מאריכים לאדם ימיו ושנותיו, וברבינו יונה (שם) הביא שהרמב"ם ז"ל מימיו לא ביטל טבילה זו, ועוד עיין בספר "מקוה ישראל" על ענייני הטבילה ובספר "כתונת פסים" (ח"ב בסופו) מש"כ ממעלת הטבילה במקוה.

בסוד עבדיך

בבאור ענין טמאת השכבת זרע על דרך הסוד ראה בספר "שער הפונות" מרבנו האר"י ז"ל לבשער הכוונות דרושי הלילה (דרוש ז'). שבהטא הוצאת זרע לבטלה בר מינן גורם הוא שיתלבשו הקלפות באותן הנשמות, ויבראו להם גופים מזיקים ומשחיתים לאלפים ולרבות העומדים ומקטרגים על האדם, ומונעים את עלית הנשמה בליקה אל אדוניה, ולכן גדול עונו וענשו לאין קץ.

וְהִנֵּה מִלְבַּד הַתְּשׁוּבָה הַתְּקִיפָה הַנִּצְרָת לֹ, וְהַתְּקוּן הַמּוּבָא בְּסִפְרֵי הַקְּדוּשִׁים רָאָה בְּשַׁעַר רוּחַ הַקְּדוּשׁ (תִּיקוּן הַמוּצִיא שׁו"ל). , מוּטָל עָלָיו גַּם לְהַמִּית אֶת אוֹתָם גּוֹפִים טְמֵאִים שֶׁנִּבְרְאוּ וּלְהַשִּׁיב אֶת אוֹתָן נְשֵׁמוֹת עֲשׂוּקוֹת אֶל הַקְּדוּשָׁה. וְזֶה נַעֲשֶׂה בְּעֶקֶר עַל יְדֵי קְרִיאַת שְׁמַע שְׁעַל הַמְּטָה בְּכוֹנֶה גְדוּלָה, מֵה שְׁמִסְגָּל לְהַרְגִּיל וּלְהַמִּית עַד אֶלְף וְכ"ה מְזִיקִים בְּפַעַם אַחַת. וְזֶהוּ סוּד הַפְּסוּק "לֹא יִשְׁכַּב עַד יֵאָכֵל טָרֶף" בַּמִּדְבָּר כ"ג, כ"ד. הַרְוֵמוֹ לְקְרִיאַת שְׁמַע שְׁעַל הַמְּטָה, שֶׁבְּכַחַה טוֹרֶף וְחוֹטֵף בְּחִזְרָה אֶת אוֹתָן נְשֵׁמוֹת עֲשׂוּקוֹת הַשְּׁבוּיוֹת בְּיַד הַסְּטָרָא אַחְרָא וְרִמּוֹז בַּפְּסוּק "וְרוּחַ אֱלֹקִים מֵרַחֲפַת עַל פְּנֵי הַמַּיִם" שֶׁבַחטָא הוֹז"ל ב"מ מוֹרִיד שְׁמוֹת ע"ב רִי"ו הַעוֹלָם כַּמְנִין "רַפ"ח" אֵל תוֹךְ הַקְּלִיפָה הַנִּקְרָאת "מֵת", וְזֶה מֵה שְׁכַתוֹב "מֵרַחֲפַת", וְלִכֵּן ע"י הַקְּרִיאַת שְׁמַע בְּכוֹנֶה גְדוּלָה מוּצִיא אֶת הַרַפ"ח מֵהַמ"ת בְּבַחֲנֵת "טָרֶף" (בְּגִי רַפ"ח עה"כ) נִתֵּן לִירֵאִיו. וְד"ל. . וְלִכֵּן צָרִיף לומר לְאַחַר מִכּוֹן אֶת מְזִמּוֹר "יִשָּׁב בְּסִתְרָא עֲלִיוֹן" תְּהִלִּים צ"א, וְנִקְרָא "שִׁיר שֶׁל פְּגַעִים" הַמְּסוּגֵל בְּיוֹתֵר לְשִׁמּוֹר וְלַחֲצִיל אֶת הָאָדָם מִן הַמְּזִיקִים, כַּמְּבֹאָר בְּסִפְרֵי קַבְלָה. , וְכַשְׁיִגְיַע לְמַלְאִים "יִפֹּל מִצְדָּף אֶלְף וְרַבְבָּה מִיִּמֵּינֶךָ" כִּכּוֹן לְהַרְגִּיל וּלְהַמִּית בְּקְרִיאַתוֹ אֶת כָּל אוֹתָם הַמְּזִיקִים שֶׁנִּבְרְאוּ מִמְּעֻשָׂיו. עַכְתָּד"ק.

מצוה קפ"א: ענין טמאת הנדה

כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב:

"וְאִשָּׁה כִּי תִהְיֶה זָבָה... וְכָל הַנִּגְעַ בָּהּ יִטְמָא... וְתִהְיֶה

נִדְתָה עָלָיו וְכוּ" וִיקְרָא ט"ו, י"ט – כ"ד. .

לְפִשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא

מִצְוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה לְנַהֵג בְּדִינֵי הַטְּמֵאָה שֶׁל הַנִּדָּה, וְעִנְיָנָה הוּא שֶׁכָּל אִשָּׁה בְּעַת שִׁתְּרָאָה דָם שֶׁמוּצָאוּ מִן הַרְחֵם וְתִרְגִּישׁ בִּיִצְיָאָתוֹ הָרִי הִיא נִדָּה וְטְמֵאָה מִן הַתּוֹרָה, וְמִטְמֵאָה כָּלִים בְּמִגְעַ, וְכִן מִטְמֵאָה בְּנִי אָדָם בְּמִגְעַ וּבְמִשְׁאָ, וְכִן כָּל מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב שֶׁתַּחְתֵּיהֶם כָּלִים (פֶּרֶק א') וְרַמְבַּ"ם הִלְכוֹת מִטְמֵאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב (פֶּרֶק א'). . וְלֹא תִסּוֹר טְמֵאָה זֶה מִמֶּנָּה עַד שֶׁתִּטְבַּל לְטַהַרְתָּהּ כְּדִין, וְאִפְלוּ יַחְלְפוּ כַּמָּה שָׁנִים עַדִּין נִדְתָה עָלֶיהָ שֶׁבַת (ס"ד ע"ב) וְרַמְבַּ"ם שֵׁם (רִישׁ פֶּרֶק ה'). .

גם דם הנדיות עצמו מטמא מן התורה במגע ובמשא, ואפלו בכל שהוא, בין שהיה לח ובין שנתבטש. אמנם מדין תורה לא טמאה ולא מטמאה הנדה אלא בישראלית, אולם גויה נדה אינה מטמאה, אבל חכמינו ז"ל גזרו על כל הגוים ודם נדויותם להיות טמאים ומטמאים מדבריהם בכדי להרחיק את ישראל מקרבתם נדה (ל"ד ע"א) ורמב"ם שם (פרק א' הלכה י').

כמו כן, אמרה התורה שהבועל את הנדה הרי הוא טמא מן התורה, ומטמא כלים במגע ואדם במשא ובמגע ומטמא בהסט ומטמא משכב ומרכב כמו הנדה עצמה רמב"ם (שם פרק ג').

ואיש או אשה מישראל שלא נהגו בדיני הטמאה הללו בטלו מצות עשה מן התורה, וזה מלבד אסורים נוספים מהתורה ומדרבנן שפירושם בדבר, שיבארו אי"ה במקומם.

רמז הכתוב – תקון האשה

מבין כל סוגי הטמאות הקימות בעולם, טמאת הנדה היא הטמאה המשפיעה ביותר על האדם מבחינת ההזק הרוחני שנגרם ממנה, וכפי שיבאר בחלק הסוד של מצוה זו. והמעין ימצא שמכל הפחינות וההבטים, טמאת הנדה קשה ומזיקה ברמות בלתי נתפסות, לכל אשר בא בקשר או במגע עם זו הטמאה, וכפי שנביא מעט מזעיר בשורות הבאות.

עוד מימי קדם, בשעה שאדם וחיה אכלו מעץ הדעת טוב ורע, גזר הקדוש ברוך הוא על האשה "הרבה ארבה עצבונך" בראשית ג', ט"ז. , ופרשו רבותינו שזהו ענש דם הנדיות שנגזר על האשה לחוות מידי חדש בחדש אוראה עירובין (ק' ע"ב) ובפירוש הספורנו ובעל הטורים עה"ת שם. . ומאז ועד היום כל אשה נושאת מעט מזעיר מחטאה של חנה בדבר הזה, כל אחת לפי שרש נשמתה, כשבכל פעם עליה לשוב ולטהר את עצמה מחדש מאותם דמים ומאותה טמאה, עד שלבסוף מסיקת את תקון חלקה באותו המעשה, ומני אז היא נעשית מסלקת מדמים אלו. ובכל אותו הזמן ואותם הימים בהם היא עוסקת בתקון אותו החטא, שורה עליה טמאת הנדה החמורה שרבות השלכותיה הן על האשה עצמה והן על כל גבר אשר יקרב אליה.

בעקבות הטמאה הרוחנית שיוצר דם הנדיות, עולות תופעות נוספות והשלכות רבות בטבע האשה באותם ימים. המציאות מראה כי האשה בימי נדתה עוברת תהליך של משבר פנימי בגופה, מה שמביא עמו מצבי רוח בלתי שגרתיים, עצביות וכעסים בלתי מובנים, ועוד תופעות שונות המערערות את שלות האשה באותם ימים. כמו כן, חכמי המחקר מצאו כי אפלו הסביבה בה נמצאת אשה בימי נדתה סופגת את אותה טמאה, מה שיכול להתבטא בפרחים שינבלו ויכמשו, במראה שתכה מהסתכלות הנדה בהן כתב הרמב"ן ז"ל בפירושו על התורה (ויקרא י"ח, י"ט) שריבוי הסתכלות הנדה במראה תוליד כתמים במראה, כדוגמת האפעה הממית בהבטתו. , וכן עוד תופעות שונות המעידות על כח ההשפעה של אותה הטמאה.

כן כתב רבנו בחיי ז"ל בפירושו על התורה. שכל יסוד ושרש התהוות החלי הזה בגוף האשה הוא מחטאה של חנה שאכלה מעץ הדעת, ומטעם זה לא נמצא טבע דם הנדיות אלא באשה, ולא

בגבר ועל אף שהגבר גם כן השתתף בזה החטא, מכל מקום כבר קיבל את ענשו בדרך הראויה לו. אמנם עיין במדרש תנחומא (פרשת מצורע) שקודם רחל אמנו ע"ה גם האנשים היו רואים דם וסת, עד שבאה רחל ואמרה "כי דרך נשים ליי וניתן לנשים בלבד. ומרן החיד"א זצ"ל בספרו מדבר קדמות (מערכת נ' אות ט"ו) העיד על איש אחד בימיו שהיה לו וסת בכל חודש והיה רואה דם כדרך הנשים, ואף ראה במו עיניו את זה האיש וסח עמו, עיין שם. ולא בשאר בעלי החיים, לפי שלא נשתתפו באותו המעשה. ולכן גם כן לקתה האשה דוקא ביציאת הדמים מגופה, מדה כנגד מדה כמו שגנרמה לאיש מיטה ושפכה את דמו ממילא שופך דם האדם באדם דמו שפך, ונגזר עליה לעבר את צער דם הנדותראה מדרש תנחומא (פרשת נח).

לא לחנם אמרה התורה "ויהי נדתה עליו" – מה שמלמדנו כי טמאת הנדה ממש שורה ודבקות על כל הבא עמה במגע כזה או אחר. ולכן חובת הרחוק ממגע באשה נדה בכלל, ומאשתו הנדה בפרט, היא מהחמורות שבתורתנו הקדושה. וכדי להבין את חמרת הדבר, מספרים חכמינו ז"ל בתלמוד מעשה שהיה בתלמיד אחד שעסק רבות בתורה ונפטר ל"ע בחצי ימיו, והיתה אשתו נוטלת את תפיליו ומחזרת בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ושואלת את החכמים: כתוב בתורה "כי הוא חייך וארץ ימך", אם כן בעלי שעסק בתורה רבות מפני מה מת בחצי ימיו? ולא היה מי שישגיגנה דבר. עד שפעם אחת נזדמן אליה אלהי הנביא ושאל אותה: ביתי, בימי נדותרך כיצד נהגתם? ואמרה לו חס שלום, אפלו באצבעי הקטנה לא נגע! חזר ושאלה: ובימי לבונך כיצד נהגתם? ואמרה לו שאכן נגע בה באותם הימים. אמר לה אלהי הנביא: ברוך המקום שהרגו! שהרי התורה אמרה "ואל אשה בנדת טמאתה לא תקרב" עד כן המעשה הראה כולו כלשונו בשבת (י"ג ע"ב). וממעשה מבהיל זה נלמד עד כמה חמורים הם הדברים.

בנוסף על כך כותבים רבותינו שהזק דם הנדות עלול לפעול לא רק על הקרובים עצמם, אלא גם על הולד שיולד בטמאת נדה רובצת רוח רעה מסיקמת שתפריע לו במהלך חייו במישורים הרוחניים והגשמיים כאחד, ופעמים שאף תוליד בו פגמים שונים בגופו או בנפשו, וכך זה בגלל הזריו שלא השכילו לשמר את חקי התורה ומצוותיה בדיני טהרת המשפחה הראה בדברי הרמב"ן ז"ל הנזכר לעיל, ובשלחן ערוך אבן העזר (סימן ו'). ובשו"ת תשובות והנהגות להג"ר משה שטרנבוך שליט"א (חלק א' סימן תשל"ב) דן האם יש להמנע מהשתדך עם בן או בת הנדה, והביא ששמע מרבינו החזון איש זצ"ל שעל ידי תשובה ויראת שמים חזקה ניתן לבטל את החיסרון הנ"ל, עיין שם.

אתה הראת לדעת, כי חקי ומשפטי התורה הם כלם רחמים וחסד ושלוש בעולם לשון הזהב של רבינו הרמב"ם ז"ל בהלכות שבת (פרק ב' הלכה ג'). , וכל מצוה שנצטוונו בה אינה אלא לטובתנו השלמה ברוח ובגוף, וכל הדבק בתורה ובמצוותיה הרי זה דבק בעץ החיים, וכל הפורש ממנה הרי זה כפורש מן החיים. ואל יטעה אותך יצרך לומר אכול ושתו כי מחר נמות ישעיה כ"ב, י"ג. וראה תענית (י"א ע"א). , כי על הכל יביא האלקים בחשבון, ואין שכחה מתחת כסא כבודו ויתברך ויתעלה.

דרוש וחדוש

חכמי התלמוד למדו מלשון הכתוב "כי יזוב זוב דמה" שטמאת הנדה חלה על האשה בין כשזב ממנה דם מאליו, ובין כשזב מחמת איזה גורם חיצוני שגרם ליציאת דם ממקורה, כגון מחמת בהלה או קפיצה וכיוצא בזה. ראה נדה (ל"ו). וכן פסק רבנו הרמב"ם ז"ל בהלכות יוראה רמב"ם הלכות איסורי ביאה (פרק ה' הלכה א').

ובספר "אבני שהם" דן במקרה שזב מהאשה דם קדם זמנה, וידוע לנו שהדם זב מחמת חלשת הרחם של האשה, או בעקבות תופעות טבעיות מסוימות הקיימות בגופה, האם גם אז יש לנו לטמאה כנדה או לא?

והעלה בשם הפוסקים שכל שישנה סבירות שהדם מקורו מהרחם יש לאסרה, ואי אפשר להקל בדינה מצד שהאשה בחזקת טהרה עומדת, אלא אם כן יהיו לנו ראיות והוכחות לכך שהדם אינו מגיע מרחם האשה כן הביא שם משו"ת "נודע ביהודה" (תניינא, סימן קי"ד) ומספר נשמות אברהם (ח"ה עמוד ע"ג).

בסוד עבדיך

בבאור חמרת טמאת הנדה על דרך הסוד כתב רבי שמעון בר יוחאי זיע"א בזהר הקדוש שמות (ג' ע"ב). שטמאת הנדה היא הטמאה החזקה ביותר הקיימת בעולם, ואין לה עוד טמאה קשה וגדולה כמוה, המזיקה ומשפיעה על האדם.

ולא רק זאת, אלא אף כל הקרב ונדבק בנדה מיד הוא נטמא ונעשה כמוה, ואף כל הקרבים אליו מיד נטמאים גם הם עמו ונעשים כמוהו, ובכל מקום שהם הולכים מיד השכינה נדחית מפניהם. והנטמא בטמאה נוראה זו גורם להביא צרות רבות ורעות על עצמו ועל הולד שחלילה יולד בטמאה זו, שנדבקות בו והולכת עמו לכל מקום שהוא הולך כמו שכתוב "ותהי נדתה עליו" ויקרא ט"ו, כ"ד.

מצוה קפ"ב: ענין טמאת הזבה

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב :

**”וְאִשָּׁה כִּי יָזוּב זוּב דָּמָה יָמִים רַבִּים... טְמֵאָה הִיא, כָּל
הַמְשָׁכָב...”**

וְכָל הַנִּגַּע וְכוּ” וַיִּקְרָא ט”ו, כ”ה – כ”ז.

לְפָשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא

מִצְוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה לְנֶהֱג בְּדִינֵי הַטְּמֵאָה שֶׁל הַזָּבָה, וְהִיא אִשָּׁה שֶׁעָבְרוּ עָלֶיהָ שְׂבַעַת יָמֵי נְדוּת
כְּפִי שְׁנֵתִבְאָר לְעֵיל בַּמִּצְוָה הַקּוּדְמָת, וּבַתּוֹךְ הָאֶחָד עֶשֶׂר יוֹם שֶׁלְאַחַר מִכּוֹן הַזָּבָה וְרֵאֲתָה דָם
שֶׁלֹּא מִחֲמַת לֵדָה וְלֹא מִסִּבָּה חִיצוֹנִית – הִרִי הִיא נִקְרָאת ”זָבָה” נְדָה (ל”ה ע”ב), וְהוּבָא בְרַמְבַּ”ם הַלְכוֹת
אִיסוּרֵי בִיאה (פֶּרֶק ו’). וְשֵׁם (בְּפֶרֶק ז’) נִתְבָּאָר חֲז”ל דְּרִשׁוּ מִלְשׁוֹן הַכְּתוּב ”כִּי יוּזַב זוּב דָּמָה” – כַּשׁוּב מֵאִילּוּ, וְלֹא מִחֲמַת
אוֹנֶס אוֹ לֵידָה, שֶׁלֹּא כְּמוֹ נְדָה שְׁנֵטְמֵאָת אִפִּילוּ בְּאוֹנֶס וּבְלֵידָה.

וְשֵׁנִי סוּגֵי זָבָה יֵשׁ: זָבָה קְטַנָּה, וְזָבָה גְדוֹלָה. שְׂאֵם בְּאוֹתָם אֶחָד עֶשֶׂר יוֹם רֵאֲתָה דָם בְּמִשְׁךְ יוֹם
אֶחָד אוֹ שְׁנַיִם הִרִי זֶה זָבָה קְטַנָּה שֶׁסּוֹפְרֶת יוֹם אֶחָד בְּטַהֲרָה וְטוֹבֵלֶת לְטַהֲרָתָה, אוֹלָם אִם
רֵאֲתָה בְּאוֹתָם אֶחָד עֶשֶׂר יוֹם דָּם לְמִשְׁךְ שְׁלֹשָׁה יָמִים הִרִי זֶה זָבָה גְדוֹלָה שֶׁדִּינָה לְסַפֵּר שְׂבַעַת
נְקִיִּים שְׁלֵמִים וְאַחֲרֵי כֵן תִּטְבֵּל לְטַהֲרָתָהּ מִסִּכַּת זָבָה וְסִפֵּר הַחִינוּךְ (בְּבִאֵר מִצּוּחַ ז’). וְרַמְבַּ”ם הַלְכוֹת מִטְמֵאֵי
מִשְׁכָּב וּמוֹשֵׁב (פֶּרֶק א’), וְאַחַר כֵּן צָרִיכָה לְהִבְיֵא אֶת קַרְבָּנָהּ כְּפִי שִׁיתְבָּאָר אִי”ה לְהִלָּךְ בַּמִּצְוָה
הַבָּאָה.

רְבוּתֵינוּ הָרֵאשׁוֹנִים נִחְלְקוּ בְּאֶפְסוֹ חֲשׁוּב יָמֵי הַנְּדוּת וְיָמֵי הַזִּיבָה כִּי צָד לְמִנּוּתָם, אֵד מִכָּל מְקוֹם
לְמַעֲשֵׂה נִתְבָּאָר בְּתַלְמוּד שְׁבִימֵי חֲכָמֵי הַגְּמָרָא נִתְעוֹרְרוּ סְפָקוֹת רַבִּים בְּחֲשׁוּבֵי הַיְסוּדוֹת וּבְדִינֵי
מִרְאוֹת הַדְּמִים, וְלָכֵן גָּזְרוּ שֶׁכָּל דָּם שֶׁתִּרְאָה הָאִשָּׁה תִּהְיֶה סָפֵק זָבָה רֵאֲתָה בְרַמְבַּ”ם הַלְכוֹת אִיסוּרֵי
בִיאה (פֶּרֶק ו’ סֵעִיף ו’) וּבְמִגִּיד מִשְׁנֵה שֵׁם שֶׁהִבְיֵא אֶת דְּבָרֵי הַרְמַב”ן ז”ל, וּבְפֶרֶק י”א הִבְיֵא אֶת גְּזֵירַת חֲכָמֵי הַגְּמָרָא שֶׁכָּל
הַנְּדוּת כִּיּוֹם הִרִי הֵן סָפֵק זָבָה.

וּמִרְגַע שֶׁנִּעְשְׂתָה הָאִשָּׁה זָבָה הִרִי הִיא טְמֵאָה מִן הַתּוֹרָה, וּמִטְמֵאָה בְּגִי אֶדָם וְכֵלִים וּמְשָׁכָב
וּמוֹשֵׁב כְּפִי שְׁנֵתִבְאָר לְעֵיל בְּטְמֵאָת הַנְּדָה. וְעַד שֶׁלֹּא תִסְפֵּר וְתִטְבֵּל לְטַהֲרָתָה לֹא תִסּוּר מִמֶּנָּה
טְמֵאָתָה, וְאַפְלוּ לְאַחַר שְׁנַיִם רְבוּתֵכִי שֶׁהִבְיֵאנוּ לְעֵיל גְּבֵי טוֹמֵאָת הַנְּדָה, וּפְשׁוּט.

וְאִישׁ אוֹ אִשָּׁה מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא נִהְגוּ בְּדִינֵי הַטְּמֵאָה הִלְלוּ בְּטָלוּ מִצְוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה, וְזֶה מְלַבֵּד
אִסוּרִים נֹסְפִים מִהַתּוֹרָה וּמִדְּרָבָן הַפְּרוּכִים בְּדָבָר, שֶׁיִּבְאָרוּ אִי”ה בְּמִקְוֹמָם.

רִמָּז הַפְּתוּב – הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתֶם

עַנְנֵי הַזֵּיבָה בְּאִשָּׁה הֵנוּ תוֹפְעָה פְּתֹאוּמִית וּבִלְתֵּי צְפוּיָה הַמְּנַעַת לְפִתְעַת מִבְּלֵי שׁוּם הוֹדְעָה מְקַדְּמָת. שׁוּם סִמְמָן אִו אִיתוֹת לֹא נִתָּן לְכֹד, וְאִף רֹפֵא לֹא הָיָה יְכוֹל לְצַפּוֹת תוֹפְעָה זוּ מִלְכַתְחֻלָּה. וְיִתֵּר עַל כֵּן: זֵיבַת הָאִשָּׁה הִיְתָה מְגִיעָה דְּוָקָא בְּיָמִים בְּהֵם הִיְתָה אֲמוּרָה לְטָהָר לְבַעֲלָהּ, מָה שְׁמַגְדִּיל אֶת הַחֲשֵׁשׁ מִמֶּנָּה וּמַגְדִּיל בְּקָרֵב הָאָדָם אֶת הַשְּׂאֵלָה: "מִי יוֹדֵעַ מָה יֵלֵד יוֹם!"

וּמִמְצוּנָה זוּ לְמַדְנֵנוּ לְעַצְמָנוּ כַּמָּה אֲסוּר לְאָדָם לְבַטֵּחַ בְּיוֹם הַמָּחָר, שְׂאִין אָדָם יוֹדֵעַ מָה יָבִיא עִמּוֹ הַזְּמָן. וְכֵן כָּתוּב לָנוּ פַעַם בְּאַגְרַת הַגֵּה"צ רַבִּי מֵאִיר מֵאֲזוּזוֹ שְׁלִיט"א בְּשֵׁם אָבִיו זְצ"ל הִי"ד שְׂאָמַר לוֹ: "שְׁלֹשָׁה אֵין בְּהֵם אֲמוּן – הָאָדָם וְהַיָּם וְהַזְּמָן", כִּי הַיָּם גַּם אִם נִרְאָה שְׁקֵט כְּרָגַע – תוֹדֵף שְׁנִיּוֹת סְפוּרוֹת יְכוֹל לְהַפְּדֵ לְרוּעֵשׁ וְגוֹעֵשׁ וְאִין מִיָּדוּ מִצִּיל, וְהָאָדָם גַּם אִם כֵּיוֹם הוּא אוֹהֲבָדָד הַגְּדוֹל בְּיוֹתֵר – עָלוּל לְהַפְּדֵ בְּרַבּוֹת הַיָּמִים לְשׁוֹנְאָדָד הַגְּדוֹל בְּיוֹתֵר, וְהַזְּמָן גַּם אִם מִבְּטִיחַ לָדָד טוֹבוֹת רַבּוֹת וּנְצוּרוֹת – אֵין אָדָם יוֹדֵעַ אֶת יוֹמוֹ וְאֶת עֲתִידוֹ, וּמִי יוֹדֵעַ אִם תִּסְפִּיק לְהֵנוֹת מִכָּדָד. וּשְׁפִתִים וְשֵׁק.

בְּנֵי הָאָדָם מִטְבָּעִם עוֹסְקִים רֹב יָמֵיהֶם בְּבִנְיַת הָעֲתִיד וְהַמָּחָר: לְמוֹדִים וְקַרְיָרָה בְּטוּחָה, תְּכָנִיּוֹת חֲסָכוֹן לְיִלְדִים וּפְנִסְיָה לְיָמֵי הַזְּקֵנָה, וְאֲמָנָם תּוֹרַתְנוּ הַקְּדוּשָׁה גַּם כֵּן דוֹרְשֵׁת מֵהָאָדָם לְהִיּוֹת חָכֵם הַרוֹאֶה אֶת הַנוֹלָדֵתִים מִדְּתִיב (ל"ב ע"א). , וְלִשְׁמֵם כָּל מְגַמְתוֹ לְהַצְלִיחַ וְלֹא לְהֵנוֹת לְפִי שְׁעָה מְעַט וּלְהַפְּסִיד בְּכָדָד הַרְבֵּה לְשׁוֹן הַזָּהָב שֶׁל רַבִּינוּ הַרַמְבַּ"ם ז"ל בְּהַלְכוֹת דְּעוֹת (פֶּרֶק ה' הַלְכָה י"ב). , אוּלָם אֵין הַכּוֹנֵה שְׂיַחְיָה הָאָדָם אֶת הַמָּחָר, וַיֵּאבֵד אֶת כָּל זְמָנוֹ וְחַיּוֹתוֹ בְּמַחְשָׁבָה עַל יוֹם הַמָּחָר. כִּי מָה יוֹעִיל אִם כָּל יָמִידָד תַּעֲמַל עַל הָעֲתִיד? אֵימַתִּי תִסְפִּיק לְהֵנוֹת מִן הַהוֹנָה?!

יְשָׁנָם הַטוֹעִים לְחַשֵּׁב שְׂדָרְדָד הַתּוֹרָה הִיא לְחַשֵּׁב רַק עַל הָעֲתִיד, וְעַל הַעוֹלָם הַבָּא, וְלֹא לְחַיּוֹת אֶת הַרְגַע, וְאֵלוֹ דָרְדָד הַ"חֲפְשִׁיִּים" הִיא לְהֵנוֹת וְלְחַיּוֹת אֶת הַרְגַע. אֵדָד הַחַי חַיֵּי תּוֹרָה אֲמַתִּיִּים יוֹדֵעַ שְׂדוּקָא הַהַפְּדָד הוּא הַנְּכֹוֹן: תּוֹרַתְנוּ דוֹגְלַת שְׂאָם עֶבֶר עֲלִידָד יוֹמָדָד בְּדָרְדָד הַיָּשָׁר, בְּתוֹרָה וּבִתְפִלָּה וּבְמַעֲשֵׁים טוֹבִים – הָרִי שְׁנַצְלַת אֶת הַיּוֹם כְּרֵאוּי, וְהַפְּקַת מִמֶּנּוּ אֶת הַמֵּרֵב שְׁנִתָּן, וְלָכוֹן לְעוֹלָם לֹא תִתְחַרֵט עָלָיו. מָה שְׂאִין כֵּן אִם עֲסַקְתָּ כָּל יָמִידָד בְּרַדִּיפָה אַחַר הַמְּמוֹן וְהַפְּרָנְסָה, הַכְּבוֹד וְהַתְּהַלָּה, מִי יוֹדֵעַ אִם תִּסְפִּיק לְהֵנוֹת מִכָּדָד? וְגַם אִם כֵּן – הָרִי הַכֹּל הָיָה רַק אֲמַצְעֵי לְהַשְׁגַת הַתְּכָלִית שְׁלָדָד, אִם כֵּן אוֹתָן שְׁעוֹת שֶׁל עֵמַל לֹא נִצְלוּ בְּאֲמַת פְּתַכְלִית אֶלָּא כְּאֲמַצְעֵי, נִמְצָא שְׁלֹא כָּל יָמָיו נִצְלוּ לְתַכְלִית הָאֲמַתִּית. מִכָּאֵן לְמַדְתָּ שְׂדוּקָא הַתּוֹרָה הִיא זוּ שְׁמַלְמַדָּת אוֹתְנוּ לְחַיּוֹת אֶת הַהוֹנָה, וְלִנְצַל כָּל יוֹם בְּמֵלוֹאוֹ עַד כַּמָּה שְׂיָדְנוּ יְכוֹלָה וּמִשְׁגָּת.

כָּדָד אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגְּדוֹל בְּתַלְמוּד: "כָּל מִי שֵׁינֵשׁ לוֹ פֶת בְּסֵלוֹ וְאוֹמֵר מָה אֲכַל לְמָחָר אֵינוֹ אֶלָּא מְקַטְנֵי אֲמָנָה" (סוֹטָה מ"ח ע"ב). , שְׂכֵן מִיֵּלָא אִם כְּבָר אֲכַלְתָּ אֶת מָה שְׂבָרְשׁוֹתָדָד וְלֹא נוֹתַרָה לָדָד עוֹד פֶת בְּסֵל, אֲכֹן חוֹבָה עֲלִידָד לְדָאג לְעַצְמָדָד וּלְבִנְיָ בִיתָדָד לְמָחָר, אֲבָל אִם עֲדוֹן יֵשׁ לָדָד פֶת בְּסֵל מִמֶּנָּה תוֹכַל לְהַתְּפָרְנֵס כְּרָגַע, וּבְכָל זֹאת אֶתָּה דוֹאָג עַל הַמָּחָר וְשׁוֹאֵל "מָה אֲכַל מָחָר?" וְ"מָה

יהיה בעוד שנה? ואינך מאמין שמי שזמן לך פרנסה היום יזמן לך גם מחר – כנראה שפשוט הנך קטן אמנה, ולכן כל מעגליך הם על המחר, ואף פעם אינך נהנה ממה שברשותך היום.

כך הוא טבעם של אנשי החמר המנתקים מן הרוח, להיות תמיד דאוגים וטרודים מיום המחר, וכשיש להם מנה הם רוצים מאתים, וכשיש להם מאתים רוצים ארבע מאותמדרש רבה קהלת (א', ל"ד). , ואף פעם אינם שמחים ונהנים ממה שיש כעת ברשותם. על כך אומר החכם **באדם**: "אל תתהלל ביום מחר, כי לא תדע מה ילד יום", וכמה פעמים אדם דואג על דבר שבסופו של דבר קל לא מגיע, ונמצא מצר על דבר שאינו. ומי שיתבונן בדברים בעין חדה ימצא שאין דבר בעולם שראוי והגון לדאוג ולהצר עליו, שכן אם בסופו של דבר אכן הוא יבוא – מה הועילה דאגתך? ואם לא יבוא – נמצא שדאגתך על חנם, אם כן מה המקום לדאגה?! ועל כך אמר אחד החכמים: "העבר און, והעתיד עדין, וההנה כהרף עין, אם כן דאגה מנין?".

יש אנשים שכל חיייהם הם עסוקים במחר, חושבים ומתכננים ובונים מגדלים פורחים באויר, עד שמרוב תקוות וצפיות מהעתיד הם מתנפחים ונעשים כמו **בלון גדול**. אך כלנו יודעים מה קורה לבלון שמתנפח יותר מדי: נגיעה קטנה והוא מתפוצץ ונזרק לפך האשפה! אדם צריך להבין שיש דברים שאי אפשר לדעת, ולא כל דבר אפשר לתכנן, כי לא הכל תלוי בנו. וליתר דיוק: **שום דבר אינו תלוי בנו!** איננו אמורים לחשב על הכל, רק לעשות את שביכולתנו, ולבטח בה' שישירה את הברכה במעשי ידינו.

לכן יש להזהר שלא לפתח תקוות חזקות מדי על דברים שלא מבטח לנו שיסתדרו ויצאו לפעל: **העסק המזהיר, והשדוד המצלח, והילדים המחוננים** – אל תקח שום דבר כבטוח. כי אם חלילה ישתבשו הדברים וצפיותיך לא יתגשמו – אתה עלול להשאיר עם צלקת של אכזבה קשה שתלוה אותך למשך כל החיים. וכפי שרגילים העולם לומר: "אם אין צפיות – אין אכזבות!" כך מספר על הגאון **רבי חיים מוולאז'ין** זצ"ל שבקש ליסד ולהקים את ישיבת וולאז'ין המפורסמת שממנה יצאו גדולי ומאורי עולם, ובטרום החל במלאכה נגש למורו ורבו **הגאון מוילנא** זצ"ל להועץ עמו על הדבר. שמע הגאון את להט דבריו ואמר לו: אם תהיה מסגל ביום מן הימים לסגר את הישיבה לאחר הקמתה – לך ותפתחנה, אך אם לא תהיה מסגל לכך – אזי מוטב של תפתחנה כללוראה בספר "עובדות והנהגות לבית בריסק" (ח"ג עמוד מ"ג) מה עלה בגורלה של ישיבת וולאז'ין ומדוע, ובכך תבין את עומק דבריו של הגר"א הנ"ל, ואכמ"ל. ! ודי למבין בזה.

דרוש וחדוש

בתלמוד נתבאר שמדין תורה אשה שראתה דם בימי זיבתה ליום או יומים צריכה להמתין עד שיסתים אותו היום, ומהשקיעה אם יותר לא ראתה ממתינה למחר בבקר וטובלת, ומיד היא נחשבת לטהורה. אלא שאם תראה שוב באותו היום - הרי שתטמא למפרע את כל מה שנגעה בו באותו היום, ואם שמשעה – שמשעה באסור.

ובכדי למנוע מכשול, גזרו חכמים שתטבל רק לאחר השקיעה של למחרת, כך שגם אם תחזור לזוב אחרי כן – לא תטמא למפרע אלא מאותה שעה בלבד. וכך הוא הדין גם בזבה גדולה שהצריכה להמתין עד שקיעת היום השביעיראה כל זאת בסוף מסכת נדה (ע"ב ע"א) וברמב"ם הלכות איסורי ביאה (פרק ו' הלכה י"ג).

בסוד עבדיך

בבאור ענין טמאת הזבה על דרך הסוד כתב הרה"ק מקאמארנא זיע"א בספרו "אוצר החיים" בפירושו על מצוה זו. שבשעה שפא הנחש הקדמוני על חנה והטיל בה את זהמתו מיד נתערבו ונטמעו הנשמות הקדושות בטמאה ובקלפה, וגם השכינה הקדושה כפיכול נכנסה עמהם בסוד "בכל צרתם לו צר" במטרה להוציאם ולחלצם מן הטמאה, ומאז יונקת הטמאה מהחיות של הקדשה ומקבלת ממנה מזון וכח, עד שתפרד ממנה לגמרי.

וימי הנדות של האשה הם כנגד ימי החרבן הללו בהם יונקת הטמאה מהקדשה, וימי הלבון הם תקופת הגלות בה השכינה הקדושה מבקשת לעלות ולפדות את הנשמות הקדושות מתוככי הקלפה, אלא שגם בתוך ימי הלבון עצמם פעמים שבאה הזיבה המסמלת את החטאים והפגמים שעושים חלילה ישראל בגלותם, ובכך מעכבים את הגאולה המיחלת כדגמת הזיבה המעכבת את הטהרה של האשה לבעלה.

וכשם שבאשה יש זיבה קטנה ויש זיבה גדולה - כך גם בנשמות ישראל יש שנעשים פגמים קטנים ויש שנעשים פגמים גדולים, וכל אחד מהם משפיע בהתאם. ואם לא היינו פוגמים במשך הדורות כבר ממזמן הייתה מסתיימת הספירה והיינו נתקנים ונגאולים, אלא שהפגמים והחטאים הם הגורמים לסתירת הספירה ולהתחלתה מחדש, כדגמת הזיבה. עכת"ד.

מצוה קפ"ג: קרבן הזבה

כמו שכתוב:

"ואם טהרה מזובה... וביום השמיני תקח לה שתי

תורים או שני בני יונה... ועשה הכהן... וכפר עליה הכהן
לפני ה' מזוב טמאתה" ויקרא ט"ו, כ"ח – ל' .

לפשוטו של מקרא

מצות עשה מן התורה בזמן שבית המקדש קיים על הזבה הגדולה לאחר שיפסק זובה ותטהר בספירת שבועה ובטבילה פנזפר לעיל, שתביא ביום השמיני את קרבנה לבית המקדש, והוא שתי תורים או שני בני יונה מהם יקריב הכהן אחד לחטאת ואחד לעולה, ובכך יתכפר לה מזובה רמב"ם הלכות מחוסרי כפרה (פרק א').

וכמו בדיון הזב, כך גם הזבה כל זמן שלא הקריבה את קרבנה הרי היא "מחסרת כפרה" ואסורה בביאת המקדש ובאכילת הקדשים עד שתקריב את קרבנה. ומכל מקום רשאית להביא את קרבנה על ידי אחר, ואפלו שלא מידיעתה, כפי שפנזפר לעיל בדיון קרבן הזברה לעיל בבאור מצוה קע"ט, ושם נתבאר.

והזבה שנתחייבה בקרבן ולא הביאתו הרי זו בטלה מצות עשה מן התורה, והנה מחסרת כפרה כפי שנתבאר.

רמז הכתוב – פת הנרדפים

בתורה מבאר שקרבן הזב והזבה הוא שני תורים או שני בני יונה, אותם מקריב הכהן לכפרת הבעלים האחד לחטאת והאחד לעולה. ורבותינו בתלמוד שאלו מה נשתנו התורים ובני היונה משאר העופות, שדוקא הללו הכשרו ליקרב על גבי המזבח? והשיבו שבהיות שהמינים הללו מטבע בריתם להיות חלופים וחסרי פח, ואין בידם את הכח והאמצעים להשיב מלחמה לרודפיהם, ממילא הם רדופים ומתקפים כל ימי חייהם על ידי שאר הנבראים. ובהיות שהקדוש ברוך הוא מחבב ומקרב את הרדופים והמשפלים, לכן הכשירם הכתוב לעלות על גבי המזבח. ולכן למדו חכמינו ז"ל לעולם? הא אדם מן הנרדפים ולא מן הרודפים, ובכך יזכה לקרבתו של הבורא ותברך ראה בבא קמא (צ"ג ע"א).

הבורא יתברך הוא מיטיב שאינו מקבל הטבה משום גורם, וכל הנותן ומהותו היא להיטיב ולסיע לחלשים ממנו. ולכן הנהגתו עם הבריות היא שפכל שהנברא יותר תלויני וזקוק לו -

כך הקרבה שלו לבוֹרָא היא אִמִּיצָה וְחֻזְקָה יוֹתֵר, וְכַכֵּל שֶׁהַנְּבִרָא אֵינוֹ תְלוּתִי וְהֵנוּ בְעַל חֶסֶן עֲצָמִי – כִּי פְחוּתָה קְרִבְתוֹ לְבוֹרָא בְרוּךְ הוּא כֵן כּוֹתֵב שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ בְּקִהֲלַת (ט', י"א) "לא לחכמים לחם" ופירש השרף מקאצק זיע"א שמי שחושב את עצמו לחכם הקדוש ברוך הוא אינו עוזרו, ואומר לו: "אם חכם אתה, בא נראה אותך מסתדר לבד"... והרה"ק בעל התפארת שמואל מאלכסנדר זיע"א פירש על זו הדרך את הכתוב בתהלים (י"ג, ב'-ג') "עד אנה תסתיר פניך ממני עד אנה אשית עצות בנפשי" שכל עוד יש לאדם עצות ותחבולות איך להצליח בכחות עצמו לא מובטח שהקב"ה יעזרו, ורק כשנתלה האדם כל כולו על השי"ת אזי מובטח לו שהקב"ה יושיעו.

כִּי מְצִינֵנו כְּאֲשֶׁר הִחְטִיֵּא הַנְּחֹשׁ אֶת חוּהַ בְּעֵץ הַדַּעַת, וּבִקְשׁ הַקְּבִ"ה לְהַעֲנִישׁוּ וּלְהַרְחִיקוּ – עֲמִד וְגִזֵּר עָלָיו שְׂיֵהִיו מְזוֹנוּתָיו מְצוּיִים לוֹ בְּכָל מְקוֹם: עוֹלָה לְגַג – מְזוֹנוּתָיו עִמוֹ, יוֹרֵד לְמַטָּה – מְזוֹנוּתָיו עִמוֹ. וְלִכְאוּרָה מָה הָעֲנִשׁ בְּכִי שֶׁמְזוֹנוּתָיו מְצוּיִים לוֹ? אֶלֶּא שֶׁבְּכִי שֶׁעָשָׂא עֲצָמָי וּבִלְתִּי תְלוּתִי מִמִּילָא הִרְחִיקוּ מֵאֵתוֹ יְתִבְרַךְ, וְאֵין לָךְ עֲנִשׁ גְּדוֹל יוֹתֵר מִלְּהִיּוֹת מִרְחֵק מִבוֹרָא כֹּל הָעוֹלָמִים!

מֵאִידֵךְ גִּיסָא מְצִינֵנו שְׂדִינְקָא אוֹתָם שְׁהֵם חֲלוּשִׁים וְחֹסְרֵי כַח – הַקְּדוּשׁ בְרוּךְ הוּא מְקַרְבֵם וּמְחַבְבֵם: הָעֲנִי וְהַגֵּר, הַיְתוּם וְהָאֱלֻמְנָהשְׁכֵן עֲלֵיהֶם הוֹזְהַרְנוּ בְיוֹתֵר שְׁלֵא לְעַרְס, וְלִהְרֹבֹת בְּאַהֲבַתִּם וּבְטוֹבַתִּם, כַּמְבוֹאֵר רְבוֹת בְּתוֹרָה שֶׁבִּכְתָב וּבְתוֹרָה שֶׁבֶּעַל פֶּה. , דְּוָקָא עֲלֵיהֶם הַבוֹרָא נִתֵּן אֶת עֵינָיו וְלָבוֹ, וְדָאג לָהֶם לְכָל צְרִיכֵיהֶם וּמְחֻסְוֹרָם, וְהִזְהִיר אוֹתָנוּ עַל אֲהַבְתָּם וְקְרוֹבָם וּמְלוֹי חֶסְרוֹנָם. וְזֶה לֹא בְּגִלְל צְדָקוֹתָם אוֹ גְּדוּלוֹתָם, אֶלֶּא כִּי עַל פִּי רוֹב הָאֲנָשִׁים הִלְלוּ הֵם חֹסְרֵי תְמִיכָה וּמְשַׁעֵן, בּוֹדְדִים וְחֹסְרֵי יִשַׁע וּמְגוֹ, וְלָכֵן רַבִּים עֲלוּלִים לְנַצֵּל אֶת חֲלָשָׁתָם וּלְעַשְׂקָם, לָכֵן בָּחַר הַקְּדוּשׁ בְרוּךְ הוּא לְשַׁמֵּשׁ לָהֶם לְמַגֵּן וּלְצַנְהוֹרָאָה בּוֹהַר הַקְּדוּשׁ (פֶּרֶשׁת בִּלְק) שֶׁהַקְּדוּשׁ בְרוּךְ הוּא מְחַבֵּב אֶת תְּפִילַת הָעֲנִי יוֹתֵר מִכֹּל הַתְּפִילוֹת, וְכִמוּ שֶׁכְּתוּב (תְּהִלִּים ק"ב, א') "תְּפִילָה לְעֲנִי כִי יַעֲטוּף וּלְפָנַי ה' יִשְׁפּוֹד שִׁיחוּ".

כִּי אוֹמֵר שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ בְּסִפְרוֹ: "וְהָאֱלֹהִים יְבַקֵּשׁ אֶת הַנִּרְדָּף" קִהֲלַת ג', ט"ו. , וּפְרָשֵׁי רַבּוֹתֵינוּ שֶׁהַנְּהַגְתּוֹ שֶׁל הַבוֹרָא יְתִבְרַךְ תְּמִיד לְדָאג וּלְסַיַע לְנִרְדָּף, וְאַפְלוּ אִם יַעֲמֹד צְדִיק וְיִרְדָּף אֶת הַרְשָׁע – עִם כָּל זֹאת הָאֱלֹקִים יְבַקֵּשׁ וְיִסַּיַע לְנִרְדָּף מִדְּרַשׁ קִהֲלַת רַבָּה (פֶּרֶק ג'). . וְלָכֵן הִזְהִירוּ חַז"ל לְאָדָם שֶׁגַּם אִם נוֹהֲגִים עִמוֹ בְּנֵי אָדָם שֶׁלֹּא כְּדִין, וּמְצַעְרִים וּמְבַזִּים אוֹתוֹ עַל לֹא עוֹל בְּכַפְּיוֹ - עִם כָּל זֹאת יִזְהַר שֶׁלֹּא לְצַעַק עַל כֵּךְ לֵה', שֶׁכֵּן מִן הַשְּׂמִים מִמְהָרִים לְפָרַע מִן הַצּוּעֵק יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר מִן הַנִּצְעַקְרָאָה בְּבֵא קֵמָא (צ"ג ע"א) שֶׁאֵמֵר רַבִּי חֲנִינָא כֹּל הַמוֹסֵר דִּין עַל חֲבִירוֹ הוּא נִעֲנֵשׁ תְּחִילָה, שֶׁכֵּן שָׂרָה אֲמַנָּה לְאַבְרָהָם (בְּרַאשִׁית ט"ז, ה') "יִשְׁפּוֹט ה' בִּינִי וּבִינְךָ" וְזִמְן קֶצֶר לְאַחַר מִכֵּן נִפְטָרָה. , וְדוּקָא זֶה שֶׁנִּרְדָּף וְקָרוֹב עֲתָה לֵה' עֲלוּל לְהַפֵּךְ בֵּין רַגַע לְרוּדָף, וְלִאֲבֹד אֶת קְרִבְתּוֹ לְבוֹרָא יְתִבְרַךְ וּמְכַל מְקוֹם מְבוֹאֵר בְּתַלְמוּד (שֶׁם) שֶׁכֵּל זֶה דּוּקָא כִּשְׁנַעֲשֵׂה בְעִבּוּרוֹ דִּין בְּאַרְץ, מָה שֶׁאֵין כֵּן אִם אֵין לְאָדָם אֶת הָאִפְשָׁרוֹת לְהַצִּיל אֶת עַצְמוֹ בְּדִינֵי הָאָרֶץ אִם מוֹתֵר לוֹ לְצַעַק עַל כֵּךְ לֵה'. עֵינֵן שֶׁם. . נְמַצָּא, שֶׁהָאָדָם הוּא זֶה הַקּוֹבֵעַ אֶת מַעֲמָדוֹ בְּעֵינֵי ה' עַל פִּי מַעֲשָׂיו וְהַלִּיכוּתָיו, וְאִם רַק יִשְׁכִּיל הָאָדָם לְדַבֵּק בְּמִדַּת הַנְּעֻלָּבִים וְאֵינָם עוֹלָבִים, וְהַשּׁוֹמְעִים חֲרָפְתָם וְאֵינָם מְשִׁיבִים – אִזִּי יִתְקִים בּוֹ הַפְּסוּק "וְאֶהְבֵּיו כְּצֹאת הַשְּׁמֶשׁ בְּגִבְרָתוֹ" רָאָה שֶׁבַת (פ"ח ע"ב).

כִּי מְסַפֵּר עַל הָאָדָמוֹ"ר הַקְּדוּשׁ בְּעַל הַחֲדוּשֵׁי הַרִי"ם מְגוּרֵי זִיע"א שֶׁבִּקְשׁ מִמֶּשְׁמֵשׁוֹ לְאַסֵּף מְנַגֵּן לְתַפְלַת עֲרַבִּית בְּחֻדְרוֹ, וְאַחַד הַחֲסִידִים נִסָּה לְהַדְחִף וּלְהַפְּנִס אֶל הַקְּדוּשׁ פְּנִימָה, אִךְ הַמִּשְׁמֵשׁ סָרַב בְּכָל תַּקְוָה, וּמִשְׁהִתְעַקֵּשׁ הַ"מְסֻתְנָן" עַל כֵּךְ – סָטֵר לוֹ הַמִּשְׁמֵשׁ עַל פְּנֵיו וְסָגַר אֶת הַדָּלֶת עַל פְּנֵיו. הָאָדָמוֹ"ר הִסְתַּפֵּל עַל הַנוֹכְחִים בְּחֻדְרָה וְשָׁאַל: "הֲלֹא יֵשׁ כָּאֵן תִּשְׁעָה, וּמִדּוּעַ לֹא הִכְנַסְתָּ עוֹד אֶחָד עֲשִׂירִי?" מְנָה הַמִּשְׁמֵשׁ בְּעֵינָיו אֶת הַנוֹכְחִים וְשָׁאַל אֶת הַרְבֵּי בְּפִלְיָאָה: וְהָרִי עֲשָׂרָה בְּדִיוֹק אֲנַחְנוּ?! אָמַר לוֹ הַרְבֵּי: "לֹא, אֲתָה הִרְמַת יָד וּבְזִיתָ יְהוּדִי, וְאִם כֵּן אֵינְךָ מְצַטְרֵף לְמַנְיָנוּ הוּבָא בְּהַגְהַת הַרְמִי"א עַל הַשְּׁלַחן עֲרוּךְ חֶלֶק חוּשׁוֹן מִשְׁפַּט (סִימָן ת"כ סַעִיף א') שֶׁיֵּשׁ חֶרֶם קְדֻמוֹנִים עַל הַמַּכָּה אֶת חֲבִירוֹ

ואינו מצטרף למנין. עיין שם. , וממילא אֲנַחְנוּ כָּאֵן רַק תִּשְׁעָה. לָכוּ מֵהֵר וּבִקְשׁ אֶת סְלִיחָתוֹ שֶׁל זֶה שְׂבִיטָה אוֹ שְׂתַכְנִיס אָדָם נוֹסֵף לְמִנְיָן!"

פְּעָמִים שְׁאָדָם עוֹבֵר מִסִּכְתַּת יְסוּרִים שֶׁל רְדִיפָה מֵאַחֲרֵים, הַשְּׁפֵלָה וּבְזִיווּנוֹת וּרְגָעִים בְּלִתֵּי נַעֲיָמִים שֶׁל פְּגִיעוֹת וְעֲלֻבוֹנוֹת, וּבְאוֹתָם זְמַנִּים עֲלוּלָה לְהִתְעוֹרֵר בְּאָדָם בְּכִיָּה מִתּוֹךְ הַצָּעַר וְעִגְמוֹת הַנֶּפֶשׁ הַגְּדוּלָה שְׁעוֹבֵר, אִךְ חוֹבָה עָלָיו לְדַעַת שְׁאוֹתָם רְגָעִים הֵם רְגָעֵי קִרְבָּה גְּדוּלָה לֵה', וְדוֹקָא אִזּוֹ יָכוֹל הוּא לְהַשִּׁיג דְּבָרִים רַבִּים אוֹתָם לֹא הִצְלִיחַ לְהַשִּׁיג בְּזְמַנִּים אַחֲרֵים. וְחֻשְׁבְּנוֹ לְרַמֵּז זֹאת בַּמִּלָּה "בְּכִיָּה" הַטּוֹמְנֵת בְּתוֹכָהּ אֶת הַמִּלִּים "בָּדָד – יָה", שֶׁדוֹקָא בְּשָׁעָה שֶׁהָאָדָם בּוֹכָה וּמוֹרִיד דְּמָעוֹת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִכְנָס אֶל לְבוֹ וּמִשְׁתַּתְּרָף עִמּוֹ בְּצָעֵרוֹ, וְכִלְשׁוֹן הַכְּתוּב "קְרוּב ה' לְנִשְׁכָּרֵי לֵב וְאֵת דְּכָאֵי רוּחַ יוֹשִׁיעַ" תְּהִלִּים ל"ד, י"ט. . וְלָכוּ בַּמִּלָּה "בּוֹדֵד" תִּמְצָא שְׁיֵשׁ רַק אוֹתִיוֹת זּוּגִיּוֹת, לְרַמֵּז לְאָדָם שֶׁדוֹקָא בְּמַצָּבִים בְּהֵם הוּא מְרָגִישׁ בּוֹדֵד וְגִלְמוּד – דוֹקָא אִזּוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְחַבֵּר אֵלָיו בְּיוֹתֵר, וְאִינְנוּ בְּאַמְתַּת לְבַד.

דָּוִד הַמֶּלֶךְ עִיָּה אוֹמֵר בְּסִפְרוֹ "אִם תִּקּוּם עָלַי מִלְחָמָה בְּזֹאת אֲנִי בּוֹטֵחַ" תְּהִלִּים כ"ז, ג'. . וּפְרָשׁוֹ בְּעֲלֵי חֲסִידוֹת שְׁאֵם רוֹאֶה אָדָם שְׁקָמִים עָלָיו אוֹיְבִים וְשׁוֹנְאִים עַל חֲנֹם, וְרוֹדְפִים אוֹתוֹ שֶׁלֹּא בְּצָדֵק – יִדַּע נֶאֱמָנָה שֶׁהוּא בְּדָרְךְ הַנְּכוֹנָה. כִּי כְּשֶׁרוֹצִים מִשְׁמִים לְרוֹמֵם אֶת הָאָדָם וּלְנִשְׂאוֹ, אִזּוֹ מַעֲמִידִים עָלָיו חוֹלְקִים שִׁיחָרְפוּהוּ וּיְבֹוּהוּ, וְאִם מִשְׁכִּיל הוּא לְשִׁתֵּק וְלֹא לְהִשָּׁיב לְמַחְרָפּוֹ דְּבַר אִזּוֹ מִן הַשְּׂמִים מְגִדְלִים וּמְנַשְׂאִים אוֹתוֹ עַל כֵּן. לָכוּ אִין לְהַבְהִיל מִכָּל רוֹדֵף וּמַצִּיק, וְאִם קָמִים עָלָיו אִינְשֵׁי דְלֹא מַעֲלֵי וּמִתְקִיפִים אוֹתָהּ בְּבְזִיווּנוֹת וּבְהַשְׁמָצוֹת - אֵל תִּנְסָה אֶפְלוֹ לְהַשְׁתִּיקָם, אֲלֵא דוּם לֵה' וְהִתְחוּלַל לוֹ, וְהוּא כְּבָר פִּילֵם לָךְ חֲלָלִים חֲלָלִים גִּיטִין (ז' ע"א).

דְּרוֹשׁ וְחִדוּשׁ

בְּמִשְׁנֵה נִתְבָּאֵר שְׁאִשָּׁה שֶׁנִּצְטַבְּרוּ אֶצְלָהּ כְּמָה חִיּוּבֵי קִרְבָּן זָבָה – דִּי שְׁתַּבִּיא קִרְבָּן אֶחָד, וּבְכָף כְּבָר נִתְכַּפְּרָה לְעִנְיָן שְׁמִתְרַת בְּכִנְיָסָה לְמִקְדָּשׁ וּבְאַכִּילָה מִן הַקֶּדְשִׁים, רַק שְׁחוּב מוּטָל עָלֶיהָ לְהַבִּיא אֶת יְתֵר קִרְבָּנוֹתֶיהָ כְּרִיתוֹת (ח' ע"א).

וְשֵׁם הוֹבָא מַעֲשֵׂה שְׁהִיָּה שְׁנִתְיַקֵּר מִחִיר קִרְבָּן הַזָּבָה לְשׁוּי דִּינָר זָהָב, וְרַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל עִמַּד וְהוֹרָה שֶׁהִמְחִיבַת כְּמָה קִרְבָּנוֹת זָבָה דִּי לֵה שְׁתַּקְרִיב קִרְבָּן אֶחָד וְאִין עָלֶיהָ חוּב לְהַבִּיא אֶת הַשָּׂאֵר כָּלֵל, וּמִיָּד יִרְדוּ מִחִירֵי הַקִּרְבָּן. וְנִחְלָקוּ רַבּוֹתֵינוּ הָרֵאשׁוֹנִים בְּהוֹרָאתָ רִשְׁבִּי"ג זוֹ לְמַתִּי הִיא תִּקְפָּה :

לְדַעַת הַרַמְבַּ"ם ז"ל לֹא הִיָּתָה זוֹ אֲלֵא הוֹרָאתָ שְׁעָה בְּלִבָּד, כְּדִי שֶׁלֹּא יִכְשְׁלוּ הַנְּשִׁים לְאַכֵּל מִן הַקֶּדְשִׁים בְּטַמְאָתוֹ, אִךְ בְּסִתָּם מִחִיבַת הַזָּבָה לְהַבִּיא כְּמִסְפֵּר קִרְבָּנוֹתֶיהָ שְׁנִתְחִיבָה, כְּנִזְכָּר לְעִילְרָא רַמְבַּ"ם הַלְכוֹת מַחוֹסְרֵי כִפְרָה (פֶּרֶק א' הַלְכָה י'). .

אוּלָם לְדַעַת הַרַבְבַּ"ד ז"ל הוֹרָאתָ רִשְׁבִּי"ג הִיא הַעֲקָר לְהַלְכָה, שְׂזוּהִי הוֹרָאתָ לְדוֹרוֹת שְׁאִשָּׁה שְׁנִתְחִיבָה כְּמָה קִרְבָּנוֹת זָבָה אִינָה צְרִיכָה לְהַבִּיא אֲלֵא קִרְבָּן אֶחָד בְּלִבָּד, וּמִכָּל מְקוֹם נִסְתַּפֵּק

הַרְאָבִ"ד אִם זֶה דְּוָקָא בְּשִׁנְתֵּי עֵבְרָה מִלְּהַבִּיאַם מֵאֲנָס, אוֹ אֶפְלוּ אִם עֲשִׂיתָהּ כֵּן מִרְצוֹן הַשְּׂמִימָה עַל
הַרְמַבִּי"ם (שם). וְרָאָה בְּכֹסֶף מִשְׁנָה שֶׁמֶה שֶׁכָּתַב בְּבִאּוּר יְסוּד מַחְלֻקְתָּם.

בְּסוּד עֵבְרָיִךְ

בְּבִאּוּר חֵיוֹב הַקְּרָבָן לְזָבָה עַל דְּרָךְ הַסּוּד כָּתַב הַרְבֵּי רַבֵּי מְנַחֵם הַבְּבֵלִי ז"ל לְבִבְאּוּרוֹ עַל תְּרִי"ג מִצְוֹת,
וְהִבִּיאוּ גַם כֵּן בְּעַל הַ"יִּלְקוּט יִצְחָק" זֵאלֶר. שְׂזִיבָה בְּאִשָּׁה מְעִידָה עַל פְּגָמִים בְּנִפְשָׁהּ שֶׁל הָאִשָּׁה,
שֶׁהִרְהִירָה וְחִשְׁבָה בְּדַבְרֵי אֲסוּרִים וְזֶה מֵה שֶׁגָּרַם לָהּ לְזִיבְתָהּ. וְהִרְאָיָה לְכַדּוֹת הַיָּדָה שֶׁבְּשׂוֹנָה
מִדָּם הַנְּדוּת בּוֹ נִטְמָאת הָאִשָּׁה מִכָּל סִיבָה שֶׁתִּהְיֶה כְּגוֹן אֲנָס אוֹ לְדָה, הַזָּבָה לְעַמֵּת זֹאת אֵינָה
נִטְמָאת כְּשֶׁזָּב דְּמָה מִחֵמֶת אֲנָס חִיצוֹנִי אוֹ מִחֵמֶת לְדָה, אֶלָּא רַק כְּשֶׁלְּפָתַע הַחֲלָה לְזוּב דָּם
מֵאֲלֵיהָ – וְזֶה מִפְּנֵי שְׂזִיבָה עֲדוּת גְּמוּרָה עַל מַחְשְׁבוֹת הָאָוֶן שֶׁלָּהּ שֶׁפָּעְלוּ בְּנִפְשָׁהּ וְגָרְמוּ לְזִיבָה.

וְעַל כֵּן חִיבָה הַתּוֹרָה אֶת הַזָּבָה בְּהַבְּאֵת קְרָבָן לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ לְתַקוּן נַפְשָׁהּ וְלְכַפֵּר מַעֲשֵׂיהָ, וְעַד
שֶׁלֹּא תִקְרִיב אֶת קְרָבָנָה הַרִי הִיא מִחֲסָרְתָּ כְּפָרָה, כְּפִי שֶׁכָּתוּב בְּתַבְּאָר.

מצוה קפ"ד: שלא יכנסו הכהנים בכל עת אל

הקדש

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב:

"וְאֵל יִבֹּא בְּכָל עֵת אֶל הַקְּדָשׁ" וְיִקְרָא ט"ז, ב'.

לְפִשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא

מצות לא תעשה מן התורה על הכהנים שלא יכנסו בכל עת שיצאו אל היכל המקדש, אלא רק בעת הראויה להם, דהינו לצרף עבודתם. ובכלל האסור שאף הכהן הגדול הנכנס ביום הכפורים אל בית קדשי הקדשים לא יכנס אלא לצרף עבודתו שם, ולא מעבר לכך משנה בכלים (פרק א' משנה ט'), והוא ברמב"ם הלכות ביאת המקדש (ריש פרק ב'). וזה מפאת כבוד המקדש וגדלתו שאין זה מן הראוי שיכנס בו כל אחד ובכל עת שיחפץ, אלא רק בעתים הנצרכות והמתרותכו כתב הרמב"ם ז"ל בספר המצוות (לאוין מצוה ס"ח).

ונחלקו רבותינו הראשונים האם מתר לכהן להכניס לבית המקדש לצרף השתחויה גרידא מבלי לעבד שום עבודה כן כתבו בעלי התוספות (מנחות כ"ז ע"ב בד"ה "להיכל") בשם רבינו תם, והביאם הכסף משנה על הרמב"ם בהלכות ביאת המקדש. וכן למד ספר החינוך (מצוה קפ"ד) בדעת הרמב"ן ז"ל בספר המצוות שלו. , או שפא גם דבר זה אסור כל שאין צרף גמור בכניסתו כגון לטובת הקרבה וכיוצא בזה כן כתב הסמ"ג (מצוה ש"ג) שכל ביאה שאינה לצורך עבודה ממש אסורה, ורק בגמר עבודה היו הכהנים משתחווים ויוצאים. וכן למדו המפרשים בדעת הרמב"ם (שם הלכה ד').

וכל כהן שעבר ונכנס אל תוך ההיכל שלא לצרף עבודתו הרי זה עבר על מצות לא תעשה מן התורה וחיב מלקות, ואם נכנס אל בית קדשי הקדשים שלא כדין הרי זה חיב מיתה בידי שמים כן נאמר בספרי, ובמנחות (כ"ז ע"ב), והוא להלכה ברמב"ם שם (הלכה ג').

רמז הפתוב – פל המוסף גורע

זכות נפלאה נפלה בחלקם של הכהנים, לעמוד ולשרת את מלך מלכי המלכים בבית מקדשו ותפארתו, כשקדשה עלאית אוהפת את המקום ואת הנוכחים בו ומשרה עליהם רוח טהרה מפורם. אך בתוך המעלה היקרה הזו הזירו הכהנים באזרה חמורה: "ואל יבא בכל עת אל הקדש", ופעמים שהיה הדבר גובל אף במיתה מן השמים ה' יצילנו. ואזרה זו מעוררת בלב כלנו את התמיהה: מדוע? וכי מה יותר טוב ומועיל לאדם מלחכות למשך כל היום בצלא דמהימנותא? ואם לא כל היום – אז למה שלא נרשה להכניס בכל עת שחפץ לספג ולקלט מקדשת המקום? והרי כל המרבה הרי זה משבח?!

על שאלה זו משיב הג"ר חיים שמואלבני זצ"ל באמרו כי טבע ההרגל שבאדם הוא כל כך חזק, עד שאפלו הכהן הגדול המורם מכל, בהכנסו למקום המקדש והמרום מכל, אם ירבה ויתמיד בכניסתו וביציאתו משם בלא שום מגבלה - יבוא לבסוף לקוץ ולזלזל במקום הקדוש הזה, ולראות בו חלילה כעל וכמשא כבד. לכן הגבילה התורה את כניסת העם והכהנים למקדש, בכדי להבטיח את שמירת מעלתו ויקרתו בעיניהם. ודבר זה נלמד מדברי החסיד היעב"ץ זיע"א הכותב כי טבעם של בני האדם הוא לקוץ ולמאס בדברים המצויים אצלם בתמידות, ואפלו הדבר המקדש והנעלה ביותר אם יהיה נגיש ומצוי לאדם רבות - לאחר זמן מה יאבד את ערכו ומעלתו בעיניו וראה פירוש היעב"ץ על מסכת אבות (פרק א' משנה ד').

כך אומרים לנו חכמינו זכרונם לברכה: "למה דומה תלמיד חכם בפני עם הארץ? בתחלה דומה בעיני לקיתו של זהב, דבר עמו – לקיתו של פסל, נהנה ממנו – לכלי של חרס" (סנהדרין נ"ב ע"ב). שפכל שתרבה השהיה במחצתו כך ימעט ערכו בעיניהם ותבטל הכמיהה וההתבטלות כלפיו. ללמד הן את החכם והן את תלמידיו שבכדי לשמר את היחסים הבריאים שביניהם חובה שתהיה ביניהם שמירת מרחק מסיקמת, שתשמר את רגשותיהם אחד כלפי השני ותמנע בעיות ותקלות בהמשך הדרך.

ישנם הטועים לחשב שעננה טהורה של רב בישראל פרושה שיתערבב ויתרועע עם שומעי לקחו בכל עת, ישב במחצתם ויאכל ממאכלם ויהא מצוי להם בכל רגע, ואם לא עושה כן סימן שחלילה גאנתו שחקים וישנם שאף מגדילים להרע ומדברים בגנותם של גדולי ישראל וצדיקי הדור על שאינם זמינים לעם בכל עת, ועל שלא ניתן לשאול אותם שאלות בכל עת, אך כבר הורו חכמינו ז"ל "אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו", ואם כן היאך הם מעיזים לדון תלמידי חכמים גדולי ישראל שעול רב על צוארם, בעוד שהם אינם אלא עמי ארצות חסרי דעת נסיון ותבונה! אתמהה!!! . אף האמת אינה כן, כי אם ינהג כן החכם אל ותפלא שבתוך זמן קצר יבואו תלמידיו לזלזל בו, ותזכחתו לא תתקבל עליהם, וינהפכו הם לשופטים ולשוטרים, ויחסיו עמם יאבדו כל טעם טוב. גם האתרונג המשויל לחכם מתחבר עם יתר המינים רק לדקות ספורות ומיד לאחר מכן נעלם מעיניהם, וגם משה רבנו ע"ה שהיה רבם הנערץ של כל ישראל לא נטה את אהלו בין אהלי העם אלא מחוץ למחנה הוראה בדברי היעביץ הנ"ל שכתב שזה היה הדבר שגרם לחטא העגל שבתחילה היה אהלו של משה מצוי ומזומן אצל מחנה ישראל עד שמרוב המצאותו מאסו בו וביקשו "עשה לנו אלהים", ולכן לאחר מכן נטה משה רבינו את אהלו מחוץ למחנה ישראל. שכן היא הנהגת החכם הנכונה כמבאר ברמב"ם ז"ל בהלכותיהלכות דעות פרק ה' . , ודו"ק.

ודבר זה רמז הפתוב באמרו "וכל ישראל ויהודה אהב את דוד כי הוא יוצא ונבא לפנייהם" (שמואל א' י"ח, ט"ז). – שדוקא מתוך שלא היה דוד המלך מצוי אצל העם תמיד, אלא "יוצא ונבא" - פעם נמצא ופעם לא, לכן היו הכל אוהבים אותו ומיחדלים לראותו, כיון שלא היה מזמן להם תמיד. וכן חשבנו בסיעתא דשמיא לפרש את הפתוב בנביא "ולא יסף עוד מלאך ה' להראה אל מנוח ואל אשתו אז ידע מנוח כי מלאך ה' הוא" (שופטים י"ג, כ"א). שלכאורה הרי כבר בעלות המלאך על להב המזבח היה להם להבין כי אינו בשר ודם אלא מלאך ה' הוא! אלא שבהיות שנגלה להם המלאך זה כמה פעמים ממילא נתרגלו לחברתו ונחלשה התפעלותם ממנו, ולכן התקשו להאמין כי מלאך הוא, ורק לאחר שנגעלם מעיניהם ולא יסף עוד להראות אליהם אז נתעוררו להבין כי היה זה מלאך ה' צבאות וכך לצערנו טבע העולם שבדרך כלל בני האדם אינם מעריכים ומחשיבים זה את זה כראוי, עד שחלילה מסתלק האדם מן העולם, ואז הכל נזכרים לומר "כמה הוא חסר", ויחבל שלא ניצלנו" וכן על זו הדרך .

גם ביחסים שבין איש לרעהו למדונו חכמינו לשמר על רחוק ומגבלה מסיקמת, כמאמר שלמה המלך ע"ה "הקר רגלך מבית רעהך פן ישבעך ושנאך" (משלי כ"ה, י"ז) , וכתב הרלב"ג ז"ל שם בזו הלשון: "שלא תתמיד לבוא בביתו יותר מן הראוי, כי זה יהיה סבה שישבעך ותסור אהבתו ממך, כי מה שישקד אדם בו לא יהא חשוב בעיניו אלא אם יהיה לעתים רחוקות בלבד" עכ"ל"ק. גם עם הידיד האהוב והנאמן עליך שמר על מרחק מסים, וגם את קרוביך שמצוה לקרובם אל תקרב יתר על המדהכך אומרים חז"ל כי מטבע הבן לירא מן האב יותר מאשר מן האם, וסיבת הדבר היא בהיות שהבן מצוי יותר עם אמו מאשר עם אביו, וקרבת היתר לאמו היא זו המולידה את חסר המורא כלפיה. וכן פעמים שקרבת יתר והענקה ללא גבול של הורה לילדו מולידה דוקא חוסר הערכה וזילזול כלפי ההורה, כפי שהמציאות מראה פעמים רבות ביחסי הורים וילדיהם. , ואפלו עם אשתך שזככת חיקך אל תתמיד להתרועעכפי שציוותה התורה הקדושה במצוות טהרת המשפחה, וכצוואת רבי יוסי בן יוחנן באבות (פרק א' משנה

ה') "אל תרבה שיחה עם האישה – באשתו אמרו", וכחוראת הרמב"ם ז"ל בהלכות דעות (פרק ה' הלכה ד') "לא יהא מצוי אצל אשתו כתרנגול". , שְׁאֵם כֵּן לְבִסּוֹף תִּהְיֶה הָאֵהָבָה לְאִיבָה, וְתִגְרַם הַקְרִיבָה לְחִרְבָה, וּמִכָּל הַמְצִיאוֹת הַיָּפֵה יִנְתְּרוּ אֶדְ זְכָרוֹנוֹת מִתּוֹקִים מִהֶעֱבַר שֶׁהִיָּה וְאֵינָנו.

אָדָם צָרִיךְ לְהִבִּין שֶׁכָּל דָּבָר טוֹב יֵשׁ לוֹ גְּבוּל, וְכָל זְמַן שֶׁלֹּא חִצִּית אֶת הַגְּבוּל עֲדִין הוּא בְּגֵדָר טוֹב, אֶדְ מִשְׁתַּחֲצֶה אֶת אוֹתוֹ הַגְּבוּל מִיָּד יִהְיֶה הַטּוֹב לְרַע וְהַמְתּוֹק לְמַר. כֶּד קוֹבְעִים חֲכָמֵינוּ ז"ל בְּתַלְמוּד חוּלִין (נ"ח ע"ב), וְהוּבָא לְהַלְכָה בְּשַׁלְחן עֵרוֹד חֶלֶק יוֹרָה דַּעָה (סִימָן נ"ה סַעִיף ד'), עֵיין שֵׁם בְּחִילּוּקֵי הַדִּינִים בַּזֶּה. כִּי בְּהֵמָה בַּעֲלַת חֵמֶשׁ רְגָלִים הָרִי הִיא טְרַפָּה, וְזֶה עַל פִּי הַכָּלָל הַהֲלָכָתִי "כָּל יִתֵּר כְּנִטּוּל דְּמִי" הָאוֹמֵר שֶׁכָּל דָּבָר הַקָּיָם אוֹ נַעֲשֶׂה יִתֵּר עַל הַמְּדָה אֵינוֹ אֶלָּא לְמַגְרַעַת. כֶּד גַּם כָּל קִרְבַּת יִתֵּר בֵּין אָדָם לְמִשְׁנָהוּ סוּפָה הָרַס וְחָרְבָן.

כֶּד מְצִינוּ בְּנִבְיָא אוֹדוֹת אֲמָנוֹן בְּנוֹ שֶׁל דָּוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה שֶׁאֵהָב אֶת אַחוֹתוֹ תָּמָר אֵהָבָה גְּדוּלָה, אֶלָּא שֶׁאֵהָבְתוֹ אֶלֶּיהָ לֹא יִדְעָה שֶׁבָּעָה עַד שֶׁבִקֵּשׁ לְחִצּוֹת אֶת גְּבוּלוֹת הַהִתֵּר וְלִשְׁכַּב עִמָּה, בְּחֻשְׁבוֹ שֶׁבִכְדֵּי וּמִלֹּא אֶת אֵהָבְתוֹ וִיסַפֵּק אֶת יָצְרוֹ. אֶדְ מִשְׁנַתְקַרֵּב אֶלֶּיהָ אֲמָנוֹן יִתֵּר עַל הַמְּדָה מִיָּד נִתְהַפְּכָה הָאֵהָבָה לְשִׁנְאָה, עַד שֶׁהַעִיד עָלָיו הַכֶּתוּב "וַיִּשְׁנֵאָה אֲמָנוֹן שִׁנְאָה גְּדוּלָה מְאֹד, כִּי גְדוּלָה הַשִּׁנְאָה אֲשֶׁר שִׁנְאָה מֵאֵהָבָה אֲשֶׁר אֵהָבָה" שְׁמוּאֵל ב' י"ג, ט"ו. . זֶהוּ סוּפָה שֶׁל אֵהָבָה שֶׁאֵינָה יוֹדַעַת גְּבוּלוֹת, וְזֶהוּ גוֹרְלוֹ שֶׁל כָּל קֶשֶׁר שֶׁלֹּא הֻצְבּוּ לוֹ מַעֲצוּרִים. מִטַּעַם זֶה הַזְּהִירָה אוֹתָנוּ הַתּוֹרָה עַל הַעֲרִיּוֹת, וְאֶסְרָה לָנוּ אֶת הָאֲרוּסוֹת, וְהַתִּירָה לָנוּ אֶת הַנְּשׂוּאוֹת לָנוּ בִּימֵי טְהָרָתוֹ, הַכֹּל בְּמִטְרָה לְהַרְגִּילָנוּ שֶׁלְכָל קֶשֶׁר וְאֵהָבָה מְכַרְחִים לְהִיּוֹת מַעֲצוּרִים וּמְגֻבְּלוֹת, וְהֵם אֵלוֹ שִׁישְׁמְרוּ אֶת טִיב הַקֶּשֶׁר וְהַתְּמִדָּת קִיּוּמוֹ. וְדִי בְּזֶה.

דְּרוֹשׁ וְחִדּוֹשׁ

רְבוּתֵינוּ בַּעֲלֵי הַמִּשְׁנָה לְמַדּוֹ מִהַפְּסוּק "וְהַשְּׁמוּתִי אֶת מְקַדְשֵׁיכֶם" וַיִּקְרָא כִּיּו, ל"א. וּלְמַדּוֹ כֵּן מִכָּד שֶׁלֹּא כָּתוּב "וְאֵת מְקַדְשְׁכֶם אֲשִׁימֶם" אֵלָּא "וְהַשְּׁמוּתִי אֶת מְקַדְשְׁכֶם" לומר שֶׁגַם לְאַחַר הַשְּׁמֵמָה עֲדִין נִקְרָאִים הֵם "מְקַדְשֵׁי". שֶׁקִּדְשֵׁת מְקוֹם הַמְּקַדֵּשׁ עוֹמְדָת וְקִיָּמָת אֶף לְאַחַר חֲרָבָנוּ בְּהִיּוֹתוֹ שׁוּמֶם, וְעַל כֵּן יֵשׁ לְהַזְהִיר בְּכָל הָאֲזָהָרוֹת שֶׁהַזְּהִירוֹנוּ עַל שְׁמִירַת הַמְּקַדֵּשׁ גַּם לְאַחַר חֲרָבָנוּ מְגִילָה (כ"ח ע"א) וְהוּבָא בְּסַמ"ג (עֵשֶׂין י"ט) וּבְרַמְבַּ"ם הַלְכוֹת תְּפִילָה (פֶּרֶק י"א הַלְכָה י"א).

לְאוֹר זֹאת כָּתְבוּ הַפּוֹסְקִים שֶׁגַם בְּיָמֵינוּ שֶׁבַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים חָרַב בֵּית מְקַדְשֵׁנוּ וְתַפְאֲרָתָנוּ שֶׁיִּבְנֶה בְּמַהֲרָה, חָל הָאִסּוּר לְהַכְנִס לְמְקוֹם הַמְּקַדֵּשׁ שֶׁלֹּא לְצַרְךָ הַעֲבוֹדָה־רָאָה סֵפֶר הַחִיּוּנָד בְּבִאוֹר לְמַצוֹה זֹו שְׁכַתֵּב כֵּן. וְזֶה כְּמוֹבֵן מִלְּבַד הָאִסּוּר לְהַכְנִס לְשִׁטַּח הַמְּקַדֵּשׁ שֶׁלֹּא בְּטַהֲרָה, שֶׁהוּא אִיסּוּר בְּפָנֵי עֲצָמוֹ כִּידוּעַ. . וּבְכָלֵל הַדְּבָרִים שֶׁנִּנְהַג כְּבוֹד וְקִדְשָׁה בְּבִתֵּי כְּנִסְיוֹת וּמְדַרְשׁוֹת הַנִּקְרָאִים "בֵּית מְקַדֵּשׁ מַעֲט" וְאֶף לְאַחַר חֲרָבָנוּ, וְלֹא נִנְהַג בְּמְקוֹמָם בְּמִנְהַג מְבֻזָּה. לְפִיכֵד אֵין עוֹשִׂים בָּהֶם תַּשְׁמִישׁ חֵל, וְאֵין מְקַצְרִים אֶת הַדְּרָךְ דְּרַכְסָם, וְכוּ עַל זֹו הַדְּרָךְ כְּמִבְאָר בְּסִפְרֵי הַהַלְכָה־רָאָה שְׁלַחן עֵרוֹד אֹרַח חַיִּים (סִימָן כנ"א סַעִיף י') וּבְאַחֲרוֹנִים. .

בְּסוּד עֲבָדֶיךָ

בְּבֵאוֹר אֲזָהֳרֶת "אֵל יְבֹא בְּכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ" עַל דְּרָךְ הַסּוּד כְּתַב רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹחָאִי זִיעָ"א
בְּזֶהֱרַר הַקְּדוֹשׁ פֶּרֶשֶׁת וַיִּקְרָא (דף נ"ח ע"ב) כִּי יִשְׁנֶנּוּ עֵתִים וְזִמְנִים טוֹבִים וְרָצוֹנִים בְּעֲלִיּוֹנֵים בְּהֵם
זוֹרְמִים נְחָלִים שֶׁל שְׁפַע וּבְרָכָה לְעוֹלָם, וּבְאוֹתָהּ הַעֵת מֵה שְׁיִבְקֶשׁ הָאָדָם יַעֲנֶה וַיִּקְבֹּל, וְזֶהוּ
שְׁכָתוֹב "וְאֲנִי תַפְלְתִי לָךְ ה' עַת רָצוֹן" תַּהֲלִים ס"ט, י"ד. , וְ"קִרְאַהּוּ בְּהִיּוֹתוֹ קְרוֹב" יִשְׁעִיה נ"ה, ו'.
אָבֵל יִשְׁנֶנּוּ עֵתִים בְּהֵם לֹא יוֹרְדִים אוֹתָם הַנְּחָלִים לְעוֹלָם, וְאִזּוּ יוֹרְדִים חֲלִילָה נְחָלִים שֶׁל דִּינִים
קָשִׁים וְגִזְרוֹת קָשׁוֹת, וְלָכֵן לֹא רְאוּי לְבַקֵּשׁ בְּקִשׁוֹת בְּאוֹתָם הַזְּמַנִּים, וְזֶהוּ שְׁכָתוֹב "לִמָּה ה' תַּעֲמֹד
בְּרַחֲוֹק תַּעֲלִים לְעֵתוֹת בְּצָרָה" תַּהֲלִים י', א'. , וְ"מִרַחֲוֹק ה' נִרְאָה לִי" יִרְמִיָּה ל"א, ב'.

וְלָכֵן הַזְּהִיר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְפָנֵינוּ הַמְּבַקְשִׁים בְּעַד עַם יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יִכְנָסוּ בְּכָל עֵת אֶל
הַקֹּדֶשׁ, אֲלָא רַק בְּאוֹתָם עֵתִים הַרְאוּיִים לְקַבּוֹל הַבְּקִשׁוֹת וְהַתְּפִלוֹת, כְּדִי שֶׁתַּפְלְתֶם וְעַבְדוֹתֶם
תִּקְבְּלֶנָה בְּרָצוֹן וְתַעֲנֶה עֲתִירְתֶם.

וְגִדּוּלֵי הַצְּדִיקִים וְהַחֲסִידִים בְּרוֹב קִדְשֵׁתָם יוֹדְעִים לְהַכִּיר וּלְזַהֵר אֵלּוּ הֵן הַשְּׁעוֹת הַרְצוּיֹת
וְהַמְּסֻגְלוֹת וְאֵלּוּ לֹא, וְלִפְיָהֶן יִדְעוּ אֵימְתִי לְבַקֵּשׁ בְּקִשׁוֹתֵיהֶם וְאֵימְתִי לֹא, וְלָכֵן מְסֻגְלוֹת בְּרַכְתֶּם
וּמְקַבְּלוֹת תַּפְלְתֶם בְּיֹתֵר.

מצוה קפ"ה: עבודת יום הכפורים

כְּמוֹ שְׁכָתוֹב:

"בְּזֹאת יְבֹא אֶהְרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ... וְהִיְתָה זֹאת לָכֶם לְחֻקַּת
עוֹלָם לְכַפֵּר עַל בְּיַי יִשְׂרָאֵל מִכָּל חַטְאוֹתֶם אַחַת בַּשָּׁנָה

וְכֹן" וַיִּקְרָא ט"ז, ב' – ל"ד.

לְפָשׁוּטוֹ שֶׁל מְקָרָא

מִצְוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה עַל הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל הַמְשַׁרֵּת בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ לְקַיֵּם אֶת מְכַלּוֹל הָעֲבוֹדוֹת אוֹתָן
נֶצְטוּהָ לַעֲשׂוֹת בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, בְּהַקְרַבַת הַקֹּרְבָּנוֹת וְסִדְרֵי הַיְהוּדִיִּים וְשְׁלוֹחַ הַשְּׁעִיר לַעֲזָאזֵל
וְהַקְטַרֵּת הַקְטַרֵּת וְכוּ עַל זֶה הַדֶּרֶךְ בִּשְׂאֵר עֲבוֹדוֹת הַיּוֹם.

חֲמֵשׁ טְבִילוֹת הָיָה טוֹבֵל הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, וְעָשָׂר פְּעָמִים הָיָה מְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו.
כְּשֶׁחֲלַק מִהָעֲבוֹדוֹת הָיָה מְקַיֵּם בְּבִגְדֵי לְבוֹ, וְחֲלַק בְּבִגְדֵי זָהָב, הַכֹּל כְּפִי הַמְבֹאָר בְּאַרְבָּע בְּפִתּוּבִים
וּבִתְלֻמוֹד וְלִכְךָ יוֹחֵדָה מִסַּכַּת שְׁלֵמָה הַנִּקְרָאת "יוֹמָא" הַעוֹסֶקֶת בְּרוּבָה בַעֲבוּדַת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים. וְהוּבָאוּ
הַדִּינִים בְּרַמְבַּ"ם ז"ל הַלְכוֹת עֲבוֹדַת יוֹם הַכַּפּוּרִים.

וּבְזִמְנֵן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ עוֹמֵד עַל מְכוֹנוֹ, אִם נִמְנַע הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מִלְעַסֵּק וּלְהַשְׁלִים מְלֶאכֶה נִשְׁגָּבָה
וְרוֹמְמָה זֶה, אוֹ שֶׁהַקְדִּים אוֹ אַחֵר מְעַשֶׂה אֶחָד לְמִשְׁנֵהוּ - הָרִי זֶה לֹא עֲשֵׂה כְּלוּם, וּבִטֵּל מִצְוֹת
עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה יוֹמָא (ס' ע"א) וְרַמְבַּ"ם (שם פֶּרֶק ה').

רִמְזֵי הַפְּתוּבָה – שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה

בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה זֶה נֶצְטוּיֵנוּ לְקַיֵּם אֶת עֲבוֹדַת יוֹם הַכַּפּוּרִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ עַל יְדֵי הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל.
וְאִמְנָם גַּם בְּיָמֵינוּ אֵלּוּ שְׁעָדִין לֹא זָכִינוּ לְבַנְנֵן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי שֶׁיִּבְנֶה בְּמַהְרָה בְּיָמֵינוּ, עִם
כָּל זֹאת מִצְוָה עָלֵינוּ לְקַיֵּם אֶת סִדְרֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים כְּפִי שֶׁמִּצְוָה אוֹתָנוּ הַתּוֹרָה בְּעוֹנֵי הַנֶּפֶשׁ
וּבִסְדְרֵי הַתְּפִלוֹת שֶׁתִּקְנוּ וְיִסְדּוּ לָנוּ חֲכָמֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבִרְכָה כְּנֶגֶד קֹרְבָּנוֹת הַיּוֹם. וְהִנֵּה תְּכַלִּית
הַיּוֹם הַנִּשְׁגָּב וְהַנּוֹרָא הַזֶּה, וּמִטְרַת הָעֲבוֹדָה הַכְּלוּלָה בּוֹ, הָרִי הִיא מְפָרֶשֶׁת בְּתוֹרָה כְּפִתּוּבָה:
"לְכַפֵּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִכָּל חַטָּאתָם אַחַת בַּשָּׁנָה".

אֵד הַפְּלָא הַגָּדוֹל הוּא שֶׁתּוֹרַתְנוּ הַקְדוּשָׁה רוֹאָה אֶת הַדְּבָר כְּמוֹכֵן מֵאֵלָיו שְׁעַם יִשְׂרָאֵל יִחְטְאוּ
בְּמַהֲלָךְ הַשָּׁנָה חַטָּאִים כְּאֵלּוּ וְאַחֲרֵים הַמְצָרִיכִים אֶת יוֹם הַכַּפּוּרִים לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם, מֵה
שֶׁלְכַאוּרָה לֹא מוֹכֵן: וְכִי מִצְוָה אוֹתָנוּ הַתּוֹרָה בְּמִצְוֹת שֶׁבְּרִיר שֶׁנִּכְפָּשׁ בְּהוֹן וְנִתְחַיֵּב עֲלֵיהוֹן
תְּשׁוּבָה וְכַפָּרָה! וְיוֹתֵר תִּגְדֵּל הַתְּמִיּהָה כְּשֶׁנִּמְצָא זֹאת מְפָרֶשׁ בְּפִתּוּבִים "כִּי אָדָם אֵין צָדִיק
בְּאַרְצָה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טוֹב וְלֹא יִחְטָא" קִהֲלַת ז', כ'. וְכֵן דְּרָשׁוּ עַל הַפְּסוּק (ויקרא ד', כ"ב) "אֲשֶׁר נִשְׂיָא יִחְטָא" שְׁלֵא
נִאֲמַר בּוֹ "אִם יִחְטָא" אֵלּא "אֲשֶׁר", לּוֹמֵר שׁוּדָאִי הוּא הַדְּבָר שִׁיחְטָא. וְכִי יִתְכַן לּוֹמֵר שֶׁהַחַטָּא בְּאָדָם הֵנוּ
מְחַיֵּב וּמְכַרְח? וְאִם כֵּן אֵזוּ הֵיאֵד מְסַפְּדָרִים הַדְּבָרִים עִם אֲמוּנַתְנוּ הַשְּׁלֵמָה בְּרִשׁוֹת הָאָדָם
לְהַבְדִּיל וּלְבַחֵר בְּטוֹב אוֹ בְּרָע, וְכַלְשׁוֹן הַתּוֹרָה "הַחַיִּים וְהַמְּוֹת נִתְּתִי לְפָנֶיךָ הַבְּרָכָה וְהַקְלָלָה
וּבְחִרְתָּ בְּחַיִּים?"

מִעֲנֵה לְשִׂאלוֹת אֵלּוּ נוֹכַל לְלַמֵּד בְּעֶזְרַת ה' מִדְּבָרֵי חַז"ל הַקְדוּשִׁים בְּתִלְמוּד, שֶׁם אֲמָרוּ שְׁשִׁבְעָה
דְּבָרִים נִבְרָאוּ קִדְּם שְׁנִבְרָא הָעוֹלָם, וְאֶחָד מֵהֶם הוּא: הַתְּשׁוּבָה רֵאָה פְּסָחִים (נ"ד ע"א), שֶׁם לַמְדוּ זֹאת
מִלְשׁוֹן הַכְּתוּב בַּתְּהִלִּים (פֶּרֶק צ') "בְּטֵרִם הָרִים יוֹלְדוּ... תִּשָּׁב אֲנוּשׁ עַד דְּכֹא וְתִאֲמַר שׁוּבוּ בְּנֵי אָדָם". וְצָרִיךְ לְהַבְיֵן:
וְכִי מֵה יֵשׁ "לְבָרָא" אֶת הַתְּשׁוּבָה? וְכִי זֶה אֵיזוֹ מִצְוֹת אוֹ עֲשִׂיָה הַקְּיָמַת בְּפָנֶי עֲצָמָה? וְהָרִי

לכאורה התשובה אינה אלא מחיקת העבר ובטול מעשים שאינם רצויים, ואינה בריאה בפני עצמה!! אלא שמכאן למדנו שהאמת היא כי התשובה אינה בטול העבר והשלמת החסר גרדה, אלא זו יצירה חדשה חיונית ומכרחת בפני עצמה, ומין תוספת ועליה חודית שבלעדיה האדם חסר בנפשו, ואפלו אם לא חטא וממילא לא שב בתשובה.

במלים אחרות התשובה אינה איזה אמצעי או ברית מחדל הנדרשת לתקון העבר, אלא היא תכלית נשגבה ורוממה שאינה מנת חלקו של כל אחד, אלא רק יחידי סגלה באמת זוכים להראה מדרש תנחומא (פרשת האזינו) שאין תשובה אלא לישראל, אבל לאומות העולם לא מועילה התשובה. וכן הובא בספר עשרה מאמרות לרמ"ע מפאנו זיע"א ובספר "נחלת אבות לר"י אברבנאל זיע"א. וזהו עמק מאמר רבותינו בתלמוד "מקום שבעלי תשובה עומדים צדיקים גמורים אינם עומדים" אימרת רבי אבהו בברכות (ל"ד ע"ב), ולמד כן מהפסוק (ישעיה נ"ז, י"ט) "שלוש שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' – בתחילה לרחוק ולאחר מכן לקרוב. ואמנם רבי יוחנן חולק שם על דבריו וסובר להיפך, אך אין זה המקום לעמוד ולבאר את יסוד מחלוקתם, ועיין ספר אור תורה להרה"ק ממעזריטש זיע"א (פרשת תולדות אות ל"ו) ועוד חזון למועד בע"ה. רצה לומר שבעלי תשובה משיגים תכלית גבוהה ומעלה יותר מן הצדיקים הגמורים שלא חטאו מימיהם. ממילא מובן מדוע נצטוינו על יום הכפורים לכפרת חטאותינו, על מנת שנשוב מהם ביום המסגל הזה ונזכה לעלות למדרגות חדשות ונעלות אליהן עדן לא זכינו להגיע. ולכן "אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא", כי אדם שהגיע לדרגת "צדיק" בהכרח שתנתן לו האפשרות וההזדמנות להעפיל לדרגה גבוהה יותר של "בעל תשובה", וזה יתכן אך ורק על ידי שיחטא בשוגג או במזיד, מרצון או מאונס, ומתוך כך יוכל לעלות ולעמוד במקום שבעלי התשובה עומדים. וזה נפלא.

לאור זאת נוכל להבין בע"ה מאמר נוסף של חז"ל המספר כי שאלו לחכמה החוטא מה ענשו? אמרה חטאים תרדף רעה, שאלו לנבואה החוטא מה ענשו? אמרה הנפש החטאת היא תמות, שאלו לתורה החוטא מה ענשו? אמרה יביא אשם ויתכפר לו, שאלו להקדוש ברוך הוא החוטא מה ענשו? אמר יעשה תשובה ויתכפר לו, וזהו מה שכתוב "טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך" עכ"ל (קראה ירושלמי מכות ב, ו). והבאור בזה הוא כי גם החכמה והנבואה והתורה לא מספיקים כדי להביא את האדם לדרגה הגבוהה הזו הנקראת "תשובה", אלא רק הקב"ה בכבודו הוא המורה את החטאים בדרך המפלאה שנבראה קדם בריאת העולם ושמה "תשובה". ולכן אמרו שגדולה תשובה שמגיעת עד כסא הכבוד שנגאמר "שובה ישראל עד ה' אלהיך" אימרת רבי לוי ביומא (פ"ו ע"א) על פי הכתוב בהושע (י"ד, ב). ולכן מובא בספרים הקדושים שהתשובה היא בבחינת אות ה', המרמזת לשם ה', שכן התשובה מקומה כביכול הוא אצל ה' יתברך בלבד, שזהו המקום הגבוה ביותר שיש. שהקב"ה הוא המקבל את תשובתו של האדם ומעלהו אליו לדרגה גבוהה ביותר ובסיעתא דשמיא מצאנו און וחיל לדברינו מהרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זיע"א בספרו "צדקת הצדיק" (אות קס"ד) שביאר את הדברים על הדרך בה ביארנו אנו, והכל בעמקות גדולה ובמתיקות מופלאה, אלא מחמת שדבריו הינם גבוהים ונשגבים ביותר ויתכן שאינם ראויים להראות לכל, לכן לא הבאנום כאן בכתובים, ומי שלבו באמת חפץ לראותם יעיין שם וירוה נחת גדולה.

ובאר הרה"ק רבי אלעזר אפקרי זיע"א בספר "החרדים" בפרק ס"ט, בבאור מעלות השב מאהבה. מדוע באמת בעל תשובה מעלתו גדולה מהצדיק הגמור? והרי אפלו אם נאמר שכל זדונותיו הופכים לו לזכיות, וכי הצדיק אינו יכול לסגל לעצמו זכיות רבות וגדולות ממנו?! אלא באר שהצדיק הגמור בכם צדקותו יכול לכל היותר לכבש את יצרו הרע ולבטלו, וכמו שכתוב "לבי חלל בקרבי" (תהלים ק"ט, כ"ב). וראה ברכות (ס"א ע"ב) שרבי יוסי הגלילי דרש מכך שצדיקים היצר הטוב שופטם, ופירש רש"י ז"ל במקום: "לבי חלל בקרבי - יצר הרע הרי הוא כמת בקרבי, שיש בידי לכופו". אף

הבעל תשובה בכח תשובה אמתית מאהבה ומעמקא דלבא אינו מבטל את יצרו הרע, אלא הופכו ליצר טוב ממש המסיעו ומדריכו ללכת בדרך הישר והצדק, והמעלה הזו לעולם לא תהיה בידי הצדיק הגמור. ורמז זאת הכתוב באמרו במצות התשובה "וידעת היום והשבת אל לבבך כי ה' הוא האלהים" דברים ד', ל"ט. וראה בפירוש רבינו אור החיים הקדוש זיע"א על פסוק זה שרמז גם כן כעין דבריו של ספר החרדים הנ"ל. וכבר אמרו חכמינו ז"ל כי כשאומר הכתוב "לבבך" פונתו ליצר הטוב, ואלו כשאומר "לבבך" פונתו לשני היצרים – היצר הטוב והיצר הרע כן דרשו בברכות (נ"ד ע"א) על הפסוק (דברים ו', ה') "ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך" – בשני יצריך, ביצר הטוב וביצר הרע. ולכן בבעל התשובה נאמר "לבבך" – ללמד ששני היצרים, הטוב והרע, שניהם ידעו ויודיעו כי ה' הוא האלקים וראה בזהר הקדוש (פרשת תרומה) שכתב גם כן כעין זה, ואכמ"ל. ודברי פי חכם חן.

יתרה מזאת אנו מוצאים בדברי הרה"ק רבי נחמן מברסלב זיע"א הכותב שדוקא אדם שיירד ושקע במקומות הנמוכים והרחוקים מאד מה' ותברך, מצוינה אצלו קדשה גדולה מאד המכנה "סתרי תורה" הינו דעות אמתיות מן התורה שהן עלומות ואינן ידועות לבני אדם, ואם משם עלה ונתעלה בתשובה שלמה – הרי שדוקא על ידו יוכלו להתגלות אותם סתרי תורה. לכן דוקא התשובה הגדולה זוהי העדות הגמורה שנשמתו היא נשמה גדולה ונשגבה, שנבחרה ממרומים לרדת וללקט ולאסף את אותה קדשה עלומה ולהעלותה ולגלותה בעולם ראה בעצות המבוארות (ערך התחזקות אות י"ג) שכתב כן. ופעמים שאף מפילים ומכשילים את האדם מן השמים, במטרה ובתכלית שמתוך רידתו לאותן מדרגות נמוכות יעלה בחזרה למעלה ויעלה יחד אתו נשמות אחרות ששקעו מכבר בטיט הינו, ולזה רק נשמות גדולות ומיוחדות מסגלות. ולכן דוקא מי שבהיותו בצד הטמאה היה נחשב לגדול ולאדוק בעברות חמורות ביותר ל"ע – דוקא זה יש בו את המסגלות על ידי תשובה אמתית וחקקה להעפיל ולעלות לדרגות גבוהות ונשגבות יותר מכל אדם אחר. ובינו נא זאת כי נורא הוא!

דרוש וחדוש

בתלמוד מבאר שדברים רבים היו עושים לפהו הגדול בכדי שלא יבצר ממנו מלעבד את עבודת יום הכפורים. קבלה ממשנה רבנו היא ששבועה ימים קדם יוה"כ כבר יש להפריש את הפהו הגדול מביתו ולהניחו בלשפתו שבמקדש, על מנת להכינו לקראת עבודת היום הקדוש, ומאז היה גם פורש מאשתו בכדי למנע סכוי שמה יטמא מאשתו הנדה ונמצא שלא יוכל לעבד ביום הכפורים. ובאותם הימים היו מרבים להזכירו ולטהרו מכל שמץ של טמאה, ומאמנים אותו בעבודת היום. ובמהלך כל יום הכפורים עצמו היו מונעים שנה מעיניו בכל דרך אפשרית, בכדי לשמרו בטהרתו.

כמו כן היו מתקינים לו פהו גדול חלופי, שבאם חלילה יארע בו פסול כל שהוא מיז יעמד השני תחתיו וימשיך את עבודתו, ולאחר יום הכפורים נחלקו התנאים כיצד נוהגים במחליפו:

לדעת רבי מאיר הראשון חוזר לתפקידו ככהן גדול, והשני גם כן כל מצוות ודיני כהנה גדולה עליו.

ולדעת רבי יוסי הראשון חוזר לתפקידו ככהן גדול, אולם השני אינו ראוי לשמש לא ככהן גדול (משום איבה ותחרות בין שני הכהנים), ולא ככהן הדיוט (משום שמעלים בקדש ולא מורידים). וכן פסק רבנו הרמב"ם ז"ל בהלכותיו וראה כל זאת ביומא (י"ב ע"ב) וברמב"ם הלכות עבודת יום הכיפורים (פרק א' הלכה ג'). וראה שם בכסף משנה שביאר את דברי הרמב"ם בטוב טעם ודעת, ואכמ"ל.

בסוד עבדיך

בבאור ענין שעיר המשתלח ביום הכפורים על דרך הסוד כתב רבי שמעון בר יוחאי זיע"א בזהר הקדוש שמות (קפ"ד ע"ב). שאותו שעיר המשתלח לעזאזל המדברה הוא חלק שנתן במתנה לסטרא אחרא כדי שתהא עסוקה בו ולא תקטרג על עם ישראל באותה שעה גורלית.

ועוד הובא בספרים הקדושים ששלוח השעיר לעזאזל בא להזכיר את מעשה המלאכים עזאזל ועזאל שבאו על בנות האדם, ובקד לעורר סגוריה ורחמי שמים על עם ישראל שאם מלאכי עליון שרק ירדו לעולם הזה מיד נכשלו בדבר עברה, אז מה יעשה ציר חמר העשוי מטפה סרוחה? ראה בפירוש הרב רבי מנחם הבבלי זיע"א.

ובנוסף על כך, שעל ידי המנחה שנותנים לסטרא אחרא מיד היא מתהפכת ומתחילה לסנגר וללמד זכות על עם ישראל בבחינת "זרק עץם לבלב וילקק עפר רגליה" רעיא מהימנא (פרשת אחרי מות).

מצוה קפ"ו: שלא לשחט קדשים חוץ לעזרה

כמו שכתוב:

"איש איש אשר ישחט שור או כשב או עז ... ואל פתח

אהל מועד לא הביאו... ונכרת האיש ההוא מקרב

עמו"ויקרא י"ז, ג' – ד' .

לפשוטו של מקרא

מצות לא תעשה מן התורה על כל איש ואשה מישראל שלא לשחט ושלל ולהקריב קדשים מחוץ לעזרה, בין כשביית המקדש קים ובין כשאינו, שאין לנו רשות לשחט ולהקריב קרבנות מן החי או מן הצומח אלא בבית הבחירה בלבד (ק"י ע"ב) ורמב"ם הלכות מעשה הקרבנות (פרק י"ח). והעושה כן גם ביטל מצות עשה, כפי שיתבאר אי"ה במקומו .

בכלל האסור שלא לזק דם ולא להקטיר קטרת ולא לנסף יין מחוץ למקדש, שכל אלו הם דברים הנעשים בפנים ולכן אין לעשותם בחוץ (ק"י ע"ב) ורמב"ם שם (פרק י"ט הלכה ג'). וזה לאפוקי הנפה או קמיצה או קבלת הדם וכיוב"ז שאין חייבים עליהם מחוץ למקדש, כמבואר שם . ומכל מקום אינו חייב אלא אם כן הקריב על מזבח ולשם ה', אבל אם הקריב על גבי סלע שלא לשם ה' אינו חייב על כך (ק"י ח) ממה שכתוב בנח (בראשית ח', כ') "ויבן נח מזבח", וממה שכתוב (ויקרא י"ז, ט') "לעשות אותו לה"י". עיין שם .

כמו כן אינו חייב אלא כששחט או הקריב דבר הראוי לקרב על גבי המזבח, מה שאין כן אם שחט או הקריב דבר הפסול מלעלות על גבי המזבח כגון חטאת מתה וכיוצא בזה . או דבר שלא הגיע זמנו להשחט כגון בהמה תוך שבעת ימי לידתה, או תורים שלא הגיע זמנם, וכן באם עדין לא השלים ימי נזירותו או ספירתו וכיוצא בזה . וכן על זו הדרך כל שלא היה ראוי לעלות על גבי המזבח ושחטו או הקריבו בחוץ הרי זה פטור (ק"י ע"א) ורמב"ם שם (פרק י"ח הלכה ו').

ואדם שעבר ושחט או הקריב קדשים מחוץ לעזרה במזיד הרי זה חייב כרת, ואם בשוגג הרי זה חייב קרבן חטאת קבועה משנה בראש מסכת כריתות, ובזבחים (ק"י ע"א) . ואם גם שחט וגם הקריב בחוץ הרי זה חייב שתיים, וכן על כל מלאכה ומלאכה.

רמז הפתוב – דבר בעתו מה טוב

עבודת הקרבנות היא אחת מהדרכים המסגולות ביותר לחבר את האדם ולקרבו לבוֹרָא יתברך. לא לחנם נקרא הוא "קרבן" – על שם שמקרב ומקשר את האדם לזה שבעבורו

הקריבו. ובכל זאת, הגבילה אותנו התורה שלא להקריב את קרבנותינו אלא בשטח העזרה של בית המקדש בלבד ולא מחוצה לו. ומי שעבר והקריב מחוץ לגבולות המתירים אזי לא רק שלא עלה לו הקרבן לרצון, אלא אף נתחייב בענש פרת שהוא מהחמורים שבענשי התורה. ולכאורה מה כבר עשה אותו אדם? וכי סגד או עבד לאל אחר? או חלילה נטה אחר יצרי לבבו ותאוותיו? והרי בסך הכל רצה לעשות טוב ולהתקרב לבורא עולם! אז גם אם לא עשה זאת במקום הראוי או באופן הנכון, מפל מקום למה החמירו בדינו כל כך? כמי שעבר על העברות החמורות שבתורה?!

והנראה לומר בעזר ה' שרצתה התורה ללמדנו ששפאיים לעשות דבר בחיים – צריך לדעת מתי ואיך ובאיזו מדה לעשותו. לא תמיד נכון לעשותו, ולא בכל מקום צריך לפעול, ולא כל דבר ראוי לומר. פעמים שצריך לדרוש ופעמים שצריך לפרש כפי שאמר שמעון העמסוני לתלמידיו (פסחים כ"ב ע"ב) "כשם שקיבלתי שכר על הדרישה כך אני מקבל שכר על הפרישה". , **עת לקרע ועת לתפור עת לחשות ועת לדבר** קהלת ג', ז'. , **לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים** קהלת ג', א'. . ואם אינך יודע להבדיל מתי פן ומתי לא, היכן נכון והיכן לא נכון – אזי טוב אשר שלא תדור משתדור ולא תשלים! קהלת ה', ד'. מי התיר לך להזיז דבר אם אינך יודע מתי לעצור? מי בקש ממך לדבר אם אינך יודע מה אסור לומר? אם אינך יודע לומר "לא" אז בעצם מעולם לא אמרת "כן", כי אם לא תדע מתי להפסיק סופך להגיע למקומות בלתי רצויים. את זה למדתנו התורה באמרה על המקריב קרבן שלא במקום הראוי "ונכרת האיש ההוא מקרב עמו!"

חכמינו זכרונם לברכה קבעו בתלמוד שבהקרבנות קרבן הפסח אסור לעשות חבורה שפלה גרים (פסחים כ"א ע"ב). . ולכאורה למה? הרי כל מצוה שהחזיקו בה גרים הרבה מדקדקים בה יותר מישראל! חולין (ד' ע"א). ועיין בתוספות בפסחים שם מה שהביאו מהירושלמי, ואכמ"ל. אלא חששו שמה ידקדקו בו יותר מדי, ויביאוהו לידי פסול! ללמדך שגם לדקדק ולהחמיר סתם בלי מחשבה זה לא טוב, ואם אינך יודע מתי יש להחמיר ומתי יש להקל אסור לך להחליט לבד, ואפלו לא להחמיר! כי בכל דבר וענין צריך לדעת את המעשה הנכון והמתאים במיוחד אליו.

כך למד האמורא רבה בר אבוןה מלשון הכתוב "ואהבת לרעך כמוך" ויקרא י"ט, י"ח. שאם עבר חלילה אחד מישראל עברה חמורה ונדון עליה למיתה ליע, עם כל זאת חובה עלינו "לברר לו מיתה יפה", דהינו שלא לצערו במיתתו יתר על המדה, וישלם לבישו מעבר למה שנגדרש, הכל במדה ובמשורה כפי שמורה לנו התורה בחקיה ובמשפטיה, וזה על אף שאנו עוסקים בהריגתו! ללמדך שגם ענש מות של התורה אינה אכזריות ונקמה חלילה, אלא ישר וצדק ומשפט, ולא התרה לנו הרצועה לנהג בו במנהג הפקר.

גם חכמה ולמידה יתרה עלולה לפעמים לההפך לאדם לרועץ, וכפי שיודע לכלנו שכל גאון על יש בו משהו של שגעון... כי פעמים שחכמת יתר אינה אלא חסרון, וכפי ששח פעם בפנינו אחד משומעי לקחנו שעבד מספר שנים במשורה בכירה בתחום ההיי-טק, ולגמים פטר מעבודתו ונותר מבטל, בצר לו החל לשלח קורות חיים לכל מיני משורות שונות ומשונות, ביניהן כאלו שאינו מצריכות שום ידע והשכלה בסיסית, אלא שלתדהמתו נתקל בסרוב מצדם בטענה שאינו תואם לתפקיד בעקבות... **השכלת יתר!!!** אתה חכם מדי, לכן אינך מתאים לתפקיד! הא למדת שגם לדעת יותר מדי יכול להיות חסרון.

ואכן כִּדְ קָרָה בְּעַם יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי שָׁנִים עִם הַקֶּבֶד "רַקב"ר הוּא קָצִין בֵּינָה רִישִׁיתִית, דֵּהֵינּוּ מַחְבֵּר פִּיסוֹת מִידַע מוֹדִיעֵינִי בְּצֶה"ל. **עֲמוּס לְוִינְבֵּרְג** שֶׁבְּמִהְלֵךְ מִלְחָמַת יוֹם הַכַּפּוּרִים נִפְל בְּשָׁבִי וְעָנָה בְּעֲנוּיִים קָשִׁים עַל יְדֵי הָאוֹיֵב, וּבְגִלִּית בְּרָרָה מְסַר מִידַע רַב לְאוֹיֵב שֶׁגָּרַם נֹזֶק גְּדוֹל לְעַם יִשְׂרָאֵל. לְאַחַר הַתְּקָרִית הַזֹּאת יָשָׁבוּ מִפְּקֻדֵי הַיְחִידָה וְדָנוּ עַל תּוֹצְאוֹתֶיהָ וְעַל הַלְקָחִים הַמוֹפְקִים מִמֶּנָּה, וְהִגִּיעוּ לְמִסְקָנָה שֶׁמְכַשֶּׁלָה זֶה נִבְעָה מִכֶּף שֶׁלֹּא הִיְתָה הַפְּרָדָה וְהַגְּבֻלָה בְּמִידַע בְּקֶרֶב הַחֲזִילִים עֲצָמָם, וּמֵאֵז הַחֲלוּ לַעֲשׂוֹת סוּיָג וְהַפְּרָדָה בְּמִידַע כִּדְ שֶׁכָּל חֵזֶל מוֹדִיעֵינִי יַדַע רַק חֵלֶק מִהַמִּידַע, וְרַק אֶת מַה שֶׁמְכַרַח לוֹ לְדַעַת, וְלֹא אֶת כָּל הַמִּידַע כֶּלּוּ, וּבְכֶד רַמַּת הַסַּכּוֹן פְּחָתָה בְּהַרְבֵּה. וּמִמַּעֲשֵׂה אֲמַתִּי זֶה לְמִדְנוּ אָנוּ שָׁגַם לְדַעַת צָרִיד רַק אֶת מַה שֶׁנִּצְרָף וְחָשׁוּב לָדְ, וְשָׁגַם אִם צָרִיד אֲתָה לְסַפֵּר דְּבַר לְזוּלָתָד – אֵל תִּסְפֵּר אֶלָּא אֶת מַה שֶׁצָּרִיד וּמְכַרַח.

בְּמִדְרָשׁ מוֹבָא שֶׁבְּשַׁעָה שֶׁנִּצְטָוָה אֲבִרָהִם אֲבִינוּ ע"ה לַעֲקֹד אֶת בְּנוֹ עַל גְּבִי הַמַּזְבֵּחַ, הִלָּךְ בְּלֵב שְׁלֵם וְשִׁמַּח לְקִים גְּזֵרַת בּוֹרָאוֹ בְּמִסִּירוֹת. אִדְ מִשְׁאַמֵּר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא "אֵל תִּשְׁלַח יָדְדָּ אֵל הַנַּעַר וְאֵל תַּעֲשֵׂ לוֹ מְאוּמָה" הַתְּחִיל אֲבִרָהִם אֲבִינוּ לְתַמָּה: אֲתַמוּל אֲמַרְתָּ לִי "כִּי בְּיַחֲק יִקְרָא לָד זָרַע", לְאַחַר מִכּוֹן חֲזָרְתָּ וְאֲמַרְתָּ לִי "קַח נָא אֶת בְּנֶדְ אֶת יְחִידָדְ אֲשֶׁר אֶהְבַּתְּ אֶת יַחֲק וְהַעֲלֵהוּ לִי לְעֵלָה", וְכַעַת אֲתָה אוֹמֵר לִי "אֵל תִּשְׁלַח יָדְדָּ אֵל הַנַּעַר"!! אֲתַמָּה!! אֲמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: לֹא אֲחַלֵּל בְּרִיתִי וּמוֹצָא שְׁפָתַי לֹא אֲשַׁנֶּה! כִּשְׁאַמַּרְתִּי לָד "קַח נָא אֶת בְּנֶדְ" לֹא אֲמַרְתִּי לָד "שְׁחַטְהוּ" אֶלָּא "הַעֲלֵהוּ", וְאִכּוֹן קִימַתְּ אֶת דְּבַרִי. כַּעַת אוֹמֵר אֲנִי לָד הוֹרִידְהוּ! מְדַרַשׁ רַבָּה בְּרֵאשִׁית (פֶּרֶק נ"ו אוֹת ח'). וּמִדְּבָרִים מְפֻלְאִים אֵלוֹ אָנוּ לְמַדִּים שֶׁפְּעָמִים שֶׁהַקֶּבֶד"ה מְבַקֵּשׁ מֵאֲתָנוּ מְסִירוֹת נִפְשׁ לַעֲשׂוֹת דְּבַר מְסִים, וּפְעָמִים שֶׁמְבַקֵּשׁ מֵאֲתָנוּ דְּוָקָא לֹא לַעֲשׂוֹת, וְזוֹ תַּהֲיָה הַמְּסִירוֹת הַגְּדוֹלָה בְּיוֹתֵר מִצְדָּנוּ לְבוֹרָא עוֹלָם. וְחֻבַּת הָאֲדָם הִיא לְהַטוֹת אֶזֶן בְּכָל עַת וּלְהַקְשִׁיב מַהוּ רְצוֹן הַבוֹרָא בְּרַגַע זֶה, וּלְקִימוֹ מְבִלִי לְהַפְעִיל שׁוּם שְׁקוּל דַּעַת עֲצָמִי.

כִּדְ הָיָה אוֹמֵר הַרַה"ק **רַבִּי נַחְמָן מִבְּרֵסֶלֶב** זִיע"א שֶׁעַקֵּר הַגְּדֻלָּה הִיא לְהִיּוֹת דְּוָקָא אֲדָם פְּשׁוּט, הַעוֹבֵד אֶת אֱלֹקִים מְבִלִי שְׁקוּלִים אִישִׁיִּים וּמְבִלִי נְגִיעוֹת אִישִׁיּוֹת, רַק כְּחֹמֶר בְּיַד הַיוֹצֵר הַעוֹשֶׂה אֶת הַמְּבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ וּמִמְלֵא אֶת תִּפְקִידוֹ בְּנִאָמְנוֹת, בְּמִקּוֹם וּבְזָמַן וּבְאִפּוֹן שֶׁנִּדְרָשׁ מִמֶּנּוּ. וְזוֹ הִיא הַחֲכָמָה הַגְּדוֹלָה שֶׁבְּכָל הַחֲכָמוֹת שֶׁלֹּא לְהִיּוֹת חֲכָם כְּלָלֶן מוֹבָא רַבּוֹת בְּכַתְבֵי מוֹהַרנ"ת זְצוּק"ל, וְרֵאָה בְּלִיקוּטֵי מוֹהַר"ן (תַּנְיִנָא, תוֹרָה י"ט וְתוֹרָה מ"ד). הָא לְמִדְתָּ, כִּי דְּוָקָא הָאֲדָם הַפְּשׁוּט הוּא הָאֲדָם הַמְּבַחֵר שֶׁבְּאַנְשִׁים, שֶׁכֶּן פְּשׁוּט הוּא מְלָשׁוֹן יִשְׂרָאֵל וּמִיִּשְׂרָאֵל, וְלָכֵן מַעֲלָתוֹ הִיא מַעַל לְכָל תַּזָּר וְשִׁבַּח אַחַר. וְכִפִּי שֶׁמְסַפֵּר עַל הַשָּׂרָף מְקַאֲצָק זִיע"א שֶׁפְּעַם בָּא אֵלָיו אִישׁ אֶחָד מְנַעַר מִן הַמְּצוֹת שֶׁלְמַד עִמוֹ בְּיַלְדוּתוֹ בְּחֹדֶר, וּשְׁאָלוּ: הָאִם רַבֵּנוּ זוֹכֵר שֶׁלְמַדְנוּ בְּצַעֲרִירוּתֵנוּ יַחַד, וְהִנֵּה כְּבוֹדוֹ נַעֲשֶׂה לְרַבִּי גְּדוֹל וְאֵלוֹ אֲנִי הַנְּנִי אִישׁ פְּשׁוּט! הִשִּׁיבוּ הַרְבִּי: **וְכִי אִישׁ פְּשׁוּט אֲתָה!! אֲתָה הַנְּדָ עַקְסָם, וְאֵלוֹ אֲנִי הוּא הַפְּשׁוּט!!!** הוֹבָא בְּסַפֵּר "אֲמַת וְאֲמוּנָה" (אוֹת תַּתְמ"ה). וְעִיִן לְקַמֵּן בְּבֹאוֹר מִצוּחַ קַצ"ב (חֲלַק הַרְמָזוֹ) מַה שֶׁכַּתְּבֵנוּ בְּס"ד עוֹד מַעֲנִין זֶה.

דְּרוֹשׁ וְחִדּוֹשׁ

מַה דִּינוֹ שֶׁל אֲדָם הַמְּקָרִיב קָרְבָּנוֹת מַחוּץ לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ בְּזָמַן הַזֶּה, שֶׁבְּעוֹנוֹתֵינוּ הַרְבִּים חָרַב בֵּית מִקְדָּשֵׁנוּ? הָאִם גַּם כֵּן יִהְיֶה חַיֵּב עַל כֶּד כְּרַת אוֹ לֹא?

חכמי התלמוד נחלקו בדיו המקריב קרבנות בחוץ בזמן הזה:

לדעת ריש לקיש הוא פטור, בהיות שכל אסור הקרבה מחוץ למקדש הוא רק משעה שקדשו את ירושלים להקרבת קרבנות ונאסרו כל יתר הבמות, ולדעת ריש לקיש משחרב בית המקדש פקעה לה הקדשה שקדשוה עם ישראל לעגנו ההקרבה, ואין יותר דין הקרבה בירושלים, וממילא חזר היתר הבמות בכל מקום.

ואלו לדעת רבי יוחנן הוא חייב, הואיל וסובר הוא שהקדשה שקדשו את ירושלים עם ישראל היא קדשה לעולמים, ואף לאחר שחרב בית המקדש בעוונותינו עדין נשארה קדשתה להקרבה, ולכן עדין קים אסור ההקרבה מחוץ למקום העזרההרה כל זאת בזבחים (ק"ז ע"ב).
וכן נפסק להלכההרה ברמב"ם ז"ל הלכות מעשה הקרבנות (פרק י"ט הלכה ט"ו).

בסוד עבדיך

בבאור אסור הקרבת הקרבנות מחוץ לבית המקדש על דרך הסוד ראה להרה"ק מקאמארא זיע"א בספרו "היכל הברכה" בבאורו "אוצר החיים" למצוה קפ"ז. שכתב שבמלאכת הקרבת הקרבנות נקשרות כל המערכות העליונות מסטרא דקדשה לזה הקרבן, שהוא גלגול נשמות רשעי ישראל. ועל ידי שקרב הקרבן בקדשה ובטהרה במקום קדוש ובספין קדושה, מבלי שתהיה שום ניקה לקלפה, ממילא נתקנת אותה הנשמה בשלמותה, ובכך נעשית עליה וכפרה לעם ישראל.

אולם אם חלילה מפגל המקריב את הקרבן על ידי מחשבת חוץ או בהקרבתו מחוץ לעזרה, אזי מתערבת הקלפה בקרבן ויונקת ממנו, וממילא נפסל הקרבן ואותה הנשמה לא באה על תקונה, ולכן אמרה התורה על העושה כן "דום יחשב לאיש שהוא דם שפך" ויקרא י"ז, ד'. בכך שגרים צער מיתה לנפש הזו על חנם מבלי לתקנה.

מצוה קפ"ז: כסוי הדם

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב :

”אֲשֶׁר יִצוּד צִיד חַיָּה אוֹ עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְשִׁפָּךְ אֶת דָּמוֹ
וְכִסְהוּ בְּעֵפֶר” ויקרא י"ז, י"ג.

לְפָשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא

מִצְוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה עַל כָּל אִישׁ אוֹ אִשָּׁה מִיִּשְׂרָאֵל הַשּׁוֹחֵט חַיָּה אוֹ עוֹף מִהַמִּינִים הַטְּהוֹרִים,
שְׁלֹאחֵר מִכֵּן יִכְסֶה אֶת דָּמוֹ שֶׁנִּשְׁפָּךְ בְּעֵפֶר. וְדוֹקָא כְּשִׁשׁוּחֵט לְחֵלִין, אֲבָל הַשּׁוֹחֵט חַיָּה אוֹ עוֹף
מִן הַקְּדוּשִׁים לְמִינֵיהֶם אֵינוֹ צָרִיךְ לְכַסּוֹת אֶת דָּמוֹ. וְכֵן אִם נִתְנַבְּלָה הַחַיָּה בְּשַׁחִיטָתָהּ אוֹ
שֶׁנִּמְצְאָה טְרֵפָה פְּטוּר מִלְכָּסוֹת אֶת דָּמָהֶן נִתְבָּאֵר בְּמִסְכַּת חוֹלִין פֶּרֶק כִּסּוּי הַדָּם, וְהוּבָא לְהַלְכָה בְּרַמְבַּ"ם
הַלְכוֹת שַׁחִיטָה (פֶּרֶק י"ד) וּבְשַׁלְחַן עֵרוּךְ יוֹרֵה דֵעָה (סִימָן כ"ח). וְשֵׁם נִתְבָּאֵר שֶׁלֹּכֵן צָרִיךְ לְבַדּוֹק הַחַיָּה וְהַסְכִּין קוֹדֵם הַכִּסּוּי,
כְּדִי לוֹדָא שֶׁאֵכֵן מַחֻיִיב הוּא בְּכִסּוּי הַדָּם וְלֹא יִבְרַךְ בְּרַכָּה לְבַטְלָהּ. וְעֵינֵין שֵׁם מַה דִּין הַכּוּי שֶׁהוּא סִפֵּק חַיָּה.

מִצְוֹת כִּסּוּי הַדָּם חֲלָה כָּל שֶׁנִּפְרַח הַדָּם שֶׁנִּשְׁפָּךְ, כְּגוֹן שֶׁלֹּא נִבְלַע לְגַמְרֵי בְּקִרְקַע, אוֹ שֶׁנִּתְעַרְבַּ בְּמִים
וְיֵשׁ בּוֹ מִרְאֵה דָם, אֲבָל אִם נִבְלַע לְגַמְרֵי אֵין חַיִּיב שֶׁל כִּסּוּי הַדָּם. כְּמוֹ כֵּן, אִם נִתְפָּסָה הַחַיָּה
מֵאֱלִוּוֹת כְּגוֹן עַל יְדֵי רוּחַ שֶׁכָּסְתָהּ אֵין צָרִיךְ לְכַסּוֹתוֹ, אוּלַּם אִם חִזַּר וְנִתְנַבְּלָה חִזַּר הַחַיָּה חִזַּר לְכַסּוֹתוֹ.
וְאִם כִּסְהוּ בְּעֵצָמוֹ וְחִזַּר וְנִתְנַבְּלָה אֵינוֹ צָרִיךְ לְכַסּוֹתוֹ, שֶׁכְּבָר נִתְקַיְמָה הַמְצָוָה חוֹלִין (פ"ז ע"ב) וְרַמְבַּ"ם
(שֵׁם הַלְכָה ו' – ז').

מִצְוֹת הַכִּסּוּי הֵיא דוֹקָא בְּעֵפֶר הַמְצָמִיחַ בְּלִבָּד אוֹ בְּדוֹמָה לוֹ, כְּגוֹן בְּזָבֵל הַדֵּק וּבְאֵפֶר וּבְשַׁחִיטָת
הַחֶרֶסִים, וְכֵן בְּשַׁחִיטָת הַזֶּהָב וּבְשַׁלְגוֹחִלִין (פ"ח ע"א) וְרַמְבַּ"ם (שֵׁם הַלְכָה י"א וְהַלָּאָה) וּשְׁלַחַן עֵרוּךְ (שֵׁם בְּסוֹף
הַסִּימָן), וְלַמְדוֹ כֵּן מִהַפְּסוּקִים. וְלִכְתָּחֲלָה צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה גַם מִתַּחַת לְדָם עֵפֶר, אֲלֵא אִם כֵּן אֵי אֶפְשָׁר כֵּן
לַמְדוֹ בְּגִמְרָא (שֵׁם פ"ג ע"ב) מִלְשׁוֹן הַפְּסוּק "וְכִסְהוּ בְּעֵפֶר" שִׁיחַ מְכֻסָּה מְכֻל צַדִּיקוֹ בְּעֵפֶר, וְהוּבָא לְהַלְכָה בְּרַמְבַּ"ם ז"ל
וּבְשַׁלְחַן עֵרוּךְ שֵׁם. וְלַמְדוֹ רַבּוֹתֵינוּ שֶׁאֵין לְאָדָם לְכַסּוֹת הַדָּם בְּרוּגְלוֹ מִשּׁוּם בְּזוּי הַמְצָוָה, אֲלֵא
בְּיָדוֹ אוֹ בְּכָלִי דָרָךְ כְּבוֹד כֵּן לַמְדוֹ בְּרִייתָא (שֵׁם) מִסְּמִיכוֹת הַכְּתוּבִים "וּשְׁחַט" "וְכִסְהוּ" – בְּמָה שֶׁשַׁחַט בּוֹ יִכְסֶה.

וְאָדָם מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁשַׁחַט כְּנִזְכָּר וְנִשְׁפָּךְ הַדָּם וְלֹא כִסְהוּ, הָרִי זֶה בְּטָל מִצְוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה.

רִמּוֹת הַפְּתוּב – הַתְּפָּדוֹת מִכְּבָדִים

חכמינו זכרונם לברכה מגלים לנו מדוע דוקא העופות והחיות זכו למצות פסוי הדם, ומספרים שבשעה שהרג קין את הבל לא ידע מה לעשות בגופתו, עד שבאו עופות השמים והחיות הטהורות וקברוהו באדמה, לכן נתן להן הקדוש ברוך הוא במתנה את מצות פסוי הדם בעפר מדרש רבה בראשית (כ"ב, ח'). . ודבר זה מלמדנו עד כמה חשוב ויקר הוא כבודם של הנבראים בעיני הבורא ברוך הוא, שכן על אף שהתר לבני האדם לאכל מבלי החיים לצרף קיומם ומחיתם, מפל מקום לא התר להם לצערם או לבזותם על חנם, ויתר על כן הזירו בכבודם לכסות את דמם לאחר שחיתם שלא יהא שפוף על הארץ בבזיון, וזה בתמורה למעשה הנעלה שלהם שגזרו בכבודו של הבל.

ועמק הענין הוא בהיות שכל נברא בבריאה יש בו חלק אלקי המחייה ומקימו, וממילא המבזה ומזלזל בכבודו של הנברא – הרי זה נמצא מבזה את בוראו ויוצרו. משל למה הדבר דומה: לאדם שנתן לרעהו במתנה כלי יקר וחשוב, והלה נטלו והשליכו בבזיון בפתח ביתו. כיצד ירגיש נותן המתנה בלבו? ודאי יקאב וידאב על הזלזול במתנתו, ולהבא יחשב פעמים אם ליתן לאותו ידיו שוב מתנה. כך גם כל נבראי העולם אינם אלא מתנות וכלים נפלאים שהעניק הבורא לאדם, במטרה שיגזר בהם וינהיג מהם כרצונו, רק הזכיר הקב"ה לאדם שלא לנהוג בהם במנהג בזיון וכוונת הבורא (קהלת פרשה ז'): "בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את אדם הראשון, נטלו והחזירו על כל אילני גן עדן ואמר לו: ראה מעשי כמה נאים ומשובחים הם, וכל מה שבראתי בשבילך בראתי, תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי, שאם קילקלת אין מי שיתקן אחריך". .

בתלמוד מספר על רבי אלעזר ברבי שמעון שהיה רוכב על החמור והיה שמים שמחה גדולה על שלמד תורה הרבה, ולפתע נזדמן לו אדם אחד שהיה מכער ביותר. נתפלא רבי אלעזר על גדל הפעור של זה ושאלו: "כלום כל בני עירך מכערים כמוך?" "אייני יודע, אלא לך ואמר לאומן שעשאתי כמה מכער כלי זה שעשית". מיד הבין רבי אלעזר שטעה וחסא בדבריו, וירד מן החמור ונשתטח לפניו ואמר נענית לך מחל לי, עד שלבסוף נתפס זה ומחלוראה כל המעשה בתענית (כ" ע"א-ע"ב), וראה ברש"י ז"ל שם שהביא שיש אומרים שאותו אדם היה אליהו הנביא ז"ל, ובא אליו במיוחד במטרה להוכיחו ולעוררו על טעותו, וכדלקמן. .

ישתי תמיהות יש לתמה כאן: א- איך יתכן שרבי אלעזר התנא הקדוש דבר בצורה שפזו כלפי אדם? ב- מה כבר חדש לרבי אלעזר אותו אדם בתשובתו שלא ידע רבי אלעזר לפני כן? ומה גרם לו להבין שטעה ולבקש את מחילתו?

והנראה הוא שבתחלה סבר רבי אלעזר שאם מכבד אני אדם או מחסר מכבודו – הרי זה אני מולו בלבד, וממילא אם אינו ראוי לכבוד מסים בהיותו מכער או בעל חסרון אחר ממילא למה שאכבדו במה שאין בו?! לכן אמר מה שאמר. אולם אותו אדם העירו שכבוד הזולת פרושו כבוד ה' יתברך, ואם מבזה אתה את אחד מן הנבראים הרי שמבזה אתה בעצם את הבורא בכבודו ובעצמו, וכפי שאמר לו "לך ואמר לאומן שעשאתי כמה מכער כלי זה שעשית", שבעצם הכבוד והזלזול אינו מפנה כלפי אלא כלפי הבורא הגדול והנורא, ומכאן נתעורר והבין רבי אלעזר שיש להזהר בכבודו של האדם לא רק אם הוא ראוי ומגיע לו, אלא אפלו אם אינו ראוי לו ואינו מגיעו כלל עם כל זאת חובה עלי לכבדו ולקרו על עצם היותו נברא של הבורא יתברך, ולכן חזר בו מדבריו וביקש את מחילתו!

חכמינו זכרונם לברכה פוסקים בהלכות עדות שבני אדם הבזויים שאינם חסים על כבוד עצמם ואינם מתביישים לעשות מעשים מבישים בפני הבריות הרי הם פסולים לעדות

מדרבנן, ואין לפסק שום דין על פי עדותם ראה שלחן ערוך חלק חושן משפט (סימן ל"ד סעיף י"ח).
וטעם הדבר הוא שאם אינם חסים על כבוד עצמם ממילא לא תהיה להם שום מניעה מלשקר
בעדותם. כי אדם שאינו יודע לכבד את עצמו – חזקה עליו שחזיו חיי הפקרות פחית השדה,
ואין עליו תאר או שם של אדם כלל. ואם חסר כבוד והערכה עצמית היא פסולה בעיני
חכמינו, כל שכן וקל וחמר אדם הממעיט מכבודם של הבריות ומזלזל בערכם ודאי שמצבו
ומעמדו מחפיר בקפל כפלים!

התורה מספרת על אברהם אבינו ביום השלישי למיתו, שבקש להחזיק במנהגו ולהכניס
אורחים לביתו, ואכן "וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו וירא וירץ לקראתם".
וחז"ל במדרש עומדים על מילת "וירא" שנקפלה בפסוק ומבארים שכבר מרחוק ראה עליהם
ששכינה שורה עליהם, אך עדן נמנע מלהכניסם לביתו באמרו "אם אני רואה שכינה ממתנת
עליהם אני יודע שהם בני אדם גדולים, ואם אני רואה אותם חולקים כבוד זה לזה אני יודע
שהם בני אדם מהגונים", וכיון שראם חולקים כבוד זה לזה – מיד הכניסם מדרש רבה (פרשה מ"ח
אות ט'). . הא למדת, שעל אף ששכינה שורה על האדם וקדושה וטהרה נסוכה על פניו – עדן
אין זה אומר שקרבתו רצויה, ורק אם ראית שנוהג כבוד בזולת – רשאי אתה לשחות
במחצתו.

מדיני התורה שאשה היו לדת צריכה להביא קרבן חטאת לאחר טהרתה, והוא בן יונה או
תורכן כתוב בספר ויקרא (י"ב, ו'): "ובמלאת ימי טהרה לבן או לבת תביא כבש בן שנתו ולעלה ובן יונה או תר לחטאת
אל פתח אהל מועד אל הכהן". . ורבנו יעקב בעל הטורים ז"ל תמה במקום על סדר הפסוק שאמר
בתחלה יונה ולאחר מכן תור, בעוד שבכל שאר המקומות בתורה מזכירים תורים ובני יונה
כשהתורים הם בראשונה ויקרא א', י"ד. ויקרא ה', ז'. במדבר ו', י'. , ולכאורה מה נשתנה מקום
זה משאר המקומות? ובאר שבמקונו הקדימה כאן התורה את היונה, להורות ליו לידת שתעדיף
ליקח יונה לפני תור, וזה בהיות שהתור מטבעו אם מאבד את בן זוגו אינו מזדוג לתור אחר
לעולם, ולכן חסה התורה על כבודו וצערו והורתה להעדיף ליקח יונה על תור, מה שאין כן
בשאר המקומות בתורה בהם לוקחים שנים וממילא אין בזה הבדל בין יונה לתור. אתה
הראת לדעת עד כמה התורה הקדושה ירדה לפרטי הפרטים בכבוד הבריות כלן, מהגדול ועד
הקטן, ועל כלן חסה התורה ודאגה לכבודן ורגשותיהן.

על הגאון בעל "בית הלוי" מבריסק זצ"ל מספר שפעם אחת בעת הכנסו לביתו יחד עם סגל
תלמידיו קלטה זוית עינו גנב שהתגנב לביתו ובגדו זוג פמוטי הפסוף של הרבנית. הרגיש הרב
במבוכה העומדת לפול על הגנב, ומיד פתח ואמר: "האתה הוא זה שבקש לקבל הלואה? אם
כן זהו ודאי המשכון שבקשת להניח אצלי, ובכן הניחוחו כאן לעת עתה, ולמחר תבוא לקבל
ההלואה! מיד הניח הגנב את הפמוטים ויצא כל עוד נפשו בו... איזו זהירות מפלגת נהגו
גדולי ישראל בבני אדם!

דרוש וחדוש

בתלמוד נתבאר, שאם שוחט אדם כמה וכמה חיות ועופות במקום אחד הרי זה מכסה את דמן פעם אחת בסוף שחיטתו, מה שעולה לכסוי הדם לכלוראה חולין (פ"ו ע"ב). וכן פסקו הטור והשלחן ערוך ראה שלחן ערוך יורה דעה (סימן כ"ח סעיף ט').

ומכל מקום, כתבו האחרונים שאם חפץ השוחט לכבד כמה אנשים נוספים במצות כסוי הדם ובברכתה הרי זה רשאי, ואחר כל שחיטה ושחיטה בברך אחד ויכסה. ואין בברך חשש של ברכה שאינה צריכה, הואיל ולא אדם אחד מברך כמה ברכות, ולא על מצוה אחת מברכים כמה ברכות, אלא כל אחד ואחד מברך בפני עצמו על מצוה בפני עצמה, ובאפן שפנה אין שום חשש של ברכה שאינה צריכה כן כתב המטה אפריים (הלכות ערב יום הכיפורים סעיף קטן ז'), וכן הכריע בשו"ת רב פעלים (חלק ב' סימן ב') והביא דבריו גם בספרו "בן איש חי" (פרשת וילך סעיף ג'). וכן עקרה ראה בספר ילקוט יוסף להראשלי"צ הגר"י יוסף שליט"א שהביא את דברי הפוסקים הנ"ל והכריע למעשה כמותם. ועוד עיין שם שדן אימתי רשאי אדם לכבד את השני במצות כסוי הדם.

בסוד עבדיך

בבאור טעם מצות כסוי הדם על דרך הסוד כתב הגה"ק רבי דוד בן זמרא זצ"ל בספרו "מצות דוד" בבאורו למצוה ר"ד. כי נפשותיהם של הבהמות החיות והעופות מקורן הוא מן הרוחות השטות באויר העולם, ומתהוות החיות בהכנס אותן הרוחות בדם החי. ולכן הנהנו שלא לאכל את הדם שהוא הנפש, ולכן בא דוקא דמן של הבהמות על המזבח לכפר על ישראל, שיהא דם תחת דם ונפש תחת נפש, ובכך גם נתקנת הנפש הבהמית של הבהמה.

אבל דם החיות והעופות שאינו עולה על המזבח ולא בא על תקונו, בזמן שהוא נשפך על הארץ מידי באים השדים וכל רוחין ומרעין בישין ומתקבצים סביבו ומבקשים לינק ממנו חיות בהיות שגם הוא מקורו מהם כפי שנתבאר, ולכן צוה הכתוב לכסותו בקבורה כדי שלא יינקו החיצונים ממנו. זהו סוד הכתוב "ולא יזבחו עוד את זבחייהם לשעירים" ויקרא י"ז, ז'. שאלו אותם חיצונים המבקשים לינק מדם השחוחטה.

מצוה קפ"ח: שלא לקרב אל העריות

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב :

”אִישׁ אִישׁ אֶל כָּל שְׂאֵר בְּשָׂרוֹ לֹא תִקְרְבוּ לְגִלּוֹת

עֲרֻה” ויקרא י”ח, ו’.

לְפָשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא

מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה מִן הַתּוֹרָה עַל כָּל אִישׁ וְאִשָּׁה מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא לִקְרֹב אֶל אַחַת מִן הָעֲרִיּוֹת שֶׁהִזְהִירָה אוֹתָנוּ עֲלֵיהֶן, וּבְכַלְלָן כָּל אֵלּוּ שֶׁבִּיאָתָן נֶאֱסָרָה עַל הָאָדָם בְּכַרְתּוֹ וְהַנּוֹלָד מִהֶן הוּא מִמֵּזֵר, וְנוֹסֵף עֲלֵיהֶן גַּם הַנִּדָּה שֶׁעַל אִף שֶׁאֵין וְלָדָה מִמֵּזֵר עִם כָּל זֹאת הִיא נִקְרָאת ”עֲרֻה” כִּן דִּרְשׁוּ בַתּוֹרַת כַּהֲנִים עַל הַפְּסוּק ”לֹא תִקְרְבוּ לְגִלּוֹת עֲרוּה” וְאִזְהַרָה זֶה נִכְפַּלָה בַכּוּמָה לְשׁוֹנוֹת וּבַכּוּמָה מִקּוּמוֹת בַּתּוֹרָה כְּגוֹן מַה שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כ’, י”ב) ”לֹא תִנָּאֵף” וְכֵן נֶאֱמַר (וִיקְרָא י”ח, ל’) ”לִבְלֹתִי עֲשׂוֹת מַחֲקוֹת הַתּוֹעֵבֹת” וְעוֹד, וְכוּלָם מִכִּנְהַ מִשְׁוֹתָף לְהֵם שֶׁל קִרְבָּה אֶל אַחַת מִן הָעֲרִיּוֹת, וּמִכָּל אִזְהַרָה לְמַדּוֹ רַבּוֹתֵינוּ אִיזָה חִידוּשׁ וְאִזְהַרָה, כִּפִּי שִׁיבּוֹאֵר אִי”ה כֹּל אַחַד בְּמִקּוּמוֹ.

וְכָל קִרְבָּה שֶׁהִיא דֶּרֶךְ חֲפָה, כְּגוֹן הַחֲבוּק אוֹ הַנְּשׂוּק אוֹ הַנְּגִיעָה הָרִי הִיא בְּכַלְל הָאִזְהַרָה הַנִּי”ל וְאִסּוּרָה מִן הַתּוֹרָה. וְעַל אִף שֶׁעַל גְּלוּי עֲרֻה דֶּרֶךְ בִּיאָה יִשְׁנֶה לֹא בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ, כִּפִּי שֶׁיִּתְבָּאֵר עַל כָּל אַחַת וְאַחַת מִן הָעֲרִיּוֹת, כָּאֵן הוֹסִיפָה הַתּוֹרָה לֹא נוֹסֵף עַל כָּל קִרְבָּה אִף שֶׁאִינָה שֶׁל בִּיאָה, שֶׁגַּם הִיא אִסּוּרָה מִן הַתּוֹרָה כֵּן מִבּוֹאֵר בַּסְּפָרָה (פֶּרֶשׁת אַחֲרִי) שֶׁכֵּל קִרְבָּה אִסּוּרָה מִן הַתּוֹרָה, וְקִרְבָּה דֶּרֶךְ בִּיאָה הִיא בְּכַרְתּוֹ. וְכֵן דַּעַת הַסְּמִי”ג וְהַמֵּאִירִי וְרַבֵּינוּ יוֹנָה וְרַבּוֹ הַרַשּׁוֹנִים, וְכֵן כֹּתֵב הַרַמְבַּ”ם ז”ל בִּיד הַחֻזְקָה הַלְכוּת אִיסּוּרֵי בִיאָה (פֶּרֶק כ”א) שֶׁכֵּל קִרְבָּה שֶׁל תַּאוּה אוֹ חִיבָה אֶל אַחַת מִן הָעֲרִיּוֹת הִיא אִסּוּרָה מִן הַתּוֹרָה, וְלֹא רַק הַבִּיאָה עֲצָמָה. וְכֵן פֶּסֶק מִרֵן הַשְּׁלַחן עֵרוּךְ בַּבֵּן הַעֲזֹר (סִימָן כ’ סַעִיף א’), וְכֵן עִיקָר. וְזֶה שֶׁלֹּא כַדַּעַת הַרַמְבַּ”ן ז”ל בַּסְּפָר הַמִּצְוֹת שֶׁלוֹ (לֹא תַעֲשֶׂה שְׁנִי”ג) שֶׁלֹּא כֹּל בַּאִיסּוּר הַתּוֹרָה אֶלֶּא אֶת הַבִּיאָה עֲצָמָה, וְאִילוֹ שֶׁאֵר קִרְבוֹת לְדַעַתוֹ אֵינָן אִסּוּרוֹת אֶלֶּא מִדְּבִרְהֵם.

וְחֻכְמֵינוּ זְכוּרֵנוֹם לְבָרְכָה הוֹסִיפּוּ גִדְר לְדָבָר שֶׁכֵּל מַעֲשֶׂה הַמְּרִגִּיל לְעֲרוּה הָרִי הוּא אִסּוּר מִדְּבִרְהֵם, כְּגוֹן לְקִרְצֵ וְלִרְמֵז לְאַחַת מִן הָעֲרִיּוֹת אוֹ לְשַׁחֵק אוֹ לְהַקֵּל רֹאשׁ עֲמָה, וְכֵן אִסּוּר לְשִׁמּוֹעַ קוֹל זְמִרְתָּה וְלִרְאוֹת שַׁעֲרָה וְלִהְרִיחַ בְּשִׁמְיֵם שֶׁעֲלֶיהָ. וְכֵן אֵינָן נִעְזָרִים בְּאִשָּׁה עֲזֹר הַמְּבִיאָה לְקִרְבוֹ, וְאֵינָן שׁוֹאֲלִים בְּשִׁלּוּמָה וְאַפְלוֹ עַל יְדֵי שְׁלִיחַ. וְכָל אִשָּׁה שֶׁהִיא אִסּוּרָה עַל הָאָדָם אִסּוּר לְנַהֵג בָּהּ אֶת הַדְּבָרִים הַלְלוֹ, וְהַעוֹשֶׂה כֵּן מַכִּים אוֹתוֹ מִכַּת מִרְדּוּתוֹ מִבּוֹאֵר בַּסְּנֵהדֶרֶן (כ”ו ע”ב) וּבַשְּׁבַת (ס”ב ע”ב) וּבַבְּרִכּוֹת (כ”ד) וּבַקִּידוּשִׁין (ע”ג) וּבַעוֹד כַּמָּה מִקּוּמוֹת בַּתְּלִמוּד, וְקוֹבְצוֹ לְהַלְכָה בַּרַמְבַּ”ם (שֵׁם) וּבַשְּׁלַחן עֵרוּךְ (שֵׁם) סִימָן כ”א) וּבַסְּפָרֵי הָאַחֲרוֹנִים.

יִתָּר עַל כֵּן אֶמְרֵנוּ חֻכְמֵינוּ ז”ל שֶׁאִף קִרְבָּה שֶׁאֵין בָּהּ תַּאֲוָה כְּלָל, כְּגוֹן הַמְּחַבֵּק וְהַמְּנַשֵּׁק אֶת אַחֲוֹתָיו וְכַדּוּמָה, דֶּבָר אִסּוּר הוּא וּמַעֲשֶׂה טְפִשִׁים, מִלְּבַד קִרְבַּת הָאֵב וְהָאֵם לִילְדֵיהֶם שֶׁלֹּא בְּגֵרוֹ שֶׁמְתַרְתֵּשֶׁבֶת (י”ג ע”א), שֵׁם אִמֵּר עוֹלָא ”לֵךְ לָךְ אִמֵּרִי נִירָא סַחוּר סַחוּר לְכַרְמָא לֹא תִקְרְבוּ”. וְהוּבָא בַּרַמְבַּ”ם (שֵׁם) הַלְכָה ו’ – ז’) וּבַשְּׁלַחן עֵרוּךְ (שֵׁם סַעִיף ז’). וְכָל זֶה כְּמוֹכֵן מִלְּבַד אִסּוּרֵים נוֹסְפִים שֶׁעֲלוּלִים לְהַתְּלֹוֹת

לְכַדְכֹּגוֹן אִיסוּר הַהֲרַהוּר בַּעֲרִיּוֹת, וְהַסְתַּכְלוּת בַּעֲרִיּוֹת, וְהוּצֵאת זֶרַע לַבְּטֵלָה וְעוֹד . , חֲלָקִים אֲסוּרֵי תוֹרָה וְחֲלָקִים אֲסוּרִים מִדְּבָרֵיהֶם, וְיִתְבָּאֲרוּ אִי"ה כֹּל אֶחָד בְּמִקְוָמוֹ.

וְאִישׁ אֹו אִשָּׁה מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁקָּרַב בְּאַחַת מִן הַקְּרִבּוֹת הָאֲסוּרוֹת מִן הַתּוֹרָה הַלְלוּ, הֵרִי זֶה עֵבֶר עַל מַצּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה מִן הַתּוֹרָה וְחַיֵּב מִלְּקוֹת.

רִמּוֹ הַפְּתוּב – הֵרִי אֶת מִקְדָּשְׁתָּ

בְּמִסְגֵּרַת הַנְּשׂוּאִין שֶׁל עִם יִשְׂרָאֵל, קִבְּעָה תוֹרַתְנוֹ הַקְּדוֹשָׁה חֲלוּק וְהִבְדִּיל תְּהוֹמֵי בֵּין נְשׂוּאֵי הַתּוֹרָה לְבֵין נְשׂוּאֵי אֲסוּר . שֶׁכֵּן אָדָם הַנוֹשֵׂא אִשָּׁה הַמִּתְּרַת וְרֵאִוִּיָּה לֹו לְשֵׁם שְׁמִים הֵרִי זֶה זֹכֶה שֶׁכָּל עֲוֹנוֹתָיו נִמְחָלִים לוֹ מִיְּדֵי שְׁמַיִם (פֶּרֶק ג' הַלְכָה ג'), וְעוֹד עֵינֵי בִּירוּשָׁלַיִם רִשׁוּי ז"ל עַה"ת (בְּרֵאשִׁית ל"ו, ג'). , וְנִקְרָא קְדוֹשׁ וּמְחֻזָּק שֶׁלֹא יִחְטָאֲרָה יוֹמָא (ע"ב ע"ב) שֶׁדִּרְשׁ רַבִּי חֲנִינָא אֶת הַפְּסוּק (תְּהִלִּים י"ט, י"י) "יִרְאֵת ה' טְהוֹרָה עוֹמֶדֶת לַעַד" עַל הַנוֹשֵׂא אִשָּׁה וְאַחַר כֵּךְ לֹוּמַד תּוֹרָה. וְעוֹד עֵינֵי בִּקְדוּשֵׁי (כ"ט ע"ב) מֵה שֶׁנֶּאֱמַר עַל הַנוֹשֵׂא אִשָּׁה בַּעֲרִיּוֹתוֹ . , וְנִחְשָׁב מִמֵּי שְׁבִי הָעוֹלָם וְנַעֲשֶׂה שְׁתָּף לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁיתֵשׁכֵן לַמְדוֹ רַבּוֹתֵינוּ שֶׁעִיקַר מִטְרַת הָאָדָם בְּעוֹלָם הַיָּשׁוּב, בְּהַבָּאת בָּנִים וּבְנוֹת, וְכִמוֹ שֶׁכָּתוּב (יִשְׁעִיָּה מ"ה, י"ח) "לֹא תִהְיֶה בְּרֵאשִׁית לַיִּצְרָח". וּמִמִּילָא עַל יְדֵי כֵן נַעֲשֶׂה שׁוֹתֵף לְהַקְבִּיָּה בִּישׁוּב הָעוֹלָם וּבִקְיוּמוֹ . , וְסוֹפּוֹ שֶׁיִּזְצָאִים מִמֶּנּוּ בָּנִים שְׂיִוְשִׁיעוּ אֶת עִם יִשְׂרָאֵל וְיִרְבּוּ תוֹרָה וּמִצְוֹתֵיהֶם מִסְכַּת דֶּרֶךְ אֶרֶץ זְוֹטָא (פֶּרֶק י"י) וְתִנָּא דְבִי אֱלֹהֵי (זְוֹטָא, פֶּרֶק ג'). . לְעַמַּת זֹאת הַנוֹשֵׂא אִשָּׁה שְׂאִינָה הוֹגֵנֶת לוֹ הֵרִי שְׂאִלְיָהוּ הַנְּבִיא כּוֹפֵתוֹ וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רּוֹצֵעַ וְקִדּוּשֵׁי (ע"י ע"א). , וּמַעֲלָה עָלָיו הַפְּתוּב כֹּאֱלוֹ חֲרַשׁ אֶת כָּל הָעוֹלָם כְּלוֹ וְזָרְעוֹ מִלַּחֲכוֹ לַמֶּד רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה בִּקְדוּשֵׁי (ש"ס) מִמָּה שֶׁכָּתוּב בַּעֲזָרָא (ב', נ"ט) "אֱלֹהֵי הָעוֹלָם מִתַּל מַלְּחָת לַחֲרַשׁ...וְלֹא יִכְלוּ לְהַגִּיד בֵּית אֲבוֹתָם וְזָרְעָם אִם מִיִּשְׂרָאֵל הֵם". , וְעָלָיו נֶאֱמַר "בֵּה' בְּגָדוֹ כִּי בָנִים זָרִים יִלְדוּ" כֵּן דִּרְשׁוּ בְּמִסְכַּת דֶּרֶךְ אֶרֶץ זְוֹטָא (פֶּרֶק י"י) מִהַפְּסוּק הַנִּיל הַמוֹפִיעַ בְּסִפְרֵי הוֹשַׁע (ה', ז'). .

וּבְהִיּוֹת שֶׁעָנְנוּ הַנְּשׂוּאִין וְהִלְוִיָּה בְּעַם יִשְׂרָאֵל הוּא עֲנֵן חֲשׂוֹב וְיִסוּדִי, וְהֵנוּ מַעֲקָרֵי הַדֵּת וּמַעֲמוּדֵי הַתְּנִיךְ שֶׁל הַמִּשְׁדֵּךְ קִיּוּמָם וְשִׁמּוֹר וְחֹסֶם שֶׁל עִם יִשְׂרָאֵל, לְכֹן הַקְּפִידָה הַתּוֹרָה בְּיִתְרָה מִדָּה עַל מַעֲרַכַת הַנְּשׂוּאִין שֶׁל הָאָדָם שֶׁתְּהִיָּה שְׁמוּרָה וְקְדוֹשָׁה, מִתּוֹךְ פְּנוֹת טְהוֹרוֹת וּמִטְּרוֹת נַעֲלוֹת, עַל מְנַת לְמֹנַע צְעָדִים שְׁגוּיִים הָעֲלוּלִים לַעֲלוֹת בְּיָקָר לֹא רַק לְאוֹתוֹ אָדָם בְּלֶבֶד, אֲלָא לְכָל עִם יִשְׂרָאֵל כְּלוֹ. וְלְכֹן הוֹסִיפוּ וְאָמְרוּ שְׂאִדָם הַנוֹשֵׂא אִשָּׁה שֶׁלֹא לְשֵׁם שְׁמִים אֲלָא לְשֵׁם הַנְּאָה אִשִּׁית כֹּל שֶׁהִיא אֹו מִתּוֹךְ מְנִיעַ גְּשָׁמֵי כֹל שֶׁהוּא – סוֹפּוֹ שֶׁלֹא יִקְבַּל אֶת אוֹתָהּ הַנְּאָה. כִּי מַעֲרַכַת הַנְּשׂוּאִין מְכַרַחַת לְהִיּוֹת קְדוֹשָׁה וְנַעֲלִית, מִבְּלֵי שׁוּם אִינְטֶרְס אִישִׁי כְּאִמּוֹר. לְפִיכָךְ אִם נְשָׂא אִשָּׁה לְשֵׁם מְמוֹן – סוֹפּוֹ שֶׁבָּנָיו לֹא יִירְשׁוּהוּ מִסְכַּת דֶּרֶךְ אֶרֶץ זְוֹטָא (פֶּרֶק י'). וּבִקְדוּשֵׁי (ע"י ע"א) אִמְרוּ שְׁעִתִּידִים לְצַאת מִמֶּנּוּ בָּנִים שְׂאִינִם הַגּוֹנִים. וְרֵאֵה בְּלִיקוּטֵי מוֹהֲרֵי (תּוֹרָה ס"ט) שֶׁכָּתַב שֶׁהַעוֹשֶׂה כֵּן הֵרִי זֶה נִקְרָא שׁוֹטָה וְכִסִּיל וּפּוֹגֵם, וּמֵאֲבַד אֶת הַדַּעַת שְׁלוֹ בְּבַחֲנִית (קַהֲלַת י', ב') "לֵב כִּסִּיל לְשִׁמְאֵלוֹ". עֵינֵי שֶׁם בְּדַבְּרוֹ וְתַנְהָה . , וְאִם נְשָׂא אִשָּׁה לְשֵׁם גְּדֻלָּה – סוֹפּוֹ שֶׁיִּזְרִידוּהוּ מִגְּדֻלְתּוֹשֶׁם . , וְאִם נְשָׂא אִשָּׁה עַל מְנַת לִירְשָׁה – סוֹפּוֹ שֶׁיִּקְבְּרוּהוּ בְּחִיָּה אֲבוֹת דְּרַבִּי נֶתַן (ג', ג'). , כִּי בְּחִיָּה הַנְּשׂוּאִין הַכּוֹנֵנָה הַטְּהוֹרָה לְשֵׁם שְׁמִים הִיא הַמְּשַׁמְרַת אֶת הַקּוֹן הַמְּשַׁפְּחֵתִי וְאֶת הַצְּלַחְתּוֹ.

כך כותב הגאון רבי שמשון רפאל הירש זצ"ל: "בבבחרך רענה להיות חברתך ואשת בריתך, חלילה לך לשם מעניך בהון וביפי הגוף או בחלקת הלשון וניב השפתיים, רק שים עיניך ולבך אם תוכל באמת להיות חברתך בחיך, להיות עזר כנגדך לבנות יחד עמה את ביתך, ולהביא לידי שלמות את תעודת חיך, להיות בה חכמת נשים ונפש יקרה ועדינה" עכת"ד. וכן כתב בספר אורחות צדיקים שהנושא אשה יכון בזה לשם מצות פרו ורבו, ולשם העמדת זרע עובדי ה' העושים רצונו של מקום ראה שם ב"שער האהבה" שכתב כעין זה. . ללמדך עד כמה הפונה הסהורה משפיעה ומועלת בבחירת בת הזוג בחיים.

חז"ל מספרים על מרים אחות משה ואהרן שבימי נעוריה הייתה נערה חולנית מאד, מבלי שום תאר ואדמומיות על פניה, והיו נמנעים כל בחורי ישראל מלישאנה עד שקראה הכתוב "עזובה", עד שבא פלב בן יפונה ובדק באחיה אהרן ומשה ומצאם צדיקים, והחליט לשאנה לשם שמים, בהיות שרוב הבנים דומים לאחי האם. ומשנשאה היה מתעסק כל הזמן ברפואתה ובמזונותיה, עד שקראו הכתוב "אביה" והכל לשם שמים. ולמה זכה בשכר זאת? ראשית זכה שנתרפאה מחליה ונעשתה כנערה צעירה ויפה שהיו הכל מתקנאים ביניה, ועוד שמתוך כך נצל מעצת המרגלים ולא הוציא דבה על הארץ, וזכה להכנס לארץ הקדושה כול המעשה והראיות במסכת סוטה (י"ב ע"א), ושם מוכח שבזכות מסירות זו לישא את מרים ניצל מעצת המרגלים, ודו"ק. . ללמדך שמנשואין לשם שמים לא מפסידים, ואדרבה מה שותרת עליו ונתן לך, ואת מה שהתמסרת עליו תקבל.

מטעם זה, היה אומר השרף מקאצק זיע"א, בחרו רבותינו בלשון "הרי את מקדשת לי" על אף שלשון "מקדשת" אינו מזכר כלל בכתובים, ולא בשאר לשונות המזכרים בכתובים כגון "ארוסתי" או "לקוחתי", וזה כדי להורות ולרמוז לאדם שבבואו לשא אשה יזכור שעקר מטרת נשואיהם היא להתקדש יחדיו, ולהתעלות ברמת הקדשה והצניעות, ואם לאו חלילה השאול והאבדון אינם די להובא בספר "אמת ואמונה" קאצק (אות י"א). . ואכן רבים הם הטועים לחשב שבנשואיהם יסור היצר הרע מעליהם והקדשה תהיה נחלתם, ומכאן והלאה הנסיונות יעלמו כלא היו וחייהם יתקלים וננוחים, אך דווקא ההפך הוא הנכון, כי אם עד עתה היה לו יצר הרע אחד וזה היה יצר הרע אחד, הרי שעתה יש לשניהם שני יצרים רעים המקשים עליהם בדרךם ומתעתעים אותם בחשיבתם.

אך בשעה שהאיש והאשה (שהם 2) מכניסים בתוכם את שם הו"ו ברוך הוא (שהוא 26) נעשה פח (28) גדול שאין שום בריה יכולה לעכב, ועליהם נאמר "ישמחו השמים ותגל הארץ" תהלים צ"ו, י"א. וראשי תיבות של פסוק זה הוא שם הו"ו ברוך הוא, וכדלקמן. . שיש שמחה גדולה גם בעליונים וגם בתחתונים על שם הו"ו ברוך הוא נמצא בראשם ולא שום דבר אחר, וטוב להם בזה ובבא. והט אונדק ושמע מה נאמר בתנא דבי אליהו זכור לטוב שכל הנושא אשה לשם שמים, עליו הכתוב אומר: "ברוך אתה בעיר וברוך אתה בשדה, ברוך פרי בטןך ופרי אדמתך ופרי בהמתך, שגר אלפיך ועשתרת צאנך, ברוך טנאך ומשארתך, ברוך אתה בבאך וברוך אתה בצאתך" תנא דבי אליהו (פרק ט"ז), וצוטט מספר דברים (כ"ח, ג). אמון בן יהי רצון.

דרוש וחדוש

האם יש מקום להתיר לגבר ללחץ יד של אשה?

בספר חסידיים סימן תתר"ץ. כתב שלחיצת יד לאשה אסורה מן התורה, ואפלו על ידי הפסק מפה אין מקום להתיר, והוסיפו נושאי פליו של השלחן ערוך ראה עזר מקודש על השלחן ערוך אבן העזר (סימן כ' סעיף א') שכתב לאסור את הדבר, ואפילו במקום חשש פיקוח נפש מסתפק אם להתיר, ע"ש באורד. שגם נגיעה שלא לשם תאוה יש לאסור, ואפלו אם יאמר אדם שאינו נהנה ממנה כלל.

וכן כתב הגה"ק רבי חיים פאלאג'י זיע"א בשו"ת לב חיים חלק ב' סימן ד'. שכל קרבה של חבה היא אסורה מן התורה, וכשאינה של קרבה כלל (מה שפמעט ואינו בנמצא) אסורה מכל מקום מדבריהם, וזה בין ברנקה ובין בנשואה. והביא שם את דברי המדרש שמוות רבה (סוף פרשת בשלח). שכל הנוגע באשה שאינה שלו מביא מיתה על עצמו בר מין. וכן העלה הג"ר יוסף חיים זיע"א בספרו עוד יוסף חי חלק ההלכות (שנה א' פרשת שופטים סעיף י"ד), והובא גם כן בספרו "מקבצאל". לאסור את הדבר מכל וכל. וכן כתב הגה"ק רבי חזקיה מדיני זצ"ל בספרו "שדי חמד" בכללים (מערכת ק' אות ז'). וז"ל: "וכל נגיעה בבשר אשה אפלו נגיעה כל שהיא ואפלו הוא עור - אסורה". ובמקום אחר כתב שתקיעת פה יד אל יד הרי זה מגופי עברה ואסור, ויד ליד לא ינקה מדינה של גיהנום ראה מערכת חו"כ סימן י"ב. והג"ר יהונתן איבשיץ זצ"ל בספרו "יערות דבש" דף כ"א ע"א. כתב בזה"ל: "והעובר על זה הוא מתעב ובחזקת שוטה וכסיל, וכי יש חלוק בין אשתו נדה לבין נערה פנויה?! הלא הכל באסור פרת בלי הבדל! ואם יאמרו לאדם לחבק ולנשק לנערה או להרג הרי זה חזק לההרג, כי הוא בכלל גלוי עריות! והמקל ומפקפק בזה הרי הוא רשע ואפיקורוס ודבר ה' בזה"ל ועוד עיין בספר בית שערים (יורה דעה סימן ע"ד) ובשו"ת ישכיל עבדי ח"ד (אבהע"ז סימן ב') וח"ז (אבהע"ז סימן ח') ובפרי דעה (יורה דעה סימן קצ"ה) ובשו"ת דברי יהושע (חלק ג' סימן י"ט) ובשו"ת יפה מראה (סימן כ"ה) ודו"ק ואכמ"ל. ולכן אין שום מקום להקל בדבר, ופרץ גדר ישכנו נחש.

בסוד עבדיך

בבאור טעם אסור הקריבה אל העריות על דרך הסוד כתב רבנו הרקנאטי ז"ל לבבאורו על מצוה זו. כי התהוות האדם והולדתו היא פדגמת אילן שתחלתו מגזע אחד ההולך ומתפרד לכמה וכמה ענפים, וממם לענפי ענפים, וכשם שבהכרח שענף אחד לא יתחבר אל זולתו אלא יפנו כל אחד ואחד אילוף ואילוף לכוון אחר להרחבת גבולו, כך גם האדם המשויל לעץ השדה נצטוו שלא להתחבר עם קרוביו, ושלא ליקרב אל אחת מקרובותיו, אלא לפנות לכוונים ולאפיקים אחרים לשם הרחבת גבולו.

והקרב אל אחת מן העריות שהזרנו עליהן הרי זה כמשנה ממשעה בראשית, וממעט מישובו של העולם, ולכן גדול עונו מנשוא.

מצוה קפ"ט: שלא לגלות ערות אביו

כמו שכתוב:

"עֲרוֹת אָבִיךָ... לֹא תִגְלֶה" ויקרא י"ח, ז'.

לפשוטו של מקרא

מצוות לא תעשה מן התורה שלא יגלה אדם מישראל ערות אביו, דהינו שלא ישכב איתו משכבי אשה. וזאת מלבד אזהרת משכב זכור הפוללת את כל הזכרים, שחייב זה גם עליהסנהדרין (ני"ד ע"א) וספר המצוות להרמב"ם (מצוה שני"א). וביבמות (ני"ג ע"ב) נתבאר שבכל העריות החיוב הוא בהכנסת העטרה, מלבד בבא על השפחה שהחייב בה הוא בגמר הביאה.

והחייב על העובר כן אחד השוכב ואחד הנשכב במזיד ובהתראת שני עדים הוא מנות בסקילה, והעובר כן בשוגג הרי זה חייב שתי חטאות: אחת משום הזכור, ואחת משום אביוסנהדרין (שם) ורמב"ם הלכות שגגות (פרק ד' הלכה א').

רמז הפתוב – אביו מלפנו

באזהרה זו הוסיפה תורתנו אסור מיחד על גלוי ערות האב יתר על שאר האנשים, בהיות שהאדם מזוהר על מורא אביו וכבודו, מה שמגדיל את העוון ומוסיף חטא על פשעו. ללמדך כמה עד מקפדת התורה על הזהירות ביחסים שבין ההורה לילדיו, ודורשת מהם לבנות קשר נכון וראוי זה עם זה. וכמו כל מערכת יחסים בין שני בני אדם, גם מערכת היחסים שבין

הורה לילדיו ובין ילדים להוריהם דורשת הגדרה ברורה מהם הגבולות הנכונים ואפני התקשרת הראויים שמורה לנו התורה לנקט בהם. לא יתכן שבו ינהג כלפי אביו כאיש אלא רעהו, אך גם לא פעבד אל אדונו, שכן קרבת הדם ורמת הנתינה שביניהם מחייבת הגדרה מיחדת לקשר מיחד זה, מה שלא ימצא בין שאר בני האדם. ואכן למדה אותנו התורה פרכים מאלפים על כך, מהם נשאב בעזרת ה' חכמה ודעה והשכל לנו ולבנינו ולצאצאנו: במצוה זו נעמוד בעזרת ה' על יחסי הילדים כלפי אביהם בדרך התורה, ואי"ה לקמן בבאור מצוה קצ"ג נעמוד על יחסי ההורה כלפי ילדיו בדרך התורה.

תורתנו הקדושה מצוה כל איש ואשה מישראל לכבד ולירא את הוריהם, ומצוה זו היא מצוה שכלית המובנת לכל בר דעת. אלא שבשונה משכל אנוש – השכל האלקי נותן הגדרות אלקיות שלא תמיד עולות בקנה אחד עם שכלנו. לדוגמא: גר שנתגיר הרי הוא כישראל גמור, ודינו שנה לישראל כמעט לכל מצוות התורה, אך מה דינם של אב ובן גויים שנתגירו, האם גם במקרה שפנה הבר מחיב בכבוד אביו? השכל האנושי והרגש המצפוני אומר ודאי שכן, אך תורתנו הקדושה אומרת שלא על פי הכלל (יבמות כ"ב ע"א) האומר שגר שנתגיר הרי הוא כתינוק שנוולד, ואין לו שום ייחוס כלפני הוריו. ומכל מקום לדעת רוב הראשונים מדרבנן יש לו לנהוג בהוריו מעט כבוד משום הכרת הטוב ושלא להכותם, שלא יאמרו שבא מקדושה חמורה לקדושה קלה. ראה מה שכתב הראשון הגר"י יוסף שליטי"א בספרו "ילקוט יוסף" הלכות כיבוד אב ואם (חלק א' פרק ו' סעיף ט"ז) מענין זה באורך, ואכמ"ל. ומדוע? כיון שכבוד הבר לאביו ואמו אינו נובע ישירות מהבר להוריו, אלא כל אדם עלי אדמות מחיב בכבוד הבורא יתברך שהוא מלך הכבוד, וקיום רצונו וצויו של הבורא זהו כבודו, לכן כשכבוד הבר את הוריו הרי זה מכבד את הבורא ומצוה בידו. אולם במקרים בהם לא דרש הבורא לכבדם – ממילא אין בכך שום מצוה. לכן גם הגר שנתגיר אינו מחיב בכבוד הוריו, כי אין זה צווי ה' ודרישתו.

ומפך נשפיל ונבין, שבמקום שכבוד ההורים גובל בזלזול ובפחות כבוד שמים – ממילא אין זו מצוה אלא עברה, ואינה הדרגה הנכונה לאדם. מטעם זה ההלכה אומרת שבו שאמרו לו אביו או אמו לעבר על אחת ממצוות התורה לא ישמע להם, בהיות שהוא והוריו חייבים בכבוד הבורא – דהינו שכל כבוד האב והאם אינו אלא מכח הבורא, וממילא לא שגף לכבד את אביו ואמו על חשבון כבודו של הבורא! בבא מציעא (ל"ב ע"א) ויבמות (ו' ע"ב), והובא בשלחן ערוך יורה דעה (סימן ר"מ הלכה ט"ו). כך דרשו חכמינו ז"ל את הפסוק "נבזה בעיניו נמאס"תהלים ט"ו, ד. זהו חזקיה מלך יהודה, שאביו אחז היה מלך רשע שהלך בדרךים עקלקלות וחטא והחטיא, בעוד שהוא היה צדיק ונזף ונשרכמבואר באורך בדברי הימים ב' (פרק כ"ח-כ"ט). ולכשנפטר אביו לקחו חזקיה בנו וגררו לקבורה במטה של חבלים במקום במטה מכבדת, וזה כדי לכפר לו על מעשיו הרעים שעשה בחייו, ולמען יראו העם וייראו מכות (כ"ד ע"א) ובפירוש רש"י ז"ל שם. וראה בפסחים (נ"ו ע"א) שאף חכמי דורו הסכימו עמו על מעשהו. ללמדך שחבת הבר כלפי אביו צריכה להיות מכח צווי רצון הבורא יתברך בלבד, וכשרצונו הוא אחרת ממילא יש לנהג כפי הנדרש.

ולא רק למגרעת נאמר הדבר, אלא גם לטובה נאמר שחייב אדם בכבוד אביו, שכן נפסק בשלחן ערוך שאפלו היה אדם לבוש בגדי חמודות ויושב בראש הקהל, ובאו אביו ואמו וקרעו בגדיו והכוהו על ראשו ורקו בפניו, עם כל זאת לא יכלימם, רק ישתק ויירא ממלך מלכי המלכים שצוהו בכך שלחן ערוך יורה דעה (סימן ר"מ הלכה ג'), ונלמד מהמעשה בקידושין (ל"א ע"א), עיין שם. ללמדך, שגם כשלא מסתבר על פי ההגיון לכבד את ההורים ולירא מהם מצד מעשיהם – עם כל זאת מחייבים אנו בכבודם משום צווי הבורא שנקים עלינו. כי כבוד האב והאם הוא כבוד ה', ומוראם הוא מורא שמים, ובשעה שאדם מזלזל בכבוד הוריו ובמוראם הרי זה בעצם

מזלזל בכבוד ה' וביראתו וכפי שאמרו בקידושין (ל"א ע"א): "בזמן שאדם מצער את אביו ואת אמו אמר הקב"ה יפה עשיתי שלא דרתי ביניהם, שאלמלי דרתי ביניהם ציערוני".

אחד הדברים הגורמים לתקשורת פושלת בין בן או בת להוריהם הוא הטעות שנתאזרח בלבם של אנשים החושבים לתמם פי הוריהם מחיבים לספק להם את כל צרכיהם, ולמלא את כל מבקשם, ואם יחסרו מהם איזה דבר כל שהוא הרי הם גוזלים מהם את שלהם ואינם הורים נאמנים. אך רבותינו מלמדים לאדם שאין ההורים מחיבים לזון ולפרנס את ילדיהם אלא עד גיל שש בלבד, ומכאן והלאה כל מה שיעניקו ויתנו להם הוא בגדר צדקה וחסד בלבד, מטוב לבם ולפנים משורת הדין (ראה כתובות (נ"א ע"א), והובא להלכה בשלחן ערוך יורה דעה (סימן רנ"א הלכה ג') ובשפתי כהן (שם ס"ק ד')). האב אינו בנק והאמא אינה פספומט, ולך אין שום תכנית חסכון אצל הוריה. כל מה שיתנו מעצמם – תגיד תודה, אבל לדרש ולבקש – זו לא דרכה של תורה! ואם יבין ויפנים זאת הן ממילא יפתחו ויפלו הצפיות, וכשאינן צפיות ממילא אין אכזבות, והתקשורת בין ההורים וילדיהם תשתפר ותתייעל. ומכאן שגם ההורים חובתם שלא להרגיל את ילדיהם בתפנוקים ובמוותרות יתר על המדה, מה שעלול להכשילם לעתיד לבא בהרגלים מגניים ובצפיות מרבות, וברבות הימים להרס חלילה את הקשר שבין ההורה וילדיו.

נקדה נוספת עליה יש לעורר היא היחס והקשר של ילד כלפי הוריו המבוגרים: מטבע העולם הוא שבראשית דרכו של האדם הוא זה המחזיק את ילדיו וסועדם ומגדלם, והם התלויים בו ומכרפרים סביבו. ואלו באחרית ימיו מתהפכת המציאות והופכים הילדים להיות להוריהם למשענת ולסעד, וההורים הופכים לתלותיים ולנצרכים להם. וכמה מרגשות ומובנות היא תפלת דוד המלך ע"ה בתהלים "אל תשליכני לעת זקנה, ככלות פחי אל תעזבני" (תהלים ע"א, ט'). המבקש בתפלתו שלא יהא נשכח מלב הבורא ומלב ילדיו באותם הימים, ושישכילו ילדיו לטפל בו ולדאג לו כשם שידע הוא למלאות את צרכיהם וחסרונם בינקותם. ולכן על כל בן ובת להבין שעניי הוריהם נשואות אליהם, לקבל מהם את היחס והכבוד הראוי להם, והחם והחבה שאותם לא יקבלו משום מקום אחר – כל זה מגיע להורים בדין, והגוזל זאת מהם דינו חמור ביותר. לכן חובת הילד לשמח את הוריו במעשים ובדברים, ואף להראות להם שעודנו תלוי ונצרך אליהם בעצה ובהכונה, ובכף ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך משלי כ"ג, כ"ה. , וכאשר עשית אתה להוריהך כן יעשו לך ילדיך.

דרוש וחדוש

בתלמוד נתבאר שאסור לאדם לרחץ עם אביו בבית המרחץ או בנהר כשערוות אביו מגלה, וזה מפני שמתודך שרואהו ונזכר שממש יצא נותן לבו להרהר פסחים (נ"א ע"א), וכפירוש רש"י ז"ל שם. וכן פסק הרמ"א בהגהתו על השלחן ערוך חלק אבן העזר (סימן כ"ג סעיף ו'). , וכן הסקימו האחרונים פתחי תשובה (שם ס"ק ה) ושו"ת שבט הלוי (ואזנר ח"ו סימן ר"ב). ובספר חוט שני להגר"נ קרליץ שליט"א כתב שהאיסור הוא מגיל 12, ובשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל מובא מגיל עשר, והכל לפי פיקחותו של הנער.

ולכן כיום שרוחצים גלויי ערוה בבית המרחץ, יש להזהר שלא יכנסו אב ובנו יחדו לבית המרחץ או למקוה הטהרה, אלא אם כן מכסה האב את ערותו בכל עת ואין חשש שיראהו בנו. והוא הדין עם אחיו ועם חותנו או גיסוראה בשו"ת שבט הלוי (ואזנר ח"ח סימן ע"ב) שכתב להתיר באופנים מסויימים לבן לרחוץ את אביו הסיעודי, וע"ע בשו"ת בארו של אברהם (ח"ב סימן ס"ו) ובשו"ת אגרות משה (ח"ב יו"ד סימן קמ"ז).

בסוד עבדיך

בבאור חובת הנגיעות בבית המרחץ על דרך הסוד ראה בספר "החרדים" לרבי אלעזר אזכרי זיע"א שכתב בפרק מ"ה אות ד', ועיין בהערות שם. בחמרה רבה על המסתכל בבית הקדוש שלו או של אחרים, וכמו שכתב הזהר הקדוש פרשת בשלח (דף ס"ו ע"ב). שישנן שתי קשות בעולם: קשת שלמעלה – זו הקשת בגוניה, וקשת שלמטה – זו ברית הקדוש, וכל המסתכל באחת מהן הרי זה חלילה עושה קלון לשכינה הקדושה.

ולכן אמרו חכמינו ז"ל שענשו של זה שמסתכל בערוה שלו או של זולתו הוא שמאבד את כח הילודה ל"על פי המובא בסנהדרין (צ"ב ע"א): "אמר רבי אלעזר כל המסתכל בערותו קשתו ננערת" – כן גרסת הרא"ש בפסקים שלו ובעל ספר החרדים (שם). ועוון חמור הוא מאד שעלול להביאו לפגמים ולחטאים קשים ונוראים ה' שמרנו ונצילנו ועוד עיין בהגהות בעל כנסת הגדולה על השלחן ערוך אבן העזר (סימן כ"ג) מה שכתב בזה.

מצוה ק"צ: שלא לגלות ערות אמו

כמו שכתוב:

"וערות אמה לא תגלה אמה הוא לא תגלה ערותה" ויקרא

י"ח, ז'.

לְפָשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא

מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה מִן הַתּוֹרָה שֶׁלֹּא יִגָּלֶה אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל עֲרוֹת אִמּוֹ, דְּהֵינּוּ שֶׁלֹּא יִשְׁכַּב אִתָּהּ מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה.

וְאִזְהָרָה זֹאת הִיא אֶפְלוּ אִם לֹא הִיָּתָה זֹאת אִשְׁתְּ אָבִיו, אֶלָּא אֲנוּסָתוֹ אוֹ פִּיּוּצָא בְּזָה, אֲבָל אִם הִיָּתָה זֹאת גַּם אִשְׁתְּ אָבִיו – הִרִי זֶה חֵיֵב גַּם מִשּׁוֹם אֲזִהָרַת "עֲרוֹת אִשְׁתְּ אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה" (סנהדרין (ני"ג) וספר המצוות להרמב"ם (מצוה ש"ל), והובא להלכה ביד החזקה הלכות איסורי ביאה (פרק ב' הלכה ב') ובמפרשים שם. .
וְאִם אָבִיו הָיָה עוֹד בְּחַיִּים הִרִי זֶה חֵיֵב גַּם מִשּׁוֹם אֲזִהָרַת "אִשְׁתְּ אִישׁ" כִּן כְּתוּב הַמִּשְׁנָה לְמַלְךְ עַל הַרְמַב"ם (שם) וּבִשְׁוִי"ת הַרְדַּב"ז וְעוֹד, דְּלֹא כַּהֲפִנִי מִשֶּׁהָ עַל הַיְרוּשָׁלַּמִּי (סנהדרין פ"ז הלכה י') שְׁכַתָּב שְׁאִיסוּר אִשְׁתְּ אִישׁ לֹא חָל עַל הָאָדָם כְּלָפִי אִמּוֹ, ע"ש טעמו. .

וְהַעוֹבֵר וּבָא עַל אִמּוֹ הִרִי שְׁנֵיהֶם חֵיֵבִים כְּרַת, וְאִם הָיָה בְּמִזִּיד וּבְהִתְרַאֵת שְׁנֵי עֲדִים דִּינָם מָוֹת בְּסָקִילָה, וְאִם הָיָה בְּשׁוֹגֵג הִרִי אֵלּוּ חֵיֵבִים חֲטָאת אַחַת. וְאִם הִיָּתָה זֹאת אִמּוֹ שֶׁהִיא גַּם אִשְׁתְּ אָבִיו הִרִי אֵלּוּ חֵיֵבִים שְׁתֵּים אוֹ שְׁלֹשׁ חֲטָאוֹת, כַּנִּזְכָּר סְנֵהדְרִין (שם) וּבִבְמוֹת (ל"ב) וּרְמַב"ם שֶׁם (הַלְכָה א'). .

חֲכָמֵינוּ זְכוֹרֵנוֹם לְבָרְכָה הוֹסִיפוּ גִּדְרָ לְדַבֵּר וְאָסְרוּ עַל הָאָדָם אֶת אִמּוֹ, וְכִן אֶת אִם זְקֵנָתוֹ וְעוֹד לְמַעַלְהָ. כְּמוֹ כִּן אָסְרוּ עַל הָאָדָם אֶת אָבִיו וְאֶת זְקֵנֹתָיו, וְכָל אֵלּוּ נִקְרְאוֹת בְּשֵׁם "שְׁנֵיּוֹת לְעֲרִיּוֹת" וְאִסוּרוֹת מִדְּבָרֵיהֶם עַל הָאָדָם, וְהַעוֹבֵר וּבָא עַל אַחַת מֵאֵלּוּ בְּמִזִּיד מִכֵּים אוֹתוֹ וְאוֹתָהּ מִכַּת מִרְדּוֹתֵיבְמוֹת (כ"א ע"א) וּרְמַב"ם הַלְכוֹת אִישׁוֹת (פֶּרֶק א' הַלְכָה ו'). .

רִמּוֹז הַכְּתוּב – גְּדוּל עָלִי

תּוֹרַתֵנוּ מְזַהֶרָה לְאָדָם שֶׁלֹּא לְקַרֵּב קִרְבַּת אִישׁוֹת לְאִמּוֹ, מִה שְׁמוּבֵן לְכָל שֶׁכָּל אָנוּשׁ וְאִף טֶבַע הַגּוֹף מִבֵּין וְדוֹרֵשׁ זֹאת. וְלָכֵן תּוֹרַתֵנוּ וְחַפְשֵׁנוּ מִה מְסַתְּפֵת מֵאֲחֹרֵי צוּי רְחוּקָה זֶה, וּבְמִה הַדְּבָרִים אֲמוּרִים לְרֹב הַעוֹלָם שֶׁלְכָאוֹרָה אֵינָם זְקוּקִים לְאִזְהָרָה זֹאת עַל מְנַת לְקִיָּמָה. וּמִה שֶׁעָלָה בְּעֵזֶר ה' בְּדַעַתֵנוּ הוּא שֶׁעֲנִין קִרְבַּת אִישׁוֹת בְּתוֹרַת יִשְׂרָאֵל הוּא בְּטוֹי שֶׁל קִנְיָן וּבְעֲלּוֹת, וּכְפִי שֶׁאָמַר הַכְּתוּב "כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבִעַלָהּ" דְּבָרִים כ"ד, א'. , וְכִן לְמַדּוּנֵנוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל שֶׁאֶחָד מֵאֲפִנֵי קִנְיַת הָאִשָּׁה הוּא בְּבִיָּאָה מִשְׁנַה רִישׁ מִסַּכַּת קִידוּשִׁין. . וְהֵנָּה אִמּוֹ שֶׁל הָאָדָם הִיא מְחוּלְלָתוֹ וְיוֹלְדָתוֹ, הִיא גְּדֻלָּתוֹ וְרוֹמְמָתוֹ, וְלָכֵן רִמּוֹז לָנוּ כָּאֵן הַכְּתוּב לֹא שֶׁיָּדָ שֶׁאָדָם יִתְנַשֵּׂא וְיִתְרַבֵּר עָלֶיהָ, וְיִנְהַג מְנַהַג שֶׁלְטוֹן וְעֲלִיוֹנוּת עַל מִי שֶׁיָּצָרוּ וְעֲשָׂאוּ. כִּי מִי שֶׁיָּצָר אוֹתָהּ וְעֲשָׂאָהּ, בְּהַכְרַח שֶׁיְהִיָה יוֹתֵר מִמֶּנָּה, וְגַם אִם אֵתָה נִתְעַלְּיָת וְהַחֲפִמָּת יוֹתֵר מִמֶּנּוּ – עַם כָּל זֹאת בְּאוֹתָהּ נִקְדָּה מְסִיָּמָת שֶׁנִּטַּע בָּהּ תְּמִיד יְהֵא הוּא מְעַלְּיָד, וְלָכֵן אָסוּר לָךְ לְהִרְאוֹת עֲלִיוֹנוּת עֲלִיוֹאֲחֵר זְמַן מִצִּאֲנוּ בַּסֵּפֶה"ק "אִמְרַת הַצְּרוּפָה" (מצוה קצ"א) שְׁכַתָּב כְּעִין טַעַם זֶה בְּשֵׁם הַרְמַב"ם ז"ל, אֲךָ לֹא מִצִּאֲנוּ מִקּוּרוֹ. .

מטעם זה אמרו רבותינו שאסור לאדם לחלק על אביו ואמו, ולתקנם בדברייהם ובמעשייהם כמבואר באורח בשלחן ערוך יורה דעה (סימן ר"מ). , שאיך תראה שמעלה אתה מהם וגדול במעלה בפני אלו שילדוהו וגדלוהו בבחינת "קם הגלם על יוצרו"? וגם אם רואה אותם טועים בדבר הלכה לא יעירם אלא ברמיזה ובבושה דרך ענוה וכבוד, כדי לצאת ידי חובת שמים ולהצילם מן העברה. אך מעבר לכך איך תעז פניך בפני אלו שעשאוהו?!

כך הדברים גם בין התלמיד לרב, שאין לתלמיד רשות לחלק על רבו ולהורות הוראה בפניו, וזה גם כן מהטעם הנ"ל שלא נאה לתלמיד להפגין נשיאותו וגדלותו בפני זה שלמדו תורה, ולנהוג בשררה וברבנות בפני מורו ורבו. ואם עשה כן אמרו רבותינו שחזב מיתה עם כל גדלותו וצדקתו ראה ברכות (לי"א ע"ב) ששמואל הורה הלכה בפני עלי הכהן שהיה רבו המובהק, ולכן נתחייב מיתה לשמים. ובעירובין (ס"ג ע"א) נאמר שבני אהרן לא מתו עד שהורו הלכה בפני משה רבם, ועיין שם במעשה ברבי אליעזר ותלמידו. והבא להלכה בשלחן ערוך יורה דעה (סימן רמ"ב הלכה ד' והלאה), עיין שם כל חילוקי הדינים בדבר. , כי איך נסית להראות עליונות וחקמה בפני מי שנטע בך את אותה החכמה?! ואף אם רואה התלמיד את רבו עובר על דבר תורה או הלכה לא יעיר לו בעזות ובגאונה, אלא ביראה ובלשון ענוה, ויאמר לו: למד? תני רבנו כך וכך שלחן ערוך יורה דעה (שם הלכה כ"ב). . והכל כדי שלא להראות גדלותו בפני מי שלמדו ראה בסוכה (נ"ג ע"א) שבשעה שכרה דוד המלך את מי השיטין צפו מי התהום ועמדו לשטוף את כל העולם כולו, ודוד המלך שידע שיותר למחוק את שם ה' כדי להציל את כל העולם כולו, עם כל זאת לא רצה להורות זאת בהיות שעמד בפני אחתופל רבו, ולכן שאל וחיכה עד שרבו יורה כן. הא למדת עד כמה גדולה וחמורה היא אזהרה זו. .

התורה מספרת על משה רבנו ע"ה שגדל את ישראל, אך משה סרב לכך באמרו "שלח נא ביד תשלח" שמות ד', י"ג. . ובארו מפרשי התורה שסבת סרובו הייתה בהיות שלא רצה להראות שררה וגדולה בפני אהרן, שהיה אחיו הגדול ממנו כדברי הספרנו ז"ל שם, ונרמז בפירושו רש"י ז"ל שם. ועיין ברמב"ן ז"ל שם שפירש יותר מכך: שמשה רבינו לא רצה לנהוג במנהגי כבוד ושררה בפני פרעה, בהיות שהיה מלך. והדברים מבהילים! . והנה נדאי ידע משה איזו זכות גדולה היא להיות גואלם של ישראל ומוריד התורה לעולם, ובפרט שפבר אמר לו הקדוש ברוך הוא "אם אין אתה גואלם אין אחר גואלם" מדרש רבה ויקרא (פרשה א'). , ועם כל זאת סרב משה לשליחותו בהיות שלא היה מסוגל לנהג נשיאות בפני אחיו הגדול, עד שהבטיחו הקדוש ברוך הוא "וראך ושמח בלב" שמות ד', י"ד. וראה בפירושו רש"י ז"ל במקום. .

גם בנביא מספר שבשעה שעמד גלית הפלישתי וחרף מערכות אלקים חיים, בקש שאול המלך איש גבור שיעמד להלחם מולו ולהביסו. וכשהובא הנער דוד בפניו הלבישו שאול את מדיו המלכותיים ונעשה נס ונהפכו המדים להיות תואמים למדת דוד הקטן, מה שהעיד על רוח ה' ששרתה על דוד. אך לפתע אמר דוד לשאול "לא אוכל ללכת באלה כי לא נסיתי" שמואל א' י"ז, ל"ט. . והסירם מיד מעליו. ורבותינו במדרש מבארים שבאמת כן יכול היה דוד ללבושם, אלא בהיות שראה בשאול המלך שנתביש על שמדיו המלכותיים תואמים למדתו, לכן לא רצה להתהדר בכך בפניו, ולכן היה מוכן לסכן את עצמו ולהלחם ללא אפוד מגן ובלבד שלא להתהדר בפני הגדול ממנו ראה מדרש רבה ויקרא (פרשה כ"ו אות ט'). .

וכמה מוסר יש לנו ללמד ממעשה נפלא זה שלא "לגנב את ההצגה" של אדם אחר, ואם למאן דהוא ישנה שררה או מעלה מסוימת לא לחפש להתהדר בה גם אנו, ולא להראות את חשיבותנו בפני גדולים מאתנו, ואם מישהו אומר חדושי לא לקפץ ולהמשיך את דבריו, וכן על זו הדרך.

וְכִדְ אָמַר הַחֶכֶם בְּאָדָם: "אַל תִּתְּהַדָּר לִפְנֵי מְלָךְ וּבַמְקוֹם גְּדֹלִים אַל תִּעְמָד" מְשַׁלֵּי כ"ה, ו'. – אִם נִמְצָא אֶתְּהָ בַּמְקוֹם שֶׁיֵּשׁ מְלָךְ, אֲזִי גַם אִם אֶתְּהָ מְלָךְ בְּפָנָי עֲצַמָּה אֶל תִּרְאֶה וְתִפְגֵּן זֹאת. וְאִם נִמְצָא אֶתְּהָ בַּמְקוֹם שֶׁל גְּדוֹל אַחֵר – אֲזִי אִף אִם גְּדוֹל וְחָשׁוּב אֶתְּהָ עִם כָּל זֹאת אַל תִּעְמָד וְתִבְלִיט אֶת עֲצַמָּה שְׁלֵא כִּמוֹ כֵּאלוֹ שֶׁלְּעֵרְנוּ דוּקָא בַּמְקוֹמָם שֶׁל אַחֵרִים מַחְפְּשִׁים לְהַבְלִיט אֶת כְּבוֹדָם וְאֵת מַעֲמָדָם שֶׁל עֲצָמָם, וְאִף אִם זֶה יִמְעַט מִכְבוֹדוֹ שֶׁל בַּעַל הַמְקוֹם אוֹתָם זֶה לֹא מַעֲנִין, הַעֵיִקֵּר שֶׁהֵם יִבְלִטוּ וִירָאוּ, ה' יִצְלִינוּ. כִּי כְּבוֹדוֹ שֶׁל הָאָדָם הוּא חֵלֶק מִנְפְּשׁוֹ, וְאִם נִטְלָה מֵאָדָם אֶת כְּבוֹדוֹ הַמְּגִיעַ לוֹ הֲרִי זֶה כְּאֵלוֹ פְּגַעַתָּ בְּנַפְשׁוֹ וְגִזְלָתָ חֵלֶק מִנְשַׁמְתּוֹ, וְכִכִּי שְׂאֵמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ בְּתִלְמוּד שְׂמִי שְׁנוֹתָנִים לוֹ שְׁלוֹם וְאִינוּ מַחֲזִיר שְׁלוֹם בְּחִזְרָה הֲרִי זֶה גִּזְלוֹכֵן הוֹבֵא בְּבִרְכוֹת (ו' ע"ב) בְּשֵׁם רַב הוֹנָא שְׁדַרְשׁ מִהַפְּסוּק (ישעיה ג', י"ד) "גִּזְלַת הַעֲנִי בִּבְתִיכֶם", שְׂהֲרִי כְּשֵׁם שֶׁכִּבְדָּךְ חִבְרָךְ בְּבִרְכַת שְׁלוֹם כִּדְ מִצַּפָּה הוּא לְקַבְּלוֹ מִמֶּךָ בְּחִזְרָה, וְאִם מְנַעַת מִמֶּנּוּ אֶת הַבְּרָכָה וְהִיחַס הַזֶּה הֲרִי שֶׁגִּזְלָתָ מִמֶּנּוּ אֶת הַרְּאוּי וְהַמְּגִיעַ לוֹ! וְדִי לְמַבִּין בְּזֶה הוֹרָאָה לְעִיל בְּבִאוֹר מִצוּה ק"מ (חֵלֶק הַרְּמִז) מַה שֶׁכִּתְּבֵנו עוֹד מַעֲנִין זֶה וַיַּעֲרַב לְךָ.

דְּרוֹשׁ וְחִדּוֹשׁ

שְׂאֵלָה: מִדִּינֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, שְׂאִין אֲנִי מַחֲזִיקִים דְּבַר לְנִכּוֹן אֶלָּא עַל פִּי עֲדוֹת שֶׁל שְׁנֵי עֲדִים כְּשֵׁרִים. הֲאִם דִּין זֶה נִכּוֹן גַּם כֵּן לְגַבֵּי יוֹחַס הַבֵּן לְאִמּוֹ, לְהַצְרִיךְ שְׁנֵי עֲדִים שְׂעִידוֹ שְׂרָאוּהָ יוֹלְדֵת אֶת בְּנָהּ בְּכַדִּי לְחַיֵּב אֶת הַבֵּן עַל אִסוּר גְּלוּי עֲרִיוֹת עִם אִמּוֹ?

תְּשׁוּבָה: בְּתִלְמוּד מְסַכֵּת קְדוּשֵׁין נֶאָמַר "מִלְּקִים עַל הַחֲזָקוֹת, וְסוֹקְלִים וְשׁוֹרְפִים עַל הַחֲזָקוֹת" קִידוּשֵׁין (פ' ע"א). דְּהִינוּ שֶׁכָּל דְּבַר הַמְּחַזֵּק אֶצְלָנוּ יֵשׁ לְהוֹצִיא דִּינוֹ לַפְּעַל עַל סְמִךְ אוֹתָהּ הַחֲזָקָה, עַל אִף שְׂאִין לָנוּ עֲדִים בְּרוּרִים לְדַבֵּר. וְכַמְעַשָּׂה שְׁהִיָּה בְּאִשָּׁה אַחַת שֶׁבָּאָה לִירוּשָׁלַיִם וְתִינּוֹק הִיָּה מְרַכֵּב לָהּ עַל כְּתֵפָהּ וְגִדְלָתוֹ וּבָא עֲלֶיהָ, וְהִבִּיאוּם לְבֵית הַדִּין וְסוֹקְלוּם, לֹא מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּנָהּ וְדֹאֵי, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁכְּרוּךְ אַחֲרֶיהָ. וְכֵן פָּסַק רַבֵּנוּ הַרְּמַב"ם ז"ל בְּהַלְכוּתֵיהֶם אִיסוּרֵי בִיאַה (פֶּרֶק א' הַלְּכָה כ').

בְּסוּד עֲבָדִיךָ

בְּבִאוֹר הָעֲנָן עַל דְּרָךְ הַסּוּד רִאָה מַה שֶׁכָּתַב רַבֵּי שְׁמַעוֹן בֵּר יוֹחַאִי זִיעִ"א בְּזֶהֱרַר הַקְּדוּשָׁה שְׁמוֹת, דף ק"א ע"א. עַל דְּבָרֵי חַז"ל בְּתִלְמוּד "הִבָּא עַל אִמּוֹ בְּחִלוּם יִצְפָּה לְבִינָה" בְּרִכּוֹת (נ"ז ע"א). , וְלַמְדוֹ כֵּן מִמֶּה שֶׁכָּתוּב "כִּי אִם לְבִינָה תִּקְרָא" מְשַׁלֵּי ב', ג'. , וְלִכְאוּרָה אִם רָצוּ לומר שֶׁהֵאִם רוּמְזוֹת לְבִינָה, מִדּוּעַ לֹא אָמְרוּ "הֲרוּאָה אֶת אִמּוֹ בְּחִלוּם יִצְפָּה לְבִינָה"?! וְיִמָּה הַצְּרָךְ לומר דְּרָקָא "הִבָּא עַל אִמּוֹ בְּחִלוּם" שֶׁהוּא דְּבַר רְחוּק וְתַמּוּהָ?!

ובאר שכל בן בתחלה הוא מתחת לאמו, ותלוי בה ובחסדה, וכמו שכתוב "ה' אומר אלי בני אתה אני היום ולדתיד" תהלים ב', ז'. . אולם משעולה הבן ומתעלה הורף הוא להיות השולט עליה, שזה בבחינת "הבא על אמו" דהינו שלא רק שיש לו בינה, אלא שהוא ממש שולט עליה וזוהי להביא ממנה תולדות. עכת"ד.

מצוה קצ"א: שלא לגלות ערות אשת אביו

כמו שכתוב:

"עֲרוֹת אִשְׁתְּ אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה עֲרוֹת אָבִיךָ הוּא" ויקרא י"ח,

ח' .

לפשוטו של מקרא

מצות לא תעשה מן התורה שלא נגלה אדם מישראל ערות אשת אביו, דהינו שלא ישכב אותה משכבי אשה.

ואזכרה זו היא אפלו אם לא היתה זו אמו יולדתו, אלא אשת אביו בלבד. אבל אם היתה זו גם אמו – הרי זה חייב גם משום אזהרת "ערוות אמו" לא תגלה" הנזכרת לעיל, ואם אביו הנה עוד בחיים הרי זה חייב גם משום אזהרת "אשת איש" כנזכר הרמב"ם בספר המצוות (מצוה של"א) ובהלכות איסורי ביאה (ריש פרק ב').

אסור ערוות אשת אביו חל מן התורה בין מן הקדושין ובין מן הנשואין, ואפלו לאחר שאביו גרשה ואף לאחר מותיבמות (כ"א ע"א) ורמב"ם (שם) ושלחן ערוך אבן העזר (סימן ט"ו הלכה ה').

והעובר וזכא על אשת אביו הרי אלו חייבים כרת, ואם הנה במזיד ובהתראת שני עדים דינם מות בסקילה, ואם הנה בשוגג הרי אלו חייבים חטאת אחת. ואם היתה זו אשת אביו שהיא

גם אמו הרי הם חניכים שתיים או שלש חטאות, כנזכר לעיל לראיה לעיל בבאור הפשט מצוה ק"צ, ואכמ"ל.

רמז הפתוב – יעץ פרי עושה פרי

בחלק הפשט נתבאר שאסור הקרבה לאשת האב הוא לא רק בחיי האב, אלא אף לאחר פטירתו עדין חל אסור על הבן ליקרב אל אותה האשה, בהיות שהיתה אשת אביו בחיי חיותו. ועל אף שלבן עצמו אין שום קשר אישי כלפי אותה אשה, ואביו שהוא המסובב להאסרוּתה כבר נפטר, עם כל זאת האסור לעולם בעינו עומד, כי המעשים של האב בחיי חיותו משפיעים ומולידים השלכות גם לאחר פטירתו. ומדבר זה אנו למדים יסוד גדול ביהדות הקובע כי כל מעשה שהאדם עושה במשך היותו עלי אדמות הנו בעל השפעה גם לאחר פטירתו, ויציאת האדם מן העולם אינה עוצרת את השפעת פעולותיו על העולם ועל האדם, אלא "שלוחו של אדם כמותו" (מ"א ע"ב), ראה שם מניין למדו חכמינו כלל זה. והרי הם כממלאי מקומו של האדם בעולם, וכך תולדותיהם נזקפים ונחשבים לזכותו או לחובתו של עושה.

כל אדם הוא כדגמת אילן המניב פרות, ופרות אלו גם הם עתידים ברבות הימים להזרע ולהצמיח פרי פרות כמותם. וכפי מה שזניב האילן הראשון – כך יניבו גם בן פרותיו, שכן מגרעיני תפוח לעולם לא תצמח עגבניה, ועץ אפרסק לעולם לא יצמיח מלפפון. מה שהזניב האילן לכריו בטבעיו – זה מה שזניבו הפרי ותולדותיו. כך גם האדם מניב פרות ונאסף מן העולם, ופרותיו הם אלו הנשארים ומבטיחים את המשכיותו בעולם. ואם לא ידאג האדם להותיר בעולם פרות טובים, אלא כל פלו יהיה שרש פרה ראש ולענה דברים כ"ט, י"ז. אזי אל לו להתפלל אם פרותיו יוציאו פרות באושים ומקלקלים כמוהו, ויגרמו לנזק גדול בעולם, והכל יזקף לחובתו.

כך נאמר בתלמוד: **יעקב אבינו לא מת**, שכן אמר הפסוק "ואתה אל תירא עבדי יעקב נאם ה' ואל תחת ישראל, כי הנני מושיעך מרחוק ואת זרעך מארץ שבטים" (ירמיה ל', י). – מה זרעו בחיים אף הוא בחיים תענית (ה' ע"ב). ועמק הדברים הוא כי יעקב אבינו ע"ה התעסק כל ימיו במטרה אחת עקרית, והיא העמדת עם ישראל עם הקדש, ואכן זהו הרשם והפעל אותו הותיר בעולם גם לאחר פטירתו. ובהיות שעם ישראל מבטחים להיות חיים וקיימים לנצח, ממילא מעשיו של יעקב אבינו הם חיים ונצחיים, ולכן אף הוא – למרות שספדוהו הסופדים, וננטוהו החונטים, וקברוהו הקוברים, עם כל זאת הוא עדין נקרא חי וקיים. כי המעשים והרשמים שהשאיר בעולם הם רשמים של נצחיות וחיים.

מטעם זה אומרים רבותינו, כי עקר תולדותיהם של צדיקים הם **מעשיהם הטובים** ראה פירוש רש"י ז"ל עה"ת (בראשית ו', ט). , שכן כל אדם מבין שיטש לו זמן מגבל וקצוב לשהות בזה העולם, ורק תולדותיו אחריו הם אלו שימשיכו אותו לאחר פטירתו. ולכן הצדיקים תולים את כל תקוותם במעשיהם הטובים, ויודעים שהם יהיו אלו שימשיכו אותם לאחר פטירתם, על ידי המפעלים הטובים שהותירו, והתלמידים שהעמידו, והתורה שלמדו לעם ישראל, ולכן הם

נחשבים להם כתולדותיהם. וזהו סוד "צדיקים במיתתם קרויים חיים" אימרת רבי חייא בברכות (י"ח ע"א), ראה שם שלמד כן מהכתוב בבניהו בן יהוידע (שמואל ב' כ"ג, כ') "בן איש חי". ועיין עוד בשבת (קנ"ב ע"ב) המעשה ברב נחמן ורב אחאי בר יאשיה ותבין. שבהיות שמעשיהם הטובים ממשיכים את דרכם להרבות חיים בעולם, לכן אף הם עצמם נחשבים לחיים וקיימים כל זמן שרשם מעשיהם קיים בעולם.

מאיך גיטא, הרשע שטרוד כל זמיו בעברה, ובעת היותו עלי אדמות העמיד תולדות רבים ליצר הרע ולחילותיו, ממילא גם לאחר פטירתו ממשיכים תולדותיו את דרכו להגדיל פשע ולהרבות רשע, והכל נזקף לראש השושלת המכערה הלזו שממשיכת את מסרת אבותיה, ונחשב לו ממש כאלו הוא עודנו קיים בעולם ועושה את אותם מעשים מקלקלים, ועתיד הוא ליתן את הדין עליהם.

ומטעם זה אומרים אנו בתפלת המוסף של ראש השנה "ספרי חיים ומתים נפתחים לפניהם היום" ולכאורה מה יש לפתח מידי שנה את ספרי המתים מחדש? והרי כבר נדונו על מעשיהם ונגזר דינם, ואם פן לשם מה חוזרים ופותרים את ספריהם? ובארו בעלי המוסר שהדין מחדש הוא על ממשיכי דרכם שהותירו בעולם שכל מעשיהם נזקפים לזכותם או לחובתם. וכך פרוש את הפסוק בתהלים "האויב תמו - חרבות לנצח" תהלים ט', ז'. שאמנם הרשעים בשלב מסוים תמים וחולפים מן העולם, אך חרבותיהם ומעשיהם הרעים נשארים ומשפיעים על העולם ועליהם לנצח פירוש נאה זה הובא בספר "אמרי יחזקאל" מעגל החיים (עניין הקדיש), ודברי פי חכם חן.

אם פן כמה יש לאדם להיות זהיר ולשים לב על מעשיו, שכן פעמים שהתועלת או ההזקק הם נצחיים, וכך גם שכרם או ענשם. ובפרט בכל הקשור לבנינו ולבנותינו יוצאי חלציו, שהם רגליו של האדם לאחר פטירתו ראה עירובין (ע' ע"ב) ובתוספות עמ"ס יבמות (ג' ע"א) בד"ה "מקמי". ולהיכן שהם הולכים נחשב לאב ולאם כאלו הלכו גם הם בעצמם. ואיך תהא מנוחה לצדיק הגדול ביותר לאחר פטירתו, בשעה שחלילה "יולכוהו רגליו" בעל כרחו שלא מרצונו לכל מיני מקומות לא ראויים, ואף יצטרך ליתן את הדין על כך? לכן יעשה אדם כל אשר ביכולתו להשאיר רשמים טובים בזה העולם, בהעמדת צאצאים זרע קדש יראי אלקים, ובזכוי הרבים וקרוב הרחוקים, וביסוד מפעלי תורה ותפלה וחסד, ויהיו אלו נר לרגלו ואור לנתיבתו לאחר פטירתו בבחינת "בהתהלךך תנחה אתך, בשכבך תשמר עליך, והקיצות היא תשיחך" משלי ו', כ"ב.

דרוש וחדוש

בתלמוד מבאר שחגיגי מיתות בית דין אינם מומתים אלא אם פן התרו בפניהם בטרם שעשו את המעשה שמעשה זה הוא אסור ומהו הענש המטל על העושהו. ונחלקו רבותינו התנאים האם תלמיד חכם שעבר עברה גם כן צריך התראה לפני כן כדי להמיתו, או שמא בהיות

שהוא תלמיד חכם יש לתלות שונדאי ידוע לו האסור וענשו, וממילא יש להמיתו גם בלא התראה לפני כן?

לדעת רבי יוסי ברבי יהודה תלמיד חכם אינו צריך התראה, בהיות שלא נצרכה ההתראה אלא בכדי להבחין בין עובר עברה בשוגג לעובר במזיד, ואלו תלמיד חכם לעולם ידוע לו האסור וענשו וממילא אי אפשר לדונו כשוגג.

אולם לדעת חכמים גם תלמיד חכם צריך שינתרוהו קדם המעשה, למרות שבנדאי מזיד הוא לגבי האסור וענשו, אלא שאולי לא יודע שזוהי ערותו או כל טעות כיוו"ו, לכן גם תלמיד חכם אין להמית אלא אם כן קדמה התראה למעשהוראה כל זאת במסכת מכות (ו' ע"ב). וכן פסק רבנו הרמב"ם ז"ל בהלכותיוהלכות איסורי ביאה (פרק א' הלכה ג'), וראה במגיד משנה שם מה שיישב את הקושי שבלשון הרמב"ם.

בסוד עבדיך

בבאור חמרת פגם העריות על דרך הסוד ראה להגאון רבי יצחק זאלר זצ"ל בספרו "ילקוט יצחק" חלק ב', בבאור ענייני העריות. שבהביא שאות ברית קדש נקראת "שא"ר על שם שעל ידה יש לאדם שארית בעולם הזה, וקיום בעולם הבא.

וזהו מה שמברכים בעת המילה "חק בשאר" שם... להציל ידידות זרע קדש שארנו משחת" ח"ק בגימטריא עולה כמנן גיהנ"ם, שא"ת דין הגיהנם תלה הקדוש ברוך הוא באותו שא"ר שהוא הברית קדש, שאם שמרו אדם בקדשה נצל מן הגיהנם וזוכה לחיי העולם הבא, ואם חלילה השתמש בו בזנות ועברה יורש גיהנם ויורד לבאר שחת. ולכן שא"ר בגימטריא עולה כמנן חמש מאות ואחד, שכן אמרו רבותינו שהעולם הזה מהלכו חמש מאות שנה, אם כן השא"ר שהוא אחד יותר הוא בבחינת העולם הבא ששם יש השארות אמתית.

מה שאין כן אם חלילה קרב לערוה אזי הוא בעצם מקרב ומחבר בין הסטרא אחרא הנקראת ר"ע, לבין הקדשה הנקראת ו"ה, ומחבר הרע עם הטוב עד שנעשית ערו"ה.

מצוה קצ"ב: שלא לגלות ערות אחותו

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב:

”עֲרוֹת אַחוֹתַי בַּת אָבִיךָ אוֹ בַת אִמְךָ מוֹלֶדֶת בֵּית אוֹ
מוֹלֶדֶת חוּץ לֹא תִגָּלֶה עֲרוֹתָן” ויקרא י”ח, ט’.

לְפָשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא

מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה מִן הַתּוֹרָה שֶׁלֹּא יִגָּלֶה אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל עֲרוֹת אַחוֹתוֹ, דְּהֵינּוּ שֶׁלֹּא יִשְׁכַּב אוֹתָהּ
מִשְׁכַּבֵּי אִשָּׁה. וְאַזְהָרָה זוֹ הִיא אֶפְלוּ אִם לֹא הִיָּתָה זוֹ אַחוֹתוֹ מִשְׁנֵי הוֹרָיו, אֲלָא רַק מִצַּד אָבִיו
אוֹ רַק מִצַּד אִמּוֹ.

כְּמוֹ כֵּן לְמַדּוּ רַבּוֹתֵינוּ שֶׁאַזְהָרָה זוֹ מְדַבֵּרֶת בְּאַחוֹתוֹ שֶׁנוֹלְדָה שֶׁלֹּא מֵאִשֶּׁת אָבִיו שֶׁהִיָּתָה נְשׂוּאָה
לוֹ, אֲלָא מֵאִנוּסָתוֹ אוֹ מִן הַזְנוּת, אֲבָל אִם הִיָּתָה זוֹ אַחוֹתוֹ שֶׁנוֹלְדָה מֵאִשֶּׁת אָבִיו חָל עָלָיו אִסּוּר
נוֹסֵף מִשּׁוּם ”עֲרוֹת בַּת אִשֶּׁת אָבִיךָ לֹא תִגָּלֶה” ויקרא י”ח, י”א, וַיִּתְבָּאֵר אִי”ה לְקַמּוֹן בְּמִצְוֵה קִצְיוֹ.
וְנִמְצָא שֶׁהִיָּתָה חֵיב עָלֶיהָ מִשּׁוּם שְׁנֵי אַזְהָרוֹת יִבְמוֹת (כ”ב ע”ב) וּרְמב”ם בְּסִפְרֵי הַמִּצְוֹת (לֹא תַעֲשֶׂה שְׁלִי”ג).

וְהַעוֹבֵר וְכֹא עַל אַחוֹתוֹ הָרִי אֵלּוּ חֵיבִים כָּרַת, וְאִם הִיָּה בְּמִזִּיד וּבְהִתְרַאֵת שְׁנֵי עֲדִים הָרִי הֵם
חֵיבִים מִלְּקוֹת, וְאִם הִיָּה בְּשׁוֹגֵג הָרִי הֵם חֵיבִים חֲטָאת אַחַת. וְאִם הִיָּתָה זוֹ אַחוֹתוֹ שֶׁהִיא גַם
בַּת אִשֶּׁת אָבִיו הָרִי הֵם חֵיבִים שְׁתֵּי חֲטָאוֹת, כְּפִנְזָרִיבְמוֹת (כ”ב ע”ב) וּרְמב”ם שֵׁם (הַלַּכָּה ד’).

רִמּוֹ הַפְּתוּב – חֲכֻמַּת הַנִּסְתָּר

מֵאַזְהָרַת ”עֲרוֹת אַחוֹתַי... לֹא תִגָּלֶה” נִתֵּן לְלַמֵּד בְּרָמּוֹ עַל חֲכֻמַּתוֹ שֶׁל הָאָדָם שֶׁנִּמְשָׁלָה
בְּכַתּוּבִים לְאַחוֹת, וְכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: ”אָמַר לְחַכְמָה אַחֲתִי אֶת־מִשְׁלִי ז’, ד’ , וּבְמִצְוֵה זוֹ מִזְהִירָה
הַתּוֹרָה לְאָדָם שֶׁאֵת הַחֲכָמָה אוֹתָהּ סָגַל וְרָכַשׁ לְעַצְמוֹ בְּמַהֲלָךְ חֵייו יִזְהַר שֶׁלֹּא לְגַלוֹת וּלְפָרְסָם
בְּשַׁעַר בַּת רַבִּים קֶבֶל עִם וְעֵדָה, אֲלָא ”נִעִים כִּי תִשְׁמְרֵם בְּבִטְנְךָ” מִשְׁלִי כ”ב, י”ח. , וְכְמוֹ שֶׁאַחוֹתוֹ
שֶׁל הָאָדָם דּוֹקָא בְּגַלֵּל קִרְבָּתוֹ הַגְּדוּלָה אֵלֶיהָ הוּא אֵינּוּ מְגַלֶּה בָּהּ יִתֵּר עַל הַמְּדָה, כִּי גַם הַחֲכָמָה
שֶׁל הָאָדָם מַעֲלֵתָה כְּשֶׁהִיא נְצוּרָה וְשְׂמוּרָה בְּתוֹכוֹ וְאֵינָה מִתְנוּסָסֶת לָהּ בְּהָרִי יְהוּדָה וּבְחוּצוֹת
יְרוּשָׁלַיִם.

כך אומר שלמה המלך: "את צנועים חכמה משלי י"א, ב'. - שדוקא אל הצנועים המסתירים את עצמם מרוב ענותנותם באה החכמה ושורה בתוכם, שכן מטבעה של החכמה הוא להסתתר ולהצטנע, ולכן תמיד היא מחפשת לה אדם שפנה בו תוכל לשכן בכבוד מבלי לחשוש שיגלנה ויפרסמנה. אך אם רואה החכמה אדם המחפש כל הזמן להראות את ידיעותיו, ובכל הזדמנות שבאה לידו מיד הוא מגלה ומפגין את חכמתו הגדולה ואת רוב בקיאותו וגאונותו – מיד פורחת לה החכמה ממנו וממאנת לקבץ את מושבה בלבו של זהו כותב הגה"ק רבי שניאור זלמן מלאדי זיע"א ב"ליקוטי תורה" (פרשת בהר) כי גסות הרוח היא שורש כל הרע, והיא אחד המונעים לגילוי האלהות.

מטעם זה אמרו רבותינו זכרונם לברכה "כל המתיהר אם חכם הוא חכמתו מסתלקת הימנו" (פסחים ס"ו ע"ב). וראה למרן החיד"א זיע"א בספרו "דבש לפי" (אות ג') מה שכתב בענין זה. , וכן אמרו "משרבו היהירים נתמעטו התלמידים" (סוטה מ"ז ע"ב). ובקידושין (מ"ט ע"ב) נאמר "סימן לגסות הרוח - עניות של תורה". ולכאורה מה הקשר? וכי בגלל שהיא גבר יהיר ולא ינחחבוקו ב', ה' וראה בסוטה (שם) מה שדרשו על פסוק זה. זה אומר שאסור לו להיות חכם ולמדון? אלא כפי שאמרנו בס"ד שהחכמה מצדה איננה מוכנה לשכן בלבו של אדם שטבעו להתגאות ולפרסמה, ולכן ברבות הימים היא פורחת ומסתלקת ממנו.

כך מספר בתלמוד על רבי יהודה הנשיא שגזר על התלמידים שלא ישנו את למודם בשוק אלא בבית המדרש בלבד, וזה למה? בהיות שהכתוב אומר "חמוקי רכבך כמו חלאים" שיר השירים ז, ב'. – ללמדך שפושם שירכו של האדם היא מסתרת ומצנעת, כך גם חכמת התורה נתנה להלמד בהצנע ובהסתתר. ואם תקשה ממה שכתוב "חכמות בחוץ תרנה, ברחבות תתן קולה, בראש המיות תקרא בפתחי שערים בעיר אמריה תאמר" משלי א', כ"א. – אין זו קשיה, ששם מדבר באדם העוסק בתורה מבפנים, דהינו בצנעה, שאז מבטח לו שתורתו תעמד ותכריז עליו מבחוץ מועד קטן (ט"ז), ראה שם כל המעשה עם רבי יהודה הנשיא ורבי חייא ועיין בפירושו הזך של רבינו הגאון מוילנא זצ"ל על ספר משלי, שם ביאר את הדברים בדרך אחרת: שכידוע ישנם ארבעה רבדים בחכמת התורה והם: פשוט, רמז, דרש וסוד, כשעיקר החכמה הוא בפנימיות ובסוד שבה, וכנגדן אמר שלמה המלך ארבע מקומות – כל אחד יותר מוצנע ומסוגר מקודמו: בחוץ, וברחובות, ובפתחי שערים, ובתוך העיר. וככל שהאדם יותר נכנס פנימה ומצטנע כך התורה יותר מתגלה ומאירה לו. וגם זה עולה בס"ד כדברינו כנ"ל.

ואם נבקש להעמיק יותר בדבר ולהבין מדוע החכמה טבעה להיות מצנעת וגלומה, ולא מפרסמת וידועה? הנה מבארים רבותינו כי החכמה שרשה ומקורה מהבורא ברוך הוא, שהוא בבחינת "אנת חכים ולא בחכמה ידעא" מתוך "פתח אליהו" המופיע בהקדמה לתיקוני הזהר. וראה עוד בספר "דעת תבונות" לרמח"ל הקדוש זיע"א (אות ל"ד) מה שכתב בענין זה. , דהינו הוא יתברך מקור החכמה, אך לא רבוי החכמה והידיעה היא זו שתביא אותה להשיגו, אלא דוקא להפך - האי ידיעה היא זו שתביא להשגתו בבחינת "והחכמה מאין תמצא" איוב כ"ח, י"ב. וכן דרשו בפסיקתא זוטרותא (דברים ל', י"ב) פסוק זה. – דוקא מתוך האין והאי ידיעה מגיעים לחכמה העליונה ובספר "שיחת מלאכי השרת" כתוב בזו הלשון: בחכמת ה' יתברך הנסתר נגלות והנגלות נסתר, כי המעשה הוא דמיון באמת, והנסתר הוא הבלתי דמיוני. ולכן לימוד המתייחס אל המח והלב הוא בכתב, ולימוד המתייחס אל המעשים הוא בעל פה. עכ"ל, והבן. . וכמה שהאדם יותר ידע ויבין שאינו יודע - כך יזכה יותר להתקרב אל החכמה העליונה של הבורא יתברך ומטעם זה החכמה היותר עמוקה הנקראת "נבואה" מתגלה דוקא בשוטים, שהם חסרי ידיעה לגמרי. ראה ספר "ישראל קדושים" (ס"ו ע"ב). , אלא שפדי לדעת שאיננו יודעים – צריך להשתדל ולהחכים יותר ויותר, ומתוך כך נגיע יותר להבנה כמה איננו יודעים, כי נראה ויבין יותר כמה עמקה היא החכמה ואנחנו אל נדעה, וממילא על ידי שידע שאיננו יודעים ואיננו חכמים, מתוך כך נגיע ונתקרב יותר ויותר לחכמה העליונה בבחינת "והחכמה

מאין תמצא" פנז'ר לעיל. ולכן כל מהות החכמה וענינה הוא לא החלק הידוע והגלוי שבה, אלא דוקא החלק שאינו ידוע בה, ולכן ככל שחכמתנו יותר תפרסם ותתגלה על ידינו כך תרחק ותפסד מאתנו בחינת ה"אי ידיעה", שהיא עקר השגת חכמתו ותבדד באור נפלא ועמוק זה מקורו בספח"ק "ערבי נחל" (פרשת וישלח), ועיין עוד בספח"ק "באר מים חיים" (פרשת קרח) שכתב גם כן כעין זה, ושפתיים ישק.

וכלל זה הטמינו חכמינו ז"ל במאמרם "סיג לחכמה שתיקה" אימרת רבי עקיבא במסכת אבות (פרק ג' משנה י"ג). שכן הסיג הוא הדבר הסובב ועוטף מבחוץ את הדבר העקרי והפנימי, ושומר שלא יאבד ולא ינזק, כך החכמה היא פנימיות עצומה הנמצאת במחשבה, והסיג השומר אותה לבתיה תאבד הוא השתיקה המקיפה אותה מבחוץ במעשההכך ביאר בספר "בית ישראל" להרה"ק מהוסיאטין זצ"ל (אות ה'). ונלע"ד להוסיף שזהו גם כן עומק דברי חז"ל "איזהו חכם הרואה את הנולד" לומר שמדת החכמה היא לראות את מה שלא נראה, ולשמוע את מה שלא נשמע, ולדעת את מה שעדין לא קרה, וכדוגמת התינוק שבטרם נולד כבר רואהו. וזהו החכם האמיתי שאינו צריך את החיצוניות וההתגשמות של הדבר כדי לדעתו. לכן ישכיל אדם וידע שלא כל מה שיודעים צריך לומר, ולכן נתן הקדוש ברוך הוא לאדם שתי עינים ושתי אזנים ורק פה אחד – לרמוז לו שמה ששמעת ומה שראית תדבר רק חציכו שמענו מהגר"י מוגרבי שליט"א ראש קהילת "מקור חיים" בחולון בשם הגה"ק רבי מנצור בן שמעון זצ"ל. , וככל גדול הוא שמי שיודע - אינו אומר, ומי שאומר – אינו יודע... וכפי שמפורש בפסוק (משלי י"ז, כ"ז): "חושך אמריו יודע דעת, יקר רוח איש תבונה", ופירש רש"י ז"ל שם "מי שהוא יודע דעת אינו מרבה בדברים". ובספר "בוציא דנהורא" (עמוד ק"ע) הובא מהרה"ק ממעוז'בוז' זיע"א שאמר בזה הלשון: "אין תשובה - זו התשובה", רצה לומר שרק לכשיבין אדם שאין לו תשובה וידיעה – רק אז הגיע לתכלית הידיעה האמיתית, ודו"ק.

מטעם זה חכמת התורה נקראת "חכמה פנימית", ואלו חכמות העולם נקראות "חכמות חיצוניות", הואיל ואפין וטבען של החכמות החיצוניות שאין שרשן בקדשה לשפן גם באנשים מחצנים, הינו בגסי הרוח ובגאותנים המפרסמים את חכמתם בהתנשאות ובגהרה, לכן חכמה זו נקראת "חכמה חיצונית", מה שאין כן חכמת התורה ששרשה ומקורה בחכמה העליונה, וזו אינה שוכנת אלא בנמוכי הרוח ובשפלים המנמיכים את עצמם ומסתירים את ידיעותיהם מעין כל, לכן חכמה זו נקראת "חכמה פנימית" ראה בספר הקדוש "אגרא דכלה" (פרשת ואתחנן) מה שכתב בזה. . ולכן אמרו חכמינו ז"ל "חכמה בגוים תאמין, תורה בגוים אל תאמין" מדרש רבה איכה (ב', י"ז). ולכאורה ההגיון אומר שמי שיכול לסגל לעצמו חכמה למה שלא יוכל לסגל לעצמו תורה?! אף לפי האמור מובן: שהגויים שכל ענינם הוא חיצוניות ולא פנימיות, ממילא אין באפשרותם לרפש אלא חכמות חיצוניות, מה שאין כן חכמת התורה שהיא חכמה פנימית, חכמה זו אינה נרפשת לבני אדם מחצנים שפמותם!

ובסימנו לבאר יסוד יקר זה, ראינו להביא את דבריו המפלאים של רבנו אור החיים הקדוש זיע"א הובא בריש פרשת אחרי מות (ויקרא ט"ז, א') גבי מעלת שני בני אהרן שמתו מרוב קרבתם ודבקותם בה. בענין מעלת המפיר בהסרון חכמתו, וזו לשון קדשו המפלאה: "ואודיע למתבונן בפנימיות השכלת המשכל, שהשכלת ההשכל תשכיל ההשכלות, ובהשכל השכלתו ישכיל, שמשכל משלל ההשכל, וכשישכיל בהערת עצמו, ולא עצמו ישכיל, שהמשכל משכל ממשכל, בלתי משכל מהשכל, והשכילו למשכילים ביחוד, השכלתו בסוד נשמה לנשמתו" עכ"ל"ק. והמתבונן ימצא שכל דברינו כלולים בדברי קדשו, ודו"ק.

דרוש וחדוש

שאלה: האם מתר אדם באחותו שנולדה לאביו מן הגוי?

תשובה: בתלמוד מבאר שזרע הנולד לאיש מישראל מן השפחה או מן הגוי אינו מיחס אל האב כלל, וממילא אם נולדה בת אינה נחשבת בת לאביה ולא אחות לבני אביהיבמות (כ"א – כ"ג). ומדין זה למדו רוב הראשונים שאדם מתר באחותו מן השפחה או מן הגוי הכן דעת הרשב"א ז"ל, ועוד עיין בבית יוסף (אבן העזר סימן ט"ו). , וכן פסק השלחן ערוך להתיר אבן העזר (סימן ט"ו הלכה י'). וגבי אחותו שנולדה משפחתו של אביו ראה שם מחלוקת ראשונים.

אולם יש מהראשונים שקתבו שמכל מקום מדרבנן עשאוה פאחותו, ולכן אסור לו לשאנהכו כתב בדרכי משה (סימן קנ"ו) בשם האור זרוע בריש יבמות, ועוד עיין בחכמת שלמה שלמד כן בשיטת רש"י בקידושין (ס"ח). . וכן פסק הרמ"א ז"ל להחמיר לכתחלה בהגהתו על השלחן ערוך שם. ועיין בלבוש ובשאר האחרונים שתמהו על דברי הרמ"א שהרי בין כה הנערה היא שפחה ואסורה בלא גיור, ואם תגיייר הרי היא כתינוק שנולד ומותרת לו לכתחילה! וצ"ע.

בסוד עבדיך

בבאור אזהרת הקריבה אל אחותו על דרך הסוד כתב בספר "ילקוט דוד" לרבי חיים דוב בריש פרידברג זצ"ל, בפרשת ויחי. לבאר את דברי המדרש האומר כי השבטים הקדושים לקחו את תאומותיהם לנשים רבה בראשית (פ"ד, י"ט) שלדעת רבי יהודה תאומות נולדו עם השבטים ואותן נשאו לנשים. , וכיצד יתכן לומר על השבטים הקדושים שלקחו את אחיותיהן שהן עריות להן ועל כך כבר הזהר אדם הראשון?

וכתב לבאר שכל בני האדם, בהיות שיש בהם מזהמת הנחש הקדמוני, לכן נולדים הם לתשעה חדשים שהם ר"ע ימים, שזה בבחינת הפוגם בבריתו שנקרא "רע בעיני ה'", וכשמתחבר ר"ע עם ו"ה של שם הוי"ה ברוד הוא עולה "ערוה". מה שאין כן השבטים הקדושים, בגיו של יעקב אבינו ע"ה שיתקו את חלקו בחטא אדם הראשון, והסיר מעליו את זהמת הנחש בכך שלא פגם בבריתו מעולם, לכן בגיו השבטים הקדושים נולדו כלם לשבעה חדשים, ונולדו כלם כשהם מהולים, הואיל ולא היה בהם מאומה מזהמת הנחש הנמצאת בערלה. ומטעם זה התרו גם כן לשא את אחיותיהן, בהיות שלא היה להם שום חלק בזהמת הנחש וממילא לא נאסר עליהם הדבר.

מצוה קצ"ג: שלא לגלות ערות בת בנו

כמו שכתוב:

"עֲרוֹתַי בְּתוֹךְ בְּנֵי... לֹא תִגְלֶה" ויקרא י"ח, י' .

לפשוטו של מקרא

מצות לא תעשה מן התורה שלא יגלה אדם מישראל ערות בת בנו, דהינו שלא ישכב אותה משכבי אשה.

ואזכיר זה הוא בין שהיה אביה בנו של הבעל מאשתו, ובין שהיה בנו מאנוסתו – בכל מקרה בת הבן אסורה עליו משום גלוי עריות אה בסנהדרין (ע"ו ע"א) שפירשו שבת הבן מאנוסתו הכתוב מדבר, ואת חיוב בת בנו מאשתו למדו מאזהרת ערות אשה ובתה.

והעובר ופא על בת בנו הרי אלו חייבים כרת, ואם היה במזיד ובהתראת שני עדים הרי הם חייבים מיתה בשרפה, ואם היה בשוגג הרי הם חייבים קרבן חטאת כן מבואר בתלמוד ריש מסכת כריתות, ובסנהדרין (ע"ה ע"א), והובא ברמב"ם הלכות איסורי ביאה (פרק א') ובשלחן ערוך אבן העזר (סימן ט"ו הלכה י"ב).

חכמינו זכרונם לברכה הוסיפו גדר לדבר ואסרו על האדם את בת בנו, ואת בת בן בנו, ואם עבר ופא אל אחת מאלו הרי הם חייבים מפת מרדות מדרבנן יבמות (כ"ב) ורמב"ם הלכות אישות (פרק א' הלכה ו') ושלחן ערוך (שם), וראה שם שנחלקו הראשונים אם גזרו גם על בנותיהן הלאה או לא.

רמז הפתוב – בני חביבי

אזכיר התורה על האדם שלא לקרב קרבת ערוה ליוצאי חלציו, מה שלא הזכרנו כלפי זרים, ודבר זה בא להורות לנו על היחסים הנאותים והראויים שהתורה מצפה מהאב כלפי ילדיו, מתי לקרבם ומתי לרחקם, וכיצד לנהוג כלפיהם בתור אביהם, על פי דרך ישראל סבא. ואכן

בהתבוננות מעמיקה בדברי תורתנו הקדושה נתן לקבל הוראות ברורות והנחיות מדויקות מהו היחס הנכון להורים לנהג כלפי ילדיהם, על מנת שנוצרה לראות נחת יהודית מפל יוצאי חלצינו בעזרת ה' יתברך.

הדמות הראשונה בתולדות עם ישראל שזכתה שכל בניה היו זרע ברוך ה' ההולכים בדרך התורה והיראה היא **יעקב אבינו ע"ה**, עליו נאמר שהיתה מסתו שלמה בשנים עשר שבטי-יה שהעמיד, שהלכו בדרך ישראל סבא והעמידו את כלל עם ישראל. לא פשוט להיות **הסבא** של כל ישראל, ויותר לא פשוט להיות **בניו** של הבחיר שבאבות. והנה מצינו שכשבקש יעקב לראות את בן זקוניו האהוב עליו פנפשו לאחר עשרים ואחת שנה שלא ראהו, גרד מצרומה יחד עם כל יוצאי גרדו ורכושו, והכל במטרה לראות את בנו יקירו בטרם ימות. והנה, לכשהגיע הרגע הנכסף בו נפגשו האב ובנו, מספרת התורה "ויאסר יוסף מרפבתו ויעל לקראת ישראל אביו גשנה וירא אלו ויפל על צואריו ויבך על צואריו עוד" בראשית מ"ו, כ"ט. ודיקו רבותינו שרק **יוסף** בכה על צוארי אביו ונשקו, אולם **יעקב** לא בכה על צוארי בנו ולא נשקו, ומדוע? אומרים רבותינו מפני שהיה **קורא את שמעון** הובא בפירוש רש"י ז"ל שם.

והדבר תמוה: וכי זו העת לקרא קריאת שמעון? וכי יעלה על הדעת שיעקב "בדיק נזכר" שעומד לעבר זמן קריאת שמעון? והרי כל כך צפה יעקב לרגע הזה, אם בן איו לא התפרץ ברגש ובבכי לפול על צוארי בנו האהוב לחבקו ולנשקו? **אלא** במכון היה הדבר, כי פונת יעקב אבינו במעשה זה היתה לכבש את רגשי אהבתו העזים שחש כלפי בנו, ולהטות את כל אותו הרגשות כלפי הבורא ברוך הוא. ובכך גם להראות ליוסף שאהבתו לשמים גדולה מאהבתו אליו. כך אדם שיודע לכבש את אהבתו לבניו, ולקבועה אף ורק לאחר אהבתו לבורא יתברך ולא לפניה, הרי זה זוכה לבנות את יחסיו עם בניו בצורה נכונה ונאותה.

גם כשבקש יעקב אבינו להבטיח את קבורתו בקבר אבותיו, קרא ליוסף בן זקוניו החביב עליו ובקשו על כך, ואכן הבטיחו יוסף "אנכי אעשה כדברך". אך משום מה יעקב אבינו לא **סמך** על הבטחת בנו הנאמן, והוסיף ובקשו: "**השבעה לי!**" ואכן נשבע לו בנוראה כל זאת בריש פרשת ויחי (בראשית, סוף פרק מ"ז). וגם כאן למדנו יעקב אבינו פרק בהנהגת האב עם בניו, שלא יסמך אדם על בניו להיות **תלוי וזקוק** להם ולחסדיהם, אלא ישתדל להבטיח את קיום רצונותיו באילו אפנים שנתן, ולא שבניו אחריו הם אלו שיחליטו בשבילו מה בן ומה לא. מטעם זה הזהירו **חכמינו** ז"ל לאדם שלא יכתב את נכסיו לבניו בחיובבא מציעא (ע"ה ע"ב), ואמרו שם שהעושה כן אין בית דין נזקקים לעזור לו, ועוד עיין בספרנו "דובב שפתי ישנים" עה"ת (פרשת בהר) מה שכתבנו על כך בס"ד. , כי למה תתלה את גורלך ועתידך באחרים? ואף אם הם בניך – עם כל זאת אל תתלה עליהם ועל טובתם. אסור לאדם להשען על שום אדם בעולם באופן שבלעדיו יעצרו חיי, ואפלו על בניו ובנותיו. וככל שתגדל התלות שלך בהם – כך יאבד ערכך בעיניהם.

וכך כתב רבנו **השל"ה הקדוש** זיע"א כי הנותן כל ממונו לבניו ובנותיו, ואינו מניח לעצמו לעת זקנותו רק כדי חיי - **אוי לו ואוי לנפשו!** כי סופו של זה שיצטרך לזרעו שיפרינסוהו לעת זקנותו, וכבר אמרו שאב אחד יוכל לשא את עשרת בניו באהבה ובחבה, ואלו עשרה בנים לא יוכלו לשא את אביהם אפלו באיבה ובשנאה! ובדרך הלצה פרש את דברי יעקב אבינו ע"ה ליוסף בנו: "אמונתה הפעם אחרי ראותי את פניך" בראשית מ"ו, ל'. שמשארה יעקב אבינו שיוסף הוא זה שמכלכל את כל מצרים, ואם בן כעת יצטרך אף הוא להתפרנס על ידי בנו, אמר "**אמונתה הפעם**" ואל יצטרך להתפרנס על ידי בני, עם כל צדקותו ואהבתו ראה ספר "ארץ החיים" (ליבערזון).

ואף לאחר אריכות ימים ושנים טובים, כשיתלך אל בית עולמך - אל תהא נתון לחסדי אחרים להזכירך ולהיטיב עם נשמתך, כי מי אמר שבניך באמת ידאגו לך אחרי פטירתך כראוי? ואיך תקח את הספון להיות נתון לחסדם של אחרים בעולם הנצח שאין לו קץ ותכלה? אלא "כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה, כי אין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאול אשר אתה הלך שמה" קהלת ט', י'. ועוד זאת ראה לצוות את יוצאי חלציד בצואה ברורה ומסדרת כיצד לנהג בקבורתך ובאזכורתך ובירשתך, ובכך תמנעם מן הקנאה והשנאה והמחלוקת.

לא רק מגדלתם של האבות למדים רבותינו עצה ותושיה, אלא גם מטעיותיהם נתן להפיק לקחים חשובים, וכפי שהזהירונו חז"ל בתלמוד "לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים, שבשביל משקל שני סלעים מילת שנתו יעקב ליוסף יותר משאר בניו נתקנאו בו אחיו ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים" אימרת רב במסכת שבת (י"ע"ב). שכל אפליה והבדלה בין הילדים, ואף אם היא הקטנה והמצדקת ביותר - עלולה להוביל חלילה לקנאת ושנאת אחים, ולפרוד לבבות שאין כדגמתו. וגם אם כבר נתגלעה לה חלילה מריבה בין ילדיך, ראה מיד להשפין שלום ואחווה ביניהם, וכפי שהוכיח יעקב את יוסף ברמזו "לך נא ראה את שלום אחיך" - את השלמות והטוב שבהם בראשית ליוז, י"ד. וכן פירש הרה"ק רבי שמחה בונים מפשיסחא זיע"א את הפסוק. כי אחיך ובשרך הם, ואין לך עוד אחים אחרים בעולם מבלעדיהם, וכשאח נגד אח - המנצח תמיד מפסיד!

עוד מוצאים אנו בשעה שבקש יעקב אבינו ע"ה לעשות "הסכם שלום" עם לבן ולכרת עמו ברית, כתוב "ויאמר יעקב לאחיו לקטו אבנים" בראשית ל"א, מ"ו. ורבותינו במדרש תמיהים: וכי כמה אחים היו לו ליעקב? אחד, ואף הוא הלואי ולא היה, אם כן למי קרא יעקב בשם "אחיו"? אלא היו אלו בניו שהיה קורא להם "אחיי" ונוהג בהם מנהג אהבה ואחווה. ללמד שחובתם של ההורים לשמר על כבודם ומעמדם של ילדיהם, ולהפיר בהם פאיטיות בפני עצמה, וכבעלי רצונות משלהם ודעות משלהם, וקו חשיבה משלהם, ואנו ביכלתנו רק לסייע להם לנתב את עצמם בשבילים הנכונים, אך לא לכופף אותם תחתינו כעבד נרצעשכן יש כידוע שתי בחינות השונות זו מזו: "אם כבנים, אם כעבדים", משמע מכך שהבנים אינם עבדים, והאב אינו מלך, מלבד הקדוש ברוך הוא שהוא גם אבינו וגם מלכנו, ואנו גם בניו וגם עבדיו, ובינו נא זאת! וכדבר שאין בו ממש.

אך ישנם הורים הממאנים לקבל זאת, וגם לאחר שכבר בגרו ילדיהם, עדין רגילים הם לראותם בתור "ילדיהם הקטנים", ומסרבים לדבר עמהם "בגבה העינים", וממילא מעירים להם כל מיני הערות קטנוניות, ומבקשים לקבלע להם את אפן התנהלותם ואת ארח חניהם, וברב הפעמים גישה זו מובילה לרחוק גדול בין הילד לאביו, עד שהילד נסגר כלפי אביו ואינו משתפו בהלך מחשבותיו וברגשותיו, והאב לתמו שואל: "מדוע הוא לא משתף אותי?! והרי רק רציתי לעזר?!" ואינו מבין שבנו אינו זקוק עוד לגננת אלא לידיד, ואם רק ישכיל לשנות את גישתו כלפיו אכן יזכה לרכש את קרבתו ולהיות לו לידיד נאמן ולאיש סודו. וכפי שנהג יעקב אבינו עם יוסף בנו בעת שהביא בפניו את מנשה ואפרים להתברך על ברקיו, והסבא שכל את ידיו, ולקשהעיר לו בנו על הדבר לא השיב לו אביו בזלזול או בקפידה, אלא בלשון "ידעתי בני ידעתי" בראשית מ"ח, י"ט. רצה לומר אמת צדקו דבריה ששמנשה הוא הבכור, אך גם לדברי יש טעם וסבה, ובכך לא פגע ברגשות בנו, וגם הבחיר את צדקת מעשיו וראה עוד בספרנו "דובב שפתי ישנים" עה"ת (פרשת ויחי) שם הבאנו בס"ד כמה רעיונות נוספים בענין חינוך הבנים, ויערב לך.

בנוסף לכך על ההורים להבין שתפקידם ונעלה הוטל על כתפיהם, לדאג להצלחת ילדיהם ולטובתם, ולהשתדל להעמידם על רגליהם ברוחניות ובגשמיות עד שיהיו בבחינת "חי

הנושא את עצמו" שבת צ"ד ע"א. . וכשם שזרעו ושתלו למעננו אבותינו - כך אנו נזרע ונשתל למען ולדינוראה בתענית (כ"ג ע"א) המעשה בחוני המעגל שראה זקן ששתל לבניו עץ חרובים. . ועל ידי ההטבה שנטוב עם ולדינו נחזק ונאמץ את הקשר ביננו ואל יטעה אדם לומר "וכי רק בכסף ובמתנות אוהבים אותי ולדיי!" , כי הנתנה והקבלה היא אחד מהאמצעים שהעניק הבורא לברואיו כדי לחזק ולשפר את היחסים שביניהם, וכל זמן שהדבר אינו עיקר ביסוס הקשר אלא כמסייע לכך - הרי זה נכון ורצוי. , ונזכה שגם בנינו יוקירו אותנו באחריתנו, ויטיבו עמנו בעת הצטרכותנו.

וכשהחורים יודעים לנהג עם ולדיהם בתבונה, לקרבם קרבה של חבה תוך שמירת גבולות של מורא, אזי מבטח להם שה' יהיה בעזרם, ויערה על ולדיהם רוח טהרה ממרום, ויזכו לרוות נחת דקדשה מכל יוצאי חלציהם, שתולים בבית ה' בחצרות אלקינו ופריחותהלים צ"ב, ד. , אמן כן יהי רצון.

דרוש וחדוש

האם אזהרת "ערוות בת בנד ובת בתך לא תגלה" תקפה גם כלפי בת בנו או בת בתו הממזרים או לא?

בספר חנוך כתב על כך בזו הלשון: "ולפי הדומה הוא כי האסור הוא בין שהבן הוא קשר או אפלו ממזר, בנו הוא מכל מקום. ובין שבת הבן גם כן קשרה או אפלו ממזרת". עכ"לראה בבאורו למצוה קצ"ג.

והגאון רבי יוסף באב"ד זצ"ל בעל ה"מנחת חנוך" העיר במקום על דבריו הנ"ל שלכאורה משנה מפרשת היא, שכן שנינו במסכת יבמות: "מי שיש לו בן מכל מקום פוטר אשת אביו מן היבום, וחיב על מפתו ועל קללתו, ובנו לכל דבר, חוץ ממי שיש לו בן מן השפחה ומן העובדת כוכבים"ראה יבמות (כ"ב ע"א). . משמע מכך שאפלו בן ממזר נחשב לבנו לכל ענין, ואף לענין עריות החמור. וכן מבאר מדברי הרמב"ם ז"ל בהלכותיו פרק י"ב מאיסורי ביאה הלכה ז'.

בסוד עבדיך

בבאור חמרת עוון העריות על דרך הסוד כתב רבי שמעון בר יוחאי זיע"א בזהר הקדוש שיוסף הצדיק לא נקרא צדיק אלא לאחר שעמד בנסיון העריות עם אשת פוטיפר, ומאז זכה לתאר "צדיק" זהר הקדוש פרשת מקץ (בראשית דף קצ"ד).

וְזֶה בְּהִיּוֹת שֶׁהַצְּדִיק הוּא הַיְסוּד שֶׁל כָּל הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "וְצְדִיק יְסוּד עוֹלָם" מִשְׁלֵי יי, כ"ה. ,
וּבְרִית הַקֹּדֶשׁ שֶׁבְּאֲדָם הִיא בְּבַחֲנֵי הַיְסוּד כִּדְוֹעַ, לְכֹן דְּוָקָא זֶה שֶׁשְּׁמוֹר בְּבְרִית קֹדֶשׁ וְעַמְד
בְּנִסְיוֹן הָעֲרִיּוֹת הוּא הָרְאוּי לְהִקְרָא בְּשֵׁם "צְדִיק". וּבְשִׁכָר שֶׁשְּׁמוֹר אֶת בְּרִיתוֹ זֹכֶה לְהִקְרָא
שְׁלָם, וְלִשְׁלֹט בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה, וְיִוָּרֵשׁ שְׁנֵי עוֹלָמוֹת זֶהֱרַקְדוּשׁ וְיִקְרָא (דף י"ד).

מצוה קצ"ד: שלא לגלות ערות בת בתו

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב:

"עֲרוֹת... בַּת בְּתֻדָּה לֹא תִגְלֶה" וְיִקְרָא י"ח, יי.

לְפָשׁוּטוֹ שֶׁל מְקָרָא

מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה מִן הַתּוֹרָה שֶׁלֹּא יִגְלֶה אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל עֲרוֹת בַּת בְּתוֹ, דְּהִינּוּ שֶׁלֹּא יִשְׁכַּב אוֹתָהּ
מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה.

וְאִזְהָרָה זֹה הִיא בֵּין שְׁהִיְתָה אִמָּה בְּתוֹ שֶׁל הַבּוֹעֵל מֵאִשְׁתּוֹ, וּבֵין שְׁהִיְתָה בְּתוֹ מֵאִנּוּסָתוֹ – בְּכָל
מְקָרָה בַּת הַבַּת אֲסוּרָה עָלָיו מִשּׁוּם גְּלוּי עֲרִיּוֹת. וְכֹן אִם נוֹלְדָה הַבַּת מִבְּתוֹ הַמְּמֻזְרָת גַּם כֵּן הִיא
אֲסוּרָה עָלָיו מִשּׁוּם קְדָכְפִי שֶׁנִּתְבָּאֵר לַעֲלִיל בַּמִּצְוָה הַקּוֹדֶמֶת גַּבֵּי בַת הַבֵּן, עֵינֵן שֵׁם.

וְהַעוֹבֵר וּבָא עַל בַּת בְּתוֹ הָרִי הֵם חֲנֻבִים כְּרַת, וְאִם הָיָה בְּמִזִּיד וּבְהִתְרַאֲת שְׁנֵי עֲדִים הָרִי הֵם
חֲנֻבִים מִיְתָה בְּשִׁרְפָה, וְאִם הָיָה בְּשׁוֹגֵג הָרִי הֵם חֲנֻבִים קָרְבָּן חֲטָאתָן מִבּוֹאֵר בַּתְּלִמּוּד רִישׁ מִסְכַּת
כְּרִיתוֹת, וּבִסְנֵהדְרִין (ע"ה ע"א), וְהוּבָא בְּרַמְבַּ"ם הַלְכוֹת אִיסוּרֵי בִיָּאָה (פֶּרֶק א') וּבִשְׁלַחן עֵרוֹךְ אֲבָן הַעוֹר (סִימָן ט"ו הַלְכָה
י"ב).

חֲכָמֵינוּ זְכוֹרֵנוֹם לְבָרְכָה הוֹסִיפוּ גִּדְרָה לְדַבֵּר וְאֲסִרוּ עַל הָאָדָם אֶת בַּת בְּתוֹ, וְאֶת בַּת בְּתוֹ,
וְאִם עָבַר וּבָא עַל אַחַת מֵאֵלּוּ הָרִי הֵם חֲנֻבִים מִכַּת מְרֻדוֹת מְדַרְבְּנֵי יִבְמוֹת (כ"ב) וְרַמְבַּ"ם הַלְכוֹת אִישׁוֹת
(פֶּרֶק א' הַלְכָה ו') וּשְׁלַחן עֵרוֹךְ (שֵׁם), וְרָאָה שֵׁם שֶׁנִּחְלְקוּ הָרַאשׁוֹנִים אִם גָּזְרוּ גַם עַל בְּנוֹתֵיהֶן הַלֵּאָה אוֹ לֹא.

רִמְזוֹ הַפְתּוּב – אֵין אֶפּוֹטְרוֹפּוֹס לְעַרְיּוֹת

בְּאַזְהָרַת "עֲרוֹת בַּת בְּתוּךָ לֹא תִגְלֶה" מוֹצֵאִים אָנוּ שֶׁלֹּא אֶסְרָה הַתּוֹרָה עַל הָאֶדָם אֲלֵא אֶת בַּת בְּתוֹ, אֲבָל בַּת בְּתוֹ וְהִלָּא לֹא נֶאֱסָרוּ. וּבְכָל זֶאת חֲכָמֵינוּ זְכוֹרֵנוּם לְבָרְכָה הוֹסִיפוּ גְזֵרָה מִדְּבָרֵיהֶם שֶׁלֹּא יִקְרַב גַּם אֶל בַּת בְּתוֹ, וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שָׁגַם עַל הַדּוֹרוֹת הִלָּאָה גְזֵרוֹ. וְכֵן מִתְעוֹרְרַת לֵה תְּמִיחָה רַבְתִּי: וְכִי מַה יֵּשׁ לְגִזֵּר עַל הָאֶדָם שֶׁלֹּא יִגְלֶה עֲרוֹת בַּת בְּתוֹ? וְהִרִי הַמְּצִיאוֹת לְכַדָּה הִיא כָּל כֶּף רְחוּקָה מִן הַהִגְיוֹן וּמִן הַמְּצִיאוֹת, וְגַם לֹא יִצְרֵר שֶׁיִּהְיוּ שְׂגִיחָם בְּדוֹר אֶחָד וְדָאֵי שֶׁהַפְּרָשִׁי הַגִּילִים שֶׁבִינֵיהֶם לֹא יִאֲפְשְׁרוּ אֶת הַדְּבָר בְּפֶעַל, וְאִם כֵּן לָמָּה מְצָאוּ חֲכָמֵינוּ לְנַכּוֹן לְגִזֵּר גְזֵרָה שְׂפָזוּ?! וּבִפְרָט שֶׁיֵּשׁ הַסּוֹבְרִים שָׁגַם עַל הַדּוֹרוֹת שֶׁאַחֲרֵי כֵן נִגְזְרָה גְזֵרָה, גְּדֻלָּה הַתְּמִיחָה פִּי כַּמָּה וְכַמָּה!!!

אִךְ הָאֲמִתּוֹת הִיא כִּי מִסֵּר עֲצוּם וּמוֹסֵר הַשֶּׁכֶל גְּדוֹל נִתֵּן לְלַמֵּד כָּאֵן: שֶׁבְּכָל הַקְּשׁוֹר לְעַרְיּוֹת – אֵין צָרָה כָּלל בְּהִגְיוֹן, וְאִף הַבְּלִי אֶפְשָׁרִי פְעָמִים שֶׁנֶּהֱפֵךְ לְאֶפְשָׁרִי. כִּי אֵין אֶפּוֹטְרוֹפּוֹס לְעַרְיּוֹת כְּתוּבוֹת (י"ג ע"ב). , וְיִצְרֵר לֵב הָאֶדָם בְּכַחוֹ לְהַפְּךָ אֶת הָרַע לְטוֹב וְאֶת הַמֵּר לְמֵתוּק, אֶת הָאוֹר לְחֹשֶׁךְ וְאֶת הַמְּוִת לְחַיִּים, הַכֹּל מִשְׁתַּנֵּה מִן הַקְּצָה אֶל הַקְּצָה בְּשַׁעֲהַ שֶׁיִּצְרֵר הַעֲרִיּוֹת נִכְנָס בְּתַמּוּנָה. וְלָכֵן מְצָאוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל לְנַכּוֹן לְהוֹסִיף וּלְהִזְרֵר וּלְהַרְחִיק אֶת הָאֶדָם מִן הַעֲרִיּוֹת אֲפִלּוּ בְּדָבָרִים רְחוּקִים לְגַמְרֵי מִן הַשֶּׁכֶל וְהַמְּצִיאוֹת, וְזֶה עַל מְנַת לְהַבְּהִיר לְאֶדָם אֶת חֲמֻרַת הַעוֹוֹן, וְאֶת גְּדֻלַּת הַסְּפָנָה הָאוֹרְבַת בְּאִמְתִּחְתּוֹ, וְעַל יְדֵי כֵן אוֹלֵי יְזָהָר מִלְּפוֹל בְּרִשְׁתּוֹ הַיִּצְרֵר הָאוֹרֵב לֹא בְּכָל זְוִיָּה וּפְנֵה.

בְּמִשְׁנֵה מְבֹאֵר שֶׁאֶסוֹר לְחַכֵּם לְדַרְשׁ בְּסִתְרֵי עַרְיּוֹת אֲלֵא בְּפָנֵי שְׂגִי תַלְמִידִים בְּלִבָּד, אֲבָל בְּפָנֵי שְׁלֹשָׁה לְאַחִיגָה (י"א ע"ב). וְרֵאָה בְּפִירוּשׁ רִש"י ז"ל שֶׁמֵּהם "סִתְרֵי עַרְיּוֹת" הַאֲמוּרִים. . וְטַעַם הַדְּבָר הוּא בְּהִיּוֹת שֶׁיִּצְרֵר הַעֲרִיּוֹת הוּא גְּדוֹל וְחֲזָק, וְנִפְשׁוּ שֶׁל אֶדָם חוֹמְדוֹת אֶת הַדְּבָר וְאֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בְּשַׁעֲת נִסְיֹן רֵאָה מִכּוֹת (כ"ג ע"ב) שֶׁגִּזַּל וְעַרְיּוֹת אֵלוּ דְּבָרִים שֶׁנִּפְשׁוּ שֶׁל אֶדָם מִתְּאוּוָה אֵלֵיהֶם וּמְחַמְדָּתוֹ. , וְלָכֵן טַבַּע הָאֶדָם הוּא לְחַפֵּשׂ תְּמִיד אֵיךְ לְהַתִּיר לְעַצְמוֹ בְּכָל הַקְּשׁוֹר לְעַרְיּוֹת. וְלָכֵן חֲשִׁשׁוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל שֶׁאִם יְדַרְשׁ הַחֲכָם בְּפָנֵי שְׁלֹשָׁה וְאֶחָד מֵהֶם לֹא יִבִּין אֶת הַדְּבָרִים - יַעֲצֵר הַחֲכָם לְחֹזֵר וּלְהַסְבִּיר לְאוֹתוֹ אֶחָד, וּבִינְתַיִם יִמְשִׁיכּוּ הַשְּׂנִיִּים לְדוֹן וְלִלְמֹד בִּינֵיהֶם בְּלֵי לְשִׁמְעַ מִרְבָּם, וַיְבוֹאוּ לְהַתִּיר דְּבָרִים שֶׁלֹּא שָׁמְעוּ מִפִּי רַבָּם. רֹאִים מִכָּדָה עַד כַּמָּה גְּדוֹל הוּא יִצְרֵר הַעֲרִיּוֹת, שֶׁאֲפִלּוּ תַלְמִידֵי חֲכָמִים לִיד רַבָּם וְתוֹךְ כְּדֵי לְמוֹד תּוֹרָה עֲלוּלִים לְהַגְרֵר וּלְהַתִּיר אֶת הָאֶסוֹר, וְכָל זֶה מִחֲמַת הַיִּצְרֵר הַגְּדוֹל שֶׁבְּדָבָר!

וּמִטַּעַם זֶה אֶסְרוּ חֲכָמֵינוּ עַל אֶדָם שֶׁאֵינוּ נִשְׂוִי לְעֵסֶק בְּלְמוּד יְלָדִים, בְּהִיּוֹת שֶׁהַמְּצִיאוֹת הַרוֹנוּחַת הִיא שֶׁהָאֲמָהוֹת הֵן אֵלוּ הַמְּבִיאוֹת אֶת הַיְלָדִים לְבֵית הַסֵּפֶר, וְעֲלוּלִים לְהוֹצֵר מְכֻשׁוֹלוֹת שֶׁל עַרְיּוֹת בֵּין הַמְּלַמֵּד לְאֲמָהוֹת רֵאָה קִידוּשִׁין (פ"ב ע"א), וְהוּבָא לְהַלְכָה בְּשַׁלְחֵן עֶרְוֹת חֶלֶק יוֹרֵה דַּעָה (סִימָן רמ"ה הַלְכָה כ"ו). . וּבַעֲלֵי הַתּוֹסְפוֹת הַבִּיאוּ מַעֲשֵׂה נוֹרָא וּמְבַהִיל עַד כַּמָּה יִצְרֵר הַעֲרִיּוֹת עֲלוּל לְהִיּוֹת חֲזָק וְנוֹגֵד כָּל שֶׁכֶל וְהִגְיוֹן: שֶׁפֶעַם אַחַת הִיָּתָה אִשָּׁה שֶׁבְּעֵלָהּ נִפְטָר, וְהִגִּיעָה בְּאִישׁוֹן לִילָה לְבֵית הַקְּבָרוֹת לְבָפוֹת עַל קְבָרוֹ, וְהִיא נִשְׁמַע קוֹלָה עַד לְשׁוֹמֵר בֵּית הַקְּבָרוֹת. כְּשֶׁהִגִּיעַ הַשׁוֹמֵר לְקוֹל בְּכִיָּתָה רָאָה אוֹתָהּ וּפְתָה אוֹתָהּ לְדָבָר עֲבָרָה וְנִתְפַתְּתָה, וְלֵאחֲרַי מַעֲשֵׂה שֶׁבַּ הַשׁוֹמֵר לְמִקּוּמוֹ

וְרָאָה שֶׁהַמֵּת שֶׁהָיָה תְלוּי אֶצְלוֹ בַּמִּשְׁמֶר נִגְנֵב. סֵפֶר לְאִשָּׁה וְאָמַר שֶׁחֹשֶׁשׁ לְחַיּוֹ, מִיַּד אֲמָרָה לוֹ הָאִשָּׁה שֶׁיִּקַּח אֶת גּוֹפֹת בַּעֲלָהּ וְיִתְלֶנָּה בַּמְּקוֹם הַתְּלוּי, וְכֵן עָשׂוּכֵן הוּבֵא בְּדַבְרֵי הַתּוֹסֵפוֹת עַל מִסַּכַּת קִידוּשֵׁין (פ' ע"ב). וְרָאָה עוֹד בְּסֵפֶר "וַיַּעַן שְׂמוּאֵל" שֶׁהֵבִיא בְּשֵׁם רַבִּינוּ הָאֲרִיז"ל שֶׁאֵין לְאִשָּׁה לְהַכְנִס לְבֵית הַקְּבֵרוֹת מִחֲשֵׁשׁ שֶׁמֵּא תִּהְיֶה שֶׁם אִיזוֹ נֶפֶשׁ רָשָׁע שֶׁהִיא פְרוּץ בְּעֵרִיּוֹת בְּחֵיווֹת, וְעַלֹּלָה אֹתָהּ הַנֶּפֶשׁ לְבוֹא וּלְיַדְבֵּק בְּאוֹתָהּ הָאִשָּׁה!!! לְלַמֵּד שֶׁגַּם לְאַחַר הַמֵּיתָה יֵצֵר הָעֵרִיּוֹת עַלֹּל לְהַמְשִׁיךְ לַפְעוּל! . מִבְּהִיל הָרַעֲיוֹן עַד כְּמָה יֵצֵר הָעֵרִיּוֹת הוּא גְדוֹל, וְעַד כְּמָה בְּכַחוֹ לְטַמְטֵם אֶת לֵב הָאָדָם וְלְסַמֵּא אֶת עֵינָיו כְּלִיל!!!

עוֹד מִסֵּפֶר בְּתַלְמוּד שֶׁחֲכָמֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבָרְכָה רָאוּ בְּאוֹתָם יָמִים שֶׁרַבִּים מִיִּשְׂרָאֵל נוֹטִים אַחַר הָאֱלִילִים, וְעוֹבְדִים אֱלֹהִים שֶׁאֵין בָּהֶם מִמֶּשׁ, אֲדָּ כֵּן לֹא מִפְּנֵי שֶׁהֵאֱמִינוּ בָּהֶם בְּאֵמֶת, שֶׁכֵּן יָדְעוּ שֶׁאֵין בַּעֲבוּדָה זָרָה שׁוֹם מִמֶּשׁ, אֲלָא דְבָקוּ בָּהּ כְּדֵי שֶׁיִּוָּכְלוּ לְעֵבֵר גַּם עַל גְּלוּי עֵרִיּוֹת בְּפְרָהֲסִיָּה מִבְּלִי שֶׁיִּוָּכִיחוּם! אֵימֶרֶת רַב בְּסִנְהֶדְרִין (ס"ג ע"ב), וְכַפִּירוֹשׁ רִשִׁי ז"ל שֶׁמֵּ . מֵה שֶׁמֶרְאָנוּ עַד הַיּוֹן מְסַגֵּל אָדָם לְהַגִּיעַ וּבְלִבְד שֶׁיִּוָּכַל לְסַפֵּק אֶת יֵצֵר הָעֵרִיּוֹת שֶׁבּוֹ! וְכִרְאִשׁוֹנִים מְבָאָר שֶׁפְּעָמִים שֶׁיֵּצֵר הָעֵרִיּוֹת הוּא כֵּן גְדוֹל, עַד שֶׁנֶּחֱשֵׁב הַדְּבָר לְאֵנֶס וְלֹא לְמִזִּיד!!! וְרָאָה תּוֹסֵפוֹת בְּסִנְהֶדְרִין (ט' ע"ב) בְּד"ה "לְרַצוֹנוֹ", וַעֲיִין שֶׁם בְּאִיזָה עֵינֵן נִאֲמָר כֵּן . מִטַּעַם זֶה בִּיקָשׁוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל לְבַטֵּל אֶת יֵצֵר הָעֵרִיּוֹת וְלֹא אֲבָדוּ מִן הָעוֹלָם, אֲלָא שֶׁמִּשְׁכַּבְּשׁוּהוּ רָאוּ שֶׁאֵין הָעוֹלָם יָכוֹל לְהַתְּקִים בְּלַעֲדָיו, בְּהִיּוֹת שֶׁבְּנֵי הָאָדָם וּבְעֵלֵי הַחַיִּים הֵיוּ נִמְנָעִים מִלְּפָרוֹת וְלְרַבּוֹת מְחַסְרוֹן תְּאֵוֹתָם, וְלָכֵן הִחֲזִירוּ אֶת יֵצֵר הָעֵרִיּוֹת לְעוֹלָם, רַק סִמְאוּ אֶת עֵינָיו וְהִחְלִישׁוּ אֶת כּוֹחוֹ שֶׁלֹּא יִפְעַל בְּמִלּוּא הָעֲצָמָה כֵּן הוּבֵא בְּסִנְהֶדְרִין (ס"ד ע"א), וַעֲיִין בְּפִירוֹשׁ רִשִׁי ז"ל שֶׁם שְׁפִירֵשׁ שֶׁהַחֲלִישׁוֹ אֶת הַיֵּצֵר שֶׁל הָאָדָם כְּלִפִּי קְרוּבוֹתָיו, אֲדָּ הַיֵּצֵר לֹאשֶׁת אִישׁ וּלְנִדָּה נִשְׂאָר בְּעֵינוֹ .

בְּתוֹרָה מוּבָא שֶׁאִשָּׁת אִישׁ שֶׁקָּנָא לָהּ בַּעֲלָהּ עַל אִישׁ פְּלוֹנִי וּבְכָל זֹאת נִסְתַּרָה עִמּוֹ בְּחֶדֶר, יֵשׁ לְהִבְיָאָה לִּבְיַת הַמִּקְדָּשׁ וְלְהַשְׁקוֹתָהּ אֶת מִי הַסּוֹטָה עַל מְנַת לְבַדְקָה אִם אָכֵן נִטְמָאָה אוֹ לֹא־רָאָה חוֹמֵשׁ בְּמִדְבַר (פֶּרֶק ה'). . וּבְתַלְמוּד מְבָאָר שֶׁחֲכָמֵינוּ ז"ל הֵעֵלוּ חֲשֵׁשׁ שֶׁאֹתָהּ אִשָּׁה תִּסְטָה וְתִזְנֶנָּה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ עֲצָמוֹ, וְלָכֵן צָוּ לְהַעֲמִיד לָהּ מִפְּרָחֵי כְּהֵנָה שֶׁיִּשְׁמְרוּהָ. אֲדָּ אוֹמְרִים חַז"ל שֶׁבְּכָל זֹאת עֲלוּלָה הִיא לְזִנוּת: אִם בָּעֵת שֶׁתִּפְנֹס לְרַגַע לְבֵית הַכֶּסֶּא, וְאִם יַחַד עִם פְּרָחֵי כְּהֵנָה בַּעֲצָמָם!!! וְרָאָה כֵּן זֹאת וְעוֹד בְּמִסַּכַּת סוֹטָה (ו' ע"ב). לְלַמֵּד עַד כְּמָה יֵצֵר הָעֵרִיּוֹת הוּא חֲזָק וּבוֹעֵר בְּאָדָם, שֶׁאֶפְלוּ אֲנָשִׁים קְדוֹשִׁים בְּמְקוֹם מְקַדָּשׁ עֲלוּלִים לְפוֹל בְּרִשָּׁת הַנּוֹרָאָה הַזֹּאת! וּמִטַּעַם זֶה הִזְהִירוּ רַבּוֹתֵינוּ לְאָדָם שֶׁלֹּא יִמְנָה אֶפְסוֹרָפוֹס בְּתוֹף בֵּיתוֹ לְדַאֵג לְצָרְכֵי הַבֵּית וְלֹא חֲזָקוֹ, בְּהִיּוֹת שֶׁהָאִשָּׁה עַל פִּי רֹב מְצוּיָה בְּבֵית, וְקָרְבָּה יִתַּרָה שֶׁכֵּן עֲלוּלָה לְהִבְיָאָה אֶת הַשְּׂנִיִּים לְיַדֵּי מְכַשׁוֹל! אֵימֶרֶת רַבִּי יְהוּדָה הַנְּשִׂיא בְּבִרְכוֹת (ס"ג ע"א). וְלָכֵן חוֹבָה קְדוּשָׁה עַל כָּל אִישׁ וְאִשָּׁה לְפַקֵּחַ זֹג עֵינָיִם עַל בֵּית אוֹ בֶּן זֹגָם, וְלִנְדָּא וְלְהַבְטִיחַ אֶת נַאֲמֻנוֹתָם וְצַדִּיקוֹתָם בְּכָל מִינֵי דְרָכִים וְאֶפְנִיִּים, וְאִשְׁרֵי הַמְּדַבֵּר עַל אֲזוֹן שׁוֹמְעֵת!

סוֹף דְּבַר הַכֵּל נִשְׁמַע, שֶׁבְּכָל הַנוֹגַע לְיֵצֵר הָעֵרִיּוֹת לֹא יִסְמָךְ אָדָם לֹא עֲצָמוֹ וְלֹא עַל אַחֲרִים, וְיִרְחִיק אֶת עֲצָמוֹ בְּכָל מִינֵי הִרְחָקוֹת מִכָּל הַקְּשׁוֹר לְכָךְ, וְיִרְבֶּה לְגַדֵּר אֶת עֲצָמוֹ וְאֶת קְרוֹבָיו בְּכָל מִינֵי גְדֵרוֹת וְסִגְיִים וְהִרְחָקוֹת בְּבַחֲיִנַת "קְדָשׁ עֲצָמָךְ בְּמִתָּר לְךָ" כַּפִּירוֹשׁ הַרְמַב"ן ז"ל בְּרִישׁ פֶּרֶשׁת קְדוּשִׁים (וִיקָרָא י"ט, ב'). , כִּי דְּוָקָא הָאָדָם שֶׁיֵּצֵרוֹ מִתְגַּבֵּר עָלָיו בְּכָל יוֹם אֵימֶרֶת רִישׁ לְקִישׁ בְּסוּכָה (נ"ב ע"ב). עָלָיו לְהַתְּקַדָּשׁ וְלְגַדֵּר אֶת עֲצָמוֹ בְּיִתָּר שְׂאֵת וּבְיִתָּר לְאִזְכּוֹן הוּבֵא בְּסֵפֶר "מִרְאֵשׁ אֲמִנָּה" (פֶּרֶשׁת קְדוּשִׁים) מִהַגְּאוֹן רַבִּי אֲלִיעֶזֶר מִן שַׁד ז"ל שְׁבִיאָר אֶת דְּבַרֵּי הַמְּדַרְשׁ רַבָּה עַל הַפְּסוּק (וִיקָרָא כ', ז') "וְהַתְּקַדְּשֶׁת וְהִיִּיתִם קְדוּשִׁים" הָאוֹמֵר כִּי הַמְּלֹאכִים שֶׁאֵין בָּהֶם יֵצֵר הָרַע מְסַפִּיק לָהֶם שִׂיאֲמָרוּ קְדוּשָׁה אַחַת, וְאֵילוֹ הַתְּחַתּוֹנִים שִׁישׁ בָּהֶם יֵצֵר הָרַע צְרִיכִים שְׁתֵּי קְדוּשׁוֹת, וְהַסְּבִיר: שְׁחוֹבַת הָאָדָם לְגִדּוֹר אֶת עֲצָמוֹ בְּגִדּוֹר עַל גִּדּוֹר, וּבְסִיגָה עַל סִיגָה, בְּכַדִּי שֶׁאִם חֲלִילָה יִפְּלוּ יֵצֵרוּ בְּאֶחָד – עֲדִין תִּהְיֶה לוֹ הַגְּדֵר הָאַחֲרַת לְמִשְׁמֶרֶת. , וּמוּטָב לְאָדָם שֶׁיִּפְרֹשׁ וְיִרְחַק מִשְׁבָּעִים שְׁעָרִים שֶׁל הַתֵּר וּבְלִבְד שֶׁלֹּא יִפֹּל בְּשַׁעַר אֶחָד שֶׁל אֶסּוֹרֵי הַחֲסִיד רַבִּינוּ בַּחֲזִי ז"ל בְּ"חֻבּוֹת הַלְּבָבוֹת" (שַׁעַר הַתְּשׁוּבָה פֶּרֶק ה'). , וְחֻכָּם יִרְא וְסָר מִרַע וְכִסִּיל מִתְּעַבֵּר וּבּוֹטָחֵמִשְׁלֵי י"ד, ט"ז .

דרוש וחדוש

האם מתר לאדם לחבק או לנשק את נכדתו? והאם מתר להם להתיחד במקום סגור?

מדברי רבנו הרמב"ם ז"ל נראה שאוסר כל נגיעה של חבה בנכדה הרהרה בפרוש המשניות עמ"ס סנהדרין (פרק ז'), וכן כתב הר"ן בחידושיו (סוף קידושין). . אולם הכרעת הפוסקים להלכה שמתר מן הדין לאדם לחבק ולנשק את נכדותו ואפלו הגדולות, וכן מתר לאשה לחבק ולנשק את נכדה, ובלבד שלא גורם להם הדבר להרהורן כתב הבית חדש על אבן העזר (סימן כ"א), וכן הובא להלכה בספר "והצנע לכת" בשם האחרונים. ובערוך השלחן (אבהע"ז סימן כ"א סעיף י') כתב להתיר רק אם זה לא להנאת עצמו, אלא כדי לשמח את ילדיו וכיוב"ז.

וגבי יחוד עם הנכד או הנכדה בשו"ת נודע ביהודה תניינא סימן י"ח. כתב לאסור יחוד עם נכדתו הנשואה, וכן כתב בשו"ת חבלים בנעימים אבן העזר סימן פ"ג, פ"ד. . אולם בשו"ת מהרש"ם אבן העזר סימן ע"ו. כתב להתיר בכל אופן, וכן כתב מרן החיד"א זיע"א בבב"ב יוסף אבן העזר סימן כ"א. והג"ר יוסף חיים זיע"א בספרו עוד יוסף חיפרשת שופטים אות ג'. ועוד עיין בספר נטעי גבריאל (ציננער הלכות יחוד פרק ב') מה שכתב בענין זה, ואכמ"ל. , וכן עקר להלכה.

בסוד עבדיך

בבאור אזהרת "ערות בת בתך לא תגלה" על דרך הסוד הנה רואים אנו פעמים שאדם מתעבב רבות בזוגו עד שבגיל מבגר נושא הוא אשה הצעירה ממנו בשנים, וזה מהשגחת הבורא ברוך הוא שידע שזוגו עדין לא ראוי לנשואין, ולכן עכבו מן השמים בכל מיני עכובים עד שתגיע העת בה יקח את בת זוגו ההוגנת לו.

ובסוד הדברים כתב רבנו מנחם רקנאטי זצ"ל לדרך י"ז ע"ב. כי כל הנפשות בעת שנתחצבות מן העליונים יוצאות בזוגות זוגות, אלא שמשם נמסרות הן לידי המלאך הממנה על ההריון, ופעמים שהוא מקדים ומאחר את ירידת אחת מהן לעולם מסבות מסוימות, ורק לאחר כמה שנים יורד זוגו של האדם לעולם, ולכן תמצא שפעמים גדול נושא קטנה או קטן נושא גדולה.

מצוה קצ"ה: שלא לגלות ערות בתו

כמו שכתוב:

"עֲרוֹת בֵּת בְּנֵךְ אוֹ בֵּת בְּתֻךְ לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתוֹ כִּי עֲרוֹתוֹ
הִנֵּה" ויקרא י"ח, י' .

לפשוטו של מקרא

מצוות לא תעשה מן התורה שלא יגלה אדם מישראל ערות בתו, דהינו שלא יסבב אותה משכב אשה שלחן ערוך אבן העזר (סימן ט"ו הלכה י"ב).

ואזכיר זה לא נכתבה במפרש בפסוק, אלא נלמדה בגזרה שוה מאזכרת "ערוֹת אשה ובתה לא תגלה", ובקל וחומר מאזכרת "ערוֹת... בת בְּתֻךְ לֹא תִגְלֶה" (ראה סנהדרין (ע"ו ע"א) ויבמות (ג' ע"א)).

ולמדונו רבותינו חכמי התלמוד שאזכרה זו מדברת בבא על בתו מאנוסתו, אבל הבא על בתו מאשתו בנוסף לאזכרה זו הרי זה חייב גם כן משום אזכרת "ערוֹת אשה ובתה לא תגלה" כן למדו ביבמות (שם). וראה ברמב"ם ז"ל בספר המצוות שלו (לאוין, שלי"ו) מה שכתב על זה.

והעובר ובא על בתו הרי הם חייבים פרת, ואם היתה במזיד ובהתראת שני עדים הרי הם חייבים מיתה בשלפה, ואם היתה בשוגג הרי הם חייבים קרבן חטאת מבואר בתלמוד ריש מסכת כריתות, ובסנהדרין (ע"ה ע"א), וגבי החטאות אם זו בתו מאנוסתו חייב חטאת אחת, ואם זו בתו מנשואתו חייב שתי חטאות, כפי שנתבאר.

רמז הפתוב – פפיה דתית

אזכרת התורה על האב שלא יקרב אל בתו קרבת אישות, וכבר הזכרנו לעיל שענין האישות משמעותו קנין ובעלות של הבעל על הנבעל. ורמז נאה יש ללמד מאזכרה זו שבהיות שבתו

שֶׁל הָאָדָם בְּרִשּׁוֹתָו וְתַחַת חֲסוּתוֹ, לָכֵן עֲלוּל הוּא לְחֹשֶׁב שֶׁהָרִי הִיא שְׁלוֹ כֹּל יָמֶיהָ וְשִׁזְכוּתוֹ לְכַפּוֹת עָלֶיהָ אֶת דַּעְתּוֹ וְשִׁחּוּבְתָהּ לְהִתְבַּטֵּל אֵלָיו בְּכָל עֲנִינָהּ, לָכֵן רָמְזָה הַתּוֹרָה בְּאִזְהָרָה זוֹ שֶׁלֹא יִכְפֶּה אָדָם אֶת עַצְמוֹ עַל בִּתּוֹ, וְכָל שָׁפֵן עַל אַחֲרִים, כִּי לֹא־אָדָם אֵין זְכוּיֹת אוֹ עֲלִיוֹנוֹת עַל רַעְהוֹ, וְלָכֵן אֵינוֹ יָכוֹל לְכַפּוֹת אֶת דַּעְוֹתָיו אוֹ רְצוֹנוֹתָיו עַל הַזּוּלָּת.

מִטְּבַע הַבְּרִיאָה הוּא שֶׁבְּנֵי הָאָדָם שׁוֹנִים אִישׁ מִרַעְהוֹ בְּטַבְעֵיהֶם וּבְמַדוּתָם, וְאִף בְּמִרְאֵיהֶם אֵינֶם שְׁוִים זֶה לָזֶה. וְחֻכְמֵינוּ זְכָרוֹנֵם לְבִרְכָה מִבְּהִירִים שֶׁ"כְּשֵׁם שֶׁאֵין פְּרָצוּפֵיהֶם שֶׁל בְּנֵי הָאָדָם שְׁוִים כֶּד גַּם דַּעְוֹתֵיהֶם אֵינֶן שְׁוֹת" מִדְּרַשׁ תַּנְחוּמָא (פֶּרֶשֶׁת פִּנְחָס אוֹת י'), וְהוּבָא גַם כֵּן בְּבִרְכוֹת (נ"ח ע"א). וְכֵן כָּתַב בְּתַרְגוּם יוֹנָתָן עַל הַפְּסוּק (מִשְׁלֵי כ"ז, ב') "כִּמְיֵם הַפְּנִים לַפְּנִים כֵּן לֵב הָאָדָם לְאָדָם" שֶׁכֵּשֶׁם שֶׁפְּנִיָּהם שֶׁל בְּנֵי הָאָדָם אֵינֶם שְׁוִים זֶה לָזֶה כִּד לֵבם אֵינוֹ שׁוֹה בְּכוֹלָם. וְרָצוּ לִוְמַר שֶׁכְּשֵׁם שֶׁעַל שְׁנֵי בְּחִזּוֹתוֹ וּבְמִרְאֵהוּ שֶׁל הַזּוּלָּת אֵינֶדָּ בָּא אֵלָיו בְּטְרוּיָנָה אוֹ בְּתַבְיַעָה לְהַשְׁתַּנּוֹת וּלְהִרְאוֹת כְּמוֹדָּ, כֶּד גַּם בְּדַעְוֹתָיו אֵין לָדָּ מָה לְדַרְשׁ מִמֶּנּוּ לְחֹשֶׁב אוֹ לְסַבֵּר כְּמוֹדָּ. כִּי הַעוֹלָם הוּא עֲגֹל וְכָל אָדָם רוֹאֵהוּ מִזּוּיָּת שׁוֹנָה, וּמִמִּילָא לְכָל אֶחָד יֵשׁ אֶת הַגִּישָׁה שֶׁלּוֹ לְמַלּוּי חוּבְתּוֹ וְיַעֲוֹדוּ בְּעוֹלָם, וּלְשׁוּם אָדָם אֵין זְכוּיֹת לְכַפּוֹת אֶת דְּרָכּוֹ וְדַעְתּוֹ שֶׁלּוֹ עַל הַשְּׁנִיּוֹכְדָּ רַאִינוּ פַּעַם שְׁבִיאָרוֹ אֶת מֵאֵמֶר רַבִּי אֲלֵעָזָר בְּסוּף מַסַּכַּת תַּעֲנִית (ל"א ע"א) "עֵתִיד הַקַּב"יָּ לַעֲשׂוֹת מַחוּל לְצַדִּיקִים וְהוּא יוֹשֵׁב בִּינֵיהֶם בְּגֵן עֵדֵן וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מֵרַאֵה בְּאֲצַבְעוֹ שְׁנֵאֵמֶר וְאֵמֶר בְּיוֹם הַהוּא הִנֵּה אֱלֹהֵינוּ זֶה קִיּוּנוֹ לוֹ וְכוּ"וֹ וּפִירֵשׁ רַש"י "מַחוּל" הֵינּוּ מִסְּבִיב, רָצוּ לוֹמַר שֶׁלְמִרוֹת שֶׁלְכָל צַדִּיק וְצַדִּיק יֵשׁ אֶת הַדֶּרֶךְ שֶׁלּוֹ וְאֶת הַשִּׁיטָה שֶׁלּוֹ אֵיךְ לַעֲבֹד אֶת ה', מִכָּל מְקוֹם לַעֲתִיד לְבוֹא יֵשְׁבוּ כָּל הַצַּדִּיקִים סְבִיב הַקַּב"יָּ כִּד שֶׁל אֶחָד יִרְאֵהוּ מִכּוּוֹן אַחֵר וּמִזּוּיָּת אַחֵר וּמִמִּילָא כָּל אֶחָד יִרְאֵהוּ אַחֵר, וּבְכָל זֹאת כָּל אֶחָד וְאֶחָד יֵאֵמֶר "זֶה ה' קִיּוּנוֹ לוֹ" שֶׁזֶהוּ בְּאֵמַת הָאֱלֹקִים אוֹתוֹ הַתְּכוּוֹן לַעֲבֹד, נִמְצָא שֶׁכָּל אֶחָד רוֹאֵה אֶת הַבוּרָא בְּצוּרָה אַחֵרָת, אֲבָל כּוֹלָם עוֹבְדִים לְאוֹתוֹ הָאֱלֹקִים וְאֵלוֹ וְאֵלוֹ דְּבָרֵי אֱלֹקִים חַיִּים. וְשִׁפְתֵי יֵשֶׁק.

תּוֹרַתְנוּ מוֹרָה לָנוּ עַל הַבְּדִלֵי מַעֲמָדוֹת בֵּין הַבְּרִיּוֹת, אֵלוֹ לְמַעְלָה מֵאֵלָיו, וְלְכָל אֶחָד וְאֶחָד יַעֲוֹד מִשְׁלּוֹ בְּעוֹלָם: בְּעֲלֵי חַיִּים לֹא נִדְרָשׁוּ לְקַיֵּם שׁוּם חֻק אוֹ מִשְׁפָּט, וְהַגּוֹיִם נִתְּבַעוּ לְקַיֵּם שְׁבַע מִצְוֹת בְּנֵי נֹחַ בְּלִבָּד, וְעַם יִשְׂרָאֵל חִיבּוֹ בְּתַרְי"ג מִצְוֹת כְּשֵׁנֶם אֵלוֹ מִסְּתוּגִים לְפִי הַקְּבוּצָה אֵלֶיהָ הַיְהוּדִי שֶׁדָּ: כְּהוֹ, לְוִי אוֹ יִשְׂרָאֵל, אִישׁ אוֹ אִשָּׁה, עֶשֶׂיר אוֹ עֲנִי, בְּרִיא אוֹ חוּלָּה, וְכֵן עַל זֹו הַדֶּרֶךְ. וּמִכָּל אֶחָד יִשְׁנָה תַבְיַעָה שׁוֹנָה וּמִחִיבּוֹת מִשְׁלּוֹ, שֶׁכֵּן לֹא דְרָשָׁה הַתּוֹרָה מִהַגּוֹי מָה שֶׁדוֹרְשֵׁת מִהַיְהוּדִי, וְלֹא מִהַאִשָּׁה מָה שֶׁדוֹרְשֵׁת מִהָאִישׁ, וְלָכֵן גַּם אֶתָּה לֹא תוֹכֵל לְכַפּוֹת אֶת דַּעְתָּךְ וְדְרָכָךְ עַל אַחֲרִים וְלוֹמַר "קִבְּלוּ דַּעְתִּי" כְּצוּוֹת חֻכְמֵינוּ ז"ל בְּאֲבוֹת (פֶּרֶק ד' מִשְׁנָה ח') "אֵל תֵּאֵמֶר קִבְּלוּ דַּעְתִּי". , כִּי מִי אֵמֶר שֶׁהַשְּׁבִיל שֶׁלָּךְ וְהַשְּׁבִיל שֶׁלָּהֶם הוּא אוֹתוֹ הַשְּׁבִיל!;

גַּם מִצְוֹת הַתּוֹכָחָה, הַכּוֹלָלָת בְּתוֹכָהּ לְיִסֵּר אֶת הָרָשָׁעִים וּלְהַעֲנִישׁ אֶת הַעוֹבְרִים עַל מִצְוֹת הַתּוֹרָה, לֹא נִתְּנָה אֶלָּא לְחֻכְמֵים הַשְּׁלֵמִים, שֶׁכָּל דְּרָכֵיהֶם מִיִּשְׂרָאֵל וּמִתְקַנִּים וּמְגַנְפִים בִּי"ג נְפוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה, לֹא שׁוּם כְּחָל וּלְאֵל שׁוּם סָרְק. וְעוֹד מִדּוֹר הָאֲמוֹרָאִים כְּבָר לֹא בְּנִמְצָא מִי שֶׁיּוֹדֵעַ לְהוֹכִיחַ עַל נְכוֹן, וְלֹא בְּנִמְצָא מִי שֶׁיִּקְבֵּל אֶת הַתּוֹכָחָה בְּרָצוֹן, וְלָכֵן אֵינָה מִתְקַיֶּמֶת בְּמִלְאָה בְּדוֹרוֹת חֲסָרִים שֶׁכְּאֵלוֹאֵימֶרֶת רַבִּי טְרַפּוֹן וְרַבִּי אֲלֵעָזָר בֵּן עֲזַרְיָה בְּעִרְכִּין (ט"ז ע"ב). קָל וְחֹמֶר בְּדַבְּרִים שֶׁאֵינֶם מַעֲקָרֵי הַדָּת וּמִיִּסוּדֵי הָאֲמוּנָה הִדּוּעִים וְהַמְסַכְּמִים לְכָל, שֶׁאֵין רְשׁוּת לֹא־אָדָם לוֹמַר "אֵין עוֹד מִלְּבָדִי וְאֶפְסָ זוּלָּתִי", וְרַק אֵנִי הָאֲמַת וְכָל הַשְּׁאָר טוֹעִים וּמְטָעִים, כִּי שְׁבַעִים פְּנִים לְתוֹרָה וְלֹא רָאִי זֶה כְּרָאִי זֶה, וְלְכָל אָדָם הַדֶּרֶךְ שֶׁלּוֹ לְהַגִּיעַ לְמִצְוֵי הַעֲצָמִי שֶׁלּוֹ עַל פִּי שְׂרָשׁ נִשְׁמָתוֹ. וְאִף אִם בְּעֵינֵי טוֹעָה פְּלוּנִי בְּדְרָכּוֹ וּבְשִׁיטָתוֹ – אֵין זֶה אוֹמֵר שֶׁמִּתָּר לִי לְכַפּוֹת עָלָיו אֶת שִׁיטָּתִי, אוֹ לְזַלֵּל חֲלִילָה בְּהַשְׁקָפָתוֹ וּבְדַעְתּוֹ.

כֶּד אוֹמְרִים רַבּוֹתֵינוּ עַל בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הַלֵּל שֶׁמִּרְבִּית יְמֵיהֶם הָיוּ חֲלוּקִים בְּדַעְוֹתֵיהֶם, וְהַדְּבָר נִבַּע מִהַבְּדֵל מֵהוֹתִי וְעִקְרוֹנִי בְּשִׁיטַת הַפְּסִיקָה שֶׁלָּהֶם וּבְצוּרַת הַהֲבֵט שֶׁלָּהֶם עַל חֻקֵי הַתּוֹרָה, וְעַם כָּל זֹאת נֶאֱמַר עֲלֵיהֶם "אֵלוֹ וְאֵלוֹ דְּבָרֵי אֱלֹקִים חַיִּים" עִירוּבִין (י"ג ע"ב). , וּמַעוֹלָם לֹא נִמְנָעוּ

בית שְׁמַאי מְלַשָּׂא נְשִׁים מִבֵּית הַלֵּל, וְלֹא בֵּית הַלֵּל מְלַשָּׂא נְשִׁים מִבֵּית שְׁמַאי (י"ד ע"א).
כִּינּוּן שֶׁהֵבִינוּ שְׁכַמָּה וְכַמָּה נְחָלִים יֵשׁ בְּעוֹלָם וְכָל הַנְּחָלִים זֹרְמִים אֶל הַיָּם קַהֲלַת א', ז'. , וְלַתּוֹרָה
נִתְּנוּ לְהַגִּיעַ לֹא רַק בְּדֶרֶךְ אַחַת אֲלָא בְּכַמָּה וְכַמָּה דְרָכִים כְּפִתּוּב "דְרָכֶיהָ דְרָכֵי נְעָם וְכָל
נְתִיבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם" מִשְׁלֵי ג', י"ז. , וְכָל עוֹד הַדֶּרֶךְ הִיא דְרָךְ שֶׁל תּוֹרָה - לֹא בְּהִכָּרַח שֶׁתְּהֵא חוֹפֶפֶת
וְזָהָה לְדֶרֶךְ שְׁלִיבִסְפֵר "לִיקוּטֵי יַצְחָק" (לוינגר) הֵבִיא בִשְׁם רַבֵּינוּ הַחֲתָם סוֹפֵר זִיעֵ"א פִּירוּשׁ מִתּוֹק מִדְּבַשׁ עַל מֵאֵמֶר
חז"ל (ראש השנה כ"ה ע"ב) "אֲפִילוּ קַל שְׁבַקְלִים וְנִתְּמַנָּה פֶּרַס עַל הַצִּיּוֹר הָרִי הוּא כַּאֲבִיר שְׁבַאבִירִים", שֶׁלְכַאוּרָה אֵיךְ
יִתְכַן לְהַשוּוֹת אָדָם קַל דַּעַת לְגִדּוּלִים וְלַחֲכָמִים? אֲלֵא פִירֵשׁ שְׁכוּוֹנֵת "קַל שְׁבַקְלִים" הִיא שְׁאֲפִילוּ אִם הוּא מִיִּקַּל מֵאֹד
בְּפִסְקוּתוֹ - עִם כָּל זֹאת אֵל תּוֹלֹז בּוֹ וְאֵל תִּמְעִיט מֵעֵרְכּוֹ, שְׁאֵלּוּ וְאֵלּוּ דְבָרֵי אֲלֵקִים חַיִּים.

חֲכָמֵי הַנֶּפֶשׁ כּוֹתְבִים כִּי הִתִּינּוּק בְּעַת צֵאתוֹ מִבֶּטֶן אִמּוֹ הֵנוּ הַיְצוֹר הָאֲנֹכִי בְיוֹתֵר שֵׁיֵשׁ בְּעוֹלָם.
הוּא אֵינוֹ מְפִיר אֶף אֶחָד מִלְּבָדּוֹ, וְכֵלֶם בְּטָלִים וּמִבְּטָלִים לְגַבְיּוֹ, וּמִבְּחִינָתוֹ רַק הוּא קָיָם בְּעוֹלָם
וְכָל הַיְתֵר לֹא נִבְרָא אֲלָא כְּדִי לְשִׁמּוֹשׁ. וְלָכֵן כְּשֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל אֶת מְבַקְשׁוֹ מִיָּד פּוֹרֵץ הוּא בְּבִכְיָ,
כִּי לֹא מִתְקַבֵּל עַל דַּעַתוֹ שְׁחִפְצוֹ לֹא יִשְׁלַם. אֵךְ מִיּוֹם לְיוֹם וּמִרְגַע לְרְגַע מִשְׁפִּיל וּמִבִּין הוּא כִּי
אֵינְנוּ יְחִידֵי בְּעוֹלָם, וְכִי יִשְׁנֵם עוֹד אֲנָשִׁים בְּעֵלְי זְכוּיּוֹת וְדַעָה כְּמוֹהוּ, וְלֹא כָּל מֵה שֶׁהוּא רוֹצֵה
בְּהִכָּרַח שֶׁיִּקְבֵּל, וְכֵן הוֹלֵכֵת וּמִתְרַחֶבֶת דַּעַתוֹ כְּלַפֵּי שְׁאֵר הַנְּבִרָאִים. מִמִּילָא נִלְמַד שֶׁאָדָם שֶׁאֵינוֹ
מְסַגֵּל לְקַבֵּל דַּעוֹת וְשִׁיטוֹת שֶׁל אַחֲרָיִם – כְּמוֹהוּ כְּמוֹ תִינּוּק מְגֻדֵל שֶׁלֹּא הִתְבַּגֵּר, וְעַדִּין נִשְׁאֵר
אֲנֹכִי וְחִסְרֵי רְגֵשׁ כְּלַפֵּי הַזּוּלָת כְּבִתְחִלָּה, וְיֵשׁ רַק לְרַחֵם עָלָיו עַל שֶׁלֹּא זָכָה לְהִגְדִּיל וּלְהִרְחִיב אֶת
דַּעַתוֹ.

כֵּן הֵעִידוּ תַלְמִידֵי הַגֵּר"א מוֹיִלְנָא זִיעֵ"א עַל רַבֵּם הַנֶּעְרָץ, שֶׁעַם כָּל גְּדֻלוֹתוֹ וּקְדוּשָׁתוֹ תִּקְיָפוּתוֹ
וּמַעֲמָדוֹ, מֵעוֹדוֹ אַחַז דְרָכּוֹ שֶׁלֹּא לְהַעֲמִים עַל הַסָּרִיס לְמַשְׁמַעַתוֹ לּוֹמֵר לָהֶם "זוֹ הַדֶּרֶךְ לָכּוּ בָּהּ
וְלֹא אַחֲרָת", וּמַעוֹלָם לֹא הִקְפִיד עַל הַעוֹשִׂים שֶׁלֹּא כְּדַעַתוֹ וּכְשִׁיטָתוֹ כָּל עוֹד לֹא עָשׂוּ זֹאת
בְּפִנְיָו כִּדְּהוּבָא בְּהַקְדָּמָה לְסִפְר "מַעֲשֵׂה רַב". . שֶׁכֵּן אָדָם קָטָן בִּיכְלָתוֹ לְרֵאוֹת רַק מְזוּיּוֹת הָרֵאוּיָה שֶׁל
עַצְמוֹ, וְאֵלּוּ אָדָם גְּדוֹל בַּעַל דְרָגָה בִּיכְלָתוֹ לְרֵאוֹת גַּם זְוִיּוֹת רֵאוּיָה וּנְקֻדּוֹת מִבְּטָ שֶׁל אַחֲרָיִם, מֵה
שֶׁמַּעֲיֵד רוּם מַעֲלָתוֹ. וְלָכֵן גַּם אִם אָדָם הֵנוּ בַּעַל שְׂרָרָה אוֹ סְמֻכּוֹת, מַעֲמָד אוֹ רַבְנוּת, עִם כָּל
זֹאת יִתְהַר שֶׁלֹּא לְכַפּוֹת דַּעַתוֹ עַל אַחֲרָיִם וְלֹא לְזַלְזֵל בְּשִׁיטוֹת שׁוֹנוֹת מִמֶּנּוּ, רַק יִנִּיחַ דְּבָרָיו בְּקֶרֶן
זְוִיּוֹת וְכָל הַרוֹצֵה לְטוֹל יְבוֹא וְיִטְלוּרָאָה ב"קוּבָץ אַגְרוֹת" מִרַבֵּינוּ הַחֲזוֹן אִישׁ זְצוּק"ל (חֶלֶק ב' אֵיגְרַת ט"ו) שֶׁהֵשִׁיב
עַל חִידוּשׁ תּוֹרָה שֶׁנִּשְׁלַח אֵלָיו וְלֹא הִתְקַבַּל עַל דַּעַתוֹ בְּזוֹ הַלְשׁוֹן: "שִׁמְחַתִּי לְקִרְוֵא דְבִרְיָהּ הִיִּקְרִים. מִטְּבַע הַשְּׂכָלִים לְהוֹסִיף
מִבּוֹעַם, וְחוֹבְתָנוּ לְשִׁמּוֹשׁ בְּשַׁכְּלָנוּ עַד כִּמָּה שִׁידְנוּ מִשְׁגַּת, וְלִבְקֵשׁ אֶת הַיּוֹתֵר מוֹכְרַע לְפִי שִׁיקוֹל דַּעַתָנוּ, וְאֵין אָדָם רִשְׁאֵי לּוֹמֵר
קִבְלוּ דַעַתִּי, אֲבָל אֲנוּ לְעַצְמָנוּ אֲנוּ מִשׁוֹעֲבָדִים לְחֶלֶק הַנִּיתָן לָנוּ" עַכְלָ"ק. הִבֵּט נָא וְרָאָה לְמוֹפֵת הַדּוֹר גֵּאוֹן שְׁבַגְאוּנִים אֲבִיר
הַרוּעִים שֶׁסִּבְרַת זוֹלָתוֹ אֵינָה מִתִּיִּשְׁבֵּת עַל דַּעַתוֹ, אֵיךְ מִשִּׁיב הוּא בְרוּךְ וְבַעֲדִינּוֹת נִפְשׁ שְׁכַל אָדָם מִשׁוֹעֲבַד וּמְחֻיִיב לְהַבְנִית
שְׁכָלוֹ שְׁלוֹ, וְלָכֵן אֶתְהָ שְׁאֵר בְּהַבְנִתָךְ וּבַדַּעַתָךְ, אֵךְ אֲנִי דַעַתִּי סוֹבְרַת אַחֲרָת. וְעַל כֵּנוּן זֶה נֹאמֵר (יְרוּשְׁלַמִּי בְרַכּוֹת ב', ח')
"מִי מִבִּיא לָנוּ חִלְפָתוֹ, מִי מִבִּיא לָנוּ תְמוֹרָתוֹ!" .

אָדָם הַכּוֹפֵה אֶת דַּעוֹתָיו עַל הַזּוּלָת מַעֲיֵד עַל נְקֻדַּת חֲלָשָׁה וְחִסְרֵי בְטָחוֹן בְּדְבָרָיו, וְכַמַּעֲשֵׂה שֶׁהִיָּה
בְּעֵגְלוֹן פְּשׁוּט וְרַחוּק מִתּוֹרָה וּמִצְוֹת שְׁבִיּוֹם מִן הַיָּמִים נִדְדָּמוּ לוֹ לְהַסִּיעַ אֵיזָה כְּמֹר, וְהִלָּה הַחֵל
לְפָתוֹת אוֹתוֹ וּלְשִׁכְנָעוֹ לְהַמִּיר אֶת דַּתוֹ מִהִיִּהְדוּת לְנִצְרוּת, וּבִתְמוּרָה הַבְּטִיחַ לְשִׁלְם לוֹ טְבִין
וְתִקְלִיוֹ. אֵךְ לְתַדְהִמַּת הַכְּמֹר, סָרַב הָעֵגְלוֹן בְּכָל תִּקְוָה בְּאֶמְרוֹ: אֵינְנִי יוֹדַע אִם הַדַּת שְׁלִי טוֹבָה
אוֹ לֹא, אֵךְ אֲבִי הָעֵגְלוֹן לְמַדְנִי בְּצַעֲרֵירוֹתֵי דְבָר אֶחָד בְּרוּר: שֶׁאִם יִרְצָה מֵאֵן דְּהוּא לְמַכֵּר לָךְ סוּס
בְּתִמוּרָה לְסוּס שְׁלָךְ, וְיִצְיַע לָךְ תּוֹסַפֶּת כְּסָף בְּתִמוּרָה לְהַחֲלִפָּה – דַּע לָךְ נֶאֱמַנָה שֶׁהַסּוּס שְׁלוֹ
הוּא חוֹלָה וְרָצוּץ, וְכָל הָעֵסְקָה אֵינְנָה שְׁוֶה כָּלֵל. כֵּן אֶמֶר לוֹ הָעֵגְלוֹן לְכַמֵּר אִם אֶתְהָ מַצִּיעַ לִי
לְהַחֲלִיף אֶת יְהוּדִיתִי בְּדַתְךָ וְאֶף מוֹסִיף לִי תִשְׁלוּם עַל כֵּן – הֲרִי זֶה סִימּוֹן מְבַהֵק שֶׁדַּתְךָ אֵינְנָה
שְׁוֶה כָּלֵל! וְכֵן הַדְּבָרִים גַּם לְעַנְיָנוּ: אִם צָרִיךְ אָדָם לְכַפּוֹת עַל אַחֲרָיִם אֶת דַּעַתוֹ, וְלֹא לְצַם לְקַבֵּל

את שיטתו, ולא נותן להם את האפשרות לבחור בה בעצמם – הרי זה אות ומופת שאף הוא אינו מחזיק באמת מדרכו כדרך טובה וישרה.

ישנם המונעים מבניהם או מתלמידיהם מלשמע שיטות ודעות שונות, בטענה שכתוב "עשה לך רב" ולא רבנים, ושרב פלוני אינו הולך בהשקפה שלנו, ועוד כל מיני טענות. האם יש אמת וצדק בדבריהם? אולי באמת עדיף לדבק ברב אחד ולא להתבלבל, או שמא כל המוסיף מוסיפים לו? ובכן בתלמוד מספר על רב חסדא שהיו לו תלמידים, ויום אחד פנה אליהם ואמר: "רצוני לומר לכם דבר, אלא שחושש אני שמא תעזבוני ותלכו, והוא: כל הלומד תורה מרב אחד אינו רואה סימן ברכה לעולם". התלמידים מששמעו זאת אכן קמו ועזבוהו והלכו ללמוד לפני רבא, אך רבא מששמע זאת אמר להם: אמת שלחודוד ולחריפות הלב טוב שתשמעו מחכמים נוספים, אך את עקרי הפסיקה וההשקפה שלכם עדיף שתלמדו רק מרב אחד, כדי שלא תשתבש ותתבלבל דעתכם מסכת עבודה זרה (י"ט) ובפירוש רש"י ז"ל שם. וראה עוד בתוספות בעירובין (ני"ג ע"א בד"ה "דגמרי").

וכשקראנו מעשה מפלא זה תמהנו לעצמנו: אם באמת חשש רב חסדא שיעזבוהו תלמידיו שלא בצדק – אז למה בכלל אמר להם זאת? ואם הבין שחובתו לומר – אז למה אמר להם "חוששני שתעזבוני"? זה סתם מיתר! ויתר על כן: מדוע לא אמר להם כמו רבא שיש חלוק בדבר בין חידוד לפסיקה, וכך אולי לא היו עוזבים אותו מלכתחלה?!

אך חכמה גדולה טמונה פאן, מסר חשוב לכל מי שעתיד לעמוד במצב דומה לשל רב חסדא: רב חסדא נדע שתלמידיו יעזבוהו בעקבות המאמר, ונדע גם את החלוק בין למוד לחידוד. אך הבין שאם יסתיר מהם את הכלל הזה לגמרי - הרי זה מועיל בתפקידו ובאמונם, ויבוא היום ויגלו זאת בעצמם ויעזבוהו לצמיתות, ולומר להם את החלוק גם לא רצה כי מי אמר שיאמינוהו בדבר הנוגע אליו?! לכן אמר להם דעו לכם שברור לי שתלכו, אך אם אמר לכם לפחות ברור לי שעוד תחזרו, ומיד אמר להם את הדבר. ומשהלכו והבינו את החלוק בעצמם - שבו במהרה לחסות תחת רבם הנערץ באהבה וברצון. זה ההבדל בין מי שנופה על תלמידיו את דעתו, לבין מי שנותן להם את האפשרות להבין את צדקותו וישרותאמנם הכל תלוי מיהו הרב ומיהם התלמידים ומיהם הרבנים אליהם הם חפצים ללכת, שלא כל האצבעות שוות, וכל מקרה לגופו. ומי האיש החכם ויבן את זאת! ירמיה ט', י"א.

דרוש וחדוש

שאלה: האם הגוי מתר בבתו? ומה דינם אם נתגירו?

תשובה: נחלקו רבותינו האמוראים בתלמוד האם הגוי מתר בבתו או לא, והביאו ראיה לאסור מאדם הראשון שלא נשא את בתו, אולם דחו זאת באמרו שהקדוש ברוך הוא אסר על אדם הראשון את בתו במטרה לגמל חסד עם בנו קין שישאנה ויבנה את העולם, מה שאין

כְּן סֵתֶם גּוֹי שְׁמֵתָר בְּבֵתוֹ. וְכֵן פִּסְקוֹ הָרֵאשׁוֹנִים רָאָה סִנְהֶדְרִין (נִיחַ ע"ב) שְׁתֵּי לְשׁוֹנוֹת בְּשֵׁם רַב הוֹנָא, וְהוֹבֵא לְהַלְכָה בְּרַמְבַּ"ם הַלְכוֹת מַלְכִים (פֶּרֶק ט' הַלְכָה ה').

וְהוּא הִדִּין אִם נִתְגַּיְרוּ הָאֵב וּבֵתוֹ וְרָצוּ לְנִשְׂאָ זֶה לְזֶה הָרֵי אֱלוֹ מִתְרִים, בְּהִיּוֹת שְׁבִיבֵי הַלְכוֹת שֶׁבְּגִירוֹתָם בְּטַל הַקְּשֶׁר הַמְשֻׁפָּחֵתִי וְהִיחֹס שְׁבִיבֵי הַלְכוֹת אִסּוּרֵי בִיבְמוֹת (כ"ב ע"א) "גַּר שֶׁנִּתְגַּיֵּר כְּתִינוּק שְׁנוּלָד", וְלֹא גָזְרוּ עַל כֵּךְ רַבּוֹתֵינוּ שׁוֹם הַרְחָקָה רַמְבַּ"ם הַלְכוֹת אִסּוּרֵי בִיבְמוֹת (פֶּרֶק י"ד הַלְכָה י"ג). וְלִמְרוֹת שְׁבִיבֵי הַלְכוֹת וּבְהַלְכָה (שֵׁם) נִתְבָּאָר גְּבִי אִמּוֹ שֶׁל הַגּוֹי שְׁבִיבֵי הַלְכוֹת אִסּוּרֵי, וְלִכְשֶׁנִּתְגַּיְרוּ הָרֵי הֵם מוֹתְרִים זֶה בְּזֶה מִן הַתּוֹרָה בְּהִיּוֹת שֶׁהֵם כְּקָטָן שְׁנוּלָד וְאֵין לָהֶם יְחֹס, וְרַק מִדְּרַבְּנָן אִסּוּרֵי חֲכָמִים כְּדִי שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ "בִּאֲנֵנוּ מִקְדוּשָׁה חֲמוּרָה לְקְדוּשָׁה קְלָה", מְכַל מְקוֹם כֹּאֵן גְּבִי אֵב וּבֵתוֹ שֶׁגַם בְּגוֹיּוֹתָם הֵיוּ מוֹתְרִים זֶה בְּזֶה בְּהִיּוֹת שֶׁאֵין בִּינֵיהֶם שׁוֹם יְחֹס וְקֶשֶׁר לְפִי הַלְכָה, לְכֵן גַּם לְאַחַר הַתְּגִירוֹתָם אֵין שׁוֹם סִיבָה לְאוֹסְרָם זֶה בְּזֶה.

בְּסוֹד עֲבָדִיךָ

בְּבִאּוֹר עֲנִין אִסּוּר הָעֲרִיּוֹת עַל דְּרָךְ הַסּוֹד הוֹבָא בְּסִפְרָא "לְקוּטֵי הַלְכוֹת" הַלְכוֹת גִּיטִין הַלְכָה ג' אוֹת י"ז. וְעוֹד עֵיין שֵׁם שְׁמֵבֵאָר לְפִי זֶה אֵת עֲנִין יְבוּם אֵשֶׁת הָאֵת, וְאִכְמ"ל. מְהֵרָה "ק רַבִּי נַחְמָן מִבְּרִסְלָב זִיע"א שְׁעָקָר פְּעֻלַת מִצְוֹת הַנְּשׂוּאִין וּמִצְוֹת הַפְּרִיָּה וְרַבִּי הֵיא הַמְתַּקֵּת הַצְּמִצּוֹם בְּעוֹלָם, וְרַבִּי הַפְּלִים לְקַבְּלַת הַשְּׂכָל שְׁעַל יְדוֹ נִתְּן יְהִיָּה לְהַשְׁיֵג אֵת אֱלֹהוֹתוֹ וְתִבְרָךְ בְּעוֹלָם. וְזֶהוּ שְׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ שְׂכָל הַשְּׂרָוִי בְּלֹא אֲשֶׁה שְׂרָוִי בְּלֹא תוֹרָה וּבְלֹא שְׂמִחָה וְאֵינוֹ קְרוִי אָדָם וְכִי יִבְמוֹת (ס"ב ע"ב). כִּיִּן שְׂבִלְעָדֵי אֲשֶׁה אֵין בְּיָדוֹ אֵת הַפְּלִים הַנְּצָרְכִים לוֹ לְהַגִּיעַ לְכָל הַהַשְׁגוֹת הַלְלוֹ.

וְעַל כֵּן אִסּוּר לְנוֹ הַבּוֹרָא בְּרוּךְ הוּא אֵת הָעֲרִיּוֹת שֶׁהֵן הַקְּרוּבוֹת שֶׁל הָאָדָם, בְּהִיּוֹת שֶׁהוּוּוֹג עִמָּהֶן גּוֹרֵם לְרַבּוֹי אִזּוֹר יִתֵּר עַל הַמְּדָה בְּבַחֲיִנַת "רַבּוֹי הַשְּׂמֹן הַגּוֹרֵם לְכַבּוֹי הַנֵּר", וְלֹא יְהִיָּה נִתְּן לְהַשְׁיֵג אֵת הַהַשְׁגוֹת הָרְאוּיּוֹת לוֹ עַל יְדֵי זֶה, אֲלֹא עִקְר הַהַשְׁגָּה בְּבוֹרָא יִתְבְּרָךְ בְּאֵה דְּנֹקָא מְרַחוּק בְּבַחֲיִנַת "מְרַחוּק תִּבְיָא לְחֻמָּה" מִשְׁלֵי ל"א, י"ד. וְ"מְרַחוּק ה' נִרְאָה לִי" יִרְמִיָּה ל"א, ב'. וְדָבָר זֶה אֵי אֲפָשָׁר לְהַשְׁיֵג עִם קְרוּבוֹתָיו שֶׁל הָאָדָם. עַכְתּוּד.

מצוה קצ"ו: שלא לגלות ערות אחותו מאשת אביו

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב:

“עֲרוֹת בֵּת אִשָּׁת אָבִיךָ מוֹלְדֵת אָבִיךָ אַחֻוֹתֶיךָ הוּא לֹא
תִּגְלַח עֲרוֹתֶיהָ” ויקרא י”ח, י”א.

לְפָשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא

מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה מִן הַתּוֹרָה שֶׁלֹּא יִגְלַח אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל עֲרוֹת אַחֻוֹתוֹ שֶׁהֵיא בֵּת אִשָּׁת אָבִיו, דְּהֵינּוּ
שֶׁלֹּא יִשְׁכַּב אוֹתָהּ מִשְׁכַּבֵּי אִשָּׁה.

וְאִזְהָרָה זֶה הֵיא אֶפְלוּ אִם לֹא הֵיִתָּה זֶה אַחֻוֹתוֹ מִשְׁנֵי הוֹרִיו, אֶלָּא רַק מִצַּד אָבִיו אוֹ רַק מִצַּד
אִמּוֹרֵמב”ם הַלְכוֹת אִיסוּרֵי בֵיאָה (פֶּרֶק ב’ הַלְכָה ג’) וְשִׁלְחַן עֵרוּךְ אֲבֵן הַעֲזָר (סִימָן ט”ו הַלְכָה י’).

כְּמוֹ כֵּן לְמִדּוּנֵנוּ רְבוּתֵינוּ שֶׁאִזְהָרָה זֶה מִדְּבַרְתָּ בְּאַחֻוֹתוֹ שֶׁנּוֹלְדָה דְּוָקָא מֵאִשָּׁת אָבִיו שֶׁהֵיִתָּה
נְשׂוּאָה לוֹ, וּבְאִפְסוֹ שֶׁכִּזְזָה חֵיב הוּא גַם כֵּן מִשּׁוּם אִזְהָרַת “עֲרוֹת אַחֻוֹתֶיךָ... לֹא תִגְלַח” ויקרא י”ח,
ט’. הַנִּזְכָּרֵת לְעִילְכֵן נִתְבָּאָר בִּיבְמוֹת (כ”ב ע”ב), וְרֵאָה לְעִיל בְּבִאּוֹר מִצוּחַ קצ”ב. אֶבְל אִם הֵיִתָּה זֶה אַחֻוֹתוֹ
מֵאַנּוּסֵת אָבִיו אוֹ מִן הַזְנוּת וּבֵא עֲלֶיהָ – אֵינּוּ חֵיב אֶלָּא מִשּׁוּם אִזְהָרַת “עֲרוֹת אַחֻוֹתֶיךָ” הַנִּזְכָּר.

וְהַעוֹבֵר וּבֵא עַל אַחֻוֹתוֹ מִנְשׂוּאָת אָבִיו הָרִי הֵם חֵיבִים כָּרַת, וְאִם הֵיִתָּה בְּמִזִּיד וּבְהִתְרַאֵת שְׁנֵי
עָדִים הָרִי הֵם חֵיבִים פְּעֻמִּים מִלְקוֹת, וְאִם הֵיִתָּה בְּשׁוֹגֵג הָרִי הֵם חֵיבִים שְׁתֵּי חֲטָאוֹת,
כְּנִזְכָּרֵמב”ם שֶׁם (פֶּרֶק ב’ הַלְכָה ה’).

רִמְזוֹ הַכָּתוּב – תַּעֲתוּעֵי הַיִּצָּר

בְּנִבְיָא מוּבָא מַעֲשֶׂה אִמְנוֹן וְתָמָר, שֶׁהָיוּ אַחִים מֵאֵב אֶחָד – הֵלֵא הוּא דָּוִד הַמֶּלֶךְ ע”ה, וְאִמָּם
אִמָּנָם הֵיִתָּה אַחַת – הֵיא מַעֲכָה בֵּת מֶלֶךְ גִּשׁוּר, אֶלָּא שְׁאֵת תָּמָר הֵיא יֻלְדָה בְּטָרָם נִתְנַגְרָה,
וְאִלוּ אֵת אִמְנוֹן יֻלְדָה לְאַחַר גִּיּוּרֶיהָ. וּבְהֵיּוֹת שְׁזָרַע הַנּוֹלָד לְיִשְׂרָאֵל מִן הַעֲפוּיִים אֵינּוּ נִחָשֵׁב
לְזָרַעוֹ, וְזָרַע הַנּוֹלָד לְגִיּוּרֵת לְאַחַר גִּיּוּרֶיהָ אֵינּוּ קָרוֹב לְנוֹלָד לָהּ לְפָנֵי גִיּוּרֶיהָ, לְכֵן הָדִין הֵיִתָּה
שֶׁאִמְנוֹן וְתָמָר מִתְרִים זֶה לְזֶה בְּתַכְלִית הַהֲתֵר, וְלֹא הֵיִתָּה שׁוּם מְנִיעָה הַלְכָתִית שֶׁאִמְנוֹן שֶׁאִנָּה
לְאִשָּׁהרֵאָה כֹּל הַמַּעֲשֶׂה וּפְרִטִיו בְּסִפְרָא שְׁמוּאֵל ב’ (פֶּרֶק י”ג) וּבְמִפְרָשִׁים שֶׁם.

אולם הנביא מספר שמרוב יפיה וזניעותה של תמר חשק בה אמנון ביותר, וחשש מלבקש מאביו לשאנה שמה יסרב לדבר, עד שנעשה חולה ונפל למשכבראה במפרשים שם שנחלקו האם באמת נעשה חולה מרוב אהבתו אליה, או שרק עשה את עצמו כחולה בכדי להשיגה. ואז באותה העת קרא אליה למטת חליו ובקש שתסעדנו, עד שגבר עליו יצרו והחזיקה לשדלה לעברה, וכמה שנסתה להניאו מכך באמרה לו שיהיה כאחד הנבלים שבישראל, ושיוכל לבקשה מאביו ולקבלה בהתרכי שכתוב בנביא (שם פסוק י"ג) שאמרה לו "ואתה תהיה כאחד הנבלים בישראל, ועתה דבר נא אל המלך כי לא ימנעני ממך". , לא אבה לשמע לה ותפסה בלח והפיק את זממו. ומאותו הרגע שפלא את תאנתו ופרק את יצרו לפתע נתהפכה הקערה על פיה, וכפי שמעיד הנביא "וישנאה אמנון שנאה גדולה מאד, כי גדולה השנאה אשר שנאה מאהבה אשר אהבה, ויאמר לה אמנון קומי לכי" (פסוק ט"ו). , ולא קרב אליה אמנון עוד, וכחלוף שנתים ימים קפח את חיו על המעשה אשר עשה.

מעשה מזעזע זה מלמד את כלנו לקח חז וברור מהו סופו של ההולך שולל אחר יצרו ותאנתו. שכן אמנון לא חסר לו מאומה: כסף וכבוד כחול היים, כס המלוכה היה מעתד בידו כתב הרלב"ג (שם פסוק כ"ד) שאמנון היה הבן הבכור של דוד והיה ראוי למלוך אחריו. , ואף את אותה תאנה שבקש יכול היה לקבל בהתר. אך דרכו של היצר היא להמתיק את העברה ולנפות את האסור, עד שנדמה לאדם שאם יקחנו בהתר לא יהנה ממנו כמו אם יקחנו באסור! כך כותב שלמה המלך: "מים גנובים ימתקו ולחם סתרים ינעם" משלי ט', י"ז. ופרשו המפרשים שמים גנובים יותר ימתקו משאינם גנובים, ולחם גנוב הנאכל במסתור למאד ינעם, שאין טעם ביאת פניה כטעם אשת איש כן פירשו רש"י והמצודת דוד ז"ל במקום. . מה שמראנו שכל מיחד נתן ביד היצר הרע לתעתע באדם ולהנעים ולהמתיק לו את הדבר האסור, כדי שיינטה אחריו יותר מאחרי ההתר. אך מיד לאחר עשיית העברה נהפך המתוק למר, ונותר האדם קרח מכאן ומכאן מבלי שום טעם טוב, ועם מטען גדול של פגמים ויסורי מצפון, ורע לו בזה ובבא.

מטעם זה אמרו חכמינו ז"ל שגדול שכרו של המצוה על דבר ועושהו משכרו של שאינו מצוה על דבר ועושהו, הואיל ולמצוה יש יצר גדול וחזק שנילחם בו שלא לעשות את הדבר, ומינפה בעיניו את החטא והעברה, מה שאין כן זה שאינו מצוה ועושה שאינו נאבק כל כך עם יצרו כי לא נאסר עליו הדבר מסכת עבודה זרה (ג' ע"א) וכפירוש בעלי התוספות ז"ל שם (בד"ה "גדולי"). ועיין בפירוש רש"י ז"ל (קידושין ל"א ע"א בד"ה "גדול המצווה ועושה") שפירש קצת אחרת. . ולפי זה מבאר המהר"ל מפראג זיע"א מדוע דוקא גזל ועריות נפשו של אדם מחמדתן ומתאנה להם חגיגה (י"א ע"ב). ? בהיות שהם הגבולות שקבע הבורא בין בני האדם שלא יחצו ויעברו אותם, וכשמגבילים את האדם ואוסרים עליו דבר מסוים – מיד מתעורר בו יצר של התמרדות לעבר את הגבול ולקחת את האסור כן כתב בהקדמתו לספרו "גבורות ישראל". .

וזהו שרש חטא עץ הדעת שנכשל בו אדם הראשון, שהיה בתחלה מפשט מכל גוף וצורה, וכל כלו היה ישות רוחניות בלתי מגבלת, וממילא לא היה במה להגבילו, לכן ברא הקדוש ברוך הוא את עצי הגן וצוהו "מכל עץ הגן אכל תאכל, ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל" בראשית ב', ט"ז-ט"ח. – לא כי הוא שונה משאר העצים, ולא כי לא רצה שיאכל ממנו, אלא כדי שיהיה לאדם משהו שעליו הוא מזהר ומגבל. ומשנאסר עליו העץ מיד בא הנחש הוא היצר הרע והחל בפתויים ובתעוועים "כי טוב העץ למאכל וכי תאנה הוא לעיניי ונחמד העץ להשכיל" בראשית ג', ו'. . ורבותינו פרשני התורה מגלים לנו שחטא עץ הדעת היה שעה אחת קדם פניסת השבת, ואם רק היה ממתין האדם שעה אחת כבר היה מתר באכילת העץ והיה

חי לעולם, ועם כל זאת בחר לאכול באסור, ונתמעט ונענש בענשים קשים ומרים שעד היום מתקיימים בכלנו בעוונותינו.

רבותינו זכרונם לברכה מלמדים כי שמשון נענש שנקרו הפלשתים את עיניו בגלל שהלך אחר מראה עיניו באמרו לאביו "אותה קח לי כי היא ישרה בעיניי" שופטים י"ד, ג'. ועל אף ששמן השמים היתה מיעדת לו כדי להתגרות בפלשתים ולהכותם כפי שכתוב בנביא (שם) "ואביו ואמו לא ידעו כי מה היא". מפל מקום להיות שהוא לקחה מתוך תאוות לבו וראית עיניו לכן נענש בענש קשה שפנה הכן נאמר בסוטה (ט' ע"ב), ראה שם כל הסוגייה באורך. מה שמלמדנו שאלו לא היתה מתפתה שמשון אחר מראה עיניו היתה מקבלת בדרך אחרת, ולא היתה מאבד את ראיתו. אף בהיות שלקחה בדרך אסור לכו נאלץ לשאת בענש המר הזה. אהה הראת לדעת שמי שהולך אחר יצרו לעולם לא ירויח מהדבר, ואדרבה גם את מה שייכול היתה לקבל יפסיד.

מאיך גיטא אומרים חז"ל שאם אדם אינו מתפטר, ומתעקש תמיד למצא את מבקשו אף ורק בהתיר – אזי כל אשר נחפץ לקבל בהתיר, ואף יזכה להנות ממנו. שכל מה שאסור לנו הבורא עשה כמוהו בהתיר: אסור לנו את הדם – התיר לנו את הכבד, אסור את דם הנדה – התיר את דם הטהור, אסור את החזיר – התיר את מלח השבוטא, אסור את הבשר בחלב – התיר את הפחל, אסור את אשת האיש – התיר את הגרושה בחיי בעלה חולין (ק"ט ע"ב). וראה עוד בספר "בוצינא דנהורא (עמוד ק"פ) שכתב מהרה"ק ממעוז'בוז' זיע"א שכל תאוות העולם הזה שורשן ומקורן הוא מאיזה ניצוץ קדושה התקוע בבר ההוא, ואפילו הנואף אשר יתאוה לנאוף מקור תאוותו הוא מאותו ניצוץ של קדושה, אלא שהדרך להוציא את אותו ניצוץ צריכה להיות דוקא בדרך המותרת ולא בדרך האסורה, ואם רק ישכיל יוכל למלאות את תאוותו ולהוציא את אותו ניצוץ בדרך המותרת ולא בדרך האסורה. וכפי שמובא בתלמוד מעשה באדם אחד שנתאנה לעברה עם אשה יפה שהיתה בארץ מרחקת, ושגר לה ארבע מאות זהובים לעברה, וכשהגיע זמנו הגיע אליה והציעה לו מצעות של זהב וכסף. אף בטרם נכשל עמה בעברה טפחו לו ציציות בגדו על פניו, ולפתע נתעורר ונזכר שיש דין ויש דין ופרש מן העברה ושב לעירו. לקמים נתגירה אותה אשה ובאה לעירו ונשאה לו, ואותן מצעות שהציעה לו אז באסור – הציעה לו כעת בהתיר ראה כל המעשה במנחות (מ"ד ע"א). וראה בספר ראשית חכמה (פרק דרך ארץ) שכתב על כך בזו הלשון: "עיניך שלא ניתנו בממון שאינו שלך – הם יאירו באישון חושך ואפילה, אזניך שלא שמעת בהם דברים בטלים – הם ישיבו לך שלום, פיך שלא דיבר לשון הרע – יזכה לספר בשבחיו של הקדוש ברוך הוא לתחיית המתים". ברוך המשלים שָׁכַר טוֹב לִירְאָיו!

דרוש וחדוש

האם מתר לאדם לשא את אחותו החורגת, דהינו שנולדה לאשת אביו שאינה אמו מאדם אחר?

בתלמוד הבבלי הובאו דברי רבי אליעזר בן יעקב האוסר לאדם לשא את אחותו החורגת שגדלה עמו בבית, משום מראית העין שעלולים לחשד בו שנשא את אחותו. אולם מיד נדחו דבריו בטענה שלדבר זה יש קול בעולם והכל יודעים שאין זו אחותו כלל ראה סוטה (מ"ג ע"א).

אולם בתלמוד הירושלמי הובא בשם רבי חנינא בן יודן שאין לאדם לשא את אחותו החורגת
שגדלה עמו אלא במקום אחר שלא מכירים אותם כאחים, אבל במקום מגוריהם אסור
עליהם הדבר משום מראית העין בדברי התוספות ביבמות (כ"א ע"א) בד"ה "ומותר" מה שכתבו בזה.

ולחלוקה פסקו הרמב"ם ז"ל והשלחן ערוך כהתלמוד הבבלי להתירם בכל אפן לכתחלה, וכן
עקרא רמב"ם הלכות איסורי ביאה (פרק ב' הלכה ג') ושלחן ערוך אבן העזר (סימן ט"ו הלכה י"א).

בסוד עבדיך

בבאור ענינו של הבא על אחותו מאביו או מאמו על דרך הסוד ראה לרובנו חיים ויטאל זיע"א
בספרו "שער הגלגולים" סוף הקדמה כ"ב, ראה שם שכתב כן בשם הר"א הלוי ז"ל. שכתב בשם
המקבילים שענינו של העושה כן הוא לבוא בגלגול של חסידה, ובזמן היותו מגלגל בה נהרגוה
חברותיה. וזהו סוד הפסוק "ואיש כי יקח את אחותו בת אביו או בת אמו חסד הוא ויקרא
כ"י, י"ז.

ועוד כתב שכל זמן שנשמתו מגלגלת באותו הגלגול ישנו כרוז אחד בשמים שמכריז בכל עת
על חטאו של זה וענינו, ואינו מש ממנו עד שמסיים זה לרצות את ענינו ומתקן את חטאו
בשלמותו.

מצוה קצ"ז: שלא לגלות ערות אחות אביו

כמו שכתוב:

"ערות אחות אביך לא תגלה שאר אביך הוא ויקרא י"ח,

י"ב.

לְפָשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא

מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה מִן הַתּוֹרָה שֶׁלֹּא יִגְלֶה אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל עֲרוֹת אַחוֹת אָבִיו, דִּהְיִנוּ שֶׁלֹּא יִשְׁכַּב אוֹתָהּ מִשְׁכַּבֵּי אִשָּׁה.

וְאִזְהָרָה זֶה הִיא בֵּין שְׁהִיְתָה אַחוֹת אָבִיו מִצַּד אִמּוֹ שֶׁל אָבִיו, וּבֵין מִצַּד אָבִיו שֶׁל אָבִיו, וְכָל שֶׁכֵּן מִשְׁנֵיהֶם. וְכֵן חֵיב בֵּין שְׁהִיְתָה אַחוֹת אָבִיו מֵאִשְׁתּוֹ אוֹ מֵאֲנוּסָתוֹ, בְּכָל מִקְרָה חֵיב זֶה הִבָּא עֲלֶיהָ מִשׁוּם אַחוֹת אָבִיו יִבְמוֹת (נ"ד ע"ב) וּרְמב"ם בְּסֵפֶר הַמִּצְוֹת (לֹא תַעֲשֶׂה ש"מ) וְשִׁלְחוּ עֲרוֹךְ אֲבֹנֵי הַעֲזָרָה (סִימָן ט"ו הַלְכָה ט"ז).

וְהַעוֹבֵר וּבָא עַל אַחוֹת אָבִיו הֲרִי הֵם חֵיבִים כָּרַת, וְאִם הָיָה בְּמִזִּיד וּבְהִתְרַאֵת שְׁנֵי עֲדִים הֲרִי הֵם חֵיבִים מִלְּקוֹת, וְאִם הָיָה בְּשׁוֹגֵג הֲרִי הֵם חֵיבִים קָרְבָן חֲטָאת רְמב"ם הַלְכוֹת אִיסוּרֵי בִיאה (פֶּרֶק א').

רִמְזוֹ הַפְּתוּב – נִצֵּר תֵּאֲנָה יֹאכֵל פְּרִיָּה

עִם יִשְׂרָאֵל הַזֶּה הָיָה לְקָרֵב קָרֵבֵת אִישׁוֹת אֶל אַחוֹת הָאָב, הִיא דוֹדָתוֹ. וְהַעוֹבֵר וְעוֹשֶׂה כֵּן הֲרִי זֶה עֹבֵר עַל גְּלוּי עֲרִיּוֹת שֶׁהִיא מִהַעֲבֻרוֹת הַחֲמוּרוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, שֶׁעֲלֵיהֶן נֶאֱמַר "וְהָרֵג וְלֹא יַעֲבֹר" רַאֲהוּ רְמב"ם הַלְכוֹת יְסוּדֵי הַתּוֹרָה (פֶּרֶק ה'). אֵךְ מֵאִידֶךְ גִּיסָא, מוֹצָאִים אָנוּ שֶׁהַתּוֹרָה הַתִּיבָרָה לְאָדָם לִשְׂאֵת אֶת בֵּת אַחוֹתוֹ אוֹ אֶת בֵּת אַחִיו סְנֵהֲדֵרִין (ע"ו ע"ב) וּרְמב"ם הַלְכוֹת אִיסוּרֵי בִיאה (פֶּרֶק ב' הַלְכָה י"ד). אֲמַנְסֵם לְדַעַת רִשׁוּי ז"ל (שֵׁם) לֹא הוֹתֵרָה אֶלָּא בֵּת אַחוֹתוֹ שֶׁמִּחֲבָבָה בְּיוֹתֵר, אֲבָל בֵּת אַחִיו לֹא. וְעֵינֵינוּ בְּבִרְכֵי יוֹסֵף (אֲבֹנֵי הַעֲזָרָה סִימָן ב' אוֹת ה') שֶׁדָּן בְּזֶה בְּאוֹרֵךְ. וְעוֹד עֵינֵינוּ לְמִרְוֵן הַגְּרָמָה יוֹסֵף זצ"ל בְּסִפְרוֹ "הַלְכוֹת עוֹלָם" (חֶלֶק ז' עֲמוּד רַכ"ב) מֵהִי הַהוֹרָאָה כִּיּוֹם לְאָדָם הַחֲפֵץ לִישָׂא אַחַת מִקְרוֹבוֹתָיו הַמּוֹתֵרוֹת לוֹ. , שֶׁהוּא בְּעֵצָם דוֹדָה, וְאֵף הוֹסִיפוּ חֲכָמֵינוּ שֶׁמִּצְוָה לְשִׂאֵנָה מִשׁוּם "מִבְּשִׂרְךָ לֹא תִתְעַלֵּם" יִשְׁעִיה נ"ח, ז'. , וְעֵלְיוֹ נֶאֱמַר "אִזְּתִּיקָרָא וְה' יַעֲנֶנָּה" שֵׁם (פְּסוּקֵי ט'). . וְהַשְּׂאֵלָה כָּאֵן מִתְּבַקְּשֵׁת מֵאֵלֶיהָ: וְכִי מָה הַהֲבָדֵל בֵּין דוֹד וּבֵת אַחִיו שֶׁמִּתְרִים וּמִצְוָה לְהַנְשֵׂא, לְבֵין דוֹדָה וּבֵין אַחִיהָ שֶׁאִיסוּרֵים בְּאִיסוּר חֲמוּר לְהַנְשֵׂא?! הֲרִי בְּשֵׁנֵי הַמִּקְרָאִים יִשְׁנֶה אוֹתָהּ קָרֵבֵת דָּם, וְאוֹתוֹ אָדָם אֲמַצְעֵי הַמִּקְשָׁר בֵּינֵיהֶם, אִם כֵּן מָה רָאִתָּה הַתּוֹרָה לְהַבְדִּיל בֵּינֵיהֶם הַבְּדֵל כֹּה גָדוֹל וְתַהוֹמֵי?

וּבְאֵרוֹ הַרְאֵנוּ שֶׁטַעַם הַדְּבָר הוּא בְּהִלּוֹת שֶׁהָאִישׁ הוּא זֶה הַמִּצְוָה עַל נְשִׂיאַת אִשָּׁה וּמִצְוֹת פְּרִיָּה וּרְבִיָּה, וּמִמִּילָא אִם יִקַּח אָדָם אֶת בֵּת אַחִיו אוֹ אֶת בֵּת אַחוֹתוֹ - מִטְּבַע הַדְּבָרִים הוּא שֶׁיִּרְגֵּשׁ בְּגֵרוּת וְאַחֲרִיּוֹת וּמַחֲבִיבוֹת כְּלָפֶיהָ, וּמִמִּילָא יִתְבַּהֵר וְיִדְאָג לְסַפֵּק לָהּ אֶת כָּל צְרָכֶיהָ, וְלֹא יִחְסִיר מִמֶּנָּה דְבָר, לְכֵן הַתִּיבָרָה לוֹ הַתּוֹרָה לְשִׂאֵנָה. מָה שֶׁאֵין כֵּן אָדָם כְּלָפֵי דוֹדָתוֹ שֶׁאֵינוֹ מְרַגֵּשׁ כְּלָפֶיהָ מַחֲבִיבוֹת מִיְחָדָת שֶׁל נְתִינָה כְּלָפֶיהָ, אֶלָּא אֲדַרְבָּה מִטְּבַע הַדְּבָרִים הוּא שְׂוִיתֵר יִקְבַּל מִמֶּנָּה, מִמִּילָא לֹא יוֹעִיל קָרְבָּתָם לְמִלְאוּת אֶת חוֹבָתוֹ כְּלָפֶיהָ, לְכֵן לֹא הַתִּיבָרָה הַתּוֹרָה אֶת הַדְּבָרִים עוֹלָה מִדְּבַרֵי רִשׁוּי ז"ל בִּיבְמוֹת (ס"ב ע"ב ב"ד"ה "וְהוֹשֵׂא") שֶׁכָּתַב שֶׁמִּתּוֹךְ כֵּךְ מַחֲבֵב אֶת אִשְׁתּוֹ, וְכֵן מִדְּבַרֵי רַבֵּינוּ תַּם (בְּתוּסְפוֹת שֵׁם ב"ד"ה "וְהוֹשֵׂא") שֶׁכָּתַב הַטַּעַם מִשׁוּם שֶׁהִיא בֵּת מִזְלוּ וְטַבְעִיהָ דוֹמִים זֶה לָזוֹ, וְכֵן מִדְּבַרֵי רַבֵּינוּ

טודרוס הלוי (בן אחיו של הרמ"ה) בעליות יבמות (פרק הבא על יבמות) שכתב הטעם שמא אין לה ממון להנשא. .
ולכן דרשו על הנושא את בת אחיו או בת אחותו את הפסוק "מבשרך לא תתעלם"
שמשמעותו שגיבין האדם שאשתו היא בשר מבשרו ולא יתעלם מצרכיה, ויאהבה כגופו
ויכבדה יותר מגופו כראוי וכיאהכך כתב רבינו הרמב"ם ז"ל בהלכות אישות (פרק ט"ו הלכה י"ט), עיין שם
בדבריו. , ומתוך כך ירבה השלום ביניהם.

שלמה המלך ע"ה מלמדנו בספרו פי "נצר תאנה יאכל פריה" משלי כ"ז, י"ח. . והנה גם אשתו
של האדם היא כדגמת עץ התאנה המניב פרות מתוקים ומשפחים, המענגים את הנפש
וערבים לחך. אך בהיות שעץ התאנה אינו מוציא את פרותיו בבת אחת אלא לאט לאט, לכן
צריך לשמרו תמיד. ואם לא ישפיל בעל התאנה לשמרה כראוי, דהינו להשקותה כפי צרכה
ולגדרה מפני הגנבים, ולהרחיק מעליה כל מיני חרקים ומזיקים – לא יזכה זה ליהנות
מדבשה, כי פרותיה ילקו או יקטפו על ידי זרים, וברבות הימים תחלש התאנה ותאבד
כחותיה, ומידענו יותר ערם ועריה מבלי המשך לבניו אחריו. כך גם אשתו של האדם חובתו
למלאות כל צרכיה, לשמור את בריאותה ולהרבות בטובותיה, לגדרה בגדר הצניעות ולהרחיק
כל מזיק ומאים מעליה, ובכך יתקיים בו הפסוק "יהי מקורך ברוך ושמח מאשת נעורך" משלי
ה', י"ח. ורעיון זה אמר לנו פעם הג"ר יצחק זילברשטיין שליט"א, ואנו רק הרחבנו את היריעה. .

מתנות רבות מעניק הקדוש ברוך הוא לכל אדם במהלך חייו. חלקן רוחניות וחלקן חמריות,
חלקן נגלות וחלקן נסתרות, אך על מתנה אחתאמנם גם על השבת אמר הקב"ה "מתנה טובה יש לי בבית
גנוזי ושבת שמה", אולם זו ניתנת לכל אשר יחפוץ, מה שאין כן אשה טובה עליה אומרים רבותינו שרק בחיק ירא
אלקים תנתן. אומרים חז"ל כי היא מתנה טובה – מתנה טובה הובא ביבמות (ס"ג
ע"ב) בשם בן סירא. ובספר "טובה תוכחת" לרבי יצחק חי בוכובזה זצ"ל רמז את הדבר בפסוק (משלי ה', י"ט) "אהבים
ויעלת חן ודדיה" סופי תיבות "מתנה". ודפח"ח. . וכך דרשו רבותינו בתלמוד את דברי שלמה המלך
ע"ה: "כל ימי עני רעים" – זה מי שיש לו אשה רעה, "וטוב לב משתה תמיד" משלי ט"ו, ט"ו. –
זה שיש לו אשה טובה! דרשת רב בסנהדרין (ק' ע"ב). ובמדרש שוחר טוב (נ"ט, ב') נאמר "אשה טובה אין סוף
לטובתה". ללמדך שאם זכית לאשה טובה הרי זו מתנה נפלאה שקבלת מבואר עולם, לכן
חלילה לך לזלזל בה או למעט בערכה וחשיבותה. כי לכל יש תמורה חוץ מלאשת נעוריםאימרת
רב שמואל בר נחמן בסנהדרין (כ"ב ע"א). , ואם אדם עוד מנעוריו לא השפיל לשמור על המתנה שקבל
– אל יתפלא אם ברבות הימים חלילה תלקח ממנו אותה מתנה, ואולי אפלו תנתן לאיש אחר
הטוב וראוי ממנו. ולכן אמרו רבותינו שאין אשה מתה אלא לבעלהסנהדרין (כ"ב ע"ב). , כי
הוא זה שירגיש ביותר בחסרונה, ובהלקחה לא ישוב עוד להיות ולחיות כבחייה, לכן יעשה
כל אשר בכחו להרבות בטובתה כל הימים, ובזכות כך יתקיים בו הפסוק "ראה חיים עם
אשה אשר אהבת"קהלת ט', ט'.

התורה מספרת על אברהם אבינו ע"ה בפעם שבקש למצא אשה ליצחק בנו, קרא לאליעזר
עבדו הנאמן וצוהו "ולקחת אשה לבני ליצחק"בראשית כ"ד, ד'. . וראינו פעם דרוש נאה על כך
שאברהם אבינו בכפל דבריו "לבני ליצחק" בקש להדגיש לשלוחו שיחפש את טובתו של
הבחור בדוקא, ולא יפעיל שקולים של המשפחה והסביבה, אלא אך ורק לפי טובתו של
החתן המיעד. ללמד לכל בחור בישראל המגיע לפרק הנשואין שלא יתניחס לצפיותיהם של
ידידיו ורעיו, ואף לא לרצונותיהם של הוריו וקרוביו, אלא אך ורק לטובתו הרוחנית
והגשמית שלו. ולא יחוש למה שיאמרו הסובבים אותו, כי לא עמם הוא עתיד לחלק את
מרבית שנות חייו, ולא הם אלו שינעימו וינצליחו את מערכת היחסים שלו עם רעייתו
לעתידאמנם אין זה שולל את הכלל של "אין חכם כבעל הנסיון", ו"תשועה ברוב יועץ", שודאי יש לקבל עצה מן

הגדולים ממנו, אלא שכשיועצו מעלים שיקולים שאינם נכונים – כאן אין לו לחוש ולהתייחס לדבריהם, אלא יראה רק את טובתו האמיתית שלו.

אחת החובות של האדם כלפי אשתו היא לאהבה. כך אומר המדרש על הפסוק "עזה כמות אהבה" שיר השירים ח', ו' – זו האהבה שאוהב האיש לאשתו מדרש רבה שיר השירים (פרשה ח'), , שהרי אמרו חכמינו ז"ל שאשתו של האדם היא ממש כגופו בכורות (ל"ה ע"ב). ובסנהדרין (כ"ח ע"ב) נאמר: "אשה כבעלה". וראה עוד בזה הקדוש (שמות קי"ז ע"ב) מה שכתב בזה. , ואשת החבר הרי היא כחבר שבועות (ל' ע"ב). ובירושלמי מסכת כתובות (ב', ט') נאמר "אשת ליסטים כליסטים". , אם כן כשם שהאדם אוהב את עצמו בכל עת ובכל מצב - כך אמור הבעל לאהב את אשתו כגופו בכל עת ובכל מצב. וחפץ ה' הוא שיאהב האדם את אשתו וישמח בה, שעל ידי כן מקיים מצוות "ואהבת לרעך כמוך" שבה נכללת כל התורה כולה, וזוכה להשלים תקון נשמתו בעולם הזה, וזוכה ויירש חיי העולם הבא כן רבינו המהרש"ו זיע"א בספר הליקוטים (פרשת עקב) בדרוש על הפסוק "לא על הלחם לבדו יחיה האדם". עיין שם ותהנה. , ועליו אומר הכתוב "וינדעת כי שלום אהלך ופקדתך נןך ולא תחטא" כן דרשו בסנהדרין (ע"ו ע"ב) על פסוק זה המופיע באיוב (ה', כ"ד).

דרוש וחדוש

אדם מושאל שיעבר ונשא אחת מן העריות האסורות עליו מן התורה או מדרבנן, האם יוצאת ממנו בגט או בלא גט?

במשנה מבאר שהמקדש אחת מן העריות לא עשה כלום, שאין הקדושין תופסים לערוה מלבד הנדה, ולכן אינו צריך ליתן לה גט כלקידושין (ס"ו ע"א).

אמנם כל זה נכון רק לגבי העריות האסורות על האדם מן התורה, כגון אמו או אחותו או בת בתו, מה שאין כן השניות לעריות שאסורות על האדם מדרבנן, כגון בת בתו ואם אמו וכיוצא בהן שקדושיהן חלים, ולכן באפן שכזה יהיה עליו להוציאה בגט. וכן פסקו הרמב"ם ז"ל לכהלכות אישות (פרק ד' הלכות י"ב, י"ד). והשלחן ערוך באבן העזר (סימן ט"ו הלכה א').

בסוד עבדיך

בבאור חמרת הקרבה אל העריות על דרך הסוד ראה בספר היצירה פרק א' מאמר ג'. שהובא כי ברית הלשון מכוננת כנגד ברית המעור, ובאר הרה"ק רבי צבי אלימלך מדינוב זיע"א שכשם שבברית המעור ישנם שני צנורות שהאחד משפיע בקדש להוליד והשני משפיע בטמאה ליתן המותרות אל החיצונים, כך גם בברית הלשון ישנם שני צנורות – הקנה

והושט, ויכול לדבר ולאכל בפיו דברי תורה וקדשה או חליקה להפך דברים אסורים ומאכלות אסורות מה שכתב באורך בספרו "בני יששכר" חודש ניסן (מאמר ד') מחומרת הדיבור בלשון לעז.

ולכן אם מדבר דברים אסורים הרי זה כמי שמוציא זרעו לבטלה חליקה, וגדול עונו מנשוא. שכשם שהזרע של האדם הוא קדש והוא כחו וחיותו של האדם וצריך לשמרו, כך גם הדבור הוא חלק מנשמתו של האדם וחיותו וצריך לשמרו בקדשה. ולכן אמרו אל תרבה שיחה עם האשה אימרת רבי יוסי בן יוחנן באבות (פרק א' משנה ה'). שהוא בכלל אביזריהו דגלוי עריות, ועתיד ליתן את הדין על כל שיחה שתרה ששחראה חגיגה (ה' ע"ב) שרב דרש כן על הפסוק (עמוס ד', י"ג) "ומגיד לאדם מה שיחיו".

מצוה קצ"ח: שלא לגלות ערות אחות אמו

כמו שכתוב:

"וערות אחות אמה לא תגלה כי שאר אמה הוא ויקרא י"ח,

י"ג.

לפשוטו של מקרא

מצות לא תעשה מן התורה שלא יגלה אדם מישראל ערות אחות אמו, דהינו שלא ישכב אותה משכבי אשה.

ואזכרה זו היא בין שהיתה אחות אמו מצד האם, ובין מצד האב, וכל שכן משניהם יבמות (נ"ד ע"ב) ורמב"ם בספר המצוות (לא תעשה שמ"א) ושלחן ערוך אבן העזר (סימן ט"ו הלכה ט"ז).

והעובר וּבָא עַל אַחוֹת אָבִיו הָרִי הֵם חֲנִיבִים כָּרֵת, וְאִם הָיָה בְּמִזִּיד וּבְהִתְרַאֵת שְׁנֵי עֲדִים הָרִי הֵם חֲנִיבִים מִלְּקוֹת, וְאִם הָיָה בְּשׁוּגֵג הָרִי הֵם חֲנִיבִים קָרְבָן חֲטָאת־רַמְב"ם הַלְכוֹת אִיסוּרֵי בִיאה (פּרָק א').

רִמּוֹז הַפְּתוּב – אִם לְמִסְרָת

אִסוּר גְּלוּי עֲרִיּוֹת הוּא אֶחָד מִשְׁלוֹשׁ הָעֲבֵרוֹת עֲלֵיהֶן נֶצְטוּוּ יִשְׂרָאֵל לְהִהָרֵג וְלֹא לְעֵבֵר. שְׂאֵם יֵאמְרוּ לְאִישׁ אוֹ לְאִשָּׁה מִיִּשְׂרָאֵל לְעֵבֵד עֲבוּדָה זָרָה, אוֹ לְגַלּוֹת עֲרִיּוֹת, אוֹ לְשַׁפֵּךְ דָּם נָקִי – חוּבָה עֲלֵיהֶם לְמִסֵּר אֶת נַפְשָׁם עַל הַדָּבָר וְלָמוֹת וְלֹא לְעֵבֵר. מֵה שְׂאִין כֹּן שְׂאֵר הָעֲבֵרוֹת שֶׁעֲלֵיהֶן אֲמַנְם הַזֶּהֲרֵנוּ לְקִיּוֹן בְּחֵרוּף נָפֶשׁ, אֲמַנְם לֹא נֶצְטוּיְנוּ לְמִסֵּר נַפְשֵׁנוּ עֲלֵיהֶן, וְאִם הִכְרַחְנוּ לְעֵבֵר עֲלֵיהֶן לְמַעַן הַצֵּלֵת נַפְשֵׁנוּ הוֹרָאת הַתּוֹרָה הִיא לְעֵבֵר עֲלֵיהֶן וְלֹא לְהִהָרֵג־רַחֵם כֹּל זֹאת בְּתוֹסֶפֶת הַפְּרָטִים וְחִלּוּקֵי הַדִּינִים בְּרַמְב"ם הַלְכוֹת יִסוּדֵי הַתּוֹרָה (פּרָק ה').

וּמִדָּבָר זֶה לְמַדִּים אָנוּ שֶׁדְּרִישׁת הַתּוֹרָה מֵאֲתָנוּ הִיא לְהִתְאַמֵּץ וּלְהִתְמַסֵּר עַל מִצְוֹתֶיהָ, אִם בְּמִמּוֹן וְאִם בְּגוּף וְאִם בְּנַפְשׁ, וְלֹא דֵי שֶׁנִּהְיָ מְמַקְיָמָהּ וּמְשׁוּמְרֵיהָ מִשְׁפָּטֶיהָ אֵד וְרַק כְּשֶׁנּוֹחַ וּמִסְתַּדֵּר. כִּי מִי שֶׁמְמַלֵּא אֶת בְּקִשְׁתּוֹ וְזוֹלָתוֹ מִבְּלִי שׁוֹם קִשִּׁי אוֹ מֵאַמֵּץ עֲדִין לֹא הוֹכִיחַ לוֹ בְּאַמְת אֶת אֶהְבְּתוֹ, אֶלָּא רַק לְכַשְׁיַחֲרָף נַפְשׁוֹ עַל הַדָּבָר, וְלִמְרוֹת כָּל הַמְּנִיעוֹת יִתְמַסֵּר לְמַלּוּי בְּקִשְׁתּוֹ - הָרִי זֶה לְאוֹת וּלְמוֹפֵת שֶׁגְּדוּלָה אֶהְבְּתוֹ כְּלַפְּיוֹ, וְכִנְהָ דִידוּתוֹ עִמוֹ.

כֵּן גַּם כְּלַפִּי הַבּוֹרָא נֶצְטוּיְנוּ כְּלָנוּ לְאַהֲבָ אֶת ה' הַגְּדוֹל וְהַנּוֹרָא כְּתוּב "וְאַהֲבַת אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ" דְּבָרִים ו', ה'. , אֵד כִּי צַד נְאֻמַּת וְנוֹכִיחַ אֶת אֶהְבְּתֵנוּ כְּלַפִּי הַשֵּׁם? מִמְּשִׁיךְ הַפְּסוּק וְאוֹמֵר "בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ" וּבְאֵרוֹ חֲכָמֵינוּ שֶׁאַפְלוֹ אִם נוֹטְלִים מִמֶּךָ אֶת רְצוֹנְךָ אוֹ אֶת מְמוֹנְךָ אוֹ אֶת נַפְשְׁךָ – עֲדִין תֵּאֱהָבֵהוּ וְתִקְיָם מִצְוֹתָיו – זֹהִי הַהוֹכְחָה הַחוֹתֶכֶת שֶׁאַכּוֹ הַנֶּדָּ אֹהֲבוֹ וּמְכַבְּדוֹרָא בְּרַכּוֹת (ס"א ע"ב).

חֲכָמֵינוּ זְכָרוֹנָם לְבָרְכָה מְסֵרוֹ בְּגִדְנוּ כְּלָל וְיִסוּד גְּדוֹל בְּחַיִּים : כָּל דָּבָר שֶׁנּוֹתְנִים בֵּית דִּין נַפְשָׁם עָלָיו – סוֹפוֹ לְהִתְקַיֵּם בְּיַד יְרוּשְׁלַמֵי שֶׁבֶת (פּרָק א' הַלְכָה ד'). וּבְמַכִּילֵתָא (פְּרָשַׁת כִּי תִשָּׂא) נֵאמַר "כֹּל דְּבַר שֶׁנִּתְּנוּ יִשְׂרָאֵל נַפְשָׁם עָלָיו כְּגוֹן שֶׁבֶת, מִילָה, תְּלִמּוּד תּוֹרָה וְטַבִּילָה – הָרִי אֵלוֹ נִתְקַיְיְמוּ בִידֵם". . שְׂכָן הַתְּנַאי לְהַשְׁגַּת דָּבָר וּלְהַגְשֵׁמַת חֵלוֹם הוּא הַהִתְמַסְרוֹת אֵלָיו. כִּי עֵקֶר הַהִצְלָחָה שֶׁל הָאָדָם אֵינָה תְלוּיָהּ כְּלָל בְּכַשְׁרוֹנוֹ אוֹ בְּמַעֲשָׁיו, אֶלָּא בְּרְצוֹן הַבּוֹרָא בְּרוּךְ הוּא בְּלִבְדּוֹ, וּכְשֶׁהַבּוֹרָא אָכּוֹ חִפְץ בְּהִצְלַחַת דָּבָר מִיָּד הוּא מְעוֹרֵר בְּאָדָם רְצוֹן עַז לְכַדּוֹ וְהִלָּה הוֹלֵךְ וּמְקַיְיְמוֹ. לָכֵן אִם אָדָם מוֹכֵן לְמִסֵּר נַפְשׁוֹ וּלְהִתְאַמֵּץ בְּיוֹתֵר עַל דָּבָר מְסִיָּם - הָרִי זֶה סִימָן שֶׁבְּאַמְתּוֹ יֵשׁ כָּאֵן רְצוֹן אֱלֹהִי, וּמִמְּלֵא מְבֻטָח לוֹ שֶׁיִּצְלִיחַ. וְאִם לֹא הִצְלִיחַ בְּדָבָר אֵז כִּנְרָאָה שֶׁלֹּא הָיָה כָּאֵן רְצוֹן אֲמִתִּי, וְזֶה בְּהִיּוֹת שֶׁהַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ בְּעֲצָמוֹ לֹא רָצָה בְּכַדּוֹרָא בְּסַפְרֵנוּ "דּוּבַב שְׁפִתֵי יִשְׁנִים" עַה"ת (פְּרָשַׁת תְּרוּמָה) מֵהַשְׁבָּאנוּ מֵהַרְה"ק בַּעַל הַ"נֵּר יִשְׂרָאֵל" מְרוֹזֵין זַע"א שֶׁמִּשְׁמַיִם לֹא מְעוֹרְרִים בְּאָדָם רְצוֹן אֲמִתִּי וּפְנִימִי אֵלָּא לְדַבֵּר שֶׁהוּא מֵתֵאִים וְרֵאוּ לוֹ, וְכַפִּי שֶׁאֲמַרו חו"ל (קַהֲלַת רֵבָה א', י"ג) "יֵשׁ לוֹ מִנֵּה רֹצֵה מֵאֲתֵי"ם וְלֹא אֲמַרו שְׂרוּצָה שְׁלוֹשׁ מֵאוֹת וְכוּיב"ז, כִּי לְדַבֵּר לֹא מִצִּיאוֹתֵי אֵין רְצוֹן אֲמִתִּי. וְלָכֵן אִם יֵשׁ בְּאָדָם רְצוֹן חִזֵּק וְאֲמִתִּי לְדַבֵּר מְסוּיָים – אֵזִי בּוֹדֵאִי יִשְׁגִּנוּ, וְאִם לֹא הִשִּׁיגוּ – כִּנְרָאָה שֶׁהַרְצוֹן לֹא הִיָּה אֲמִתִּי. וְזֶהוּ עוֹמֵק מֵהַשְׁבָּאנוּ "אֵין דְּבַר הַעוֹמֵד בְּפָנֵי הַרְצוּן". וּדְפַח"ח. . וְלָכֵן אִם בֵּית

דין מבקשים לתקן דבר או לקבוע דין מסוים ורצונם שהדבר יתקיים לארץ זמן – חובה עליהם למסור את נפשם על קיומו, וזה מה שיבטיח את עמידתו לעולמים.

תורתנו מלמדת אותנו שצריך סבלנות בחיים. לכל דבר יש את הזמן והמקום שלו, ואי אפשר להקדים את המאוחר. אך כמו שלכל כלי יש יוצא מן הכלל – כך גם לכלל זה יש יוצא דופן, שבעזרתו נתן לעקף את הזמן ולפסח על תנאי הסבלנות וההמתנה, ולהשיג את מבקשנו כאן, מיד ועכשיו: על ידי מסירות נפש. כי מי שעושה מסירות נפש על דבר מסוים אזי גם אם לא מגיע לו, וגם אם הוא אינו ראוי לכך – עם כל זאת פותחים את השערים ומעניקים לו, כיון שמוול מסירות נפש שום מניעה לא יכולה לעמד. כך ראינו בכמה וכמה הזדמנויות בחיינו כשהיתה מסירות נפש גדולה על מצוה מסוימת או על עקרון כל שהוא ביהדות – הקדוש ברוך הוא סדר את הדברים נגד הטבע וההגיון, וכל המניעות והבעיות נעלמו כלא היו. ומשלו את הדבר לבגנו גבוה גורד שחקים שהעליה אליו אורכת כמה וכמה שעות, וגם זה בקשי ובגזע רב, והנה בא אחד ובתוך דקה או שתיים הגיע מלמטה אל הקומה העליונה. איך? על ידי מעלית! המעלית מעלה פי כמה מהר וקל מברגל, וכך גם מסירות נפש של האדם פותחת לו בחיים דלתות ושערים שעל פי הטבע וההגיון לעולם לא היו נפתחים בפניו משל נלא שמענו מהגה"צ רבי יאשיהו פינטו שליט"א. וראה בספר "מכתב מאלהיו" להג"ר אליהו דסלר זצ"ל (חלק ד' עמוד 267) שכתב בזה"ל: "יש סדק קטן בחומת הטבע שאינו נראה לעין, ודרכו הנס נכנס. הסדק הזה הוא – הנכונות למסירות נפש". עכ"ל.

מצינו בתלמוד מחלוקת בין התנאים באופן דרישת פסוקי התורה: האם יש לדרוש על פי "אם למקרא" שזוהי צורת הכתיבה של המקראות, או שפא יש לדרוש על פי "אם למסורת" שזוהי צורת הקריאה המנקדת של המקראות, כפי שקבלנו במסורת מאבותינו? ונקבעה ההלכה שהאם למסורת הנה חזקה ומבססת יותר מהאם למקרא, ולכן יש להעדיפה ולהקדימה ראה סוכה (ו' ע"ב) ומכות (ז' ע"ב) ובראשונים שם. . וחשבנו לומר שטעם הדבר הוא בהיות שעקר זכותנו בקיום התורה ומצוותיה אינו אלא בכך שמסרנו נפשנו עליה: אם זה משה רבנו ע"ה שארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה שמות ל"ד, כ"ח. כדי לקבלה מה', ולאחר מכן "מסרה ליהושע" דהינו העביר והוריש את מדת ההתמסרות עליה ליהושע אבות (פרק א' משנה א'), וכן פירש האדמו"ר רבי יוסף יצחק מליובאוויץ' זצוק"ל, הובא בספר "מעיינות הנצח" על פרקי אבות. , וכן הלאה עד לדורנו זה לא עברה התורה אלא ב"מסורת" דהינו במסירות נפש עצומה, ולכן זכינו שתתקיים בגדינו. ומטעם זה גם כן נקבעה ההלכה על פי האם למסורת, שהיא מסמלת את מסירות נפשנו על התורה ומשפטיה.

יתר על כן מספר בתלמוד רישלמי שבשעת מסירת הלוחות מהקב"ה למשה רבנו על הר סיני, היו עם ישראל מתכוננים לחטא העגל, ומתאר הירושלמי שבאותם רגעים היו הלוחות כבכול מחזקים מצד אחד בידי ה' יתברך, ומצד שני בידי משה רבנו, ומשעשו ישראל את עגל הזהב בקש הקב"ה לחטפם וליקחם בחזרה אליו, אך משה רבנו "קדם וחטפם" מהקדוש ברוך הוא. ושואל על כך המהר"ל מפראג זיע"א: וכי כיצד יתכן לומר על משה רבנו הענו שבנבראים, זה שעליו נאמר "משה עבד ה'" דברים ל"ד, ה'. , הוא יחטף את הלוחות מידיו של אדון כל העולמים?! וכי נאה וכי יאה לנהוג כך כלפי השם הגדול והנורא?! ומבאר שמשנה רבנו הבין שאם עכשו הקב"ה לא יתן לעם ישראל את התורה – מי יודע מתי תהיה ההזדמנות הבאה שלנו לקבלה, ואם בכלל!! לכן מסר נפשו על עם ישראל וכבכול "קדם וחטפם" מידיו של הבורא יתברך למרות הסכנה הכרוכה בדבר, כי מי יודע אם תהיה לנו עוד הזדמנות

נוספת. אתה הראת לדעת שכבר מרגע מסירת התורה היה הדבר במסירות נפש עצומה מיד מקבליה, ולכן זוכים אנו לכך שעדין מתקיימת ותתקיים התורה בידינו.

מטעם זה גם כן ישנה הלכה שעליה אף אחד לא יכול לחלק ולהתנכח: "הלכה למשה מסיני" מנחות (כ"ט ע"ב) במעשה ברבי עקיבא, וראה בסוטה (ט"ז ע"א) ובפירוש רש"י ז"ל שם שפעמים שאפילו פסוק מפורש עוקרת ההלכה למשה מסיני. – שבהיות שמשה רבנו מסר נפשו בעת "מסירת התורה", לכן כל הלכה המחזקת בידינו שהיא "הלכה למשה מסיני" אין מי שיוכל לערער ולחלק עליה!

דורנו הוא דור משפע בברכות רוחניות וגשמיות כאחד: שיבתנו לאדמתנו ארץ הקודש לאחר אלפי שנות גלות, קבוץ ואחוד הגליות מכל קצוי תבל לאחר פרוץ וניתוק, הרחבת עולם התורה ומעגל לומדיה בממדים עצומים, לשון הקודש חזרה להיות מדברת לאחר שנים רבות שכמעט ונגזה – אי אפשר להתעלם מהמתנות הנפלאות הללו, למרות החסרונות והמחדלים שלצערנו עדין קיימים. על מה ולמה זכה דורנו לכך? וכי בשבעים השנים האחרונות ראינו איזו התקרבות מיחדת מצדנו לבוראנו! איזו זכות מיחדת היתה במעשינו שתזכה אותנו לכל זאת?! אדרבה: הרי רוב הדור שעמד באותם ימים בשערי ארצנו היה דור המנער מכל תוך, מתכחש למסרת ומשלל כל שרשים, לא התורה עמדה בראש מעיניו אלא "כחי ועצם ידי" רקם את ה"המנון" של אותם ימים, אם כן באיזו זכות קבל דור שכזה את כל המתנות הנפלאות הללו? התשובה היא ברורה פשוט: "בגלל אבות תושיע בנים ותביא גאולה לבני בנייהם" מתוך פיוט "יום ליבשה" לרבי יהודה הלוי, הנאמר בסעודת הברית. – האבות מסרו נפשם על הנקן והפאות בתאי הגזים, האמהות קפצו לכבשן האש תוך כדי סדור פסווי ראשון, בתולות ישראל קפחו את חייהן על מנת שלא להטמא לערלים, בחורי ישראל נורו למנות על למוד הגמרא בסתר, תינוקות של בית רבן נפחו את נשמתם עם צעקת "שמע ישראל" – על מסירות נפש שכזו לא פלא שקבלנו אנו כל כך הרבה מתנות, וככל לא בזכות עצמנו... ראו נא מה בכחה של מסירות נפש לחולל!

גם כיום נדרשת מכל אחד ואחת מאתנו מסירות נפש גדולה ועלאית: אחיזה בדרך התורה מבלי שום פשרות, התמסרות על קיום המצוות למרות כל ההפרעות, הקמת בתים כשרים והעמדת דורות ישרים על טהרת הקדש, התרחקות והתנתקות מכל מיני מדות פסולות ואסורות, על כל זאת ועוד נדרשת מאתנו מסירות נפש מפלאה, מפש פדגמית "יהרג ולא יעבר". ומי יודע אם דוקא בזכות מסירותנו זאת, נביא במהרה את הגאולה האמתית והשלמה, במהרה בימינו אמן.

דרוש וחדוש

שאלה: מי שאנסוהו לבוא על הערוה, האם מתחייב בעונשין כמו המזיד או לא?

תשובה: בחז"ל מבאר שגלוי עריות היא אחת מן העברות עליהן נצטוינו לההרג ולא לעברסנהדרין (ע"ד ע"א) ורמב"ם הלכות יסודי התורה (פרק ה'). , ואף אם אנסו אדם בלח לבוא על אחת

מן העריות, מבאר בתלמוד שבכל זאת היא חייבת מיתה או מלקות לפי סוג הערוה, וזה בהיות שאין קשוי אלא לדעת, ואם עבר ובעל בנדאי נתרצה לדבר יבמות (ני"ג ע"ב) ורמב"ם הלכות סנהדרין (פרק כ' הלכה ג'). ועיין בכסף משנה שם מה שכתב על זה.

אולם כל זה נאמר דוקא באיש, אבל האשה שנבעלה באנס הרי זו פטורה מכל ענש ומתרת לבעלה, מלבד אם היה שהיא אפילו באונס כתובות (נ"א ע"ב) וברמב"ם (שם). ושם נתבאר שאם תחילתה היתה באונס אזי אפילו אם אחר כך אמרה "הניחו לו" עם כל זאת היא נידונה כאנוסה ופטורה.

בסוד עבדיך

בבאור על דרך הסוד בענין וְלֹד הַנּוֹלָד מִן הָעֵרִיּוֹת שֶׁהוּא מְמֹזֵר, לְכַאוֹרָה מֵה חָטָא וּמָה אִשָּׁם זֶה שֶׁהוֹרִי חָטָאוּ בְּחָטָא הָעֵרִיּוֹת וְהוּא צָרִיךְ לְסַבֵּל עוֹנוֹתֵיהֶם!?

ובאר הגה"ק רבי דוד בן זמרא זצ"ל בספרו "מצודת דוד" בבאור מצוה קס"ז. עיין שם מה שכתב בשורש נשמת הממזר, ואכמ"ל. כי פעמים שישנם אנשים שחטאו בחטא המתיב אותם להפכת מתוך הקהל, והקדוש ברוך הוא שולח את נשמתם לעולם בגלגול של אותו ילד ממזר שמרחק ומבדל מהקהל, ובכך מרצה הוא את ענישו מגלגולים שעברו.

והגה"צ רבי שמעון חירארי זצ"ל בספרו "שמחת לבו" חלק אבן העזר סימן א'. כתב בשם הספרים הקדושים שאותו ילד ממזר בגלגול שעבר אף הוא נכשל בעריות והוליד ילד ממזר, ועל כן נגזר עליו להתגלגל בילד ממזר על מנת לסבל ולהתנסר במה שגורם לאחרים להתנסר. ועל ידי צערו ודמעות שיריד על כך ותכפר לו חטאו מגלגול שעבר ונבוא על תקונו ועוד עיין בשו"ת "משנה הלכות" (חלק ז' סימן רט"ז) מה שכתב לבאר בענין זה.

מצוה קצ"ט: שלא לגלות ערות אחי אביו

כמו שכתוב:

"עֲרוֹת אַחֵי אָבִיךָ לֹא תְגַלֶּה" ויקרא י"ח, י"ד.

לפשוטו של מקרא

מצות לא תעשה מן התורה שלא יגלה אדם מישראל ערות אחי אביו, דהינו שלא ישכב אותו משכבי אשה. וזאת מלבד אזהרת משכב זכור הפוללת את כל הזכרים, שחייב זה גם עליהסנהדרין (נייד ע"א) וספר המצוות להרמב"ם (מצוה שני"ב).

אזהרה זו חלה בפשהיה זה אחי אביו בין מן האב ובין מן האם, וכן בפשהיה זה אחי אביו בין מן הנשואין ובין מן הזנותספר החינוך.

והחויב על העובר כן שניהם בכרת, ואם היה במזיד ובהתראת שני עדים הרי הם מוקמתים בסקילה, ואם היה בשוגג הרי זה חייב שתי חטאות: אחת משום הזכור, ואחת משום אחי אביוסנהדרין (שם) ורמב"ם הלכות שגגות (פרק ד' הלכה א'). אמנם בשוגג רק הבן יתחייב שתי חטאות, ואילו אחי האב יתחייב חטאת אחת.

רמז הפתוב – עצר להתבוננות

בין תר"ג המצוות עליהן נצטוינו בתורה הקדושה, מוצאים אנו אזהרות משנות ביותר הנראות רחוקות מן השכל האנושי. ומד תמיהה גדולה עולה בלבנו: וכי על זאת צריכה תורתנו הקדושה והטהורה לצוות ולהזהיר?! על שפלות ובהמיות שאין כדגמתה?! הלא כל אשר עלם אנוש עליו יסלד וירחיק דעתו מפעשים כגון אלו, ואם כן לשם מה צריך להזהיר ולצוות את עם ישראל הקדושים על דברים שכאלו?! ואכן גם על אזהרה זו מתעוררת שאלה שפזו, ועל כך נשיב אי"ה בשורות הבאות.

תורתנו מלמדתנו שכל אדם הגיע לעולם עם תכלית ומטרה. לא לחנם נרדה נשמה למטה, אלא ירדה לצרף עליה. ואדם שלא מתמיד לתור ולחפש אחר תכלית חינו, ולהתבונן בדרך מפעם לפעם אם אכן היא מובילה אותו אל אותה המטרה – אזי קרוב לודאי שיתעה בדרך במהלך חינו, ויסטה מדרך הישר ויפל לבורות נשברים, ויגיע למקומות שאף אחד לא היה חושב להגיע. משל למה הדבר דומה: לאדם שעלה על רכבו לנסע לעבודתו, אך ברגע שדרף על דושת הגז נתקעה הדושה ורכבו לא פסק מלנסע. מרגע זה הנסיעה לא תוכל עוד להעצר, רק מוטל על הנהג להיות עירני ולהקפיד שלא לסטות מנתיב הנסיעה המפתל. ואם לרגע אחד ישפח או ירדם – מיד יסטה רכבו מהכביש וילך ויתדרדר יותר ויותר ללא מעצורים, עד שיגיע למקומות ולעידים שעליהם לא חלם. כך הם גם ימי של האדם עלי אדמות פנסיעה במרוץ הזמן שלעולם אינו עוצר, ואם לא מתעורר האדם לפלס את הליכתו בדרך נכונה - לא ירחק

היום וימצא את עצמו מתבוסס בעברות ובחטאים גדולים, עד שכל רואהו יתמה וישאל:
"הזאת נעמי?! "מגילת רות א', י"ט.

רַבְּנוּ אַבְרָהָם בֶּן הַרְמַב"ם ז"ל כותב בספרו "המספיק לעובדי ה'" שרוב רבם של האבות והצדיקים הקדמונים היו עוסקים ברעית הצאן. ולא דווקא בגלל שזו המשרה שהצעה להם בחברת "כח אדם", אלא בהיות שמלאכה זו עקרה בשדות ובמרחבים, הרחק מישוב בני אדם, מקומות בהם יכול אדם להתנתק ממרוץ החיים ולהתבונן בעצמו ובמעשיו האם אכן דרכו נכונה. ולכן העדיפו האבות עסוקים אלו לפרנסתם, כדי שיהיו פנויים להתבוננות מתמדת בדרךם ובחיייהם. ומפך נלמד גם אנו שאמנם לא נוכל להיות רועי צאן, אך לכל הפחות את הדקות הבודדות בהן אנו נמצאים לבד עם עצמנו - כגון בדרךנו לעבודה, או בחזרתנו משעיר התורה וכיוב"ז, נדע לנצלן לעשיית חשבון נפש ול"ספירת מלאי" של מעשינו הטובים והרעים, ובכך ננצל מטעיות בדרךנו ומשגיאות במעשינו.

ירמיה הנביא בתוכחותיו הנוקבות לישראל זועק מקירות לבו ואומר: "הקשבתי ואשמע לוא כן ידברו, אין איש נחם על רעתו לאמר מה עשיתי, כלה שב במרוצתם כסוס שוטף במלחמה" ירמיה ח', ו. הנביא אינו כואב על עוונותיהם, הואיל ואת הנעשה אין להשיב, אלא כל התביעה היא על שאינם מתנחמים ומתחרטים על רחוקם ושפלותם. ומהו הגורם לכך?
"במרוצתם כסוס שוטף במלחמה" – הסוס, לוחם גדול הוא, אך חסרון אחד יש בו: בעת מרוצתו במלחמה, דוקרים בו אויביו בחניתותיהם, והוא כולל אינו מתניח, לא עוצר לנוח ולהתרפא, רק ממשיך לרוץ ולרוץ מבלי שום עצירה. עד שלפתע אויזלים לו כל כחותיו, ובין רגע נופל שדוד ונטול כח ומתבוסס בדמו עד שמת. כך ישנם בני אדם הרצים את מרוץ חיייהם במשך שנים, ואינם "עוצרים להתרעננות" כפי שהחק אומר, ולא מרגישים את החניתות והפגמים המפיים את נשמתם שוב ושוב, עד שפקה עינם ונס לחם, וביום אחד בהיר קורסים ונופלים בדמי חיייהם. לא כן החכם המשפיל לעשות, עוצר מפעם לפעם ושואל וחוקר את עצמו אם אכן הוא צודק ושלם בדרך, ובכך זוכה לחזות בנעם ה' ולבקר בהיכלו, וילוה אליו השלום ועל משכבו יהיה שלום ובספר "אור הגנוז" (עמוד נ"ט) הובא מהרה"ק ממעוז'בו' זיע"א שאמר פעם:
"בשלשה דברים עזר לי השם יתברך: א-שתמיד הייתי שונא את עצמי, ב-שתמיד הייתי רודף את עצמי, ג-כשעשיתי עבירה מחלתי לי בעצמי תיכף". עכ"ל, ודפח"ח.

אדם שאינו פוקח עיניו על דרכיו, עלול מבלי לשים לב לפספס ולהחמיץ הזדמנויות פז בחייו, וספק גדול אם יחזרו ביום מן הימים. כך מספר בדרך צחות על אדם אחד שנישב על שפת האגם ודג דגים, ולפתע נתפס בחפתו דג גדול ושמן. שמח הלה על הדבר כמוצא שכל רב, והחל למשכו ולהוציאו מהמים. והנה משניצא הדג מהמים פתח לפתע הדג את פיו ואמר לדג: שלש בקשות תוכל לבקש, וכלן יתגשמו במלואן. חשב רבות הדג ואמר: את מבקש אני מכונית סובארו, ועוד מכונית סובארו, ועוד מכונית סובארו. אמר לו הדג: את מבקשך – קבלת, אך אמר נא לי ידידי: מה יש לך מסובארו?! השיבו האיש: האינך מבין?! אקח את שלוש מכוניות הסובארו ואמכרן, ואקנה בכסף מכונית מרצדס!!! ואנו צוחקים... כך לאדם נתנות הזדמנויות יקרות ערך במהלך חייו, לתקן את העבר ולשפר את העתיד, לישר קו עם בורא עולם ולהתחיל התחלה חדשה וטובה יותר. אך אם אינו פוקח את עיניו בדרך – לעולם לא יבחין בהזדמנויות אלה, וממילא לא ישכיל לנצלן.

ומי שחושב שלדבק בתכלית החיים זה דבר קל – טעות חמורה בידו. כך מספר במדרש על משה רבנו ע"ה שבטורם הוציא את ישראל ממצרים יצא לחפש את ארנו של יוסף הצדיק

להוליכו לארץ הקדש, אך הנה חלפו להם שלשה ימים ולילות רצופים של חפזים מרבים ומשה רבנו עדין לא מצא את הארון. "משנתיגע הרבה" – כלשון המדרש, באה סגולה (זו סרח בת אשר שזכתה לאריכות ימים מפלגת) והראתה לו את מקום הארון וראה מדרש רבה דברים (פרשה י"א). . והדבר תמוה: גדול הדור מושיעם של ישראל שנדאי "כפב בכותרות" באותם ימים, תר ומחפש שלשה ימים את ארונו של יוסף, וסרח בת אשר לא חשבה לבוא ולהודיעו על כך? מדוע חכתה כל כך הרבה זמן?! והתשובה טמונה בלשון המדרש: "משנתיגע הרבה" – כדי לדבק בתכלית צריך להתיגע הרבה. דבר זה לא בא בקלות.

במדרש פליאה נאמר: "אדם הראשון מפני מה חטא? מפני שנסתכל בשתים ולא בשלש". ובארו המפרשים על פי דברי התנא במסכת אבות: "הסתכל בשלשה דברים ואי אתה בא לידי עברה: דע מאין באת – מטפה סרוחה, ולאן אתה הולך – למקום עפר רמה ותולעה, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין חשבון – לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא" אימרת עקביא בן מהלאל באבות (פרק ג' משנה א'). , ורצו לומר שההתבוננות של האדם בעצמו, בעבר ובהווה ובעתיד של חניו – זוהי הערפה הטובה ביותר להנצל מן החטא. והנה אדם הראשון שהיה יציר כפיו של הקב"ה לכל הנה להתבונן אך ורק בשתי נקודות מעוררות: לאן הוא הולך, ולפני מי הוא עתיד ליתן דין וחשבון, אבל מאין בא – זה לא היה בידו להתבונן, בהיות שהקב"ה בכבודו יצרו! ומחסר התבוננות שפזו כבר עלול להגיע גם המבחר שבנבראים לידי חטא! מבהיל הרעיון!

לעמת זאת, אדם המתבונן על דרכיו ובוחר את מצעדיו אם הם מישרים ומתקנים – זוכה לדברים הרבה. כך אומרים רבותינו בתלמוד: "כל השם ארחותיו זוכה ורואה בישועתו של הקב"ה" כן למד רבי יהודע בן לוי במסכת מועד קטן (ה' ע"א) מהפסוק (תהלים נ', כ"ג) "ושם דרך אראנו בישע אלקים", ופירש רש"י ז"ל "ושם דרך - שעושין סימן באיזה דרך ילכו". . ומתי אותה לשיעור? הקב"ה בעצמו – שזוכה ללקת בדרכים ישרות ולדבק בתכלית ובהקב"ה! כי מי שמתבונן היטב במהלכי חניו רואה שהקב"ה נמצא אתו בכל צעד ושעל, כלשון הפסוק "ה' צלף על יד ומינד" תהלים קכ"א, ה'. , ומפל מאורע ותקרית בחייו הוא למד מוסר לחיים. כך מספר על רבי יוחנן שנקלע לחובות גדולים ונאלץ למכר את עצמו ללודיים, שהיו אוכלי אדם הקונים בני אדם למאכלם. הללו לקחו את רבי יוחנן ופטמו אותו ימים רבים, עד שהגיעה העת שהחליטו לאכלו. וכמנהג הרשעים, נתנו לו את האפשרות לבקש בקשה אחרונה בטרם יהרגוהו. אמר להם רבי יוחנן: רצוני לקשר אתכם ולהכות כל אחד מכם על ראשו. קשר את הקבוצה והרגם וחזר לביתו בריא ושלם. ומאותו היום היה רבי יוחנן חי ממה שבגידו מבלי לחסד למחר מאומה, ובשעת פטירתו הותר שקית קטנה של תבלין וקרא על עצמו את הפסוק "ועזבו לאחרים חילם".

ובעלי המוסר תמהים: מה קרה לרבי יוחנן? מה גרם לו לשנוי זה בחייו? ומבארים שהלודיים הם בעלי התאוה הגדולים ביותר שיש. גם אוכלי השפנים והשקצים למיניהם אינם מעלים על דעתם לאכל בני אדם, והללו תאבים לדבר זה, מה שמעיד על היותם אדוקים ורדופים אחר תאוותם. ורבי יוחנן התבונן וראה שגם הללו שכל כך רדפו אחר תאוותם סופם שיצאו מן העולם ללא מבקשים. אמר אם ככה, אני למה אתאמץ על עולם שאינו שלי? ומאז פסק מלחשב על יום המחר!

דרוש וחדוש

חכמינו זכרונם לברכה דנים בתלמוד על מין אדם שיש בו איברי זכרות ונקבות יחד, ומכנה בשם "אנדרוגינוס" – האם יש להחשיבו לעניי אישות כזכר או כנקבה או כברייה בפני עצמה?

ומסקנת הדברים היא שאדם זה הוא בריה מיוחדת בפני עצמה, ומכל מקום התורה התיירה לו לשא אשה, למרות שקדושו אינם נדאיים יבמות (פ"א ע"א) ורמב"ם הלכות איסורי ביאה (פרק א' הלכה ט"ו) והלכות אישות (פרק ד'), ועיין שם מדוע לא אסרוהו מספק באשה. כמו כן, מזהר הוא מן התורה על המשקב עם הזכור, וענישו על כך הוא בסקילה יבמות (פ"ג ע"ב) וכדעת רבי אליעזר שם שלמד מגזירת הכתוב לחיבו, ומכל מקום זה דווקא כשבא עליו זכר דרך זכרותו, אך דרך נקבותו אינו חייב מן התורה. וכן פסק רבנו הרמב"ם ז"ל בהלכות יוראה רמב"ם הלכות איסורי ביאה (פרק א' הלכה ט"ו).

בסוד עבדיך

בבאור אזהרה זו על דרך הסוד כתב רבנו דוד בן זמרא זצ"ל בספרו "מצודת דוד" בבאור מצוה קמ"ז. כי זוג האיש עם בת זוגו בעולם הזה רומז לזוג העליון, שהוא בבחינת אחד יחיד ומיוחד המשפיע על הנשפע מבלי לקבל ממנו כלל.

והנה כאשר נעשה חבור של שני זכרים הרי זה גורם במעשיו להראות פאלו ישן שני רשויות חלילה, והופך את המשפיע העליון להיות כמקבל, ונמצא זה במעשיו משנה ומעקם את כל סדרי בראשית הן בעולמות העליונים והן בעולמות התחתונים, ולכן גדול עונו מנשוא.

@ מצוה ר': שלא לגלות ערות אשת אחי אביו

כמו שכתוב:

"ערות אחי אביך לא תגלה אל אשתו לא תקרב דדתך

הוא"ויקרא י"ח, י"ד.

לפשוטו של מקרא

מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה מִן הַתּוֹרָה שֶׁלֹּא יִגְלֶה אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל עֲרוֹת אִשֶׁת אָחִי אָבִיו, דִּהְיִנּוּ שֶׁלֹּא יִשְׁכַּב אוֹתָהּ מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה.

וּבְאֵרוֹ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל שֶׁאִזְהָרָה זֶה מִתִּיחֶסֶת דְּנֻקָּא כְּלַפֵּי אִשֶׁת אָחִי אָבִיו מִן הָאֵב, אֲבָל אִשֶׁת אָחִי אָבִיו מִן הָאֵם אֵינוֹ מְזַהֵר עָלֶיהָ מִן הַתּוֹרָה, אוּלַם חֲכָמֵינוּ ז"ל גָּדְרוּ וְאַסְרוּהָ עָלָיו. כְּמוֹ כֵן אִשֶׁת אָחִי אָמוֹ לֹא נֶאֱסְרָה עָלָיו מִן הַתּוֹרָה, אוּלַם חֲכָמֵינוּ ז"ל גָּדְרוּ וְאַסְרוּהָ עָלָיו יִבְמוֹת (כ"ב ע"א) וּרַמְבַּ"ם הִלְכוֹת אִיסוּרֵי בִיאה (פֶּרֶק ב' הִלְכָה ב') וְשִׁלְחַן עֵרוֹךְ אֲבֵן הָעוֹר (סִימָן ט"ו הִלְכָה י"ח).

כְּמוֹ כֵן לְמִדּוּנֵינוּ חֲכָמֵי הַתְּלֻמוּד שֶׁאִזְהָרָה זֶה הִיא אֶפְלוּ אִם רַק נִתְקַדְּשָׁה לְאָחִי אָבִיו, וְכָל שֶׁכֵּן אִם גַּם נִשְׂאָה לּוֹ. וְחָל אִיסוּרוֹ בֵּין בְּחַיֵּי דִּדּוֹ וּבֵין לְאַחַר פְּטִירָתוֹ, וְאַפְלוּ גִרְשָׁה עִם כָּל זֹאת מְזַהֵר הֵבֵן עַל אִשֶׁת אָחִי אָבִיו. וְזֶה מְלַבֵּד אִזְהָרֵת אִשֶׁת אִישׁ שֶׁחָיָב גַּם עָלֶיהָ אִם הִיָּתָה עֲדֵין נִשְׂוָאָה לוֹסְנֵהֶדְרִין (נ"ד ע"א) וִיבְמוֹת (ל"ב ע"א) וּרַמְבַּ"ם הִלְכוֹת אִיסוּרֵי בִיאה (שֵׁם הִלְכָה א').

וְהַעוֹבֵר וּבָא עַל אִשֶׁת אָחִי אָבִיו שְׁנִיָּהֶם בְּכֶרֶת, וְאִם הָיָה בְּמִזִּיד וּבִהַתְרָאֵת שְׁנֵי עֲדִים הָרִי הֵם חַיִּבִּים מִלְּקוֹת, וְאִם הִיָּתָה זֶה נִשְׂוָאָה מוֹמְתִים שְׁנִיָּהֶם בְּחֻנֵּק. וְאִם הָיָה בְּשׁוֹגֵג הָרִי הֵם חַיִּבִּים חֲטָאֵת אַחַת אוֹ שְׁתַּיִם, כְּפִי שְׁנֵתְבָאֵר רַמְבַּ"ם הִלְכוֹת אִיסוּרֵי בִיאה (פֶּרֶק א').

רִמְזֵי הַפְּתוּב – רְגִישוֹת

הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה בְּבוֹאָהּ לְהַזְהִיר אֶת הָאָדָם עַל אִשֶׁת אָחִי אָבִיו אוֹמְרָת: "עֲרוֹת אָחִי אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה". וְצִרִיף לְהִבִּין וּלְהִתְבַּוֵּן בְּדַבָּר, שֶׁהָרִי עֵצָם הַמַּעֲשֶׂה וְהַזְהָרָה מִפְּנֵים כְּלַפֵּי אִשֶׁת דִּדּוֹ לֹא כְּלַפֵּי דִּדּוֹ עֲצָמוֹ, וְאִם כֵּן מִדּוּעַ נִקְטָה הַתּוֹרָה בְּלִשׁוֹן "עֲרוֹת אָחִי אָבִיךָ" כְּאֵלוֹ חֲטָאוֹ הוּא כְּלַפֵּי אָחִי אָבִיו?! אֲלֵא מִלִּשׁוֹן הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה לְמִדּוּנֵינוּ שֶׁכָּדִי לְחֲטֹא כְּלַפֵּי אָדָם לֹא בְּהִכָּרַח לְפָנָע בּוֹ יִשְׁרׁוֹת, אֲלֵא כָּל פְּגִיעָה בְּקִשׁוֹר אֱלֹיו אוֹ לְהַצְלִיחוֹתָיו הָרִי זֶה כְּפִגְעָה יִשְׁרָה בּוֹ מִמֶּשׁ. וְכָל פְּגִיעָה בְּזוּלָת, בֵּין בְּעַקִּיפִין וּבֵין בְּמִישְׁרִין, יוֹצֵרֵת שְׁרִיטָה עֲמֻקָּה וְכָאֵב בְּלִתֵּי נִתְפָּס בְּנֶפֶשׁ הַנִּפְגָּע, וּפְעָמִים שֶׁלְעוֹלָם לֹא תַעֲלֶה עוֹד אַרוּכָה.

חֲכָמֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבָרְכָה אוֹמְרִים שֶׁהַמַּצְעֵר אֶת חֲבֵרוֹ נִחְשֵׁב לוֹ הַדְּבָר כְּאֵלוֹ צַעַר אֶת כָּל הָעוֹלָם כְּלוּכָן הוּבֵא בְּסֵפֶר חֲסִידִים (סִימָן מ"ד) בְּשֵׁם הִירוּשָׁלַיִם. וְטַעַם הַדְּבָר הוּא שֶׁהָרִי כָּל אָדָם הוּא עוֹלָם קָטָן שֶׁבּוֹ טְמוּנִים וּגְנוּזִים כָּל הַנְּבִרָאִים כְּלָם: יֵשׁ בּוֹ אוֹר וְיֵשׁ בּוֹ חֹשֶׁךְ, כָּל אֲרֻבַּעַת הַיְסוּדוֹת קְיָמִים בְּתוֹכוֹ, פְּרִיחָה וְשִׁלְכָת נוֹהֲגִים בּוֹ, הָרִים וְעַמְקִים חֲבוּיִים בּוֹ, כָּל טְבָעֵי בְּעַלֵּי הַחַיִּים נִתְּן לְמִצָּא בּוֹ, וְאַף חֵלֶק אֱלוֹהִים מִמַּעַל מִתְנוּצֵץ בּוֹ. נִמְצָא שֶׁהַמַּצְעֵר אָדָם אֶחָד צַעַר בְּעֵצָם אֶת הַבְּרִיאָה כְּלָה, עוֹלָם וּמְלוֹאוֹ, וְלָכֵן גְּדוּל עוֹנוֹ מִנְשׂוּאָה.

עִם יִשְׂרָאֵל שֶׁעֲבָדוּ בְּמִצְרַיִם בְּעִבּוֹדֵת פְּרָךְ וְסִבְלוֹ מִהַמְצָרִים סָבָל רַב וּמְרוֹרוֹת. וְאַף בְּשַׁעַה שֶׁהוֹצִיא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹתָנוּ מִמִּצְרַיִם עֲדֵין הַקִּשׁוֹי הַמְצָרִים אֶת עַרְפָּם וְרָדְפוּ אַחַר יִשְׂרָאֵל

להשיבם מצרימה, עד שעשה לנו ה' נס וקרא את ים סוף ואת המצרים שקע בים. קדוש ה' גדול נעשה באותה שעה שכל העמים ראו את יד ה' החזקה, ואף מלאכי השרת מגדל התרגשותם בקשו להודות ולהלל לה' על הישועה הגדולה. אך פאן הקדוש ברוך הוא עצרם בטענה: "מעשי ידי טובעים בים ואתם מבקשים לומר שירה?!" (מגילה י" ע"ב). ואומרים אנו ניחא באותם רגעים אסור לשמח בנפילת אויבך, אבל פיוס לאחר אלפי שנים רצוננו לומר הלל שלם בשביעי של פסח: ורבותינו אומרים: לא! כל ישראל בכל הדורות כלם יאמרו רק הלל מדלג, בלא ברקה, ובעקבות כך גם בשאר ימות חל המועד יאמרו רק הלל בדלוג, והכל בגלל איזה צער מצדק של פמה ערבים... מהי המשמעות של צעור הזולת!!!

כך מצינו מקומות רבים בתנ"ך בהם העניש הקב"ה בני אדם שצערו את הזולת, ואפלו שצדקו במעשיהם: שרה אמנו ע"ה בקשה להציל את חיייה מאבימלך, ולכן הסתירה את העבדה שהיא אשת אברהם, ונתקלה ממנו "הנה הוא לך כסות עינים" (בראשית כ', ט"ז). ואכן נתקיימה הקלה ביצחק שכהו עיניו בבא קמא (צ"ג ע"א). יעקב אבינו ע"ה נטל מאחיו הרשע את הברכה בחכמה על פי רוח הקדש של אמו, וגרם לו לצעק צעקה גדולה ומרה כמו שכתוב (בראשית כ"ז, ל"ד): "כשמוע עשיו את דברי אביו ויצעק צעקה גדולה ומרה". , והנה לאחר אלפי שנים נענש מרדכי הצדיק שהיה מזרעו ב"ויצעק צעקה גדולה ומרה" (אסתר ד', א'). , כתקון על אותה צעקה שגרם לעשו לצעקאימרת רבי חנין במדרש רבה (אסתר פרשה ח'). . גם על שלש דמעות קטנות שגרם לאותו רשע להוריד באותה העת לקו עם ישראל בגלות של אלפי שנים כפתוב "ותשקמו בדמעות שלישי" כן נאמר בילקוט שמעוני (פרשת תולדות). ובזוהר הקדוש כתב שלא תסתיים הגלות עד שיגמרו אותן שלש דמעות. . בית מקדשנו ותפארתנו נחרב על צערו של בר קמצא ראה כל המעשה בגיטין (נ"ה ע"ב – נ"ו ע"א). , ועשרים וארבע אלף תנאים קדושים נקטפו מן העולם בדמי ימיהם על חסר כבוד הדדי ראה יבמות (ס"ב ע"ב). , ואף פת הנצרות לא קמה אלא מחסרון הארת פנים של רב לתלמידו ראה כל המעשה בסוטה (מ"ז ע"א). . ללמדנו עד כמה חמורה היא הפגיעה ברגשות הזולת, שאף לאחר שנים רבות עלולים עוד לשלם ולכפר על צער קטן שנעשה למישהו בעבר.

מצד שני שכר גדול מבטח לנזקה ברגשות הזולת. כך תלה רבי נחוניא בן הקנה את סבת אריכות ימיו בעבדה שמימיו לא נתכבד בק' לון חברו, ורבי זכאי תלה בכך שלא כנה שם גנאי לחברו, ורבי אליעזר בן שמוע תלה בכך שלא פסע מעל ראשי עם ישראל דרך בזיון, ורבי זירא תלה בכך שלא שש בתקלת חברו הובא במגילה (כ"ז ע"ב – כ"ח ע"א). . והפליאה עצומה: וכי אף אחד מהם לא מצא לנכון לתלות את אריכות ימיו בזכות תורתו או תפלתו, קדשתו או צדקתו?! והרי דוקא על אלו נאמר "כי הוא חניף וארך ימים" (דברים ל', כ'). וראה מדרש תנחומא (פרשת בעלותך). , ואם בן מדוע תלו כל החכמים את הדבר דוקא בזהירותם בכבוד הזולת?! אלא ודאי הבינו שעם כל הזכיות והמעלות, ותורה והמצוות, די בפעם אחת שיצער את הזולת כדי לאבד חלילה את כל עולמם.

תורתנו מחנכת אותנו לחוש את רגשות הזולת פאלו היו הם שלנו. לכן נדרשנו להצטער בצערם של אחרים ולחוש את כאבם, ויתר על כן גם לשמח בשמחתם ולחפץ בהצלחתם. כך היה הג"ר אליהו לופיאן זצ"ל אומר כי אדם היודע לכאב ולהצטער בצער הזולת הרי זה נקרא "אדם", ואלו אדם היודע לרצות ולשמח בשמחת הזולת הרי זה נקרא "מלאך"! כי מטבע האדם לרצות תמיד להיות מעל הזולת, וכשהשני כואב ועצוב ממילא הוא מתחתי ונקל לאדם להזדהות עמו ולכבדו, אך בשעה שהשני מצליח ומתעלה יותר ממני כאן האנוכיות הטבעית של האדם מונעת אותו מלשמח באמת בהצלחתו, ואם בכל זאת מתעלה

האדם על עצמו ושם בשמחת זולתו אין לה גדול ונעלה מן ראה יבמות (ס"ב ע"ב) ובספרנו "דובב שפתי ישנים" עה"ת (ריש פרשת מקץ) מש"כ בזה בס"ד.

כך מוצאים אנו שאמר הקדוש ברוך הוא למשה רבנו על אהרן אחיו "וראך ושם בלבד" שמות ד', י"ד. , ובארו רבותינו וכי רק בלבד ישמח ולא בפיו? אלא שכל כך ישמח בהצלחתך עד שלא יוכל לפרש ולתאר בפיו את גדל שמחתו בהפחדותך להושיע את ישראל, על אף שהוא הגדול מביניכם כן הובא בילקוט שמעוני שם. ! ראו לאיזו דרגה מפלגה הגיע אהרן קדוש ה' במדת השמח בשמחת הזולת! ורק אם יפתח אדם בתוכו את הרגישות לזולת ולסביבה יוכל להנצל ממדות רעות וממעשים חמורים, ויזכה בעזרת ה' לאריכות ימים ושנים טובים.

דרוש וחדוש

בשוי"ת "קדשת בית ישראל" לג"ר ישראל אברהם אבא זצ"ל סימן ז'. דן גבי בחור שנשא אשה, ולאחר שנשא נודע לו שהיתה זו נשואה בעבר לאחי אמו ולא גלתה לו, מה שאוסר אותם בנשואין מדרבנן, האם צריך ליתן לה גט או לא?

ולאחר שנשא ונתן בדבר באריכות גדולה, העלה שם למסקנה שאם הקפיד החתן לברר שאשה זו מתרת לו, ובכל זאת נתברר לבסוף שהיא אסורה משום קרבת שניות לעריות - הרי זה מקח טעות, שעל דעת כן לא קדש, והקדושין אינם חלים וביאתו ביאת זנות, ולכן הרי זו יוצאת ממנו בלא גט. אולם אם הוא לא הקפיד כל כך על הדבר, ויש צד לומר שלאחר שנודע לו הדבר נתרצה בלבד ונתפונן בכל זאת לקנותה - אזי כופין אותו להוציאה בגט, כדין המקדש אשה האסורה עליו משום שניה לעריות שחייב להוציאה בגט.

בסוד עבדיך

בבאור ענין ענש הכרת על דרך הסוד כתב רבנו הרמב"ן ז"ל בבאורו על התורה ויקרא י"ח, כ"ט, והביא דבריו מהסיפרא (פרשת אמור) ומעוד כמה מקורות בתלמוד, עיין שם. שישנם כמה סוגים של קריתיות:

כרת לגוף – שהיא מיתה בקצור שנים דהינו קדם גיל ששים, ונתן למי שזכיותיו מרבות מעוונותיו אלא שיש בידו עוון כרת ולכן מרצה את דינו בכך שמת בחצי ימיו אימרת רבה במועד קטן (כ"ח ע"ב), וכן הובא שם מרב יוסף שמשעבר את גיל ששים עשה סעודת הודיה לחכמים על שניצל מכרת של שנים, למרות שעדין לא ניצל מכרת של ימים. עיין שם. ואם כבר עבר את חצי ימיו ענשו בכרת של ימים

דְּהִינּוּ שְׁלֹא יִמְלֵא אֶת יָמָיו הַקְּצוּבִים לוֹבִירוֹשְׁלַי שָׂאֵלוּ וּמִי מוֹדִיעַ שְׁבִמִיתַת כֶּרֶת מֵת זֶה שֶׁהָאֵרִיךְ יָמִים?
וְהַשִּׁיבּוֹ שֶׁאִם מֵת לִגֵּי יָמִים מֵחֻלּוֹ הָרִי זֶה מִיִּתַת כֶּרֶת.

כָּרַת לְנַפְשׁ – שֶׁהוּא לְאַחַר שֶׁנִּפְרְדַת נְשָׁמָתוֹ מִן הַגּוּף וְעוֹלָה הִיא נְכַרְתָּת מֵחִי עוֹלָם הַנְּשָׁמוֹת,
וְנִתֵּן לְמִי שֶׁעוֹוֹנוֹתָיו מְרַבִּים מְזִכְיוֹתָיו וְיֵשׁ בִּינֵיהֶן גַּם כּוֹן שֶׁעָנְשׁוּ כָּרַת. וּפְעָמִים שִׁיחִיָּה זֶה
יָמִים רַבִּים בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּהַשְׁקָט וּבְשִׁלּוֹה, אֲלֵא שֶׁעָנְשׁוּ שְׁמוֹר לוֹ לְעֵתִיד לְבֹא וְהוּא מֵה שֶׁכָּתוּב
”וּנְכַרְתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהִיא מִלִּפְנֵי” דִּהִינּוּ מֵעוֹלָם הַנְּשָׁמוֹת. וְרָאָה רֵאשׁ הַשָּׁנָה (י”ז ע”א) שֶׁעָנְיִנוּ הוּא שֶׁלֹּאחַר שְׁנִידוֹנַת הַנְּשָׁמָה
י”ב חוֹדֶשׁ בְּגִיחָנָם שׁוֹרְפִים אוֹתָהּ וְרוּחַ מִפְּזִרְתָּהּ תַּחַת כְּפוֹת רַגְלֵי הַצַּדִּיקִים.

כָּרַת לְשִׁנְיָהֶם – שֶׁהוּא הַחֲמוֹר שֶׁבְּכָרִיתִיּוֹת שֶׁמִּתְקַיֵּם בּוֹ כָּרַת גַּם בְּעוֹלָם הַזֶּה וְגַם בְּעוֹלָם הַבָּא,
וְנִתֵּן לְעוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁעָלְיוֹ כְּתוּב ”הַכָּרַת תְּכַרְתָּ הַנֶּפֶשׁ הַהִיא” וּפְרָשׁוֹ חֲכָמֵינוּ ז”ל ”הַכָּרַת
– בְּעוֹלָם הַזֶּה, תְּכַרְתָּ – בְּעוֹלָם הַבָּא” סְנֵהֲדָרִין (ס”ד ע”ב). וְרָאָה שֶׁם (צ”ט ע”א) מִי עוֹד נִידוֹן בְּכֶרֶת זֶה.

וְכָרַת שֶׁל עֲרִירִי – שֶׁנִּכְרַת זָרְעוֹ, וְהוּא כָּרַת מִיַּחַד הַבָּא רַק עַל עֲבָרוֹת שֶׁעָלִיָּהוּ כְּתוּב ”עֲרִירִים”,
כְּגוֹן הַבָּא עַל אִשֶׁת אָחִי אֲבִיוֹעַל כֵּךְ כְּתוּב (וּיְקָרָא כ’, כ’) ”וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת דְּדָתוֹ... עֲרִירִים יָמוּתוּ”.

מצוה ר"א: שלא לגלות ערות אשת בנו

כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב:

”עֲרוֹת כְּלָתֶיךָ לֹא תִגְלֶה אִשֶׁת בְּנֶיךָ הוּא לֹא תִגְלֶה

עֲרוֹתֶיהָ” וּיְקָרָא י”ח, ט”ו.

לְפָשׁוּטוֹ שֶׁל מְקָרָא

מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה מִן הַתּוֹרָה שֶׁלֹּא יִגְלֶה אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל עֲרוֹת אִשֶׁת בְּנוֹ הַמְּכַנֶּה ”כְּלָתוֹ”, דְּהִינּוּ
שֶׁלֹּא יִשְׁכַּב אוֹתָהּ מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה. וְזֶה מְלַבֵּד אֶזְהָרַת אִשֶׁת אִישׁ שֶׁחָיֵב גַּם עָלֶיהָ אִם הִיָּתָה נְשׁוּאָה.

אֲזַהְרָה זֶה חֵלֶה אֶפְלוּ רַק נִתְקַדְשָׁה לְבָנוּ, וְכָל שְׂפָן אִם גַּם נִשְׂאָה לוֹ. וְזֶה בֵּין שְׁהִיָּה הַבֵּן בְּחַיִּים, וּבֵין שְׁנַפְטָר, וּבֵין בְּעוֹדוֹ נָשׂוּי לָהּ וּבֵין לְאַחַר שְׁגִרָשָׁה, בְּכָל הַמְקָרִים הַלְלוּ אִם בָּא עָלֶיהָ אָבִיו הָרִי זֶה חִיב־סְנֵה־דְרִין (מ"ט ע"ב) וּרְמַב"ם הַלְכוֹת אִיסוּרֵי בִיאַה (פֶּרֶק א' הַלְכָה ד') וּשְׁלַחַן עֶרֶוֹד אֲבֵן הַעֲזָר (סִימָן ט"ו הַלְכָה י"ט). כְּמוֹ כֵּן, אִף אִם הָיָה הַבֵּן מִמְזַר וְלִקְחָה אִשָּׁה בְּכָל זֹאת מְזַהֵר אָבִיו עָלֶיהָ כֵּן כֵּתֵב בַּסֵּפֶר הַחִינּוּךְ בַּבְּאוּרוֹ עַל מִצְוֵה זֶה.

וּבִתְלֻמוֹד מִבְּאֵר שְׁחֻכְמֵינוּ זְכוּרֵנָם לְבָרְכָה עֲשׂוּ גֵדֵר לְדָבָר, וְאַסְרוּ עַל הָאָדָם אִף אֶת כְּלַת בְּנוֹ וּבֵן בְּנוֹ עַד סוֹף הָעוֹלָם, וְכֵן אֶסְרוּ אֶת כְּלַת בְּתוּיבְמוֹת (כ"א ע"ב) וּרְמַב"ם הַלְכוֹת אִישׁוֹת (פֶּרֶק א' הַלְכָה ו').

וְהַעוֹבֵר וּבָא עַל אִשְׁתּוֹ בְּנוֹ שְׁנִיָּהּ בְּכֶרֶת, וְאִם הָיָה בְּמִזִּיד וּבְהִתְרַאֵת שְׁנֵי עֲדִים מוֹמְתִים שְׁנִיָּהּ בְּחֻנְקָה, וְאִם הָיָה בְּשׁוֹגֵג הָרִי זֶה חִיב חֲטָאת אַחַת אוֹ שְׁתֵּים, כְּכִי שְׁנִתְבְּאַרְמַב"ם הַלְכוֹת אִיסוּרֵי בִיאַה (פֶּרֶק א').

רִמּוֹ הַפְּתוּב – בּוֹאֵי פֶלֶה

בַּסְּפָרִים הַקְּדוּשִׁים מִבְּאֵר כִּי הַשְּׂכִינָה הַקְּדוּשָׁה מְכַנֶּיֶת בְּתֵאֵר "פֶּלֶה" כֵּן כֵּתֵב בְּזוּהַר הַקְּדוֹשׁ פֶּרֶשׁת שְׁמוֹת (דף ה' ע"ב) שֶׁהַשְּׂכִינָה נִקְרָאת כֹּלָה, עֵינן שֶׁם. , וּבְדָרְךָ רִמּוֹ חֲשַׁבְנוּ לְפָרֵשׁ שְׂאֲזַהְרַת הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה לְאָדָם שֶׁבְּשַׁעָה שְׁעוֹמֵד הוּא לְפָנֵי הַשְּׂכִינָה הַקְּדוּשָׁה בְּתַפְלָה, שְׁלֹא יִגְלֶה עֲרוֹתָהּ וּקְלוֹנָהּ בְּחֻשְׁבוֹ מִחֲשָׁבוֹת זְרוֹת וּבְהִתְעַסְקוֹת בְּעֵינָיו הַגְּשָׁמִיִּים בְּעוֹדוֹ עוֹמֵד לְפָנֵי ה' בְּתַפְלָה. כִּי בְּשַׁעָה שְׁעוֹמֵד אָדָם וּמִתְפַּלֵּל מִיָּד בָּאָה הַשְּׂכִינָה הַקְּדוּשָׁה וְשׁוֹרָה עָלָיו, וּמִקְשִׁיבָה לְבִקְשָׁתוֹ וְשׁוֹמַעַת אֶת עֲתִירָתוֹ, וְאִם מִטָּה אָדָם אֶת לְבָבוֹ בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן לְדַבְּרִים אַחֲרֵים הָרִי זֶה מְבַזֶּה אֶת הַשְּׂכִינָה הַקְּדוּשָׁה וּמְחַרְפָּהּ, בְּכֵךְ שֶׁמְרַאָה שְׂאִינָה חֲשׁוּבָה וְרְצוּיָה בְּעֵינָיו, וְשֶׁכָּל מַעֲשָׂיו הֵם רַק מִן הַשְּׂפָה וְלַחוּץ. עַל כֵּךְ אֹמֵר הַפְּתוּב: "יַעַן כִּי נִגַּשׁ הָעַם הַזֶּה בְּפִיו וּבְשִׁפְתָיו כְּבָדוּנִי וְלָבוֹ רַחֵק מִמֶּנִּי" יִשְׁעִיָה כ"ט, י"ג. שְׂאִמְנֵם בְּגוֹפֵם וּבְפִיָּהֶם הֵם קוֹרְאִים לִי בְּתַפְלָתְם לְכַבְּדֵנִי, אִךְ מִשְׁשׁוֹרָה שְׂכִינָתִי עֲלֵיהֶם מִתְבָּרַר שְׁלֵבָם רַחוּק וּמְרַחֵק מִמֶּנִּי.

עֲבוֹדַת הַתַּפְלָה הִיא מְהֻרָגָעִים הַמְרוֹמָמִים בְּיוֹתֵר בְּחִיָּו שֶׁל הָאִישׁ הַיְהוּדִי. אִי אֶפְשָׁר לְתֵאֵר בְּשֶׁכָּל אֲנוּשׁ אֶת הַקְּרִבָּה וְהַדְּבֻקוֹת הַעֲצוּמָה הַנוֹצֵרֶת בְּרָגְעִים בְּהֵם פּוֹתַח אָדָם אֶת פִּיו וְאֹמֵר "ה' שְׁפִתַי תִּפְתַּח וּפִי יִגִּיד תְּהִלָּתְךָ". וְכֵךְ כּוֹתֵב הָאֲדָמוֹר הַקְּדוֹשׁ מִפְּנֵי אֲצִסְנָה זְצוּק"ל הִי"ד: "הֵאֵם יֵשׁ לָךְ אוֹהֵב וְרַע כְּאֲבִיךָ שֶׁבְּשָׂמִים?! מִי יָבִין אֶת הַגִּיוֹן לְבָבְךָ, וּמִי יִרְפָּא לָךְ אֶת נַפְשְׁךָ כְּמוֹהוֹ וְתִבְרָךְ? לָכֵן הִסֵּב פְּנִיךָ אֶל הַקִּיר, וְצִיר בְּמִחְשַׁבְתְּךָ שְׂאִתָּה עוֹמֵד לְפָנֵי כֶּסֶף כְּבוֹדוֹ וְתִבְרָךְ, וְאִתָּה שׁוֹפֵךְ אֶת לְבָבְךָ בְּתַפְלָה, כְּכִי שְׁעוֹלָה עַל לְבָבְךָ וּבְכָל לְשׁוֹן שְׂאִתָּה שׁוֹמַע"כֵן הוּבֵא בַּסֵּפֶר "חֻבוֹת הַתְּלִמִּידִים" (עֲמוּד קל"ט). . וְרַבְּנֵנוּ הַחֲזוֹן אִישׁ זְצוּק"ל כְּתֵב: "וּמָה נִפְלָא הַדְּבָר, כִּי בִיכְלַת הָאָדָם לְהִשְׁיַח דְּאֲגוּתוֹ לְפָנֵי אֲדוֹן עוֹלָם וְתִבְרָךְ, כְּאֲשֶׁר הוּא מְשִׁיחַ אֶל רַעְהוֹ, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְכַנְהוֹ יְלָד שְׁעוֹשֵׁיִם" רֵאָה סֵפֶר "אַרְחוֹת אִישׁ" לְמֶרֶן הַחֲזוֹן אִישׁ זְצוּק"ל.

והנה דוקא באותם רגעים יקרים ועלאיים, מתגנבות וחדרות לתוך לב האדם מחשבות והרהורים זרים המבקשים להרס ולנתק את החבור המיוחד והמסגל הזה, אשר בלבו להניב פרות טובים ולהדק את קרבתנו אליו ויתברך. לכן חמרה רבה ראו רבותינו במי שממהרה בדברים זרים בתפלתו, והתביעה עליו היא גדולה ועצומה. כי מי שעומד לפני ארי – לא יתכן שיתגרא מפני חתול, ואם בכל זאת מסתת דעתו של האדם בתפלה לענינים אחרים הרי זה אות ברור מי נחשב בעיניו לארי ומי לחתול...

הנביא קורא לישראל ואומר: "שפכי כמים לבך נכח פני ה' איכה ב', י"ט. , וחשבנו פעם מה הענין של "שפכי כמים" דוקא? מדוע לא אמר "פתחי לבך" או "הטי לבך"? אלא המים טבעים הוא להתפרץ מיד לכל עבר, ולהשפך החוצה בטבעיות מבלי כל מאמץ או דבר שיידחפס. ואת זאת למד הנביא בדבריו שלבו של האדם צריך להיות מול ה' בבחינת מים שמיד כשיפתח את פיו ויתפרץ לבו מאליו מבלי שום צורך לעורר את הלב או את הרגש והפונה, אלא תפלתו "תשפך" מלבו מאליה ללא כל מאמץ. זהו לב פריא, וזוהי הרגשה תקינה של אדם לפני בוראו. וכל עוד האדם זקוק למעשים שיעוררו את לבו בתפלה, ולדברים שיעוררו את לבו לדבר – עדין הוא רחוק מלהרגיש את הרגשת "נכח פני ה'".

כל מעשה בעבודת הבורא דורש פונה, ובלעדיו פוחתת מעלתו בעשרת מונים כפי שכתב בספר הכוזרי (מאמר ה' אות כ"ז): "מעשה בלעדי כוונה או כוונה בלתי מעשה תאבד התוחלת". ולכן נפסק בשלחן ערוך אורח חיים (סימן א' הלכה ד') שטוב מעט בתחנונים מהרבות בלא כוונה, עיין שם באחרונים. אך בתפלה הענין הוא אחרת לגמרי: תפלה בלא פונה – כגוף בלא נשמה לשון רבינו האברבנאל זצ"ל בפירושו על מסכת אבות (פרק ב' משנה י"ג). וראה עוד מזה בספר פלא יועץ ערך "כוונה". מה הפרוש? נדמין לעצמנו מה עולה בגורלו של פגור מת לאחר זמן מה: מעלה צחנה ומסריח! כך תפלה היוצאת מן השפה ולחוץ עלולה להפגם חלילה בגדר של "דבר שפתיים אך למחסור" משלי י"ד, כ"ג. לכן עקר עבודת התפלה אצל האדם צריכה להיות בהתעוררות ובכוננת הלב ולהווי ידוע שכוננת התפילה מקומה בלב ולא במח, וכמו שכתוב "ועבדו בכל לבבכם" ואמרו חז"ל שזו התפילה. ואכן פעם אחת הגיע יהודי לשרף מקאצק זיע"א והתלונן בפניו שמחשבות זרות מטרידות אותו בעת תפילתו, השיבו הרה"ק: וכי מה עניינה של תפילה לראש? התפילה צריכה לצאת מהלב! , בתחנונים וכמונה מעות ברכות (כ"ח ע"ב) ומשנה ברורה (סימן נ"א ס"ק כ). ובספר "עובדות והנהגות לבית בריסק" (חלק ג' עמוד קס"ד) הובא שהגר"ח מבריסק זצ"ל היה נוהג להתפלל במהירות גדולה, ופעם שאלו אותו על כך שהרי בפוסקים מבואר שיש להתפלל במתינות כמונה מעות! והשיב הגר"ח בבדיחותא, כי אכן דרכו גם כשהוא מונה מעות למנותן במהירות שכזו.... , ובכך נצאל מביאוי השכינה הקדושה ויתקבל תפלתו ותענה עתירתו לפני המקום ברוך הוא ובמדרש תנחומא (ריש פרשת וירא) נאמר: "אמר הקב"ה הווי זהירים בתפילה, שאין לך מדה יפה ממנה, ואפילו אין אדם כדאי לענות לו חסד אני עושה עמו ועונה לו, שכל דרכי חסד!".

בכלל הזהירות בתפלה, שיעמוד בתפלה לפני ה' לא פחות מבעומד לפני מלך בשר ודם, דהינו בגוף נקי ורחוץ שכן צואה על גופו מעכבת בכל שהוא, ורחיצת הידיים לפני כל תפילה היא כמעט בגדר חיוב. ראה שלחן ערוך אורח חיים (סימן צ"ב). , ובבגדים נקיים ומסודרים, ובמנעלים סגורים, והמהדרין אף מקפידים להיות מעטפים בגד עליון ובכובע לראשם ראה שלחן ערוך אורח חיים (סימן צ"א) ובדברי האחרונים. ובספר "דעת נוטה" (ע' רס"א) הובא בשם הגר"ח קנייבסקי שליט"א שפעמים שיש להורות לבחור ישיבה להתפלל ביחידות עם כובע לראשו ולא בצבור בלא כובע, עיין שם. מה שאין כן אם נגש אדם לתפלה מתוך עסקיו ודבוריו ללא שום הכנה לפניו, הרי זה מראה שאינה אלא למשאוי עליו, ושםחפש הוא רק לפרק עלו מעליו ו"להפטר" מחיובה, ואם איתה עושה כן הירצה או הישא פניו? !מלאכי א', ח'. ומה הפלא שזה זמן רב שאיתה מתפלל על דבר ואינה נענה? הרי את הכבוד המינימלי שמגיע לא נתת, אז למה שיקבלו את בקשתך וימהרו לישמה! !אתמה!!

על הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין זיע"א מספר שהיה מתפלל את תפלתו בדבקות עצומה ובאימה גדולה, מבלי להזיז את גופו כלל, ממש בהבנה שעומד הוא לפני מלך המלכים הקדוש ברוך הוא. והנה שנה אחת בתפלת נעילה של יום הכפורים היה הרה"ק עומד בתפלתו מבלי לזוז, והאריך בה מאד עד שכבר החשיף ונעשה מאחר. עד שלפתע נגש בנו והעביר את הדף בסדורו, ולאחר זמן קצר סים הרבי את תפלתו. וסבת הדבר היתה בהיות שהיה שרוי בפחד ובאימה כה גדולה מהדר גאון עזו ותברך, עד שלא יכל להזיז את ידו להפך את הדף בסדור, ומצד שני לא רצה להתפלל שלא מתוך הכתב, לכן רק לאחר שהעבירו לו את הדף יכל להמשיך ולסיים את תפלתו! כן הובא בספר "חסדי אבות" (חלק א' עמוד קכ"א). וכזה ראה וקדש.

דרוש וחדוש

חכמי התלמוד התעקבו על שנוי הלשון בפסוק "ערות פלתך לא תגלה אשת בנד היא" שפעם קראה לה התורה "פלתך", ופעם קראה לה "אשת בנד", ובארו שבאמת שתייהן אחת הן, אלא שבאה התורה לרבות שגם לאחר מיתת הבעל עדין היא נחשבת לאשת הבן ואסורה על האב מן התורה (נ"ד ע"א) ובפירוש רש"י וז"ל ובעלי התוספות במקום.

ומכאן למד הג"ר יוסף באב"ד זצ"ל בעל ה"מנחת חנוך" שלאחר מיתת הבן כבר אינה נקראת זו "פלתו" של האב, אלא רק "אשת בנו", ונפקא מינה לענין התראה שאם נפטר הבן והאב בא לקרב לאשת הבן, והתרו בו בלשון "פלתו" – זו אינה נחשבת כלל להתראה, וממילא אי אפשר להענישו כן מבואר בשבועות (כ' ע"ב) ובפירוש רש"י ז"ל שם.

בסוד עבדיך

בבאור ענין זיווגו של האדם על דרך הסוד כתב רבנו מנחם ריקנאטי זצ"ל לדרך צ"ע"א. לבאר את הפסוק "אלהים מושב יחידים ביתה, מוציא אסירים בפושרות, אף סוררים שכנו צחיקה" תהלים ס"ח, ז'. וראה סוטה (ב' ע"א) שם דרשו רבותינו פסוק זה על זיווגו של האדם. שפא לרמוז על שלשה סוגים של בני אדם:

הזכה מייד לשא את בת זוגו האמתית משרש נשמתו עליו נאמר "אלהים מושב יחידים ביתה", שזכה לישוב את ביתו עם זיווגו האמתית השוף והראוי לו.

ואם חלילה לא זכה ונשארה בת זוגו לאחר, ואחר זמן מת זה האחר או שגרה ונשארה לזוגה האמיתי אזי נאמר בהם "המוציא אסירים בכושרות" שהיתה זו אסירה בידי האחר, וכעת יצאה ונכנסה לזה הראוי לה כשהיא בוכה על הראשון ומשוררת לשני.

ואם חלילה אבד לגמרי את זוגו עליו נאמר "סוררים שכנו צחיתה" שבעבור שסרר במעשיו בגלגול זה או בגלגול שעבר, לכן שוכן לבדו כל זמיו בלא אשה, ה' יצילנו.

מצוה ר"ב: שלא לגלות ערות אשת אחיו

כמו שכתוב:

"עֲרוֹת אִשְׁתְּ אַחִיךָ לֹא תִגְלֶה עֲרוֹת אַחִיךָ הוּא" ויקרא י"ח,

ט"ז.

לפשוטו של מקרא

מצוות לא תעשה מן התורה שלא יגלה אדם מישראל ערות אשת אחיו, דהינו שלא ישכב אותה משכבי אשה.

ואזכרה זו חלה אפילו רק נתקדשה לאחיו, וכל שכן אם גם נשארה לו. וזה בין שהיה אחיו מן האב או מן האם או משניהם, בין מן הנשואין ובין מן הזנות, בכל אלו נחשב זה לאחיו ואשתו אסורה לו סנהדרין (ני"ד ע"א) ויבמות (ל"ב ע"א), והובא ברמב"ם הלכות איסורי ביאה (פרק ב') ובשלחן ערוך אבן העזר (סימן ט"ו הלכה כ"ב).

וכל זמן שהיא נשואה לאחיו או שנתגרשה ממנו הרי היא אסורה לו מן התורה, ואפילו אם אחר גרושיה אחיו נפטר. ואם נתאלמנה מאחיו אזי אם הניח בן הרי היא נשארת באסורה כלפיו, ואם לא הניח בן אזי נצטוה זה האח לנבמה, כפי שיתבאר אי"ה במצוות יבוס מצוה תקצ"ח.

והעובר ובא על אשת אחיו שניהם בכרת, ואם היה במזיד ובהתראת שני עדים הרי הם חייבים מלקות, ואם היתה זו נשואה מומתים שניהם בחנק כדין הבא על אשת איש. ואם היה בשוגג הרי הם חייבים חטאת אחת או שתים, כפי שנתבאר במב"ם הלכות איסורי ביאה (פרק א').

רמז הכתוב – עשה זאת בעצמך

אשת האח נאסרה על האדם לעולם, בין בחיי אחיו ובין לאחר מותו, מלבד ממקרה של יבום, מה שבא להחזיר בלבנו ולהטביע בנפשנו את התובנה שאין לאדם לבקש ולהזדקק לזולת, אלא נעמל ויתנגע בעצמו להשיג את מבקשו מבלי להצטרף לעזרתם ולטובתם של אחרים.

כך העידו חכמינו ז"ל על רבי פינחס בן גאיר שמימיו לא בצע על פרוסה שאינה שלו, ושמיים שעמד על דעתו לא נהנה אף מסעודת אביו וחולין ז' ע"ב. ונראה שרבותינו העידו בדוקא על שני דברים אלו, המלמדים כי רבי פינחס בן גאיר הבין שכל זמן שהאדם יכול להסתדר בכחות עצמו אסור לו להתלות ולהשען על אחרים, ואפילו בדבר הקטן והשולי ביותר כמו פרוסת לחם, ואפילו במערכת היחסים הקרובה והדואגת ביותר כמו האב לבנו. גם במצבים שכאלו אין לאדם להתלות על הזולת כל עוד יש באפשרותו להסתדר לבדו.

אדם שרגיל לבקש טובות מהזולת בלי גבול – סוף שימאס ויאבד את ערכו. כי אין מצוה לעזר ולסייע למי שאינו עוזר לעצמו, וברב דברים לא יחדל פשע משלי י, י"ט. , וברבות הימים יקוצו חבריו בבקשותיו ובטרח חפציו ואט אט ירחיקו את עצמם מחברתו וימנעו מלדרוש בשלומו ובטובתו. ורבו החזון איש זצוק"ל היטיב להביע זאת באחת מאגרותיו באמר: "אם רצונך לבקש דבר מאת רעך, שקל בפקל אם תפיק בקשתך. ואל תאמר: מה מני יחלף אם אשאלהו וימנע מבקשי? דע, כי הרבה הפסדת במעשיך, כי אינך בטוח בעצמך מהיערת פעם הלב על מאון אחיך, וגם בלב רעך מתגנב כי לבך עליו, ואתה בין אחים הפרדת, והרביית שנאת חנם. ומי שדבריו קלים ורגיל בבקשות – הוא שונא ושנאוי!" קובץ אגרות מרבינו החזון איש זצוק"ל (חלק ג' עמוד קנ"ג). עכ"ל"ק.

שלמה המלך אומר בספרו: "כחמץ לשנים וכעשן לעיניים כן העצל לשלחיו" משלי י, כ"ו. . ובאר הגאון מוילנא זיע"א שאדם המבקש לפתח את התאבון אם ישתה חמץ אזי לא רק שלא יתאנה לאכילה, אלא אף לא יוכל לאכל כלל מחמת קהוי השנים. ואדם החפץ לראות היטב ונדליק מדורה שתאיר לו אם נדליקנה מעצים לחים המעלים עשן לא רק שלא תאיר לו, אלא גם תכהה ותחליש את ראיתו שהיתה לו מלפני כן. כך גם השולח שליח לעשות דבר במקומו לעולם לא יעשה השליח את הדבר כמותך, ולא ישתדל על הצלחת הענין כמותך, ויתמהמה בשליחותו ובא לתקן ונמצא מקלקל, לכן אם יכול אתה לעשות את הדבר בעצמך למה תבקשהו מזולתך?!

חכמי התלמוד ז"ל העניקו לנו עצות רבות לחיים, ובאחד המקומות אמרו שמוטב לאדם לעסוק בהפשטת עורות ולא להצטרף לבריות, וכשתצא לדרך אפלו היא קרובה קח מזונותיך עמך, ואפלו המזונות בזול עם כל זאת קחם עמך, ואל תהא רגיל לשתות סמים הממכרים פסחים (ק"יג ע"א). ונראה מדבריהם שלכל העצות הללו מכנה אחד משתף והוא שתעשה הכל על מנת שלא תצטרף לבקש טובה מהזולת, ושלא תהא תלוי וצריך לעזרתם! ועל זו הדרך נתן לפרש בדרך צחות את מאמר חז"ל "חי הנושא את עצמו" שבת (צ"ד ע"א). דהינו אדם חי הוא אדם שנושא את עצמו ואינו נשען ונסמך על אחרים. כי אדם שאינו פועל ועושה למען עצמו ממילא מאבד את האישיות ואת ה"אני" שלו, וממילא לא יהיו לו שום ספוק והנאה מעצמו ומחיו. וכפי שלמדנו דוד המלך ע"ה "יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך" תהלים קכ"ח, ב. שאשר וטוב אמתי זה רק כשאדם מתנגע ועושה בעצמו. ולכן אמרו רבותינו ז"ל שרוצה אדם בקב אחד שלו יותר מפתשעה קבין של חבואימרת רב כהנא בבבא מציעא (ל"ח ע"א). וכן אמר שלמה המלך בקהלת (ה', י"א) "מתוקה שינת העובד", וכנ"ל. , ללמדך שגדולה ורבה היא שלותו ושמחתו של זה הממלא את צרכיו בכחות עצמו.

במדרש מספר על רבי חנינא בן דוסא שבקש לנדב דבר לבית המקדש. יצא למדבר ומצא אבן גדולה, סתתה ושיפה ומרקה, ובקש לשכר סבלים שיעלוהו בעבורו לירושלים. נזדמנו לו חמשה אנשים ובקשם אם יוכלו להעלות לו את האבן לירושלים, אך הללו דרשו ממנו חמשה סלעים ולא היה בידו, ולכן פטרוהו והלכו. זמן לו הקדוש ברוך הוא חמשה מלאכים בדמות בני אדם ובקשם שיעלו לו את האבן לירושלים, אמרו לו תן לנו חמשה סלעים ואנו מעלים אותה עבורך לירושלים, ובלבד שיתן אצבעו עמנו. נתן אצבעו עמם ולפתע נמצאו עומדים בירושלים. בקש ליתן להם שכרם ולא מצאם, נכנס ללשכת הגזית ושאל על זאת, אמרו לו כמדמה שמלאכי השרת העלו אבנדך לכאן מעשה זה הובא במדרש רבה קהלת (פרק א'). עכ"ל המדרש. ושתי שאלות יש לשאל בדרך :

א – הרי לרבי חנינא לא היו מצויים מעות לשלם, ולכן הראשונים לא לקחו את אבנו, ואם כן היאך הסכים לאחרונים שגם כן דרשו את אותו התשלום בזמן שלא היה הדרך בידו?

ב – מה צריך היה למלאכי השרת לבקש מרבי חנינא שיתן אצבעו עמם? וכי זה מה שעזר להם להוביל את האבן לירושלים בקפיצת הדרך?!

והתשובה לשתי התמיהות הללו היא שכל דבר בחיים דורש מאמץ אישי של האדם עצמו, ובלעדי כן לא יצליח האדם בשום דבר בחיים. ואת הכלל הזה ידעו גם רבי חנינא בן דוסא וגם מלאכי השרת. ולכן כשבקשו הראשונים שכר שלא היה בידו ידע רבי חנינא שלא מהם תצא הישועה, כיון לא היה לו ממה לשלם ואם כן במה יצא ידי חובת השתדלות? לכן העדיף שלא להתחיל עמם כלל. מה שאין כן באחרונים שבקשו ממנו גם ליתן אצבעו – את זה יכל רבי חנינא לעשות, ולכן החל עמם במלאכה והאמין שהקדוש ברוך הוא ישלימנה לו. ואכן בלח אותה השתדלות עצמית של רבי חנינא נעשתה לו קפיצת הדרך, ואף שכר לאותם המלאכים לא היה צריך הוא לשלם. ללמדך שהשתדלותו של האדם בעבור עצמו היא המועלת והמסוגלת ביותר, ושמע לעצה חכם משלי י"ב, ט"ו.

דרוש וחדוש

אף על פי שאסרה התורה על האדם לשא את אשת אחיו, מפל מקום את בת אחותו התורה
התיירה לאדם לשא. ויתר על כן אמרו חכמינו זכרונם לברכה שמצוה לאדם לשא את בת
אחותו, ועליו דרשו את הפסוק "ומבשרך לא תתעלם" ישעיה נ"ח, ז'. שזהו הנושא את בת
אחותו סנהדרין (ע"ו ע"ב).

ונחלקו רבותינו הראשונים האם גם נשואי בת אחיו נחשבים למצוה:

לדעת רש"י ז"ל לא נאמרה דרשת חז"ל אלא על הנושא את בת אחותו בנדוקא, בהיות
שמטבע העולם שנגעוגי ואהבת אדם לאחותו הם גדולים ביותר, ומתוך כך חזקה עליו
שיחבב ויאהב גם כן את בתה ויחיה עמה באהבה ובשלום. מה שאין כן אחיו שאין בו כל כך
את המעלה הזו וממילא אין מצוה לאדם לשא את בתו ככתב בפירושו שם.

ואלו לדעת הרמב"ם ז"ל כל המעלה בנשואי בת בתו היא מצד שלוקח הוא את קרובתו
המתרת לו, ודואג למלאות לה את כל חסרונה וצרכיה, ועל כך שבחיהו חכמינו על שמקרב
את קרוביו. ואם כן הוא הדין לבת אחיו, שגם כן תהיה מצוה עליו לקחתה ולקרבה, ונדאי
שגם אותו ישבחו חכמים כן כתב בהלכות איסורי ביאה (פרק ב' הלכה י"ד), וראה במגיד משנה שם שביאר את
מחלוקתם כנ"ל בטו"ד.

בסוד עבדיך

בבאור חמרת חטא הפא על אשת אחיו על דרך הסוד, כתב רבנו יוסף חיים זצ"ל בספרו
"לשון חכמים" חלק ב' סימן מ"ג. וכמוכן שיש לו להיוועץ עם רבו קודם לכן, לקבלת ההדרכה וההנהגה הנכונה
בדבר למעשה. שהנכשל באשת אחיו שנפטר ל"ע וכעת מתחרט על מעשיו ורוצה לשוב בתשובה,
תקונו הוא שיתענה תחלה יום אחד ויטבל בו שבע טבילות וילקה חמשים מלקיות, לאחר
מכן יפריש סך מסים לפדיון תעניותיו כמבאר שם, ויקרא בפרשת תולדות מהפסוק "ויזרע
יצחק בארץ כנען ויעל משם באר שבע" שנים מקרא ואחד תרגום, ויערף סדר
הקפות סביב התבה כנזכר שם, וידליק שבע גרות בבית הכנסת כנגד חג"ת נה"ם.

לאחר מכן יקח תרנגול חי ויסובבנו סביב ראשו ג' פעמים, ואחר כל סיבוב יאמר "מצאתי
כופר", וישחט התרנגול לכפרתו ויעשה הוא כסוי הדם לתרנגול. אחרי כן יעשה תקון כרת
לגיד שנה מעיניו ותנומה מעפעפיו לילה שלם על כל ביאה וביאה אסורה, ובצרוף ודוי וחרטה
וקבלה לעתיד יועיל לו הדבר לרפואת נפשו הפגומה, וסר עונו וחטאתו תכפר.

מצוה ר"ג: שלא לגלות ערות אשה ובתה

כמו שכתוב:

"עֲרוֹת אִשָּׁה וּבִתָּהּ לֹא תְגַלֶּה" ויקרא י"ח, י"ז.

לפשוטו של מקרא

מצוות לא תעשה מן התורה שלא יגלה אדם מישראל ערות אשה ואמה או בתה, דהינו שלא ישכב אותה משכבי אשה.

ובארנו חכמינו זכרונם לברכה שלא נאמרה אזהרה זו אלא באפן שקדש את האחת, שאזי מזהר הוא שלא לקרב אל אמה או אל בתה של זו, ואפלו אם כבר גרש את הראשונה, או שמתה. אבל אם קרב אל שתיהן בלא קדושין לא עבר על אזהרת "אשה ובתה" (סנהדרין ע"ו ע"ב) ורמב"ם הלכות איסורי ביאה (פרק ב' הלכה ז').

ומכל מקום, גם אם עבר אדם ונאף עם אחת מהערויות הללו, עם כל זאת לא נאסרה עליו אשתו על ידי מעשה זה (הכן מסקנת הגמרא ביבמות (צ"ה ע"א) והובא ברמב"ם הלכות איסורי ביאה (שם הלכה י').

כמו כן, אם קרב אדם אל אשה בדרך זנות בלא קדושין - לא נאסר עליו מדין תורה לשא את אמה או את בתה, אולם רבותינו גדרו ונאסרו עליו לשא את אחת מהן כל זמן שאותה האשה קימת, בהיות שלבו גס בה ועלול הוא להכשיל בה באסור ערויות החמור יבמות (צ"ז ע"א) ורמב"ם (שם הלכה י"א) ושלחן ערוך אבן העזר (סימן ט"ו הלכה י"ג), ועיין שם שאם כבר נשא לא יוציא.

והעובר ופא על בת אשתו או על אמה בחייה הרי שניהם חייבים כרת, ואם הגה במזיד בעדים ובהתראה מומתים שניהם בשרפה, ואם בשוגג חייבים קרבן חטאת. ואם הגה הדבר לאחר מיתת אשתו הרי שניהם בכרת בלבד סנהדרין (ע"ו ע"ב) כדעת רבי עקיבא שסבר שלאחר מיתת אשתו אין עונש מיתת בית דין, וכן למד הרמב"ם ז"ל (שם הלכה ח') שלדעת רבי עקיבא חייב כרת, ושלא כדעת הרמב"ם והרשב"א ז"ל שלמדו שלדעת רבי עקיבא אין אלא חיוב לאו באופן שכוה.

רִמֵז הַפְתּוֹב – קִדְשׁ עֲצֻמָּה בַּמִּתָּר לָךְ

בְּחֶלֶק הַפְּשׁוּט נִתְבָּאָר, שְׂכֵמוֹ בְּמִצּוֹת וּבְאִסּוּרִים רַבִּים אַחֲרֵים גַּם כָּאֵן מִצְאוּ חֲכָמִים לְנַכּוֹן לְגַדֵּר וּלְאַסֵּר עַל הָאֲדָם אֶת הַמִּתָּר, וְלַכֵּן אָמְרוּ שְׂאֵם קָרֵב אֶל אִשָּׁה לְלֹא קְדוּשִׁין נֶאֱסָרוּ עָלֶיךָ אִמָּה וּבִתָּהּ מְדַרְבְּנָן כְּדִי שְׂלֹא יָבֵא חֲלִילָה לְיַדֵּי מְכַשׁוֹל. וְדַבֵּר זֶה מְלַמְּדֵנוּ פֶּרֶק חָשׁוּב עַל קוֹ הַחֲשִׁיבָה שֶׁל חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵבִינוּ שְׂגָם דְּבָרִים שֶׁהִתִּירָה לָנוּ הַתּוֹרָה לֹא תִמִּיד צְרִיף לַעֲשׂוֹתָם, וְשִׁישְׁנָן פְּעָמִים שְׂצָרִיף הָאֲדָם לְאַסֵּר וּלְגַדֵּר וּלְהַחֲמִיר עַל עֲצֻמוֹ יוֹתֵר מִדִּין הַתּוֹרָה, עַל מְנַת לְמַנַּע מְכַשְׁלָה גְדוֹלָה אוֹ כְּדִי לְהַרְחִיק אֶת הָאֲדָם מִן הָעֲבָרָה וְכֵן עַל זֶה הַדְּרָף.

אִף אֶחָד מֵאֲתָנוּ לֹא מַעֲלָה עַל דַּעְתּוֹ לְשָׂאֵל: "וְהִרִי הַתּוֹרָה הַתִּירָה לְטַלְטֵל מִקְצָה בְּשַׁבָּת, וְלֶאֱכֹל בְּשׂוֹר עִם עוֹף, וְלִטְהַר אִשָּׁה לְבַעֲלָהּ לְלֹא שְׂבִיעַת יָמֵי לְבוֹן, אִזּוֹ לָמָּה לְהַחֲמִיר יוֹתֵר מִמָּה שֶׁנֶּצְטַוֵּינוּ?" – וְדָאֵי שְׂפַלְנוּ מְבִינִים הֵיטֵב שְׂמִקּוֹם הַנִּיחָה הַתּוֹרָה לְחֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל לְהַתְגַּדֵּר בְּחוּלִין (ז' ע"א). , וְלַעֲשׂוֹת מְשֻׁמְרָת לְמִשְׁמֶרֶת ה'כִּפִּי שֶׁנֶּצְטַוֵּינוּ בַּתּוֹרָה (וִיקָרָא י"ח, ל'): "וּשְׂמַרְתֶּם אֶת מִשְׁמֶרֶת י"י וּפִירְשׁוּ חוֹזִ"ל (יְבֻמוֹת כ"א ע"א) "עֲשׂוּ מִשְׁמֶרֶת לְמִשְׁמֶרֶת י"י. וְעֵינֵי בְּגִמְרָא שֶׁם שְׂמַטְעָם זֶה גִזְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל עַל הַשְּׁנִיּוֹת לַעֲרִיּוֹת וְעוֹד, ע"ש בְּאוֹרֵךְ. , וְלְהַרְחִיק אֶת הָאֵם מִן הָעֲבָרָה בְּרַכּוֹת (ד' ע"ב). . מִמִּילָא יֵשׁ לְהַבִּין שְׂגָם לָנוּ הַקְּטָנִים הַנִּיחוּ חֲכָמֵינוּ מְקוֹם לְהַתְגַּדֵּר בּוֹ, וְלְאַסֵּר אִיסָר עַל נַפְשָׁנוּ וּלְקַדְּשׁ אֶת עֲצֻמָּנוּ בַּמִּתָּר לְנוֹאִימֶרֶת רַבָּא בִּיבְמוֹת (כ"א ע"א), וְעוֹד עֵינֵי בְּדַבְרֵי הַרְמַבֵּ"ן ז"ל עַל הַפְּסוּק (וִיקָרָא י"ט, ב') "קְדוּשִׁים תִּהְיוּ...". , וְלְהַחֲמִיר בְּדַבְרֵי הַרְשׁוּת וּבְדַבְרֵי הַשְּׁנוּי בְּמַחֲלָקוֹת, עַל מְנַת שְׂנַרְחֵק מִן הַפְּעוּר וּמִן הַדּוּמָה לְחוּלִין (מ"ד ע"ב). , וְלֹא נִגְיַע אֶפְלוּ לְסַפֵּק אִסּוּר קַל שֶׁל דְּבָרֵיהֶם.

רַבִּים הֵם הַטּוֹעִים לְחַשֵּׁב שְׂ"עֵקֶר הַדִּין" זֶה שִׁיטָּה אוֹ תַכְלִית בְּעֻבְדַת הַבּוֹרָא. אִף רַבּוֹתֵינוּ חֲכָמֵי הַתְּלֻמוֹד מְלַמְּדִים שְׂ"עֵקֶר הַדִּין" אֵינָה שִׁיטָּה וְדַרְף, אֶלָּא רַק נִקְדַּת מוֹצֵא שְׂמִמְנָה אֲדָם צְרִיף לְהַתְחִיל אֶת דְּרָכּוֹ אֶל הַבּוֹרָא. כִּף מְבָאָרִים חוֹזִ"ל אֶת הַפְּסוּק "וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֶת הַדְּרָף יִלְכוּ בָּהּ וְאֵת הַמַּעֲשֵׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן" – אֶת הַמַּעֲשֵׂה זֶה הַדִּין, אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן זֶה לְפָנִים מְשׁוֹרֵת הַדִּין בְּבֵא מְצִיעָא (ל' ע"ב). . שְׂאֲמַנְסֵ אֲדָם צְרִיף לְלַמֵּד וְלַדַּעַת אֶת עֵקֶר הַהֲלָכָה וְהַדִּין, אִף זֶה אֵינָה הַתַּכְלִית וְהַמְטָרָה בַּתּוֹרָה, אֶלָּא סֵף הַכֹּל קוֹ הַזְנוּק מִמְּנוֹ מִתְחִיל הָאֲדָם לְלַכֵּת וְלַצַּעַד וּלְהַתְקַדֵּם בְּעֲשִׂיָה וּבְהִנְהָגָה שֶׁל לְפָנִים מְשׁוֹרֵת הַדִּין.

דוֹרְנוּ הוּא דוֹר מִיָּחָד בְּמֵינוּ, בּוֹ זְכִינוּ לְהַתְנוּצָצוֹת אוֹרוֹת שֶׁל תְּשׁוּבָה בְּקָרֵב רַבִּים מְעַם יִשְׂרָאֵל הַזּוֹנְחִים אֶת הַבְּלִי הָעוֹלָם הַכּוֹזֵב וְשָׂבִים אֶל צוֹר מְחַצְבָתָם בְּדַרְף יִשְׂרָאֵל סְבָא. וְכִשְׂמִבְקָשׁ אֲדָם לְהַשְׁתַּחֲרַר מִכַּבְּלֵי הַיָּצָר הַצּוֹרֵר, וְלַעֲבֹר לְמַחְנָה שֶׁל סְטָרָא דְקַדְשָׁה, אֶכּוּ צְרִיף לְנַהֵג עִמּוֹ בְּזִהִירוֹת וּבְעֻדְיָנוֹת, עַל הַדְּרָף הַקְּלָה וְהַנּוֹחָה בְּיוֹתֵר עַל מְנַת שְׂלֹא לִיצֵר הַתְּנַגְדוֹת וּכְבֻדוֹת יוֹתֵר עַל הָאֲדָם. אוּלָם מַשְׁעָה שְׂנַכְנַס אֲדָם בְּגֵדֵר שֶׁל "שׁוֹמֵר תּוֹרָה וּמִצְוֹת", וְקִבֵּל עַל עֲצֻמוֹ אֶת ה' וְאֵת תּוֹרָתוֹ עִם כָּל הַמְשַׁתְּמַע מִכֵּף, מַה לוֹ לְהַמְשִׁיף וּלְחַפֵּשׂ כָּל הַזְמַן אֶת "עֵקֶר הַדִּין" וְאֵת הַיֵּשׁ מִתִּירִים" שֶׁבְּהֲלָכָה? וְכִי בְּשִׁבִיל אֶחָד שְׂפָמוֹתוֹ נִתְּנוּ הַתִּירִים אֵלָיו? וְאֵם כֵּן – אִזּוֹ לְפָחוֹת שִׁיגְדִיר אֶת עֲצֻמוֹ כְּמִי שְׂנַמְצָא עַדִּין בַּתְּחִלַּת דְּרָכּוֹ...

פְּעָמִים שְׁאָדָם נוֹחַ לוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּצִטוּט שֶׁל "כְּחַא דְּהִיתִירָא", וּבְכֵן חוֹשֵׁב שֶׁפוֹרֵק הוּא מַעַל עֲצָמוֹ עַל גְּדוּל וְכִבְד שֶׁל חֲמֵרוֹת וּגְדָרִים שֶׁכֵּן מֵה שֶׁאִמְרוּ חֲז"ל (בִּיצֵה ב' ע"ב) "כִּחַ דְּהִיתִירָא עֲדִיף" אִינוּ אֵלָּא בְּרוּבַד הַפְּסִיקָה, שְׂמִי שְׂמוֹנָח הֵיטֵב בְּלִימּוּדוֹ יוֹדֵעַ לְמַצּוֹא אֶת הַפֶּתַח לְהַתִּיר וְאִינוּ נֹצֵרֵךְ לְהַחֲמִיר וְלֵאסוּר מִסַּפֵּק, אֵךְ בְּמַעֲשֵׂה וּדְאִי שֶׁהַחֲמִיר בְּמִקּוֹם שֶׁצָּרִיךְ תְּבוּאָה עֲלָיו הַבְּרַכָּה. . אֵךְ לֹא מִבִּין הוּא שֶׁבְּכֵן מִקְטִין הוּא אֶת עֶרְכוֹ וּמַעֲמָדוֹ בְּעֵינֵי אֱלֹקִים, בְּאֶמְרוֹ "עֲדִין קֶטָן אֲנִי וְצָעִיר, גּוֹזֵל קֶטָן וְרַף שָׂרֵק בְּקַע מִבִּיצָתוֹ". וְעַל כֵּן אֹמֵר הַרַ"ק רַבִּי צְבִי אֱלִימֶלֶךְ מְדִינַת זֵינְע"א שֶׁהִזְהִירָה הַתּוֹרָה לְאָדָם: "פְּרַמָּךְ לֹא תַעֲלֹל" וְיִקְרָא "י"ט, י". , דְּהֵינּוּ אֵל תַּעֲשֶׂה אֶת עֲבוֹדַת ה' שֶׁלְּךָ כְּשֶׁל עוֹלָל וְתִינוּק שָׂרֵק בְּתַחֲלַת דְּרַפּוֹרָאָה בְּסִפְרֵי הַקְּדוֹשׁ "אֲגָרָא דְּפִרְקָא" (אוֹת קל"ז). . אֶתְּהָ כְּבָר יֵלֵךְ גְּדוּל, עוֹסֵק בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת רַבּוֹת בְּשָׂנִים, רְגִיל וְדַבָּק בְּקִיּוּם הַהֲלָכָה, אִזּוֹ לְמָה שֶׁלֹּא תִתְקַדֵּם בְּחַיִּים?! וְכִי רֵאִיתָ אָדָם שֶׁמְמַשִּׁיף לְנִסְעָה עַל תַּלְתָּ אֹפֶן וְחַתוּל גַּם לְעֲבוֹדָתוֹ?! הֲלֹא כָּל רוֹאֵיו יִלְעִיגוּ לוֹ! אִם כֵּן מִדּוּעַ בְּעֲבוֹדַת הַבוֹרָא כְּבָר שָׂנִים רַבּוֹת שְׁעֲדִין עוֹמֵד אֶתְּהָ עַל קוֹ הַזְּנוּק וְאֵינְךָ מִזְנִיק?! אֶתְּמַהָּ!!

אֶמֶת שְׁאָסוּר לָנוּ לְהַחֲמִיר עַל אֲנָשִׁים שֶׁאֵינָם רְאוּיִים לְכַדְוֵרָאָה עוֹד מֵה שֶׁכָּתַב בְּשׁו"ת "יְבִיעַ אוֹמֵר" (חֵלֶק א' יו"ד סִימָן י"א). וּבְסִפְרֵי "דֶרֶךְ שִׁיחָה" לְהַגְר"ח קֵינִיבִסְקִי שְׁלִיט"א (עֲמוּד תל"א) הֵבִיא שְׁפַעֲמִים שְׁחוּמְרָה נוֹבַעַת דּוּקָא מִחוּלְשָׁה שְׁלֹא בְּמִקּוּמָהּ, עֵינֵי שִׁם. , וְשֶׁעֲלִינוּ לְדַעַת אֶת עֲקָר הַדִּין וְאֶת הַדְּעוֹת הַמְּקַלּוֹת לְשַׁעַת הַצָּרֵךְ וּלְמִקְרִים מִיְחָדִים. אֵךְ מַעֲבָר לְכֵן מֵה לֹא לְאָדָם לְהַתְקַע כָּל יָמָיו בְּדַעוֹת הַמְּקַלּוֹת בְּכָל דְּבָר?! גְּדוּלֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל הַדּוֹרוֹת דָּעוּ לְהַקְלֵל לְאַחֲרִים כְּשֶׁצָּרֵיךְ, אֵךְ לְעֲצָמָם תְּמִיד הַחֲמִירוֹ וְחֲשִׁשׁוּ וְלוֹ בְּמִקּוּם שֶׁהָיָה חֲשִׁשׁ קַל שֶׁבַקְלִים. וְגַם אִם פְּעָמִים שֶׁהִקְלוּ לְעֲצָמָם - טַעֲמָם וְנִמְוֹקָם עִמָּם כְּגוֹן בְּכַדֵּי לְחֹזֵק אֶת הַהֲתַר אוֹ מְשַׁקּוּלִים אַחֲרֵים הַמְּסוּרִים לְמוֹרֵי הַהוֹרָאוֹת וּלְמִנְהִיגֵי הָעָם, אֵךְ כְּדָרֵךְ וְכַלְלָל כָּל יְהוּדֵי אֲמוֹר לְהַתְקַדֵּם בְּחַיִּים וְלְהַתְחַסֵּד עִם קוֹנוֹ בְּהַנְהִיגָה בְּרוּרָה שֶׁל "לְפָנִים מְשׁוֹרֵת הַדִּין".

חֲכָמֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבָרְכָה מְגַלִּים שֶׁלֹּא חֲרָבָה רְיוֹשָׁלַיִם אֶלָּא עַל שֶׁהֶעֱמִידוּ דִּינֵיהֶם עַל דִּין תּוֹרָה וְלֹא עָשׂוּ לְפָנִים מְשׁוֹרֵת הַדִּין בְּבִא מַצִּיעָא (שם). – וְכִי אֶפְשָׁר לְתַבַּע וְלְהַעֲנִישׁ אָדָם אוֹ חֲבָרָה עַל שֶׁלֹּא הַחֲמִירוֹ עַל עֲצָמָם?! אֶלָּא מִכָּאן לְמַדְתָּ שֶׁאָדָם שֶׁהִגִּיעַ לְדַרְגָּה שֶׁל קִיּוּם "עֲקָר הַדִּין" כְּרֵאוּי - מְחַיֵּב מִכָּאן וְהִלָּאָה לְהַמְשִׁיךְ וְלְהַתְקַדֵּם לְדַרְגַת "לְפָנִים מְשׁוֹרֵת הַדִּין", וְאִם לֹא יַעֲשֶׂה כֵּן אִזּוֹ יִתְבַּע קִשּׁוֹת עַל קֶצֶר מַעֲשָׂיו.

הַנְּבִיא אוֹמֵר "וַיְהִי דוֹד עֲשֶׂה מְשֻׁפֵּט וְצָדִיקָה לְכָל עַמּוֹ" שְׂמוּאֵל ב' ח', ט"ו. . וְרַבּוֹתֵינוּ בְּתַלְמוּד תְּמַהִים וְשׁוֹאֲלִים: וְהֲלֹא כָּל מְקוּם שֶׁיֵּשׁ מְשֻׁפֵּט - אִין צָדִיקָה, וְכָל מְקוּם שֶׁיֵּשׁ צָדִיקָה - אִין מְשֻׁפֵּט?! וּמְשֻׁבִּים שֶׁכְּשֶׁהָיָה יוֹשֵׁב דוֹד הַמְּלֶךְ ע"ה יוֹשֵׁב לְדוֹן שָׂנִים בְּדִינֵיהֶם הָיָה תַחֲלָה מְחַיֵּב אֶת הַחֲבִיב וּמִצִּיבָה אֶת הַזִּכָּאִי כְּעֲקָר דִּין הַתּוֹרָה, מִבְּלִי לְהַתְנַחֵס כָּלֵל בְּמַצָּבֵם הַכִּלְפָּלִי, וְלֵאחֲרַי מִכָּן אִם הָיָה רוּאָה שֶׁהַחֲבִיב הוּא עָנִי - הָיָה מוֹצִיא מִמוֹן מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ וְנוֹתֵן לוֹ כְּדִי שֶׁיְהִי לוֹ בְּמָה לְשַׁלֵּם רַאָה סְנֵה דִרִין (ו' ע"ב). . לְלַמְּדֵךְ, שְׁגַם אִם עוֹשֶׂה אֶתְּהָ כְּדִינָה שֶׁל תּוֹרָה - אִין זֶה שׁוֹלָל שְׁתוֹסִיף וְתִתְקַדֵּם וְתַעֲפִיל לְדַרְגוֹת נַעֲלוֹת וּגְבוּהוֹת יוֹתֵר.

תּוֹרַתְנוּ מְבַהֶרֶת: "בְּנִים אֶתֶם לֵה' אֱלֹקֵיכֶם" דְּבָרִים י"ד, א'. שְׁאֶפְלוּ בְּשַׁעַה שֶׁחֲלִילָה אֵינְנוּ עוֹשִׂים אֶת רְצוֹנוֹ שֶׁל הַמְּקוּם - עֲדִין בְּנֵינוּ אֲנוּ, וְלֹא יֵאבֵד מִמֶּנּוּ תֵּאָר זֶה לְעוֹלָם. זֹה לֹא מַעֲרַכַת יְחִסִּים שֶׁל עֶבֶד אוֹ פֹּעֵל גְּרִינְדָא, אֶלָּא קֶשֶׁר הַרְבֵּה יוֹתֵר עִמָּךְ, שֶׁל אָב וּבֵן - שְׁאֵהֲבַתְּם זֶה לְזֶה הִיא אֶהֱבָה עֲצָמִית וְלֹא רְצוֹנִית פִּירוּשׁ שֶׁאֵינָם אוֹהֲבִים זֶה לְזֶה בְּגַלֵּל מַעֲשִׂיהֶם אוֹ בְּגַלֵּל טוֹבַת הַנַּהֵא כֹל שֶׁהִיא, אֵלָּא מִטְּבַעֵם וּמִמַּהוּתֵם אוֹהֲבִים הֵם זֶה לְזֶה. וְזוּהִי אֶהֱבָה הַרְבֵּה יוֹתֵר חוֹזָקָה, שֶׁאֵינָה פּוֹסְקַת לְעוֹלָם. . וְאִם כֵּן אֵיךְ מִתְבַּטְּאֵת אֶהֱבַתְנוּ לֵה'? בְּכֵן שְׂמִמְלָאִים אֲנוּ אֶת מְבַקְשׁוֹ?! וְכִי בֵּן שְׁאֲבִיו בְּקֶשׁ מִמֶּנּוּ כּוֹס מִיָּם וְהֵבִיא לוֹ זֹה רֵאָה שֶׁהֵנוּ אוֹהֵב אֶת אָבִינוּ?! אוֹלֵי אוֹהֵב הוּא אֶת הִירְשָׁה שֶׁמְחַכָּה לוֹ, אוֹ אֶת

המדור והאמצעים שאביו מעניקו? ואולי פשוט נח לו להביא לו כוס מים כדי להרגיש טוב ונעים עם עצמו שאינו כפוי טובה? עדין אין זה אומר שהבן באמת אוהב את אביו. אז מתי כן? כשהבן מביא לאביו כוס מים מבלי שיבקש – פשוט ראה אותו חוזר עיף ויגע מהעבודה, והרגיש את הצמא שבגרון אביו כאלו היה זה בגרונו שלו – זהו אות ומופת לבן מסור ונאמן. וכך הם הדברים גם לגבינו כלפי הבורא: אימתי תנכח אהבתנו לבורא באמת? בהליכה לפני משורת הדין במה שאיננו מחויבים, ובזהירות ובהרחקה מכל נדנד של עברה בין מדברי תורה ובין מדברי סופרים!

כך אמר לנו כ"ק האדמו"ר ממונדז'ץ שליט"א באחת ההזדמנויות בשם זקנו בעל ה"אמרי אש" זצוק"ל שפרש את המשנה באבות "היו זהירין ברשות שאין מקרבין לו לאדם אלא לצורך עצמן, נראין כאוהבין בשעת הנאתו ואין עומדין לו לאדם בשעת דחקו" אבות פרק ב' משנה ג'. ורצו לומר שתהיו זהירים בדבר הרשות, הינו בדברים המתרים שאינם אסורים מן הדין, שאין מקרבים את האדם אלא לצורך עצמם – דהינו לעצם האסור והעברה, וכמאמר חז"ל "סחור סחור אמרינו לנזירא לכרמא לא תקרב" שבת (י"ג ע"א). ואמנם נעים ומקרב לעשותם ולנהגם, אך זה רק בשעת ההנאה עצמה, מה שאין כן ביום הדין הגדול והנורא בו עתיד הקדוש ברוך הוא לדון את האדם על מה שיכול היה לעשות יותר ולא עשה, שאז לא נעמדו לו כל אותם ההתרים והרשיות.

ובספר "שער הגלגולים" כתב מרבנו האריז"ל שבשעה שמעלים את האדם במעלות בעולם הבא, דנים אותו בכל פעם מחדש לפי המדרגה בה הוא נמצא כעת, עד שנדון ומזדכך אף על דקדוקי מצוות כחוט השערה הכן הביא בריש הקדמה כ"ב. והגה"ק בעל "כף החיים" (סופר) זצוק"ל הוסיף על כך שלכן החסידים נזהרים תמיד לילך אחר דברי המחמיר, אף על גב שפון הדין הדבר מתר, והוא מפני שבעת העליות מדקדקים עם האדם כחוט השערה, וכך איש כפי גבורתו. וכך אשר נשמתו זכה ביותר תאוה נפשו לעשות חמורות וחסידות ביותר, וכך אשר אין נשמתו מתקנת כל כך תאוה נפשו לילך אחר הקולות. וסימנך: "ביתר עניא אזלא עניוּתא" בבא קמא (צ"ב ע"א), והמבין יבין. ובזה יוכל האדם להבחין ולהפיר את עצמו כן כתב בהלכות נטילת ידים (סימן קנ"ח אות כ"ח). עכד"ק.

דרוש וחדוש

בתלמוד הובא מעשה בכתן שניחשד בנאוף עם חמותו, ועל כן הרחיקוהו משכונתה. ופעם אחת שראוהו עובר בקרבת ביתה הורה רב ששת לתפסו ולהכותו מפת מרדות מדברי הרמב"ם ראה קידושין (י"ב ע"ב).

וממעשה זה פסק הרמב"ם ז"ל בהלכותיו שכל מי שנטען על אחת מן העריות או שניצא לו שם רע עמה לא ידור עמה במבוי אחד, ולא יכנס לאותה השכונה כן כתב בהלכות איסורי ביאה (פרק ב' הלכה י"ב). וראה במגיד משנה שם שסמך דברי הרמב"ם על דרשת חז"ל (עבודה זרה י"ז) על הפסוק "אל תקרב אל פתח ביתה" שרב חסדא למד שיש להרחיק ארבע אמות מביתה של הפרוצה, קל וחומר מן העריות החמורות.

אולם הרצב"ד ז"ל בהשגותיו תמה על דבריו, וכתב שאין ללמד מחמורתו שדעתה קלה עמו מחמת שהוא חתנה, לשאר העריות שלא חוששים כל כך לקלקלתם, ולכן אין לאסור עליו לדור בשכונת זו שנחשד בהשכן מצינו שהזהירו חז"ל (פסחים ק"ג ע"א) "הוי זהיר באשתך משום חתנה הראשון", וכתב רש"י (בבא בתרא צ"ח ע"ב בד"ה "בי חמוה") שהוא הדין מכל החתנים, אלא שמהראשון יש להזהר ביותר.

בסוד עבדיך

בבאור אסור הקרבה אל העריות על דרך הסוד כתבו רבותינו המקבילים זיע"א כי עקר מטרת הנשואין והזיוג באדם היא על מנת להרחיב את העולם שיצא משרש אחד, כדגמת הגזע שממנו יוצאים הענפים הרבים, וכשם שענפי האילן הזלכים ומתפשטים חוצה ואינם משתרשים ומתחברים זה בזה, כך גם האדם חובתו להתפשט למחוזות אחרים ולא לקרב אל קרובותיו, מה שעלול לגרום חלילה ליבוש הענף ולקמילתו.

וכמו מנורת הזהב שקנייה יוצאים ונפרדים זה מזה כך גם בני האדם שיצאו כלם משרש אחד עליהם להתרחק מקרובותיהם ולשא נשים אחרות משרשים אחרים, על מנת להרחיב את ישוב העולם ולהביאו במהרה על תקונו כראוירא כל זאת ועוד בפירוש הרקנאטי על התורה, ובספר "אורות המצוות" על תרי"ג מצוות.

מצוה ר"ד: שלא לגלות ערות אשה ובת בנה

כמו שכתוב:

"את בת בנה... לא תקח לגלות ערותה שארה הנה זמה

הוא"ו יקרא י"ח, י"ז.

לפשוטו של מקרא

מצות לא תעשה מן התורה שלא יגלה אדם מישראל ערות אשה ובת בנה או אם אביה, דהינו שלא ישכב אותה משכבי אשה.

וכפי שבארנו במצוה הקודמת, גם כאן לא נאמרה אזהרה זו אלא באופן שקדש את האשה ומאז נאסר עליו לקרב אל בת בנה או אל אם אביה. אולם אם לא קדשה אלא קרב אליה בלא קדושים לא נאסרו עליו מדין תורה הקרובות הנ"ל, אלא שחכמינו זכרונם לברכה גדרו ונאסרו עליו לשא את קרובותיה הללו כל זמן שהיא קימת, בהיות שלבו גם בה ומתוך שהיה מצוי בסביבתה עלול הוא להכשיל בה באסור עריות החמורים (צ"ז ע"א) ורמב"ם הלכות איסורי ביאה (פרק ב' הלכה י"א).

עוד גדרו חכמינו ז"ל ונאסרו על האדם לשא את בת בן בנה של אשתו ואת אם אבי אשתו, ואם עבר אדם ונשאן הרי זה חייב מכת מרדות מדברייהם יבמות (כ"א ע"א) ורמב"ם הלכות אישות (פרק א' הלכה ו') ושלחן ערוך אבן העזר (סימן ט"ו), עיין שם שלדעת השלחן ערוך אין להן הפסק, שלא כדעת הרמב"ם.

והעובר ונשא על בתו של בן אשתו או על אם אביה בחייה הרי שניהם חייבים כרת, ואם היה במזיד בעדים ובהתראה מומתים שניהם בשריפה, ואם בשוגג חייבים קרבן חטאת. ואם היה הדבר לאחר מיתת אשתו הרי שניהם בכרת בלבד סנהדרין (ע"ה ע"א) ורמב"ם (שם פרק א' הלכה ה' ופרק ב' הלכה ז' – ח').

רמז הכתוב – פצעי אוהב

ענשים חמורים השיתה התורה על העובר על מצוותיה, הן בעולם הזה והן בעולם הבא, ואף טרחה לנדענו ולבשרנו עליהם, למען נראו וניראו מהו סופו של העובר על החקים והמשפטים שקבע בורא העולם. וגם כאן כמו ברוב אסורי הערי?ות החמורים הטילה התורה על הנואפים במזיד ענש מות בשרפה, על ידי יציקת עופרת רותחת אל תוך פיו היורדת ושורפת את בני מעיו סנהדרין (נ"ב ע"א) ורמב"ם הלכות סנהדרין (פרק ט"ו הלכה ג'). ואם מסבה כל שהיא לא רצה הלה את ענשו בעולם הזה – הרי זה נכרת מחיי העולם הבא ל"ע ויורד שאולה לדראון עולם. והנה השומע ענשים נוראיים וקשים אלו עלול להתעורר ולשאל: וכי זוהי מדתו של האל הרחום והחנון?! והלא טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו?! תהלים קמ"ה, ט'. והוא בכבודו צנונו לגמל חסד עם הבריות ולנהג עמהם לפני משורת הדין, ולא לנקם ולא להשיב רעה אפלו לרעים עמו, ואם כן היאך הוא בכבודו ובעצמו מעניש ומכה מכות אכזריות ונאמנות שפאלו?!

והתשובה לשאלה זו היא ששני סוגי מכות וענשים יש בעולם הזה: יש המכה את זולתו מפת אכזרי הינו שכל מטרתו היא להכאיב לו ולסרו, ועצם ההכאה היא כל תכלית מעשיו, ויש

המכה את זולתו מכת רופא הינו שעקר מטרתו בהכותו היא להיטיב עם השני ולרפאותו, אלא שלשם כך חייב הוא להכאיב לו או לכרות לו איבר וכדומה על מנת להצילו ממכות קשות וגדולות מזו. ושני סוגי מכות אלו אינן שייכות בבוא יתברך כלל! כך אומרים רבותינו על הפסוק "וממכותיך ארפאך" ירמיה ל, י"ז. שאין מדתו של הקב"ה כמדת בשר ודם, כי מדת בשר ודם שהוא מכה באיזמל ומרפא ברטיה, אבל הקב"ה במה שהוא מכה בו הוא מרפא" מדרש רבה שמות (פרשה נ). דהינו שאצל הבורא יתברך עצם המכה היא הרפואה, ובתוך עמקי הענש והיסורים נתן לזהות ולמצא את הרחום והחנון של הבורא. כי להקב"ה אין מעצור מלהושיע, ואין הוא תלוי בשום תנאי או אמצעי בכדי להיטיב עמנו, וברצות ה' דרכי איש ייטיב עמו אפלו ברעה ובמכה עצמה.

כך מספר על איש כפרי פשוט שהיה חזק באמונתו בבורא עולם, ויום אחד ברח לו סוסו וחיזו שהיה כל מקור פרנסתו וכלקלתו, והיו קרוביו בוכים ומצרים על האבדה, אך הוא נשאר איתן באמונתו שמפי עליון לא תצא הרעותאיכה ג', ל"ח. ובטח בה' שגם הרעה הזאת היא באמת טובה, ואכן אותו הסוס ברח אל אחד היערות והתחבר עם קבוצת סוסים נוספים, ולאחר כמה שבועות שב בחזרה לארנותו ויחד עמו באו גם יתר הסוסים. אמר אותו האיש לקרוביו: הראיתם?! והלא אמרתי לכם שהקב"ה במה שהוא מכה בו הוא מרפא, ושגם הרעה של הבורא היא באמת טובה! מעשה זה הובא בספר "חזון יאשיהו" להגה"צ רבי יאשיהו פינטו שליט"א.

בתלמוד מספר על נחום איש גום זו שהיה בעל אמונה גדולה, ועל כל גל ומשבר שהיה פוקד אותו בחייו היה מאמין ואומר שונדאי גם זו לטובה ראה תענית (כ"א ע"א). אחד מתלמידיו ההולכים בדרךיו היה רבי עקיבא ע"ה, שאף הוא דבק במסורת רבותינו ועל כל צרה שהיתה נוחתת עליו היה אומר כל דעביד רחמנא לטב עביד ברכות (ס' ע"ב). ותרגמו: כל מה שעושה הקדוש ברוך הוא - לטובה הוא עושה. ובארו בעלי המוסר שאמנם שני התנאים הללו היו מציגים באמונתם ובבטחונם, אך הפרש היה בין הרב לתלמידו: שכן רבי עקיבא היה מאמין ואומר שכל מה שעושה הקדוש ברוך הוא בסופו של דבר הוא לטובה, ונדאי שתצמח מהרעה הלזו איזו טובה אחרת. לעמת זאת נחום איש גום זו היה מאמין שגם זו המכה בעצמה היא טובה במהותה ובתכליתה, ולא רק שממנה תצמח איזו טובה אחרת, אלא היא עצמה הטובה והמועילה. וזוהי דרגת האמונה הגבוהה ביותר.

בין הקללות הרבות והמבהילות המובאות בתורה בפרשת בחקתי מוצאים אנו את הקללה: "ונספתם ואין רדף אתכם" ויקרא כ"ו, י"ז. וצריך להבין לכאורה וכי איזו קללה היא זו שנגזר ולא באמת ירדפנו?! וכי היה עדיף לו לאדם שבאמת ירדפוהו להרגו יותר מאשר לגלות לבסוף שלא היה זה אלא פרי הדמיון? והרי אם באמת ירדפוהו זוהי קללה יותר גדולה!! אלא מסר גדול העבירה לנו התורה במלים אלו, שכן פעמים שאדם עובר תקופה קשה ורצופה של נסיונות ובעיות בבריאות או בפרנסה וכדומה ל"ע, עד שמתחיל לתהות לעצמו: "וכי למה הקב"ה רדף אותי? וכי אינו חפץ בי ובמעשי?!" ועל כך ועל זה באה התורה ומבהרת לנו: "ונספתם ואין רדף אתכם" – אל תחשב שמישוהו רדף אותך או מבקש ברעתך! חלילה! אלא כל מה שאתה עובר אינו אלא לטובתך ולרוחתך, ואם רק תאמין ותתחזק אזי תזכה גם לראות איה הפל יתהפך לך לבסוף לטובה, וכפי שאמר יוסף הצדיק לאחיו: "אתם חשבתם עלי רעה אלקים חשבה לטובה" בראשית נ, כ.

כָּד פּוֹתֵב הַרְה"ק מוֹהַר"ן מְבַרְסֵלֵב זְעִי"א עַל הַפְּסוּק "וּמִשָּׁה נִגַּשׁ אֶל הָעֶרְפֶּל אֲשֶׁר שָׁם הָאֱלֹקִים" שְׁמוֹת כ', י"ח. שְׁמוֹשָׁה הוּא עֶבֶד ה' הָאֱמֵתִי וְהוּא אֵינוֹ מִפְּחָד לְגִשֵׁת בְּעֶצְמוֹ אֶל הַקִּשְׁי וְהָעֶרְפֶּל, כִּי יוֹדֵעַ הוּא שְׂדוּקָא שָׁם נִמְצָא הָאֱלֹקִים, וְדוּקָא מִתּוֹךְ הַצְּרוֹת וְהַקִּשְׁיִים נִתְּן לְמִצָּא וְלִהְתְּקַרֵּב אֶל ה' עֵינָיו שֶׁם בְּתוֹרָה קִטְיוֹ מֵה שְׁכַתֵּב בּוֹה דְבָרִים נִפְלָאִים. וְזֶהוּ עֲמֻק הַפְּסוּק "צְרוֹת לְבָבִי הִרְחִיבוּ מִמְּצוּקוֹתַי הוֹצִיאֵנִי" תְּהִלִּים כ"ה, י"ז. בּוֹ אוֹמֵר דָּוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה שְׂדוּקָא הַצְּרוֹת וְהַעֲנָשִׁים שְׁשׁוּלַח לָנוּ הַבּוֹרָא הֵם אֱלוֹ שְׁמֵרְחִיבִים וּפּוֹתְחִים אֶת לְבָבוֹ אֵלָיו, וְדוּקָא מֵאוֹתָם דִּינִים וְיִסּוּרִים עוֹמְדִת וְצוֹמַחַת לָהּ הִישׁוּעָה שֶׁל הָאֲדָם כּוֹ פִּירֵשׁ הַרְה"ק רַבִּי נַחוּמְקִיָּה מֵהוֹרְדוֹנְקָא זצ"ל. וְחַתְנֵנוּ הַגִּי'ר זִלְמָן מֵרַגְלִיּוֹת זצ"ל הַעִיד עֲלָיו שֶׁאֵף הִיָּה מִקִּיָּים פִּירוּשׁ זֶה בְּעֶצְמוֹ בְּפוּעַל, וְכֵל יִמְיוֹ הִיָּה מֵהַלֵּךְ בְּהַרְגֵּשָׁה בְּרוּרָה וְחַדָּה שֶׁהַקִּבְיָ"ה מֵתְהַלֵּךְ עִמּוֹ בְּכֹל צַעַד וְשַׁעַל.

בְּתִלְמוּד מְסַפֵּר שְׂרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לׁוֹי פָּגַשׁ פְּעַם אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיא עַל פְּתַח מְעַרְת רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹחָאִי, וְשָׁאֲלוֹ עַל הַמְּשִׁיחַ הֵיכָן הוּא יוֹשֵׁב. אָמַר לוֹ אֱלֹהֵי שְׁהַמְּשִׁיחַ יוֹשֵׁב בֵּין הָעֲנָיִים וְסוֹבְלֵי הַחֲלָאִים, וּבְעוֹד שְׁכַלְסֵם מוֹצִיאִים אֶת כָּל רְטִיּוֹתֵיהֶם בְּבַת אַחַת וְלֵאחֵר מִכּוֹן חוֹבְשִׁים אֶת כָּל מִכּוֹתָם מִחֲדָשׁ – הַמְּשִׁיחַ מוֹצִיא רַק אַחַת וְחוֹבֵשׁ, וְשׁוֹב מוֹצִיא עוֹד אַחַת וְחוֹבֵשׁ, שְׁמָא יִקְרָאוּהוּ לְפָתַע לְבוֹא וְלִגְאֹל אֶת יִשְׂרָאֵל וְיִצְטָרֵךְ לְהִתְעַבְּרָא כֹּל הַמַּעֲשֵׂה בְּשִׁלְמוֹתוֹ בְּסִנְהֶדְרִין (צ"ח ע"א).

וּבְקִרְאָנוּ מַעֲשֵׂה זֶה עוֹלוֹת כְּמָה שְׁאֵלוֹת: א - וְכִי מֵה מַעֲנִין אוֹתְנוּ שְׂרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פָּגַשׁ אֶת אֱלֹהֵי דוּקָא עַל מְעַרְת רַבִּי שְׁמַעוֹן? ב - מִדּוּעַ הַמְּשִׁיחַ חוֹלָה וּמִיָּסֵר? ג - מֵה מַעֲנִין אוֹתְנוּ הֵיאֵךְ הוּא חוֹבֵשׁ אֶת פְּצָעָיו?

וּבְאֵרוֹ בְּעֲלֵי הַמוּסָר שְׁמַעְרַת רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹחָאִי מְסַמְּלֵת בְּפִנְיֵמִיּוֹתָהּ אֶת הַקִּשְׁי וְהַיִּסּוּרִים שְׁעֶבֶד ה' עוֹבֵר בְּעוֹלָם עַל קִיּוּם הַתּוֹרָה וּמְצוּוֹתֶיהָ, כְּמוֹ רַשְׁבִּי"י ע"ה שְׁנִתְחַבֵּא בְּמַעְרָה וְלָמַד בָּהּ תּוֹרָה מִתּוֹךְ דְּחֵק וְעָנִי. וְהַמְּשִׁיחַ מְסַמֵּל אֶת הַגְּאֻלָּה הַכְּלָלִית שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל וְאֶת הַגְּאֻלָּה הַפְּרָטִית שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד. וְלִכְךָ רָמְזוּ חַז"ל בְּאִמְרָם שְׂרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פָּגַשׁ אֶת אֱלֹהֵי בְּמַעְרָה הֵינּוּ שְׂרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ נִפְגַּשׁ עִם אֱלֹהֵי וְנוֹעֵץ עִמּוֹ עַל צְרוֹתֵיהֶם וְקִשְׁיֵיהֶם הַרְבִּים שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל, וְשָׁאֲלוּ מֵה יְהֵא בְּאַחֲרֵיתָם וּמִתִּי תִגִּיעַ גְּאֻלָּתָם. וְעַל כֵּן הִשִּׁיבוּ אֱלֹהֵי הַנְּבִיא ז"ל שֶׁהִישׁוּעָה וְהַגְּאֻלָּה נִמְצָאֵת דוּקָא שָׁם, בְּיִסּוּרִים וּבְחֲלָאִים, וְרַק מִשָּׁם יְכוֹלָה בְּאִמְתּוֹ לְצַמַּח הִישׁוּעָה לְאָדָם. וְלָכֵן בְּעוֹד שְׁכַלְסֵם מִתְנַאֲשִׁים מִהַקִּשְׁיִים הַפּוֹקְדִים אוֹתָם וּמְחַלִּיפִים אֶת רְטִיּוֹתֵיהֶם בְּשִׂאֲנָנוּת, הַמְּשִׁיחַ בְּעֶצְמוֹ יוֹדֵעַ שְׂדוּקָא אֱלוֹ הֵם סִימְנֵי הַגְּאֻלָּה וְהִישׁוּעָה, וְשִׂאֲנָה בְּרוּרָה הִיא זוֹ שְׁקִרּוּבָה הִישׁוּעָה לְבוֹא, לָכֵן נִשְׂאָר הוּא בְּעַת שְׁכִזּוֹ דְרוּךְ בִּיְתֵר שְׂאֵת וּבִיְתֵר עוֹ לְקִרְאָת הַגְּאֻלָּה. לְלַמְּדֵנוּ שְׁבִדְבָר שְׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְכָה - בּוֹ הוּא מְרַפָּא, וְכִנְזָכֵר.

לְפִיכָךְ חֲבִיבִים אֲנַחְנוּ לְהַפְּנִים וְלִזְכֹּר בְּכֹל עַת שְׁכַל אוֹתָם עֲנָשִׁים וְיִסּוּרִים הַנּוֹזְכִּים וְנַעֲשִׂים בְּכֹל דוֹר וְדוֹר אֵינָם חֲלִילָה לְרַעַתְנוּ, אֶלָּא אֲדַרְבֵּה דוּקָא מִתּוֹכָם צוֹמַחַת וּמַגְעַת לְאָדָם הִישׁוּעָה, וְחוֹבְתֵנוּ הִיא לְהַמְתִּין בְּסִבְלָנוּת וְלִרְאוּת אֶת יְשׁוּעַת ה' עֵין בְּעֵין, וְכִפִּי שְׂאוּמָרִים הַעוֹלָם בְּדָרְךָ צַחוּת: "הַמְהַמֵּר אֵינוֹ סוֹפֵר אֶת רְוַחְיוֹ עַל שְׁלַחַן הַהַמּוֹרִים, אֶלָּא רַק לְאַחַר יְצִיאָתוֹ מִבֵּית הַהַמּוֹרִים..." וְדִי לְחַכִּימָא בְּרַמִּיזָא.

דְּרוּשׁ וְחֵדוּשׁ

כָּבֵד נִתְבָּאָר שְׁמֵן הַתּוֹרָה לֹא נֶאֱסָרוֹת קְרוֹבוֹת הָאִשָּׁה עַל הָאָדָם אֲלָא כְּשֶׁנִּשְׁאַה כְּדַת מִשָּׁה וְיִשְׂרָאֵל, מֵה שְׂאִין כּוֹ אִם רַק חֵי עֵמָה בְּלֹא חֶפֶה וְקְדוּשִׁין אֲזִי מִתֵּר הוּא מִן הַתּוֹרָה בְּקְרוֹבוֹתֶיהָ, רַק שְׁחֻמֵּינוּ עָשׂוּ הִרְחָקָה לְדַבֵּר. וַיֵּשׁ לְדוֹן בְּאִפּוֹ שְׂאָדָם קְדֹשׁ אִשָּׁה בְּנִשְׂוֵאִין אֲזָרְחִיִּים אֲצֵל הַמִּמְשָׁל, הָאִם קְדוּשִׁין אֵלּוּ יֵשׁ בָּהֶם מִמְשׁוֹת, וְהָאִם נֶאֱסָרוֹת עָלָיו בְּכַף קְרוֹבוֹתֶיהָ?

וְהִנֵּה בְּשׁוֹיִת הַרִיב"ש כְּתִב גַּבֵּי מוֹמְרִים שְׁנִשְׂאוּ כְּחֻקוֹת הַגּוֹיִים וְחֵיו יַחַד, שְׂאִין בְּזָה שׁוֹם חֲשֵׁשׁ קְדוּשִׁין, וְאִין צֶרֶךְ בְּגִט, וְכֵן פֶּסֶק הַרְמ"א בְּהַגְהָתוֹ עַל הַשְּׁלַחן עָרוֹד: רַחֵם שׁוֹיִת הַרִיב"ש (סִימָן ו') וְתַרומַת הַדָּשֵׁן (סִימָן ר"ט), וְהוּבֵא לְהַלְכָה בְּהַגְהָת הַרְמ"א עַל הַשְּׁלַחן עָרוֹד (סִימָן כ"ו הַלְכָה א').

וְלִפִּי זֶה כְּתִבּוּ אַחֲרוֹנִים רַבִּים שְׁמַעְקָר הַדִּין אִין נִשְׂוֵאִין אֲזָרְחִיִּים חֲלִים, וְאִין צֶרֶךְ בְּנִתְיַנֵּת גִּט וְכֵן לְהַתִּירָה לְאַחֲרִים כֵּן פֶּסֶקוֹ הַמַּהר"ם שִׁיק (אֲהַע"ז סִימָן כ"א) וְהַאגְרוֹת מִשָּׁה (אֲהַע"ז ח"א סִימָן ע"ה) וְצִיץ אֲלֵעֶזֶר (ח"יב סִימָן י"ט) וְהִיבִיעַ אוֹמֵר (ח"יו אֲהַע"ז סִימָן א').

אוּלָּם יִשְׁנִם אַחֲרוֹנִים הַסּוֹבְרִים שְׁבִהוּת שְׁהֵיו חֲיִים חֲיִי אִישׁוֹת וּמִשְׁפָּחָה מִשְׁתַּפִּים יֵשׁ לְחוּשׁ שְׂמָא נִתְכַּוֵּן בְּבִיאֹתוֹ לְשֵׁם קְדוּשִׁין, וְלָכֵן הַצְּרִיכוּ נִתְיַנֵּת גִּט מִסְּפָקוֹ הַגּוֹאֵן הַרוֹגְצִיבֵר ב"צַפְנַת פִּעֲנַח" (סִימָן כ"ו – כ"ז) וּבְשׁוֹיִת אֵהֵל אֲבֵרָהִם (סִימָן ק"ג) וּבְשׁוֹיִת מַעֲרִכֵי לֵב (סִימָן פ"ז).

וּלְמַעֲשֵׂה נִכּוֹן לְחוּשׁ לְאַסוּר אֲשֶׁת אִישׁ הַחֲמוֹר וְלְהַצְרִיף גִּט מִסְּפָק, וּבְפֶרֶט בְּמִקְרָה שְׁחֵיו חֲיִי מִשְׁפָּחָה מִשְׁתַּפִּים לְגַמְרֵי בְּכִלְכֻלַת הַבֵּית וּבִילְדִים מִשְׁתַּפִּים. וְכֵן לְעֵנֵן אֲסוּר קְרִיבָה אֵל הַעֲרִיֹת שְׁהִיא מִן הַתּוֹרָה וְדַאי שְׂיֵשׁ לְמַנְעַ מִהָאִישׁ מִלְשָׂא אֶת אַחַת מִקְרוֹבוֹתֶיהָ שֶׁל זֹו שְׁחֵי עֵמָה בְּעֶבֶר, וּבְפֶרֶט שְׂאֵף אִם לֹא חָלוּ אוֹתָם קְדוּשִׁין בְּכָל זֹאת אֲסוּרוֹת עָלָיו קְרוֹבוֹתֶיהָ מִדְּבָרֵי חֻכְמִים.

בְּסוֹד עֵבְדִיךָ

בְּבִאוֹר עֵנֵשׁ הִבָּא עַל בֵּית בְּנוֹ בְּשֶׁרְפָה עַל דְּרָךְ הַסּוֹד רָאָה לְהַרְה"ק מִקְאֲמָרְנָא זִיע"א בְּחִבּוּרוֹ "אוֹצֵר הַחֲיִים" בְּבִאוֹר מִצוּה רַס"ב. שְׁכֻתָּב שְׁעֵנֵן הַעֲנֵשׁ עַל רוֹב סוּגֵי הַעֲרִיֹת בְּשֶׁרְפָה הוּא בְּהִיֹת שְׁעַל יְדֵי הַחֲטָא שְׁעָשָׂה אוֹתוֹ אָדָם וְקָרַב אֵל הַעֲרִיֹת הָאֲסוּרוֹת עָלָיו מִמִּילָא הַדְּלִיק אֶת אִשׁ הַטְּמָאָה וְנִתְּנוּ כֵּן וְחִיל לְסִטְרָא אַחֲרָא לְדַבֵּק בּוֹ, וּבְכַף נִתְעַרְבָה בְּנִפְשׁוֹ מִזְהַמַּת הַסִּטְרָא אַחֲרָא וְהַנְּחָשׁ הַקְּדָמוֹנִי.

וְהִנֵּה אוֹתָה טְמָאָה חֲמוּרָה לֹא נִתְּנוּ לְהַפְרִידָהּ וְלְהַסִּירָהּ מִמֶּנּוּ אֲלָא עַל יְדֵי אִשׁ הַקְּדוּשָׁה שְׁמַבְעִירִים אוֹתוֹ בְּתוֹכָהּ וְשׁוֹרְפִים אוֹתוֹ בָּהּ, וְאוֹתָהּ הָאִשׁ שׁוֹרְפֶת מִיָּד אֶת כָּל הַרְפֵּשׁ וְהַזְהַמָּא שֶׁל הַנְּחָשׁ שְׁדָבְקוּ בּוֹ עַד שְׁנִטְהַר לְגַמְרֵי וְנִפְרְדַת מִמֶּנּוּ כָּל הַזְהַמָּה. אֲבָל אֶת חֻלְק הַקְּדוּשָׁה שְׁבוּ אִין הָאִשׁ שׁוֹרְפֶת אוֹ מְכַלָּה כָּלָל, וּכְדָגְמַת הַסְּנֵה שְׁהִיָּה בּוֹעֵר בְּאִשׁ וּבְכָל זֹאת אֵינְנֵנוּ אֲכָל.

מצוה ר"ה: שלא לגלות ערות אשה ובת בתה

כמו שכתוב:

"את בת בתה לא תקח לגלות ערותה שארה הנה זמה
הוא" ויקרא י"ח, י"ז.

לפשוטו של מקרא

מצוות לא תעשה מן התורה שלא יגלה אדם מישראל ערות אשה ובת בתה או אם אמה, דהינו שלא ישכב אותה משכבי אשה.

וכפי שבארנו במצוה הקודמת, גם כאן לא נאמרה אזהרה זו אלא באופן שקדש את האשה ומאז נאסר עליו לקרב אל בת בתה או אל אם אמה. אולם אם לא קדשה אלא קרב אליה בלא קדושין לא נאסרו עליו מדין תורה הקרובות הנ"ל, אלא שחכמינו זכרונם לברכה גדרו ונאסרו עליו לשאן כל זמן שאותה אשה קימת, בהיות שלבו גם בה ועלול הוא להכשל בה באסור עריות החמור יבמות (צ"ז ע"א) ורמב"ם הלכות איסורי ביאה (פרק ב' הלכה י"א).

עוד גדרו חכמינו ז"ל ונאסרו על האדם לשא את בת בתה של אשתו ואת אם אשתו, ואם עבר אדם ונשאן הרי זה חייב מפת מרדות מדברייהם יבמות (כ"א ע"א) ורמב"ם הלכות אישות (פרק א' הלכה ו') ושלחן ערוך אבן העזר (סימן ט"ו), עיין שם שלדעת השלחן ערוך אין להן הפסק, שלא כדעת הרמב"ם.

והעובר ובא על בתה של בת אשתו או על אם אמה בחייה הרי שניהם חייבים כרת, ואם היה במזיד בעדים ובהתראה מומתים שניהם בשרפה, ואם בשוגג חייבים קרבן חטאת. ואם היה הדבר לאחר מיתת אשתו הרי שניהם בכרת בלבד סנהדרין (ע"ה ע"א) ורמב"ם (שם פרק א' הלכה ה' ופרק ב' הלכה ז' – ח').

רמז הכתוב – פדת משה וישראל

דין תורה הוא שהנושא אשה כדת משה וישראל, מיד נאסר הוא בקרובותיה. וכן האשה שנשא לאיש מיד נאסרת בקרוביו, וברוב המקרים נותר האסור בעינו אף לאחר פטירת אחד מבני הזוג. מה שמלמדנו על מסגרת הנשואין בעם ישראל עד כמה היא מחייבת ומגבולת את שני בני הזוג אחד כלפי השנייה ואחת כלפי השני. שכן רבים הם החושבים שמערכת הנשואין היא איזו מציאות מרתקת הפותחת בפני האדם שערים סגורים ונתיבים שעד היום היו נעולים בפניו, ומזכה אותו או אותה בכל מיני זכויות והטבות רוחניות ונשמיות. אך שוכחים הם כי מאידך גיסא ישנן גם מגבלות ומחייבויות לא מעטות שעליהן הזהרנו ונצטוו בהכנסנו תחת החפה, ואם חלילה לא נמלאן כראוי אזי מעלנו בשתפות לא רק עם בן או בת הזוג, אלא גם עם השכינה הקדושה שנמצאת ביניהם.

כך דרשו דורשי רשומות על המשפט הידוע שכל חתן מתאמן עליו רבות קדם יום חפתו: "הרי את מקדשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל" ראה בראייתו (מ"ח ע"ב) ובפירושו רש"י ז"ל שם, ובהגהת הרמ"א על השלחן ערוך אבן העזר (סימן כ"ז סעיף א'). – ולכאורה מה הקשר של משה וישראל לכאן? וכי לא היה מתאים יותר לומר "כדין התורה" או "בהלכה" וכיוצא בזה?! ובארו שבמלים אלו רומזים בני הזוג זה לזה שכמו שמשה רבנו כל אותן השנים שהיה עם ישראל ספג מהם עלבונות ונחשדות, טענות ומענות, מריבות ומחלוקות, ועם כל זאת מעולם לא עזבם ולו לרגע, אלא אדרבה גם בזמנים הקשים ביותר מסר נפשו עליהם באמרו "ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת" שמות ל"ב, ל"ב. , כך גם בני הזוג הנשואים ברגע זה מקבלים על עצמם להיות יחד זה עם זה באש ובמים בכל עת ובכל מצב, ולשאת בעלו של השני למרות כל חסרונותיו ומגרעותיו.

ברית הנשואין משמעותה נטילת וקבלת אחריות. אם עד היום אהיה היית אחראי רק על עצמך – הרי שמהיום והלאה גדלה אחריותך פי שנים ראה בספר "שיחות מוסר" להגר"ח שמואלביץ ז"ל (סוף מאמר כ"ג) מה שכתב בענין זה. . ואם עד עכשו את היית מחייבת רק כלפי בוראך – הרי שכעת נעשית מחייבת גם כלפי בעלך. יותר אינכם לבד, וכבר אינכם ברשות עצמכם, כל אחד מחייב לדאג לזולתו לכל הפחות כמו לעצמו. ואם אדם לא יקבל ויפנים את מציאות זו במסגרת נשואיו אזי מבטח לו שתהיה לו זוגיות פושלת וכאובה, רצופה מריבות ומענות ומכשולים.

כך מספרת התורה על אברהם אבינו: "ויצטק משם ההרה מקדם לבית אל ויט אהלה" בראשית י"ב, ח'. ובארו רבותינו במדרש שתחלה דאג לאהלה של שרה, ורק לאחר מכן דאג לאהלו שלומדרש רבה בראשית (פרק ל"ט). ועיין בדברינו בספר "דובב שפתי ישנים" פרשת לך לך. . שכן למדונו חכמינו ז"ל שחובתו של האדם כלפי אשתו שיאהבנה כפי שאוהב הוא את עצמו, ושיכבדה יותר ממה שמכבד את עצמו יבמות (ס"ב ע"ב) ורמב"ם הלכות אישות (פרק ט"ו הלכה י"ט). . כי כבודך של האשה הוא כבודו של הבעל, ומי שאינו יודע לשמר על כבודו ויקרנה של אשתו – אין שום ערך ומעלה גם לכבודו שלו. ולכן יעצונו חכמי התלמוד "לעולם לא יאכל אדם וישתה פחות ממה שיש לו, ויתפסה במה שיש לו, ויכבד את אשתו ובניו יותר ממה שיש לו. שהן תלויים בו, והוא תלוי במי שאמר והיה העולם" חולין (פ"ד ע"ב). רצו לומר שבהיות שיקבלת אחריות עליהם – לכן חובתך לדאג שלא יחסר להם מאומה, ואם חלילה גרעת מהם אפלו טפת הערכה או קרטוב של כבוד הרי שפשללת בתפקידך והפקרת את צאנך בחסר אחריות.

לכן הורו רבותינו לאדם: איתתך גוצא – גחין לחיש לה (תרגום: אם אשתך קטנה – כפף עצמך ושמע דבריך) בבא מציעא (נ"ט ע"א) ובפירוש רש"י ז"ל שם. וראה שם בגמרא שחילקו על אילו דברים נאמר דבר זה. , רצו לומר שאם אשתך שונה ממך בטבעיה – אל תנסה לשנות אותה ולהתאים אותה אליך, אלא כפף את עצמך לטבעיה ולמנהגיה, והתאים אתה את עצמך אליה. כי יותר ממה שהיא מחיבת כלפיך – אתה מחיב כלפיה. וכך תרוצים שבעולם לא יועילו לו לאדם כשישאל מדוע לחבריו דאג והעניק, ואת שכניו כבד והעריף, ורק במעלת אשתו זלזל והמעית, ולא העניק לה די מחסורה אשר חסר לה.

גם האשה מחיבת למלאות את חלקה במערכה. כך מתארת התורה את יחסי האשה כלפי בעלה: "ויאמר אלקים לא טוב היות האדם לבדו, אעשה לו עזר כנגדו" בראשית ב', כ'. , ומכאן אמרו רבותינו ז"ל שכל השרוי בלא אשה שרוי בלא טובה ובלא חומה ובלא שמחה ובלא ברכה יבמות (ס"ב ע"ב). . כי האשה אמונה לשמש לבעלה למשענת ולמנוח, לתמוך בו בעת צרה ולשמוח עמו בשעת שמחה, ובלעדיה האיש הוא כיצור חסר חוט שדרה שפגיעותו רבה ונפילתו קרובה. ועל כן זכתה האשה בעם ישראל לתואר המיוחד "עקרת הבית" ראה סוטה (מ"ד ע"א) ובפירוש המהרש"א שם. , דהינו שהיא עקרו של הבית והיא זו המעצבת את אפיו. וכמאמר הכתוב: "אשת חן תתמוך כבוד" משלי י"א, ט"ז. שאשה בעלת כשרון וחו יודעת לשמר על כבוד ביתה, ועל רמת וסגנון החיים של קרובה. ובמקום אחר אמר הכתוב: "חכמות נשים בנתה ביתה ואולת בידיה תהרסנו" משלי י"ד, א'. ללמדך שהכל נתון בידי האשה: לבנות או להרס, להעלות או להוריד - הכל תלוי בעקרת הבית. ולכן נקראת אשתו של האדם "ביתו" ראה יומא (ב' ע"א) ש"ביתו" זו אשתו, ובשבת (ק"יח ע"ב) אמר רבי יוסי מימי לא קראתי לאשתי אלא ביתי. , לומר שלא משנה אם האיש מטבעו הוא מסדר או מבלגן, קמצן או פזרן, שמח או דכאוני – לעולם אפנים והלך רוחם של האיש והילדים יקבע לפי האשה ולכן תמצא שגם יהדותו של האדם נקבעת דוקא על פי אמו ולא על פי אביו, וזה גם כן כנ"ל. . וכך אמר אחד מן החכמים: "הטוב שבעוזרים לקיום הדת הוא האשה הטובה" ראה ספר "מאזני צדק" (עמוד 121). , שהאשה הכשרה משדלת ומדרבנת את בעלה לעסק בתורה ובמצוות, ופיה ולבה שונים בתפלה זכה על בעלה ובניה שילכו בדרך ישרים, ותומכת ומעודדת אותם בכל העתים הקשים.

התורה כותבת על בריאת האשה: "ויקח אחת מצלעתי ויסגר בשר תחתנה, ויבן ה' אלקים את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה ויבאה אל האדם" בראשית ב', כ"א-כ"ב. . ורבותינו אומרים שבהיות שנבראה האשה מן הצלע שהיא קשה לכן האשה מטבעה קשה לפיוס ואינה ממחרת להתרצותנה (ל"א ע"ב). . וחשבנו לומר שלא לחנם בראה הקב"ה דוקא מן הצלע ולא מהבשר או מכל דבר אחר, אלא שכשם שהצלע היא קשה ובכך מגנה על איבריו הפנימיים של האדם, כך גם האשה בקשיותה שומרת על כבוד ביתה ומסיעת ביד בעלה בבנייתה היתרה. ולכן במצות היבום והחליצה צויה התורה שאם מסרב האח ליבם את אשת אחיו שנפטר אזי תחלץ לו האשה את מנעלו, וזה בהיות שהאשה היא כדגמת מנעלו של האדם המולכות אותו בדרך ישרים או חליצה להפך, לכן זה שסרב לשא את אשת אחיו יחלץ את מנעלו כן כתב בעל הריקנאטי זצ"ל בפירושו על התורה (בראשית ל"ח).

סכומם של דברים הוא שמערכת הנשואין היא קשר מזכה אך גם מחיב, כשכל אחד משלים את השני במה שחסר לו. וכך כותבים בעלי תורת הנפש כי האיש – פשוטו של עולם, והאשה – סודו. האיש – כובש, והאשה – נותנת לו את הכח לכבוש. האיש – גזע איך גדול, והאשה – מעין הזרם תחתיו ומשקהו לבלתי ייבש. ללמדך שהאיש והאשה הם קשר בלתי פוסק של

נתינה והעניקה והשלמת הזילת, ועל כל אחד למלאות את מחיבתו כלפי השני, וכלשון חכמינו ז"ל: "לא איש בלא אשה, ולא אשה בלא איש, ולא שניהם בלא שכניה" (מדרש רבה בראשית ה', ט).

דרוש וחדוש

כבר נתבאר לעיל שמשעה שנשא אדם אשה מייד נאסרו עליו אמה (חמותו) ואם אמה (אם חמותו) ואם אביה (אם חמיו), ואם בא עליהן בשוגג חייב על כל אחת ואחת קרבן חטאת. אמנם רבותינו חכמי המשנה חדשו שבאין שניתקמו באשה אחת שלשת התארים הללו יחד – לא יתחייב אותו הבא עליה אלא קרבן חטאת אחד בלבד. הכיצד?

כגון שנשא אדם שלש נשים, ובא על אמה של אחת מהן (חמותו) שהיא גם אם אמה של השנייה (אם חמותו), שהיא גם אם אביה של השלישית (אם חמיו) – הרי שניתקמו בה שלשת התארי העריות יחד, ועם כל זאת לא יתחייב עליה אלא קרבן חטאת אחד כן מובא במשנה בכריתות (י"ג ע"א), ובגמרא שם ביארו שהמדובר הוא באופן שנשא אדם אשה ובת אחיה ובת אחותה.

וזה בהיות שעל שלשת אלו אמר הכתוב "שארה הנה זמה היא" ויקרא י"ח, י"ז. הרי שעשאן הכתוב כגוף אחד, ולכן יחשבו שלשתן כחייב אחד. וכן פסק הרמב"ם ז"ל בהלכותיו הלכות שגגות (פרק ד' הלכה ד').

בסוד עבדיך

בבאור יצר העריות על דרך הסוד כתב הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זיע"א בספרו "צדקת הצדיק" אות קי"ב. שעקר יצר התאנה של האדם אל העריות הוא מתקף התאנה של אביו ואמו בתקופת הרינו. וזהו שאמר דוד המלך ע"ה במזמור המדבר על ענין בת שבע "הן בעיון חוללתי ובחטא יחמתני אמי" תהלים נ"א, ז'. שמתמת כן נכשל בבת שבע. ולכן אמרו שכל המקדש את עצמו בשעת תשמיש - אין לו להתירא על בניו מיצר העריות מדרש הנעלם (פרשת וירא).

וזהו שכתבה התורה "ובת איש כהן כי תחל לזנות את אביה היא מחללת באש תשרף" ויקרא כ"א, ט'. שמשעשה מתגלים מעשי אביה, ולכן אף הוא נענש על מה שעושים בניו ובנותיו. ועל כך אמרו חכמינו ז"ל שהאב זוכה לבנו בחכמה עדיית (פרק ב' משנה ט'). ושאיין אדם עובר עברה אלא אם כן נכנסה בו רוח שטותסטוטה (גי ע"א). וידוע שסתם "עבירה" רומזת על יצר העריות, הינו שאם ההורים לא קדשו את עצמם בתקופת ההריון ממילא לא זכו לילדים שום חכמה,

מצוה ר"ו: שלא לגלות ערות אשה ואחותה

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב:

וְאִשָּׁה אֶל אַחֲתֶיהָ לֹא תִקַּח לְגִלוֹת עֲרוֹתֶיהָ עִלְיָהּ

בְּחֵייהָ וְיִקְרָא יִיחַ, י"ח.

לְפִשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא

מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה מִן הַתּוֹרָה שֶׁלֹּא יִגְלֶה אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל עֲרוֹת אִשָּׁה וְאֲחֻתָּהּ, דְּהִינּוּ שֶׁלֹּא יִשְׁכַּב אִתָּהּ מִשְׁכָּבֵי אִשָּׁה.

וְכִפִּי שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּמִצְוַת הַקּוֹדֶמֶת, גַּם כָּאֵן לֹא נִאֲמַרְהָ אִזְהָרָה זֶה אֶלָּא בְּאִפְסוּ שֶׁקִּדְשׁ אֶת הָאֲחֻת וּמֵאֲזוּ נִאֲסָר עָלָיו לְקַרֵּב אֶל אַחֲתֶיהָ בִּין שֶׁהִיא אַחֲתֶיהָ מִן הָאֵב וּבִין מִן הָאֵם, בִּין מִנְשׂוּאֵי הוֹרֵיהָ וּבִין מִן הַזְנוּתִיבִמוֹת (צ"ו ע"א וּרְמַב"ם הַלְכוֹת אִיסוּרֵי בִיאה (פֶּרֶק ב' הַלְכוֹת ט"ו) וְשִׁלְחוֹן עֵרוֹד אֲבֹן הַעוֹר (סִימָן ט"ו הַלְכוֹת כ"ו). אִוְלָם אִם לֹא קִדְשׁ כָּלֵל אֶלָּא קִרְבַּ אֶל הָאֲחֻת בְּלֹא קִדּוּשִׁין לֹא נִאֲסָרָה עָלָיו אַחֲתֶיהָ מִדִּין תּוֹרָה, אֶלָּא שֶׁחֲכָמֵינוּ זְכוֹרֵנוֹם לְבִרְכָה גְּדֻרָו וְאִסְרוּ עָלָיו לְשִׂאָנָה כָּל זְמַן שֶׁאַחֲתֶיהָ קִיָּמָה, בְּהִיּוֹת שֶׁלְבוֹ גַּם בָּהּ וְעֵלֶיךָ הוּא לְהַכְשִׁיל בָּהּ בְּאִסוּר עֲרִוֹת הַחֲמוּרִיבִמוֹת (צ"ז ע"א) וּרְמַב"ם הַלְכוֹת אִיסוּרֵי בִיאה (שֵׁם הַלְכוֹת י"א).

וּבְאִזְהָרָה זֶה מְבֹאָר בְּפִתּוּבֵים שֶׁלֹּא נִאֲסָרָה עָלָיו אַחֲתֶיהָ אֶלָּא בְּחֵייהָ, בִּין בְּעוֹדָה תְּחִתּוֹ וּבִין שֶׁגִּרְשָׁהּ, אֲבָל לְאַחַר מִיתָתָהּ מִתֵּר הַבַּעַל לְשִׂאָתָה אֶת אַחֲתֶיהָ כְּלָשׁוֹן הַפְּסוּק "לֹא תִקַּח... בְּחֵייהָ". וְהוֹבֵא רְמַב"ם (שֵׁם הַלְכוֹת ט"ו).

חֲכָמֵינוּ ז"ל עָשׂוּ גְדֵר בְּדַבַּר וְאִסְרוּ עַל הָאָדָם לְשִׂאָתָה אֶת אַחֲתֶיהָ חֲלוּצָתוֹ, וְכֵן אִסְרוּ לְשִׂאָתָה אֶת אַחֲתֶיהָ זְכוֹרָתוֹ, אֶף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָשָׂה בְּהוֹן מַעֲשֶׂה קִדּוּשִׁין מַעוֹלָם. וְאִם עָבַר אָדָם וּנְשָׂאָן הָרִי זֶה חֲבִיב

מכת מרדנות מדבריהם יבמות (מי' - מי"א) ורמב"ם הלכות אישות (פרק א' הלכה ו') ושלחן ערוך אבן העזר (סימן ט"ו), עיין שם שלדעת השלחן ערוך אין להן הפסק, שלא כדעת הרמב"ם.

והעובר ובא על אחות אשתו בחייה הרי זה חייב כרת, ואם היה במזיד בעדים ובהתראה הרי זה לוקה, ואם בשוגג מביא קרבן חטאת ספר החינוך וברמב"ם (שם).

רמז הפתוב – רעים אהובים

בשונה מיתר העריות עליהן הזכרנו, אסור קרבה לאחות אשתו אינו אלא כשאשתו עדין בחיים, מה שאין כן לאחר פטירתה שמתר לאדם לשא את אחותה. וכתב הרמב"ן ז"ל שהטעם הוא בהיות שאסור לקיחת שתי אחיות אינו מחמת שאר בשר או קרבה, שהרי האחיות הללו אינן שאר אחת של השנייה כמו אם ובתה, אלא כל אחת היא בפני עצמה, ואם כן אין טעם מצד קרבתן לאסור לשא את שתייהן. אלא הטעם הוא בהיות שהאחיות מטבען ראויות להיות אהבות זו לזו ולא שיהיו צרות אחת לשנייה, ובהיות ששתי נשים הנשארות לאיש אחד טבען להיות צרות זו לזו, לכן אין זה מן הראוי שיטיל את הקנאה והתחרות ביניהן כן הובא בפירוש הרמב"ן על התורה באזהרה זו.

השלוש והאחנה בין איש לרעהו הם מהדברים העומדים ברומו של עולם. כך למדנו מהקדוש ברוך הוא שעקם את הפתוב וכתב בתורה הקדושה פסוק שאינו תואם למציאות האמתית, וזה רק בשביל להטיל שלום בין איש לאשתו כן למדו במסכת בבא מציעא (פ"ז ע"א) ממה שאמר הקב"ה לאברהם (בראשית י"ח, י"ג) "ואני זקנתי" במקום "ואדוני זקן", ובמדרש רבה (פרשת ויחי) למדו כן מהשבטים שאמרו ליוסף (בראשית נ', ט"ז) "אביך צוה לפני מותו וכו'" למרות שיעקב לא צוה על כך. גם את שם ה' המפורש התירה התורה למחוק במו דינו, וזה בכדי למנוע את הקנאה והפרוד בין איש לאשתו מדרש רבה (דברים פ"ה) ומסכת סוכה (נ"ג ע"ב). ואם כן פמה חמור דינו של אדם שלא רק שאינו מטיל שלום בין איש רעהו, אלא אף מעורר ביניהם קנאה ושתנות בתוך בני אנוש.

חכמינו זכרונם לברכה מגלים שאמנם שכר מצוות בעולם הזה אינחולין (קמ"ב ע"א). , אולם ישנן כמה מצוות בודדות שהמקדמן זוכה לאכל מפירותיהן בעולם הזה והקרו קיימת לו לעולם הבא, ואחת מהן היא מצות הטלת שלום בין איש לרעהו ומשנה א' (א'). . כי בשעה שמתעוררת מחלוקת ונפרדים לבביות ישאל איש מרעהו כפיכחול השכינה הקדושה נדחקת לפניו ומצטמצמת, מה שגורם להרס ולצער עצום בעולמות העליונים. ולכן המטיל שלום בין שנים ומאחד את המפרדים הרי זה משנה את השכינה בישראל, ולכן ראוי הוא לבוא על שפרו גם בעולם הזה, והקרו תהא קיימת לו לעולם הבא. ומכאן נלמד גם להפוך, שהמעורר מחלוקת בין שני דינים או קרובים הקשורים זה לזה בעבותות של אהבה, ומנתק את החבל המקשר ביניהם ומעורר ביניהם קנאה ושתנות - גדול עונו מנשוא, וראוי הוא לבוא על ענישו גם בעולם הזה וגם בעולם הבא.

אחד האסורים היותר חמוגים הנזכרים בתורה הוא אסור הזכרת שם ה' לבטלה, שעליו נדעזע כל העולם פלו, ונאמר בו "ונקה לא ינקה", ונפרעים עליו ממנו וממשפחתו ראה שבועות (ל"ט ע"א). ועם כל זאת מצאו חכמינו לנכון לתקן תקנה על דעת עצמם שיהא אדם שואל בשלום חברו בשם ה' כפי שנאמר בבעז "ויאמר לקוצרים ה' עמכם" ראה ברכות (נ"ד ע"א). ובמכות (כ"ג ע"ב) שאף בית דין של מעלה הסכימו על כך. , ואף באמצע תפלה התר להשיב שלום כמבואר בברכות (י"ג ע"א) ובשלחן ערוך אורח חיים (סימן ס"ו). , וזה בכדי להרבות את האהבה והשלום בין הבריות. ולא רק כלפי בשר ודם נאמר הדבר, אלא אף הקדוש ברוך הוא הקפיד על משה רבנו בשעה שעלה למרום ולא נתן לו שלום, ואמר לו: "משה, אין שלום בעירך?" שבת (פ"ט ע"א). וראה בספר החרדים שכתב שהקדמת שלום לזולת היא מצוות עשה מסדברי סופרים.

כך מישבים חז"ל את הפליאה הגדולה על כך שדור הפלגה הקב"ה השאיר מהם פלטה, על אף שכפרו בעקר ואמרו "נעלה לשמים ונעשה עמו מלחמה", ומדוע? ובארו שבהיות שהיו אוהבים זה את זה ומאחדים איש עם רעהו ככתוב "ויהי כל הארץ שפה אחת", לפיכך לא נמחקו מעל פני האדמה! כן נאמר מדרש רבה (פרק ל"ח). וראה עוד מעניין זה בספר "בין אדם לבין אדם" ותהנה. מאידך גיסא עשרים וארבע אלף תנאים קדושים תלמידי רבי עקיבא ע"ה נספו כלם עד האחרון שבהם מבלי השאיר להם שריד ופליט בעבור פרוי הלבבות שהיה ביניהם, וכל תורתם וקדושתם וזכות רבם הנערץ לא עמדו להם במאומה יבמות (ס"ב ע"ב). . ללמדך עד כמה גדול כחה של האהבה והרעות בין בני האדם, שהקב"ה כביכול מבליג ושותק וסולח לרשע המטייל אחנה ושלום ראה מדרש רבה במדבר (פרשה י"א) שאפילו עם ישראל עובדים עבודה זרה אם שלום ביניהם אין לשטן רשות לגעת בהם שנאמר (הושע ד') "חבור עצבים אפרים – הנח לו". ועוד עיין בספר "מכתב מאלהיו" להגה"צ רבי אליהו דסלר זצ"ל (חלק ד' עמוד 244) שביאר ענין "המעביר על מדותיו מעבירים לו על כל פשעיו" בהיות שהחטאים עניינם פירוד, והמעביר על מדותיו גורם לאיחוד, ובכך מתקן הוא את חטאיו. ע"ש באורד. , ועד כמה קשה היא השנאה והתחרות שעליה הקב"ה מקפיד ומיסר ומעניש אף את הצדיקים הגדולים.

כמה זהירות עלינו להזהר שלא תצא חלילה תקלה על דנינו, ולא נהא שלוחים של הסטרא אחרא לפלג בין אוהבים ולרחק בין ידידים. ואם שמע אדם דברי גנאי מפלוני על אלמוני לא ירוץ לספר למדבר את הדברים, כדי שלא להצית את אש המחלוקת והשנאה, אלא אדרבה יהא מתלמידיו של אהרן האוהבים את השלום ומקרבם את הבריות אימרת הלל הזקן במסכת אבות (פרק א' משנה י"ב). . כמו כן יזהר שלא לעורר קנאה בין שני סוחרים ולא ילך מאחד למשנהו לספר לו על הקורות אצל בן אומנותו ועל סוגי הסחורות שמוכר ומחיריהם, מה שמגדיל את התחרות ביניהם ומרבה שנאה בעולם. ועל אחת כמה וכמה שלא ילך רכיל לשמע דברים מזה וללכת ולספרם לזה בכונה לעורר קנאה ושתנאה ותחרות בין ידידים, שדברים אלו מוציאים את האדם מן העולם הזה ומן העולם הבא כמובא באבות (פרק ב' משנה י"א, ופרק ד' משנה כ"א) שדברים אלו מוציאים את האדם מן העולם. . וכן על זו הדרך.

דרוש וחדוש

כָּבֵד נִתְבָּאָר לְעִיל שְׁמִשְׁעָה שְׁקִדְשׁ אֲדָם אִשָּׁה נְאֻסָּרוֹת עָלָיו שֵׁשׁ נְשִׁים מְקֻרְבוֹתֶיהָ, וְאַחַת מֵהֶן זֹ אַחֹת אִשְׁתּוֹ. וְחֻכְמֵי הַתְּלֻמוֹד הִסְתַּפְּקוּ בְּמִקְרָה שֶׁעָבַר אֲדָם וְנָאָף עִם אַחַת מֵהֶלְלוּ הָאֵם נְאֻסָּרֶת עָלָיו אִשְׁתּוֹ בְּכַף אוֹ לֹא?

וְהֵעֵלוּ לְהִלְכָה שְׁגָם אִם עָבַר וְנָאָף עִם אַחַת מֵהֶלְלוּ מְכַל מְקוֹם לֹא נְאֻסָּרֶת עָלָיו אִשְׁתּוֹרֵאָה יִבְמוֹת (צ"ח ע"א) שֶׁם לְמַדּוֹ כֵּן מִמָּה שֶׁכָּתוּב גְּבִי אִשָּׁה סוּטָה (בְּמִדְבָר ה', י"ג) "וּשְׁכַב אִישׁ אִתָּה" – אוֹתָהּ שְׁכִיבְתָה אוֹסְרֶתָה, וְאִין שְׁכִיבְתָה אַחֹתָה אוֹסְרֶתָה. , מְלַבֵּד אֶפְסוֹ אֶחָד בּוֹ קִדְשׁ אֲדָם אִשָּׁה וְהִלְכָה לְמַדִּינַת הַיָּם, וְאַחַר זְמַן הִעִידוּ בְּפָנָיו שְׁמִתָּה וְנִשְׂאָ אֶת אַחֹתָהּ, וְאַחַר כֵּן נִדְעָ שֶׁכָּלֵל לֹא מִתָּה – אֲזַי אָמְרוּ חֻכְמֵים שֶׁעָלָיו לְהוֹצִיא אֶת שְׁתֵּיהֶן בְּגֹט: לְאַחֹת אֲרוּסָתוֹ הִצְרִיכוּהוּ לִיתֵן גֹּט שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ שֶׁתִּנְאִי הִיָּה בְּקִדּוּשֵׁי הָרִאשׁוֹנָה וְכִדְתָּ נִשְׂאָ אֶת אַחֹתָהּ, וְלְאַרוּסָתוֹ הִצְרִיכוּהוּ לִיתֵן גֹּט שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ שֶׁנִּשְׂאָ אֶת אַחֹת גְּרוּשָׁתוֹ. וְהוֹבָא לְהִלְכָה בְּרַמְבַּ"ם ז' לְהִלְכוֹת גְּרוּשִׁין (פֶּרֶק י' הִלְכָה ח' – י') וְהִלְכוֹת אִיסוּרֵי בִיאַה (פֶּרֶק ב' הִלְכָה י'). וְזֶה דוּקָא בְּשִׁקִּידֵשׁ אֶת הָרִאשׁוֹנָה וְקִידֵשׁ אֶת הַשְּׁנִיָּה, אֲבָל אִם נִשְׂאָ אֶת הָרִאשׁוֹנָה אוֹ שֶׁהִיָּה עִם הַשְּׁנִיָּה בְּלֹא קִידּוּשִׁין הִי אִשְׁתּוֹ מוֹתֵרֶת לוֹ. וּבְשִׁלְחוֹן עֲרוּךְ חֵלֶק אֲבָן הַעֵזַר (סִימָן ט"ו הִלְכָה כ"ז).

בְּסוּד עֲבָדִיךָ

בְּבִאוֹר אִסוּר קְרִיבָה אֶל שְׁתֵּי אַחֵיוֹת עַל דְּרָךְ הַסּוּד כְּתִב בְּסִפְרֵי "יִלְקוּט דְּדוּד" לְהַגִּיר חַיִּים דּוּב בְּרִישׁ פֶּרִידְבֵּרֵג זצ"ל, בְּפִרְשֵׁת וִיחִי. לְבִאָר בְּשֵׁם הַמַּקְבָּלִים כִּי שָׂרֵשׁ אִסוּר הַקְרִיבָה אֶל הַקְרוּבִים הוּא מִכַּח חֻטָּא אֲדָם הָרִאשׁוֹן, בְּהִיּוֹת שֶׁהָאֲדָם הָרִאשׁוֹן נִבְרָא בְּדִיוֹקָן שֶׁל מַעֲלָה, וְלִמְעַלָּה הַכֹּל הוּא בְּאַחֲדוּת גְּמוּרָה בְּבְחִינַת אֶחָד בְּאֶחָד וְנִשְׁוֹ וְרוּחַ לֹא יָבוֹא בְּיַנְיָהִם "אִיּוֹב מ"א, ח'. , וּבְעֵת שֶׁחֻטָּא אֲדָם הָרִאשׁוֹן וְגַרְסַּ לְפָרִיד בְּעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים הִזְהַר עַל הָעֲרִיּוֹת שֶׁלֹּא לְדַבֵּק בָּהֶן.

וְיַעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה שְׁזָכָה לְתַקֵּן אֶת חֵלְקוֹ בְּחֻטָּא אֲדָם הָרִאשׁוֹן כְּפִדּוּעַ, וְלֹא הוֹצִיא מְעוֹלָם טַפַּת קְרִי אַחַת לְבִטְלָה וְהִיָּתָה מִטָּתוֹ שְׁלֵמָה – לְכֹן הִתֵּר לוֹ לְקַחַת שְׁתֵּי אַחֵיוֹת, בְּהִיּוֹת שְׁזָכָה וְהַשְּׁלִים אֶת תִּקְוֹן חֵלְקוֹ בְּאוֹתוֹ חֻטָּא.

מצוה ר"ז: שלא לקרב אל אשה נדה

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב :

”וְאֵל אִשָּׁה בְּנִדַת טְמֵאָתָה לֹא תִקְרַב לְגִלוֹת עֲרוֹתָהּ” ויקרא

י"ח, י"ט.

לְפָשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא

מִצְוֹת לֹא תִעָשֶׂה מִן הַתּוֹרָה עַל כָּל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא לִיקְרַב אֶל אִשָּׁה בְּהִיּוֹתָה טְמֵאָה בְּטֵמְאֵת נִדָּה, עַד שֶׁיִּפְסַק לְזוּב דָּמָה וְתִטְהַר אֶת עֲצָמָהּ פְּדִין הַתּוֹרָה יבמות (נ"ד ע"א) ונדה (ע" ע"א) ושבט (ס"ד ע"ב), והובא ברמב"ם הלכות איסורי ביאה (פרק ג' הלכה ד').

וְכָל קִרְבָּה שֶׁהִיא שֶׁל חֲבֵה הָרִי הִיא אֲסוּרָה מִן הַתּוֹרָה כֹּל זְמַן שֶׁהָאִשָּׁה טְמֵאָה בְּטֵמְאֵת נִדָּה, בֵּין קִרְבָּה שֶׁל גְּלוּי עֲרוֹנָה וּבֵין חֲבוּק אוֹ נְשׁוּק אוֹ נְגִיעָה שֶׁל חֲבֵה, הַכֹּל הוּא בְּכֹלל אֲזָהָרַת הַתּוֹרָה "לֹא תִקְרַב" רמב"ם בספר המצוות שלו (מצוה שני"ג) ובהלכות איסורי ביאה (פרק כ"א הלכה א'). וזה שלא כדעת הרמב"ן בספר המצוות (לא תעשה שני"ג) ששאר קריבות אסורות מדבריהם, או לכל היותר מהתורה מדין חצי שיעור, ע"ש בדבריו. אֵלֶּה שֶׁחֵיּוֹב כָּרַת אֵינּוּ חַל אֶלָּא עַל הַשּׁוֹכֵב עִם הַנִּדָּה מִשְׁכָּבֵי אִשָּׁה וּמִנִּדָּה מִשְׁהַעֲרָה בְּהָרִי שֶׁנִּיחָם חֲיָבִים כָּרַת, וְאִם הָיָה הַדָּבָר בְּמִזִּיד וּבְהִתְרַאֵה וּבְעֵדִים הָרִי אֵלֶּה חֲיָבִים מִלְּקוֹת, וְאִם הָיָה בְּשׁוּגְגָא אֲזִי חֲיָבִים קִרְבָּן חֲטָאת רמב"ם הלכות איסורי ביאה (שם).

וְחֲכָמֵינוּ זְכוֹרֵנוֹם לְבָרְכָה עָשׂוּ גְדֵר לְדָבָר, וְתִקְּנוּ הַרְחָקוֹת מְסִימוֹת בֵּין בַּעַל לְאִשְׁתּוֹ, עַל מְנַת לְהַרְחִיק מֵאִסוּר נִדָּה הַחֲמוּר. וְכַפִּי שֶׁמְבַאֵר בְּאֵרֶךְ בְּסִפְרֵי הַהִלְכָה רָאָה בְּשִׁלְחוֹן עֶרְוֹד יוֹרָה דְּעָה (סימן קצ"ה).

רִמְזֵי הַכָּתוּב – זוּגִיּוֹת מִצְוֹת

כָּבֵד נִתְבָּאֵר לְעִילְרָאָה בְּבִאּוֹר הַרְמוֹז לְמִצְוֹת קפ"א. מֵהוּ שֶׁרָשׁ טְמֵאֵת הַנִּדָּה וְגִדְל חֲמִרְתָּהּ וְהִשְׁלַכְתִּיהָ, וּבְמֵאֵמֶר זֶה נִעְמַד בְּעֵזֶר ה' עַל הַפֶּן הַשְּׁנִי שֶׁבְּמִטְבֵּעַ, וְהוּא הַמִּתְנָה הַטּוֹבָה וְהַמְּפִלָּאָה שֶׁהֶעֱנִיק בּוֹרָא הָעוֹלָם לְחִסְדֵּי שׁוֹמְרֵי הַתּוֹרָה, שֶׁשָּׂמָה "מִצְוֹת טְהוֹרֹת הַמְּשֻׁפָּחָה".

נֶאֱמַר בְּתַלְמוּד: "רִבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: מִפְּנֵי מָה אֶמְרָה הַתּוֹרָה נִדָּה טְמֵאָה לְשִׁבְעָה? מִפְּנֵי שֶׁרָגִיל וְקָץ בָּהּ, לָכֵן אֶמְרָה הַתּוֹרָה שֶׁתְּהֵא טְמֵאָה שְׁבַעַת יָמִים כְּדִי שֶׁתְּהֵא חֲבִיבָה עַל בַּעֲלָהּ כְּשַׁעַת

כְּנִיסַתָּהּ לַחֶפֶז"נדה (ל"א ע"ב). ומדברי רבי מאיר משמע שזהו הטעם העיקרי למצוה זו, ומכאן ילמד אדם עד כמה מצוות ה' הן לטובת האדם ולהנאתו, וכפי שיבואר בהמשך. . ובארנו רבותינו חכמי הנפש כי בכל אדם קיים טבע מיוחד הנקרא "מדת ההסתגלות", שבגללו כל דבר חדש מאבד את לפיו וחנו בעיני בעליו, עד שגם הדבר המבקש והדרוש ביותר יהפך ברבות הימים למיתר וטפל, ואף למאוס ומעיק, מחמת רבוי השמוש בוראה בדברי הגר"ח שמואלביץ זצ"ל בספרו "שיחות מוסר" (מאמר "מדת ההסתגלות") מה שכתב ממדה זו, ואכמ"ל. . מטעם זה אמר הפתוב "הקר רגלך מבית רעד פן ישבעך וישנאך"משלי כ"ה, י"ז. , שרבויה ההתרועעות עם האדם האהוב והחביב עליך ביותר עלול להפכו למאוס ולדחוי בעיניך, פדגמת האכילה הגסה והמרבה שמעוררת באדם רגשות בחילה וסלידה.

כך הם הדברים גם במערכת הנשואין שבין איש לאשתו, אשר בתחלת דרכם הנה סוגה בשושנים, חדשה ומרתקת, מסקרנת וממתקת, אך ברבות הימים שפבר נמצאים הם כבר זמן רב ביחד, ומתרגלים בני הזוג זה בזו ורגש ההתחדשות הולך ודועך – מני אז נכנסת ביניהם הקרירות והאדישות, ואט אט נעשים חיי הנשואין להרגל, ואחרי כן לעל ולמשא כבד, עד שקצים הם אחד בשניה ומפנים את ראשם לבחוף. הוא כבר אינו מוצא דבר מיוחד באשתו ואינו משתוקק ומצפה לחברתה, והיא כבר מצתה את מרב טובו ויחסו וכהתה בה תחושת ההתרגשות מהמצאותו, וכך מתחילים ביניהם הריבים והמחלוקות התסכולים והפזילות, ואם רסני התורה אינם חזקים דים אזי מגיעות ל"ע גם הנפילות והמכשולות. זוהי הסבה העקרית לחסרון השלום בית בדורנו, ולרבויה הפגידות והגרושין בעולמנו, כשפשוט מצו בני הזוג זה את זה ופונים הם לחפש אתגרים וספוקים חדשים.

אך כמו לכל צרה ובעיה שבעולם, גם לבעיה זו נתנה תורת ישראל את הפתרון המשלם, המבטיח בע"ה את הברכה הטבעית והסגלית לשלום הבית ולשמור רגשי האהבה, ומעניק לבני הזוג את מלוא האמצעים הדרושים לחדוש ולרענון הקשר ביניהם, ולפתוח הכמיהה והגעגועים של בני הזוג זה לזו. וזהו סוד "טהרת המשפחה".

על ידי שנמנעים בני הזוג מכל קרבה גופנית ביניהם לימים ספורים, אשר על פי רוב אינם ברורים וקבועים, ושומרים בהם את כל דיני הפרישה וההרחקה זה מזו בבחינת "הראיתך בעיניך ושמה לא תעבר"דברים ל"ד, ד'. , וכך במהלך אותם ימי ההרחקה מתעוררת בלבם מחדש הצפיה והתשוקה זה לזו וזו לזה כימי עולם וכשנים קדמוניות, עד שנותן הקדוש ברוך הוא את הרשות בטבילת האשה מטמאתה ומיד שבים השנים להיות כבימי נעוריהם, כחתן וכלה העומדים ביום חתנתם וביום שמחת לבם.

את סוד ההצלחה הזה רמז לנו החכם באדם באמרו: "מצאת דבש - אכל דידך, פן תשבענו והקאתו"משלי כ"ה, ט"ז. , ורמזו בכך רבותינו שמלת "דבש" עולה בגימטריא כמנן "אשה"כו הביא הגר"י זילברשטיין בשם חמיו הגר"ש אלישיב זצ"ל. , לרמז לאדם שהדבש הוא אמנם המאכל המתוק ביותר בעולם, אך מחמת היותו כל כך מתוק לכו רבויה אכילתו עלול להביא את האדם במהרה למצב שיקוף בו ויקיאנו, ואז נמצא שלא רק שלא ימשיך ליהנות מדבשו ומתיקותו, אלא אף מה שפבר נהנה ממנו בעבר יתפך לו ממתוק למר ומנעים לכואב ויתחרט על הרגע שבו מצאו וטעמו, לכן חובה עליו לדעת לעצור את עצמו מתאנותו כדי שישאר בפיו הטעם הטוב, וכך הם הדברים גם ביחסים שבין האיש והאשה שאם לא ידעו להציב ביניהם גבולות

והפסקים, פרישות ורחמים, כפי שהורתה לנו התורה הקדושה - בהכרח שנגיעו למצב בו ישפיעו זה מזו ויקיאו איש את רעהו בצורה נוראה וכואבת.

ואם אמור לאמר העבד "אם כן אבחר אני את הגבולות והרחמים, ונחליט אני ואשתי אימתי כן ובאילו זמנים", כן נכנסת לתמונה סגליות וקדושת המצוה וחובת שמירתה, שבלעדיה כל חכמתם לא תצלח אלא רק תסרח, וכשם שלא יוכל אדם לקבע לעצמו את הוראות השמוש במכונת הכביסה החדשה שרכש, כך לא יוכל לקבע בעצמו מהם הגבולות הנכונים להציב בעיניו זה מבלי לדבק בכללי התורה וחכמה, ובכך רק יגרס ויזיק למערכת היחסים שלו ושל אשתו, וזה מלבד האסורים הגדולים והחמורים הפורכים בדבר.

יהודים רבים ברחבי העולם אשר אינם נמנים לצערנו על שומרי התורה ומצוותיה נחשפו לעצה מפלאה זו שבארנו, והחליטו לטעמה ולנסותה, ואכן נוכחו להצלחתה ולאמתותה. ומאז דביקים הם בקיומה מבלי לגרע שום פרט וסעיף מהלכותיה, ובכך זוכים הם לראות את הברכה בביתם ואת הפריחה בזוגיותם, ונהנים מעצת התורה בעולם הזה ובעולם הבא ואכן מכירים אנו זוגות רבים שאמנם רחוקים הם משמירת תורה ומצוות, ואף לצערנו מחללים את השבת וכדומה, אך משנוכחו לראות את התועלת הגדולה שבמצוות טהרת המשפחה לזוגיותם – דבקו בה במסירות ובהתמדה. וה' יערה על כולנו רוח טהרה במהרה אמן. ולא רק יהודים, אלא אף מאמות העולם ישנם שזכו לגלות סוד זה שדלף לסביבתם, ואף נסוהו ועשוהו באפן המגביל שהיה בידם ואכן מלאך רע בעל כרחו ענה אמן ואמר "משעה אמת ותורתו אמת ואנחנו הבדאים" כן הובא בחוברת הנפלאה "הטהרה בהלכה ובאגדה" (עמוד 16-17) על שני מדענים אמריקאים ד"ר מסטר וד"ר גונסון שלאחר מחקרים וניסויים על זוגות הגיעו למסקנה שזוהי הנוסחה להצלחת הנישואין ולשימור האהבה בין בני הזוג. וברוך אלהינו שבראו לכבודו והבדילנו מן התועים ונתן לנו תורת אמת.

רבים הם האנשים הרואים את החמרה שבאסור הקרבה אל הנדה, ואת הנזקים הנגרמים לגוף ולנשמה בעקבות כך, אך לא רבים שמים לב איזו מתנה נפלאה קבלנו בטבע זה שבאשה, המבטיח את שמור האהבה בין בני הזוג ואת החן החדש העולה על האשה בעיני בעלה בזכות מצוה נפלאה זו. והאמת חייבת להאמר שכל מצוה ממצוות התורה, בין מצוות עשה ובין מצוות לא תעשה, כלן הן עצות נפלאות מבורא כל העולמים לאיש היהודי כיצד לזכות לא רק לעולם הבא משלם, אלא אף לעולם הזה מתקן, ובלעדיו לא יתכן לאדם לזכות לשלמות נפש ולאשר אמתו בעולם הזה, ולמנוחת נשמתו בעולם הבא. לכן חובתנו להאמין שכל מצוה ומצוה, בין שמוכנת לנו ובין שאינה מוכנת לנו טומנת בתוכה תועלת עצומה ומרבה לאדם, וכמאמר הכתוב "שומר מצוה לא ידע דבר רע" קהלת ח', ה'. שמקיום מצוה כהלכה יכול לצאת רק טוב, ולעולם אין אדם נזוק מקיום רצון הבורא בתורה.

דרוש וחדוש

שאלה: מהם גוני הדמים האוסרים את האשה משום טמאת נדה?

תשובה: מדין תורה ישנם חמשה גוונים מסוימים של דם המטמאים את האשה משום טמאת נדה. ובתלמוד מבאר שארבעה נלמדו מן הכתובים, והחמישי הוא גון השחר שגם הוא מטמא את האשה, בהיות שהיה אדם ממקורו, אלא שלקה במראהו והשחירנדה (י"ט ע"א), ובמפרשים שם. ונחלקו הראשונים האם מראה שחור הוא אסור מן התורה או מדבריהם. . ושאר גוונים היוצאים מן המקור טהורים הם, וכפי שכתוב: "כי יפלא ממה דבר בין דם לדם" – הרי שיש דם טהור ויש דם טמא דברים י"ז, ח', ובגמרא שם. .

אולם מזמן האמוראים נתמעטה הבקיאיות במראות הדמים, ולכן מאז אני מטמאים כל מראה הנוטה לאדמימות, בין אם הוא כהה ובין אם הוא בהיר, וכן כל מראה שחור. ואין אנו מטהרים אלא מראה לבן, ירק, שעווה, זרב ודומיהם בתלמוד (שם) והובא בשלחן ערוך יורה דעה (סימן קפ"ח). . וגם במיני הגוונים הפלולים בתוך המראות הללו ישנן דעות שונות בקרב הפוסקים אילו מהם טהורים ואילו מהם טמאים, כמובא רבות בספרי האחרונים ראה ספר "טהרת הבית" למרן הגר"ע יוסף זצ"ל, וספר "אבני שהם" להגר"ר משה פנירי שליט"א. .

בסוד עבדיך

בבאור אסור הקרבה אל הנדה על דרך הסוד כתב ב"שער המצוות" בריש פרשת אחרי מות. מרבנו האריז"ל שמלת "נדה" היא מלשון "נד-ה" לרמוז שגורם בעוון חמור זה להפריד את ה' משם הנז"ה ברוח הוא ולהורידו כבניכול לגלות להיות נע ונד.

ולכן התקון על עוון זה הוא להתענות נ"ט ימים כמנן "נדה", ובכל יום ויום מימי תעניותיו יטבל עצמו במקוה טהרה וילקה מלקיות על עונו, ובכל אותם הלילות ישכב בעפר וירחק מלשמש מטתו מלבד בשבתות וימים טובים וראשי חודשים כן הביא בשער רוח הקודש תקון י"ז. ולאחר מכן הביא תיקון אחר, עיין שם ואכמ"ל. , וכו' האי ואולי. ולענין מעשה יש לאדם לפנות למורה הוראה מבקש שיורה לו את המעשה אשר יעשה.

מצוה ר"ח : שלא ליתן מזרענו למלך

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב :

”וּמִזֶּרְעֶךָ לֹא תִתֶּן לְהַעֲבִיר לַמֶּלֶךְ” וַיִּקְרָא י״ח, כ״א .

לְפָשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא

מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה מִן הַתּוֹרָה עַל כָּל אִישׁ וְאִשָּׁה מִיִּשְׂרָאֵל לְבַל יִמְסְרוּ מִזֶּרְעָם בֵּין זָכָר וּבֵין נִקְבָּה, מִילְדִיו אוֹ מִנְכֻדִיו אוֹ מִשָּׂאֵר יוֹצְאֵי חֲלָצוֹ, וְאִפִּילוּ מִזֶּרַע פְּסוּל. אֲבָל הַמַּעֲבִיר אֶת אֲחִיו אוֹ אֶת עַצְמוֹ וְכִיּוּב״ז הָרִי זֶה פְּטוּר. רַמְבַּ״ם הַלְכוֹת עֲכוּ״ם (פֶּרֶק ו' הַלְכָה ה'). לְעִבּוּדָה זָרָה הַנִּקְרָאת ”מֶלֶךְ”, שֶׁבָּהּ הָיָה הָאָב מוֹסֵר אֶת אֶחָד מִילְדָיו לְכַמֵּר, וְהִלָּה הָיָה מְבִיאָו לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ לְשֵׁם קֶרְבָּן, וְשׁוֹב הָיָה מִחֲזִירוֹ לְיַד אָבִיו שֶׁנִּדְרָשׁ לְהַעֲבִיר בְּעַצְמוֹ אֶת בְּנוֹ בְּתוֹךְ אֲשֶׁר גָּדוּלָה שֶׁהִדְלָקָה בְּפָנֵי הַמֶּלֶךְ. יֵשׁ מְרַבּוֹתֵינוּ הַסּוֹבְרִים שֶׁרַק הָיָה מַעֲבִירוֹ בְּאֵשׁ מִבְּלִי לְהַרְגוֹכּוֹן פִּירֵשׁ רַשׁ״י ז״ל בַּסֵּנְהֶדְרִין (ס״ד ע״ב בַּד״ה ״שֶׁרָגַא״) וְכֵן כָּתַב הַרַמְבַּ״ם ז״ל (שֵׁם הַלְכָה ג'). , וַיֵּשׁ הַסּוֹבְרִים שֶׁהָיָה מַעֲבִירוֹ בְּלֶהַב עַד שֶׁהִיָּתָה יוֹצֵאת נְשָׁמָתוֹכּוֹן כָּתַב הַרַמְבַּ״ם ז״ל בַּפִּירוּשׁוֹ עַל הַתּוֹרָה (וַיִּקְרָא י״ח, כ״א), עֵינַי שֵׁם בְּרֵאיוֹתָיו לַכֵּךְ .

מִחֶק עִבּוּדָתָם שֶׁל הַלְלוֹ הוּא שֶׁלֹּא הָיוּ מַעֲבִירִים אֶלָּא מִקְצַת מִילְדֵיהֶם וְלֹא אֶת כָּלָם, וְלָכֵן אִם הַעֲבִיר אָדָם אֶת כָּל זֶרְעוֹ לַמֶּלֶךְ הָרִי זֶה פְּטוּר מֵאַזְהָרָה זֹה, בְּהִיּוֹת שֶׁלֹּא עָשָׂה כְּדָרְךָ עִבּוּדָתָם. כְּמוֹ כֵּן אֵינּוּ מִתְחַיֵּב אֶלָּא בְּשִׂקִּים אֶת כָּל הַטָּקֵס בְּמִלּוֹאוֹ, דְּהֵינּוּ שֶׁמְסָרוּ לַמֶּלֶךְ וְלֹאֲחֵר מִכֵּן הַעֲבִירוֹ בְּאֵשׁ בְּעַצְמוֹכּוֹן דַּעַת הַרַמְבַּ״ם ז״ל בַּהַלְכוֹתָיו (שֵׁם) שֶׁהָאָב הוּא זֶה שֶׁהִיָּה מַעֲבִיר אֶת בְּנוֹ בְּאֵשׁ, אוֹלַם לַדַּעַת רַשׁ״י ז״ל בַּפִּירוּשׁוֹ עַל הַתּוֹרָה (שֵׁם) הַכַּמְרִים הָיוּ עוֹשִׂים זֹאת. , אֲבָל אִם עָשָׂה רַק חֶלֶק מִהַדָּבָר אוֹ שֶׁשָּׂנָה מֵאֲפֹן עֲשִׂיתוֹ הָרִי זֶה פְּטוּר מֵאַזְהָרָה זֹמְשֵׁנָה בַּסֵּנְהֶדְרִין (ס״ד ע״א) וְהַרַמְבַּ״ם בַּהַלְכוֹתָיו (שֵׁם הַלְכָה ד'). .

וְהַעֲבִיר וְנִתְּנוּ מִזֶּרְעוֹ לַמֶּלֶךְ כְּדָרְךָ עִבּוּדָתָם הָרִי זֶה עֹבֵר עַל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה מִן הַתּוֹרָה וְחִיָּב בְּרַת, וְאִם הָיָה הַדָּבָר בְּמִזִּיד בְּהַתְרָאָה וְעִדִּים הָרִי זֶה חִיָּב סְקִילָהכּוֹן לַמְדוֹ מִמָּה שֶׁכָּתוּב לַקַּמּוֹן (וַיִּקְרָא כ', ב') ״אֲשֶׁר יִתֵּן מִזֶּרְעוֹ לַמֶּלֶךְ מוֹת יוֹמָת״. , וְאִם הָיָה בְּשׁוֹגֵג הָרִי זֶה חִיָּב קֶרְבָּן תְּסַאתְכֵרִיתוֹת (ב' ע״א) וְרַמְבַּ״ם (שֵׁם הַלְכָה ג'). .

רִמְזֵי הַפְּתוּב – שׁוֹחֲטֵי הַיְלָדִים

בְּקִרְאָנוּ אֶת בָּאוּר אֲזָהָרַת ״מִזֶּרְעֶךָ לֹא תִתֶּן לְהַעֲבִיר לַמֶּלֶךְ״ מִדְּ מְרִימִים אֲנִי גְבַהּ אַחַת אוֹ שְׁתַּיִם וְשׁוֹאֲלִים בְּתַמִּיהָה : ״וְכִי חָשׂוּד אֲנִי בְּעֵינֶיךָ שְׂאֵמְסָר אֶת בְּנֵי יִקְרִי לְאִיָּה בּוֹדְדָה מְשֻׁעַע שֶׁיַּעֲבִיר אוֹתוֹ בְּאֵשׁ! לֹא יָקוּם וְלֹא יִהְיֶה!!״ וּבְכֵךְ מְשֻׁקִיטִים אֲנִי אֶת מִצְפּוֹנֵנוּ וּמוֹסִיפִים אֶת

אזְהִירָה זו לְרִשִּׁימַת הַמְצׁוֹת אוֹתָן אָנוּ מְקַמְּמִים לְמַהְדָּרִין מִן הַמְהַדָּרִין. אֵדָּה לֹא כֹן בְּנֵי, הַסִּכָּת וְשִׁמְעַע עַד כְּפֹה עֲבָרָה זו לְצַעֲרֵנוּ מִצִּוְיָהּ בִּינוֹתֵינוּ, וְכִמְהָ פְעֻמִּים גַּם אֲנָשִׁים שְׂפָמוֹתֵנוּ עֲלוּלִים לְפֹל בְּרֶשֶׁת הַמַּלְאָךְ הַזֶּה הַמְבַקֵּשׁ לְשׂוֹף וְלֵאבֹד חֲלִילָה אֶת נַשְׁמוֹת יְלָדֵינוּ. הַכּוֹן הֵכֵן וְצֵא :

כָּל אִישׁ וְאִשָּׁה מִיִּשְׂרָאֵל שְׂזָכוּ בְעֵזֶר ה' לְפָרִי בְטוֹן, בְּנִים וּבָנוֹת מְזֻרְעֵי יִשְׂרָאֵל הַכְּשָׁרִים, לְקַחוּ עַל עַצְמָם אַחֲרִיּוֹת גְּדוּלָה לְהִיּוֹת שׂוֹמְרֵי שְׂכָר עַל פְּקֻדוֹן יָקָר וְחָשׁוּב שֶׁל בּוֹרָא כָּל הָעוֹלָמִים, אוֹצֵר בָּלוּם הַמְבַחֵר שֶׁנִּבְרָאִים : נִשְׁמָה קְדוּשָׁה וְטֵהוֹרָה חֲלֵק אֵלוֹהַּ מִפְעַל – הַנְּתוּנָה פְּרָגַע לְחִסְדֵיהֶם שֶׁל הַהוֹרִים. לֹא נָתַן לְהִבִּין אֵיךְ מִצָּא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְנִכּוֹן לְהַפְקִיד נַשְׁמוֹת יָקָרוֹת שְׂפָאֵלוּ בְיָדֵי בֶשֶׂר וְדָם, אֵדָּה זוֹהִי הַמְצִיאוֹת וְאֵלֶיהָ לֹא נָתַן לְהִתְכַחֵשׁ. וְיִמְהַרְגַע בּוֹ הַיּוֹנָח הַנּוֹלָד בְּזֻרוּעוֹת הַהוֹרִיו - כָּל מַעֲשֵׂה שְׂיַעֲשׂוּ עִמוֹ, וְכָל חֲנוּף וְהַנְּהָגָה שְׂיַעֲנִיקוּ לוֹ, אִם יִרְחִיק וְיִפְרִיד אֶת הַפְּקֻדוֹן מִבְּעָלָיו הַרִי זֶה כְּמוֹסְרוֹ לְמַלְאָךְ לְשָׂרְפוֹ בְּאֵשׁ הַטְּמָאָה, וְאֵף יוֹתֵר. כִּי אֲבוּד הַגּוֹף הַגִּשְׁמִי אֲמָנָם חֲמוּר הוּא בְּיוֹתֵר, אֵדָּה כְּבָר לְמֻדוֹנוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל שֶׁגְּדוּל הַמַּחְטִיאֵנוּ יוֹתֵר מִהַהוֹרְגוֹסְפְרֵי וְכ"ג, קי"ז. , וְאִם מוֹעֲלִים הַהוֹרִים בְּשִׂמְרָתָם וּפּוֹשְׁעִים בְּפְקֻדוֹנָם אֲזִי זֶה הוּא דִּינָם לְמִי שְׂהַעֲבִיר ל"ע אֶת זֵרְעוֹ לְמַלְאָךְ וְאֵף יוֹתֵר מִזֶּה, וְאִם כֵּן לֹא נִפְלְאוֹת הֵיא מִמֶּדָּה וְלֹא רְחֻקָה הֵיא...

מֵאֲכָל קֶטָן שְׂאֵינוּ בְּפִשְׁרוֹת הַמַּתְאִימָה כֵּן דַּרְשׁוּ חז"ל בְּמַדְרַשׁ רַבָּה (שְׁמוֹת פְּרָשָׁה א') עַל הַפְּסוּק (יִשְׁעִיהַ כ"ח, ט') "אֵת מִי יוֹרָה דַּעָה אֵת מִי יִבִּין שְׁמוּעָה גְמוּלִי חֵלֶב עֵתִיקִי מִשְׁדִּים" זֶה מִשָּׁה רַבִּינוּ ע"ה שֶׁלֹּא יִנַּק מַחֲלֵב הַמְצֻרִיּוֹת, שְׁאִמֵּר הַקַּב"ה "פֹּה שְׁעֵתִיד לְדַבֵּר עִמִּי יִינַק דְּבַר טִמְאָה!", וְמִי אֵינוּ חָפֵץ שֶׁלְּבַנְיָו וּבְנוֹתָיו יִהְיֶה שִׁיג וְשִׁיחַ עִם קוֹנָם! וְעוֹד עֵינֵינוּ בְּסִפְרֵי "עֲלִינוּ לְשַׁבַּח" מִהַגְרֵי זִילְבֵרשְׁטֵיין שְׁלִיט"א שֶׁהֵבִיא מַעֲשֵׂה אֲמִיתִי מִתִּינוּק שְׁמִסִּיבוֹת בְּרִיאֻתוֹת נֶאֱלָץ לְשַׁתּוֹת רַק חֵלֶב אֲתוֹן, וְלִכְשֶׁהֲגִדִּיל נַעֲשֶׂה בַעַל טְבַעִים שֶׁל חֲמוּר – עַקֶּשׁן כְּפַדֵּד וְגַם שְׁכַל. , מְרָאָה אֶחָד אֲסוּר שְׂפּוֹגָם בְּנִשְׂמָה כֵּךְ מוּבָא בְּסִפְרִים מִהַסְטִיפְלֵר הַקְּדוֹשׁ זצ"ל שְׁאִמֵּר שְׁמֵרָאָה לֹא צְנוּעַ שֶׁהֵילֵד רֹאָה בִּינְקוּתוֹ עֵתִיד לְהַתְעוֹרֵר לוֹ בְּזִכְרוֹנוֹ וְלַחֲפִיעַ לוֹ עַל דָּף הַגְּמֵרָא, ה' יִצִּילֵנוּ. , חֲבֵרָה יְרוּדָה וְקְלוּקָלַת הַמוֹשְׁכָת אֶת נַשְׁמַת הַנַּעַר לְעַבְרָה שֶׁכֵּן אֵין לָךְ דְּבַר קֶשֶׁה יוֹתֵר לִילֵד כְּמוֹ הַחֲבֵרָה הַרְעָה שְׁסוּחַפַת אוֹתוֹ אַחֲרֶיהָ בַעַל כְּרַחוּ שֶׁלֹּא מְרַצוֹנוּ, וְכֵךְ הַמְצִיאוֹת מֵרָאָה שְׁעִיקָר בַּעִיַּת הַנְּשִׁירָה בְּקֶרֶב נוֹעַר שׁוֹמֵר הַתּוֹרָה וְהַמְצוּוֹת הֵיא בַּעֲקוּבוֹת חֲבֵרָה לֹא מְבוֹקֶרֶת. – כָּל אֵלוֹ הֵם לְהַבּוֹת קִטְנוֹת שֶׁל הַמַּלְאָךְ. וְמִיָּהוּ הַכְּמוֹר הַשׁוֹרֵף? הַהוֹרִים בְּעַצְמָם וּבְכַבּוּדָם!! לֹא עַל יְדֵי שְׂרָף, וְלֹא עַל יְדֵי מַלְאָךְ, אֲלָא הֵם בְּכַבּוּדָם וּבְעַצְמָם מוֹסְרִים אֶת בְּנֵם לְסִטְרָא אַחֲרָא, וְאַחַר כֵּךְ הִלְךְ יְלָד וּבְכַה מְדוּעַ הִילְךְ הַדְּרָדֵר וְיִצָּא לְתַרְבּוּת רְעָה. בְּתוֹר הוֹרִים עֲלֵינוּ לְהִבִּין שְׂיִלְד אֵינוּ פּוֹרֵק עַל בְּרָגַע, זוֹ אֵינָה תּוֹצְאָה שֶׁל אֵיזָה צְרָף רָגְעִי אוֹ שֶׁל טְעוּת קְצֵרֶת טוֹחַ, אֲלָא בְּטוֹי שֶׁל מְטָעוֹן רָגִשִׁי מִתְמַשֵּׁד הָעֵמוּס בְּפָגְמִים קִטְנִים שֶׁהִלְכוּ וְהִצְטַבְּרוּ לָהֶם בְּנַפְשׁוֹ, עַד שֶׁהִגִּיעַ הַקֶּשׁ שֶׁשָּׁבַר אֶת גֵּב הַגְּמֵל וְשִׁפְףָה אֶת הַכָּל הַחוּצָה. וְאִם לֹא יִזְהָרוּ הַהוֹרִים בְּדַבְּרֵים הַקְּטָנִים וְהַשׁוּלִיִּים, וְלֹא יִמְנְעוּ אֶת יְלָדָם מִדְּרָכִים עַקְלָקְלוֹת – סוֹפֵם שְׂיִמְצָאוּהוּ מִתְבַּסֵּס בְּדָמוֹ מִפְּצָעֵיו וּמִפְּגָמֵיו שֶׁנִּתְּנוּ בּוֹ הֵם בְּעַצְמָם.

כֵּךְ לְמַדְנֵנוּ רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי אוֹדוֹת בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרָה שְׂדֵינוּ לְהַסְקָל: "וְכִי מִפְּנֵי שְׂאֲכָל זֶה תִּרְטִימֵר בְּשָׂר וְשִׁתָּה חֲצִי לוֹג יֵין הָאֵיטְלָקִי יִצָּא לְבֵית דִּין לְהַסְקָל! אֲלָא הַגִּיעָה הַתּוֹרָה לְסוֹף דַּעֲתוֹ שֶׁל בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרָה שֶׁסוֹפוֹ שְׂמִכְלָה אֶת מְמוֹן אָבִיו, וּמְבַקֵּשׁ אֶת לְמוּדוֹ וְאֵינוּ מוֹצֵא, וְיוֹצֵא לְפָרֶשֶׁת דְּרָכִים וּמְלַסְטֵם אֶת הַבְּרִיּוֹת, לְכֹן אֲמָרָה הַתּוֹרָה יָמוֹת זְכָאִי וְאֵל יָמוֹת חֲטָב"סִנְהֵדְרִין (ע"ב ע"א). . רְצָה לְלַמְדֵנוּ שְׂמִי שְׂמֵתְבוֹנֵן קְדִימָה וְרוֹאָה אֶת הַנִּזְלָד, מִבִּין שְׂאוֹתָם דְּבָרִים וּמַעֲשִׂים קָלִים וְקִטְנִים שְׂאֵלֵיהֶם רַבִּים אֵינָם מְיֻחָסִים שׁוּם חֲמָרָה אוֹ חֲשִׁיבוֹת – סוֹפֵם שֶׁל אֵלוֹ לְהַכְרִיעַ אֶת כָּף הַמֵּאֲזִנִּים לְרַעָה וְלְהַטּוֹת אֶת הַנַּעַר חֲלִילָה לְדְרָכִים עַקְלָקְלוֹת, עַד שְׂמוּטָב לְעַצֵּר אֶת הַתְּהִלָּד כְּבָר מִהַתְּחִלָּה מֵאֲשֶׁר לְחַכּוֹת וְלִרְאוֹת אֶת הַבְּלָתִי נִמְנַע מִגִּיעַ. וּבִינוּ נָא זֹאת!

טעות נוספה היא בקרב הורים עצלים לזרק משפטים מוזרים כמו: "הוא קטן מתר לו לראות" או "היא ילדה קטנה לא צריכה להדר בכשרות", ושאלה לי אליכם עדה קדושה: וכי למי נותנים מים מזפכים ומרתחים? לגדול או לקטן?! ואת מי קושרים בקרב הדק היטב היטב הדק? את המבגרים או את הילדים?! אז למה לילד להקל בדברים הנחרטים על נפשו ועתידים להשפיע על נהדותו?! הרי כלנו מאמינים בני מאמינים שמאכלות אסורות מטמטמים את הנפש, ומראות אסורים מטמאים את המחשבה, אז איך נתנם לילדינו כמו ידיו?! ואמנם ישנם דברים שלא דורשים מילד ולא מצפים מקטנים, אך להאכילם בידים אפלו אסורי שבות הקלים אסור, ואפלו לאחרים אסור לתן להם, על אחת כמה וכמה שהוריהם הביולוגיים מחיבים להרחיק את ילדיהם מפל הזק רוחני כזה או אחר כמבואר ברמב"ם ז"ל הלכות מאכלות אסורות (פרק י"ז הלכה כ"ז). וראה שם (בהלכה כ"ח) שכתב בזו הלשון: "מצוה על אביו לגעור בו ולהפרישו כדי לחנכו בקדושה" – ומכלל כך אתה שומע שאם אינו מרחיקו מדבר אסור הרי זה מתנכו בטומאה... ה' יצילנו.

אם לעצמך אתה מקל באבקת חלב נכרי – למה לא תחוס על נפש ילדך העדינה? ואם את עיניך בחרת "לשטף" במראות מפקפקים – למה תכניס את בניך הקטנים אל תוך לע הארי ותפגם את נשמתם? ואם אתה אינך חפץ לקבוע עתים לתורה כראוי למה תגרר ותבטל גם את ילדיך אחרים? ומדוע לחשוף אותם למכשירים טמאים ופסולים העלולים לשמש אותם בעתיד לנפילה בתהומות עמקים ואפלים שכל באיהם לא ישובו? כל אותם דברים הנראים כשוליים ומיתרים, קיצוניים ומחמירים – הם אלו שמעצבים את נפשו של הילד ומקריעים את הכוון בו יבחר בהגיעו לגיל הנעורים, ואז כבר לא יועילו להורים כל החרטות והשנויים.

רבותינו מלמדים שאדם שחנן אותו ה' בבנים ואינו מגדלם בדרך התורה – הרי זה נקרא "עם הארץ" החשוד על פשרות המאכלים ומחזקים כל פליו להיות טמאים אימרת רבי יונתן בן יוסף בסוטה (כ"ב ע"א). כיון שאם אינו מתניח לחובה היסודית של כל הורה לגדל את ילדיו בדרך ה' – אז ודאי שאינו מניח חשיבות נאותה גם ליתר המצוות והדינים. כי חנוף הילדים הוא מעקרי היהדות שבלעדיו חלילה אין המשכיות לאותה המשפחה ולכלל ישראל, וכפי שאמרו חכמינו: "אם אין גדיים אין תישים, ואם אין תישים אין צאן" ירושלמי סנהדרין (פרק י' הלכה ב'). לכן חשיבות גדולה יש לטפוח צעירי הצאן ולגדולם בדרך הישר על מנת להבטיח בע"ה את דור ההמשך.

כך דרשו בתלמוד על תפלת דוד המלך ע"ה "אין פרח ואין יוצאת ואין צוחה ברחבתינו" תהלים קמ"ד, י"ד. – שלא יהא לנו בן או תלמיד שמקדים תבשילו ברבים ברכות (י"ז ע"ב). וחשבנו לומר שבתוך בקשתו של דוד המלך טמונה גם בן את העצה והפתרון לכך: שאם אין פרח – הינו פרוצות בחומת הדת והקדושה, ואין יוצאת – הינו יציאה מחוץ לעולם התורה והמצוות למקומות מפקפקים, אזי אין צוחה ברחבתינו – נזכה בע"ה להנצל שבנינו ותלמידינו יגדלו ישר בדרך התורה והיראה ולא יסוו חלילה לדרכים עקלקלות ומקלקלות ה' ישמרנו ויצילנו.

וכמו שכל שתיל קטן חוב גנו שישקה ויסקל, יגזם וינישר – כך גם כל ילד וילדה חביבים הורים שחנכו ויולכחו בדרך התורה והיראה על פי רוח ישראל סבא, ובזכות כך נזכה כלנו בעזרת ה' לראות נחת יהודית מפל יוצאי חלצנו אמן.

דרוש וחדוש

באזקרת "מזרעך לא תתן להעביר למלך" למדו רבותינו שלא הזתרנו אלא בעושה כמעשה המלך ממש, דהינו שמעבירו וגם מוסרו, ודוקא למלך ולא לעבודה זרה אחרת וכו'.

ובעקבות כך נסתפק רב אשי בתלמודא ראה סנהדרין (ס"ד ע"ב) כמה ספקות שהעלה רב אשי וחלקו נפשטו וחלקו לא. מה יהא הדין במי שהעביר את בנו הסומא למלך, או שהעבירו בהיותו יטון, האם נאמר שבהיות שלא יכול היה הדין לעבר בכחות עצמו ממילא לא חלה האזקרה על האב, או שפא נאמר שבכל זאת בהיות שסוף סוף העבירו הרי זה חגיב?

אמנם ספק זה לא נפשט בתלמוד, ולא הכרעה ההלכה, ולכן הלך רבנו הרמב"ם ז"ל על פי הכלל של "ספק נפשות להקל" ופסק בהלכותיו שהמעביר את בנו באפו שפצה הרי זה אסור, אולם פטור הוא מסקילה ראה רמב"ם הלכות עכו"ם (פרק ו' הלכה ה').

בסוד עבדיך

בבאור ענין היצר לעבודה זרה על דרך הסוד ראה בספר "מכתב מאליהו" חלק ג' (עמוד 277). שהביא בשם מוהרצ"ה מלובלין זיע"א שכתב שבעבר היה יצר הרע של העבודה זרה כל כך גדול, עד שהעובד לה היה מקבל מאתה כחות גדולים ועלאיים, והיו מתמלאות כל משאלות לבוכפי שאמר מנשה לרב אשי בחלומו שאם היה בדורו היה מרים את שיפולי גלימתו ורץ אחר העבודה זרה לעובדה. ראה סנהדרין (ק"ב ע"ב). וזה בהיות שבאותם זמנים הייתה הנבואה שורה בישראל והיו נעשים להם נסים גלויים פידוע, לכן היה צריך לאון את משקל הנסיון ולהשוות בין כחות הקדשה והטמאה, כדי שתשאר באדם הבחירה החפשית לבחר בין טוב לרע.

אך מתחלת בית המקדש השני שגבר כח העבודה זרה ורבים מישראל היו עובדים לה, בקשו חכמינו לבטל את היצר של העבודה זרה ואכן הצליחו, אך מני אז פסקה גם רוח הנבואה מישראל ונתמעטו הנסים הגלויים והחלה תקופת ההסתרה בישראל, הואיל ונחלש כחה של העבודה הזרה לכן גם כח הקדושה נתמעט ונעשה מסתר בעולם.

מצוה ר"ט: שלא לשכב עם הזכר

כמו שכתוב:

"וְאֵת זְכָר לֹא תִשָּׁכַח מִשְׁכַּבִּי אֲשֶׁה תוֹעֵבָה הוּא" ויקרא י"ח,

כ"ב.

לפשוטו של מקרא

מצות לא תעשה מן התורה על כל איש מישראל שלא לשכב עם הזכר משכבי אשה, ואחד השוכב ואחד הנשכב בכלל אזהרה זו. וזה מלבד אזהרת "לא יהיה קדש מבני ישראל" דברים כ"ג, י"ח. שענינה גם כן אזהרה זוסנהדרין (נייד ע"ב), וכן פירש הרמב"ם ז"ל שאזהרה זו גם כן באה על אותו הענין, ושלא כתרנום אונקלוס שפירש הפסוק על הנושא שפחה כנענית.

והעובר ונא על הזכר הרי זה עבר על מצות לא תעשה מן התורה וחיבב פרת אחד השוכב ואחד הנשכב, ואם היה הדבר במזיד בהתראה ובגדים שניהם נסקלים, ואם בשוגג הרי הם חייבים קרבן חטאת רמב"ם הלכות איסורי ביאה (פרק א' הלכה י"ד), ועיין שם שכבר מהכנסת העטרה מתחייב, ועוד עיין שם מה הדין בקטן.

רמז הכתוב – מי אני ומה שמי?

רבותינו המקבילים בבאבא אזהרה זו אומרים כי כל הבריאה כלה משתתת על הנהגה של משפיע ונשפע, ונותן ומקבל, כשלקל אחד יש את התפקיד והיעוד שלו בבריאה להיות מקבל מהאחד ונותן למשנהו. כך היום לונה בתחלתו מהלילה והלילה מהיום, האור מהחושך והחושך מהאור, החי מהצומח והצומח מהחי, העני מהעשיר והעשיר מהעני, האיש מהאשה והאשה מהאיש כן כתב המהר"ל מפראג זיע"א, ועיין לעיל בבאור מצוה ק"מ (חלק הרמז) מה שכתבנו על כך.

כל אחד במקומו ובזמנו מוטל עליו להיות או נותן או מקבל, ואם יתפז מאן דהוא את יעודו וישנה מתפקידו נמצא זה חלילה מפסיק את שרשרת הבריאה ומחריב את כל העולם כולו.

ובהיות שבמעשה הזווג תפקיד האיש הוא להיות הנותן לאשה את זרע הילודה על מנת שגברה ונרבה בארץ, לכן אסרה התורה את משכב הזכור אשר בו האיש שתפקידו להיות

משפיע ונותן הופך להיות במקבל, מה שסותר את מעשה הבריאה כלה ואת תכלית האדם ויעודו. מה שמלמדנו כמה עלינו להזהר לא לקבל במקום בו עלינו ליתן, ולא ליתן במקום בו עלינו לקבל, אלא איש על מחנהו ואיש על דגלו וראה למלאות את חובתו עלי אדמות כרצון הבורא יתברך, ובזה יזכה להשלים את תקונו נפשו רוחו ונשמתו בזה העולם.

נדמין לעצמנו אם העשיר שאמור לחלק צדקות במקום זאת יתנהג כקבצן ויבקש כל היום נדבות – כמה עניים ומותו ברעב, ואם העני שתקונו לאסוף ולקבץ נדבות יתחיל לפזר את המעט שיש לו – היאך יסתכלו על אחד שפנה בשמים? אם ההורים שנועדו לחנך את ילדיהם יתבטלו בפניהם ויתכופפו לדעתם, והילדים הרכים ינהיגו את הוריהם – היאך יראה עולמנו?! וכפי שניבאו חכמינו ז"ל בתלמוד (סוטה מ"ז ע"ב) על דור עיכבא דמשיחא שבו העולם יהיה הפוך לגמרי: בן קם באביו, וכלה בחמותה, נערים פני זקנים ילבינו, יראי חטא ימאסו, ועוד תהפוכות ותחלופות תפקידים ומעמדות הנראים לנגד עינינו היטב בדורנו זה. ואכן זוהי אחת הסבות העקריות לחסרון שלום הבית הרווח בדורנו, בהיות שהפך הכושי את עורו והנמר את חביו? ברותיו, והאשה שיעודה לישוב בנרפתו בית ולקבל מפעלה הפכה להיות מפרנסת ונותנת, והאיש שאפיו וטבעו להיות מושל ומנהיג הפך להיות משול ומנהג ההולך אחר עצת אשתו ועל כך עתיד לפול בגיהנם כאימרת רב (בבא מציעא נ"ט ע"א) "כל ההולך בעצת אשתו נופל בגיהנם". ועוד אמרו רבותינו (ביצה ל"ב ע"א) שמי שאשתו מושלת בו חייו אינם חיים, ולפי האמור מובן היטב. כשלא מושיבים כל אחד בכסא הראוי והמיעד לו – לכולם לא נוח, גם לגדול וגם לקטן. כי כל הנוצל ועל שאינה תואמת את מדתו – בין אם היא קטנה מדי ובין אם היא גדולה – לא תועיל לו בהליכתו, רק תכשיל ותפיל אותו, ותקשה עליו להגיע אל המקום אליו הוא אמור להגיע.

מטעם זה אמרו רבותינו שעבודת הפרך הגדולה ביותר שהיו המצרים מעבדים את עם ישראל במצרים היתה שהחליפו את מלאכת האנשים לנשים ואת מלאכת הנשים לאנשים כד דרש רבי יונתן בסוטה (י"א ע"ב). ולכאורה מה כל כך קשה לאיש לסרג או לתפר? ואם יש אשה חזקה למה שלא תבנה בנינים?! אלא כאמור שכשאדם עושה דבר שאינו מיעד וראוי לו, אָזי גם אם הוא קל ונעים ביותר עם כל זאת יהיה לו הדבר קשה ומפרך, כי זה לא הוא. ומטעם זה אמרו רבותינו שיש לאדם לעסוק דוקא במקצוע שהוא נהנה ממנו כן למדו בפסחים (ק"ז ע"ב) מהפסוק (ירמיה ד') "נירו לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים" וכפירוש רש"י ורשב"ים שם. , וללמד דוקא במקום שלבו חפץ אימרת רבא במסכת עבודה זרה (י"ט ע"א). , כי אם יעשה דבר שאינו תואם לרוחו וליעודו לא יראה בו לעולם שום ברכה או הצלחה.

בתלמוד מובא שבמעשה הבריאה הקדוש ברוך הוא צנה לאילנות להיות "עץ פרי עשה פרי למינו" בראשית א', י"א. , הנינו שכל אילן יגדל ברחוק ובהבדל מזולתו ולא יתערבו האילנות זה בזה, אלא כל אחד יפרח ויניב את הפרות הנכונים והמתאימים לו. וכששמעו זאת הדשאים נשאו קל וחמר בעצמם ואמרו אם כך צנה ה' לאילנות סימן שזהו רצונו מכל הבריאה כלה, כל שכן מאתנו שאנו קרובים זה לזה ועלולים להתערב ולהתחלף זה בזה, לכן מיד כל אחד ואחד יצא למינו שנקמר "ותוצא הארץ דשא עשב מזריע זרע למינהו" שם, פסוק י"ב. . ועל כך נאמר "יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו" תהלים ק"ד, ל"ב. . שהקב"ה שמח לראות שפלים זהירים וחפצים במצוותיו וראה כל זאת בחולין (ס' ע"א) ובפירוש רש"י ז"ל שם. . וממעשה נפלא זה על פלנו ללמד שאין לנו להתחקות אחר מעשיהם של אחרים שאינם תואמים לנו, ושאסור לנו לשנות את תפקידנו ויעודנו, אלא לדבק איש איש בתכלית ובמטרה שלו, כפי מה שקבע הבורא יתברך לכל אחד ואחת.

מטעם זה בתיה בת פרעה בשעה שמשנתה את משה מן היאור קראתו "משה", על אף שבמצריאום היה הוא "משוי" על ידי אחרים ולא משה את אחרים בעצמו, וזה בגלל שרצתה להבהיר לו שאין יעודו בעולם להעזר ולהשען על אחרים, אלא אדרבה למשות ולהושיע את כלל ישראל ממצרים וליתן להם את התורה, לכן קראתו כך שיזכר כל ימיו להיות "משה" ולא "משוי". וכך כל אדם שיש לאל נדו לסייע בנד אחרים, ובכל זאת מתכחש ליעודו ובמקום להיות חונן ומלך רק אוסף ולוקח – הרי זה סוטה מדרכו ומתכליתו, וסופו להגיע למבוי סתום ולדרוך ללא מוצא. וכפי שהזכירו רבותינו בתלמוד: "כל המקבל צדקה ואינו צריך לכך סופו שיבוא לידי כך" (כתובות ס"ח ע"א).

שלמה המלך כותב בספרו: "הפכפך דרך איש נזר ונזף ושר פעלו" משלי כ"א, ח'. ופרש רש"י ז"ל במקום שמי שהוא בגדר "איש" דהינו דבק בה' ובתורתו, ומנסה לעשות את עצמו לזר וסר מן המצוות – לא ימצא מנוחה בדרכו הקלוקלת, בהיות שזה לא באמת הוא, ובטבעו ובפנימיותו קשור הוא לתורה ולמצוות, לכן לעולם לא יהיה לו טוב בדרכו זו ולבו יהפך בכל עת בקרבו. וחשבנו לומר בענין זה שזהו גם כן פונת חז"ל באמרים שאדם ששנה ופרש קשה יותר מכלם, הינו שקשה לו יותר מכל האחרים, ולכן שונה הוא את התורה וחקמיה יותר מכל אחד אחרפסחים (מ"ט ע"ב). בהיות שבתוך תוכו יודע הוא שזהו האמת ושואף הוא אמור להיות כזה, אלא שקשה לו לשוב בתשובה ולחזור בו מטעותו, לכן גדולה שנאתו כלפיהם ביותר ולעולם לא ימצא אשר בדרכו הרעה.

המורם מכל האמור, שיש לאדם לדבק בכל כחו בתפקידים וביעודים שהצבו ושיקבעו לו, ולא יבקש להיות מה שאינו או לשנות את מקומו ומעמדו, ועל ידי כך יזכה בענין זה למלאות את חובתו בעולמו ולהשיב את נשמתו לבוראו מתקנת ושלמה מבלי שום פגם או חסרון חלילה.

דרוש וחדוש

בתלמוד מבאר שבשונה מן הגויים, עם ישראל לא נחשדו על מש"כ זכור, ולכן אין אסור לאיש מישראל להתנחל עם הזכר בחדר סגורארה חולין (צ"ב ע"ב), ולדעת הטור והרמב"ם חשודים הגויים אף על רביעת בהמה, אך לדעת רבינו תם לא נחשדו על הבהמה. וכן פסקו הרמב"ם ז"ל להלכות איסורי ביאה (פרק כ"ב הלכה ב'). והשלחן ערוך חלק אבן העזר (סימן כ"ד הלכה א'), אמנם הוסיפו בדבריהם שהמרחיק עצמו מכך הרי זה משבח. ומכל מקום עם הפרוצים והשטופים בעריות בנדיאי שיש להמנע מלהתנחל כן כתב בשלחן ערוך (שם), ועיין עוד בספר נטעי גבריאל להג"ר גבריאל ציננער שליט"א (הלכות יחוד פרק מ"ח) מש"כ בזה.

כמו כן, כתבו האחרונים שאסור לשני בחורים לישן במטה אחת, מחסר צניעות. וכן ראוי למנע שלא יישנו שני בחורים בחדר נעול ואפלו במטות נפרדות חלקת מחוקק ובית שמואל על השלחן ערוך (שם), ובחכמת אדם (סימן קכ"ו סעיף י"ד). ועוד עיין בספר "והצנע לכת" (פרק א' סוף סעיף ה') מה שכתב בענין.

בסוד עבדיך

בבאור עוון משכב הזכור על דרך הסוד ראה בספר "שער רוח הקדש" תיקון כ"ב, כ"ג, כ"ד. שכתב מרבנו האריז"ל שהחוטא בחטא הנ"ל גורם שני מיני פגמים: האחד הוא שמונע את הזיוג העליון, והשני הוא שמוריד את הבחינות הקדושות עד לסיום רגלי הז"א ממש שוה בשוה.

ולכן תקונו הוא ברג"ל תעניות שהם כמנן זכו"ר, עם הפונות ויחודי השמות המבארים שם, וכן צריך שיטבל את כל גופו בשלג למחיקת העוון ולכפרתו.

מצוה ר"י: שלא לשכב עם הבהמה

כמו שכתוב:

"ויבכל בהמה לא תתן שכבתך לטמאה בה" ויקרא י"ח,

כ"ג.

לפשוטו של מקרא

מצות לא תעשה מן התורה על כל איש מישראל שלא לשכב עם אחד מבעלי החיים משפכי אשה, ואחד השוכב ואחד הנשכב בכלל אזהרה זמסכת עבודה זרה (כ"ב) וסנהדרין (נ"ד ע"ב) ורמב"ם הלכות איסורי ביאה (פרק א' הלכה ט"ז).

והעובר ובא על הבהמה או על החיה או שהביאן עליו הרי זה עבר על מצות לא תעשה מן התורה וחיב פרת, ואם היה הדבר במזיד בהתראה ובעדים שניהם נסקלים האיש והבהמה, ואם בשוגג הרי זה חיב קרבן חטאת רמב"ם (שם), ועיין שם שכבר מהכנסת העטרה מתחייב, ועוד עיין שם מה הדין בקטן.

רמז הפתוב – אדם ובהמה תושיע ה'

אזוהרה זו היא מהאזהרות הרחוקות ביותר מן השכל וההגיון האנושי, שכל אשר אדם יקרא יסלד רק מהמחשבה על השפלות של מעשים שפאלו שאין הדעת סובלתם. אך עם כל זאת תורתנו הקדושה מצאה לנכון להזהירנו על כך, מה שמחייב אותנו להתבונן ולהבין מהו הפן המוסרי הטמון באזוהרה זו, ובמה הדברים נוגעים אלינו בחיי היום יום למעשה.

והנה כידוע כשברא הקדוש ברוך הוא את עולמו בראו בכמה וכמה דרגות של נבראים, הלא המה הדומים, צומח, חי ומדבר, כשהמבחר שבהם הוא האדם שגנח בדעת ובבינה ובהשכל להבחין בין טוב לרע, וביכלת לבחור בטוב ולמאס ברע, וממילא עתיד הוא לקבל שכר על מעשיו הטובים וענש על מעשיו הרעים. מה שאין כן הבהמות והחיות שהם בדרגה שפחתיו אין בהן דעת ותבונה, וממילא לא נטבע בהן כח ההבדלה ויכלת הבחירה, ולכן גם לא שיד בהן משג של קבול שכר או ענש. וזהו בעצם ההבדל העיקרי שבין שני נבראים אלו, ולפיו נתן לקבל לאיזו קבוצה מהשנים שיד אותו נברא.

והנה בספרים הקדושים מובא שהמשמעות הרוחנית של פעלת הזווג הנה חבור הדעת של הבורעל והנבעל, וכלשון התורה "והאדם ידע את חוה" בראשית ד', א'. וכן פתוב "וידע קין את אשתו" שם פסוק י"ז. , ולכך רמזה התורה לאדם באזוהרה הנוכחית שידוהר שלא לקבל את הדעת הבהמית של הבהמה ושל לא להתמזג עם טבעיה, מה שפאל לידי בטוי באדם בהתנהגות בהמית חסרת מחשבה רוחנית ומצפון, ובנהירה אחר תאוותיו ויצריו החיתיים ולכן בלעם הרשע היה מזדווג עם בהמתו, מה שמעיד על גודל רשעותו ושפלותו שנתמזג עם בהמתו ונעשה כמוה. . כי אדם שמעשיו כבהמה גרידא – אוכל ושותה כבהמה ופרה ורבה כבהמה ומוציא רעי כבהמה כמאמר חז"ל בחגיגה (ט"ז ע"א) שבשלשה דברים הללו נדמה האדם להבהמה. , ומעבר לכך אין לו שום עליונות עליה בלח ההבדלה והבחירה שגנח בו האדם – הרי שיצור זה אינו נכלל בגדר "אדם", אלא הרי הוא כבהמה המהלכת על שתים!

אדם שאין לו מטרה ותכלית רוחנית בחייו – כמזהוהו כמו בהמה. כי גם הבהמה חסרת הדעת יודעת שלא לקפץ לתוך האש, ושאם תאכל אבנים וקוצים תספן את חייך, אם כן במה מעלה האדם על הבהמה? אלא ודאי שעליונותו של האדם היא רק בדעת הרוחנית הקימת בו, שאותה שום בהמה או חיה לא תוכל להכיל ולהשיג. ולכן גם אם יהיה האדם ערפי ומוסרי ביותר, ובעל מדות טובות ואהבת חסד ושלוה, עדן אין זה מוציא מוגדר בהמה להקרא "אדם", בהיות שיתכן שעושה כן רק כי מבין שזה מה שייטיב עמו בחייו, וכמו שהבהמה משתדלת בשמירת חיייה כן גם הוא עושה זאת, רק בצורה שונה כן כתב בספר "נועם המדות" (אות

טו) שכל התחבולות והמלאכות שעושה האדם נלמדו דוקא מבעלי החיים, כגון האריגה והמצודה מהעכביש, והבנין מהדבורה, וכן על זו הדרך. ורק החכמה האלקית היא זו שרכש האדם בעצמו על ידי הכלים שחננו הבורא יתברך, ורק בדבר הזה האדם נבדל משאר בעלי החיים. עכת"ד. . ורק אם יש לאדם תובנה רוחנית עלאית ושממית זוהי הזכחה לעליונותו על בעלי החיים המעניקה לו את התאר הנכסף ומזכה אותו להקרא בשם "אדם" ראה בפירוש המלבי"ם על התהלים (ליו, ז') שכתב כן, וכן כתב בספח"ק "אגרא דכלה" (פרשת מטות) שהן האדם והן הבהמה מולידים רוח בגוף הנולד, ורק התורה והמצוות הם המבדילים ביניהם. .

במזרח הרחוק קיימים אנשים רבים המאמינים בקדשת הבהמות – הפרה והחמור והסוס, וכן כל בעל חי העובד ופועל למען האדם מחזיקים הם ממנו כקדוש ועליון. והסברם הוא שבהיות שהללו עובדים ומועילים – ממילא אסור לפגוע בהם או להרגם, כי במה בני האדם טובים ומעלים מהם?! ואכן דבריהם צודקים ומישרים, אך רק לאנשים שכמותם!! אנשים שאין להם שיג ושיח בתפלה, עמל ועסק בתורה הקדושה, דין ודברים בהלכה הצרופה – אנשים שאין להם שום קשר רוחני אמתי בפריאה – אכן מנועים הם מלפגוע בבהמות וחיות, בהיות שאינם טובים ומעלים מהם, ומי יודע אם בהמותיהם אף לא טובות יותר מהם! מה שאין כן עם ישראל הקדושים והטהורים, שהנתינתם היא כסלם מצב ארצה וראשו מגיע השמיעה – הללו ודאי שעליונים מעל כל בעלי החיים, וזכותם היא למשול ולרדות בהם כפי צרכם.

קבוצה נוספת הנוהגת בבהמות היא "בת הצמחונים", הנמנעים מאכילת בשר בהמה ועוף ומסתפקים כל ימיהם במאכלים מן הצומח, באמרו שאין לאדם את הזכות לשחט ולקפח את חיהם של יצורים חסרי ישע כמו הבהמות והעופות. ובאמת מלבב הדבר לראות איך הם "דואגים" לאותם בעלי חיים, רק מדוע אינם טורחים ועמלים גם לטובתם של בני אדם עניים ומדכאים הקיימים בזמננו לרוב?! אתמהה! אבל גם כאן יש להבין שאכן צדקו דבריהם שבסתם אין לאדם רשות לשחט בשר ולאכלו, שכן גם הוא יציר כפיו של הבורא כמוהו ולמה יתנשא על מי שאינו פחות ממנו? ורק אם אדם זה עובד את ה' באמת ועוסק בתורה ובמצוות אזי מתר ואף מצוה עליו לאכל מהבשר, כיון שבכך מעלה הוא את דרגתו של אותו חי ומקרבו יותר אל האלקים, ומביאו על תקונו ותכליתו כראוי למבואר בפסחים (מ"ט ע"ב) שעם הארץ שאינו בתורה ובמצוות אסור באכילת בשר, עיין שם ובמפרשים טעם הדבר. .

הקדוש ברוך הוא כשברא את העולם אמר לאדם ולחיה: "רדו בדת הים ובעוף השמים ובכל חיה הרמשת על הארץ" בראשית א', כ"ח. . ופרשו רבותינו שרשות נתנה בזה לאדם לרדות ולשלט בבעלי החיים לכל צרכיו, וכפי שאמר דוד המלך ע"ה: "תמשילחו במעשי ידיך... גם בהמות שדי, צפור שמים ודגי הים" תהלים ח', ז' - ט'. . אך כל זה נכון רק בזמן שממלאים בני האדם את חובתם כלפי בוראם, מה שאין כן אם אינם הולכים בדרך ה' אזי יורדים בני האדם להיות תחת בעלי החיים ונמשלים על ידם, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל: "אין חיה שולטת באדם אלא אם כן נדמה לה כבהמה" אימרת רמי בר אבא בשבת (קנ"א ע"ב), שלמד כן מהכתוב (תהלים מ"ט, י"ג) "נמשל – כבהמות נדמו". וראה עוד בספח"ק "ישמח משה" (פרשת וישב) מה שכתב במתק לשונו מענין זה. .

צאו נא לרחובות העיר וראו מי מושל פיוס במי: האדם בחיה או החיה באדם? כשכל אדם שלישי מטפל ומתמסר לא לבנו ולא לבתו, אלא לכלבלב כזה או אחר, קטן וגדול שם הוא איוב ג', י"ט. , משלם עליו את המשפנתא והאכל המזין והמיחד, מטה מרפדת ובגדי יקרה, השכם בבקר מעורר הוא את השחר ללקת אחר פלבו כעבד אחר אדונו כדי שיעשה את צרכיו, ומי

ינקה אחריו! האדם פמוגן... יום לוקחו למספרה ויום לקנות לו בגדים, ואף בית הבראה חמשה כוכבים מגיע לו מידי פעם על חשבון "בעל הבית". אז מי הוא המושל במי? האדם בחיה או החיה באדם!?

בתלמוד מובא שאמר רבי אלעזר: "מימי לא ראיתי צבי קיץ, ולא ארי סבל, ולא שועל חנוני, והם לא נבראו אלא לשמשני ומתפרנסים שלא בצער, ואני שנבראתי לשמש את קוני אינו דין שאתפרנס שלא בצער? אלא שהרעותי את מעשי וקפחתי את פרנסתי" (קידושין פ"ב ע"ב).

ועמק דבריו של התנא הוא שאם האדם משכיל למלא את תפקידו ויעודו בעולם בתור "אדם", בתורה ובמצוות ובמעשים טובים, אזי הקב"ה גם הוא ממלא את חלקו לפרנס את האדם ברוח ולכלכלו בנחת, ושולח לו את הבהמות והחיות שיעבדו בשבילו. אבל אם האדם עושה את עצמו כבהמה, ופורק מעליו את על התורה והמצוות, אזי הקב"ה נוטל ממנו את שרביט המלוכה והופך את הבהמה לשולטת, ואז האדם הוא זה שצריך לעמדם בפניה ולפרנסה ולכלכלהוזהו גם כן מה שאמר רבי שמעון בר יוחאי זיע"א (ברכות ל"ה ע"ב) "בזמן שישראל עושים רצונו של מקום מלאכתם נעשית על ידי אחרים, ובזמן שאינם עושים רצונו של מקום מלאכתם נעשית על ידי עצמם, ולא עוד אלא שמלאכת אחרים נעשית על ידם". שמעשיו של האדם הם הקובעים אם יתייחסו אליו כאל אדם או כאל בהמה. ודי למבין.

דוד המלך אומר בתהלים: "אדם ובהמה תושיע ה' תהלים ל"ו, ז". ופרשו שהפונה היא שפעמים שהקדוש ברוך הוא מושיע את האדם לא בזכות עצמו, אלא רק בשביל ובזכות **בהמתו**. וזה פשהאדם עובר על רצונו של מקום ואינו ראוי מצד עצמו לישועה ולחיים, אלא שבהיות שיש ברשותו בהמות וחיות שאינן ראויות לצער או ליסורין, לכן מעביר הקב"ה על פשעיו של זה ומושיעו לא בשביל עצמו אלא בשביל בהמתו! כי הבהמה אמנם לא יכולה לעלות ולהתעלות, אבל גם אינה יכולה לקלקל ולרדת. מה שאין כן האדם שיש בו עליות ומורדות, מעשים טובים ורעים, עלול הוא לרדת עד לדיוטא התחתונה לדרגת בהמה ואפלו לפחות מפך. לכן יזהר אדם שלא להתמגג עם החלק הבהמי שבו, וישכיל לפתח את החלק הרוחני והאלקי שבו, ובזכות כך יזכה להיות מלך בתחתונים.

דרוש וחדוש

בכלל האזהרות שהורונו חכמינו זכרונם לברכה בעניני הקדשה, נאמר שאסור לאדם לרכב על בהמה בלי אכף, ואפלו פשיש בגד המפסיק, מפני שהדבר עלול לגרם לחכוף במקומות הצנועים ולהביא את האדם לידי מכשול חלילה. והעושה כן קראוהו חכמינו **רשע**, בר מינוגדה (י"ד ע"א) ושלחן ערוך אבן העזר (סימן כ"ג הלכה ו').

ולאור זאת כתב הגה"ק רבי חיים פאלאגיי זיע"א שאין להרכיב את חברו על כתפיו מפני שהדבר עלול לגרם גם כן למכשול פני"לכן כתב בחלק אורח חיים (תרח"ס, ח'), ולמוכיחים ינעם.

בְּסוּד עֲבָדֶיךָ

בְּבִאור חֲמֵרַת הַבָּא עַל הַבְּהֵמָה עַל דְּרָךְ הַסּוּד כְּתַב רַבֵּנוּ דָּוִד בֶּן זְמַרָא בְּסִפְרוֹ "מִצְוֹת דָּוִד" בְּבִאור מִצְוֵה קַיִי. כִּי הָאָדָם מְעַרְב בּוֹ צֶלֶם קְדוֹשׁ מִן הָאֱלֹקִים, וְאֵלּוּ הַבְּהֵמָה אֵין בָּהּ אֵלָּא צֶלֶם חַל. וְהָבֵא עַל הַבְּהֵמָה מְסִיר מְעֵלְיוֹ אֶת רוּחַ הָאֱלֹקִים שְׂבוּ, וּבְמִקּוֹם זֹאת נִכְנָסֶת בּוֹ רוּחַ הַבְּהֵמָה וְהִטְמָאָה, עַד שֶׁנֶּעֱשֶׂה אָף הוּא כְּמוֹתָהּ.

וְזוֹהִי גַם כֵּן פְּעֻלַת הַקּוֹסְמִים וְהַמְכַשְׁפִּים הַמְשַׁתְּמָשִׁים בְּכַחוֹת הַטְּמָאָה לְפַעַל וְלַעֲשׂוֹת דְּבָרִים מְעַל הַטְּבַע, וְזֶה עַל דִּי שְׂמוֹשְׁכִים עַל עֲצָמָם מְטַמְּאֵת הַבְּהֵמָה וְהַחַיּוֹת כְּדִי שְׂרוּחַ הַטְּמָאָה תִּשָּׂרָה עֲלֵיהֶם וְתִסַּיַע לָהֶם בְּמַעֲשֵׂיהֶם. וְלָכֵן בְּלָעָם הַרְשָׁע הָיָה בּוֹעַל אֶת אֲתוֹנוֹ, עַל מְנַת לְמַשְׁךָ עֲלֵיו מֵאוֹתָהּ טְמָאָה חֲמוּרָה כְּפִדּוּעַ.

מצוה רי"א: שלא תשכבנה הנשים עם הבהמות

כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב:

"וְאִשָּׁה לֹא תַעֲמֹד לְפָנַי בְּהֵמָה לְרִבְעָה תִּבֶּל הוּא" וַיִּקְרָא י"ח,

כ"ג.

לְפִשׁוּטוֹ שֶׁל מְקָרָא

מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה מִן הַתּוֹרָה עַל כָּל אִשָּׁה מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא תִבְיָא אֶחָד מִבְּעֵלֵי הַחַיִּים עֲלֶיהָ בְּמִשְׁכָּבִי אִשָּׁה מְסַכֶּת עֲבוּדָה זָרָה (כ"ב) וְסִנְהֵדְרִין (נ"ד ע"ב) וְרַמְבַּ"ם הַלְכוֹת אִיסוּרֵי בִיאה (פֶּרֶק א' הַלְכָה ט"ז).

תִּקְרָף אֲזִהְרָה זֶה הוּא מְהִיּוֹת הָאִשָּׁה בֵּת שְׂתִים עֲשָׂרָה שָׁנִים וְיֹס אֶחָד, אִךְ אִם הִיְתָה הָאִשָּׁה פְּחוּתָה מִכָּד אֲזִי הַבְּהֵמָה נִסְקָלֶת וְהָאִשָּׁה פְּטוּרָה, רַק רְאוּי לְיִסְרָה עַל הַדְּבָר. וְאִם הִיְתָה

פחותה משלש שנים ויום אחד אזי אפלו את הבהמה לא סוקלים, שאין הדבר נחשב לביאה כלה. ובהמה לא חלק הפתוב בין קטנה לגדולה סנהדרין (ני"ה ע"א) ורמב"ם (שם).

והעוברת והביאה עליה מן הבהמה או מן החיה הרי זו עברה על מצות לא תעשה מן התורה וחיבת כרת, ואם היה הדבר במזיד בהתראה ובעדים שניהם נסקלים והבהמה, ואם בשוגג הרי זו חיבת קרבן חטאת רמב"ם (שם), ועיין שם שכבר מהכנסת העטרה מתחייב, ועוד עיין שם מה הדין בקטנה.

רמז הפתוב – אשת חיל

אזרה זו על הנשים נחשבת לאזרה בפני עצמה, על אף שבמהותה כלולה היא כבר באזרה הקודמת הכוללת את כל האנשים והנשים. ומדבר זה למדנו שחשיבות מיוחדת ורצינות רבה יש להעניק לרוחניות של האשה ולקשר שלה עם בורא העולם ותורתו, בהיותה יסוד העולם ועקר הבית היהודי הובא בספה"ק "דברי יואל" (חלק א', ל"ב) שהנחש בקדמוני בשעה שביקש להחטיא את האדם לא פנה אליו אלא אל האשה, בהיותו יודע שהיא עקרת הבית ויסוד הבנין, ובנפול היסוד חיוי יפול כל הבנין. , ובנפל האזר פשל האזור, ובשעה שהיסוד הוא חלוש ורעוע אזי כל הבנין נמצא בסכנה. לכן חשיבות גדולה מיוחדת התורה לכבוד האשה ולציבותה, מה שמחזק ומחסן את מעמד האמה כלה.

רבותינו זכרונם לברכה מגלים במדרש כי הנשים מדתן להיות זריזות ורודפות אחר המצוות יותר מהגברים מדרש רבה שמות (פרק כ"ח). וראה עוד בפסחים (מ"ח ע"ב). ובמדרש תנחומא (פרשת בשלח) הובא שבשירת הים היו אלו הנשים שפתחו בשירה ראשונות, ורק אחר כך נצטרפו אליהן הגברים. , בהיות לבן רך ורגיש ופתוח לקיום רצון הבורא ברוך הוא מציעא (ני"ט ע"א). , ולכן דוקא הנשים היו אלו שזרזו את גאלת ישראל ממצרים והוצאתם מעבדות לחרות כמבואר במסכת סוטה (י"א ע"ב), עיין שם. ואף לעתיד לבוא אומרים רבותינו שתבוא הגאולה בזכות הנשים, וכל האבות והנביאים לא יצליחו לפייס את הקב"ה רק רחל אמנו ע"ה. , וכן קשבקשו ישראל לעשות את עגל הזהב היו אלו הנשים שהתנגדו לדבר מגדל יראת ואהבת ה' שהיתה בלבן הובא בפירוש רש"י ז"ל במגילה (כ"ב ע"ב, בד"ה "ראשי חדשים") בשם ברייתא דרבי אלעזר, וכן הובא בתוספות בראש השנה (כ"ג ע"א, בד"ה "משום"), ורק הערב רב היו אלו שבאו ותלשו מהנשים את תכשיטיהן בעל כרחן כמו שכתוב "ויבואו האנשים על הנשים". , ואף לעצת המרגלים שהוציאו דבה על ארץ הקדש לא הקשיבו וסרבו להאמין לדבריהם מגדל אהבתו וחבתו לארץ ישראל מדרש תנחומא (פרשת פנחס), ולכן גם לא נענשו הנשים בעונש שהוטל על אותו הדור שלא להכנס לארץ ישראל. . ולכן גם הקדימו הקדוש ברוך הוא במתן תורה ונתן להן את התורה לפני הגברים, בהיותן ראויות לקבל את דברי התורה בנחת ובלב שלם יותר מהגברים כמבואר במדרש רבה (במדבר, פרשה ט') ובדברי מרן החיד"א זצ"ל בספרו "חומת אנך". .

בנוסף לכך חז"ל הקדושים מלמדים כי הנשים נחננו בבינה יתרה יותר מהאיש לכן למדו בנדה (מ"ה ע"ב) מהפסוק "ויבן ה' אלקים את הצלע". וראה בספר "אור מאיר" להגה"צ רבי מאיר חדש זצ"ל שביאר שאדם הראשון נברא מן העפר, ואילו האשה נבראה מן האדם, לכן ברייתה היתה יותר משובחת ומשכלת. , ולכן חקמתן

זו עומדת להן במקומות ובמקרים רבים להציל את עצמן ואת בני ביתן מרדת שחת, וכפי שמשפטים חכמינו ז"ל במדרש על חסיד אחד שהיה נשוי לחסידה ושנים רבות שלא היו להם ילדים, עד שעמד החסיד וגרש את אשתו והלך ונשא רשעה אחרת, וברבות הימים עשתה אותו לרשע כמוה, ואותה החסידה הלכה ונשאה לרשע אחד ועשתה אותו לצדיק וחסיד כמוה. הוי למד מן, שהכל הוא מן האשה מדרש רבה (בראשית פרק י"ז). וראה בספר "חכמת התורה" להג"ר שלמה קלוגר זצ"ל שביאר סיבת הדבר בהיות שהאשה אין לה תורה ומצוות כמו הגבר, וממילא היצר הרע שלה הוא פחות כפי שאמרו חז"ל "כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו", ולכן נקל לה לאשה להיות עושה רצונו של מקום יותר מהאיש, ואף לשומרו ולסייעו מול יצרו הרע. , וכמאמר שלמה המלך ע"ה: "חכמות נשים בנותה ביתה ואולת בידיה תהרסנו" משלי י"ד, א' .

על אף שהגבר הוא הדמות המפרנסת בבית היהודי, עם כל זאת אומרים רבותינו כי עקר הברכה במלאכת האיש נשאבת מן האשה, וכמו שכתוב באברהם אבינו ע"ה: "ולאברהם היטיב בעבורה" בראשית י"ב, ט"ז. . ומטעם זה היה מורה רבא לשומעי לקחו "אוקירו נשייכו כי היכי דתתערתו" בבא מציעא (נ"ט ע"א). ותרגום הדברים: כבדו את נשותיכם כדי שתתעשרו. , וכך מובא בראשונים שמשה רבנו ע"ה לא רצה לגרש את אשתו באמרו שכל עשירותו ומלכותו לא באה לו אלא בעבורה ובזכותה כן מובא ב"מושב זקנים" המיוחס לבעלי התוספות ז"ל. . ולא רק בגשמיות משפיעה האשה על האיש, אלא גם ברוחניות אומרים חז"ל שהשרוי בלא אשה שרוי בלא תורה, ובלא חומה המגנה מפני היצר הרע במיות (ס"ב ע"ב). , וכך זמן שלא נשא אדם אשה אין השכינה שורה עליו ולא על מעשי ידיו ונוצר חסד" על פרקי אבות (פרק ו' משנה ב'), ועיין עוד בספח"ק "תומר דבורה" להרמ"ק זיע"א שכתב כעין זה. .

בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את האשה, אומרים חז"ל שדקדק לבראה דוקא מן הצלע שהיא אבר חזק ומכסה ראה מדרש רבה בראשית (פרק י"ח). , וזה בכדי להטביע באשה את הטבע להיות יציבה וצנועה, שאלו שתי המדות הדרושות לה להחזקת הבית ולהעמדתו. כי אם האשה לא תהיה חזקה בדעתה ובמעשיה לשמר על בעלה ולחנך את ילדיה, לכלכל במשפט את ביתה ולחשב את צעדיה – לא יחזיק הבית הזה לארץ זמן, והפרות שניצאו ממנו לא יהיו ראויים להקרא עם ה'. וכן אם לא תהיה האשה צנועה בהליכותיה – סוף שתכנס הפריצות בביתה ותכרסם ותכלה את הפל כמו התולעתאמרת רב חסדא במסכת סוטה (גי ע"ב). . לכן חייבת זו לחזק את רוחניותה בכל מיני דרכים, ולעלות בדרגות ובמעלות באמונה וביראת ה' טהורה, וכשם שהאיש נדרש להתקדם ברוחניותו ולהתקדש כך גם האשה מחייבת לחזק ולהדק את הקשר שלה עם בוראה.

כך כתב רבנו ה"אבן עזרא" זצ"ל גבי המראות הצובאות שנדבו הנשים לבית המקדש וזו לשונו: "דרך הנשים לראות פניהן בכל בוקר במראה להתנפות ולתקן עצמן בהן, ובדור המדבר היו נשים עובדות ה' שסרו מתאוות העולם הזה ונתנו מראותיהן נדבה לה', כי לא בקשו עוד להתנפות רק היו באות יום יום אל פתח אהל מועד להתפלל ולשמע את דברי המצוות מפי משה רבנו ע"ה שמות ל"ח, ח'. . וכזה ראה וקדש!

ידוע המעשה בדרך המלך ע"ה שלחם בגלית הפלישתית והביסו נגד כל הסכויים, והציל את ישראל מיד אויביהם. ובמדרש מובא כי לאחר שנצח דוד את גלית בקש דוד לערף את ראשו בחרב, אלא שמרוב כבודותה לא הצליח לשלפה, ולכן בקש מהנער הגוי נושא הכלים שישלפנה בעבורו. הנער נצל את ההזדמנות ובקש בתמורה להתגיר ולקבל בת ישראל, ואכן דוד הסכים לכך. אך הקב"ה לא ראה זאת בעין יפה ושאלו: "דוד! וכי סוחר אתה בבת ישראל?! חידך

שָׁאֵת שְׁלֹף אֶתָּה נֹתָנוּ! וְאָכַן אוֹתוֹ גּוֹי הָיָה אוֹרְיָה הַחַתִּי, וְאֵת מִי נִשְׂאָ? אֵת בֵּת שְׁבַע, זוֹ שְׁלֵמִים נֶעֱשֶׂתָה אֵשֶׁת דָּוִד הַמֶּלֶךְ עִיָּה. לְלַמֶּדְךָ עַד כַּמָּה הַקְּבִ"ה מְחַשֵּׁב אֵת בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל וּמְשַׁמֵּר אֵת כְּבוֹדוֹ וּמַעֲמִדוֹ.

רַבִּים הֵם הַטּוֹעִים בְּהַבְנָתָם אֵת בְּרַכַּת "שְׁלֹא עֲשֵׂנִי אִשָּׁה" שֶׁנִּתְקַנָּה לָנוּ בְּכָל יוֹם כְּאֵלוֹ הָאִשָּׁה נְחוּתָה אוֹ מְשֻׁפָּלָת בְּעֵינֵי הַתּוֹרָה וְחֻקְמֶיהָ, אֵךְ יוֹדְעֵי דָבָר מְבִינִים שֶׁמְשַׁמְעוֹת הַבְּרַכָּה הִזוּ הִנֵּה אַחֲרַת לְגַמְרֵי. שֶׁכֵּן מְטֹלוֹת רַבּוֹת מְנַחוֹת עַל כְּתִפֶּיהָ שֶׁל הָאִשָּׁה בִּיְהוּדוּת, תְּפִקִּידִים גְּדוֹלִים וּבְכִירִים שְׂשׂוּם גָּבֵר בְּעוֹלָם לֹא הָיָה יָכוֹל לַעֲמֹד בְּהַסְכַּךְ מוּבָא בְּשֵׁם הַמַּהְרִ"ל מִפְּרָאג זִיעִי"א שְׁמֵלֵכֶת אִישׁ עַל אִשָּׁה אִפְשָׁר, אֲבָל מֵלֵאכֶת אִשָּׁה עַל אִישׁ אִי אִפְשָׁר. וְכֵן אִמְרוּ חוֹזֵ"ל שֶׁקֵּשָׁה טִלְטֵלַת הַגִּבּוֹר יוֹתֵר מִטִּלְטֵלַת הָאִשָּׁה. .

וּלְצַדֵּךְ כִּךְ נִתְּנָנוּ לָאִשָּׁה כְּחוֹת עֲלֵאֵיִם כְּפִי שְׁכָבָר נִתְּבָאָר לְעִיל, בְּאִמְצָעוֹתֶם מְצַלִּיחָה הָאִשָּׁה לְמַלְאָ אֵת יַעֲרֵדָה וְתִפְקִידָה בִּיְהוּדוּת. מְטַעַם זֶה מְבָרַךְ הַגָּבֵר "שְׁלֹא עֲשֵׂנִי אִשָּׁה" לְהוֹדוֹת לָהּ עַל שֶׁלֹּא הִטִּיל עָלָיו אֵת אוֹתָם תְּפִקִּידִים כְּבִירִים שֶׁנִּדְאִי לֹא הָיָה בְּכַחוֹ לְקַיֵּם, וְאֵלוֹ הָאִשָּׁה מְבָרַכַת "בְּרוּךְ שֶׁעֲשֵׂנִי כְּרַצוֹנוֹ" כְּחֵל גְּאֻנָּה מְקַיֵּם אֵת הוֹרָאָה מְפִקְדוֹ. וּבִינּוּ נָא זֹאת!

דְּרוֹשׁ וְחַדוֹשׁ

אִמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ חֻקְמֵי הַתְּלִמוּד שֶׁאִסּוּר לָאִשָּׁה אֲלֵמְנָה לְגַדֵּל כְּלָב בְּבֵיתָהּ, וְזֶה מְפָנֵי הַחֲשָׁד שֶׁמָּא יֵאמְרוּ שֶׁהִיא עוֹשֶׂה עִמּוֹ עֲבָרָה בְּבֵיתָהּ מְצִיעָא (עִי"א עִי"א). וְרִשִׁי זִ"ל פִּירֵשׁ שֶׁם (בְּדִי"ה "לֹא תִרְבִּי") שֶׁהֵאִסּוּר הוּא מְחַשֵּׁשׁ שְׂמָא תִקְלַקֵּל עִמּוֹ, אוֹלָם הַתּוֹסְפוֹת כְּתַבּוּ שֶׁלֹּא נַחֲשָׁדוּ יִשְׂרָאֵל עַל הַבְּהֵמָה, וְכֵל הֵאִסּוּר הוּא מְשׁוּם מְרֵאִית הָעֵין וְלוֹת שְׁפֵתִים בְּעֵלְמָא. וְכֵן נֵרָאָה מְלִשׁוֹן הַרְמַב"ם וְהַשְּׁלַחַן עֲרוּךְ. . וְכֵן פְּסָקוֹ לְהַלְכָה הַרְמַב"ם ז"ל לְבַהֲלָכוֹת אִיסוּרֵי בִיָּאָה (פֶּרֶק כ"ב הַלְכָה ט"ז). וְהַשְּׁלַחַן עֲרוּךְ בָּאֵבֶן הָעוֹזֵר (סִימָן כ"ב הַלְכָה י"ח).

וּמִפְּלֵ מְקוֹם בְּמְקוֹם צָרָךְ, כְּגוֹן שֶׁצָּרִיכָה לְהַחְזִיק כְּלָב בְּבֵיתָהּ לְשִׁמְרָהּ מְפָנֵי הַגְּנָבִים אוֹ כִּיּוֹצָא בְּזֶה הַרִי זֶה מִתֵּר, וְלִכְתַּחֲלָה תִקְנֶה דְּוָקָא כְּלָבָה נִקְבָּה דְּבַר הַלְכָה (סִימָן ט"ו בְּהוֹסְפוֹת), וְהוּבָא לְהַלְכָה בְּסַפֵּר נִטְעֵי גְבִירָאֵל לְהַגִּיר גְּבִירָאֵל צִינְנֵעַר שְׁלִיט"א (הַלְכוֹת יַחֲוֹד פֶּרֶק נ"א סְעִיף ה'). .

בְּסוּד עֲבָדִיךָ

בְּבֵאוֹר נְשָׁמוֹת הַנְּשִׂים עַל דְּרָךְ הַסּוּד רָאָה בְּסַפֵּר "שְׁעַר הַגְּלוּלִים" בְּהַקְדָּמָה ט'. מְרַבְּנוּ הָאֲרִיז"ל שֶׁכְּתַב שְׁרַק הַזְּכָר יָכוֹל לְבוֹא בְּגִלְגוּל, מֵה שְׂאִין כֵּן הַנְּשִׂים שְׂאִינָן מִתְּגַלְגְּלוֹת שׁוּב בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְזֶהוּ סוּד הַפְּסוּק "דוֹר הַלֵּךְ וְדוֹר בָּא וְהָאֲרָץ לְעוֹלָם עוֹמֶדֶת" קַהֲלַת א', ד'. שֶׁהַזְּכָרִים הֵם בְּבַחֲיִנַת דוֹר הַהוֹלֵךְ וּבָא בְּגִלְגוּל, וְאֵלוֹ הָאִשָּׁה הִיא בְּבַחֲיִנַת אֲרָץ כִּיּוֹעַ שֶׁלְעוֹלָם הִיא עוֹמֶדֶת וְאִינָה חוֹזֶרֶת בְּגִלְגוּל.

אָמַנְס עַל אֶף שְׂאִיו הָאִשָּׁה שְׂבָה בְּגִלְגּוּל שָׁלֵם, מִכָּל מְקוֹם פְּעָמִים שֶׁתְּשׁוּב הָאִשָּׁה לְעוֹלָם בְּסוּד
הָעֵבוֹר, דִּהְיִנוּ שְׁלֹכְשֶׁתְרַד נְשָׁמַת אִיזוֹ אִשָּׁה חֲדָשָׁה לְעוֹלָם תִּצְטָרֵף זֶה גַם כֵּן אֵלֶיהָ וְתִתְעַבֵּר בָּהּ.
וְאִם אוֹתָהּ הָאִשָּׁה תֵּלֵד בֵּת יִתְכַן גַּם שֶׁתִּתְגַּלְגַּל אוֹתָהּ נְשָׁמָה מְעַבְרַת בְּבֵת וְתִפְנֵס בָּהּ לְבִדָּה
בְּבַחֲיִנַת גִּלְגּוּל גָּמוֹר. עֵכֶת ד"ק.